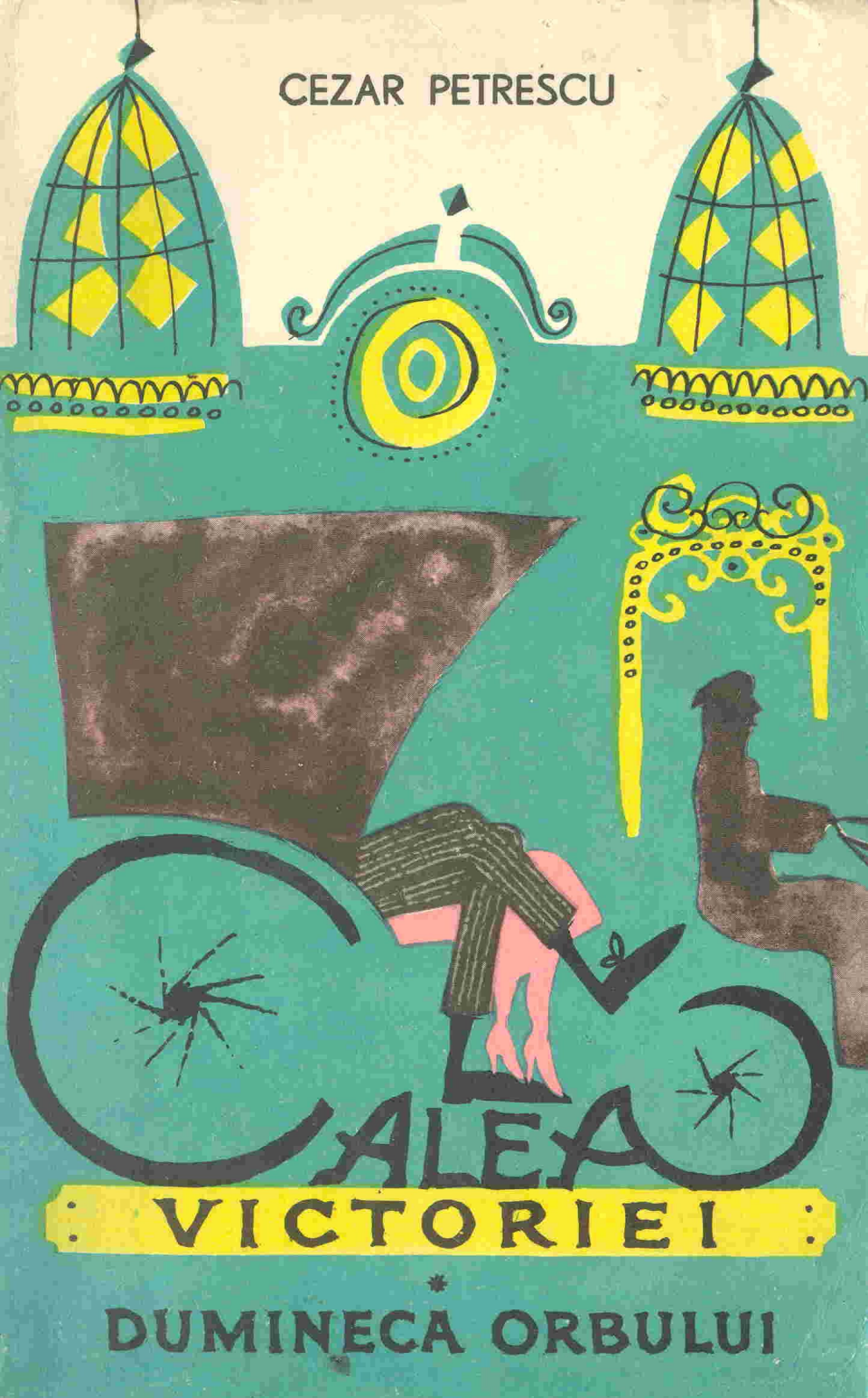

CEZAR PETRESCU

CEZAR PETRESCU

**CALEA VICTORIEI * DUMINECA
ORBULUI**

Coperta: Tiberiu Nicorescu

Textele ediției de față (îngrijită
în re-dacție) sînt reproduse
după : ***Calea***

Victoriei, E.S.P.L.A., 1957,
ediție revă-zută de autor, și
Dumineca orbului,
ediție definitivă, Editura
Cugetarea,
1946. Notele de subsol aparțin
redacției.

CEZAR PETRESCU

CALEA VICTORIEI
★
DUMINECA ORBULUI

Cuvînt înainte de
MIHAI GAFIȚA

1 9 6 7
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

CUVÎNT ÎNAINTE

Cezar Petrescu și romanul orașului modern

Cele două romane care apar împreună în volumul de față au mai multe legături între ele decât îngăduie să se vadă la o primă lectură. Cititorul obișnuit cu literatura lui Cezar Petrescu va constata o anumită apropiere între destinele eroilor din Calea Victoriei , și ale celor din Dumineca orbului. Și pe unii și pe alții capitala îi descumpănește, îi derutează, uneori îi prăbușește definitiv, îi suprimă chiar. Parcurgîndu-le paginile chiar la mare distanță unul de altul, fiecare te trimite numaidecît cu gîndul la celălalt; cu atît mai mult simetria de împrejurări și deznodăminte se impune cînd ele sînt, ca acum, tipărite laolaltă.

Cu aproximativ un an înainte de moarte, Cezar Petrescu discutasese cu editorul despre apariția unei serii din scrierile sale, o selecție la început mai restrînsă, putîndu-se lărgi mai tîrziu, pe măsură ce avea să ducă la capăt intervențiile socotite absolut

trebuitoare, în toate, sau măcar în cele mai multe din cărțile sale. În vara 1960 încheiase astfel de intervenții la Oraș patriarhal, care a și apărut cu puține zile înaintea stingerii neașteptate a scriitorului din viață; nuvelele primei sale perioade se aflau și ele în formă ca și definitivă, așa cum au fost publicate la sfârșitul lui 1961, sub titlul Drumul cu plop. Cea dintâi carte care urma să fie revăzută de autor era Dumineca orbului, din prezentul volum. Era hotărât ca noua ediție a acestui roman, a cincea, să fie însoțită, sub aceeași scoarță, de Calea Victoriei, în forma dată de autor cu peste patru ani mai înainte, în toamna 1956, cunoscută cititorului la apariția ediției din 1957.

Reeditările în cadrul seriei îi îngăduiau scriitorului să opereze nu numai o firească selecție, dar și o nouă grupare, mai întemeiată pe realitățile interioare, concrete ale operei, unele din volume grupînd mai multe din cărțile sale.

Volumul cuprinzînd romanele Calea Victoriei și Dumineca orbului este cel mai unitar dintre cele care ar fi trebuit să adune cărți diverse ale scriitorului. El cuprinde două lucrări aparținînd aceluiași ciclu, anume Capitala care ucide. Tema lor, în formularea cea mai generală, este deci comună. O apropiere mai puțin evidentă pentru un ochi neavertizat stă în faptul că, la distanță de cinci ani între ele, primul roman oarecum deschide, iar celălalt închide ciclul său de romane, intitulat Cronica româ-nească a veacului XX (în forma și în proporțiile ei inițiale).

Mai restrînsă la început, cuprinzînd opt sau nouă romane, apoi sporite către douăzeci, Cronica trebuia să se limiteze precis între anii 1900 și începutul celui de-al patrulea deceniu: „...Sînt romanele unei epoci care nu trece îndărăt peste piatra de hotar a veacului: anul

1900" ¹, *romane în care eroii, porniți în viață* „fără adresă, o dată cu veacul”, „parcure epoca din 1900... pînă în 1932”, *cînd sosesc* „o dată cu veacul, o dată cu noi toți” ².

Romanul Dumineca orbului, *apărut în 1934, purta la prima ediție pe copertă foaia de calendar cu data zilei cînd se petrec întîmplările cărții: 13 mai 1934. Este o dată prea apropiată de granița anunțată în* Plecat fără adresă — 1932 — *ca să nu aliniem romanul celorlalte din ciclu; totuși, este una diferită, indicîndu-ne că scriitorul nu intenționa să rămînă cu* Cronica *sa în limitele perioadei menționate, ci căuta să fie în pas cu desfășurarea evenimentelor, cu problemele zilei.*

Un ciclu al marelui oraș capitalist, în care omul se ignorează mai mult și se concurează mai acut, se urmărește mai cu îndîrjire — cu cît mulțimea din jur e mai numeroasă, întinderea străzilor mai lungă, mai înalte blocurile, mai în- semnat orașul însuși *în ierarhia bursei de valori a țării — acesta ar fi sensul volumului de față, alcătuit din romanele* Calea Victoriei *și* Dumineca orbului. *Ele sînt cele mai impor-* tante *din ciclul intitulat de autor* Capitala care ucide, *de fapt singurele de acest fel programate încă dintru început în* Cronica *proiectată. Li s-au alăturat pe urmă* Cheia visurilor,

mai mult o improvizație decît o elaborare atentă, Carlton și Adăpostul Sobolia, ulterioare intențiilor și planurilor prime. Editarea împreună a acestor două romane reconstituie practic un moment destul de unitar din activitatea de prozator a lui Cezar Petrescu, *îl poartă pe cititor mai aproape de aspectele concrete ale concepției sale literare,*

¹ *Plecat fără adresă, Cuvînt înainte*, Ed. Națională, Buc. 1932, pag. XIII.

² *Idem*, pag. XIX.

din perioada cînd își scria principalele cărți. Înrudite, făcînd parte din aceeași familie de preocupări, ele au însă și suficiente diferențieri între ele, pentru ca să îndreptățească o discuție separată. Aceasta cu atît mai mult cu cît ultimul dintre ele prilejuiește și dezvăluirea unui capitol nou, pînă acum cu totul inedit, din biografia literară a scriitorului și nu mai puțin din aceea a personalității sale omenești. Un episod echivalînd el însuși cu un ade-vărat roman, al Cronicii sale, trăit, apoi construit chiar de scriitor, la propriu și la figurat!

*

Calea Victoriei se deschide cu o înfrigurată așteptare din partea personajelor, să ajungă mai repede în București, ca într-un liman al tuturor împlinirilor rîvnite. Fiecare speră, e încredințat că va afla aici tot ce a clădit cu imaginația în lungile luni de existență provincială. Din mulțimea care va invada curînd peroanele, revărsată din tren, ochiul romancierului se oprește asupra familiei magistratului Lipan și asupra unui tînăr cu veleități de scriitor, Ion Ozun. Momentul cînd încep să se desfășoare întîmplările nu e lipsit de semnificație: 25 septembrie 1925, deci cîteva luni sau numai cîteva săptămîni după ce Întunecare, romanul care a precedat Calea Victoriei, se încheie cu sinuciderea disperată, tragică a lui Radu Comșa. Intenția succesiunii relativ stricte între romanele sale se desprinde și de aici. În primele două părți ale noului roman acțiunea e dusă pînă în primăvara următoare a anului 1926; ultima face o boltă peste trei ani, pînă în iarna 1928—1929. Ca și în cazul Întunecării, „cronicarul veacului” prelungește întîmplările, prin diferite artificii de construcție, pînă în momentul în care el însuși scria cartea respectivă sau pînă în momentul cînd aceasta

*apărea. Procedul se va menține și după
Calea Victoriei — publicat în 1929 — în cele
mai multe din romanele lui Cezar Petrescu.*

*Ce se petrece în intervalul 1925—1929 în
roman? Ce fapte se aglomerează pe atît
de cunoscuta arteră centrală a capitalei
românești, privită ca simbol al prăbușirilor de
tot felul?*

*Trenul aduce așadar în capitală familia
magistratului Constantin Lipan, sugestiv și
prin nume: lipanul este un alt nume al
buruienii numită și brusture. Provenit din
categoriile mijlocii și înzestrat mai ales cu
tenacitatea de a urca treaptă cu treaptă în
scara ierarhică a societății vremii, Lipan a
ajuns în orașul său de provincie o figură de o
mare duritate su- fletească. Austeritatea sa,
spiritul său de dreptate sînt de fapt
concretizarea simplificării extreme, aproape de
automatizare, a conștiinței sale, mișcîndu-se cu
precizie numai în cadrul trasat de legile pe
care e pus să le aplice cu rigurozitate — numai
cît permit ele, numai cum îi dictează ele!
Aparent, el e unul din puternicii zilei, prin
instrumentul teribil pe care-l mînuiește:
justiția regimului; aparent, aceasta îi conferă
independența față de miniștri, bancheri,
politicieni, ziariști etc., îl situează parcă
deasupra lor. Practic, Lipan este un instru-
ment, nu un mînuitor. El aplică legea împotriva
oricui: a potențaților politici, financiari,
administrativi — și o face cu siguranța că apără
dreptatea. Însă el nu observă că legea e
făcută tocmai de ei, pentru folosul lor, în
interesul lor. Că însăși aplicarea legii îi este
lui îngăduită în măsura în care o vor ei,
în jocul lor încîlcit de interese bancare,
industriale, de combinații pentru
dobîndirea sau împărțirea puterii în stat. Ca
și emblema îndeletnicirii sale, reprezentată de*

o femeie legată la ochi și peste urechi, Lipan este orb și surd la tot ce-l înconjoară, și în primul rînd la situația lui suspendată, de intelectual mercenar al burgheziei.

Falimentul acestui personaj, tragic în fond, decurge tocmai din confundarea sa nelimitată, ca om, cu rolul pe care i l-a rezervat fauna de la cîrma țării, din lipsa lui de sensibilitate și de pătrundere față cu itele care se leagă și se dezleagă în jurul lui, cu ajutorul lui adesea. În propria familie, el nu e de loc mai înțelegător decît în viața publică.

Lipan și ai săi — soție și patru copii — întruchipează un număr de destine fundamentale pentru viața socială a momentului; prin intermediul acestei familii, prin relațiile pe care ea le încheagă, prin oamenii cu care vine în contact, romanul îl

introduce pe cititor în principalele medii ale orașului burghez — cercul oamenilor de afaceri, acela politic, apoi lumea mondenă a capitalei de ieri, vînători de situații și de zestre, candidații amorurilor ilicite, în sfîrșit, tineretul fără orizont și aspirații, acela studios, ca și acela rătăcit, intrat sub influența unor diversioniști și pescuitori în ape tulburi.

Elena Lipan este o dezarmată în vîlmășagul citadin. Idealul ei este unul casnic; ambițiile ei nu trec de hotarul maternității placide, al femeii supuse, care îi dorește bărbatului ascensiunea pentru a adăuga un spor de leafă cheltuielilor de fiecare zi, iar ei înseși își dorește să fie mereu umbra lui perfectă.

Fiica sa, Ana — Annie! — a spart găoacea provincială a mamei prin venirea în București. În orașul unde a crescut începea să se configureze ca o Madame Bovary — și așa va și ajunge cu siguranță, de vreme ce, după experiențele erotice străbătute în capitală, este

întoarsă de soțul său către un tîrg de provincie încă mai anost decît cel din care plecase cu trei ani în urmă. Traiectoria ei înregistrează, însă, în acest răstimp, destule întîmplări, ca să aibă cu ce-și hrăni regretele, iar, mai tîrziu, amintirile. Amorul ei ilegal numără doar o singură aventură, un clișeu al aventurilor amoroase parcurse de fetele de provincie poposite în capitală: ea cade în mrejele unui crai cam afanisit, cam îmbătrînit, care o stoarce cu cinism de bani și de bijuterii.

Cealaltă fiică, Sabina, pare a avea rezervat un alt viitor. Inteligența vie, spontaneitatea, dezinvoltura, intuiția sigură cu care calcă preceptele rigide ale tatălui și sfaturile prăfuite ale mamei i-ar da dreptul la altă soartă decît aceea care-o lovește: încercînd în joacă stupefiantele unei prietene, e violată în timpul transei. Sinuciderea e tot ce-i rămîne acestei copile, autorul păstrîndu-i pură în acest chip, dacă nu viața, cei puțin amin- tirea.

Mezinul familiei Lipan, Nellu, este o haimana mediocră, tipul statistic livrat în serie de burghezie în epoca dintre cele două războaie. Insensibil la morala tatălui, neatent la grijile mamei, fără aderență la sentimente mai profunde, dar înhăitat cu alții, ca dînsul, el e sortit să îngroașe rîndurile clientelei docile a burgheziei, satisfăcut dacă stomacul, buzunarul îi sînt satisfă- cute cît mai copios. Este și singurul care trece neted prin

carte, fără ca anii, viața să adauge sau să scadă ceva conștiinței lui de perfectă mediocritate.

Un caz mai complex, întrucîtva aparte, e Costea, fiul cel mai mare al lui Lipan. Costea Lipan este un rebel — la început împotriva familiei, a principiilor severe

părintești, mai târziu împotriva puternicilor zilei și în cele din urmă împotriva oricărei ordini.

Între forma cărții din 1929 și aceea modificată de autor în 1957, la reeditare, personajul se clarifică în direcția pre-cizării tot mai evidente a spiritului său anarhic, a nihilismului său. Proaspăt student, venit de curînd din orașul de provincie, el păstra o anumită puritate, revolta sa era sinceră și, cu toate că limitată în obiective și manifestări, era net antiburgheză. Plecarea sa din casa părintească și hotărîrea de a trăi prin mijloace proprii au tocmai această semnificație. Fronda se împle-tește însă curînd cu diferitele influențe pe care le suferă, fondul curat, revolta cinstită împotriva conformismului burghez rămînînd din ce în ce mai în umbră. Personajul adoptă mai întîi o poză falsă, de cinism, care nu-l prinde, împrumutată de la un anarhist notoriu, denumit în carte Spartacus, un pro-fesionist al terorismului și crimei. Valențele de luptător posibil ale lui Costea Lipan se irosesc deci, captate în altă direcție decît cea revoluționară, către care părea la un moment dat că va evolua. Personajul acționează cu desăvîrșire inconștient că împotrivirea sa față de ordinea burgheză se petrece după un program cunoscut pînă la amănunte de poliție, îngăduit fără teamă atîta vreme cît se consumă în adunări sterpe, și chiar atunci cînd tagma lui se răfuiește cu cîte unul din potentăți, ceea ce nu periclitează ordinea însăși. Dovedă că, și cînd e asasinat primul-ministru de bătrînelul maniac, anarhistul Spartacus, Costea va fi ferit de rigorile poliției, cît datorită numelui părintesc, renunțării lui Lipan de a mai zgîndări una din marile afaceri, cît pentru faptul că oligarhia nu-l simțea pe tînărul Lipan primejdios, nu și-l considera un dușman propriu-zis. Cititorul poate lesne presupune, în finalul cărții, că neînduplecatul inamic al despoților se va domoli, ca și tatăl său, din convingere, din teamă, sau din alte pricini, și

va ajunge, la rîndu-i, un om de credință al vechii orînduiri; sau poate, recules în cele din urmă, va sfîrși descumpănit, ca Radu Comșa, curmîndu-și viața.

Romanul se termina deci cu următorul tablou: Sabina moartă în patul camerei unde Costea se exilase de bunăvoie; peste București se lasă amurgul. „Pe cerul nemărginit albastru două brațe întinse descătușează în sfîrșit plînsul. Dar nu știi ce vor. Poate imploră lumina de sus. Poate blestemă viermuirea deșartă de jos.

Cerul e înalt și gol.”

Cele două brațe sînt ale lui Costea; el e cel care plinge, „în sfîrșit”, după cinica înfrînare a ceea ce era omenesc în el, în joaca sinistră de-a anarhia și de-a moartea. Descumpănit, personajul nu știa ce să aleagă, ce să cheme după ruina vieții lui, a familiei lui. În ediția ultimă, din 1957, scriitorul a introdus o frază singură, care nuanțează într-altfel finalul: poate că cele două brațe întinse imploră lumina cerească sau blestemă viermuirea străzii de jos. „Poate amenință și pecetluiesc un legămînt” — precizează autorul. Cerul rămîne însă și aici „înalt și gol” — cititorul tot nu știe ce va face personajul; în fața acestuia se conturează totuși o cale, aceea a unei altfel de răfuielei cu puternicii zilei, de astă dată nu cu un om, ci cu întreaga faună a celor care i-au zdrobit viața și familia.

Între aceștia este în primul rînd bancherul Iordan Hagi- Iordan.

Cînd își anunța prima oară intenția unei Cronici a societății românești, Cezar Petrescu definea Calea Victoriei drept romanul disoluției psihologice a unei familii provinciale, instalată în București după război.¹ În centrul acestui

¹ *Adevărul literar și artistic*, 11 aug. 1929.

proces a stat, cum s-a văzut, familia Lipan. Ceea ce trebuie cu precădere subliniat e că nu simplul contact cu marele oraș e fatal acestei familii, deci nu o teză veche semănătoristă sau poporanistă călăuzește pe scriitor, ci constatarea precisă, realistă a faptului că „disoluția psihologică a familiei provinciale” e determinată nu de o forță misterioasă, nu de vreo fatalitate citadină neexplicabilă, ci de omul de afaceri Iordan Hagi-Iordan, de clientela și acoliții lui. Sensul predominant al cărții este așadar unul de critică socială, vizînd direct forțe esențiale din societatea burgheză.

Dezastrul lui Lipan se produce în ciocnirea cu însuși marele bancher. Una din combinațiile lui murdare este denunțată pu-

blic de austerul magistrat, pentru ca tot el să fie cel sacrificat atunci cînd intervin interesele și mașinațiile de culise, aranjamentele politice și financiare: asupra lui se fac presiuni să închidă dosarul, să renunțe la acțiunea judiciară declanșată. Lipan ar fi continuat poate un timp să se zbată de unul singur, înfruntînd toată împotrivirea celorlalți, sprijinit numai de aparenta sa independență de om al legii, imparțial. Dar el este șantajat și obligat să se dea bătut, punîndu-i-se în față alternativa arestăm lui Costea, sub acuzația de complice al asasinului Spartacus. Tăria lui Lipan, întemeiată pînă atunci pe rigiditatea în aplicarea legilor, se frînge sub apăsarea forței lui Iordan Hagi-Iordan. Costea, la rîndul lui, e amestecat indirect în murdarul triumf al bancherului, fiind răscumpărat de tatăl său cu prețul călcării pe conștiință. Nenorocirea Sabinei, ființa aleasă a clanului Lipan, este declanșată de copiii lui Iordan Hagi-Iordan: fiica acestuia o inițiază în tainele

stupefiantelor, iar feciorul lui o violează în timp ce ea era sub stăpînirea narcoticului. Același fiu al lui Iordan Hagi-Iordan împreună cu alte pramatii, feciori de bani gata, îi cuceresc admirația lui Nelly, cel mai mic din copiii lui Lipan, sustrăgîndu-l influenței părintești și introducîndu-l în mediul lor pervertit, cu băutură, fete, pocher.

Așa cum în viața publică a capitalei voința piratului bursei schimba miniștri, cumpăra conștiințe, își anexa ziare, înghițea capitaluri și firme industriale, înlătura concurențe, tot astfel, în viața personală a oamenilor, înrîurirea lui strîbea conștiințe, violenta sensibilități, sfărîma familii, jignează omenia fără nici un scrupul. Romanul Calea Victoriei ni-l înfățișează în posturi și situații de o sferă totuși mai restrînsă decît o vor face alte romane ale scriitorului, ulterioare, Comoara regelui Dromichet și Aurul negru. În Calea Victoriei Iordan Hagi-Iordan este văzut numai din unghiul relațiilor sale cu lumea politică și, într-o măsură, cu presa, cu justiția momentului. Este fauna care-l știe de stăpîn, și a cărei zbatere e doar veleitatea, curînd cumințită, de a se sustrage nemiloasei (dar profitabilei) tutele. În celelalte două romane, bancherul e urmărit acolo unde el dă marile lui bătălii — la bursa petrolului, înfruntîndu-se nu cu un ministru de paie, cu un magistrat de carton, cu un ziarist pornit pe căpătuială, ci cu rechini ca și el, posesori de capitaluri, mînați de resorturi asemănătoare. El va apărea în

ciclul epic închinat de scriitor petrolului, în cîrdășie cu un om politic, prefectul Emil Sava, și cu un om de știință, inginerul Dinu Grințescu, despuind de pămîniuri pe țărani, pe

un moșier, speculînd la bursă, atrăgînd capitaluri străine, fructifi-cîndu-le sau luptîndu-se cu ele, pînă ce va fi, la rîndul lui, înghițit de acestea. Romanul Calea Victoriei îl arată însă în- destul ca pe un magnat vorace al industriei și al băncilor, un puternic al zilei din umbră, lipsit de dorința de a se vorbi de el, de a deveni cunoscut marelui public, dar trăind voluptatea de a se ști temut, ascultat, urmat. O lungă com- pletare, adăugată în ediția din 1957 capitolului Groaznicul asasinat explicitează minuțios șantajul politic al bancherului asupra politicianului Gică Elefterescu, viitor prim-ministru. Chiar fără această traducere în scenă directă, figura bancherului rămînea pe de-a-ntregul odioasă.

Calea Victoriei este primul roman al lui Cezar Petrescu în care jungla capitalistă este abordată pe larg, și anume într-un moment de vîrf al manoperelor ei din perioada interbelică. Sînt anii premergători mării crize din 1929—1933, deci epocă de relativ calm după zguduiriile din timpul războiului, epocă în care afacerile se încheau cu repeziciune, beneficiile spo- reau vertiginos, noi surse de cîștiguri erau descoperite. Procesul e privit în acest roman în perimetrul lumii de afaceri și a politicianilor; în romanele ulterioare, îndeosebi Comoara regelui Dromichet și Oraș patriarhal, observația scriitorului se va de- plasa către sat, către orașul de provincie. Latura de analiză socială are în Calea Victoriei o pondere cu mult mai mare decît în numeroase alte romane. Denunțarea corupției de la vîrfurile piramidei burgheze se face pe direcțiile principale de atac. Urcușurile și coborîșurile în arena politică, „marile afaceri” sînt văzute și înfățișate cu ochiul gazetarului priceput în materie, așa cum fusese Cezar Petrescu neîntrerupt, începînd cu 1918. Latura de senzațional nu lipsește narațiunii, nici surpriza bine pregătită, lovitura de teatru etc. Romancierul veri- ficat din Întunecare făcea o nouă demonstrație de virtuozitate în subtilitățile genului, remarcîndu-se printre cei

mai iscusiți autori ai narațiunilor de largă respirație, cu acțiunea desfășu-rîndu-se pe multe planuri, cu numeroase personaje. Școala bună

balzaciană, frecventarea marilor epici realiști ai lumii, de la Stendhal la Tolstoi și ochiul atent la mișcărilor epocii își spuneau cuvîntul.

Prin celălalt erou al romanului, sosit în București o dată cu familia Lipan, prin tînărul Ion Ozun, candidat la gloria muze- lor, pătrundem într-o altă lume și în alt ciclu de probleme și frămîntări ale epocii.

Ion Ozun este, în fond, un Eugène de Rastignac mai nou. Ca și eroul balzacian, el a venit din tîrgul de provincie cu un legămînt nu mai puțin îndrăzneț: să-și cucerească un loc — și cît mai bun — în ierarhia spirituală a capitalei. Visul lui scade cu încetul, pe măsură ce personajul vede că obstacolele întîl- nite sînt mai greu de definit și încă mai greu de învins. Talen- tul nu-i lipsește, însă nici nu pare să facă trebuință nimănui; putere de muncă are, dar sute și mii ca el se asistă irosindu-se fără folos, căci astfel de marfă era tot mai multă și mai ieftină; pentru lașități nu are curajul încă și nici nu-l ispi- tesc, pentru că nu le știe încă măsui; nici pentru mărunte afaceri de felul celor sugerate de amicul Bică Tomescu, actor înzestrat și cu aere de pușlama, nu-și află îndemînare. Pe scurt, Ozun este un dezarmat, dar de un fel superior lui Lipan, întrucît propria-i substanță, o anumită putere intrinsecă, ne-depinzînd de alții, zace în el și nu se dă înfrîntă. Căci, pe cîtă vreme cîntea, corectitudinea magistratului nu se pot manifesta decît în aplicarea legilor —

fără legi personajul fiind ca și desființat sub raport social — Ozun dobîndește o anumită independență față de societate, față de puternicii zilei, prin ancorarea lui la valorile artei, la literatură. Alinierea lui la remorca aceleiași lumi care-l anexase pe Lipan se petrece în măsura în care el părăsește tot mai mult literatura pentru a se consacra gazetăriei.

Evoluția lui Ozun seamănă în mai multe privințe cu a lui Radu Comșa din Întunecare; pe alte planuri, cu alți eroi, ro-manele ulterioare ale scriitorului vor multiplica procesul dramei intelectualului în epocă. Comoara regelui Dromichet prin Dinu Grințescu, Oraș patriarhal prin Tudor Stoenescu-Stoian, Plecat fără adresă prin Adrian Sîntion etc. Mai mult decît prin Lipan, surprins în perioada deznodămîntului, a ultimului act al că-

derii lui, Calea Victoriei realizează prin Ion Ozun și prin personajele cu care vine el în contact dezbateră problema intelectualului.

Cu puține diferențieri specifice și mai ales cu rezultate diferite, Ion Ozun, apoi protectorul lui vorbăreț, Mirel Alcaz, om nu rău la suflet, însă cam farfara — variantă de Caracudi sau Amicul X din schițele lui Caragiale, dar cu relații mai reale decît acela — apoi poetul și dramaturgul Leon Mătăsaru, autorul poemului teatral Cheia visurilor, și, în sfîrșit, roman-cierul, membru al Academiei, Teofil Steriu, toți aceștia parcurg în roman traiectorii în general asemănătoare, concretizînd diferite ipostaze ale destinului intelectualului în epocă. Mirel Alcaz a fost și el un postulant, ca și Ozun, dar înaintea lui. El a coborît ultimele trepte ale decăderii morale o dată cu sușul în ierarhia ziaristicii, pe măsură ce creștea cursul acțiunilor lui în ochii potentatilor politici și financiari. Agitația lui cu aere de

independență la gazeta proaspăt înființată, cu nuanțe fas-cizante, este doar de fațadă: sforile „libertății” lui stau în mîna financiarilor sau politicienilor. Dar el își evaluează scump această aparență de libertate și profită cît poate. „La noi se plătesc lefuri foarte bune — îi declară lui Ozun. Independența se plătește scump! Parol!”

Fraza lui nu e confuză, ci implică ambele sensuri: și faptul că, din punct de vedere moral, intelectualul aflat în această postură plătește scump iluzia de libertate, dar și faptul că pe cei în cauză îi costă îndestul cumpărarea conștiințelor. Fapt e că Alcaz parcurge toate treptele posibile ale acestui fel de libertate a presei, socotită în epocă drept a patra putere în stat.

Leon Mătăsaru ocupă un loc puțin întins în roman, dar cazul lui e semnificativ sub multe aspecte. El își salvează cel puțin o parte a ființei lui prin legătura pe care o menține cu arta, dincolo de viața risipită pe care o duce. Vinul, femeile, nopți pierdute în alte chipuri nu irosesc cu totul ceea ce e ales în acest om. Cu tot scepticismul lui, cu toată încrederea că viața și societatea în care trăia ar putea să-i mai ofere ceva nou, totuși dă la iveală, ca printr-un miracol, feeria simbolică, izvo-rîță din folclor, Cheia visurilor. Euforia lui următoare succesului piesei măsoară capacitatea acestei categorii de intelectuali de a putea păstra — dincolo de orice vicisitudini ale vieții, dincolo de orice povîrnișuri parcurse — nu doar o latură nealterată,

pură, ci și accesul la fericire, și, mai mult, posibilitatea de a-i face pe alții fericiți. Este chiar surprinzător ce virtuți atribuie scriitorul artei, în tabloul său construit numai din linii și culori întunecate. Feeria lui Mătăsaru e singura putere în stare să readucă la suprafață

fărîma de umanitate păstrată, oricît de afund, în conștiințele robite patimilor și concurențelor zilnice. Chiar de la primele apariții și mișcări din scenă, după ridicarea cortinei, „mulțimea se simți captivată — notează Cezar Petrescu — și nimeni în sală nu mai tuși. Iar Ion Ozun înțelese de îndată că asistă la ceva rar și nespus; la una din minunile acelea cînd o mie de oameni evadează din mizeria lor ascunsă, din ambiții și deșertăciune, din griji vulgare și din rînjetul fiecărei zile, să se ofere, purificați de o văpaie arzătoare, bucuriei de a admira... Și avu o pornire de recunoștință și de iubire pentru publicul acesta, care, dincolo de vanitatea toaletelor și de frivolitatea bîrfelilor, se reabilita, simplu și unanim, în cele o mie de fețe transfigurate.”

Comentariul lui Cezar Petrescu tălmăcește mai larg, în paginile respective ale romanului, admirația pentru artă ca un tărîm unde pentru o clipă „toți uitau ce sînt într-adevăr. Cine sînt. Cum sînt...” și se transformau fiecare în „ce-au dorit cîndva a fi cu însetare”, adică năzuind spre înălțimi, spre fapte care înnobilează pe om. Această încredere în rolul artei relevă că scriitorul nu socotea dezumanizarea drept o fatalitate a destinului omenesc, ci o rezultată, un efect al unor determinări sociale. Pesimismul său nu e, în acest chip, total, ci e legat de situația omului în cadrul unei anumite societăți, care, în loc să-i valorifice latențele, ceea ce e bun și frumos în structura lui, dimpotrivă, cultivă și dezvoltă instinctele, patimile josnice, pornirile animalice. În primul rînd pe terenul acestei convingeri, păstrată de-a lungul activității sale literare, s-a petrecut apoi numaidecît după August 1944 adeziunea lui Cezar Petrescu la noile realități ale țării, la democrația populară.

Ar trebui poate făcută încă o precizare: în succesul lui Leon Mătăsaru scriitorul își crea lui însuși argumentele care să-i susțină hotărîrea de a nu se lăsa copleșit de gazetărie — așa cum face Ion Ozun! — ci de a păstra nealterată grija și preocuparea pentru

literatură. Pericolul subsumării literaturii față de gazetărie a existat întotdeauna la Cezar Petrescu, și numai faptul că a fost conștient de el i-a ajutat să-l depă-

șească Nu însă fără a plăti un important tribut stilului gaze- tăresc în însăși structura cărților sale.

Alternativa scriitor-gazetar este urmărită și în alt plan, tot prin intermediul lui Ion Ozun, de data aceasta în cadrul unei dezbateri mult mai profunde, pe care, la ediția din 1957, autorul a simțit nevoia să o dezvolte. Este vorba despre destinul unui alt scriitor, Teofil Steriu, la care pătrunde Ozun în momentul cel mai disperat al existenței lui bucureștene, flămînd, înghețat, fără nici o perspectivă.

Teofil Steriu apare chiar din primul capitol al romanului, intorcîndu-se acasă, în capitală, în același tren cu care vine și Ion Ozun. O scurtă confruntare cu o amică din tinerețe, acum savantă cu renume mondial, dar uscată ca o stafidă — și nu numai trupește, dar secătuită sufletește — ni-l arată pe Steriu afișînd un scepticism universal față de rostul literaturii, în total contrast cu entuziasmul autorului însuși în fața feeriei lui Leon Mătăsaru. La reprezentăția acesteia Steriu va adormi în fotoliul său, ilustrație elocventă a propriei sale teorii că nu-l interesează literatura confrăților, că nimic nou nu se poate spune, că totul e o farsă pentru creduli sau neinițiați.

Personajul e un blazat, chiar un cinic, dar în cinismul lui se amestecă — pe lîngă cochetăria celui recunoscut de-o țară, care-și permite, de la această situație, să-și ironizeze propria literatură — se amestecă o convingere pe care nici Ozun și nici Leon Mătăsaru n-o au nici măcar ca o revelație de o clipă: că îmbîlînzirea pe care o coboară arta în sufletul

celor pervertiți nu durează decît atît cît ține contactul direct al contemplatorului cu opera, apoi ea dispare, și anume, fără să lase urme. Fiecare se întoarce la ale sale, uitînd cu totul purificarea prin care a crezut că trece, ba chiar amintindu-și de ea ca de-o nedorită, jenantă slăbiciune.

Teofil Steriu e conștient de această tristă realitate a artei. El declară că și-a pierdut așadar încrederea în puterea magică a artei, afișează o filozofie a indiferenței totale față de public, față de rostul și destinul scrierilor sale, față de viața despre care scrie. O lungă perorație în acest sens — dilatată mult de autor în ediția din 1957 a romanului, cu implicații inter-sante, dar și contradictorii, definind în alt chip personajul — ne arată pe celebrul Teofil Steriu ca pe un profesionist al scrisului din pura obișnuință de a scrie. Literatura a ajuns la el un fel de viciu, ea se hrănește din propria-i substanță, nu

se trage din viață, din existența și frământările oamenilor, dar este în continuare la fel de umană, eroii săi sînt mereu strălucite întruchipări ale vieții. Cum se poate petrece aceasta? Lucrul se explică prin aceea că lui Steriu viața, cu toate marile ei prefaceri postbelice, nu-i mai oferă nimic nou, el scrie despre oamenii „pe care poate, într-adevăr, i-am purtat odată în mine!”, în rest, nimic nu s-a schimbat pentru el în lume.

Sub crusta de cinism, personajul are, totuși, dreptate. În societatea despre care scrie el — și despre care scria Cezar Petrescu însuși — se produsese prea puține schimbări de esență, în orice caz nu dintre acelea de natură să determine schimbări importante la categoriile de oameni abordați de autor și de eroul său. Despre Lipan și despre Ozun, despre lumea cu care ei vin în contact, se putea scrie prea

bine în 1929, avînd la bază cunoaşterea unor realităţi datînd dinainte cu un sfert de secol — bineînţeles atunci cînd romancierul nu-şi propunea să descopere elementul esenţial al noii epoci: poziţia acestor categorii în condiţiile în care revoluţia se cocea, înainta, le cuprindea în vîrtejul ei cu sau fără voia lor, cu sau fără conştiinţa clară a evenimentelor pe care le trăiesc. Romanul Calea Victoriei rămîne aşadar la o perspectivă echivalentă cu cea balzaciană, dar fără să devină prin aceasta anacronic, de vreme ce tipologia înfăţişată şi problematica ei erau încă verificate copios în epocă.

Scriitorul îşi însoţeşte această latură a demonstraţiei cu încă una, aceea extinsă la reeditarea din 1957, anume, despre capacitatea excepţională a vieţii de a crea cazuri cu situaţii şi eroi ce depăşesc cea mai debordantă imaginaţie. Sarcina romancierului s-ar restringe în acest caz la simpla căutare, aflare, transcriere a faptului brut. Ceea ce romanul Calea Victoriei nu întîrzie să facă, prin povestirea lui Teofil Steriu, relatînd din celebrele procese ale epocii capitaliste, pornind de la furtul unei pîini, altul decît acela din Mizerabilii lui Victor Hugo. Ca şi cealaltă teză privind procesul elaborării literare — alimentarea noilor cărţi din propria substanţă, din cunoaşterile vechi, în ultimă instanţă din imaginaţie — şi aceasta este una scumpă lui Cezar Petrescu. Autorul Întunecării a oscilat întotdeauna în a acorda prioritate uneia sau alteia şi a ales aproape fără excepţie mijlocia — ca şi eroul său din Calea Victoriei — cu credinţa că nu se contrazice. Împinse la limitele pînă la care le duce aici scriitorul, nici una din ele nu se

verifică, şi el însuşi nu a practicat în scrierea romanelor sale vreuna din ele într-o formă atît

de exclusivistă: sau imaginația pură, sau transcrierea aida a faptului brut. Cezar Petrescu a pornit întotdeauna de la întâmplări reale, cunoscute direct din viață, sau de la motive aflate în cărți, și a lucrat asupra lor cu solida sa imaginație de romancier, care, cum spunea G. Călinescu, în orice întâmplare din viață găsește substanța unui roman posibil. (Vom vedea la discuția despre Dumineca orbului cât de mult se verifică afirmația, chiar pentru propria viață a scriitorului.)

În Teofil Steriu, Cezar Petrescu analizează prin urmare tipul scriitorului trăind izolat de societate, desconsiderînd-o, oferindu-i totuși neîntrerupt literatura sa, din pura convingere că nu poate face altfel, însă fără ca el însuși să se cheltuie, ci ca o eliberare proprie. În Leon Mătăsaru este examinat un alt tip de scriitor, acela care se dăruie publicului cu fiecare carte nouă, care trăiește total fiecare rînd scris; și scrie chinuit, multiplicîndu-se pe sine în oricare din elementele lucrării sale. Ion Ozun își face din fiecare un ideal, dar, sorbit de gazetărie, întruchipează pe scriitorul nerealizat, care măsoară cu fiecare prilej că se îndepărtează tot mai mult de icoana a ce-ar fi dorit să fie.

Este interesant că, sub raport uman, scriitorul vede în fie- care din aceștia trei niște ratați. Dacă totuși acordă anumite circumstanțe vreunuia din ei, acela nu e în nici un caz Ion Ozun, cu toate remușcărilor care-l încearcă pe erou. Satisfac- țiile obținute, treptele parcurse în ierarhia societății, starea materială dobîndită nu-l satisfac, căci el are mereu senzația că nu acesta era drumul rîvnit, drumul pe care ar fi trebuit să meargă. L-a urmat fiindcă i s-a deschis întîi, fiindcă apoi n-a mai avut tăria să-l caute pe cel adevărat, al său. Leon Mătăsaru, Teofil Steriu au cel puțin mulțumirea audienței la un public anumit, fie această audiență și de-o clipă; Ion Ozun nu are nici atît. Deocamdată, personajul nu realizează decît parțial marasmul

de care e atras tot mai adînc; cînd va avea pe deplin conștiința acestui lucru, sau cînd o va pierde de tot, înfrîngerea lui va fi deplină. Oricîtă risipă ar caracteriza viața lui Mătăsaru, oricît cinism va afișa Steriu, nici unul din ei nu va avea sentimentul ratării complete. Ceva din ei, din viața lor — arta — îi salvează într-o măsură de la naufragiul

total. Ion Ozun a părăsit — sau e pe cale de a părăsi — definitiv această ultimă — mai exact: unică — posibilitate de a-și păstra nealterată o fărîmă de omenie, într-o societate pe de-a-ntregul ostilă, opacă sentimentelor umane.

*

Cu Dumineca orbului pătrundem într-un univers cunoscut bine din Calea Victoriei, însă urmărit în alte ilustrări concrete: cei doi tineri protagoniști ai cărții, magistratul — și el magistrat! — Sergiu Miclăuș și profesoara Gina Alimănescu, au trăit cu cîțiva ani înainte întîmplări care le-au zdruncinat rezistența morală și-i împinseseră pe amîndoi în marginea pră-păstiei. Pe el îl aduseseră în această stare viața trîndavă de noapte, beția, cărțile; pe ea, o dragoste nenorocită pentru un cuceritor de profesie. Cînd erau gata să se prăbușească, ambii s-au smuls cu ultima putere și au evadat spre orașe de provincie, unde și-au regăsit echilibrul. Toate acestea vor fi sugerate în scurte retrospectiv, pe parcursul romanului. În primul capitol, însă, îi întîlnim pe amîndoi aduși în București de același tren, ca și pe eroii din Calea Victoriei, încrezători, vindecați — definitiv, cred ei — de ispita vechilor experiențe, fatale pentru amîndoi. Graba ambilor, neatenția, înghesuiala, mici

*incidente caracteristice peronului de gară, mici
coinci- dențe și îndrăzneli, un șofer cu
inițiativă și, lângă toate acestea, o
inexplicabilă dar grațioasă pornire a unuia
către celălalt* *îi apropie unul de altul, și
un început de idilă se înfiripă. O dragoste pe
atît de pură pe cît de ciudată și întîmplătoare
le-a fost întîlnirea: o putere magică i-a purtat,
parcă, spre* *a-i întîlni, pentru ca, îndată
după despărțirea cu legă- mîntul de a se
întîlni a doua zi, să se năpustească asupra lor
parcă o fatalitate întru totul potrivnică,
dejucîndu-le toate* *bunele intenții,
aglomerînd în calea lor cele mai absurde
obstacole. Fericirea lor posibilă, mulțumirea
calmă, caldă, întrezărită o clipă de amîndoi, se
năruie. Fiecare se întoarce de- finitiv la ceea
ce crezuse că îndepărtase de la sine pentru
totdeauna: el — la cărți, cîrciumi, nopți irosite;
ea — la bărbatul care-i zdrobise și prima oară
inima.*

*O fatalitate? întîmplarea potrivit lucrurile
tocmai pe dos decît ar fi fost, la urma
urmei, de dorit? imposibilitatea fun-*

*ciară a omului de a fi fericit în viață? Care din
acestea,* *sau care altă pricină ascunsă
răvășește existența celor doi ti- neri, întorși
purificați în capitală? Ce demon dezlănțuie asu-
pra lor — asupra omului în general — convoiul
de adversi- tăți, interzicîndu-le accesul la
frumusețea spre care, totuși, viața lor părea
să aspire?*

*Intrăm aici într-o discuție mai complexă
despre sensul cărți- lor lui Cezar Petrescu,
sens căruia romanul Dumineca orbului* *îi
aduce o ilustrare în plus, după aceea din Calea
Victoriei. Romancierul reia mereu, obsesiv, în
scrierile sale teza despre imposibilitatea
omului secolului al XX-lea de a-și afla fericirea,*

un om a cărui situație — spune scriitorul — e suspendată, nesigură, fără reazim interior, deci sortită prăbușirii, „într-o societate în lichidare, care se autodevoră”¹. Omul acestui secol era pentru Cezar Petrescu o victimă sigură și fără putință de salvare. Toți eroii săi din această perioadă erau, în consecință, niște învinși, oameni fără o stea cardinală, iar când unul îndrăznește să năzuiască „spre altceva, nobil și pur, acela într-ales ispășea mai crunt abaterea de la mediocra orînduială”²

În Calea Victoriei s-a văzut ce sfîrșit au toți; Dumineca orbului nu cruță în mai mare măsură personaje.

O îndîrjită luptătoare pentru emanciparea femeii constată că și-a ratat tocmai vocația naturală, datoria de femeie; o tînără exuberantă și gingașă ajunge o tiranică matroană, iscusită în vînarea unui bărbat docil, cu perspective certe de parvenire; un ministeriabil care-și intuiește falsitatea poziției și-o păstrează cu o voluptate disperată; o actriță fostă celebră, își urmărește cu amărăciune decrepitudinea; o alta asistă neputincioasă la începutul crepusculului ei; un fost industriaș și bancher, renunțînd de bunăvoie la avere, situație, afaceri, este vîrît de familie în casa de nebuni și iese de acolo cu faima omului zdruncinat la minte, deși nu e decît lucid și cîstit cu el însuși și cu lumea; un poet talentat se sfîrșește cu plămîinii zdrențuiți de tuberculoză; doi bieți bătrîni care s-au iubit la tinerețe și au fost despărțiți de împrejurări își încrucîșează drumurile fără să se mai cunoască, deși se caută cu obstinație de zeci de ani; pînă și un orb, care le știe tuturor acestora durerea și se roagă pentru fiecare lui Dumnezeu

¹ Plecat fără adresă, Cuvînt înainte, pag. XIV.

² Ochii strigoilui, Cugetarea, București, 1943, vol. I, pag. 341.

ca să le împlinească himera, pînă și acest om care nu intră în concurență cu nimeni, nu stînjenește pe nimeni, ci vrea să facă el, neputinciosul, bine oricui, e ucis pentru a fi jefuit de doi borfași, care și ei, la rîndul lor, își simt următorii aproape.

Scriitorul și-a primit cu satisfacție ironică, nu lipsită însă de convingere, calificarea de „pesimist social”; și-a dat-o el singur nu o dată. Și-a explicat opera în acest sens, numindu-și-o „apologie a învinșilor”¹ și proclamînd cu tărie, în perioada căreia îi aparțin și romanele de față, că o „eră nocturnă” se apropia fără greș de societatea, de oamenii ce-i slujiseră de model. Destinul acestora era deci pecetluit!

Și totuși, dincolo de prorocirile directe atît de neguroase, opera sa pleda indirect pentru o concluzie în care nu fatalitatea, nu o putere mai presus de om prilejuia cascada aproape neverosimilă de prăbușiri, ci omul însuși, — din cauza neînțelegerii funciare a datoriei, a capacităților sale, din cauza abdicării de la anumite cerințe fundamentale implicate în condiția umană însăși.

Nu vom lua cîte unul pe toți eroii, pentru a dovedi, cu fapte din carte, că ei puteau evita zdrobirea conștiinței, pierderea trăsăturilor înalte ale umanității lor — așa cum Ion Ozun ar fi putut păstra neatinsă dragostea pentru arta lui. Gina Alimănescu și Sergiu Miclăuș sînt ei înșiși în primul rînd — și mai ales el — responsabili de risipirea fericirii rîvnite. Ce-l împiedica pe acest tînăr să-i arate cu toată claritatea fetei că el a venit în București, chemat la o înmormîntare, și încă a unei ființe pentru care în inima sa nu se păstra sentimente de prea mare afecțiune? Ce l-a împiedicat să mărturisească deschis, firesc bătrînei și bănuitoare pro-tectoare a Ginei că vine

¹ Plecat fără adresă, pag. XIII.

de la cimitir? Ce-l determina să considere că, dacă o împrejurare neprielnică nu i-a pus la timpul hotărît față în față, atunci este inutilă încercarea de a avea alte întâlniri? De ce, la rîndul ei, Gina acceptă atît de ușor misterul destul de ieftin al lui Miclăuș, de ce nu presupune și ea, firească, un caz neprevăzut ivit în calea tînărului lipsă la întîl-

nire, ci se lasă din nou învăluită, cu voluptate rea, în mre- jele din care se smulsese? La astfel de întrebări, firește, nici personajele, nici romanul nu dau răspuns. Căci cum spune unul din personajele cărții, Ioachim Grult, „toți vor- besc ceea ce n-ar trebui să vorbească și fac ceea ce n-ar voi să facă. Toți ar avea altceva de spus și mai ales altcuiva de spus... Iar toți găsesc natural să se mistifice reciproc și bine- înțeles înaintea tuturor, să se mistifice pe sine...”

Nu o fatalitate, nu o incapacitate legată de însăși esența structurii sale, de sensul existenței sale pricinuieste toate nefericirile, ci omul, el însuși și le atrage cu inconștiență, cu superficialitate asupra-și. Societatea, prin felul cum e alcătuită, prin morala și practicile ei, e prielnică acestor deznodăminte, e generatoare ea însăși de tragedii, astfel că multiplică pri- cinile nefericirii, sporește dezechilibrul în viața omului și a colectivității. Este interesant că tatăl vitreg al lui Miclăuș îl întîrzie de la întîlnirea cu Gina, tocmai vrînd să-i facă un bine, să-l pună la adăpost de griji, de lipsuri, să-l ajute a se feri de vechiul lui fel de viață; protectoarea Ginei o aruncă pe fată în brațele celui ce-i strivește mai mult viața, tocmai vrînd să o apere de

experiențe ca acelea străbătute. Scepticismul acesta cu privire la finalitatea acțiunilor omenеști se compune, chiar în această perioadă a creației sale, într-o concepție mai largă a scriitorului, expusă ca atare în Cuvîntul înainte la romanul Plecat fără adresă (1932), și, firește, amă-nunțită în paginile romanului, dezvoltată ori amplificată în felurite chipuri în Aurul negru, Cheia visurilor, apoi în Ochii strigoiului și Carlton etc. Iată însă că în subtextul romanelor din volumul de față — și în altele — circulă ca un curent sub-teran sentimentul tulbure, intuiția scriitorului că, totuși, undeva nu poate să nu existe o soluție. Zaharia Duhu crede în existența unei comori fabuloase a regelui Dromichet, și cu ajutorul ei ar vrea să aline suferințele și lipsurile alor săi — iar cînd află rîvnitul tezaur, îl îngroapă la loc, și abate — nu egoist, ci disperat — pe deasupra cursul unei ape, cu siguranța că himera sa are existență reală, dar și cu regretul că încă nu e momentul s-o dea la iveală (Aurul negru); eroii din Cheia visurilor cred în „insula de la capătul curcubeului”, iar inginerul Paul Năgară din același roman se retrage într-o căsuță liniștită și cultivă flori; învățătorul Nicolae Apostol

izbutește să ridice un sat, să-l transforme într-un ostrov fericit, datorită abnegației cu care slujește școala și răspîndește știința de carte (Apostol). Astfel de încheieri sînt, firește, uto-pice, finalurile de roman în care ele apar rămîn artificiale, însă ceea ce merită reținut este latura simbolică a lucrurilor, anume că în chip obiectiv viața îi impunea scriitorului dacă nu certitudinea, cel puțin senzația că viața nu poate să se reducă la cascada de prăbușiri și dezastre zugrăvite de el, că nu poate fi numai atît, că trebuie

să mai fie și altceva, altfel. Cu toată sinceritatea, el a făcut să reiasă în toate cărțile sale că nu știe cum anume, concret, ar putea arăta altfel viața; mai exact, că în cadrul societății pe care o oglindea, în modul de viață pe care-l înfățișa, nu-și putea imagina în chip cinstit un alt curs al întâmplărilor decât convoiul de nenorociri. Ceea ce înseamnă că prorocirile sale fatidice se referă nu la viață în general, ci la viața într-o societate precisă, aceea în care trăia el însuși, cu alte cuvinte, orînduirea capitalistă. De aici neîncrederea în orice tentativă de aspirație către o altfel de soartă, chiar falimentul unor atari tentative. De aici tragismul destinului unora, cinismul altora, de aici scepticis- mul etc. În Dumineca orbului există chiar două personaje care, datorită lucidității lor în judecarea vieții, au ancorat într-un cinism împins pînă la limită, oameni care au ajuns la această atitudine tocmai pentru că au experimentat toate tipurile de existență în societatea lor. Ei sînt fostul magnat al industriei și finanței Ioachim Gult și mama sa, Aspasia. Gult a pornit de jos, de la situația de drojdie a societății, pentru a ajunge în vîrfurile piramidei sociale a burgheziei, iar, o dată aflat acolo, a fost dintr-o dată cuprins de dezgust pentru tot ce făcea, pentru tot ce poseda. Într-o bună zi, se destăinuie el, „am descoperit că devenisem prizonierul unor obligații la care nu mă constrîngea nimeni... întreprinderi, fabrici, ferme, consilii, telefoane la fiecare cinci minute, bani și iarăși bani, mai mulți decît îmi cereau nevoile mele... Pentru ce toate? Îmi pierdeam viața cîștigînd bani...” Dar, desfăcîndu-se de ban, dobîndindu-și independența față de ban, încă nu înseamnă că personajul a devenit fericit, că a aflat soluția rîvnită. El s-a comportat cinstit față de el însuși, dar cheia fericirii îi rămîne în continuare ascunsă. Izolarea de burghezie, de orînduirea ei, de modul ei de viață încă nu înseamnă o rezolvare — spun ro-

manele lui Cezar Petrescu. Ea poate fi o atitudine pozitivă, un prim pas către aflarea unei soluții, dar ea singură nu cons- tituie soluția însăși. Dovadă? Cu tot cinismul său, cu toată superioritatea sa morală asupra celorlalți, cu toate că se so- cotea „eliberat”, cinstit față de el însuși, personajul e, în fond, nefericit, el suferă din cauza neînțelegerii celorlalți, cu atît mai mult cu cît chiar bunele lor intenții se întorc în chip ostil împotriva-i și împotriva celorlalți. „E adevărat că oamenii buni și ideile generoase fac omenirii răul cel mai adînc”, proclamă el nu cu cinism, ci cu amara experiență acumulată. Dacă precizăm că această răsturnare a ghidărilor bune are loc în societatea capitalistă, din cauza rînduielilor ei, atunci personajul nu e un mizantrop, nici un pesimist, ci un lucid.

Într-o lume în care „toți vorbesc ceea ce n-ar trebui să vorbească și fac ceea ce n-ar voi să facă”, în care adevărata față a lucrurilor nu se vede, dar care e profund urîtă, în care omul e totodată victima societății și a sa însuși, o dramă cum e ratarea celor doi eroi, tinerii Sergiu Miclăuș și Gina Alimănescu, firește că devine un fapt divers, banal de prea frecventa lui repetare. De aceea cartea se încheie cu un tablou generic al capitalei, în care nimic deosebit nu pare să se fi petrecut în ultimele douăzeci și patru de ore, cît a ținut acțiunea romanului. Pentru cei doi eroi, ca și pentru alte personaje ale romanului, noaptea a adus încheieri contrare celor care se pregăteau de cu ziuă. Și totuși, spune scriitorul, aceasta nu schimbă cursul lucrurilor. Dimineța, pentru ma- rele oraș capitalist, nimic nu pare altfel. „Începe viața să curgă ca ieri și ca mîine. Nimic nu-i schimbat și

nimica nu-i nou. În fiecare casă a fost și va fi un mort, o amăgire, o nădejde, o înșelare.

Nimica nu-i nou
Totul a fost.

.....

Totul va fi cum a mai fost.”

*

***Romanul* Dumineca orbului are și o istorie a lui, pe care aici n-o putem schița decît în puține cuvinte. Cînd am alcătuit**

cartea despre Cezar Petrescu, nu ne era cunoscută. Puțin după aceea, am avut sub ochi un mare număr de scrisori ale prozatorului, din paginile cărora am putut înțelege că la temelia romanului a stat o întîmplare trăită de Cezar Petrescu însuși. O vinovăție asemănătoare cu a lui Sergiu Miclăuș și-o descoperă lui însuși; deopotrivă cu acesta, se socoate el însuși o victimă a convențiilor, relațiilor, întregului ansamblu de condiții în care își ducea existența.

Lucrurile s-au petrecut în intervalul decembrie 1931 — iulie 1932, adică în perioada cînd scriitorul lucra la cîteva din cele mai importante cărți ale sale, își preciza structura Cronicii, elabora acea neguroasă filozofie din prefața romanului Plecat fără adresă ***și scria chiar acest roman, despre care spunea că e „cheia tuturor celorlalte romane” ale sale, că el „centrează aproape toate cărțile tipărite pînă acum, cele cîte stau în sertar începute și așteptîndu-și rîndul, cele care vor veni!”***¹

Cezar Petrescu a cunoscut în decembrie 1931 o tînră venită în București cu mari ambiții literare și care a plecat după cîteva zile la

¹ Plecat fără adresă, pag. XI; idem, pag. VIII.

Paris, pentru a-și căuta acolo căi mai potrivite pentru realizarea intențiilor. Cititorul va înțelege că, de vreme ce destinatarul scrisorilor a păstrat pînă acum discreție asupra întîmplării, sîntem îndreptățiți să procedăm la fel. Vom trece, așadar, sub tăcere numele acestei poete veleitare, către care au mers timp de opt luni un număr de 38 scrisori ale lui Cezar Petrescu, de o importanță certă pentru explicarea unora din cărțile sale, a atitudinii unor eroi — și, în speță, pentru explicarea romanului Dumineca orbului.

Ca date biografice, vom spune că eroina întîmplării era, la data respectivă, în vîrstă de 30 de ani; avea o licență în litere și un doctorat de la Sorbona. În activitatea ei declară traduceri în cîteva limbi de circulație universală, de exemplu din Shelley în franceză, din Baudelaire în engleză, apoi din Eminescu, Alecsandri, Goga, Arghezi în franceză. Era, prin urmare, o intelectuală subțire, a cărei conversație l-a captivat pe Cezar Petrescu, el însuși amator de lungi discuții. Ceea ce a pricinuit întîlnirea a fost cererea tinerei necunoscute de a supune traducerile sale din Eminescu verificării lui Cezar Petrescu, gazetar și scriitor cunoscut, în acel moment inițiator al

unor campanii pentru ridicarea unui bust al poetului și pentru restaurarea casei lui natale de la Ipotești. Trebuie spus cu obiectivitate că aprecierile scriitorului nu au fost entuziaste, dar de aici a luat naștere corespondența amintită, apucînd un drum cu totul neașteptat și plin de cele mai surprinzătoare revelații despre procesul de creație al scriitorului, despre firea sa, despre opera sa.

Întîlnirea primă, în biroul redacțional de la Curentul, a fost urmată de alte cîteva, în

holul hotelului „Excelsior”, și de una la un restaurant. Apoi destinatarul scrisorilor a plecat la Paris. Acolo i-au sosit cele mai multe din scrisorile amintite, începînd cu a treia, din 26 dec. 1931.

Cititorul va înțelege de asemenea că, în marea lor majoritate, scrisorile exprimă într-o bună parte a lor pasiunea scriitorului, ajuns la aproape patruzeci de ani, dar aprins ca în adolescența sa, dinainte cu două decenii. Asupra acestei laturi a corespondenței vom păstra cuvenita discreție, menționînd numai puritatea desăvîrșită a legăturii care s-a stabilit între cei doi. Principalul care interesează aici e că, foarte curînd, pasiunea a început să facă loc tot mai evident îndeletnicirii de scriitor, și povestea de dragoste a devenit pre-textul unui veritabil roman epistolar. De la Paris, ea a devenit în imaginația scriitorului echivalenta unei eroine de roman, avîndu-și drept partener pe autorul scrisorilor însuși. Confesiunile sale se transformă în portretizări ale unui personaj literar care împrumută din biografia proprie destule elemente, dar care datorează imaginației aprinse a romancierului și mai multe. Ceea ce este esențial e că profilul acestui personaj se apropie nu de acela al scriitorului, ci de al unora din eroii săi preferați, de exemplu de al lui Ioachim Grult din *Dumineca orbului* și, mai evident chiar, de al unui pictor, personaj întâmplător și anonim în roman, acela care a provocat răvășirea interioară a Ginei Alimănescu și care va pune din nou stăpînire pe inima ei, cu gîndul de a o părăsi numaidecît. „Îndată ce simte o cît de slabă cătușă, se scutură — declară romancierul despre acest personaj. El are egoismul artei. Aceasta le-o spune tuturor cu un candid cinism.” De fapt o spusese — cu cinism sau cu sinceritate — și Cezar Petrescu în scrisorile menționate mai sus, de la începutul anului 1932.

Tipul lucid pînă la cinism, dornic să fie mereu liber, violen-tînd mereu convențiile sociale, pe cele mondene, dar trăind

în mijlocul lor ca într-un mediu favorit, abia acum începe să apară în scrisul lui Cezar Petrescu, constituit ca atare, în personaje distincte, cu biografii proprii. Adrian Sîntion din Plecat fără adresă acum se încheagă, elaborat chiar paralel cu înaintarea scriitorilor. Ca și Cezar Petrescu, personajul își înăbușe cu cinism o dragoste ca să rămână singur, deci tare! O scenă asemănătoare construiește scriitorul în corespondența trimisă la Paris. Gruț și pictorul anonim își află geneza în aceste scrisori. Fram ursul polar e rezumat într-una din ele și aflăm, surprinzător, că în ursul fost saltimbanc, care tânjește după ghețurile natale, dar nu se poate desface de amintirea cercului, scriitorul s-a zugrăvit pe el însuși, prizonier al convențiilor societății burgheze și dornic, fără perspectivă, să se rupă din lanțurile lor.

Ce e adevăr și ce e pură imagine de romancier efervescent în tot ceea ce literaturizează aici scriitorul? Lucrul ar merita analizat, tocmai pentru a descifra mai atent personalitatea acestui fugos temperament care a fost Cezar Petrescu, și a o face tocmai pentru epoca de vîrf a scrisului său, care este momentul 1931—1932, unde se află firele de început ale celor mai multe din cărțile sale ulterioare. Din păcate, spațiul unei prefețe nu îngăduie o astfel de analiză, dar cîteva elemente trebuiesc totuși menționate. G. Călinescu spusese undeva despre Cezar Petrescu că el este „un adevărat romancier”, „un epic pur”, urmîndu-și vocația cu o remarcabilă stăruință și cu succes de public indiscutabil; un scriitor gata să facă un roman din orice întîmplare, caracterizat de „frenezia de a născoci”, de o mare „iubire pentru eroii fictivi”, de „beția narațiunii”. Scrisorile menționate dezvăluie unul din momentele cînd un fapt de viață, avîndu-l și pe scriitor între eroi, devine

substanță de literatură, se transformă în roman de îndată ce autorul scrisorilor a intuit romanul în acest episod; atunci latura erotică a început să dispară, făcînd loc ficțiunii, adică literaturii. Cu satisfacție chiar, scriitorul asistă la destrămarea rapidă a ceea ce putea fi un idilic episod de dragoste și începe în schimb să-i examineze dimensiunile literare. Iarăși pentru respectarea adevărului, trebuie spus că destinatarul scrisorilor își are partea sa de contribuție în convertirea întîmplării de dragoste în altceva — ea a întîmpinat efuziunile inițiale ale scriitorului cu prudență, adică i-a opus o rezervă pe care el a prefăcut-o numaidecît în ilustrare a scepticis-

mului universal caracteristic eroilor săi. Iată un pasaj foarte grăitor din scrisoarea a șasea, trimisă la 29 dec. 1931, adică la cîteva zile după ce se cunoscuseră. Cititorul va vedea că de pe acum chiar, romancierul dă la o parte pe îndrăgostit, apropiind episodul de tipul cărților lui Cezar Petrescu: „Tot ce-a fost între noi s-a petrecut atît de în afară de ceea ce am trăit pînă acum fiecare... încît îmi pare că a însemnat literatură. Și nu din cea mai bună... Ne-am ascultat unul pe altul vorbind. Și ne-am ascultat și pe noi înșine. Poate furați de propriile noastre vorbe, la un moment dat tu nu mai vorbeai pentru mine, ci pentru tine; eu nu mai vorbeam pentru tine, ci pentru mine. Iar unul pentru celălalt n-am mai fost decît un pretext pentru a evada din noi înșine, fiindcă fiecare eram în felul nostru comprimați pînă la asfixie în terribila noastră singurătate ...eu în cea încă mai înfricoșătoare, din mijlocul mulțimii, unde trebuie să-ți impui un rol, să-ți așterni pe obraz o mască. O purtam, întrucît mă privește, de atîta vreme, încît se identificase cu obrazul, mă acomo- dasem cu ea — mă temeam că se va

suda atît de perfect, încît n-aveam s-o mai
pot smulge decît cu carne cu tot."

În Dumineca orbului **se vorbește de asemenea
despre faptul** **că** „toți vorbesc ceea ce n-ar
trebui să vorbească și fac ce n-ar voi să
facă”, **despre masca pe care fiecare și-o
arborează,** **și numai din cînd în cînd o
părăsește, în colocviile solitare** **cu sine
însuși.**

**Despre tot ce spune în scrisoarea de mai sus,
Cezar Petrescu afirmă că e purul adevăr despre
sine și despre felul cum** **s-au
desfășurat lucrurile. Și are dreptate! Dar
acesta este** **adevăr atît de organic legat cu
ființa sa scriitoricească, încît realitate și
ficțiune se contopesc, și lucidul observator al
vieții** **sau nu știe, sau nu vrea să delimiteze
ceea ce e fapt real de** **ceea ce e literatură.**

**O comparare și confruntare a scrisorilor cu
literatura acestui moment al lui Cezar Petrescu
ne duce la numeroase analogii** **din acelea
pentru care istoricul literar are totdeauna o în-
dreptățită pasiune. E și interesant și atractiv să
fixezi germenul unei cărți viitoare. Nu avem,
din păcate, posibilitatea să o** **facem acum,
deși în scrisori am găsi mai multe astfel de
izvoare ale unor cărți. De exemplu, referindu-
ne numai la cîteva episoade din** Dumineca
orbului, **senzația lui Sergiu Miclăuș că** **el și
Gina „se presimțeau” de mult venind unul
către celălalt**

**o aflăm declarată în scrisori; cinica pasiune a
lui Grult pentru „partea ascunsă” a faptelor
(care e urîță), și-o recunosc deopotrivă cei doi
autori ai scrisorilor; întîlnirea lor le pare scrisă
de mult în ordinea obligatorie a vieții, pentru
ca separarea lor, urmarea idilei lor să fie văzută
de scriitor, ca și în finalul romanului, un fapt**

fără importanță pentru alții: „Pentru atît, nimic nu s-a schimbat în univers” — **spunea el în scrisori;** „totul va fi cum a mai fost — **spune tot el în roman.** Viața merge înainte ca ieri, ca alaltăieri, de-o veșnicie.” **Și, de asemenea ca în roman, unde se cochetează cu ideea unui destin implacabil — dar pe care l-am văzut stînd în oameni, în condițiile mediului unde ei trăiesc — și în scrisori se vorbește despre o forță mai presus de cei doi, care-i călăuzește după chibzuieli proprii, necunoscute, în vederea altor încheieri. Ultimele scrisori sînt comentariul îndelung tragic, reluat mereu, în exprimări diferite, iar uneori aidoma, în jurul aceleiași sfătîmări a unei povești, ce putea fi frumoasă, dar pe care ei înșiși au ucis-o.**

Imputarea directă, acuzarea nu rezolvă nimic, dar sensul, evident și în roman, e că abdicarea de la natural, de la sinceritatea față de sine însuși și față de alții se răzbună. Faptul că omul se falsifică pe el, îi minte pe alții, uneori chiar cu bună intenție, aceasta nu rămîne fără ispășire. Cheia fericirii, spun și romanul și scrisorile, e în noi, după cum cauzele nefericirii sînt legate tot de om. Și de societatea din jur — ceea ce înseamnă că tot de om, în ultimă instanță.

Regretul din scrisori îl aflăm în întregul sens al romanului Dumineca orbului, în acord cu tonalitatea tragică generalizată la toată opera lui Cezar Petrescu. Nu trebuie cumva să se înțeleagă că de la acest episod a început tragismul acestei opere, ci că romancierul însuși, ajutat și de eroina scrisorilor, a transformat episodul în substanță asemănătoare cu a scrierilor sale. Poate că mai merită spus despre eroină că ea, cu pasiunea ei pentru occidentalism, pentru modernitate — pe care i-o constată stăruitor autorul în scrisori — dobîndește o configurație specifică în roman, în personajul Sanda Dobrotescu, mama vitregă a lui Sergiu Miclăuș, iubindu-l cu severitate, sancționindu-l cu grijă părintească, austeră, corectă pînă la

pedanterie, și care, după o viață în care a adorat tehnica modernă extremă, și s-a cenzurat pînă la defeminizare, moare

ca un biet om, nici demn, nici supus autocontrolului, ci căutînd cu disperare să se agațe de viață, ca orice făptură de sub soare.

Dumineca orbului are, după cum se vede, și un sens auto- critic: este descărcarea unei obide proprii, a unui regret, sancționarea severă — nedeclarată niciodată de scriitor, dar atît de evidentă din compararea romanului cu scrisorile — a unui episod trăit de el însuși cînd s-a identificat prea mult cu eroii propriei imaginații, cînd și-a transformat prea mult exis-tența în substanța operei proprii. Pentru viața sa, episodul, adus acum întîia oară la lumină, a fost și dramatic îndestul, nu doar simplu subiect de corespondență; pentru Cronica sa, el s-a dovedit rodnic, ca orice experiență omenească.

MIHAI GAFIȚA

CALEA VICTORIEI

P A R T E A Î N T Î I

J'ai tout donné pour rien.¹
Théophile Gautier

¹ Am dat totul pentru nimic (fr.).

BUCUREȘTI — GARA DE NORD

Un întuneric dens, materializat, de pîslă. Nici o constelație sus. Nici steaua polară. E de mirare din ce noapte cu duhuri vrăjmașe a descins peste cîmpuri o beznă atît de opacă și grea. E de mirare și parcă de teamă.

Numai ferestrele trenului preling dintr-un capăt în altul un șir de lumini, ireal și fantast. Văzut de departe, arată ca pachebotul-fantomă cu pasagerii-strigoi. Știți, vasul-nălucă din legendele mateloților, navigînd cu lampioane de bal și orgie spre naufragiul din fiecare miez de noapte, unde toți vor pieri, ca toți să învie în cealaltă seară, pînă la dezlegarea blestemului rău.

Dar teama e absurdă și romantică înșelare. Locomotiva cu picuri roșii pe piept spintecă

pîrtie în întunericul de smoală, pe-un drum străbătut de o mie de ori. Acolo, în fund, mijește o geană fosforică. Și cînd a ajuns, nimeni nu mai privește înapoi.

Domnul străin din colțul compartimentului, lîngă fereas-tră, ațipi cu ziarul despăturit pe genunchi, cu tîmpla rezemată în speteaza de pluș vișiniu. Surîse îndată prin somn unui vis șăgalnic, care-i descrunță figura osoasă și fină, cu profil de medalie.

Sabina duse degetul la buze în semn de tăcere:

— Ssst! A adormit Caton Austerul! și pot să vă spun ce visează de-i atîta de fericit,...

— Sabina! Te rog, liniștește-te!... Dacă domnul se deșteaptă? se alarmă în șoaptă doamna Elena Lipan.

Sabina păru că nici n-a auzit admonestarea maternă.

Continuă:

— Visează că în sfîrșit a căpătat autorizație să dărîme Cartagena și că a pornit cu preafaimosul regizor cinematografic Rex Ingram să filmeze ruinele. Ascultați-l ce spune (declamînd, cu mîna întinsă): „**Ceterum censeo Cartaginem esse delendam!**”¹ Mania lui. Nu-l lasă nici prin somn...

Într-adevăr, domnul străin, poreclit de scorniturile Sabinei cu numele bustului de pe biblioteca părintească, Caton Cenzorul, își întrerupse surîsul.

Dormind, șoptise cîteva cuvinte neînțelese. Se răsuci foșnind ziarul și căută o poziție mai comodă, apărîndu-se de lumina verticală a becului.

¹ Sînt de părere că trebuie să fie distrusă Cartagina! (lat.).

Sabina rămase cu gestul suspendat, prefăcându-se că-și orînduiește, în fața oglinzii, părul zburlit și obraznic.

— Sabina, încetează odată! porunci cu asprime Constantin Lipan.

— Dar ce fac, papa? se miră cu ipocrizie copila, dovedind încă o dată că nu-și câștigase stînd cu brațele încrucișate reputația de marea tartoră a tuturor drăciilor închipuite și neînchipuite. Ce fac? Mai întîi nu scrie nicăieri că-i interzis să vorbim despre Caton. Citește și mata toate afișele: „Scuripatul oprit. Fumatul oprit. Urcatul cu picioarele pe banchetă oprit!” Despre Caton, nimic! Și pe urmă, de unde să știe că el e Caton Austerul sau Caton Cenzorul?... De altfel, e momentul să profităm de ocazie și să aflăm cu cine am avut onoarea să călătorim...

Se înălță în vîrfurile pantofilor și întoarse rama de piele în care se afla, agățată de mînerul valizei din plasă, cartea de vizită.

Citi cu ochii măriți de mirare: **Dr. Mihail Pop-Spătarul. Profesor universitar. Fost ministru de instrucțiune. Fost ministru al sănătății publice.**

Atîtea titluri o intimidară mai mult decît toate severele dojene de mai adineaori. Se așeză cuminte la loc, tipărin- du-și fustele scurte de uniformă cu mutra cea mai spășită de pe lume.

— Ei, ce e cu domnul Catone al tău? întrebă Nellu Lipan cu aerul lui insuportabil de frate cu un an mai mare, trecut de doi ani în cursul superior de liceu.

Sabina se plecă, șoptindu-i în ureche numele și titlurile lui Caton Austerul. Știrea trecu din ureche în ureche, transmisă la toți membrii familiei Lipan. Și toți deveniră deodată de o

servilă și miloagă cucernicie, respectînd somnul înaltului personagiu.

Constantin Lipan își pipăi involuntar cravata. Elena Lipan își verifică în oglinda poșetei obrazul cu pleoapele ostenite de drum și de fum. Copiii își rectificară ținuta din ce în ce mai dezordonată după atîtea ceasuri de interterminală și plicticoasă călătorie.

Toți își recapitulară în gînd cuvintele și gesturile care ar fi putut să indispună cumva tovarășul de compartiment.

Era o familie crescută în cultul mărimilor și în respectul înaltelor titluri.

Un timp se auzi numai tăcănitul monoton al roților în noapte. Vuietul trenului pe poduri sonore de fier.

Elena Lipan închise poșeta după ce orînduise conținutul cu toată luarea-aminte de femeie meticuloasă și terorizată de veșnicul spectru al economiei; apoi cuprinse cu o privire satisfăcută și tutelară copiii, strînși în juru-i ca puii de cloșcă în cuibar.

Așa îi voia și ea: cumiți, ordonați și cuviincioși.

Pe figura pretimpuriu veștedă, cu ochii decolorați și cu subțiri cute în jurul buzelor, trecu o lumină de destindere. Viața începea în sfîrșit să le surîdă.

După douăzeci de ani, tainica și suprema lor dorință, pe care nici nu se mai încumetau s-o exprime, se afla brusc împlinită. Constantin Lipan, înaintat încă de îndelungată vreme pe loc în somnoroasa și săraca urbe provincială unde vegetau fără speranță, era mutat la curtea de apel din București, prin bunăvoința și capriciul ministrului de justiție, fost trecător coleg de școală. Cariera lui de magistrat model, felicitată pînă acum platonice în toate memoriile și rapoartele forurilor superioare, își găsea o încununare mai puțin vagă. Douăzeci de ani, capitala le părăsise un pisc inaccesibil, spre care

aveau drept să năzuiască numai cuteză-torii cu glezna tare și cu plămîinii largi: oamenii înălțimilor. În existența lor restrînsă și mediocră, capturați de smîr-

curile neînsemnatului tîrg de la marginea țării, renunțaseră osteniți să se mai măsoare cu asemenea privilegiați ai norocului. Cînd iată că mutarea neașteptată, aproape inexplicabilă, le-a căzut ca o recompensă de natură divină!

Femeia aruncă o privire piezișă bărbatului.

Îl găsi încărunțit prea devreme, împutinat și slăbit, cu trăsăturile amare.

„Încă doi ani, trei; și îl dădea gata provincia!” gîndi cu ură la tot ce lăsase înapoi: bîrfelile și spionajul cucoanelor adunate la ceai și la maus; șicanele mărunților satrapi locali, iritați de rigorile acestui magistrat scrupulos pînă la manie; necazurile de gospodină în care și-a mistuit tinerețea cu slugi toante; grija copiilor crescuți într-un tîrg cu școli puține și sărăcăcioase. Toate sfîrșeau. Rămîneau un vis urît și lung, de care și amintirea va fugi mîine cutremurată.

— Cît e ceasul, Const?... Nu mai ajungem oare în astă noapte? întrebă, incapabilă să-și mai biruie nerăbdarea, acum, la capătul drumului.

Constantin Lipan deschise capacul gravat al cronometru- lui de aur — cadou de logodnă datînd de peste două dece- nii — șterse cu ticăiala dintotdeauna sticla ochelarilor și păru că descifrează oracolul cine știe cărei controversate inscripții hieroglifice, cu atenția concentrată a unui egiptolog miop și covîrșit de imensitatea răspunderilor, înainte de a se pronunța.

— Încă o oră și trei sferturi! anunță, închizînd delicat capacul și introducînd ceasornicul în pungulița de piele mată.

Amîndoi aveau mișcări încete, pline de precauție, pîndiți parcă de nevăzute și perfide

amenințări. Cum descoperise Sabina în competența ei de jună pasionată a cinematografului, amîndoi își trăiau viața **au ralenti**¹. O economiseau cu avarie de bătrîni. Și păreau într-adevăr mult mai vîrst- nici decît ar fi arătat actul de naștere, cu ochii lor uzați, cu mîinile lor pale și uscățive, cu hainele lor îngrijit periate, dar păstrînd un iremediabil miros de naftalină, de benzină și de muced garderob întunecos.

— Numai de-am găsi camere la otel! Și numai de-ar sosi mai repede vagonul cu mobile, să ne putem aranja casa!...

își repetă Elena Lipan îngrijorarea care-o muncise tot timpul, cu o săptămîină încă înainte de plecare.

— Eleno, iar începi să-ți creezi panică din senin? o do- jeni bărbatul. De două ori șeful de stație și-a dat cuvîntul de onoare că vagonul pornește chiar în astă seară. Iar la otel am telegrafiat ieri să ne rețină camerele...

— Dormim la otel? se bucură Sabina, frămîntată din nou de neastîmpăr. N-am stat niciodată la otel. Pot spune așa, că mi se împlinește în astă seară unul din idealurile mele. Dacă are să fie mai ales o cameră cu fereastră la Calea Victoriei, n-am să dorm toată noaptea. Și mîine dimineată ieșim toată trupa la plimbare, ca familia lui Enache Cocoloș, cu umbrelă și galoși.

Elena și Constantin Lipan o fulgerară cu o dublă și aspră privire. Sabina își încrucișă brațele pe piept, pocăită. Dar ochii negri, de luciul antracitului, sau, cum spunea ea, ochii de galoși noi, Tretorn, clipeau de nerăbdarea atîtor indescriptibile desfătări, rîvnite fără speranță și ajunse la sorocul împlinirilor fără nici un semn vestitor. Căci pentru toți patru copiii, cu toată deosebirea de vîrstă și fire, capi-

¹ **Lent (fr.).**

tala era necunoscutul miraculos, cetatea mirajiilor, vrăjita turbincă unde fiecare va afla tot ce-i pofteste inima și tot ce i-a urzit, himeric, închipuirea.

Pentru Ana, domnișoara Annie, care de un an terminase pensionul și tânjise în mocneala orașului de provincie, capitala însemna decorul în sfârșit vrednic de făptura ei înaltă, rece, aristocratică și țifnoasă. Loja la teatre și la operă, relații cu altă lume decât aceea vulgară de unde venea și de a cărei atingere se ferise cu orgoliu, poate o prietenă de neam ales, poate un logodnic.

Pentru Costea — „rebelul tribului Lipan”, cum îl numise Sabina — absolvent cu elogi al liceului, dar adolescent încăpăținat și ursuz, capitala reprezenta facultatea, conferințele și biblioteca Academiei, anticarii și cursurile savante. Și însemna, mai ales, camaradul necunoscut, care fără îndoială se află undeva, așteptându-l și căutându-l cu antenele fine în nevăzut pentru a-l consola de orizontul mărginit al familiei, unde se simțea străin, disprețuindu-i pe toți de-a valma, cu excepția Sabinei, din pricina meschinelor prejudecăți burgheze și a egoismului lor orb, de soboli.

Nellu, al treilea frate în ordinea cronologică, închipuia capitala ca un fabulos garaj de unde nu lipsește nici o marcă de automobil din cele mai rarisime și ca o vastă arenă sportivă, unde în fiecare zi se dezlănțuie competiția între două echipe, doi campioni, două celebrități măcar europene, dacă nu mondiale.

Iar pentru Sabina, capitala însemna larmă, prilej de în-veselire și de încântare a ochilor, forfota de bîlci a mulțimii, un necurmat film în care comedia irezistibilă și drama pate-tică se alternează într-o reprezentație fără pauze, cu progra-mul mereu schimbat și cu actorii mereu întineriți la izvorul nimfei *Jouvence*.

Tot ce auziseră, tot ce citiseră, tot ce știau pe nevăzute despre orașul zugrăvit când ca un Babilon al tuturor pierzărilor, când ca un feeric Paris oriental, se transfigurase în fiecare imaginație, după chipul, dorința și asemănarea fiecăruia.

Nici o mirare deci că acum toți trepidau de nerăbdare.

În întunericul nepătruns, câte-o haltă singuratică rămînea în urmă cu lumini palide și triste.

Sabina își turti nasul de fereastră, să citească din treacăt inscripția de pe banda unui felinar anemic. Nu izbuti și se așeză la loc mînioasă.

— Vintileanca! informă cu un surîs binevoitor Caton Austerul.

Nimeni nu observase când s-a deșteptat și de când cu ochii lui, albaștri și reci, îi înfășurase încă o dată pe toți într-un examen atent, aplicîndu-le profesional diagnosticul.

Elena și Constantin Lipan priviră apăsător la Sabina. Abia atunci copila își dădu seamă că uitase să mulțumească.

— Mersi! spuse și izbucni în rîs, fără motiv, numai fiindcă irupea toată tinerețea voioasă din ea.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru, profesor universitar și fost de două ori ministru, neștiind că a devenit prin somn Caton Austerul, zîmbi mai departe cu nevinovăție. Scoase din buzunarul vestei o cutiuță de email cu pastile parfumate și, înainte de a se servi, o întinse Sabine:

— Îmi faci plăcerea, domnișoară?

Sabina roși pară, fiindcă întâia oară o trata cineva ca pe-o domnișoară în toată puterea cuvîntului. Ba încă un cineva atît de important!

Părinții o încurajară din ochi să primească.

— Mersi! rosti, fără să mai aștepte de astă dată mustrarea privirilor care-o struneau cu hățuri invizibile.

Și cum era încă atît de copilă, în loc să savureze încet bomboana ca orice plăcere care trebuie să dureze cît mai îndelung, începu s-o crăntăne în dinții ei mărunți, albi, tari și voraci.

— V-au cam deranjat copiii cu neastîmpărul lor... căută prilej de vorbă Constantin Lipan, gata să se prezinte, mînat de convingerea că o asemenea cunoștință ar putea fi cîndva prețioasă pentru el sau pentru copii.

— De fel! reteză scurt Caton Austerul, și privi de îndată pe fereastră, în noapte, arătînd astfel că el n-are nici o poftă să-și recruteze relațiuni într-un compartiment de tren.

Îi cîntărise pe toți. Îi găsisese insignifianți și de o jalnică platitudine. O familie de provinciali cu sîngele sleit. Numai mezina, vioaie și impertinentă, cu sfîrcul obraznic al nasului și cu ochi de cărbune, îl încîntase ca un pui de leopard născut pentru sprintene salturi în aer liber.

„Au s-o asfixieze cu mediocritatea lor! gîndi. Sînt o familie de pisici jigărite în care s-a ivit o felină nobilă și ageră de junglă.”

Asemuirea cu puiul de leopard îi revenea stăruitor, fiindcă în țări depărtate, de unde se întorcea, în preziua plecării, admirase la grădina din Anvers o pereche de asemenea pui, hîrjonindu-se și încercîndu-și elastic puterile tinere, fără să sufere încă de marasmul captivității.

Sabina terminase de ronțait. Înțelese după mutra-i deznădăjduită că rebelul tribului Lipan se sfîrlogea pe banchetă, căutînd un pretext să evadeze pe culoar și să fumeze a șasea țigară clandestină. Știa numărul exact, căci între dînșii exista o veche complicitate.

Îi făcu semn cu un imperceptibil tremur al genelor:

— Mergi cu mine, să ne dezmořtim puțin, Costea?

Costea se ridică și o însoți cu înfățișare resignată de om care se sacrifică tuturor capriciilor. Dar abia ajuns pe culoarul îngust și pufni ușurat, prinzînd-o de umeri și scuturînd-o cu recunoștință:

— Uff! Bine că ți-ai adus aminte... Credeam că mă înă- buș. Ai auzit? „V-au deranjat poate copiii cu neastîmpărul lor, preaînalt stăpîne?” Numai n-a milogit cunoștința. Era gata să ducă mîna la buzunar și să scoată carta de vizită. Știi tu, carta de vizită nou-nouță, tipărită după gustul scumpei noastre mămucute și afectatei noastre surioare, Annie, recte Anuța sau Anica: **Const. Lippan, consilier al curții de apel din București**. Const. prescurtat fiindcă li se pare mai puțin banal decît un simplu Constantin sau Costică. Și Lippan cu doi p, fiindcă se cred așa, dintr-o dată, înnobilați... Pe bunicul nostru îl chema Costache Lipan; dascălul de strănă Costache Lipan din Cîrligi. Și nu văd în asta nici o rușine.

— De ce vorbești așa, dragă Costea? îl întrerupse rugător Sabina. Cu tine nu poate avea nimeni nici o bucurie! Tuturora ne vine a zburda de fericire fiindcă am scăpat de „Hai la gază, gazăăă”, de cățelușa lui madam Știubei, care trecea cu codița bîrligată printre gard, și de toate meschinăriile din tîrgul nostru, de care tu te plîngeai cel dintîi. Cînd colo, încă nici n-am ajuns bine să respirăm, și iată că ai început din nou cu ale tale!...

Glăsuind, Sabina imitase volubil pe jupîn Fișel cînd striga „Hai la gază, gazăăă!” și aștepta cu bidoanele la porțiță; o imitase pe madam Știubei, care se tînguia cu glas pițigăiat, din cap, urcată pe zaplaz, cînd i-a scăpat Firfirica plecată cu coada bîrlig în aventuri galante, și ar fi fost gata să mimeze toate cucoanele din oraș cînd se adună la ceai, să descoasă pe cele care

lipsească, numai ca să descrețească așa posomorala fratelui mai mare, întotdeauna în război cu familia, cu târgul natal și cu tot universul.

Costea aprinse țigara, coborî fereastra și rămase rezemat de bara de alamă, cu părul aspru răscolit de vînt. Sabina păși în vârful picioarelor, lipită de perete, să facă de strajă și să tușească — semnal de alarmă în clipa cînd vreunui din părinți i-ar fi venit în gînd să iasă din compartiment și să surprindă fiul rebel în flagrant delict de fumat.

Apoi, sătulă de imobilitatea de sentinelă, trecu la cealaltă ușa și se iți înlăuntru.

Veni repede, cu schime misterioase, anunțînd o senzațională descoperire:

— Închipuiește-ți! Pinguinul și Barbara Ubrich s-au împrietenit. S-au întins la mare cislă și taifas!

Costea dădu din umeri cu ostilitate de plebeu pentru toată umanitatea din clasa întîi, în care se afla înregimentat nu-

mai prin tirania și snobismul familiei: „Să le fie de bine! Cisluiască și tăifăsuiască în pace și onor! Ce-l interesează pe el?”

Sabina își simți stinsă toată veselia.

Cu un frate cum e Costea, n-avea niciodată chip să se desfăteze de tot ce-i oferea spectacolul vieții amuzant și pitoresc. El e întotdeauna posomorit și revoltat pe cineva. Trăiește numai împotriva cuiva.

Dacă ar fi fost altfel de om, ar recunoaște și el că nu există o scenă mai nostimă ca discuția care s-a încins între Pinguin și Barbara Ubrich. Pinguinul stă cu pîntecul revărsat, abia mișcînd din mîinile scurte cu aripile ciunte ale păsării antarctice din pozele manualelor de geografie; Barbara Ubrich îi vîră cîngile degetelor în ochi, gesticulînd repede și după aceea căzu în

imobilitate letargică, probabil să medite-ze la jalnica ei tragedie.

Așa îi botezase Sabina mai devreme, cînd i-a întrevăzut în compartimentul vecin, făcîndu-și **vis-à-vis**; bărbatul — corpulent din cale-afară, cu haina de lustrin neagră și cu vesta albă bombată pe pîntec, dormind cu obrazul lucios de sudoare, parcă uns proaspăt cu undelemn; femeia — uscată ca o scîndură, cu profilul tăios, cu ochii sticloși de sufragetă care a făcut greva foamei și cu degetele încovoiate de vrăjitoare.

Acum Pinguinul se deșteptase și amîndoi vorbeau. Pă- reau că se cunosc de cînd lumea. Iar pentru Sabina dialogul dintre aceste exemplare reprezentînd două contraste extreme și caricaturice ale speței umane e lucrul cel mai înveselitor cu putință. Păcat că nu-i rost să-i și audă, ca să-i fie în-veselirea deplină! Căci ce pot să vorbească altceva decît ceea ce-și spun hazliu doi eroi de comedie americană înainte de a începe să spargă teancurile de farfurii, să se ridice cu plafo-nul vagonului în cap, să se fugărească pe scări înguste, unde Barbara Ubrich rămîne atîrnată de coade și unde Pinguinul nu mai încape de pîntec, barînd defileul ca un butoi de bere?

Bietul Pinguin! Biata Barbara Ubrich! În ciuda aspectului comic cu care îi blagoslovise natura și viața pe amîndoi, conversația lor n-avea cu toate acestea nimic înveselitor. Și poate chiar Sabina, ascultîndu-i, s-ar pomeni cu toată

pofta ei de veselie deodată întunecată la presimțirea atîtor mîhnite întîlniri cîte sînt pe acest pămînt!

Cînd Pinguinul se urcase în vagon, răsuflînd astmatic și tamponîndu-și broboanele de

năduşală, nici nu aruncase o privire la tovarăşa de drum pe care i-o rezerva împlinirea. Se trîntise între braţele jilţului, gemînd ca un om greoi ce era, îşi înfăşurase o batistă în jurul gulerului înmuiat de sudoare şi aţipise la comandă. Călătorea din ungherul opus făcuse o mişcare de surpriză, gata să-i vorbească, sub impresia că recunoaşte ceva dintr-un foarte îndepărtat trecut. Apoi renunţase. Şi au mers aşa ceasuri întregi: bărbatul horăind, femeia cercetîndu-i cu fixitate obrazul invadat de grăsime, în care abia mai dura suvenirul unui astfel de chip: tînăr, vivace, agresiv.

De la Buzău, Pinguinul se deşteptase. Căscase, se frecase la ochi, îşi desfăşurase batista udă din jurul gîtului, şi cum i s-a părut că necunoscuta-i surîde prietenos, a zîmbit şi el, aşa, într-o părere, de bunăcuviinţă, întrebîndu-se cu cine-l confundă oare. Iar numai cu încetul s-a lămurit, din pîcla de ani, amintirea. Venea, vai! acum de atît de de- parte!

Dacă s-ar fi întîlnit în mijlocul străzii, pieptiş, în plină lumină a zilei, ar fi trecut fără să se recunoască foştii to- varăşi de bancă din anii universităţii, din care pentru el nu mai supravieţuia nici cenuşa.

Şi-au strîns mîinile cu înduioşare. Şi-au povestit. Şi-au amintit, scormonind unul pe faţa devastată a celuilalt, deşertul peste care a bîntuit vremea.

Ea se întorcea după şaptesprezece ani de lipsă, cu o di-plomă de doctorat a Sorbonnei, docenţă, titluri, lucrări, o modestă, dar consolidată reputaţie în specialitate. Noptile de veghe, cărţile, laboratorul, lipsurile îndurate cu încăpă-ţinare şi bravură pe tărîmuri străine paingeniseră obrazul în creţuri mărunte şi multe, ca un fruct ce-a fost cules crud şi s-a uscat. În glas avea ceva neplăcut, de sticlă sfă- rîmată; în toată făptura, ceva ucis pentru

totdeauna de formule chimice și de ariditatea tratatelor. Ochii bărbatului nu se puteau desprinde de la mâinile arse de acizi; mâini fără feminitate, cu grația devorată de lichidul fiolelor și de fumegarea retortelor.

Fusese atît de vie, de nebunatică; întindea spre cerul primăverilor de atunci mâini cu degetele atît de febrile și ochi fragezi atît de însetați de toate nălucirile tinereții, și o regăsea atît de străină, cu glasul acela atît de strident, cu atît de urîte și nestăpînite ticuri nervoase, cu ochii atît de sticloși!

Privirea fixă cu deosebire îl neliniștea, silindu-l să plece pleoapele. O simțea măsurîndu-l cu neîndurare, descifrîndu-i fiecare trăs, ca o confruntare intolerabilă cu un alt seamăn al lui, care a murit de mult și a fost îngropat; pe care l-a uzurpat ca să-i poarte numele, dar căruia nu i-a putut smulge și tot ce celălalt luase cu el, proaspăt, generos și pur.

— Am auzit că ai devenit scriitor mare!... Ziarele pe care le primeam din cînd în cînd din țară pomeneau despre dumneata ca despre cel mai mare... Îi dai voie unei prietene vechi să te felicite?...

— O! se apără Pinguinul. Toate sînt exagerări! În cărțile mele se află atît de puțin din ceea ce crezusem odinioară că am într-adevăr de spus!...

— Erai ambițios și ai devenit modest. Erai pornit să cucerești lumea și te regăsesc dezgustat, tocmai poate fiindcă s-a lăsat cucerită atîta de ușor.

— Nu! Eram tînăr și acum nu mai sînt... Uite la grăsi-mea aceasta!... S-a hrănit dintr-un mort! Din celălalt eu, de atunci, pe care l-am asasinat.

Femeia rîse, clătinîndu-și pălăria ei slută de sufragetă, cu un șuierat dezagreabil printre buzele vinete și subțiri:

— Eu văd, dimpotrivă, că ai rămas același. Literaturi- zezi viața...

Omul gras vru să adauge ceva. Făcu un gest neisprăvit cu mîna scurtă. De mult știa că vorbele nu pot exprima ceea ce rămîne turbure și pe vecie nespus în fiecare cuget.

Tăcură.

Priviră amîndoi, ca să-și ocolească ochii, în bezna unde despica tunel, gîfîind, expresul. Cîmpuri negre fără conturul satelor. Întinderi ascunse misterios în noaptea fără fund.

O singură luminiță afară, dincolo de geam; becul reflec- tat de sticlă, călătorind alături de dîșii, suspendat în aerul negru și atît de aproape și atît de clar, încît ar fi crezut amîndoi că e destul să coboare fereastra și să o atingă cu

mîna. Dar dacă ar fi coborît geamul, luminița — părelnica amăgire a ochilor — ar fi dispărut și ea; iar dincolo n-ar fi rămas decît întunericul nepătruns și amenințător.

— Am parcurs viața întovărășit de-o asemenea amăgire!... spuse mai tîrziu omul, ridicînd mîna greoaie spre reflexul luminii ireale de-afară. Pentru alții, pentru dumneata bunăoară, precît am înțeles din cele ce-mi vorbeai adineaori, sînt vrednic de invidiat. Tot ce doream atunci — îți aduci aminte serile noastre, cînd ne întreceam construind proiecte? — totul s-a împlinit... Nu? S-ar zice, într-adevăr, că totul s-a împlinit și că a depășit cu mult cele mai cutezătoare veleități, proiecte, ambiții. Faimă, un teanc de cărți. Academie! Și mai ales ceea ce socoteam în acea vreme că e suprema fericire. Putința să ne realizăm, cum spuneam cu termenul care ne obseda și ne era scump. Îți amintești, prietenă?

— Evident! rîse femeia, arătînd dantura cariată și pe alocuri știrbită cu desăvîrșire. Evident că-mi amintesc, fiindcă dumneata erai cel mai înverșunat dușman al celor care căutau fericirea „în afară”...

— Tocmai. Cînd în jurul nostru toată tinerețea forfotea de ambiții vulgare, unii pregătindu-se să cucerească situații politice, alții avere, alții mai știu eu ce satisfacții terestre; noi singuri ne înțelegeam și ne credeam plămădiți dintr-un aluat excepțional... Găsisem cheia fericirii! Cifrul secret! Cum bine ți-ai amintit, descoperisem că taina cea mare a fericirii era să ne bizuim pe chemările din noi, dinlăuntru, nu s-o căutăm în afară de noi. Dumneata te mulțumeai cu un laborator. Eu nu pretindeam decît o cameră cu o mesuță de scris, undeva, într-un loc tihnit, apărat de toată gălăgia stupidă și deșartă a camarazilor... Ca să ne realizăm! Mă temeam să nu înăbuș în mine, comprimînd, un întreg uni-vers. Fiindcă văd că atît de bine îți amintești totul, sînt sigur că n-ai uitat nici veșnica dumitale tachinare, cu care mă întrerupei de cîte ori spuneam cu emfază pretențioasă că nu-mi aparțin. Că am o singură datorie: să eliberez lumea aceea care crescuse în mine o dată cu mine... În ziua cînd ne-am despărțit și am pornit fiecare pe drumurile noastre, în ziua cînd am părăsit facultatea, laboratorul, experiențele și formulele pentru care nu prea simțeam cine

știe ce vocație, îți mai amintești, veche prietenă, ce mi-ai urat?

Femeia închise o clipă pleoapele. Fără lucirea sticloasă a ochilor, fața avu paliditate și nemișcare de cadavru.

Pe urmă îl privi iarăși cu luciditatea-i atroce și vorbi:

— Ți-am urat, dacă nu mă înșel, să-ți clădești singur soclul statuiei... Un morman de cărți! O movilă cît să nu încapă în Biblioteca Universității, secția marilor autori clasici, pentru generațiile viitoare de studenți!...

Ca încheiere, clădi în spațiu, cu cîngile unghiilor cor- noase, mormanul imaginar. Apoi se retrase în fundul banchetei și micșoră privirea, părăind că măsoară de la distanță un soclu îndeiaieva și că se întreabă dacă va suporta un asemenea om, mare și gros.

Omul mare și gros clătină din cap aprobînd și ștergîndu-și sudoarea din jurul gîtului:

— Ei bine, prietenă, cărțile acelea le-am scris! Nu chiar atîtea, dar mai mult decît ale altor contemporani. Mi-au adus tot ceea ce nu le cerusem. Cum ai văzut: Academie, faimă, bani chiar. Ha-ha! Mai ales bani, mie, care adesea n-aveam bănuțul unui covrig de dimineață! Mă întorc de la propieta-tea mea — ai crezut că am să devin și proprietar, eu, care mă zbăteam la sfîrșitul lunii să-mi împlinesc chiria camerei? De la vila mea — ai crezut că am o vilă, eu, care locuiam într-o bojdeucă, perete în perete cu un coteț de păsări, unde cocoșul ținea loc ceasornicului amanetat la Muntele de pietate? Mă întorc la editor cu un manuscris, coala, în acest geamantan. Un manuscris transcris curat la mașină ca un raport administrativ — ai crezut că voi avea și o mașină de scris?... Știu că mâine au să mă salute respectuos pe Calea Victoriei oameni de al căror nume nici nu-mi amintesc dacă îi voi fi cunoscut cîndva... M-am deprins acum să simt în urma mea cîte un necunoscut întorcînd capul și șoptind cu evlavie: „Acesta e Teofil Steriu, scriitorul, romancierul, președintele Academiei!” M-am deprins și mă lasă rece!... Poate o singură imputare întemeiată îmi fac toți: nu corespund imaginii convenționale de om de litere!... N-am chică. N-am port romantic. Sînt un domn

oarecare, cu burtă și cu chelie. Încolo, toți au căzut de acord: sînt cel mai mare talent, cel mai puternic creator de viață, cel mai fin

psiholog... Cel mai, cel mai! Ți-a căzut cumva în mînă vreunul din romanele mele?

— Nu! mărturisi femeia, care toată vremea nu-și desprinsese privirea sticloasă de la el, urmărindu-l cu mare încordare, ca pe o foarte curioasă experiență de laborator menită să dea la lumină încă și mai curioase fenomene. Nu! Fiindcă, după cum spuneam, abia sosesc în țară. De altfel, chiar să-mi fi căzut o carte de-a dumitale în mînă, n-aș fi avut răgaz să o citesc... Eram și eu obligată să mă consacru numai și numai „realizării mele”.

— Cu atît mai bine. Și pentru prietenia noastră veche, e încă mai bine să nu le citești niciodată. Sărmane prăvălii de păpuși umplute cu tărîțe de lemn! Sărmane parodii, sărmane surrogate ale oamenilor vii, pe care, poate, într-adevăr, i-am purtat odată în mine! Mi-e silă de ele, și totuși, la ele nu mai pot renunța, cum nu pot renunța pățimașii la viciul lor. Nu mai trăiesc decît pentru ele. Viața dinafară nici nu mă interesează. Nici n-o văd. Nu există... Mă așez dimineața la masă, ca un copist conștiincios, și nu mă ridic de pe scaun pînă nu mi-am împlinit orele. Cînd s-a adunat numărul convenit de pagini, le încredințez secretarului să le țacănească la mașina de scris și predau pachetul frumos șnuruit editorului, care-l înhață cîntărindu-l din ochi și din mînă: atîtea pagini, atîtea coale, atîtea ediții!!... Atîta sumă în contul drepturilor de autor, cu trei-patru zerouri în coadă. Încasez onorarii de invidiat. Accept cu seninătate toate elogiile. Mă las fotografiat și nu mă indignează cînd alții descoperă viață acolo unde n-am pus decît sfori grosolane.

Făcu o pauză. Era vădit că nu mai vorbise așa nimănui, niciodată. Se răsuci, iar bancheta gemu sub greutate. Urmă:

— Așa „m-am realizat”, veche prietenă! Pentru aceasta mi-am interzis orice pasiune în viață, orice sentiment, toate plăcerile, orice nebulie generoasă. N-am nevastă, n-am copii, n-am prieteni. N-am știut altceva decît să mă așez atîtea ore la birou și să scriu, să scriu, să scriu... Am evitat tot ce mi se părea că m-ar putea sustrage de la misiunea mea. De la misiunea de a popula lumea cu încă vreo cîteva duzini de fanteze umplute cu tărîțe de lemn... Așa îmi vi- sam eu misiunea de scriitor atunci cînd nu mă gîndeam că poate deveni o profesie oarecare?... Mai ții minte? Voiam

să pun și eu o lespede grea de mormînt pe-o lume care moare; să pregătesc și eu cu scrisul meu o lume care se naște. Ce-a mai rămas din eroii pe care îi întrezăream atunci? Uneori mă culc seara cu teama că au să vină prin vis să mă înșface de piept, să mă zgîlțîne, întrebîndu-mă: „Ce-ai făcut din noi?” Cînd și cum s-a petrecut asemenea lunecare nu pot să-mi dau seamă... Iată un roman, singurul roman adevărat al lui Teofil Steriu, pe care nu voi fi capabil să-l scriu nicio-dată, veche prietenă!

Teofil Steriu își șterse cu o mișcare circulară sudoarea de pe chelia rotundă, grasă și lucie. Se mișcă și împinse geamul în jos.

Luminița din fereastră dispăru.

Rămase numai întunericul cutreierat de vînturile începu-tului de toamnă, unde nu se deslușeau nici cîmpurile de șarte, nici lăcașuri omenești, numai la intervale scurte co- pacii de cărbune depărtîndu-se îndărăt, în pustietatea neagră și tristă.

Însuflețirea care-i încordase un răstimp liniile păstoase și scînteiasă un licăr de neliniște în

ochii mici se topi ostenită. Omul privi cu indiferență afară, privi cu indiferență la tovarășa din față, cu ochii dintotdeauna, care au văzut tot, cunosc tot și nu mai tresar la nimic. Ochi somnoroși și încetoșați în bulzul de grăsime.

Tîrziu, rosti mai mult pentru sine:

— Și cînd te gîndești că se mai găsesc imbecili gata să reînceapă aceeași poveste!...

Teofil Steriu, spunînd, nu s-ar fi crezut un profet atît de apropiat realității în spațiu și în timp.

În același tren, cu trei vagoane mai spre coadă, pe banca de scîndură a unei încăperi de clasa III-a, în fum cătrănit de mahorcă, în duhoarea iute de botfori și de sudoare, călătorea tocmai un asemenea tînăr purces să reînceapă tocmai aceeași poveste.

Era deșirat, pletos, și el nu ațipise o clipă.

Tot ce zărea în juru-i și tot ce trăia într-acest ceas hotă-rîtor i se părea lui Ion Ozun de un cumplit interes. Nu și-ar fi iertat să-i scape ceva... În șapte ore, de cînd se urcase cu lădița de lemn acoperită cu tinichea și cu legăturica lui

de haine sărace, iscodise toate figurile tovarășilor de vagon, și pentru fiecare durase un sumbru roman al existenței.

Trăsese cu urechea la întăritata discuție a celor doi negustori de lîngă ușă și notase în memorie cu aviditate amă-nuntele vrednice de luare-aminte. Nu-și luase ochii de la încăpățînata perseverență cu care unul privea în fundul gambetei slinoase, ca și cum de acolo scotea toate argumentele ca dintr-o pălărie de boscar. Nu slăbea din ochi nici mîna pistruiată a celuilalt, cînd răsucind vîrfurile bărbitei roșcate se repezea deodată să întrerupă triumfător:

— Și dacă Herș Goldenberg nu poate găsi parale? Și dacă-i pune sechestrul și-l vinde la darabană?

— Herș are dreptatea de partea lui! citi în fundul pălăriei negustorul cu barbă de patriarh și cu pleoapele bombate, fără gene.

— Ce-i pasă băncii dacă Herș are ori n-are dreptate? Băncii îi trebuie parale, nu dreptate!... Dacă Herș crede că în ziua de azi își poate hrăni cineva copiii cu dreptate, n-are decît să meargă el la tribunal să capete dreptate, și dreptatea aceea s-o aducă în pachet acasă și s-o dea de mîncare la copii. Să văd dacă poate el sătura nouă guri cu dreptate... Eu am zis întotdeauna că Herș îi un mare prost!...

Ion Ozun reconstituise vertiginos existența lui Herș, care are dreptate, dar n-are parale. Îl scosese dintr-o dugheană scundă și hîită, cu fitiluri de lampă și bulgări vineți de sare, și îl plimba la tribunal să-și caute dreptatea; îl aducea apoi îndărăt într-o odaie fumegoasă, unde dormeau scufundați în perne roșii de cit o puzderie de odrasle de toate mărimile, care cer mîncare, nu dreptate.

Îl așeza pe un scaun zoios și șchiop, fără spătar, ca să rămînă încă mai încovoiat sub apăsarea cumplitelor poveri. Îi sprijinea fruntea în palmă și îl lăsa în neclintire de stană sub gazornîța cu lumina sleită.

— Herș, ți-am oprit zupă și o scrîmbie grasă!... spune nevasta, punîndu-i înainte o farfurie și tăind o felie de coi- lici. O adus Haia Idelovici scrîmbii proaspete de Dunăre, așa de faine scrîmbii, că s-o făcut îndată o bătație ceva grozav, care de care s-o apuce pe cea mai mare! Și Haie s-o răstit la mine față de toată lumea să-i plătim mîne nu-maidecît datoria. Zice că numai așa un butoi mare de

scrîmbie fainî cum o adus ie costă azi o avere, și ei nu-i dă nimeni marfă pe credit.

Herș împinge farfuria neatinsă. N-a auzit nimic. Nu vede nimic. Un nod de iască i s-a oprit în gît. Haia cere datoria. Banca tot datoria cere. Și copiii cer de mîncare.

— Herș, ce ai tu azi de nu mănînci, Herș?

De la Herș Goldenberg și de la cei doi negustori de lîngă ușa Ion Ozun a trecut cu privirea lui vie de viezure la solda-tul dormind cu gura căscată, rezemat cu ceafa în perete și lăsînd să se vadă în gulerul prea larg nodul beregatei, urcîn-du-se și scoborînd spasmodic la fiecare sforăitură, ca o vietate închisă și zbătîndu-se deznădăjduit să scape de-acolo. Pe urmă își opri ochii la femeia care-și alăptează pruncul cu gingii dezgustătoare de cauciuc roșu; la jandarmul strîngînd carabina între genunchi și scuipeînd țîșnit printre dinți din cinci în cinci minute; la țărani care-au desfăcut desaga ospă-tîndu-se cu pită neagră, brînză și ceapă zdrobită cu pumnul, ca la un popas de cărăușie; la mahalagioaica sulemenită ca un ou roșu de Paști sub pălăria de cel mai strepezit verde, ca un ceaunel de aramă coclită; la ologul care și-a descătărămat piciorul de lemn și l-a așezat alături, la îndemîină, ca să ame-nințe cu el doi băieți hliziți, cu buzele și cu degetele înnegri-te de coaja nucilor bătute cu haragul în livezile vecinilor; la bucovineanca rumenă cu sîni tumultuoși și pieptarul strîns; la tot norodul ticsit în vagon, muncindu-și ciolanele pe scîndura tare, căscînd și scărpinîndu-se, fumînd și scuipeînd, povestindu-și necazuri amare întîmplătorului tovarăș de drum abia cunoscut, într-o atmosferă irespirabilă de subma-rin.

Tuturor le-a descifrat destinul, corectîndu-l și rotunjin-du-l, ca să urzească din fiecare un tip, un personagiu de roman, eroul unei povestiri ori victima unei sfîșie-toare.

Simțea o ameteală plăcută și orgolioasă la gândul că a pornit să cucerească astfel capitala, necunoscut și sărac, într-un ungher întunecos de vagon, confundat cu mulțimea netrebnică și osîndită la veșnic anonim.

Mai târziu, acest episod va fi o amintire vrednică de po-vestit și, fără îndoială, plină de duioșie.

Înadins nu și-a știrbit cele patru bancnote de cîte o mie de lei, neatînse în buzunar. Ar fi putut să-și cumpere un bilet de

clasa a doua. Socotise însă că e mai bine așa; să înfrunte de la început toate potrivniciile, cu tinerețe oțelită, ca să sfarme cît mai multe obstacole, și biruința să-i fie cît mai întreagă, numai a lui. „La douăzeci și doi de ani, în acea noapte de la începutul lunii septembrie 1925, a sosit în București, într-un vagon de clasa III, cu singura avuție o lădiță cu schimburi și cîteva manuscrise la fund”... vor consemna biografii viitori.

Și surîdea lăuntric la această certitudine, observînd că de pe acum a purces să măsluiască realitatea, potrivind-o cum îi șade mai bine, ca o femeie cochetă în fața oglinzii.

De fapt, nu plecase atît de necugetat în aventură. Chibzu-it, în șase luni își pregătise din leafa de copist la tribunal, economisită pînă la ultimul ban, un rînd de straie să-i țină un an, o zestre de schimburi neatînse, un modest, dar re-zistent echipament de campanie, să nu apară pe cîmpul de bătălie zdrențaros și famelic. Trei adrese notate în fruntea carnetului cu scoarță de mușama moale erau menite să-i îmblînzească asprimile începutului. O scrisoare de la fostul dascăl de limba și literatura română îl înfățișa lui Teofil Steriu ca o mare nădejde a viitorului. Iar celelalte două adrese urmau să-l introducă în tainele vieții bucureștene încă din ceasul descălecării: Mirel Alcaz, jurnalist cu

multe cunoștințe, găzduit la dînșii acasă în timpul războiului, și Bică Tomescu, fost camarad de liceu, pornit acum trei ani să se inițieze în meșteșugul actoricesc și să-și răsfete făptura de băiat chipeș la arzătoarea lumină a rampei.

Susținut de aceste rezerve și cu munițiile celor patru mii de lei împăturiți în portbilet, asaltul capitalei îi apărea ferit de surprize.

Bică Tomescu îl așteaptă pe peronul Gării de Nord, cum au hotărât dinainte prin scrisori și telegrame. Vor sta pînă tîrziu, după miezul nopții, să-și istorisească amintiri, să în-jghebeze un plan metodic de ofensivă. Mîine va închiria o cameră strîmtă cît să cuprindă un pat, o masă de scris, un scaun și un raft de cărți. Ar vrea-o la mansardă, ca să domine toate acoperișurile și să aibă toată zbaterea orașului la picioare, ca un spectacol mereu șfichiuitor. Se va așterne fără întîrziere la lucru. Teofil Steriu îi va deschide ușa unei redacții de revistă literară; Mirel Alcaz, drum la o redacție de ziar. În cîteva luni, toți vor ști să-l prețuiască pentru

ceea ce simte clocotind în el, cutezător și proaspăt, puternic și generos.

Ion Ozun aprinse o țigară și trecu mîna prin păr, cu un gest pe care îl știa romantic și-l socotea potrivit momentului.

Pruncul cu gingii de gumă începu să zbiere la sînul fe-meii din față, învinețindu-se instantaneu ca un ficat, ca și cum în mișcarea inofensivă a tînărului pletos ar fi bănuیت o teribilă intenție agresivă. Femeia îl descotoșmă din boarfe și descoperi în scutec că, pînă una-alta, omulețul și-a cam stricat stomacul.

Chiar acest amănunt, urît la vedere și greu la miros, nu izbuti să zdruncine senina încîntare a

lui Ion Ozun, care aduna suveniruri ca să aibă ce povesti după mulți ani, cu vervă îndrăcită și cu pitorești înflorituri, tolănit într-un va- gon de lux, unei admiratoare în extaz. Se și închipuia istorisind.

„Atunci femeia mi-a cerut rușinată:

— Mă rog, domnule, n-ai mata cumva o bucată de ziar, o hîrtie, ceva?

M-am căutat în buzunar. N-aveam ziar... Singura hîrtie era manuscrisul unei schițe, destinată să-mi asigure un debut glorios. L-am oferit cu generozitate.

A doua zi am descoperit că nu păstrasem nici o copie. Și nici n-am mai putut reconstitui vreodată paginile acelea! Era lucrul cel mai bun pe care l-am scris în viața mea”...

Ion Ozun se vedea aieva, tolănit picior peste picior, scuturînd cu un deget neglijent scrumul țigării cu vîrf aurit și privind blazat pe fereastra vagonului, în gara unde s-a oprit trenul și unde vînzătorii de gazete flutură o revistă ilustrată, cu fotografia lui ocupînd prima foaie în întregime. E atît de sigur că asemenea scenă închipuită va trăi-o aidoma peste șapte, opt, zece ani, încît ar vrea să se dezrăsucescă vertigi-nos mosorul vremii, ca în povestea copilului nerăbdător, care-a sfîrșit ghemul ursitoarelor într-o singură zi.

Pe urmă, cu o îngrijorare de om neobișnuit să poarte asupra sa o sumă atît de fabuloasă — patru mii de lei! — se pipăi cu latul palmei deasupra buzunarului. Portbiletul era la locul său... Savură anticipat clipa cînd, celebru și plic-tisit, va repeta aceleiași admiratoare în extaz constatarea

unui erou de roman pe care îl jefuise fără scrupul de cu-vintele de duh:

„— Era, iubită doamnă, vremea cînd îmi pipăiam partea aceasta a hainei numai fiindcă acolo au obicei croitorii să pună buzunarul portbiletului! Acum am descoperit că natura a mai așezat acolo și ficatul.

— Suferiți de ficat? Întreabă admiratoarea cu îngrijorare.

— Se răzbună viața, frumoasă doamnă! Toate excesele și nebuniile se plătesc. Există un ceas al scadențelor.

— Și n-ați urmat nici o cură?

— Ba da! răspunde el cu un distins scepticism. Două veri la Karlsbad... Dar mă stenahorisește regimul acela anost: piurea de cartofi, legume fără sare, compot fără zahăr, pâine prăjită. Pfui! Cum să nu scrii cărți pesimiste?! Anul acesta am ales Vichyul. Plec numai să fac pe placul medicilor.

— E regretabil că nu luați prescripțiile medicilor în serios. Viața dumneavoastră e prețioasă pentru noi toți.

— Aș, prețioasă!... rostește el cu o schimă de sceptică și modestă lepădare de sine și de orice vanitate, deși știe el mai bine decît toți cît de prețioasă îi este viața.”

Femeia din față, străină cu totul de aceste episoade ale viitorului în care transfigurată va juca și ea un rol cîndva, fără să știe, întinse cu simplitate scutecul ud pe fereastra vagonului. Oftă stenahorisită și ea de obida atîtor necazuri ceva mai reale și astupă gura odraslei cu sfîrcul sînului, enorm și lăptos ca un uger de capră.

Ion Ozun citi din mersul trenului inscripția stației Chitila.

Cu înfrigurare își inspectă încă o dată bagajele, să le aibă la îndemînă, și lungi gîtul pe geam, afară, să se îndestuleze de magia amețitoare a luminilor care-l întîmpinau la orizont, orbitor și festiv, asemeni globurilor

fosforescente cînd atrag hipnotic gîzele și fluturii din depărtările nopții.

Semnale roșii, galbene și verzi presărau pămîntul întu- necat cu necunoscute constelații descinse la macazuri din cerul golit. În fund, undeva, de la aeroport ori de la un cîmp de exercițiu militar, un proiector tăia cu lama albastră înălțimile, se oprea nemișcat, cădea scurt, și cerul părea încă și mai enigmatic.

Atunci trenul se opri brusc, patinînd, cu toate frînele încleștate.

Și la toate ferestrele năvăliră capete, înghesuindu-se și cercetînd noaptea, întrebînd cu amestec de alarmare și de curiozitate. Felinarele roșii începură să alerge de-a lungul liniilor, legănate suspendat de mîini invizibile. Locomotiva se văieta lung, și ecoul răspunse ciudat, ca un țipăt de la alt tren, de foarte departe.

Un glas răgușit vorbi din întuneric:

— A călcat o femeie...

Altul sosi gîfîind:

— Un doctor!... întrebați dacă nu se află în tren un doctor!

Mihai Pop-Spătaru își făcu loc din compartiment, cu bu-zele strînse.

În urmă, de pe scările înalte, cu salturi de acrobați, se revărsă toată mulțimea lacomă de priveliști crude, uitînd nerăbdarea cu care se plîngeau o clipă înainte că nu mai ajung.

Alergau toți, pășind peste sîrme și lunecînd pe traversele unse cu catran, strigîndu-se pe nume și îndemnîndu-se unul pe altul, grăbiți să prindă rîndul dintîi. Dar la locul întîm- plării se și adunase o roată neagră de privitori, încît s-ar fi spus că de mult așteptau ascunși în cîmpul numai înșelător deșert, ca să dea goană la primul semnal.

Cei sosiți mai târziu se înălțau în vârful picioarelor, se cățărau pe umeri, să vadă peste capete.

— S-a aruncat singură! Spune mecanicul că a văzut cum s-a aruncat singură sub roți! rosti un lucrător cu felinar, rămas în urmă și lărgind pașii, să calce din traversă în traversă.

— E a cincea în toamna asta! Ar trebui să se pună pază, domnule!... Aci vin toate nebunele să-și facă seamă.

— Loc! faceți loc!... A sosit un domn doctor! poftiți pe aci, domnule profesor... Hei, domnule, n-auzi? Dă-te la o parte, să treacă domnu doctor. Ce lume, domnule, ce lume!... Poftiți, domnule profesor!

Mihai Pop-Spătaru pătrunse printre rîndurile deschise, condus de felinarul omului în uniformă, balansat la înălțimea capetelor. Alte felinare, ieșite ca din pămînt, plimbau peste trupul zdrobit lumina lor murdară și sinistră. Amîn-

două brațele, retezate pe deasupra cotului, ca două piese anatomice, zăceau azvîrlite în sînge și în prund negru, de o parte și de alta.

Cineva atinse una cu vârful bastonului.

Cadavrul, dezvelit de îmbrăcămintea sfîșiată, arăta o goliciune impudică și de un alb ireal, cu tot sîngele scurs, cu intima feminitate expusă tuturor privirilor și cu sînii glo-buloși, intacti, scăpați afară prin spintecătura bluzei. Balta de sînge lucea întunecată ca păcura sub luminile tremurătoare.

— E de mirare, domnule, cum nu i-a sfârîmat capul! vorbi un domn scund și cu mustața stufoasă, care luptase cu coatele să-și facă loc mai în fața.

Capul, răstignit între brațele ciunge, căsca ochii dilatați spaimă. Un cap blond, mic, să nu

fi încăput un sîmbure de cuget grav în el; aproape un cap de copilă.

— S-a aruncat singură! Întări cel care ştia. Mecanicul spune că a văzut-o mergînd liniştită pe marginea liniei. Deodată, cînd a ajuns locomotiva în faţa ei, s-a repezit, şi gata!...

Picioarele mai păstrau încă pantofii negri şi sărăcăcioşi. Minusculi pantofi, prăfuiţi de drumul străbătut pînă aci, la locul ales morţii!

— E una de-alea... Uitaţi-vă acilea poşeta! Domnule jandarm, poţi constata dumneata! Sînt martori toţi că nu mă ating de nimic din pungă... Un roş de buze. O cutioară de pudră... Trei poli. O batistă. Mai este o scrisoare, o fotografie de marinar şi carnetul. Avea condicuţă... Dumneata trebuie să faci proces-verbal!! Mai au gazetele ce scrie mîine!...

Omul cu atît de energică iniţiativă poliţistă predă jandarmului punga şi se uită la degete, să vadă dacă n-au rămas cumva urme de sînge. Jandarmul, încurcat şi străin, coborît şi el din tren ca toată lumea, nu ştia ce să facă. Nu era circumscriptia lui! Scuipă amărit şi se şterse de sudoare.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru îşi deschise drum afară din cercul privitorilor. Îl chemaseră de prisos. Aici era nevoie numai de medicul-legist.

Printre privitori recunoscuseră şcolăriţa din vagon, strîns încheştată la braţul lui Costea Lipan.

— Tinere! îl muştră. De ce tolerezi să privească aceasta? Nu e un spectacol pentru o copilă.

Sabina se acăţase cu amîndouă mîinile, tremurînd, cu ochii în lacrimi.

— E îngrozitor, Costea!... Cum poate să facă cineva aceasta?

Costea Lipan se întoarse, tîrînd-o, cu dinţii clănţănind de emoţie, dar silindu-se să-şi pară tare şi nepăsător:

— Tu ai vrut! Ți-am spus că...

— Domnilor! Domnilor! Păziți, sosește expresul!

Două brațe puternice îi smuci pe amîndoi de pe linia vecină, trăgîndu-i îndărăt.

Expresul dinspre București, cu ferestrele luminate, trecu furtunos în zăngăt de fiare. Aproape îi atinse. Aburul loco-motivei îi stropi; vîntul le filfii hainele. Din vîrtej se deslușiră umbre plecate la geamuri. Vagonul de dormit cu paturi desfăcute. Arătare rapidă, de bunăvoie și confort.

Fiindcă un cadavru zăcea îmbucătățit pe pietre, întorcînd spre cerul negru cinica și oribila lui goliciune, aceasta nu însemna că viața nu trebuie să colcăie mai departe, spre toate nesățioasele chemări.

— Era să vă calce... vorbi tînărul înalt care-i smulsese de pe linie, pășind alături de dînșii și aprinzîndu-și din mers țigara.

— Mulțumesc, domnule!... Dacă pentru aceasta poate exista mulțumire! Nu-mi dădeam seama ce se întîmplă cu noi... Surorii mele îi venise rău și...

— Îmi dați voie să mă prezint: Ion Ozun! Și îndată tînărul înalt adăugă, anticipînd: Ziarist și scriitor.

— Costea Lipan, student! anticipă la rîndul său rebelul tribului Lipan. Sora mea, Sabina!

Se apropiară de trenul lor, tăcuți, cu toată atenția concentrată la prundul negru pe care călcau, și cu inimile strînse de obsesia priveliștii neștearsă și cruntă.

— E teribil acest București! declară cu autoritate de adînc cunoscător Ion Ozun. În fiecare zi două-trei sinucideri... Un Moloh care nu se mai satură!...

— Ca ziarist trebuie să vedeți atîtea! rosti cu admirație Costea Lipan.

Ion Ozun n-avu cînd să replice.

— Urcați în vagoane, domnilor! dădu semnalul șeful de tren.

Își strînseră mâinile.

— Mi-a părut bine!

— Sper să ne cunoaștem mai de aproape, domnule salva-tor!

Ion Ozun schiță un gest modest de apărare, ca un salvator de profesie, care nu face caz de asemenea întâmplări, pentru el foarte firești. Salută înălțînd de pe plete pălăria cu boruri imense ca o pistă de velodrom.

Toți se urcară la locurile lor. Salvatorul, în vagonul de clasa III-a; Sabina și Costea, în compartimentul unde-i aștepta o aspră dojană, fiindcă s-au amestecat în mulțimea de gură-cască.

— Se pare că a fost un accident. E o nenorocită care s-a aruncat înaintea trenului! spuse Barbara Ubrich, potrivindu-și pălăria urîță și încercînd să culeagă pachetele din plasă.

— În ziua de astăzi sinuciderile au ajuns fapte curente!... încuviință cu indiferență Teofil Steriu, care nu se mișcase de la locul lui și nici nu arătase vreo curiozitate să afle ce s-a întîmplat.

Pe urmă trenul porni. Și toți uitară să vorbească, apăsăți de imaginea moartei rămasă cu trupul sfărmat, în noapte, printre felinarele murdare, ca un umil, dar înfricoșat avertisment.

În Gara de Nord, Ion Ozun își căută în zadar cu ochii de viezure prietenul. Nu se afla nici pe peron. Nu-l aștepta nici la ieșire, cum fusese înțelegerea.

Cu toate proiectele sale răsturnate atît de neprevăzut chiar de la primii pași, nu se hotărî să plece pînă ce nu colindă amănunțit, de două

ori, toate ieșirile, restaurantul, sălile de așteptare, mereu pipăindu-și cu palma portbiletul din buzunarul de la piept: fondul se subzistență și de rezistență. Depuse lădița de lemn și legătura la casa de bagaje. Se aventură cu mare prudență pe Calea Griviței, simțindu-se dintr-o dată demoralizant de singur și neînsemnat, cuprins, înghițit, tîrît de torentul norodului fără număr.

Mîncă într-un birt cu miros sfîrșit de mititei, printre golani și pungași dezvățați, cu șapca pe ochi și cu mukul țigării lipit la colțul buzei de jos.

Cu stomahul pus la cale, sătul și încălzit cu o jumătate de vin, prinse însă din nou curaj. Îi păru iarăși că o voință mai tare decît el i-a pregătît înadins ceasul acesta dintîi, să-l trăiască singur, într-o asemenea cîrciumă, printre asemenea tovarăși.

Citi numele birtului pe sticla vitrinei, cu literele întoarse, de-a-ndăratelea:

CIMONOCE TRIB NALĂB LULAC AL

Îl repetă de mai multe ori, să-i rămînă bine fixat în amin-tire, pentru memoriile de mai tîrziu:

— ***Birt economic. La Calul Bălan.***

Pe urmă intră la otel ieftin. Cum n-avea bagaje, portarul îi ceru plata camerei înainte.

II

BURSUCĂRIA LUI CHIR PANAIOTI

Dimineața, înainte de a porni la crîncen război, tînărul își reazemă pieptul de pervazul ferestrei, să urmărească jos fur-nicarea mulțimii și să-și călească oțelite puteri. Acolo, în pu-hoirea străzii, privirea sa descoperă de fiecare dată alți frați necunoscuți; de fiecare dată tot alți și alți frați nenumărați. Sînt ca și dînsul de înfrigurați și famelici, cum au evadat din cărțile lui Balzac.

Capitala i-a chemat ca și pe el, ispitiți tot de pilda lui Ras-tignac, Rubembré ori Rafael de Valentin. Îi recunoaște după pașii grăbiți. După nepăsarea cu care, singuratici în mijlocul mulțimilor, își poartă glorios, ca viteze trofee

de bătaie, vestmintele lor roase și de mult înfruntînd vremelnicia modelor.

Spre dînșii înduioșarea lui coboară ca o dezmiardare. Îi regăsește în fiecare dimineată. Sînt alții și sînt aceiași. Sînt legiune. Ei alcătuiesc o lume a lor în cealaltă lume. Sînt legați printr-o ascunsă francmasonerie. Se caută și se urăsc. Se așteaptă și se vor extermina. Merg cot la cot, și vai de cel care va rămîne în urmă!

De acolo, de sus, tînrul le flutură un semn cu mîna în fiecare dimineată:

— Așteptați. Vă ajung!... Așteptați. Am sosit!

95, 96, 97, 97... Aici se împiedică prin întuneric de o treaptă, mormăi de unul singur oarecare aluzii la sfinții părinți ai bisericii ortodoxe, române și autocefale, și ca întotdeauna pierdu numărul.

De trei săptămîni de cînd se mutase în mansarda visurilor sale din tren, Ion Ozun își propusese dintr-o curiozitate, la început dezinteresată, să afle exact cîte trepte are de urcat și de coborît de cinci-șase ori pe zi, iar pînă acum încă nu izbutise. Întotdeauna i se împotriva un obstacol neprevăzut. Uneori întîlnea un locatar de la alt etaj și, ferindu-se din cale, întrerupea șirul. Alteori își amintea abia după ce trecuse de jumătatea urcușului. Noaptea se poticnea bîjbîind ca acum... Și niciodată nu ajunsese la sfîrșit.

Pe urmă, numărătoarea căpătă pentru el alt interes. Însușindu-și fără voie superstițiile unchiașilor și babelor bise-ricoase de care își rîdea în tîrgul său, acum, în mareața, în strălucita și civilizata capitală a aspirațiilor ce-l mînaseră să alerge de acolo, ajunsese și el să-și spună că în clipa cînd va izbîndi, reușita va fi semnul cel mai sigur, providențial, că s-a

încheiat cu toate peregrinările deșarte care-l descurajau și că toate îi vor merge în plin. Însă pentru aceasta era neapărat nevoie să nu trișeze. Să nu pornească bunăoară din cameră înadins numai pentru asemenea operațiune, sau când a greșit, să nu coboare și să nu înceapă din nou. O astfel de măsluire a oracolului n-ar rezolva nimic.

În antretul îngust și lung, becul împrăștia o lumină muribundă.

Era fără îndoială becul cel mai ofticos care a fost fabricat vreodată, cu cele mai puține lumini; iar dom' Panaioti, proprietarul, mai zgîrcit ca Hagi-Tudose, ca părintele Eugeniei Grandet și ca avarul lui Molière laolaltă, nu l-a descoperit poate decît după îndelungi și îndărătnice investigațiuni la magazinele de lămpi și accesorii electrice, dacă nu cumva la unul de curiozități. Dar tenacitatea-i fusese recompensată cu prisosință și cu suplimentul unor sadice efecte. Înregistra cîtiva lei economie pe lună la comptuar, și chiriașii înaintau cu mîinile întinse în tenebre, ca orbii, izbindu-se în praguri și ornîndu-și frunțile cu vînatăi cît pruna și cucuie cît nuca. Astfel, adversitățile existenței aveau pentru toți un caracter tangibil. Fiecare se introducea în așternut, pipăindu-și cu duioșie o contuziune și consolîndu-se cu balsamul satisfacției că totuși s-a întors viu și aproximativ intact de la crînce-na încăierare a zilei, plină de mult mai crîncene riscuri și cumpene la pîndă.

Ion Ozun se lovi de astă dată numai la gleznă. Căci culoa-rul sepulcral prezintă pașilor un teren accidentat, capricios și presărat de căpcăni perfide, întrerupt de trepte, urcînd o sca-ră și coborînd o pantă, trecînd un prag și căscînd o trapă, încît din cele douăsprezece camere cu ușile înșirate de o parte și de alta nu

se aflau decît perechi-perechi, cîte două la acelaşi nivel.

Se lovi, invocă mai insistent aceiaşi sfinţi părinţi ai calendarului ortodox, îşi frecă osul secăt de durere şi înaintă precaut, ca un spărgător fantomatic în exerciţiul funcţiunii.

Camera lui era cea mai din fund.

Parcurgînd distanţa într-acolo, constată că la uşa lui Bică Tomescu lacătul era pus la amîndouă verigile; deci nu se întorsese încă. La vecina din faţă, Sonia Vişoreanu, „absolventă a Conservatorului de artă dramatică”, după cum afirmă cartonul prins cu pioneză, lumina filtra pe sub prag. Se auzea un sfîrîit de primus. „Îşi spală ciorapii! gîndi Ion Ozun. Sau îşi fierbe ouă.”

Pereţii erau atît de subţiri şi acustica atît de perfectă, încît toţi trăiau sub un regim de control reciproc. Fiecare ştia despre vecin cînd a plecat şi cînd soseşte, de cîte ori s-a spălat pe zi, dacă a răcit şi tuşeşte, cîtă vreme îi trebuie să citească ziarul desfăşurat cu foşnetul enervant al hîrtiei şi mai ales cînd se descaltă şi dă drumul ghetelor să cadă de la înălţime pe duşumeaua goală: pac! şi după un răstimp, alt pac! care se transmite prin nevăzutele vibraţii sonore pînă într-a şasea încăpere.

Ajuns la destinaţie, Ion Ozun deschise lacătul.

Toate uşile aveau lacăt, fiindcă altfel toate cheile broaşte-lor se potriveau. Din aspectul acestor lacăte, încă din prima zi noul chiriaş şi viitoarea glorie a literelor române, cu ascuţitul său ochi de observator, citise ca într-o carte de zodii firea tăinuită a tuturor vecinilor.

Erau lacăte uriaşe şi grosolane, indiciu al unor firi simpliste, care au prejudecata forţei. Erau lacăte complicate cu secret, trădînd firi bănuitoare şi ascunse. Erau lacăte minusculе şi frivole, cum sînt acele de la zgarda cîinilor, dovedind o lipsă totală de seriozitate.

La ușa domnului rotofei ca un godac și chel ca în palmă, care sosea întotdeauna chefliu, spre ziuă, să sforăie ca o lo-

comotivă sub presiune pînă după amiază, un lacăt gigant, de temniță, ar fi înșelat numai indivizii cu judecata superficială, încrezători aparențelor mincinoase. De fapt, domnul cel chefliu pierduse de mult cheia, sau poate o aruncase dinadins într-un fund de sertar, din ceasul cînd se mutase, ca să scape de o grijă; iar lacătul se afla prins numai de formă în belciuge, îndeplinindu-și misiunea prin intimidare. De cele mai multe ori, uitat într-un singur cîrlig, atîrna ca un monstruos cercel de dihanie preistorică. Lacătul de la ușa Soniei Vișoreanu era de alamă și-i lipsea numai funda roz. Lacătul lui Bică Tomescu se deschidea cu un cifru, și cifrul „Jorick” nu mai însemna un secret pentru nimeni. Bică Tomescu își alesese cu prevedere un lacăt care să-l dispenseze de grija cheiței, însă precauția aceasta lăudabilă și dovedind o justă cunoaștere de sine nu-l împiedica să sosească adeseori noaptea tîrziu fără un singur chibrit. Atunci bătea la vecini, rugîndu-i să-i dea o cutie de chibrituri ca să poată potrivi cifrul și să-și poată deschide lacătul. În afară de aceasta, în ziua cînd descoperise un lacăt atît de ingenios, cu un cifru atît de discret adecvat carierei sale dramatice, nu-l răbdase inima și nu-și găsise astîmpăr pînă ce nu trecu pe la toți vecinii (îi cunoștea pe toți, fiindcă tutu-ror le datora o sumă potrivită capacităților financiare), punîndu-i la probă, să dezlege secretul ca o șaradă de con-curs cu premii. Celor nevrednici să ajungă la un rezultat cu propriile puteri le demonstrase triumfător cît era de simplu și cît e de practic. Țac-țac! de cinci ori, și gata! Nici o cheie, nimic. Simplu ca lumina zilei. Numai că

în lipsă de lumina zilei chibriturile se dovedeau absolut indispensabile.

Ion Ozun își cumpărase un lacăt solid și discret, cu o cheie de rezervă, încît dacă ar fi pierdut-o pe aceea din lanț, îi ră-mînea cealaltă, prinsă cu un ac de siguranță în buzunarul interior al vestei.

Deschise, așadar, lacătul său patent. Răsuci butonul, și la izbucnirea luminii asistă la aceeași panică a gîndacilor mari, negri și dezgustători, care țîșniră în găuri cu o uimitoare viteză de gîngăni mecanice cu resort.

Ion Ozun și-i închipui îndată, retransați în cotloane, pîn-dindu-l ca tot atîția spioni.

Făcuse experiență de cîteva ori. Stinsese becul și așteptase nemișcat, cu mîna pe comutator. După cinci minute aprinsese brusc. Toți înaintaseră în mijlocul camerei și toți o rupseră la goană, îmbulzindu-se la gurile negre. Ce puteau găsi într-o încăpere atît de deșartă? Cu ce se hrăneau oare de erau atît de grași! Aceasta nu și-o explica Ion Ozun și cate-gorisise întrebările fără răspuns printre misterele impenetra-bile ale naturii.

S-ar fi resemnat în definitiv să însumeze și această proble-mă la noianul celorlalte fără număr și dezlegare, cîte i-au con-trariat romanțioasele iluzii chiar din clipa cînd se mutase aici. Toate se vedeau departe, foarte departe de tot ce-și închipuise el!... Fereastra răspundea într-un zid grunzuros și coșcovit, acoperindu-i toată priveliștea. Nici vorbă nu mai putea fi de orașul întins la picioare, cum îl voise, cu forfota-i multiplă și tentaculară, ca o fiară pe care avea s-o domesticească subjugînd-o. Zgomotele necunoscute din fiecare încăpere, tusetele, rîsetele, glasurile și pașii, ciocnetul lighenelor și scrîșnitul scaunelor urnite din loc, nu-i mai îngăduiau singurătatea

în care-și hotărîse emfatic să se izoleze, cu pieptul rezemat pe o masă de brad, creînd în solitudinea înaltă a nopții opera nepieritoare și vastă, destinată să zguduie indiferența bestială a plebei de jos.

La toate ar fi renunțat măcar pentru un timp. Numai cu prezența aceasta, a gîndacilor hidoși și fără hodină, nu se putea deprinde în ruptul capului.

Noaptea tresărea din somn cu impresia că-i aleargă pe față. Se temea atunci să pășească pînă la butonul luminii, ca să nu strivească vreunul sub talpă cumva, oribil, cu o pocnitură îm-proșcînd de sub teasc vîscozitatea albă.

În mișuneala lor grețoasă, vedea prinzînd corp toate mizeriile mărunte și toată ostilitatea subterană, perfidă și trivială a vieții, care nu te invită la luptă loială și bravă, pe un cîmp vast de bătaie, de unde să te întorci pe scut ori sub scut, ci îți sleiește îndărătnicia în hărțuiala istovitoare de fiecare ceas.

După trei săptămîni de adăstat la uși închise și de făgăduieli amînate, Ion Ozun își înfățișează universul ca o armată invizibilă de șvabi, libărci de mansardă și gîndaci de pivniță, pîndindu-l din unghere ascunse să-i dea asalt și să-l asfixieze, îndată ce va capitula, sub milioanele lor de picioare agile și sub pîntecul lor gras și respingător.

Își aruncă pălăria pe masă. Pălăria nouă, verzuie, cu boruri mici, așa cum o cumpărase chiar astăzi în locul vastei

borsaline calabreze, fiindcă recunoscuse toată dreptatea lui Bică Tomescu atunci cînd îl sfătuisese să se lepede de această insignă corporativă a poeților de provincie.

Înaintă pînă la oglinda camerei și-și contemplă cu o legiti-mă curiozitate și cu o lăudabilă autocritică, din față și din pro-fil, chipul renovat și amenajat ca un parc

englezesc. Tot după îndemnul prietenului mai vechi adaptat la spiritul capitalei, își sacrificase chica pletoasă, care îl singulariza ostentativ printre ceilalți muritori.

Aproape nu se recunosc. Din oglinda spectrală și în-vălurată îl privea cu ochi de viezure, o figură lunguiață, străină, cu tîmplele indecent goale și cu părul scurt, lipit pe scăfîrlie ca o caschetă de jocheu fără cozoroc.

Schimbarea la față nu-l încîntă de fel, dar de fel! „Pfui!” făcu de unul singur. Golaș ca un pui de curcă, de țarcă, de vultur pleșuv.

Se retrase doi pași îndărăt, să se examineze în întregime. Însă sticla poleită îl reflectă amputat de deasupra genunchilor. Oglinda fusese spartă în cine știe ce accident din epoci imemoriale. Jumătatea absentă era înlocuită cu o coală de hîrtie verde, decolorată, pe care chiriașii predecesori o transformaseră în agendă, în blocnotes și tabel de calcule.

Astfel, se putea ceti cu litere mari, trase cu creion roșu, do-minînd restul textului: „Sîmbătă, ora 5, Ghisela”. Apoi, de aceeași mîină, altă dată, de o importanță mai modestă, după dimensiunea redusă a literelor: „La 15 ian. rata croitor”. Pe urmă o listă de rufe date la spălat, un calcul enigmatic și o indicație de laconism telegrafic: „Polița Gogu”.

La început, Ion Ozun, cu promptitudinea unui vechi obicei, reconstituise după procedeul lui Cuvier, din cîteva oase fosile, existența necunoscutului predecesor în această cavernă a gîn-dacilor burduhoși. Imaginase un mic roman. Se gîndea chiar să-l scrie.

Acum s-ar fi mulțumit în locul inscripțiilor de pe coala colorată cu o oglindă întreagă. Nu-l mai pasionau peripețiile altora. Îl acaparaseră total propriile sale peripeții. Erau îndeestule și deveneau amenințătoare.

Răsturnă pe masă mărunțișul din buzunar și scoase restul bancnotelor din portbilet, să

dreseze un bilanț exact al situației. Nu se arăta nevoie de un casier-contabil, specialist în bilanțuri de cifre cu cîte opt-nouă nule în coadă. Numărătoarea dură scurt, și suma se dovedi catastrofală: 377 lei, între care un pol rupt și restaurat din două jumătăți, de emisiuni deosebite. Cu cei două sute de lei împrumutați lui Bică Tomescu din prima zi a întîlnirii, reprezentau o săptămîină, maximum zece zile de existență, evaluate în perechi de crenvurști cu hrean, salate de boeuf, regale și ridichi cu pîine, cu pîine cît mai multă.

Iar după aceea?

Ion Ozun își șterse sudoarea rece de pe tîmplele depozitate de plete.

Proiectele grandioase și cutezanța provocatoare se surpase-ră o dată cu inelata-i coamă de leu.

S-ar fi spus că, asemeni unui Samson de proporții mai puțin epice, ca pentru astfel de prozaice vremi, o dată cu părul retezat de foarfecul frizerului, ce nu aducea de altfel nici el întru nimic cu biblica Dalila, pierduse toată semeția cu care sosise să înfrunte vrăjmășiile capitalei. Se văzuse odinioară sfărîmînd obstacole tari, pietroase, care zdrelesc pumnul și scapără scînteii în izbituri. Se simțea acum înclă-indu-se într-o rezistență vicleană, sorbit de un mîl alifios, unde piciorul se înfundă atrăgîndu-l mai adînc, cum a citit că există pe-aiurea smîrcuri ocolite cu groază de drumeți, ca un cimitir blestemat.

A doua zi după sosire își căutase prietenul. Îl găsisese dormind.

Bică Tomescu se scuzase că nu s-a ținut de cuvînt să-l în-tîmpine la gară. Un angajament neașteptat, cel dintîi — un rol cu două duzini de replici — îl ținuse prizonier la teatru toată seara. Pe urmă se încurcase să sărbătorească

debutul. Ajunsese acasă la ziuă. Era încă mahmur, cu gura coclită.

Dar nu-l uitase. Îi reținuse camera. Îl târî pe toate străzile și bulevardele principale, să-i fixeze câteva puncte de reper în orașul necunoscut. Îi smulsese cu o grație irezistibilă două sute de lei pentru 24 ore, care au trecut de douăzeci de ori.

Și de atunci Ion Ozun bate la uși închise...

Nu așa își închipuise cucerirea capitalei. El îi ceruse să-l pună la încercare și să-i cîntărească puterile. Însă nimeni nu-l pune la încercare și puterile lui nu se arătau nimănui de vreun folos.

Se trînti îmbrăcat în pat, cu fața în sus, cu mîinile împreunate sub ceafă.

Oricît se silea să-și lămurească un gînd întreg și statornic, de îndată slabele mijiri se risipeau fără sens în absurde asociații. Toată ființa lui se concentra bolnăvicios în auz. Urechea înregistra cu o acuitate tiranică viața încăperilor vecine în cele mai mărunte amănunte, cu cele mai obsedante amplificări. Sfîrșiiala primusului amuțise. Sonia Vișoreanu ieși din cameră în pantofi cu talpa moale. Ion Ozun știa că merge la robinetul din capătul sălii să-și care singură apă. Ascultă șuroitul canelei. Apoi ușa trîntită la loc, cu piciorul. Pe frontul acesta se făcu tăcere. Acum duruia surd, în încăperea extremă, mașina de cusut. Croitoreasa cu lucru suplimentar de noapte. Pe urmă, întrerupt, în răstimpuri, în a treia cameră, studentul gîngav și cu fruntea îngustă, care monologa recitîndu-și cursurile în ajun de examen. Foxul impieगतului de la Finanțe, închis în casă, în odaia de lîngă scări, începu să zgrepțene.

Acestea erau rumorile nocturne.

Ziua se adăugau trilurile de flaut, răbufneala toalelor scuturate, patefonul domnișoarei Sonia, bătaile factorului poștal, zăngănitul cânilor de tablă și comisionarii căutînd o adresă indescifrabilă,

Niciodată Ion Ozun n-ar fi crezut că într-un spațiu atît de strîmt poate viețui, atît de sonor, o atît de diversă și tristă umanitate.

— Mai sosesc ca țe vedemo țe mai fațe bursucaria me! anunța chir Panaioti Cațafanis, proprietarul, inspectînd măcar o dată pe săptămînă odăile, ca să constate dacă nimeni n-a deteriorat paturile, n-a șchiopătat scaunele și n-a înstră-inat ceva din inventar.

O mai potrivită denumire nici c-ar fi meritat această adevărată bursucărie.

Ion Ozun nu mai putea vedea altfel locatarii decît strecu-rîndu-se din vizuini, ca bursucii, dimineța, prelingîndu-se pe lîngă ziduri, risipindu-se la îndeletnicirile lor misterioase, de unde noaptea se întorceau furiș, să-și ocupe culcușurile în aceleași vizuini, ca să înceapă a doua zi iarăși și iarăși.

Urechea, deprinsă acum să izoleze fiecare sunet, lămuri pași alegîndu-se din vuietul surd al orașului, urcînd treptele, poposind la al doilea etaj, pe urmă continuînd pînă sus și înaintînd dibuit pe culoar.

Îi recunoștea, cum identifica fără greș mersul tuturor celor unsprezece tovarăși de bursucărie. Erau pașii lui Bică. Se opriră în fața lacătului cu cifru.

Pauză.

Apoi un țistuit de surpriză consternată.

Oricît devenise de prudent în administrarea ultimului capitol bugetar, Ion Ozun ar fi pus la bătaie toți cei 377 lei într-un pariu la egal că prietenul s-a scormonit în buzunare și a descoperit că-i lipsește cutia de chibrituri.

Două ciocănituri scurte în ușa lui îi dovediră că n-ar fi pierdut pariul.

— Ești acasă, Jane?

— Intră! Îl invită Ion Ozun, ridicîndu-se în capul oaselor pe marginea patului.

— Iar nu găsesc chibriturile, fir-ar ale dracului de chibri-turi și plesni-i-ar rîzna zgîrciobului de chir Panaioti cu economiile de la lumină! Să-l pui în romanele tale, bă Jane, bă, ca să ne răzbuni! se lamenta Bică Tomescu intrînd. Și îndată observă transformarea radicală din fizionomia viitorului romancier, aprobînd-o și bucurîndu-se ca de-o importantă victorie personală: Ei, bravos! Așa mai vii de acasă! Ți-am spus eu... Ce era clăia aia? Plete, pălărie de bandit mexican și lavalieră poartă azi numai poeții, pictorii și actorii ratați... E uniforma lor! Vorbind, înaintă în cameră și descoperi pălăria de castor cu boruri înguste. O examinează cu expertă com-petință, citi marca din fund, o răsuci pe o parte și pe alta, o încercă pe cap, în fața oglinzii, ridicînd din sprîncene admirativ: Șic! Știi că începi să te civilizezi, Jane?! Pro-grezezi în pas gimnastic, în pas alergător, în galop de curse! Bravo și supra-bravo!

Ion Ozun surîse amar.

În sinea sa ascunsă recunoscuse pizmăreț că pălăria nouă îl prindea mai bine pe prieten decît îi venea lui, care o alesese răscolind o jumătate de ceas în toate rafturile prăvăliei.

Bică Tomescu era ceea ce se numește un băiat frumos. Vulgar și cu mutră de secătură, dar frumos! În trei ani de cînd nu se văzuseră, capitala îl transformase după un tip standardizat, spilcuit și cu haine după ultima tăietură, cum apăreau pe Calea Victoriei și pe bulevarde, la oră fixă, vreo cîteva sute de exemplare identice.

Se răsuci pe călcîie:

— Am să cumpăr și eu una la fel. Asta-i boala mea, dragă Jane! Pălăriile și crăvățile au să mă

dea gata. La crăvăți să mergi cu mine... Am un fler!... Uite la asta. Pipăie! Îi întinse capătul, plecându-se și fluturându-i sub nas fișia de mătase zmeurie cu buline albastre.

Ion Ozun se supuse și pipăi, deși din toate lucrurile de pe lume calitatea unei crăvăți era poate problema care îl pasiona în ceasul acela cel mai puțin.

— Ce zici? Mătase curată... Și observă, te rog, lungimea! Aș vrea să văd unde ai să găsești tu o cravată ca asta, și cu prețul pe care-l plătesc eu...

Ion Ozun se declară incapabil să găsească o asemenea cravată, și cu atât mai puțin una cu prețul pe care îl plătise Bică Tomescu.

Prietenul fu sincer înduioșat de atîta lipsă de vanitate:

— Asta-mi place la tine, Jane! Dai fiecăruia ce e al lui... Te-i fi pricepînd tu la literatură... Dar în trei chestii să te lași pilotat de mine. În materie de teatru, de crăvăți și de București. N-ai să regreti niciodată! **A propos!** Ar trebui să încerci și tu o piesă. Cum ai dialog, reușita e asigurată... Formulezi apoi pretenția să creez eu neapărat rolul principal, și dacă nu ți-o plăcea ce-am să scot din el, să nu-mi spui mie Bică!

Ion Ozun clătină din cap, strîmbînd buzele cu o desăvîrșită lipsă de entuziasm.

— Ce ai, bre? Ce naiba, parcă tot îți ninge și-ți plouă!... se minună prietenul de mutra-i posomorită. Toate au să se rezolve... Ți-o garantez eu!

— Garanțiile tale...

— Ce garanțiile mele? Ți-o spun fiindcă eu cunosc Bucureștii cum îmi cunosc buzunarele. La început scîrțîie. O săp-tămînă, o lună, un an... Pe urmă, deodată începe să-ți bată vîntul în pupă, și atunci, fșiut! te duce de nu te mai ajunge nimeni din urmă... Uite la mine! Eu nu m-am descurajat niciodată... Și bagă de seamă;

tîrîi sania pe uscat aici de trei ani. Am răbdat, am tăcut, am înghițit și-am dat din mîini. Însemnează-ți ziua asta în calendar, și peste un an să ne aducem aminte și să vorbim!...

— Pînă la anul sînt altele mai aproape! Peste o săptămînă se împlinește termenul camerei și trebuie să scot din pămînt chiria. Iar banii au ajuns la fund... În zece zile n-am să am ce mîncă...

— Nu moare nimeni de foame în țara românească! îl asigură Bică Tomescu, plin de convingere și de experiență. Dă-o dracului de chirie! Găsim noi. Eu de trei ani, la fiecare sfîrșit de lună, tot cred că am buclarisit-o și că are să-mi scoată dom' Panaioti calabălicul afară. Și în ajun, cînd am epuizat toate resursele, îmi cade de unde nici nu gîndesc... Principalul e să dai din mîini, nu să stai!...

Bică Tomescu, el, nu stătea. Cuvîntînd, dădea din mîini cu o elocventă artă a gestului.

Se opri cu picioarele rășchirate în fața lui Ion Ozun, cu mîinile în șolduri, privindu-l în creștet cum stătea pe mar-ginea patului și examinîndu-l cu autoritate de dascăl care-și supune elevul la interogator.

— Ce ți-a spus Teofil Steriu?

— N-a venit încă. Sosise să stea numai două zile, și tot dusu-s-a dus! Iar de-atunci eu tot trec și-l tot aștept... Servitoarea crede că nu se întoarce pînă săptămîna viitoare.

— Scrie-i!

— M-am gîndit. Dar ce fac cu o scrisoare? Ca să-i povestesc tot, se înșiră o poliloghie mai lungă decît romanele lui. Nici n-are s-o citească!... Îmi imaginez că-i sătul de asemenea epistole cu care-l vor fi bombardînd și alți Ioni Ozuni din România mare. Că or fi destui!

— Ce-ți pasă?! Parcă Bică Tomești n-or fi destui? Urma alege! Viitorul e al celor care știu să lupte și nu se predau...

— Viitorul! răbufni Ion Ozun cu năduf. Pînă la viitor mai urgentă e chestia cu prezentul!

Bică Tomescu îi făcu un gest elocvent cu palma să se liniștească din partea asta. Viitorul era al lor; prezentul nu mai puțin! Întrebă:

— Și Alcaz? De ce te poartă cu vorba Alcaz?

— De!... De unde să știu de ce mă poartă cu vorba Alcaz? Cum văd, parcă tot eu sînt vinovat...

— Să știi că ești vinovat!... Ești vinovat fiindcă nu te ții de el destul de stăruitor. Alcaz are relații... Îi învîrte pe toți pe degete. Numai să vrea. Eu, în locul tău, m-aș instala pe scaun, să-i spun neted: „Uite, nu mă mișc de aici, pînă nu-mi rezolvi chestia!” Dacă vrea, poate. Ți-o garantez eu!

— M-a invitat să iau dejunul cu el mîine. Zice că altfel n-are timp să stea mai pe îndelete de vorbă.

— Ce nu spui asta, dragă Jan? se bucură Bică din cale-afară. Dacă te-a invitat la masă, se schimbă chestia. E ca și făcut! Ți-o garantez eu.

Ion Ozun nu arăta prea mare încredere în garanția prietenului. Oftă din adînc... Scoase un pachet albastru de tutun și începu să-și răsucescă o țigară, fiindcă, în proiectele sale de economie, renunțase la țigările gata fabricate ale Regiei.

— Fumezi acum tutun de pachet, ca măturătorii de stradă?... se miră cu dispreț Bică Tomescu. Dă-l dracului de tutun și ia o țigară de la bădia. Specialitate!... Eu nu fumez decît Specialitate. Și să te învăț eu: cumpără întotdeauna de la debitul special, Calea Victoriei, în fața Palatului. Marfă extra, proaspătă, dever mare, reclamă pentru străini... Învăță de la Bică, sireacul, tainele Bucureștilor și ale artei de a se învîrți-învîrtire!

Îi întinse porttigaretul plin.

Aprinse și își opri cutia de chibrituri.

— De-acum la culcare!... spuse. Și mâine pune-i o pilă lui Alcaz! Ascultă-mă pe mine, că-s cîine mai bătrîn. După masă, după ce-ai aranjat tot cu el, pune-i pe deasupra și-o pilă de o mie de lei. Nu lăsa pila de azi pe mâine. Nu poate să te refuze.

Plecînd, Bică Tomescu văzu pe masă, întinsă, toată averea lui Ion Ozun: cei 377 lei, din care un pol rupt și cîrpit din jumătăți străine. Se miră cu sinceritate și entuziasm:

— Păi ai parale, dragă Jan! Ce te plîngi?... Poți să-mi pasezi și mie o hîrtie de-o sută pînă iau chenzina de la teatru. Fac în total trei sute... N-avea nici o grijă! Eu țin socoteală exactă cît și cui datoresc... Cu delicateță de prestidigitator, apucă de un colț o hîrtie de o sută, o scutură și o escamotă în buzunar, fără să mai aștepte încuviințarea proprietarului. Duse degetul la buze: Pa! Și noapte bună! Nu uita mâine pila de o mie. Gîndește că e chiria. Ba îți rămîne și rest. Mergi apoi cu mine, și cu restul îți aleg o cravată pre cînste!... A se învîrți-învîrtire!

Se învîrți pe călcîie, închise ușa și se mistui în cotlonul său din bursucăria lui chir Panaioti.

III

STRADA

Altul. Și altul. E neînchipuit cât de mulți trec, au sosit, se întorc și iar vor sosi.

Uneori trotuarele negre par negre omizi cu mii de picioare articulate. De unde vin toți și ce îi gonește pe toți?

E greu să admiți că în fiecare palpită o altă durere, alt sînge, alte ambiții și poate o scînteie din focul divin. E greu să admiți că dintr-o mie de mii, cu fețe la fel, cu ochi la fel, cu haine la fel, doar unul ales între toți va supraviețui peste toți. E greu să admiți că domnul ghiontit — vezi colo! — domnul acela ghiontit și timid, cînd toți vor fi morți și toți dispăruți fără urme, el singur încă va mai trăi peste veac, într-o carte, într-o pînză, într-un muzeu.

El astăzi e număr. E cel mai neînsemnat și sfios trecător. Strada îl înghite și strada îl varsă ca pe cel mai netrebnic și anonim trecător.

În soarele palid și blînd de octombrie, toată capitala se revărsase pe străzi și pe bulevarde, să se resfețe, ca la o ultimă sărbătoare a toamnei, înainte de ploile urîte și lungi.

Femeile treceau felin, în proaspete toalete de sezon. Din mers, se confruntau cu priviri aparent nepăsătoare, cercetîndu-și reciproc modelul pălăriilor de fetru, blănille moi, un amănunt imperceptibil, dar numai Dumnezeu și ele știau cât de hotărîtor. Rochiile se mai scurtaseră încă de un deget și pălăriile își mai expropriaseră încă trei degete din perimetrul. Minuscule și mirobolante coșulețe, înfipite cu gura în jos pe frunte, pînă peste nas, peste urechi, peste sprîncene.

Ion Ozun observă acest lucru ciudat: trecătoarele care păseau adineaori elastic, cu rîsul voios și cu o fără de grijă copilărească în ochi, cum întîlneau venind potrivit o altă

femeie într-o mai încântătoare haină de toamnă, și cu o asemenea pălărioară-coșuleț mai dată dracului, la clipeală strîngeau buzele, întrerupeau fraza începută și defilau pe lîngă inamic, cu obrazul brusc concentrat și sever. Astfel, află că femeile nu se îmbracă pentru a cuceri admirația și a asmuți instinctul genezic al bărbaților, precum pretind legile biologilor și cum naiv se încîntă vanitatea de mascul. E un război numai al lor, între ele — și nu e de fel un război frivol.

Pe urmă, Ion Ozun recunosc, dezmiardat de razele bune, că viața e îndestul de plăcută și că spectacolul Bucureștilor e cîteodată fermecător.

De pe Bulevardul Academiei înaintă în Calea Victoriei și fu înghițit de cele două puhoai, pentru care trotuarul era prea strîmt. S-ar fi oprit la „Capșa”, unde a dat de atîtea ori tîrcoale, dar nu cunoștea pe nimeni și nu avea atîta curaj să intre, să bată în masă și să comande indispensabilul șvarț. Trecu deci mai departe, strîns încleștat în coloana de marș a necunoscuților, cu bucuria soarelui molatic răcită deodată. Se simțea din cale-afară străin într-o lume străină și fără nume, la fiecare pas încrucișîndu-se cu un trecător pe care nu l-a mai văzut niciodată și n-are să-l mai vadă vreodată — o mie și o mie de fețe ale aceluiași necunoscut.

În tîrgul lui îl știau toți și pe toți îi știa. Așa neînsemnat și pîrpiriu cum era, îl saluta birjarul, îl întreba din prag băcanul, foștii profesori traversau strada, să se intereseze cînd pleacă, îngrijorați și ei să nu se prăpădească într-o asemenea urbe ticăloasă; la cofetăria cu mesele de table și de șah era pe cale să devină un personagiu fiindcă se dovedea cu rare însușiri tactice și strategice de tablagiu și șahist; trecuse de a treia idilă. Aici l-a sorbit tumultul mulțimii, anonim redat marelui

anonimat. Iar singurătatea și nimicnicia lui îi păreau mai insuportabile decît într-o pustietate de nisipuri, Sahara, deșertul Gobi sau Kalahari, fiindcă nu există o singurătate mai cruntă decît cea din mijlocul mulțimilor.

În fața Palatului, puhoiul compact își descleștă strînsoarea. Toți respirau mai larg. Automobilele soseau rapid, înceti-nindu-și mersul suplu într-o procesiune de necunoscuți răs-turnați pe pernele moi, de necunoscute privind absent îna- inte, alături de superbi cîini, imobili și aroganți.

„Cine sînt toți? se întreba Ion Ozun. De unde vin? Ce însușiri, multe și tari, îi îndreptățesc să se bucure de toate bunurile, sătui și fără de grijă, surîzători și victorioși, așa cum trec toți în soarele auriu?”

Nici unul nu părea că aleargă spre o țintă precisă. Pe nici unul nu părea că-l așteaptă o îngrijorare ori un chin. Își lăsaseră îndeletnicirile și necazurile undeva, închise acasă și în birouri, ca tot atîtea jivine stricătoare și plicticoase, în sfîrșit prizoniere între gratii, de unde nu vor mai scăpa să-i urmărească; iar toți trăiau acum numai pentru ceasul acesta de plimbare fără grijă, în lumina pentru toți blîndă, po- posind la vitrinele încărcate, tăragănindu-și pașii fără nici o direcție, lenevoși și hoinari. Numai în fabrici, în uzine, în ateliere, rămăseseră să trudească la întuneric, în fum, în praf, în duhoare înecăcioasă de uleiuri arse, de clor, de zgu-ră, de acizi — veșnicii iloți ai acestei lumi. Dar cine avea timp să se gîndească la dînșii? Pentru cei mai mulți existența lor era mai vagă și mai îndepărtată decît a sclavilor care-au construit piramidele Egiptului...

La „Tripcovici”, dintr-un taximetru hîrbuit coborî cu pă-lăria pe ceafă și cu privirea împăienjenită un om în sfîrșit cunoscut și de Ion Ozun...

Cunoscut din fotografii și din caricaturi: Leon Mătăsaru, poetul suavelor idile și al etericelor nostalgii.

Era cu o bandă întreagă și se vedea lămurit că o duc într-o întinsoare de astă-noapte. Un prieten îl trăgea îndărăt de pulpana hainei. O femeie cu pălăria tuflită și cu sulimanurile prelinse pe obrazul veșted chicotea răgușit și vulgar.

— Numai un rînd de pelinașe să ne dregem și cîte-o pîr-joală... Eu mor după pîrjoalele lui Tripcovici! se zbătea încăpățînat să scape din cleștele prietenului poetul suav și nostalgic, cu o barbă țepoasă de trei nopți.

Ion Ozun și-l închipuise nepămîntean și devorat de o iremediabilă melancolie. Poetul tristețelor transcendente, Leon Mătăsaru, se smuci și izbuti să scape din laț. Se arătă foarte vesel de acest succes. Se întoarse și-și înjură tovarășii:

— Ai sictir!

Apoi se izbi peste o doamnă cu un copil de mîină. Salută, exagerat:

— Pardon!

Se prăbuși pe ușa localului de aperitive, iar ceata de amici cu femeia văpsită, după un scurt conciliabul, descinse din automobil și îl urmă.

Adînc scîrbit, Ion Ozun își șterse idolul adolescenței din tabelul secret al adorațiilor sale, unde alături de Teofil Steriu, încă de pe băncile școlii poetul atavicelor suspine, era gravat cu litere adînci, aurite, ca pe frontispiciul Panteonului.

Pîrjoalele lui Tripcovici, atît de apreciate de idolul proaspăt detronat, îi amintiră însă că se apropie ora dejunului.

— La unu, unu și un sfert! îi spusese Mirel Alcaz. Întrebi de masa mea... Și dacă eu întîrzii cumva, aștepți!

Mai bine să aștepte și între timp să-și recapituleze vorbă cu vorbă tot ce avea să-i ceară. Grăbi pasul, făcînd drumul îndă-răt; și cu cît se apropia, cu atît i se părea mai complicat și irealizabil tot ceea ce astăzi dimineață, în hotărîrea lui, se arătase atît de simplu și atît de ușor.

La restaurant își încredință pardesiul și pălăria persoanei rotunde și afabile de la garderobă. Își pipăi în fața oglinzii părul scăpat rebel din lăcuita cască de pomadă, își încheie nasturii și înainta pipăindu-și în buzunar cartonul cu numărul vestiarului.

Niciodată nu intrase într-un restaurant atît de luxos. Cu atît mai mult se sili să treacă printre mese, cu un aer degajat, refuzînd cu o superbie de senior plictisit invitația chelnerilor să ocupe una din mesele libere.

— Masa domnului Alcaz? întrebă autoritar, ca un foarte intim prieten al preacunoscutului ziarist.

— Pofțiți p-acilea... Mitache, condu pe domnu la masa lui conu Mirel!

Masa era în fund.

Așezîndu-se, Ion Ozun abia atunci își dădu seamă că a uitat să depună și bastonul la garderobă. Bastonul moștenit de la un unchi, grefierul Tăsică Ozun: exemplar rar, din lemn de mahon, cu un cap de rață sculptat în fildeș, patinat de palma defunctului după o carieră inseparabilă și atît de fidelă vreme de treizeci de ani, încît contemporanii grefie-rului nici nu și-l puteau imagina fără acest sceptru al bătrîneții și al unei statornicii exemplare.

Ion Ozun nu știa unde să rezeme sceptrul.

Îl puse între genunchi și începu să privească împrejur, supraveghindu-se să pară cît mai la el acasă într-un asemenea restaurant, printre asemenea lume.

Un piccolo îi prezentă lista. O respinse.

— Așteptați atunci pe conu Mirel? îl înțelege aprobînd băiatul sufocat în gulerul prea înalt. Dumnealui vine întotdeauna după unu jumătate... L-au întrebat doi domni pînă acum. L-a sunat și la telefon... Vă servim o țuică?

Și alergă să aducă țuica, fără să mai aștepte răspuns.

Proprietarul prin succesiune al sceptrului cu bot de rață se întreba cuprins de o îngrijorare bruscă, ce se va face dacă Mirel Alcaz, prin cine știe ce conspirație de împrejurări, va fi împiedicat să se țină de cuvînt? Va mînca singur, de rușinea chelnerilor, dar își va dezechilibra ireparabil rămășițele bugetului, suprimîndu-și cu o singură masă subsistența pe trei zile. Trase cu coada ochiului la lista de prețuri. Cifre-le erau astronomice. Se simți cel mai focos partizan al prețurilor maxime.

Sorbi țuica și se pomeni cugetînd lucruri displăcute și crunte pe socoteala lui Mirel Alcaz.

Era elev la liceu, în timpul războiului, cînd biroul de încar-tiruire îl izgonise din camera lui în casa bătrînească și săracă, să facă loc acestui locotenent de rezervă, vorbăreț și spilcuit, în uniforma albastră de stofă franceză și cu un chipiu fante-zist, cu cozorocul de lac îngust de un deget.

Mosafirul forțat, scuzîndu-se și surîzînd foarte prietenos, anunțase că vor scăpa de el într-o săptămîină.

Se instalează și rămase șapte luni.

Dar mătușă-sa se bucură de un asemenea oaspe, fiindcă, în sărăcia ei de văduvă bătrînă și bolnavă, ofițerul adusese belșug, bonuri de aprovizionare, zahăr și ordonanță. Era prieten cu toată lumea. Lui Ion Ozun i să păruse că pune oarecare fanfaronadă în graba de a servi pe oricine, poate mai mult pentru a arăta vanitos cît îi prețuiesc puterile.

Aflase mai apoi că a devenit jurnalist cu mare trecere, deși semnătura îi apărea rar, și atunci numai în josul unor articole de culise politice, declarații ale miniștrilor, foștilor ori viitorilor miniștri, intrigi și misterioase combinații. Că a ajuns acum să apeleze la bunăvoința unui asemenea flecar, pe care îl socotea fără talent și cu spinarea cartilaginoasă

față de toți stăpînii zilei, i se păru lui Ion Ozun primul simptom al capitulării.

Semn rău și semn trist!

Mai apoi se gîndi că și el face în clipa aceasta chiar do- vada unui asemenea caracter dezgustător și amfibiu, ca fos- tul coleg de bancă, Bică Tomescu. Milogea sprijinul unui om, și pe omul acela nu-l socotea vrednic de stimă. Mîine ce-l va împiedica, oare, cînd înjosirea va fi desăvîrșită, să-i ceară și o mie de lei, cum îl sfătuisese prietenul să-i pună „o pilă” — și cum nu s-ar fi umilit deocamdată, chiar dacă s-ar tîrî pe stradă, izgonit din bursucăria lui chir Panaioti, zdrențăros și lihnit.

Descoperirea îl mîhni. Se simți împresurat de tot mai multe și mai felurite amenințări invizibile, de tot mai neprevăzute bestii vîscoase și tîrîtoare după chipul și asemănarea celor din bursucăria lui chir Panaioti, pe care nici nu le bănuise în ceasul cînd s-a urcat în tren. Cîți din sala aceasta, cu albul de zăpadă al fețelor de masă, cu ta-cîmuri grele de argint și cu mîncări scumpe; cîți nu-și plă- tesc oare fiecare înghițitură și respectul slugarnic al chelnerilor cu astfel de capitulări?

El rîvnea la altfel de victorie, cu altfel de preț.

Ridică ochii, să-i măsoare cu disprețul tinereții virtuoză și cu superioritatea sărăciei care nu are de ce roși... Dar din celălalt capăt al sălii, de la ușă, îl întîmpină privirea lui

Mirel Alcaz, căutîndu-l și făcîndu-i semn că l-a văzut.

Fu ca o privire fascinatoare de dresor, încovoiindu-i moale, de gumă, toată cerbicia.

Mirel Alcaz se opri să arunce în brațele unui piccolo pălăria și pardesiul. Distribui la cîteva mese o jerbă de su-rîsuri cu o subtilă și savantă știință a nuanței, pe rînd cordial, indiferent, amical, vag, distant, familiar, proteguitor ori distrat.

Toate acestea în cîteva piruete, care au durat o singură clipă. În cealaltă clipă a trimis un semn francmasonic pere-chii de la o masă din ungherul extrem: domnul — ras și cu ochelari americani, prinși după ureche în cîrlige; doamna — cu părul roșu și cu pieptul opulent. În a treia clipă a fost lîngă Ion Ozun. I-a scuturat mîna cu o cordialitate exagerată și ocrotelnică:

— Mă ierți?... Am întîrziat la Externe. Tocmai îmi aranjam plecarea la Geneva și ne-a tras Jan o șuetă de nu mai puteam scăpa. Teribil pisălog! Încolo, băiat admirabil Jan...

Ion Ozun află astfel că mai există și alți Ioni pe lume, mai importanți fără îndoială decît el, dar nu cuteză să întrebe ce Jan anume a dat o șuetă la Externe pînă după ora unu și jumătate.

Mirel Alcaz abia s-a așezat pe scaun și abia a despăturit șervetul, că a doua listă a și apărut generație spontană pe masă, ca și sticlele din baterie, ca și mastică fără comandă, ca și măslinile înfipte în scobitoare, ca și panerul schimbat, cu franzeluțele dolofane și aurii. El le privește sosind, cu o vădită satisfacție de om căruia îi place să-și vadă gusturile știute și respectate. E proaspăt bărbierit, cu o ușoară umbră de pudră, cu părul dat peste cap și străbătut de cîteva șuvițe argintii, care păreau mai mult o cochetărie, un artificiu decît o jalonare a sistemului capilar pe curba ani-

lor, a vârstei, a declinului ce va să vină. Nici gând să-i pese de asta! Deocamdată în ochii verzi, limpezi, surîzători sclipește numai o mare încântare de sine și aceeași generoasă încântare de alții, de tot ce vede împrejur, de tot ce i s-a întâmplat ieri, ce i se întâmplă azi și i se va întâmpla mâine. Chelnerul pare fericit că servește un asemenea client, și el pare fericit că e servit de asemenea chelner.

— Nu te-ai fixat încă? observă cu dezaprobare că Ion Ozun a început a citi lista de la capăt. În acest caz, dă-mi voie să fac un menu pentru amîndoi. Cunosc toate speci- litățile casei... De exemplu: o cegă rasol. Preferi cu maio-neză? Văd aci niște ciuperci cu smîntînă. Iar ca să încheiem, ne prepară Iancu după toate regulile artei o pereche de sitari. Nu-i văd pe listă, dar m-a anunțat ieri că-mi rezervă. De acord?

Ion Ozun căzu de acord, descoperindu-și o jalnică lipsă de personalitate. Alcaz văzu că mută incomodat sceptrul cu bot de rață, căutîndu-i un loc. Făcu semn picolului.

— Ia bastonul domnului!

Picolul se execută. Ion Ozun se uită după suvenirul de familie cu sincer regret, îndoindu-se că are să-l mai revadă vreodată.

Pîna acum mîinile erau ocupate. Dezmierdau botul păsării palmipede și lameliroste tot așa cum treizeci de ani pal-

ma defunctului unchi grefier patinase fildeșul gălbui cu neclintită fidelitate. Eliberate de această calmantă și tonică îndeletnicire, mîinile nu mai știau acum ce altă treabă să-și afle. Frămîntară între degete mici cocoloașe de pîine. Le clădi în efemere piramide, care nu vor dura cît a lui Keops.

— Îmi pare rău că te-am făcut să aștepți... vorbi Mirel Alcaz, turnînd maioneză peste cegă. Din principiu vin la toate întîlnirile cel dintîi și plec cel de pe urmă. E singurul sistem să nu

lași prietenilor timp nici să gîndească, nici să vorbească rău despre tine. Să te foarfece, cum numai bunii și dragii prieteni știu s-o facă... E tocmai ceea ce-i spuneam ieri lui Minu. Se opri cuprins de îndoială. Îl cunoști pe Minu?

— Nu! mărturisi Ion Ozun, privind la sosiera cu maioneză din celălalt capăt al mesei ca la un astru inaccesibil.

Mirel Alcaz îi înțelese privirea și-i trecu sosiera.

Explică apoi în continuare:

— Minu... Minulescu, *mon cher ami!*¹ Trebuie să-i faci neapărat cunoștința. Lui și tuturor, de la „Capșa”, de aci, din foaietul teatrului și de pretutindeni. Ca să răzbești în Bucu-rești, dragul meu, prima condiție e să-ți cultivi relațiile. Ajunge la început o jumătate de duzină. Pe urmă se iau unul de la altul, ca scarlatina, gripa spaniolă, guturaiul, rîia... Picolo, toarnă vin și Apolinaris! Nu amesteca! În pahare separate, mizerabile!

— Tocmai fiindcă e vorba de relații, așa singur, cum am căzut aici din lună... crezu că a găsit o introducere potrivită Ion Ozun.

Celălalt nu-l lăsă să isprăvească.

— *A propos* de relații... Îmi spuse una bună Puiu. Pe Puiu cred că-l cunoști.

Ion Ozun declară că nu-l cunoaște nici pe Puiu. Mirel Alcaz se scandaliză cu desăvîrșire.

— Puiu... Puiu Iancovescu! Cum văd, ai pierdut trei săptămîni degeaba dacă n-ai parvenit să cunoști pe nimeni! În ce lume te-ai învățit, dragul meu, pînă acum?... Neapărat trebuie să-ți schimbi tactica... Dar să-ți spun istoria cu Puiu, fiindcă e nostimă de tot... Povesti istoria cu Puiu (Iancovescu). Apoi alta cu Istrati (Micescu), cu Mărioara (Voiculescu), cu Gică (Elefterescu), cu Lucia (Sturdza-Bulandra), cu Mișu (Pop-Spătaru), cu Păstorel (Teodoreanu),

¹ **Scumpul meu prieten! (fr.).**

cu Ionel (Vulturescu), cu Teofil (Steriu), și alții, și altele, defilînd rapid, apărînd și dispărînd ca figurile din pragul ornicelor cu cuc. O jumătate din capitală. E prieten cu toți; i-a văzut adineaori, ieri ori alaltăieri, cel mult acum trei zile; îi tutuiește pe toți și toți îl tutuiesc: tuturor le-a spus ceva, toți i-au spus ceva.

Ion Ozun nu poate plasa un cuvînt. Cu o sumbră deznădejde gîndește la bursucăria lui chir Panaioti, de unde a plecat astăzi dimineată și unde se va întoarce diseară, con-damnat să nu evadeze niciodată din irevocabila mediocritate a celor unsprezece colocatari. A deșertat înadins paharele de vin unul după altul, să prindă curaj.

Cînd au ajuns la cafea și cînd Mirel Alcaz a aprins țigarea de foi, îndepărtînd scaunul și rezemîndu-se cu șira spinării în spătar, crezu că a găsit în sfîrșit momentul potrivit. Dar în aceeași clipă un domn bătrîn, cu ghetre albe și cu monoclu atîrnat în panglică lată și neagră pe jiletca gri, apăru adus de o divinitate nefastă, și fără introducere se așeză la masa lor.

— Mirel, Mirel! amenință cu degetul lung și uscat, de mumie. *Toujours le même!*¹ Te conservi... M-ai placat alaltăseară și te-am așteptat pînă la două jumătate...

— Am spus, *mon prince*², că nu știu precis... Poate vin, poate nu! Altfel, știi că sînt cel mai exact om din lume! Dă-mi voie să-ți prezint un prieten: Ion Ozun, tînăr publicist și scriitor, despre care are să se audă în curînd vorbindu-se; principele Antoine Mușat.

Principele Anton Mușat întinse mîna scheletică, și dintr-o lîncedă privire a ochilor cenușii și mici, ascunși în văgăunele orbitelor, evaluă individul din față ca pe-un obiect neînsufle-țit și lipsit de orice interes. Ion Ozun își aminti fără de voie fotografiile ziarelor de la

¹ **Veșnic același! (fr.).**

² **Prințul meu (fr.).**

rubrica fenomenelor curioase, sub titlul: „un caz excepțional de longevitate”; un șef de trib al pieilor-roșii, Rockefeller, entomologistul Emile Fabre sau decanul monahilor centenari din Tibet.

Atît de uscat, ca pergamentul, era acest supraviețuitor autentic sau pretins din neamul Mușatinilor și atît de moartă îi era privirea cînd tăcea!

— Și cu cine ai stat pînă la orele două jumătate, **mon prince?** întrebă Mirel Alcaz, pregătindu-se să asculte cu mare interes.

— Oribil! O companie oribilă! Toto, Iordan Hagi-Iordan, Săvel Gregoriady, un gigolo — nici nu-mi amintesc cum se numește. Și antilopele din totdeauna... O dansatoare nouă, o unguroaică, Ilona. Un animal admirabil, mais **d'une betise!**¹... De mult nu m-am ambetat în așa hal! S-a ridi- cat o lume foarte vulgară. Nu știu nici să se amuze. Noaptea au devenit sinistre... sinistre... sinistre...

Introduse sticla rotundă în caverna orbitei și consultă lista. O aruncă dezgustat:

— Nici nu se mai poate mînca în acest București!...

— Sînt sitari. Au fost minunați, nu? se adresă Mirel Alcaz către Ion Ozun, invocîndu-i mărturia.

— Da, destul de buni! aprobă moale Ion Ozun, silindu-se să nu pară prea entuziasmat, ca un june care în scurta-i viață n-a mîncat altceva decît sitari preparați după toate regulile artei și ale lui Brillat-Savarin, părintele și idolul gastronomilor.

Principele Anton Mușat nu dădu nici o importanță acestor aprecieri. Bătu în masă:

— Două ouă moi, de rață. Un lapte covăsit. O pară și un marghiloman. Bine fiert, fără zahăr!

Ion Ozun își spuse că n-ar fi cutezat niciodată într-un asemenea restaurant să comande un

¹ **Dar de o prostie!... (fr.).**

dejun atît de frugal. Dar ceea ce era îngăduit unui prinț de autentic ori de pretins sîn-ge domnesc nu era permis unui muritor de rînd oploșit în bursucăria lui chir Panaioti, cu toată averea 277 lei, numă-rați.

Mirel Alcaz se ridică.

— Mă scuzați o clipă... Numai două cuvinte. Un răspuns unui prieten! arată spre perechea care de două ori îi făcuse semne nerăbdătoare: domnul cu ochelari prinși în ramă neagră, doamna cu părul roșu și sîinii opulenți.

— Cine sînt? întrebă principele Mușat, împingîndu-și mai profund monoclul să-i examineze.

— Fredy. Alfred Goldamm, bancherul...

— Acesta e faimosul Alfred Goldamm? se întoarce Anton Mușat să-l măsoare peste umăr din tălpi pînă-n creștet.

Bătrînul Aron Goldstein avea o cîrciumioară pe una din moșiile tatei. Și Fredy al dumatile, după cît îmi aduc aminte, acum vreo treizeci-patruzeci și cinci de ani, umbla desculț și cu cămașa de cit ieșită prin despicătura pantalonilor... L-am bătut o dată cu cravașa fiindcă se agățase de coada docarului meu de vînătoare... Nu s-ar fi spus că avea să devină acest american de darabani... În orice caz, femeia e epatantă! Îmi pare de undeva cunoscută...

— Te cred, *mon prince*... e o Ghiculeasă. Marie-Jeanne Ghica. E vorba să se mărite cu el...

— **Non!** Se miră Anton Mușat, lăsînd să-i cadă sticla atîr-nată în șnur... E leit portretul maică-si, Zoe... Minus sîinii aceștia de Svițera. Mă miram de unde-i cunosc eu ochii Zoei Ghica...

Mirel Alcaz se depărtase. Principele, fiindcă nu avea altcui să-și împărtășească scandalizarea, continuă, adresîndu-se lui Ion Ozun:

— ***C' est inouï!*** ¹ O Ghiculeasă să ia un asemenea ***sale type!*** ²... E drept, sînt o ramură colaterală și degenerată a Ghiculeștilor. Născută tot dintr-o mezialianță... Dar Zoe?! Zoe Ghica era una din femeile cele mai stilate din Țara Românească prin optzeci și nouă—nouăzeci! Frumusețe, inteligență, spirit, cultură. N-aș fi dat-o pe marchiza de Sévingé, pe madame de Rambouillet, pe ducesa de Berry... Să-și vadă la ce i-a ajuns fata!... ***Pauvre Zoe!***³...

Ion Ozun aprobă stupid, cu un surîs onctuos pe buze, făcînd toate eforturile să pară foarte interesat de aceste peripeții, și înlăuntrul său, foarte flatat că din bursucăria lui chir Panaioti, se află aici, la masă cu un prinț de viță domni-toare, confident și arbitru. Asemenea minuni numai în Bucu-rești se pot în-tîmpla! Dacă e vorba să-și creeze relații, cum l-a sfătuit Mirel Alcaz, a început călcînd cu dreptul. Și aprobă mai energic, turtind cu vîrful cuțitului cocoloașele de pîine și chiar plasîndu-și o opinie:

— E trist că noblețea noastră...

Prințul Mușat îl privi sever. El nu tolera să audă părerile sale confirmate de un oricine neîntrebat; de un Ion Ozun oarecare.

— Ce e trist că noblețea noastră?...

— E trist că nu mai păstrează... că în sfîrșit a părăsit o tradiție... care oricît... se fîstîci Ion Ozun, pierzîndu-și firea sub privirea cenușie și aspră.

— Ce știi dumneata? rosti Anton Mușat, făcînd semn chelnerului să-i pună înainte farfuria cu lapte covăsit și presărînd zahăr.

Ion Ozun, într-o subită inspirație, apelă la un argument disperat, inventînd o poveste neadevărată de la început pînă la sfîrșit:

¹ **E nemaipomenit! (fr.).**

² **Tip murdar!... (fr.).**

³ **Sărmana Zoe!... (fr.).**

— Știu, fiindcă m-am ocupat foarte de aproape. Lucrez la un studiu. La un eseu asupra boierimii noastre în ultima jumătate a veacului trecut. Am studiat documente. Acte și scrisori. Testamente și hîrtii de afaceri... Mi-am făcut convingerea că e o clasă calomniată prea cu hurta de demagogia electorală a partidelor așa-zis democratice. Va fi un eseu care să irite multă lume. Goleștii n-au fost boieri? Kogălniceanu n-a fost boier? Alecsandri, Costache Negri n-au fost boieri patrioți și democrați?... Făcu o pauză, și în vreme ce o pîlpîire a muștrării de cuget îl întreba unde-a por-nit și unde-are s-ajungă, peroră cu o mai sfruntată energie: Și Bălcescu n-a fost boier patriot și democrat, progresist?

— Boiernași!... rectifică principele Mușat. În afară de Golești, ceilalți, boiernași de-a doua și de-a treia mînă...

— Ce importanță?... stăruie Ion Ozun, deșertînd paharul de vin, pe care și-l umpluse singur, să-și întrețină curajul și verva. În studiul meu voi reabilita cu documente o clasă nedreptățită brutal și odios de oportuniștii politicei de azi!

Anton Mușat îl cercetă mai atent, ezitînd între bunăvoie și neîncredere.

— În acest caz se schimbă lucrurile! Dumneata ești o pa-săre rară... Zici că te numești Ion Ozun? N-am auzit de numele acesta.

— Am publicat numai prin reviste. Numai fragmente fără importanță. Nu sînt grăbit!... anunță cu fățarnică modestie Ion Ozun.

— E foarte frumos pentru un tînăr și foarte rar pentru vre-murile acestea de oameni grăbiți. Îți mărturisesc că-mi face plăcere!... La cea dintîi ocazie, îți stau la dispoziție cu tuieuri foarte interesante. Am acasă un sertar cu scrisori

de familie în strînsă legătură cu evenimentele politice dintre 1870—1900... Exact în domeniul dumatile. De douăzeci de ani îmi tot propun să le clasific și nu găsesc timp. Dacă ești curios să le cercetezi, ne-am face un serviciu reciproc. Dumneata ai afla lucruri necunoscute de nimeni și eu m-aș alege cu hîrțile cartate.

— Oricînd... cu mare plăcere! se grăbi Ion Ozun, spu-nîndu-și că la urmă n-ar fi o idee atît de proastă să debuteze în cariera literelor nu cu un eseu, dar cu un roman al clasei boierești, care se duce ca apa la vale, cum spunea unchiul său, Tăsică grefierul.

Dar în aceeași clipă se muștră cu dezgust de el însuși, dîndu-și seamă cît de ușor și fără să roșească a mințit abandonînd atît de slugarnic și de laș convingerile sale și căutînd să cîștige atît de ieftin simpatia unui bătrîn decrepit, fălos și desigur inutil. Ce diferență mai era între el și între un cabotin ca Bică Tomescu? Între el și un flecar, un om de nimic ca Mirel Alcaz?

Mirel Alcaz tocmai se întorcea. În drum poposea la ul-timele mese, să împartă strîngeri de mîină, bilețele de recomandatii, bilete de teatru, o taină șoptită la ureche, o glumă auzită de la Minu, Puiu, Jan, Ionel, Istrati ori Simona.

Se așează frecîndu-și mîinile:

— Am aflat o noutate senzațională. Împrumutul nu se mai face!... M-a asigurat Fredy, care a avut ieri invitat la masă delegatul consorțiului american. Ceea ce înseamnă că zilele guvernului sînt numărate. Intrăm în criză... Vodă l-a chemat pe Titulescu, telegrafic, de la Londra. Începe iar să fiarbă cazanul lui Satan. Plata!

Plăți și dejunul frugal al prințului Anton Mușat, care o luase înainte, așteptîndu-i la ușă.

— Atunci cînd vorbim? întrebă rugător Ion Ozun.

— Ah! uitasem! Treci mâine pe la redacție. Acum trebuie să mă duc neapărat la tipografie, să intre știrea în ediție. Aranjăm mâine, poimâine. Nu e nici o grabă! Și-ascultă-mă ce ți-am spus. Cultivă relațiile!... De exemplu principele Anton Mușat. În două cuvinte te previn: e curățat complet. Trăiește din expediente. Toată averea tocată pe Riviera, și aici, la fața locului, în cabarete, la club et cetera. Dar în- rudit cu toată lumea bună a Bucureștilor... Mi se pare că se cam înțeapă de o bucată de timp.

— Cum adică? întrebă naiv Ion Ozun.

— Ei cum?! Siringa... Morfină! Ai să-i vezi ochii. Su- praveghează-i mai atent privirea. La vârsta lui, ce pasiune vrei să mai aibă?

La vestiar, Ion Ozun reintră cu bucurie în posesiunea sceptrului cu bot de rață. Mirel Alcaz porni spre Sărindar, să arunce vestea proaspătă și senzațională rotativelor.

Principele Anton Mușat apucă brațul tînărului deșirat și stîngaci, cuprins de o bruscă simpatie pentru prepusul istoriograf al clasei boierești, sau poate cuprins numai de groaza singurătății.

— Mă așteaptă la colț mașina lui văru-meu, Barbu. Din cînd în cînd mi-o trimite pentru plimbare, deși nu sîntem în relații prea călduroase. Dacă nu ai altceva de făcut, trecem pe-acasă. Afli astfel unde stau. Fumăm o țigară, bem o cafea și un lichior. Pe urmă mergem să ne bucurăm de ultimile raze de soare la Șosea...

Automobilul era imens ca o vitrină. Șoferul, cu manta albastră și cu nasturi de metal, salută, solemn ca un diplomat, deschizînd portiera.

— Și Barbu are documente foarte interesante, extrem de interesante!... spuse principele Anton. Dar cred că nu prea face caz de ele. Un om nou, Barbu, ca pentru aceste vremi!... Dacă

nu l-aș ști din ce os se trage, aș spune că e un parvenit. Un arivist... Face politică... Bineînțeles, democrată! Director de bancă. Terenuri petrolifere în Dîmbovița; vicepreședintele consiliului de administrație al filialei româno-americane pentru exploatarea și valorificarea petrolului din scumpa noastră patrie. A găsit sistemul să se îmbogățească, în timp ce noi, ceilalți, sărăcim... Nici o mirare că relațiile noastre nu sînt prea afectuoase...

Ion Ozun era preocupat să pară cît mai natural tolănit într-o mașină de-un milion jumătate, cu șoferul purtînd blazon princiar gravat pe nasturi.

Locuința lui Anton Mușat nu-l surprinse. Era prevenit că intră în casă de om ruinat. O sală și două încăperi laterale. Zestrea unui muzeu, înghesuită haotic, prăfuită, coclită, muceзитă, ruginită.

Un valet contemporan cu stăpînul servi cafeaua. Principele Anton deschise o casă de fier, din care scoase sticla de bene-dictină, probabil singura valoare vrednică să fie zăvorîtă într-un adăpost blindat.

— Te las numai o clipă... Răsfoiește aceste albume!... se scuza după ce sfîrșiră cafeaua, țigarea și lichiorul.

Rămas singur, Ion Ozun se plimbă cu mîinile la spate, răsucind gîtul la fotografiile și tablourile de pe pereți. Se afla în fața unui grup de la curse, în costume din preajma anului 1912. Rochii lungi, pălării minuscule, cocoțate pe coafuri imense. În mijloc, principele Anton Mușat, în jachetă, cu țilindru și tocul binoclului atîrnat în curea. Niciodată lumea de acum doisprezece-treisprezece ani în urmă nu i s-a părut mai bătrînă, ca din alt veac și din altă planetă. Fotografia arăta ca o caricatură a timpurilor dispărute.

— Iată ceea ce nu se mai poate vedea astăzi, în epoca aceasta grotescă și fără stil!... exclamă

principele Anton, întrînd și apropiindu-se să privească și el vestigiul trecutului atît de apropiat. Fotografia datează din 1912. Cînd pursînge-le meu Ienuper a luat premiul cel mare. S-ar crede că e un grup de acum o jumătate de veac. Mergem repede de tot... Ca Rollsul lui Barbu: ***cent trente à l'heure***¹.

Ochii îi scînteiau înviați ca două licăre sub spuză. Ion Ozun se gîndi la informațiile laconice ale lui Mirel Alcaz: seringă, morfină! Desigur, a trecut în cealaltă cameră numai pentru aceasta. Să ceară seringii și fiolei viață încă pentru un ceas.

— Acum putem merge!... Știi unde stau... Mă găsești acasă întotdeauna dimineața. Eu, înainte de ora unu după-amiază, n-am văzut de douăzeci de ani capitala. Nici nu cunosc aspectul străzilor, la ore atît de absurde. ***Allons!***²

Astfel, Ion Ozun parcurse toată Calea Victoriei de-a lungul, pînă la Șosea, într-o superbă limuzină, asemeni sutelor și sutelor de necunoscuți pe care îi invidiasse astăzi dimineața. Răspundea și el la salaturile adresate principelui Anton. Purtat pe perne elastice, avu iluzia că se numără și dînsul printre cei tari și invidiați.

La Șosea, automobilele și trăsurile se țineau lanț. Alergau întrecîndu-se să prindă ultimele zile frumoase ale toamnei.

Cerul era decolorat. Aerul, molatic. Adierea legăna cele din urmă frunze; dezmierda obrazul, prefirîndu-se cu o în-viorare voluptuoasă.

Femeile priveau spre crepusculul palid cu surîsuri melancolice și absente. De pe toate chipurile dispăruseră bruta-litatea și graba. Era un amurg grandios și trist.

¹ **Cu o sută treizeci pe oră (fr.)**

² **Să mergem! (fr.).**

Trecu un echipaj demodat, prea mare și prea înalt, cu valet în livrea și cu o doamnă bătrână în costum anacronic.

Principele Anton Mușat salută pînă la pămînt.

— Principesa Agata! spuse. Agata Bogdănișteanu.

Și mai târziu:

— Ai observat cît de străină trece prin această lume nouă?... Poate nici nu vede pe nimeni. Ea se plimbă pe Șoseaua de acum patruzeci de ani, printre fantomele celor de acum patruzeci de ani... Rudele susțin că i s-a cam slăbit mintea. Eu cred dimpotrivă, că e mai cuminte decît noi toți, fiindcă a știut să oprească vremea și să trăiască numai în cea în care s-a simțit bine... Tinere! oricîte documente vei căuta și vei răscoli, aceasta nu ai s-o poți înțelege deplin!... Ca să ne înțelegi, trebuie să înțelegi farmecul acestui București așa cum se afla înainte de pospăiala lui de modernizare și de occidentalizare. Bucureștii cei mai apropiați de Orient decît de Apus. Acel din gravurile lui Raffet și Bouquet, cu cișme-lele de la Filaret, unde Dinu Păturică, eroul lui Nicolae Fili-mon, ciocoiul cel nou, cumpăra pentru postelnicul Androna-che Tuzluc, ciocoiul cel vechi, apă boierească de un taler pe zi, încărcată la socoteală cu doi... Ca să înțelegi oamenii și stările de acum trebuie să te întorci la vremea lui Caragea și a lui Alexandru Constantin Moruz — acolo se află rădăcinile stărilor de azi, acolo năravurile și tradiția, tot ce-i bun și ce-i rău, ce ne-a dat viață și ce ne-a pierdut. Occidentalizarea e numai lustru; a schimbat doar Podul Mogoșoaiei în Calea Victoriei... Încolo? Fă o asemănare între ce-a fost și ce este!... Atunci cînta un calemgiu serenade cherei Duduca. Chera Duduca există încă, numai serenada sună altfel și nu mai este cîntată de un taraf sub geam. Există și kiramelele Arghira, Rozalina, Kalmuca, numai

că se numesc Dolly, Renée, Mary sau Nina. Și bucatele cu cheltuială: chiabapu-rile, iahniile și plachiile, crapii umpluți cu stafide și coco-nari, papornița cu anason de Chio, chiar tămâiosul e tot de Drăgășani!... Iar tarafurile de țigani, după care aleargă la

hale și la Băneasa cheflii snobi în zori de zi, tarafurile acelea nu atrag oare junețea ostentată de **jazz-band**-uri, de banjo și de havaiane, tocmai fiindcă în larma țambalagiilor se prelungesc metarhanelele și tumbelehelurile în jurul cărora se adună toată cască-gura măhălălei în ziua când se îmbracă un nou boier, și în poarta curții domnești, bași-bulucbașa striga numele și rangul boieriei? John, oprește un moment!...

Automobilul viră curb în fața vilei „Minovici”, făcînd front cu alte mașini așezate pe două rînduri, toate lucioase și noi, toate uriașe și scumpe, ca o expoziție de modele și ca o întrecere a vanităților. Altele treceau spre Băneasa, altele se întorceau dinspre Băneasa. Clopoței de cleștar din turnul vilei sunau limpede în aerul sonor al toamnei.

Principele Mușat, cu ochii scînteietori, aprinși din cenușa răcită a privirii dintotdeauna, se răsuci și urmă:

— Numai așa, tinere, ai să înțelegi de ce iubesc și urăsc acest București! În el nimic nu e nou... Totul a mai fost! Numai fața oamenilor e mai vulgară și plăcerile lor mai laco-me. Încolo? În sala de bal a domniței Ralu, la Cișmeaua Roșie, protipendada juca menuet, cracoviană, cotilionul, val-sul și ecoseul; la mahala gloata se mulțumea cu pristoleanca, chindia și zoralia. La ceaiurile dansante și la balurile de binefacere, nepoții și strănepoții celor de atunci, și mai ales nepoții și strănepoții slugilor lor de atunci dansează foxtrot, shimmy, tango și nu mai știu eu ce... Muzica de pe estradă e africană,

americană, englezească, argentiniană, cubană; dan-țul și-a schimbat ritmul; dar numai un lucru n-a putut fi schimbat: cei care dansează acum sînt nepoții și strănepoții celor care dansau atunci, sau nepoții și strănepoții argaților care atunci dănuiau chindia și pristoleanca... Ne învîrtim în aceeași lume; doar că unii coboară și alții se înalță; doar că și unii și ceilalți și-au schimbat chipul și portul... Mahalaua popei Darvaș se numește altfel. În locul Marghioalei, nevas-ta serdarului Dumitrache Bogdănescu de la teatrul de scînduri înălțat la curtea banului Manolache Brîncoveanu, joacă la Național, ori Teatrul Mic sau la Regina Maria actrițe care au poate mai mult talent, dar au mai puțin stil. În locul spectatorilor, veliți boieri cu bărbile albe, îmbrăcați în ante-reu de suvai alb cu vârgulițe de fir, cu fermenea cu buhur ca

paiul grîului și cu giubea de zuf albastru vremea a adus în fotoliile de orchestră și în loji spectatori mai puțin veliți, în smoching și în jachetă, cu mustățile rase și cu chelie, iar la scară, în loc să aștepte butcile și carîtele, așteaptă Rollsurile, Buickurile și Packardurile. Aceștia sînt însă strănepoții acelora. Ciocoi vechi sau ciocoi noi! Ceva din sîngele morți-lor a trecut în arterele viilor... Oamenii trec, rasa rămîne! Chiar nesațiul acesta de lux al capitalei îl găsești moștenire veche în năravurile epocii, aspru mustrate în pitacul dom-nesc din leatul 1794 al lui Ion Alexandru Constantin Moruz, voievod și domn al Țării Românești, poprind vînzarea de fiude și limaș, zadetică în cusături și basmale, „lucruri ce pricinuiesc cheltuială zadarnică și stingere de obște”, făcute zapt la cămara domnească și scoase din țară afară. În loc de hataia de Venetia, camohaș, sadea, sandal cianfes, narez pungiuc, tulpan Mosc, șal de India ciceacliu, cetari și gazii de Brusa, de

ghiordane de diamant, rubin și matostat, de caoșițe de aur; chera Duduca și kiramelele contimporane se aprovizionează tot de pe Lipscani și de pe Podul Mogoșoaiei, cu alte podoabe purtînd alte etichete, din **Rue de la Paix, Faubourg St.-Honoré** sau **Avenue de l'Opéra**; dar deosebirea rămîne fără însemnătate. Năravurile poartă alt nume, ca și eticheta mătăsurilor, ca și oamenii. Dar năravurile sînt tot acele și, sub numele nou, oamenii tot aceiași!... Pe domnii care vorbesc despre occidentalizarea capitalei îi poftesc într-o zi de paradă pe Calea Victoriei. Atunci cînd măhălăliile desfundate revarsă gloata să caște gura la defilă-rile filmate de Serviciul geografic al armatei. În norodul asu-dat și ghiontindu-se, ca și în soldații bătînd talpa în asfalt recunoști strănepoții norodului care se îmbulzea în jurul palatului domnesc cu privdoare largi, unde voievodul se întindea pe divan să-și bea cafeaua și să-și sugă ciubucul. Și recunoști strănepoții catanelor spătărești cu mintene, porturi și ghebe cu găetane, strănepoții călăreților polcovnicești, ai tălpașilor dorobănțești cu chivere și cimpoaie, ai scutelnici-lor și ai seimenilor cu haine roșii și moțuri galbene, așa cum defilau pe Podul Mogoșoaiei în ziua de Sfîntul Gheorghe, patronul de atunci al Țării Românești... Nume schimbate, porturi schimbate, dar viața prelungindu-se aceeași, fiindcă sîngele a rămas același... De aceasta mi-s dragi Bucureștii și de aceasta îi urăsc, arză-i focul! Aici mi-am mîncat tinerețea

și viața și averea. Cîteodată găsesc totul hidos și netrebnic, ca o mahala a Fanarului abia mai prospăită cu o minciună de civilizare. Capitală? Cetatea Dîmboviței, cetatea București-lor? Ce fel de cetate?... O cetate rezistă inamicului,

suportă asedii, își căleşte sufletul în suferință și abnegație. Ce suflet să aibă acest București și de unde să-l aibă? Bătăliile se desfășurau aiurea; voievodul și curtea o tureau în vâgăunile munților; năvălitorii dădeau foc caselor părăsite, case și curți de bîrne, de butuci, de lut... Pe urmă, cînd pojarul se potolea, cînd se răcea cenușa peste ruini, cînd se îndepărta ropotul cailor, totul era cum a mai fost!... Curtea voievodului se întorcea cu alai de bejenie, coconii și domnițele, slugile și arnăuții, carăle cu scoarțe și tacîmuri de argint, lăzile vistie-riei își făceau intrarea cel mai adesea pe furiș, noaptea. Cu alt scîrțîit de roți purcedeau îndărăt chervanele și caleștele boierești din ascunzătorile mănăstirilor sau din tîrgurile Ardealului, acelea da, adevărate cetăți, cu ziduri și metereze. Căsoaiele bucureștene de bîrne și tizic, mistuite de flăcări și de fum, intrau pe mîna meșterilor să capete o fățuială nouă. Și tot așa înviau din cenușă morile de pe apa Dîmboviței și hanurile de cale domnească. Neguțătorii gabroveni și lipscani scoteau la iveală iarăși mărfurile lor; cîrciumarii desfundau alte antaluri de vin; scripcarii zdrăngăneau alte cîntece proaspete de jale, unele, cele mai multe însă de veselie și de petrecere; în cerdacurile largi, boierii cu perne sub șale se întindeau iarăși la nesfîrșite taifasuri, pufăind din ciubuce și sorbind din felegeanul de cafea. Țigăncile roabe legănau în scutece s-adoarmă alte generații de odrasle, a căror viață nu putea fi alta decît asemeni celei trăite de părinții lor — trăită în prezent, nesățioasă de prezent, cu prea puține amintiri reconfortante din trecut și fără grija zilei de mîine. Mai ales fără această lipsă de grijă a zilei de mîine!... Așa ai să-ți explici ciudata indiferență față de viitor a lumii pe care o vezi de jur împrejur. Această așa-zisă capitală, această așa-zisă cetate fără nimic de cetate în

ea a trăit și trăiește într-un veșnic azi fără un ieri, fără un mâine. Nu știe ce înseamnă „strînge bani albi pentru zile negre!” E un oraș de „ce-am avut și ce-am pierdut!” Care cum izbutește a îm-

prumuta cîteva sute de lei se aruncă într-o birjă ori într-un taxi și strigă șoferului sau birjarului: „Înainte!... Dă-i drumul înainte, oriunde!” Ce suflet să aibă un asemenea tîrg și cetățenii unui asemenea tîrg? Urbanism, arhitectură, monumente, muzee?... Simbolul nu e Calea Victoriei, tenia aceasta de stradă lungă-prelungă și strîmbă, cotită, sucită, corcită, unde toți își vîntură o viață tot așa de strîmbă, cotită, sucită, corcită?... Cînd trec și îi văd pe toți, și mă văd printre dînșii la fel cu dînșii, atunci nu pot suporta oamenii, portul lor, vorba lor, năravurile lor, căci mă recunosc în ei. Îmi stă în gîtlej mîncarea, mi-e coclită gura și mi-s strepeziți ochii. Atunci îi urăsc și-i osîndesc și mi se pare că nu găsesc cuvinte îndestul de grele... Pe urmă mă trezesc iubindu-i cu înduioșare, cum îmi iubesc și tîrgul acesta în care am să mor fără a fi trăit ceea ce se cheamă o adevărată viață: viața! De cîte ori am plecat, după o lipsă de un an ori doi, tot aici m-am întors... Probabil că tot așa își iubește viermele putreziciunea în care s-a născut și trăiește... John, putem pleca!

După un timp, rîzînd:

— Șoferul lui Barbu e englez, fiindcă așa cere moda. Vizitiul lui bunicu-meu, care a fost și bunicul lui Barbu, era arnăut, fiindcă așa cerea moda. Cum vezi, nimic schimbat. Totul e cum a mai fost!...

Principele Mușat se înghemui în fundul mașinii, pe pernele elastice.

Ochii se stinseră.

Obrazul deveni deodată foarte bătrîn și trist, ruinat și scheletic.

Flacăra artificială de viață se sleise. Întoarcerea fu posomorîță, printre automobile și echipagiile gonind să prindă ultimul amurg al toamnei, blînd și de-o vastă întristare.

— E o seară dinainte de război! suspină ușor ca o șoaptă principele Anton Mușat.

Ion Ozun nu auzi ori nu înțelese.

IV

NR. 117 BIS. ETAJ III

— Cine locuiește aci? Și aci? întrebă necunoscutul din întuneric, ridicînd bastonul și punctînd noaptea spre toate ferestrele misterioase și stinse.

— Nu știi! răspunse poetul, strîngînd din umeri. Ce mă privește pe mine cine locuiește aci ori dincolo? Oameni... Necunoscuți... Eu vreau să cînt o lagună albastră din mările Sudului, cu zvelți cocotieri aplecați spre oglinda apei, neclintită etern.

— Haha! rîse necunoscutul, și rîsul sfredeli noaptea ca un junghi răsucit într-o rană. Haha! Cauți poezia, și drama, și pateticul în mările

Sudului, pe care nu le-ai văzut niciodată? Deschide fereastra de aci, și de dincolo, de oriunde. Acolo e poezia și drama, fiindcă acolo sînt oamenii. Cîteodată o fereastră se deschide singură și lasă să scape în noapte un vaier, ori un suspin, ori un chiot de bucurie. Dar numai cîteodată... Și dacă fereastra rămîne închisă, aceasta nu însemnează că acolo nu se întîmplă nimic. Eu nu știu ce fel de poet ești dumneata! Haha! Ce fel de poet te crezi dumneata!

Apoi necunoscutul întoarse spatele, și negru se cufundă cu întunericul negru. Era o stradă tăcută, și toate ferestrele erau închise și negre.

Cu urechile astupate, ca să se izoleze de tot zgomotul din sufragerie, Sabina recita lecția pe de rost, cît o ținea gura:

...„În era secundară se dezvoltă foarte mult fanerogamele gimnosperme, se împuținează criptogamele vasculare, apar fanerogamele angiosperme. Mai întîi monocotiledoane, apoi dicotiledoane. Dintre acestea mai întîi cele fără petale. Pe urmă cele cu petale. Era secundară este așadar era gimnospermelor”...

— Duduie Sabina, faceți-mi loc să așez masa!

Sabina nu auzea nimic. Îi dădea înainte:

— „În era terțiară fanerogamele gimnosperme”...

— Duduie Sabina, mă rog matale! imploră Catinca, ținînd în brațe un vraf imens de farfurii, care părea pedestalul unei coloane atmosferice prelungite prin plafon pînă la stele.

— ...„rogamele gimnosperme se reduc la formele pe care le cunoaștem astăzi, iar angiospermele”...

Catinca interveni mai energic, punîndu-i mîna pe umăr, cu familiaritatea unei slugi bătrîne care a ținut toți copiii casei pe genunchi.

— Duduie Sabinăăă!

— Ce vrei, criptogamă vasculară? ridică ochii Sabina, desfăcîndu-și capacul palmelor de la urechi.

— Mai întîi, te-aș ruga, duduie, să nu mă faci mata pe mine criptogamă **vasculară**, adicătelea, pe românește, vacă, fiindcă-s femeie bătrînă și ți-am șters năsucul de cînd erai atîtica. Pe urmă, te-aș ruga, duduie Sabină, să-mi faci loc să pun masa! Acușica vine boierul și ne face cu ou, și cu oțet dacă o scrîntim cu programul.

— Uff! suspină Sabina, strîngîndu-și vraful de cărți și caiete. Acum unde mă mai mut cu șatra?

— Treci în odaie la băieți! spuse Elena Lipan, întrerupînd o numărătoare complicată a șervetelor aduse de la spălăto-reasă și așezate pe categorii.

— Acolo nu mă lasă Nellu. Mîine are teză. Tocește și el.

— Du-te la Ana...

— Annie are migrenă. De altfel, mi-a spus să nu-i mai calc prin odaie de cînd i-am răsturnat flaconul de parfum. Zice că-i cotrobăiesc în lucruri...

— Zice? întrebă apăsînd semnificativ Elena Lipan. Zice, așa... din senin?

Sabina crezu prudent să nu mai stăruie asupra acestei chestiuni. Viră brusc discuția în altă direcție:

— M-aș duce în birou la **papa**...

— Asta nu!... Știi că a interzis să intre altcineva în afară de mine.

— Atunci să spunem la revedere fanerogamelor angiosperme și să-l mai muștrulim pe Boțocan! anunță Sabina, aruncînd cărțile și plecîndu-se în genunchi, să scoală de sub canapea pisoiful.

Boțocan era un cotoi adolescent, adus de Catinca de la gospodăria veche și

provincială. Își merita numele fiindcă avea un cap mare și era botos foarte. Nu-i pria aerul capitalei, nici noul domiciliu, cocoțat la al doilea etaj, fără curte și fără grădină. Venea dintr-un adevărat paradis, populat cu tot soiul de vietăți domestice, cu pene și cu păr, și se simțea surghiunit pe nedrept — cum spunea Sabina, citind pe Grigore Alexandrescu, „departe de muma care îl crescuse și care-l iubi”. Iar ca să arate că dezaprobă întru totul această alegere a stăpînilor, stătea toată ziua mocnind și mornăind ostil în ungherul cel mai întunecos de sub canapea.

Sabina îl remorcă de coadă. Boțocan constată că nu și-a ascuțit îndestul ghiarele, fiindcă încercarea de rezistență dădu greș. Unghiile lunecau pe parchetul lucios. Apăru la lumină zburlit de mînie și pufnind indignat pe nări ca un motor cu explozii. De o săptămînă se simțea încă mai ofensat de tratamentul stăpînilor. Sabina îi retezase cu foarfecul mustățile de la rădăcină, ca să-l pună în curent cu moda capitalei. Fără podoaba bărbăției, încrețea mereu buzele ghimpoase, parcă s-ar fi strîmbat furibund la tot universul.

— Lasă-l, duduie Sabina, că are să-și ieie lumea în cap! încercă să-l scape de supliciu Catinca. Vai de mama lui, că-l înțelege, săracul! În casa asta nici o mîță n-are unde s-aciui...

Astfel, Catinca dădea exclusiv pe socoteala pisoiului o doleanță a ei, personală, împărtășită și de toți copiii.

Casa era strîmtă. Încăperile, mici.

Sabina dormea în sufragerie. Costea se plîngea că nu poate lucra în aceeași cameră cu fratele mai mic.

La fiecare pas cu elanul poticnit între pereții prea strîmți, toți își aminteau nostalgic odăile largi și multe, antretele încăpătoare și livada casei unde au crescut. Ca-tinca mai avea altele de spus și nu pierdea prilej să le spună.

Bucătăreasa de la primul etaj s-a luat la harțag pentru cheile de la pivniță. Nemțoaica de la al treilea, a scuturat covoarele peste laptele pus la fereastră să se răcorească. Ordonanța maiorului i-a vorbit mășcări nerușinate și olteanul i-a vîndut a treia oară ouă clocite.

— Duducă, mare păcat ispășim noi, de ne-a pedepsit Dumnezeu să ne canonim în strîmtoarea asta! Dacă aista-i un tîrg de tîlhari, batîr se cheamă că și-au făcut singuri temnițe, ca pentru dînșii. Dar ce sîntem noi vinovați să îndurăm alături cu ei? Pe cine-am ucis și-am prădat noi, Doamne iartă-mă?

— Lasă poveștile, Catincă, și vezi c-a sunat cineva.

— Aista-i conașul Costea. Nu-i boieru! Numai conașu Costea sună apăsător să spargă soneria.

Costea intră, după ce-și agățase în cuierul antretului paltonul ud de ploaie. Sabina îi sări înainte:

— Costea, am aflat ceva extraordinar. Ghici!

— Pentru tine toate-s extraordinare! bombăni nepăsător Costea Lipan, așezîndu-se pe marginea canapelei și începînd să taie foile unei cărți noi, cu scoarțele roșii.

— Dacă mă iei așa, nu-ți spun! amenință Sabina bosumflată. Văzînd însă că fratele continuă să taie foile fără a se arăta alarmat de amenințare, capitulă singură: Tot am să-ți spun. Ai să vezi și tu că e extraordinar.

— Ei, spune odată! Parcă ești **maman** cînd vrea să-i ceară bani lui **papa** pentru pălăria Anei.

— Costea! îl chemă la ordine, cu ton de muștrare, Elena Lipan.

— Ce-am greșit, **maman**? Fac o constatare! Mă mir numai că întotdeauna mata ceri pentru dînsa, nu Ana. Dumneaei e contesă... Așteaptă toate la picioare, de-a gata.

— Costea, Costea! Cînd ai să încetezi odată?

— Nici n-am început, **maman!**

Războiul era vechi. Ostilitățile se agravaseră de cînd Ana, privilegiată, avea camera ei aci; iar Costea rămăsese să suporte tovărășia fratelui mai mic, amîndoi despărțiți de o ură și de un dispreț reciproc. Nelli n-avea ce vorbi cu un om care nu putea deosebi un Ford de un Nash, și umbla cu genunchi de hamal la pantaloni. Costea era scîrbit de un frate care-și alegea prietenii după rangul și numele părinților, iar lecturile le reducea la pagina sportivă a ziarelor și revistelor ilustrate.

Toți trăiau acum risipiți, adunîndu-se numai la ora mesei și la culcare. Și toți așteptau cu nerăbdare să scape cu orice preț din acest adăpost părintesc, unde se asfixiau, ca și Catinca, sluga; ca și Boțocan, pisoiul.

Sabina nu renunță la descoperirea ei extraordinară. Veni lîngă Costea și-l rugă să lase cartea la o parte.

— Ascultă-mă și pe mine oleacă, Costel! Îți mai amin- tești de Barbara Ubrich și de Pinguinul nostru din tren?... Ei bine, nici nu-ți închipui cine erau! Să vezi... Știi că astăzi am avut serbare: patronul școliei. Doamna directoare era foarte fericită că a căpătat concursul scriitorului Teofil Steriu... Și încă mai mare caz făcea de conferința domnișoarei Laura Crețulescu, doctoră în științe fizico- chimice de la Paris, premiată de Academia franceză de științe ețetera, ețetera. Conferința se numea: **Emanciparea femeii**. Sună clopoțelul, se face liniște, toți așteptăm cu emoție. Apare — cine? Barbara Ubrich, a noastră!... Dar i-am schimbat numele. Fără pălărie e exact Dante Alighieri, în carne și-n oase. Mai ales în oase... În fine!... Ce să-ți spun? Ne-a convertit pe toate la emanciparea femeii, de căscau fetele din clasa a șaptea și a opta pînă ce s-a încruntat doamna directoare să se facă liniște. Scă-păm de sufragetă. Se lasă cortina și

aplaudăm de ni s-au înroșit palmele și ardeau de numai nu scoteau flăcări. Când se ridică din nou cortina: altă surpriză. Pinguinul nostru! închipuiește-ți, dragă Costel, că Pinguinul nostru era Teofil Steriu! Dar știi ce frumos a citit! O bucată cu moartea unui câine... Fetele au izbucnit în plîns. Îmi era rușine și mi-ascundeam ochii, să nu mă vadă nimeni că mă sclifosesc ca o proastă... N-aș fi crezut niciodată că un om așa de gras, și care dormea ca o plăcintă, are atîta simțire. Am să te rog pe tine, Costea, să-mi dai cîteva cărți de-ale lui. Ai ceva?

— Se înțelege că am! vorbi Costea cu însuflețire, fiindcă lectura și cărțile erau singura lui pasiune. Am aproape toate volumele... Dar să știi că nu e o literatură de fleacuri, cu dansatori, palasuri și toate mofturile lui Maurice Dekobra, autorul favorit al Anei. Teofil Steriu a văzut tot tragismul vieții. Trebuie să fi trăit intens și să fi suferit mult ca să pre-

simtă lucruri atît de ascunse din sufletul omenesc. Îmi pare rău că nu ne-am uitat mai atent atunci în tren. Eu am crezut că-i un îmbogățit de război. Un burtă-verde.

— Fetele i-au dat un buchet de flori. Și el s-a dus galant la Dante Alighieri și i l-a oferit, ca un paj... Păcat că-l strică fizicul!

— Ai fi vrut să fie ca Rudolf Valentino și Ramon Novaro al vostru? îi luă apărarea Costea Lipan, dușman hotărît al eroilor fotogenici de film. Cine are să mai vorbească despre dînșii peste douăzeci de ani? Și ce-au să lese după dînșii?... Crezi tu că Teofil Steriu ar cîștiga ceva în prețuirea lectorilor să mai aibă în plus și mutra leșinată a acestor glorii fotogenice de mucava?

— De ce nu? Chateaubriand, Lamartine, Byron n-au fost și ei curăței și spălăței? Nu ca Pinguinul nostru!... Se rezezi Sabina să-și ocrotească la rîndul ei fotogenicele simpatii atît de barbar ultragiate.

Dar imediat își dădu seama că nu e momentul să deschidă o veche și întăritată discuție, ca să nu piardă „dădaca” de duminică, după amiază, pe a cărei răspundere numai capătă ea învoire să meargă la cinematograf. Costea se sacrifica să o întovărășească luîndu-și angajamentul solemn față de părinți că nu o duce decît la filmele morale și decente, cum se cuvine pentru o elevă de școală. Angajamentul ținea pînă în stradă.

De acolo pînă la ușa cinematografului Sabina găsea îndestule argumente să-l corupă, cu toată viclenia și lingușirea unei viitoare Eve, încercîndu-și armele din frageda vîrstă, instinctiv și nevinovat.

Anunță:

— Duminică este un film splendid la Select. Cu Bébé Daniels și Jean Angelo... Tu ce zici de Bébé Daniels?

Costea n-avu cînd să-și dea părerea, în orice caz lipsită de entuziasm. Intră Constantin Lipan, confruntîndu-și ceasul cu pendulul din perete. Privirea avea o semnificație de toți înțeleasă. Ea dovedea respectul exactitudinii. De cînd dura amintirea copiilor, Constantin Lipan nu întîrziase niciodată la masă, după cum niciodată nu depășise ora culcării și după cum întotdeauna, la aceleași minute, rostea aceleași cuvinte și repeta aceleași gesturi, ca un ritual imuabil.

— Bună scara, Eleno! Ce s-a mai întîmplat nou, copii?

— Bună seara, Const!

— Nu s-a întîmplat nimic nou, *papa*.

— Foarte bine. Poate să aducă supa. Chemați pe Nelli și pe Annie.

Locurile la masă erau același, deși gospodăria fusese strămutată de la patru sute de kilometri. Sufrageria era reconstituită cu fidelitatea unei restaurări de monument istoric, dar pe un spațiu mai restrâns. Chiar cele două tablouri odioase, operele de pension ale unei mătuși decedate de lingoare în floarea vârstei, își reluaseră locul. Erau două naturi moarte de o absurdă împerechere: un pepene verde tăiat, alături de o mănucșe și o pereche de ochelari; trei mere lângă o pălărie de pai și o sticlă de doctorii.

Copiii cutezaseră să ceară expulzarea lor o dată cu mutatul și înlocuirea cu două tablouri mai apropiate de moda artistică a timpului.

Ideea fusese însă respinsă de Elena și Constantin Lipan cu indignare, ca un necugetat sacrilegiu. De atunci Sabina se îndeletnicea în orele libere cu zugrăvirea unor foarte pitorești naturi moarte în maniera tantei Aristizzia: o pereche de galoși și un mănunchi de flori într-un borcan de muștar; o conopidă cocoțată pe un dicționar **Larousse**. Toate acestea, bineînțeles, în absența și fără știința lui Constantin Lipan.

Nici unul din copii nu și-ar fi îngăduit o glumă ireverențioasă în prezența șefului de familie, întotdeauna pătruns de o gravă demnitate.

Acum toți erau adunați și toți tăceau.

Constantin Lipan își desfăcuse cu aceleași mișcări încete șervetul, mutase felia de pâine la aceeași distanță, golea farfuria de supă desigur cu același număr de înghițituri. Peste ochelari, privi cu mustrare mută la Sabina, care încercase să strecoare Catincăi farfuria numai pe jumătate. Mustrarea își făcu prompt efectul. Sabina, resemnată, consumă toată supa.

Pe sub sprâncene, Costea își măsura părinții și frații cu o surdă dușmănie. Toți, în afară de

Sabina, îi apăreau de aceeași și aceeași insuportabilă meschinărie, adusă cu dînșii

din târgul natal; toate de aceeași și aceeași monotonie vrednică de milă. Ticăiala lui Constantin Lipan, măsurîndu-și zgîrcit fiecare mișcare; Elena Lipan, împărțind bucățile cu o chibzuială prea vizibilă să ajungă la toți și să distribuie pe cele bune într-o ordine ierarhică; întîi bărbatului, pe urmă Anei, pe urmă Sabinei, și ea pretextînd că este indispusă și că nu poate mânca, atunci cînd bucățile n-ajung; Ana ciugulind felurile cu gesturi afectate; Nellu preocupat de frizura proaspătă, cu părul în sus și încîntat foarte de uniforma nouă. Pe toți îi ura, fiindcă toți pentru el personificau o umanitate uscată, ipocrită, lipsită de generozitate: „burghezie îndobitocită, egoistă și parazitară”, cum scria în cărțile cu scoarte revoluționare.

— Am să vă spun o veste bună, copii! anunță Constantin Lipan, strîngînd șervetul minuțios ca un pachet ambalat de farmacie. M-a chemat mîine ministrul în audiență. Mi-a comunicat la telefon că e vorba să-mi dea delegație de procuror general.

— Ce înseamnă asta, *papa*? întrebă inocent Sabina.

Constantin Lipan o privi indignat peste ochelari.

— Înseamnă cel mai înalt post de încredere în justiție. Tot Parchetul la dispoziția mea.

— Sînt bucuroasă, Const! vorbi Elena, prinzîndu-i mîna cu un gest timid, de femeie care a uitat de mult ce e aceea o dezmiardare. Îți tot spuneam eu, Const! Dreptatea vine tîrziu, dar tot vine!... Apoi, mărturisindu-și gîndul ascuns, în jurul căruia roiau toate îngrijorările ei: Postul acesta nu e așa că are un adaos de diurnă?

Constantin Lipan respinse întrebarea cu o mișcare disprețuitoare a palmei:

— Nu e vorba de asta! Importă funcția în sine... Mi- siunea cea mai delicată și cea mai plină de răspundere. Tu, Costea, în calitate de viitor jurist, ești cel mai în măsură s-o știi.

— Eu, **papa**, urăsc dreptul și nu pot respecta aparatul justiției.

Toți întoarseră capul, pe rînd, la Costea întîi și pe urmă la Constantin Lipan, așteptînd un eveniment extraordinar: o explozie, o catastrofă fără precedent.

Constantin Lipan, împotriva tuturor așteptărilor, așază șervetul împăturit alături de farfurie și întrebă cu blîndețe stăpînită:

— Ce fel de vorbă e aceasta, Costea?

— Papa, am deschis astăzi și am citit un dicționar juridic la capitolul procedură... Nu e nevoie să citești mai mult ca să înțelegi ce e justiția... Ce a ajuns justiția în mîinile oamenilor!

— Eu tot n-am priceput ce vrei să spui, Costea... în- trebă mai departe Constantin Lipan, cu un surîs îngăduitor, fiindcă știrile bune îl făceau mai clement cu slăbiciunea altora.

— În dicționarul acesta, **papa**, am găsit toată enume- rația termenilor întrebuițați în procedură. Mata îi cunoști mai bine ca mine: asignație, citație, rechiziție, opoziție, notificație, semnificație, execuție, confirmație, infirmație, conversiune, casațiune, disjuncțiune, omologare, expediție, prescripție, jurisdicție... Tot așa mai departe, pînă la trei sute cincizeci de cuvinte sau de locuțiuni, care toate în- seamnă o formalitate de îndeplinit sau, mai exact, un truc, o stratagemă, un vicleșug menit să întîrzie ceasul hotărî- rii... Asta-i justiția! Un mecanism complicat înadins, cu ajutorul căruia fiecare din adversari luptă să

ajungă cît mai tîrziu la numărul 350 — adică la judecata definitivă. La dreptate — cînd se întîmplă ca o hotărîre să fie în- tr-adevăr și dreaptă...

— Acestea sînt copilării, Costea! Paradoxe ieftine, pentru băiețași din anul întîi din facultate. Cînd te vei pătrunde adînc de știința dreptului, numai atunci ai să înțelegi. Am trecut și eu pe aici.

— Eu am să rămîn, **papa!**

— Haide-haide! nu vorbi copilării. Ignoranța e întotdeauna sigură de sine. Deocamdată citește pandectele.

— Dar nu e ignorantă, **papa!** se înverșună Costea. Amin-tește-ți mata ce spune și mai ales ce simte prințul Nehliudov, din **Învierea** lui Tolstoi.

— Știința dreptului nu se conduce după romane, copile! Tolstoi a fost un nihilist primejdios societății. El a dus Rusia unde se află astăzi. Lasă-l pe Tolstoi și deocamdată citește pandectele... Să vă fie de bine, copii!

Constantin Lipan se ridică de la masă și trecu în birou. Costea gîndi cu milă: „Nu are curaj să discute. Sau, mai grav, mai trist, nici nu mai poate pricepe. E abrutizat de codurile lui.”

Sabina se îndreptă pînă la ușă, privind peste ochelarii invizibili și imitînd intonațiile glasului patern:

— „Lasă-l pe Tolstoi, Costel, deocamdată citește pandectele. Citește pandectele!”

— Sabina, încetează odată! o mustră sever Elena Lipan, ajutînd pe Catinca la strînsul tacîmurilor.

— Eu nu știu ce maniere învață copila aceasta la școala ei! se dădu cu părerea Ana. Și tu o încurajezi, Costea? Amîndoi vă completați...

— Exact, Annie! sacul și petecul, oala și capacul! Dumnezeu și domnul viitor procuror general ne-au creat perechi-perechi. Tu cu

Nellu. Eu cu Sabina. Voi reprezentați respectul filial și cultul ipocriziei, iar noi...

— Costea, te-am rugat să nu te exprimi niciodată atît de impertinent în fața copiilor. Ce pot să mă mai aștept atunci de la Sabina sau de la Nellu?

— Și asta se repetă în fiecare zi! sublinie cu dezaprobare Ana.

— Desigur, eu nu mă schimb de la lună la săptămîină, cu moda pălăriilor! rîse Costea cu răutăcios înțeles.

Ana strînse din umeri, contemplîndu-și vîrfurile unghiilor. Numai buzele subțiri tremurau de indignare înăbușită.

Cînd ridică ochii, erau înlăcrimați. Se simțea și ea străină, împresurată de ostilități, piatră în casă. Înainte de a sosi aci, își imaginase o viață mai puțin săracă și sufocantă: prietenii legate prin cine știe ce voință ascunsă a hazardului, teatru, ceaiuri, plimbări și o confidentă de aceeași vîrstă și cu aceleași gânduri.

Existența lor se arăta însă și mai avară ca în orașelul de provincie de unde au plecat. Cheltuielile erau și mai mari, și mai neprevăzute, și mai imperioase; Elena Lipan se plîngea în fiecare dimineață că nu poate împlini bugetul de la o lună la alta. O singură dată au fost cu toții la teatru, și atunci s-a simțit umilită în acel grup numeros, de familie, fără distincție și în vestminte de o demodare ridicolă, ca o lojă din caricaturile revistelor satirice. Iar acum fratele îi făcea procesul unei pălării, care nici măcar nu

era un model, fiindcă a văzut pe Calea Victoriei vreo zece, cu toate asigurările modistei că e un exemplar unic, adus direct de la Paris.

Costea îi văzu lacrimile și avu o bucurie rea. Le văzu și Elena Lipan — ea cu o strîngere de inimă. Ca să risipească atmosfera încărcată, vorbi:

— Annie dragă, n-ai răspuns Matildei? Te rog scrie-i și invit-o la noi dacă s-a făcut bine... Sper că nu o să ne refuze.

Apoi plecă ochii în jos, neputînd suporta privirea stăruitoare și grea de intenții a lui Costea. „Extraordinar cum simte tot copilul acesta! gîndi, și cum simte totul cu o satisfacție răutăcioasă. Parcă n-ar fi carne din carnea mea.”

În adevăr, tanti Matilda era o mătușă de la Iași, cu oarecare stare și bolnavă de cancer. Toți o cultivau, fiindcă lăsase să se înțeleagă că în lipsă de alte rude mai apropiate va lăsa un loc larg în testament familiei Lipan.

Elena o invita, dar știa bine că nu poate veni. Iar invitația avea un rost nemărturisit: scrisoarea de răspuns era să aducă date amănunțite asupra stadiului în care se afla boala.

Acestea le știa Elena Lipan cînd vorbise, și le înțelegea Costea cînd ridicase ochii să-i poarte apăsător de la dînsa la Annie, și îndărăt, de la Annie la dînsa.

„De ce mă privește așa? gîndi cu durere Elena Lipan. Știe doar că numai pentru dînșii o fac. Eu nu mai am nici o bucurie, decît bucuria lor. Robesc aci toată ziua. Nici nu ies din casă. Mă trezesc dimineața o dată cu sluga, înaintea tuturor, și mă culc cea din urmă. Mi-am prefăcut a treia oară rochiile. Ce vor să mai fac?”

Costea spuse cu un aer foarte nevinovat:

— Am citit o comunicare de la Academia de medicină din Paris... un specialist pretinde că, după toate probabilitățile, știința e pe cale să descopere leacul cancerului. În acest caz, tanti Matilda o mai duce fără grijă măcar douăzeci de ani.

— Să dea Domnul! se grăbi Elena Lipan, ghicind gîndul lui Costea și vrînd să arate cît e de străină de orice calcul josnic.

Ana însă, mai puțin subtilă, căzu în cursă. Intervenii cu o grabă care dovedea că își apără o cauză personală, știind că dintre toți copiii ea era preferata tantei Matilda și deci că ea va fi privilegiată în dispozițiunile testamentului:

— Aș! Un bolnav de cancer e un bolnav condamnat. Amintiți-vă ce ne-a spus medicul astă-iarnă, după prima operație: nu mai durează decît doi ani cel mult. Și aceasta numai dacă boala are evoluție normală...

— Nimeni nu scapă de cancer! se amestecă și Nellu, exagerînd accentul muntenesc, fiindcă îl considera un semn evident de distincție. Eu am un prieten, Nicki Hagi-Iordan. Un coleg. Băiatul domnului Iordan Hagi-Iordan, milionarul și directorul societății „Petrul”. Mama lui a murit anul trecut de cancer. Ce n-a făcut domnul Hagi-Iordan? Îmi povestea Nicki. Posibilul și imposibilul! Au fost pe la toate sanatoriile. Au consultat medicii cei mai mari de la Paris și de la Berlin... Tocmai, **maman**, vroiam să te rog! Mîine o să-l invit pe Nicki la mine. Joia după-amiază avem liber. Am fost de două ori la dînsul și trebuie să-l invit și eu la ceai... m-a plimbat de o mulțime de ori la Șosea cu Pakardul. Domnul Hagi-Iordan are două automobile: un Pakard și un Austro-Daimler. Pot să-l invit, **maman**?

— Ți-am spus, Nellule, că n-am nimic împotriva prietenilor tale. Numai ia aminte și învață a ști cum și din ce lume să-ți alegi prietenii. Omul se judecă după prietenii.

— O! **maman**, dacă e un fiu de milionar și coboară de la Austro-Daimler să se urce în Packard, nu e unul de-ăia! interveni Sabina, parodiind accentul lui Nellu, atît de subit muntenizat.

— Cred și eu că aista n-a fi un jîgos, cum era Chirilovici! adăugă înăcrit Costea.

Elena Lipan se uită la băiatul mai mare și oftă, clătînînd din cap.

Povestea cu acest Chirilovici fusese cel dintîi semnal de vrajbă între copii. Era veche de doi ani. Sandu Chirilovici, băiatul portarului de la grajdurile primăriei din orașul lor, coleg și prieten cu Costea, concurentul la premiul întîi, fusese invitat la masă de Sfîntul Constantin. Timid și neînvățat să se poarte în lume, băga cuțitul în gură,

tăia pîinea în pătrățele, comisese o sumă de orori. Costea se simțise jenat sub privirile batjocoritoare ale Anei și ale părinților. După plecarea prietenului se iscase o discuție aprigă.

— Dar e premiantul întîi, alături de mine! îl apăraseră Costea. Și recunosc că e mai inteligent decît mine, fiindcă el n-are atîta timp să-și învețe lecțiile. Prepară pe alții. E sărac și își ajută frații mai mici.

— O fi! îl condamnase Constantin Lipan. Aceasta nu-l obligă însă să mănînce ca un om al cavernelor. Creșterea și-o face omul singur dacă n-are cine să i-o dea.

— În orice caz, ai fi putut să-l inviți în altă zi, nu cînd aveam musafiri... adăogase Ana. Ce-are să creadă lumea?... Desigur că e vreun neam de-al nostru, pe care îl ținem ascuns. Un neam de la pădure...

— Lasă, că știe toată lumea că bunicul nostru, dascălul Costache Lipan din Cîrligi, n-avea nici un domeniu forestier, cum știe și că nici n-a fost cardinal, ca Richelieu ori ca Mazarin, ci un biet cîntăreț de strană, om de inimă și de ispravă, care și-a rupt bucățica de la gură să-și tri-meată feciorul la carte. Poate pretinde Annie că bunicul învățase din codul manierelor elegante cum să manevreze cuțitul la masă? replicase hărtăgos Costea.

Cu aceasta conflictul se încheiase în seara de atunci. Dar dura surd și se înăsprea de doi ani cu fiecare prilej nou.

Pendulul bătu unsprezece. Elena Lipan pirotea, țesînd găurile unui ciorap întins pe un ou de lemn. Ciorapii Anei, care la pensionul ei aristocratic nu învățase îndeletniciri atît de vulgare. Costea avu o clipă un început de remuș- care, văzînd-o îmbătrînită înainte de vreme și încovoiată deasupra lucrului, cu ochii ei uzați, cu degetele ei slabe și înăsprite de munci grosolane.

Își luă bună seara și trecu în odaia lor. Nelli se așezase la masă și începuse să buchirească lecțiile cu frun- tea încrețită de atenție. Nu era inteligent, pricepea greu și uita repede. Era vanitos și pedant. Dar era silitor, or- donat, cuminte: un elev model, cum îl lăudau profesorii.

„Un **papa** în embrion”, gîndi Costea dezbrăcîndu-se.

Și în așternut, cu fața întoarsă la perete, unde se vedeau pe zugrăveala roșie urmele mai întunecate ale mobilelor și

tablourilor scoase de foștii chiriași, Costea se întrebă dacă nu cumva a devenit un monstru. Pe toți îi ura. Pentru nici unul nu pierdea prilejul să le arunce o ofensă. „Ce vină au ei? Așa i-a făcut viața. Așa are să mă facă și pe mine viața mîine...”

— Am trecut și eu pe acolo! spusese Constantin Lipan. Toți trec, se zbat puțin, încearcă să se agațe, pe urmă se lasă tîrîți...

Simți o înduioșare pentru toți, ca pentru bolnavii mistuiți de un rău fără iertare. În ceasul acela, dacă ar fi în mijlocul lor, ar găsi cuvintele bune care să aducă o împăcare, o înțelegere mai adîncă și dureroasă; iertarea pornind de la unul la altul.

Dar fiecare era în camera lui zăvorâtă, singur și dușmănos. Și pe fiecare îl despărțea de celălalt un zid mai gros decât peretele de cărămidă și de var.

— Nellule! vorbi prietenos, întorcându-se pe o coastă. Dă-mi cartea, să-ți explic eu... Așa ai să termini mai re- pede.

— Lasă-mă! știu cum îmi explici tu... După cinci minute te enervezi și-mi spui că-s tare de cap. N-am nevoie de ajutorul tău! N-am nevoie de ajutorul nimănui!

Costea rămase îndelung cu privirea înfiptă în tavan.

Afară ploaia se auzea suroind nesfârșit și monoton, ca o putere rea și tenace, care n-are nevoie de nici o grabă ca să potolească tot, să putrezească tot, să extermine tot.

UN MINISTRU — BĂIAT BUN!

— Eu înțeleg să vă apăr viața, onoarea și averea! sfârși oratorul. Eu înțeleg să-mi pun slabele mele puteri în servi-ciul unei opere mai presus de mine și mai presus de partid! Ce importă un om, ce importă un partid, cînd în fața noastră stă țara și cînd ne privește viitorul? Eu nu mă îmbăt de vorbe umflate și nu vă arunc în ochi fraze umplute cu vînt. Eu nu vă cer decît să mă urmați la fapte. Vorba e trecătoare. Omul e trecător. Fapta rămîne. Am zis!

— Bravooo! Trăiască! Sus cu el! se dezlănțuiră în urlet o sută de glasuri, și toți din sală începură să tropăie din picioare, cu obrajii scâlțați de sudoare și cu ochii injectați de fum.

— Încă un mehenghiu! vorbi un moșneguț cu cioc către vecin.

— Mai zi o dată, stimabile, că te-am mardit! îl amenință de la spate un glas de bas profund.

Moșneguțul se întoarce să răspundă. Dar omul care vorbise era un zdrahon cu bărbia sprijinită într-o coșcogea bîță, să despice o țeastă de taur. De aceea moșneguțul își înghiți răspunsul și tăcu, aplaudînd cu entuziasm.

Pe ministrul justiției îl chema Elefterescu, și toată lumea îi spunea Gică.

Întreaga sa carieră politică de douăzeci de ani, de la primele trepte, se rezuma în abilitatea cu care își cultivase acest diminutiv familiar, semn evident al popularității.

Pentru toți era Gică.

Iar Gică pentru toți era un băiat bun, fără morgă, și gata în fieștece clipă să sară

în ajutorul oricui: prieteni, cunoscuți și necunoscuți ajunși la strîmtoare, alegători și contribuabili, gazetari, partizani și chiar adversari politici, fără să-și precupețească serviciile cu vreo ipotecă ori vreo poliță de recunoștință asupra viitorului. Dimpotrivă! Le respingea cu o dezarmantă indignare, rîzînd și amenințînd cu degetul:

— Îmi pare rău! Nici nu vreau să aud despre recunoștință. Slăbește-mă cu mulțumirile și toate mofturile acestea. S-a făcut! Gata! Uităm amîndoi!

Băiat bun în cel mai deplin și mai dezinteresat înțeles al cuvîntului. Adevărat corb alb. Corb alb între cei negri! Partidul îi era de trei ori îndatorat: pentru campaniile duse în parlament ca opozant și întotdeauna încununate cu mari succese oratorice; pentru îndemînarea dovedită în toate alegerile, izbutind în ultimul moment să atragă voturile nehotărîte, și cu deosebire pentru tactul depus în aplanarea tuturor conflictelor lăuntrice, unde cuvîntul lui știa să îmblînzească ambițiile prea grăbite și să calmeze spiritele prea iritate. Devenise astfel indispensabil și fiindcă era întotdeauna voios, părea inofensiv.

De fapt, surîsul amical de pe buze, cu care întîmpina într-o egală bunăvoie tartorii cei mai îmbătrîniți în rele ai partidului, ca și solicitanții timizi și necunoscuți de la periferia țării, ascundea o cruntă și lucidă cunoaștere a slăbiciunilor omenești. Își ascunsese unghiile, știind să aștepte.

Acum se pregătea să le scoată la iveală.

Pentru socotelile sale, Constantin Lipan era omul cel mai potrivit. Onest, străin de politică, sărac și fără legături în capitală, înfățișa pentru el mîna neînduplecată și inconștientă de fier de care avea nevoie. În lupta subterană și surdă pentru șefia partidului, cele două tabere tîrau după ele păcate grele.

Un îndoit scandal, izbucnit pe neașteptate, după scandalul abia potolit al pașapoartelor care expediaseră peste ocean, în Antile și în statele Americii de Sud, mii de țărani proletarizați ca mînă ieftină de lucru, în locul sclavilor negri de odinioară; le-ar fi retezat și firul intrigilor, și pofta de șefie. Astfel, deasupra tuturor, Gică Elefterescu ar fi apărut deodată tare, temut și cu voința hotărîtoare. Omul providențial! Iar o dată cu influența din guvern și-ar fi săl-

tat brusc și acțiunile opiniei publice: devenea ultimul factor de curaj, loial și ferm, care pune dreptatea și avutul țării mai presus de prietenii și de josnicele calcule de partid. Pe urmă șefia avea să-i cadă de la sine, ca un fruct copt.

De aceea, cînd șeful de cabinet îi aduse carta de vizită a lui Constantin Lipan, își frecă mîinile cu satisfacție, clipindu-și singur pehlivan din coada ochiului.

— Cheamă-l aci și te rog să nu ne deranjeze nimeni. Nu mai exist absolut pentru nimeni.

Magistratul miop și timid, sărmanul Constantin Lipan, încă mai miop și mai împleticit de emoție, intră împie-dicîndu-se în covor și abia învrednicindu-se să îngăimeze cu interminabile temenele și plecăciuni:

— Domnule ministru... Am onoarea să vă...

Gică Elefterescu îi ieși înainte de după birou și-i întinse mîna, tîrîndu-l spre fereastră:

— Ce-s mofturile astea?... Dragă Costică, de cînd am devenit pentru tine „domnule ministru”?... Trebuie să știi că am rămas Gică, fostul tău coleg de clasă. Gică, și nimic mai mult! Dă-mi voie să te privesc puțin în lumină. Hm! Puțin păr alb la tîmple, puțină chelie în creștet și ochelarii ăștia... Încolo, nu prea multă schimbare. Să stăm și să vorbim. Ia loc! Îl apăsă de umeri.

— Fumezi? Întinse cutia de țigări.

Constantin Lipan nu fuma.

Dar luă o țigară și acceptă foc de la ministru, ca să nu refuze o primire atât de amabilă.

— Eu fumez ca un șarpe! declară Gigă Elefterescu. De altfel, știi că fumam și în școală. Pe ascuns, la closet. Acelea erau cele mai delicioase țigări. Ia să ne instalăm aci și să stăm nițel de vorbă, ca pe vremuri!...

Îl remorcă de braț și îl pilotă la un colț mai retras și mai intim al vastului cabinet ministerial, cu o mesuță rotundă și cu adânci fotolii îmbrăcate în marochin roșu, sub o copie a celebrului tablou de Prud'hon: ***Justiția urmărind crima.***

Constantin Lipan se așează cu sfială pe marginea unui fotoliu, tușind din pricina fumului. Ar fi vrut să privească în toată voia și cu toată venerația la pereții înalți, la tablourile cu late rame aurite și la toată măreția solemnă a

încăperii, ca unul care pășea pentru întâia oară în viață pragul unui asemenea sanctuar al divinității sale simbolic legate la ochi. Dar n-avea răgaz. Îl frământau alte simțiminte și gânduri. Îl frământau și-l turburau peste seamă.

Nu-i venea să creadă că fostul coleg a rămas atât de tânăr și că e atât de prietenos. El se îmbrăcase în haine oficiale, jachetă, guler tare și pantaloni în dungi, ca pentru o gravă audiență, și descoperea un simplu camarad, tutuindu-l ca acum treizeci și ceva de ani, de când nu s-au mai văzut.

Ministrul se înfundă în jîlt, picior peste picior, aruncînd colaci de fum în tavan.

Îl privi printre gene. Îl cîntări și fu mulțumit de examen. Rămăsese așa cum se aștepta: modest, stîngaci, minuțios în fiecare mișcare. Fostul premiant întîi, poreclit „Incoruptibilul” — și în plus metamorfoza celor

trei- zeci și ceva de ani: păr sur, început de chelie și ochelari de miop.

Îi puse mîna pe genunchi cu o familiaritate care își face întotdeauna efectul, fiindcă întotdeauna cucerea omul:

— Ce-ai zis de mutarea ta aci? Te-a surprins, ai?

— Tocmai, dacă n-am venit să-ți mulțumesc, dragă dom... dragă Gicule, e numai fiindcă nu știam cărei în-tîmplări...

— Ei, lasă astea, Costică! Ai să vezi că lucrurile s-au petrecut mult mai simplu... Cîți ani am fost colegi? Doi sau trei?

— Doi... În clasa a șasea ai plecat la Iași.

— Exact! Din pricina lui Statachiu. Mă persecuta la mate-matică. Adică, la drept vorbind, nu mă prea persecuta el, cît nu mă prea pierdeam eu cu firea să buchiresc misterele ecuațiilor algebrice. Nu de alta, da' să nu-ți rup cumva ție pîinea de la gură, Costică Lipan, premiul întîi cu cunună, Costică Incoruptibilul!...

Ministrul rîse foarte voios, aruncînd mereu rotocoale de fum din țigară și înveselindu-se foarte de aceste plăcute și îndepărtate amintiri. Constantin Lipan, Costică Incoruptibilul, încercă și el să surîdă, stingherit și mereu tușind din pricina fumului!

Gică îl mai plesni o dată cu palma peste genunchi:

— Ce vremuri ferice, bre Costică, bre! Ai, ce zici? La drept vorbind, cu matematica n-

am dus niciodată casă prea bună în școală! De altfel, nici cu altele!...

Să fi avut eu ștufa ta, ehei!... Apropo! Știi că Statachiu n-a murit? Se ține încă bine moșneagul!

A venit la mine să-mi ceară să-i numesc un ginere su- pleant... Se jena. Credea că mai țin minte și că-i port rîcă... I-am numit ginerele cum a vrut și unde a vrut — de

altfel un băiat bun! — și nu știa cum să-mi mulțumească... Prostii! Un bine nu e niciodată o piatră aruncată în baltă. Dar să venim la vorba noastră. Întreba- tu-te-ai cumva de unde mi-a venit ideea să te aduc aci?... Telegrama! Telegrama ta de felicitare, când am depus jurământul. Ce te-a făcut să dai telegramă?...

— M-am bucurat sincer când am citit în ziare solemnitatea instalării dumnea... tale la minister... îngăimă Constantin Lipan, care dăduse telegrama nu din proprie inițiativă, ci după sfatul Elenei.

— În fine!... Nu importă cum ți-a venit inspirația. Fapt este că numai așa mi-am adus aminte că intraseși cândva în magistratură. Am pus să-mi aducă anuarul, am consultat cazierul tău. Nu-i greu să-ți dai seama cât m-am scandalizat și ce tămbălău am făcut când văzui cum te-au lăsat toți să mucezești într-o asemenea puturoșenie de târg... Și pe urmă mi-am mai adus aminte ceva. Ceva care nu se uită, dragă Costică. Întîmplarea cu mine și cu Naum... Îți mai amintești?...

— Puțin... Foarte vag... încercă Lipan să-și scormonească amintirile.

— Văd c-ai uitat. Eu n-am uitat, fiindcă era soarta mea în joc. Astfel de lucruri nu se uită, dragă Costică. Tu ai dovedit atunci că pui dreptatea mai presus de orice. De prietenie și de orice. Când cercetarea n-a putut stabili dacă eram eu vinovat sau Naum, tu singur aveai în mînă soarta noastră. Îți spun drept că m-am temut. Mai întîi, Naum era băiat bun și bine notat de profesori. Pe urmă, era și cel mai bun prieten al tău. Eu aveam toate aparențele împotriva mea. Destul să fi spus că nu știi, și zburam din școală. De aceasta m-am temut. Dar tu, nedezmințitul Incoruptibil, te-ai ridicat și

ai spus adevărul. Țin minte chiar că ai insistat, spunînd că

pui dreptatea și adevărul mai presus de prietenie... Aceasta nu se uită, dragă Costică! M-ai salvat atunci, măcar că nu-mi erai cine știe ce prieten. Și nu m-ai salvat de dragul meu, ci fiindcă știai că nu sînt vinovat. Ai făcut-o, cum spuneai, pentru adevăr și dreptate... Fiindcă așa îți dicta conștiința! Bietul Naum!... Nici- odată n-am să uit cu ce ochi te-a privit... De altfel, i-ai făcut un serviciu. S-a dus la școala militară, și acum e general de corp de armată. S-a purtat minunat în război. Astfel, l-ai ajutat indirect să-și facă o carieră de o mie de ori mai bună decît aceea de profesor, cum intenționa el. Chiar îmi spunea ultima oară cînd l-am întîlnit... Tu l-ai mai văzut vreodată?

— Nu!... mărturisi Constantin Lipan, muncindu-și ză-darnic mintea să reconstituie cum s-au petrecut atunci lucrurile.

Vag își amintea că într-adevăr, în calitate de elevul cel mai bun din clasă, fusese chemat să dezlege o întîmplare turbure și că în spiritul său drept și-a sacrificat prietenul pentru adevăr. Dar ce anume a fost și cum s-a terminat povestea nu mai știa și nici n-ar fi crezut vreodată că există cineva care să mai păstreze o atît de fidelă amintire.

Fostul camarad îi apăru cu totul altfel de cum îl socotise pînă acum.

În școală era o pușlama zgomotoasă și leneșă, întot- deauna prin coada clasei. Gicu, cel care-și vindea cărțile încă de la începutul anului; cel care copia cu mai ne- întrecută dibăcie la teză; cel care răspundea mai obraznic profesorilor... În politică, îi urmărise cariera cu oare- care dispreț și uimire, fiindcă îl vedea utilizînd cu ace- eași neîntrecută dibăcie toate

apucăturile de școlar leneș și chiulangiu, turbulent și palavragiu.

Acum îl regăsea în această excelență lipsită de mofturi, prietenoasă, și sub aparența ușuratică păstrînd o seriozitate solidă, ca, de pildă, amintirea acelei întâmplări din care a tras o atît de dreaptă judecată asupra unui om.

Ministrul aprinse altă țigară de la cea sfîrșită și surîse încîntat de rezultatul primei părți din audiență. Cîștigase nătăflețul definitiv! De aci înainte știa că fostul camarad avea să-i fie credincios ca un cîine, mai ales că nu era să

ceară nimic decît să dezlănțuie justiția și s-o lase să-și urmeze drumul neturburat.

Spuse:

— Aceasta e toată povestea, dragă Costică! Așa am văzut eu lucrurile, și cred că am văzut bine. Dacă am făcut să fii mutat aci, tu știi mai bine decît orișicine că am făcut-o fără nici un interes. Nu ne-am mai văzut de treizeci de ani. N-a stăruit nimeni. Știu că nu faci politică. Știu că te-ai însurat fără nici un calcul — nici de protecție, nici de zestre. Știu că ai patru copii și că pen- tru toți cheltuielile sînt mari, fiindcă toți, sau aproape toți sînt încă în școală... Toate acestea le știu, și a fost ușor să le aflu, căci viața ta e limpede ca sticla. Și o dată ce te-am adus aci, m-am gîndit mai departe. Trebuie să cunoști că m-am hotărît să inaugurez o eră nouă în justiție. Tu să nu mă judeci după aparență. Aparența poate e uneori în defavoarea mea. Ce-ți spui? „Asta e un om mîncat de politică. Stricat de politică”...

— Cum mi-aș permite să spun asta? ripostă Constan- tin Lipan cu mare grabă, turtind țigara în scrumieră și bucurîndu-se de cazna ei.

— Nu! Nu! Nu e nevoie să negi. Așa gîndești fiindcă așa gîndește toată lumea. Dar, dragul meu, aparența e înșelătoare!... Pentru mine

politica a fost un mijloc, nu un scop. Când ești în haita lupilor, trebuie să urli ca lupii. Are să te surprindă însă când ți-o spune că detest politica. Prin politică, vreau să fac ceva bun și durabil. Zic prin politică, fiindcă atît în țara românească de ieri, cît și în cea de azi, de după război, mai ales în cea de azi, nu se poate altfel. Nu se poate pe altă cale. Vreau să-mi leg numele de o operă de purificare. Vreau să le dau la cap tîlharilor! Tîlharilor de oriunde... Mie îmi este indiferent dacă sînt din partidul nostru sau din opoziție, dacă fac ori nu politică. Exact cum tu, acum trei-zeci de ani, n-ai șovăit să-ți sacrifici prietenul cel mai bun fiindcă așa îți dicta conștiința, tot așa îmi dictează conștiința și mie să fac... Numai tu poți să mă înțelegi! Și numai în tine pot să am încredere deplină. De asta te-am chemat... Ești proaspăt sosit aci, nu-ți dai poate încă deplin seama de cîte intrigi și de cîte presiuni uzează politicianismul chiar în justiție... Cu oamenii de aci nu mai

puteam să încerc nimic nou. De aceea m-am gîndit să apelez la tine. Există cîteva chestiuni urîte și grave, de care n-a cîntezat nimeni să se atingă. Eu îndrăznesc. Știu că aceasta poate să mă coste cariera politică... Nu-mi pasă! Ai să primești peste cîteva zile delegația de procuror general. Te rog s-o primești și te rog fiindcă și tu, dacă-ți cercetezi conștiința, nu se poate să nu mă înțelegi. Eu nu-ți cer decît să-ți îndeplinești misiunea. Fără nici o rezervă! Fără de nici o restricție! „Justiția urmărind crima!” arată el cu țigara spre tabloul de deasupra lor. În sfîrșit, traducerea acestei alegorii în fapte concrete, în realități; nu o fățarnică mistificare a justiției, ca pînă acum. Să sfîrșim odată cu toate minciunile! Să începem o eră nouă, ca într-o țară nouă, cum ar

fi trebuit de acum cinci-șase ani... Îmi iau angajamentul să nu intervin niciodată, în nici un fel și pentru nimeni. Pentru mine nu există nici prieteni, nici legături politice cînd e vorba de justiție. Aceasta e tot ce aveam să-ți spun, și nu mai adaog nimic, fiindcă știu cărui om m-am adresat. Pot considera lucrul încheiat. Nu?

— Mă tem că nu voi corespunde așteptărilor tale... E o misiune atît de delicată! mărturisi Constantin Lipan cu vorbele înecate în gîtlej de emoție.

— Lasă modestia, dragă Costică! Te știu. Toată cariera ta vorbește pentru tine. Nici nu vreau să mai discutăm despre aceasta... Mai bine spune-mi acum, ce-ți fac copiii? Ai văzut că prin mijloacele mele am aflat și cîți copii ai. Patru! Desigur, toți în școală...

— Trei sînt în școală... dădu informații Constantin Lipan, bucuros că există cineva să se intereseze de grijile lui multe și grele. Un băiat și o fată, în liceu... Un băiat student la Drept... Iar fata cea mai mare a terminat pensionul și stă acasă. Viața e îndestul de aspră pentru o familie constrînsă să trăiască numai din salariu...

— O știu! suspină ministrul, dovedind că participă la aceste necazuri. Dar acum, o dată ce ești mutat la București, lucrurile au să se mai simplifice! Băiatul de la Drept te rog să-l trimiți la mine... Îmi dai un telefon și-l primesc zilele acestea. Îi putem aranja o sinecură, ceva, o slujbă ușoară de o oră-două, undeva. Fie aici la minister, fie la Consiliul legislativ!... Iar fata procurorului general n-are să aștepte mult pînă să se mărite. Îi găsim noi un băiat bun și cu

viitor... Te rog să nu iei în nume de rău faptul că mă amestec cu atîta lipsă de delicateță în lucruri care nu mă privesc! Aș vrea să mă consideri prieten înainte de toate; iar eu așa înțeleg prietenia... Te-a supărat francheța mea?

— Nu domn... Nu, dragă Gicule! Dar îți spun drept că m-am simțit atât de izolat și de străin în acest Bucu-rești!... Viața e mult, mult mai scumpă de cum mă așteptam...

— Și aci trebuie o mînă de fier! aprobă ministrul. O mînă de fier, care să stîrpească specula! Am un întreg proiect, care ar da roade frumoase și imediate dacă nu m-aș lovi de interesele colegului de la Industrie și Comerț și de supărarea colegului de la Interne. Politica, dragă Costică, e moartea noastră!

Gică Elefterescu se uită la ceas, cu figura deodată foarte preocupată. Constantin Lipan pricepu și se ridică,

— Ne-am înțeles, așadar, dragă Costică! Va fi o surpriză numirea ta. O nedumerire generală. Dar au să vadă!... Săptămîna viitoare apare decretul.

— Numai să nu ai o dezamăgire...

— Atîta grijă să nu mă lase pe mine să dorm, dragă Costică! Să găsesc cinci, numai cinci oameni ca tine, și în doi ani schimbăm fața țării! Nu uita, dă-mi un telefon și trimite-mi băiatul... Pot spune că i-am și găsit locul lui.

Constantin Lipan ieși de-a-ndaratele, condus pînă la ușă de ministru. Apoi Gică Elefterescu se duse la geam și privi afară, frecîndu-și încîntat mîinile. Totul era în regulă. Nici n-ar fi visat un om mai potrivit planurilor sale de mult și răbduriu pregătite.

„Cum de i-a dat în cap imbecilului să-mi trimită telegrama?... se întreba, schimbîndu-și inelul de pe un deget pe altul. Te gîndești că dacă nu era telegrama, uitam cu desăvîrșire de existența lui și dădeam peste cine știe ce canalie”...

De la fereastră păși la birou și deschise sertarul, bătînd cu palma drăgăstos cele două dosare pe încetul și perseverent ticluite, încă înainte de a manevra strămutarea sa de la Ministerul Domeniilor la Justiție. „De aci va ex-

ploda surpriza și aici își vor fringe oasele tocmai cei care se țin mai țănoși și se socot mai la adăpost! Întîi afacerea Osias-Mladoveanu—Banca Continentală. Pe urmă, celorlalți, cînd se vor bucura mai zdravăn, recunoscători că i-am servit, le servesc și lor afacerea Petrolul—Iordan Hagi-Iordan. Grecul e prea inteligent ca să nu se dea în lături la primul avertisment. Se leapădă de tovarăși, să-și salveze interesele lui. Și mi-i trimite pe toți la năvodul lui Costică Lipan... Țsta, cu dreptatea și conștiința lui, e în stare să-și vîre pe tată-său și pe mamă-sa la pușcărie!... Dacă nu exista, trebuia inventat!”

Iar Gică Elefterescu, ministrul cel serviabil și atoateîmpăciuitorul, eternul Gică, indispensabilul Gică și inofensivul Gică, avu un rînjel pe care nimeni nu i l-a văzut niciodată, ridicînd ochii la copia tabloului alegoric din perete: ***Justiția urmărind crima.***

În stradă, Constantin Lipan, Incoruptibilul, roti ochii, încă buimaci de emoție. Apoi intră la o cofetărie să cum- pere prăjituri și o modestă butelie de lichior, pentru a sărbători în familie cu tot fastul această primă și neașteptată victorie a dreptății, în țara atîtor nedreptăți.

P A R T E A A D
O U A

FOAMEA

— Vreau o bucată grasă și bine friptă. Ai înțeles, mă urîtule? întreabă domnul care avea totdeauna aceeași masă rezervată în fundul restaurantului, lângă orchestră.

— Știu eu ce vă place dumneavoastră! făcu chelnerul, și alergă, purtînd farfuriile deșarte cu o suplețe de acrobat.

Domnul răspunse unui salut din dreapta și mai salută pe cineva din stînga. Căci era un domn foarte important. De aceea, și din alte pricini, surîdea fericit și voios.

Deodată, bunăvoia se întunecă. Cu glas înecat de mînie, se răsti la un bătrîn care cutezase să-i întindă un pachet de cărți poștale ilustrate, cu vederi:

— Ce e cerșetoria aceasta? Nici aci nu putem scăpa de cerșetori? La muncă, domnule, la muncă!

— Adevărat! Încuviință vecinul din dreapta, vorbind peste masă. Ar trebui să se ia măsuri, domnule senator. A devenit un scandal cu cerșetorii aceștia în haine negre...

— Băiete, n-am să aștept un ceas friptura! Am spus grasă și bine friptă! Și dați individul acesta afară!

Bătrînul se strecură rușinat printre mese, cu micul lui pachet sărac și inofensiv. Era un bătrîn încovoiat de spate, cu straiile roase dar periate, cu ochii triști și cu mâini tremurătoare: și nu părea un cerșetor de profesie. Ochii cerșetorilor de profesie nu sînt niciodată atît de triști.

La colțul bulevardului, un pui de țigan, cinchit într-un palton prea larg, bătea frenetic cu cleștele în tava fier- binte:

— Castanele! Pofțiți castanele! Faine castanele!

Sabina se opri să-i facă alișveriș. Mută de pe un brat pe celălalt cureaua patinelor și așteptă restul. Ana Lipan, care nu observase, mergea înainte și, crezînd-o alături, vorbea mai departe, gesticulînd cu mîna înmănușată. Cînd se uită, mirîndu-se că nu obține răspuns, descoperi cu surpriză că se adresa unui domn cu ochelari și căciulă bru-mărie. Domnul călca într-un pas, ascultase fără voie și salută, rîzînd sub mustățile cu chiciuri de ger.

— Pardon! îi întoarse spatele Ana Lipan, ofensată.

Domnul trecu mai departe fără să se supere. Ana își descărcă toată indignarea pe Sabina, care sosea cu punga de castane purtată în sus ca un trofeu.

— Ce însemnează aceasta, Sabino? Mă faci să vorbesc singură cu toți indivizii... N-am să mai merg niciodată cu tine! Ce ai acolo?

— Castane! răspunse triumfal Sabina.

— Poftim! Ai devenit imposibilă! Ce apucături mai sînt și acestea, să cumperi pe stradă castane, ca băieții de prăvălie?

— Sînt delicioase, Annie! Nu iei și tu? o invită cu intenție pacifică Sabina.

Annie strîmbă din nas. Cine a mai văzut-o oare pe dînsa vreodată mîncînd castane pe stradă?

Sabina strînse din umeri la acest refuz:

— N-ai decît! Cînd strîmbi așa din buze, parcă ești Boțocan cînd mustețește...

— Am să te spun lui **maman**. Nu te mai iau niciodată cu mine. Mă compromiți...

— Și eu am să te spun lui **maman** că acostezi pe stradă domni cu căciulă brumărie... Să văd, cum ai să te explici?... Mai bine ia o castană și hai să ne împăcăm, Annie!

— Lasă, că ajungem acasă și mai vorbim noi, domnișoară! amenință Ana.

— Sigur că o să ajungem. Și sigur că o să mai vorbim... Eu nu-s ca tine, să stau înțepată toată ziua, fiindcă m-a respins așa de brutal un domn cu atît de superbă căciulă brumărie!...

Ana o fulgeră cu privirea. Sabina nepăsătoare începu să dezgheoce coaja unei castane, mușcînd din fructul făinos, parfumat și cald.

În aerul aspru al iernei, mirosul era însă mai ațîțător. Ion Ozun, care asistase la scenă rezemat de vitrina Librăriei Alcalay, simți o năvalnică amețeală împăienjenindu-i privirea, fără nici-o drojdie de energie și nici un disponibil de tinerească voie bună, ca să se bucure de pitorescul episodului.

Se împliniseră de aseară patruzeci și opt de ore de cînd nu mîncase. Devenise aerian. Iar cînd mulțimea cerului și misterioaselor legi

ale sucurilor gastrice că stomacul, descurajat de atîta aşteptare, se îndurase să-şi descleşteze gheara dureroasă a foamei, mirosul acesta cald şi pofticios îi stîrnise din nou lihnala aţipită. Se uită cu ciudă la copila în sveterul alb de lînă, cu patinile atîrnate pe braţ şi cu obrazul îmbujorat de frig. Nu recunoştea sora studentului din noaptea cînd a sosit în Bucureşti şi cînd trenul se oprise aproape de intrare în Gara de Nord, fiindcă strivise sub roţi o necunoscută. Vedea numai o odraslă alintată de oameni sătui şi o înglobă în aversiunea lui de flămînd.

— Castanele! Faine castanele!

Măcar cinci lei de-ar găsi într-un fund de buzunar, o hîrtie ruptă, preţul unei jumătăţi de pîini!

— Calde castanele! Faine castanele!

Stăruitor, mirosul fructelor coapte se înălţa din cuptorul improvizat. Alţi trecători se opreau, aşteptau rest, porneau ţinînd cornetul între degete şi schimbau mîna cînd se frigeau prin hîrtia subţire.

Țigănuşul îşi dogorea la jăratîc palmele roze, ca palmele de maimuţă ori de senegambez. Cu o ascuţime precoce, ştia căruia trecător să-i reteză mersul grăbit.

— Coapte castanele! Faine castanele!

Ion Ozun se mută din acest loc al supliciului.

Porni în sus, pe Calea Victoriei. Bătu talpa mai apăsător, să-şi dezmoştească vîrful degetelor în pantofii pirpirii.

Nu avea ochi pentru frumuseţea acestei dimineţi senine de iarnă, cu cerul sticlos şi cu văzduhul deodată purificat. Nici pentru trecătorii curgînd împotriva-i: bărbaţi înfăşuraţi în blănuri, femei rîzînd şi vorbind sonor. În privirea dilatată de tortura foamei, ca într-un început de delir, se perindau ciudat şi spasmodic numai oameni sătui, sătui, sătui...

Prin ușa băcăniilor cu aperitive, cînd se căsca să pri-mească înlăuntru un client vînat de ger, năvălea miros de pește și de cafea, de șuncă și de măsline, de costiță afu- mată și de portocale; mirosul băcăniilor din belșug îndopate cu toate trufandalele culese din toate unghiurile lumii. La „Dragomir” atîrnau iepuri și fazani cu picuri de sînge înghețat în nări. Un coș de crevete. Un snop de banane. Castraveți verzi și struguri de Constantinopol. O langustă vie, ca o reclamă de văpsea lăcuită, mișcîndu-și mustățile uriașe. Și fructe bizare și aurii de tropice, culcate delicat în sicriușe fine de papură, pe căpătîi capitonat.

Ion Ozun vedea cu stranie limpezime bărci fugărind pe oceanul brumos bancurile de sardele; plantatori cu pălării conice supraveghind negri cu încărcate coșuri pe umeri; un vînător cu pușca la ochi, în codru nins de brad; va- poare și gări, fabrici și orezării inundate, tot tumultul planetei, cu porturi și hamali, cu hale imense și cu abatorii, cu uscătorii de fructe și acvarii de păstrăvi, cu minuscule ar-buști de mirodenii și cu moruni giganți atîrnați în cîrlige; tot ce fauna și flora celor cinci continente oferă în pămînt, pe pămînt, în apă și în văzduh; tot ce oamenii celor cinci rase cară de sub toate latitudinile, încarcă, vînează, pescuiesc, cultivă cu savante rafinamente și adună pentru belșugul acesta al rafturilor de băcănii. Fiecare cutie, fiecare ladă, fiecare sac a călătorit din alt capăt de lume ca să ajungă aci și să-i ațîțe nările și privirea flămîndă. Niciodată n-a cugetat ce univers variat și pitoresc poate încăpea într-un raft de prăvălie. Și mai ales ce univers savuros!

Există fericiți care găsesc o pungă în zăpadă. Alții, pe care îi caută cu telegramele o moștenire. Există și acei care-au învățat curajul să ceară.

Un băiat cu șorț alb aleargă cu două franzele rumene și calde în brațe. Este oare un parfum mai amănitor ca mirosul de pâine caldă? Când o frîngi în două, se înalță un abur copt și bun, cum n-a urzit încă divinitatea nicăiri un fruct cu aromă mai dulce. În cîte case, în cîte mii de case din acest București nu se află astăzi bucăți de pâine aruncate la gunoi? Bucăți mari de pâine, felii abia atinse. Ei mîncau acasă, la mătușa lui, care l-a crescut, numai pâine neagră. Poate fi ceva mai bun ca o felie de pâine neagră cu unt? Feliile de dimineață, înainte de a pleca la școală. Bătrîna îl învăța întotdeauna să nu arunce firimi-turile în foc, fiindcă e păcat. Le semăna în prag, pentru păsările cerului. O dată a înșelat-o. Îl trimisese să arunce rămășițele afară. Era ger ca acum și era noapte. Îi era frică și-i era frig. A ieșit în antreu cu pumnul de fărîmi-turi, s-a prefăcut că deschide ușa de afară, dar le-a azvîr-lit în gura sobei din săliță. Îndată s-a împrăștiat un miros de pâine arsă, parcă pentru a dovedi fără întîrziere că nici un păcat nu poate rămîne ascuns. A închis repede ușa și a început să vorbească vrute și nevrute, ca să abată atenția bătrînei în altă parte.

Bătrîna a ridicat ochii de pe împletitură, și o clipă inghițile au stat.

— Nu-ți pare ție, Ionel, că miroase a pâine arsă?

— Da' de unde! a mințit fără să roșească, adulmecînd cu nările ca un capău. Ți se pare matală...

I-a spus Ionel. Îi spunea Ionel.

Acum nicăiri nu mai e nimeni să-i rostească numele cu o dezmiardare chiar cînd îl muștra. Acum e cel mai singur om din acest oraș. Cel mai singur și cel mai flămînd, cum nici cerșetorii în zdrențe nu sînt. Niciodată n-a crezut că într-adevăr se poate muri de foame.

Unchiu-său, Tăsică, grefierul, îl povățuia amărît: „Lasă, măi băiete, prostiile acestea cu scrisul și cu alte năzbîtii, că ai să mori de foame cu ele! Mai degrabă învață un meșteșug sau oploșește-te într-o slujbă!”... Atunci zîmbea cu dispreț de asemenea ideii năîngi ale unui biet moșneag înapoiat. Acum i-a pus și bastonul lui amanet; bastonul cu cap de rață sculptat în fildeș. A vîndut tot, a amanetat tot: ceasul, rîndul celălalt de haine, cărțile; tot pe ce a putut căpăta un ban. Iar de două zile rabdă de foame; alungat de foame din bursucăria lui chir Panaioti de gerul care i-a înghețat și cerneala în călimară, și în nădejdea că printr-o minune cineva ar mai putea avea nevoie de manuscritele lui, de brațele lui, de puțina lui învățătură. Gîndește: „Printr-o minune”... Și într-adevăr a început să-i pară că numai o minune mai poate curma vraja aceasta rea... Cît a avut lemne, cel puțin se așeza la scris pînă în miezul nopții. Cînd s-au terminat, zăcea zgribulit în așternut... Crăciunul l-a făcut cu banii de pe hainele vîndute. Anul nou, cu un singur pol căpătat pe baston — atît i-a dat, și poate i-a dat

cămătarul și-atîta numai fiindcă îi citise în ochi imploarea deznădăjduită. Au și cămătarii uneori inimă! Sau poate că bastonul prețuia înzecit, ca o autentică piesă de muzeu pentru colecționari. Măcar de n-ar fi dăruit în mod stupid colecția lui de timbre poștale, împărțind-o tuturor plodurilor din mahalaua lui înainte de plecare, ca să nu-l uite...

Bică Tomescu e în turneu; de acolo-i trimite cărți poștale ilustrate cu voioase salutări de la chefuri și cu semnăturile necunoscute ale altor voioși comeseni. Mirel Alcaz, abia întors de la congrese și conferințe peste hotare, l-a amînat din nou. Toate revistele i-au primit cu indiferență manuscri-sele, poftindu-l să treacă

peste o săptămână ori două. Mai sînt cinci zile și expiră chiria. Atunci chir Panaioti îi va scoate lădița cu restul de rufe în stradă și nu-i mai rămîne decît să degere culcat într-un vagon la triaj ori pe o bancă în Cișmigiu, cum mor vagabonzii.

Un claxon de automobil îl alungă pe trotuar.

În mașina închisă recunosc pe bancherul Alfred Goldman, Fredy, alături de soața cu părul roșcat, cuibărită în blană scumpă și caldă. Rîdea de ceva și amîndoi erau bucă-lați, rotunzi, albi și grași; de o grăsimе respingătoare. De o prosperitate animalică și nesimțită. Așa cum sînt acum toți trecătorii care-l împing, îl ghiontesc, îi aruncă priviri dușmănoase ori nepăsătoare în goana lor biciuită de ger.

Cînd a sosit aci, în hotărîrile lui naive și tinere, voia să-i cucerească pe toți, uimindu-i. Să le zguduie nepăsarea cu scrisul lui, cu lumea adusă de el, care avea să le îmblînzească omenia, învățîndu-i să vadă tot ce poartă viața cu ea, nedrept, dureros, monstruos... El nu ura atunci pe nimeni, fiindcă în fiecare seamăn descifra o suferință secretă. Scrisul lui și-l voia ca un balsam vindecător. Și dacă avea să cucerească tot ce-l mînase aci: nume, glorie și bani, cucerirea și-o imaginase cu o luptă vitează și grațioasă, după care se va întoarce surîzînd ca un șampion de scrimă, să mulțumească aplauzelor de sus și de jos.

Acum ar fi vrut o biruință sălbatecă, numai ca să-i în-genunche pe toți, să le arunce în față tot dezgustul și să-i biciuiască șuierător pentru nesimțirea lor de sătui. Cu dureroasă surpriză învăța să disprețuiască și să urască. Foamea îi încleșta pumnii în adîncul rece al buzunărilor.

La palat ceasul arăta unsprezece, Se întoarce grăbit, ca un om care și-a amintit ceva, ca să nu pară că hoinărește fără nici o țintă precisă după ce străbătuse de șase ori același drum. În

fața hotelului „Continental” se hotărîse să intre și să se încălzească în hol.

Întrebă portarul la întâmplare:

— Domnul Constantinescu, de la Botoșani, e în cameră?

Portarul nu mai cercetă tabloul cu chei:

— Nu trage la noi nici un domn Constantinescu de la Botoșani... Poate vrei să spunei Dimitrie Constantinescu de la Craiova, un domn înalt cu barbă? Sau poate domnu deputat Armand Constantinescu de la Giurgiu...

— Nu, nu! stărui cu toată convingerea Ion Ozun. Constantinescu de la Botoșani... Mă mir că n-a sosit. Uite, mi-a scris aci și mi-a dat întâlnire!

Spre deplină argumentare, pipăi un plic din buzunar și păru foarte contrariat de această inexactitate a domnului Constantinescu de la Botoșani.

— Poate sosește acum!... se dădu cu părerea portarul binevoitor. Este un tren de Moldova la douăsprezece. Treceți mai târziu...

Ion Ozun se arată foarte încurcat și, ca după o complicată chibzuială lăuntrică, decise:

— Mai bine aștept! N-aș vrea să-l scap.

— Poftiți! arată portarul jilțurile de pai, și se întoarse la condicile sale.

— Uf! răsuflă Ion Ozun, alegînd scaunul cel mai aproape de calorifer și instalîndu-se picior peste picior.

Căldura îl cuprinse îndată și îndată văzu existența mai trandafiriu.

Coborau și urcau, intrînd și ieșind, pasageri grăbiți. Alții se strîngeau într-un colț să șoptească:

— Ia-l pe Horoviț și mergi numaidecît la minister... Vezi, urmărește hîrtia pînă la ieșire! Și nu dai banii decît cînd ai ordinul la mînă. Altfel, te-ai ars!

O doamnă intră încărcată de pachete și, după ce le lăsa portarului, se așeză pe jilțul din față,

începînd să ronțăie pastile de ciocolată dintr-o cutie rotundă. Ion Ozun o privi cu un început de sfîrșeală. Doamna surîse cochet, socotind privirea un omagiu adus frumuseții sale planturoase.

„Are un cap de cafea cu lapte”, gîndi Ion Ozun cu dez-gust. Nu știa unde a citit aceasta foarte de curînd. Dar recunoscuse că autorul observației avea toată dreptatea. Există într-adevăr o mutră specială a femeilor care se hrănesc cu cafea cu lapte. Molîie și fără caracter. Lui nu i-a plăcut niciodată cafeaua cu lapte. Dar, ca niciodată, imaginea unei cești de cafea cu lapte, răcită și cu pielița creată deasupra, în loc să-i apară respingătoare, îi scurmă stomacul cu unghii de fier.

Doamna cu pastile de ciocolată surîdea suav. Își scosese oglinda, roșul și pudra, renovîndu-și fațada.

Ion Ozun o privi asasin.

— Ce faci aici, bre Ozun, bre?

Înainte-i se propti bucuros Țîlică Anastasiu, avocat din urbea lui, numit de concetățeni „Țîlică Găliganul” din pricina staturii și „Țîlică Incident” din pricina măiestriei de chițibușar al procedurii. Era voios și purta subsuoară un ghiozdan doldora.

Ion Ozun rosti cu glas de agonie:

— Ce să fac, coane Țîlică?... Aștept pe cineva.

— Ei bravo! Te-nvîrți, ai?

Economisind vorba, Ion Ozun făcu un gest modest, adică: „așa și-așa”.

— Ei bravo! Bravo ție! Ți-am spus eu că nu făcea pentru tine să te pierzi în porcăria noastră de tîrg... Va să zică îi tragi la gazetă zdravăn... făcu dintr-un ochi complice, fiindcă știa că Ion Ozun a plecat din urbea natală să-și facă o strălucită carieră în presă.

— Mnde! repetă Ion Ozun gestul care însemna „așa și-așa”.

— Ei, ca la început, înțeleg perfect!... înțelesese și asta Țîlică Incident. Dacă nu curge, pică! Pînă ce prinzi cheag... Astăzi cu gazetăria se cîștigă bune parale... Nu mai fă pe modestul! Parcă te văd mîine-poimîine că nu-ți mai ajunge nimeni nici cu prăjina la nas... Și pe cine aștepți?

— Un prieten, care trebuie să vie din moment în moment... afirmă cu toată convingerea Ion Ozun mai mult la adresa portarului decît pentru cel care întrebuse.

— Ei bravo! La revedere atunci... Și de la ușa, întor- cîndu-se pe jumătate: Păcat că nu ești liber... Te-aș fi invitat să iei dejunul cu mine, să-ți mai spun cîte ceva din tîrgul nostru, să le pui la gazetă. Trebuie dat la cap briganzilor!

Spuse și trînti ușa.

Ion Ozun rămase în jilt, neclintit, ca un condamnat ia electrocutare pe scaunul de execuție.

Aceasta nu și-o mai imaginase! Îi venea să alerge după celălalt, să-i mărturisească fără înconjur că nu așteaptă pe nimeni, că n-a așteptat niciodată pe nimeni sau că renunță la întîlnirea cu prietenul închipuit numai ca să afle știrile senzaționale din urbea natală și mai ales să nu refuze invitația la masă.

Dar Țîlică Găliganul, zis și Incident, era departe, și Ion Ozun nici nu știa măcar la ce restaurant ia dejunul, ca să dea peste dînsul ca din întîmplare.

„Sînt un idiot! se muștră de unul singur. Un imbecil. Niciodată n-am să fac vreo ispravă în viață. Idiot! Triplu, cvadruplu idiot!”...

Apoi, ca să se răcorească, autoritar ca la dînsul acasă, strigă la un domn care intrase împingînd ușa cu piciorul și lăsînd-o întredeschisă:

— Ușa, domnule, ușa!

Domnul, docil, se întoarce și închise ușa. Ion Ozun văzu în acest simplu fapt dovada că pentru a fi ascultat e nevoie numai să ceri sau să poruncești cu îndestulă autoritate. Descoperirea îi dădu curaj. Va merge la Mirel Alcaz, va merge la Teofil Steriu și va pretinde ceea ce pînă acum ceruse modest și timid.

Căldura caloriferului îl dezmoțise. Se dădu mai aproape, să înmagazineze o ultimă provizie de calorii; iar cînd își simți spatele destul de dogorit, se ridică.

— Nu mai așteptați? ghici portarul. Dacă sosește domnul Constantinescu îi spun că l-ați așteptat. Numele dumneavoastră?

— Nu importă! vorbi cu siguranță Ion Ozun. Destul să știe că l-am așteptat... are să-și închipuie el cine!

Ion Ozun trecu pe lîngă doamna cu pastilele de ciocolată fără să-i arunce nici o privire. Ieși, lăsînd în urmă ușa deschisă.

Gerul îl întîmpină cu un asalt de înțepături acide. Înteți pașii. Mergînd în același ritm repede și bătaios, recapitula anticipat conversația dintre el și Mirel Alcaz, dintre el și

Teofil Steriu. Totul îi păru din nou simplu și realizabil. Secretul era acesta: să pretindă, nu să ceară milog.

La ziarul unde lucra Mirel Alcaz, unul din oamenii de serviciu îi deschise ușa de la sala de așteptare. Îl cunoștea și știa pe cine caută. Îl cunoșteau acum toți, de cînd tot stîrcea pe la uși.

— Domnul Alcaz e în conferință cu domnul director. Cînd termină, vă anunț.

Sala de așteptare era tixită ca o anticameră de minister. Ion Ozun se așeză lîngă un omuleț bărbos ca un gnom și gînditor ca un inventator nefericit ce era. Îl cunoștea și pe acesta. Îl întîlnea întotdeauna prezent la aceleași ore. Se recomandase odată și-i povestise necazul. De

treizeci de ani născocea tot soiul de lucruri importante și simple; de trei-zeci de ani colecționa brevete, și nimeni nu voia să i le ia în seamă. Frîne de tren, îngrășămintे chimice, substanțe care fac pînza incombustibilă, aparate de ras automat, tocure de scris cu două cerneli — apeși butonul aici, scrie cu roșu; apeși dincoace, curge din rezervor cerneală albăstrie, mingi care nu se pot sparge; secerătoare-plug și elicopterul care n-are nevoie de teren pentru aterizaj; treizeci de bre-vete în treizeci de ani nu împiedicau mulțimea obtuză și oarbă să are tot cu plugurile vechi, să scrie tot cu tocurele lor imperfecte, să se urce în trenurile care se sfarmă în accidente cum se turtesc cutiile de chibrituri sub talpă. De un an descoperise că o fabrică de arme germană i-a „furat” invențiunea lui de pușcă automată, și de atunci nu se găsea un singur om de curaj să protesteze și să dea pe față tîlhăria.

— Toți sînt vînduți, domnule! Pe toți i-a cumpărat! îl încredințase maniacul pe Ion Ozun în șoaptă, privind pe furiș, să vadă dacă nu-l ascultă vreun spion cumpărat de dușmanii coalizați împotriva lui.

Acum inventatorul nenorocos și bărbos era cufundat în gînduri, sugînd un capăt de havană stins, iar Ion Ozun se bucură că nu va fi silit să-i asculte descripția unei alte născociri, care-ar schimba într-un singur an fața lumii.

Se așeză și privi tovarășii de așteptare. Erau înalți și scunzi, bătrîni și tineri, zdrențăroși și eleganți; unii fumînd, alții citind ziare, unii însemnînd o notă pe foaie de hîrtie îndoită pe genunchi, alții puricînd cu mare atenție planisfera

cu direcția alizeelor și musonilor agățată, nu se știe de ce, în perete, ca în sala de așteptare a unei companii de navigație; toți respirau un aer greu, în care își dădu- seră întîlnire toate

miasmele, de naftalină și de violete, de blană și de pudră Coty, de sudoare și lac de unghii, de stofă plouată și de trabuc, de cerneală de tipar și pastile de mintă.

Leșinul de la stomac îi împăinjeni din nou privirea. Se temu să nu cadă și cu o încordare se ridică. Nu mîncase de două zile pe a treia, și totuși îi venea să verse... Îl înspăimîntă gîndul unei scene absurde: el lungit la pămînt, toți agitîndu-se în jurul lui, dînd sfaturi, deschizîndu-l la gît și frecționîndu-l, chemînd Salvarea... Dacă l-ar descheia, i-ar găsi cămașa murdară. După asemenea spectacol n-ar mai putea intra niciodată aci. L-ar crede epi-leptic, sinucigaș, simulator, cine știe ce!... Nimeni nu și-ar închipui că e singurul om din București care n-a mîncat de aproape trei zile și care nu are un singur leu în fundul unui buzunar, măcar o monedă turtită, ciocănită și scoasă din uz.

Silindu-se să calce drept, ieși în antret. Ceru servitorului un pahar cu apă. Apa îi căzu bulgăr de gheață în stomacul gol. Dar îl învioră. Servitorul aștepta poate bacșiș, căci nu se mișca, ținînd paharul deșert pe tavă.

Ion Ozun își hotărî să-l copleșească în fiecare zi cu bacșișuri princiare, cînd va intra și el în angrenajul acestei uzine în care se fabrică opinia publică; atunci cînd va avea și el un birou separat, cu telefon de masă, cînd îl vor aștepta și pe el inventatori nenorocoși cu fruntea genială sau femeii cu unghiile lăcuite cu oja care miroasă a sirop de zmeură. Se căută în buzunar și făcu foarte surprins:

— N-am mărunte acum... cum te cheamă?

— Neculai...

— N-am mărunte, Neculai!

— Lăsați, spuse omul cu tava.

Pe urmă, tot el, binevoitor:

— Poate mai bine vrei să aștepți în birou la domnul Alcaz. Nu-i nimeni la dumnealui.

— Tocmai asta voiam să...

— Pofțiți după mine!

Cel dintîi lucru care-i atrase privirea în biroul lui Mirel Alcaz fu un serviciu de ceai cu paharul golit. Cînd ră- mase singur, pipăi ceainicul. Era cald încă. Îl clătină. Mai clincheti ceva pe fund. Se mai afla și un pătrat de zahăr. Îl puse în gură; dădu restul de ceai călduț pe gît. Și nu- mai după aceea se așeză să aștepte, sugînd bucata de zahăr, fără grabă, ca să dureze cît mai mult.

O înghiți în silă, înecîndu-se cu o mișcare din gît ca struțul, cînd ușa se deschise. Dar glasul dinlăuntru chemă:

— Încă ceva, Alcaz...

— ...ordin, patroane!

Ușa rămase întredeschisă. Ion Ozun ascultă fără să vrea dialogul dintre „patron” și Mirel Alcaz.

— Urmărește chestia Osias-Mladoveanu— Banca Conti-nentală. E vorba să-i aresteze... Ai aflat ceva nou?

— L-am sondat pe Gigă Elefterescu. Imposibil să scot ceva de la el, patroane.

— Hm! mormăi contrariat glasul directorului. Nu pricep jocul lui Elefterescu. Ce interes are să provoace un scan- dal acum, după ce abia a scăpat guvernul atît de ieftin pe chestia împrumutului?

— Interesele pot fi multe, patroane!... Gică Elefterescu arată prea vesel ca să nu pregătească vreo farsă urîță. Cînd l-am întrebat, a strîns din umeri. „Dragă Mirel! îmi spunea, eu las Parchetul să-și facă datoria. Nici nu vreau să mă amestec. Și voi la ziar puteți tipări tot ce știți, ce aflați, ce adulmecați, ce presupuneți. Nu mă supăr”... Prea insista să dăm publicitate scandalului ca să nu intre și aceasta în calculele lui...

— Aceasta-i mai prost! rosti tot atît de contrariată vocea patronului. Cu Osias sînt prieten. Mladoveanu a servit întotdeauna gazeta. Iar de Banca Continentală ne leagă interese. Nu-i putem arunca peste bord pînă ce nu aflăm ce urmărește Elefterescu... Poate e numai o manevră de intimidare. Îl strînge în chingi ca să obțină cine știe ce...

— În orice caz, cu procurorul acesta general are să-i fie greu să dea îndărăt chiar cînd o vrea. Lucrează turcește!

— Cine e, în definitiv, acest Lipan?... Eu nu pricep de unde l-a scos! se miră glasul directorului.

— Un ciufut! Un tip de provincie. Trebuie să fie un ambițios care vrea să-și facă rapid cariera. N-ar fi de mi-rare să-l vedem deschizînd două-trei afaceri scandaloase ca să-și facă atmosferă și pe urmă să-și dea demisia, să se înscrie la țărăniști ori la averescani și să se apuce de poli- tică la toartă. Am mai văzut noi virtuoși d-ăștia.

— Ca Bancea...

— Ca Bancea, și ca Ionescu-Ialomîța, și ca Drugan... Sînt, slavă Domnului, destui!

— Oricum ar fi, un lucru te rog, Alcaz! Cea mai mare prudență... Nu trebuie să facem nici jocul lui Elefterescu, dar nici să ne angajăm prea mult pentru Osias-Mladoveanu — Banca Continentală. Navigăm între două ape, pînă vedem care barcă trage la fund. Iar despre acest Lipan, nici un cuvînt. N-avem nici un interes să-i servim publicitate gratuită.

— Zis și făcut, patroane!

Pașii lui Alcaz se apropiară de ușă. Dar glasul directorului îi chemă din nou înapoi. De astă dată mai ridicat și mai sever:

— Alcaz!...

— ...

— Voiam să evit o chestiune penibilă. Însă mă silești a treia oară să-ți spun, fiindcă văd că se repetă a treia oară. Tu ai dat reportajul cu remanierea lui Goancea de la Domenii?

— Eu... adică... în sfârșit, eu... sună, imperceptibil șo-văind, glasul lui Alcaz.

— Adică?... Adică l-ai adus la gazeta confectionat gata de Tomulescu, care-i vinează portofoliul. La mine nu merg astea! Tot reportajul e inventat. Și e inventat idiot! Întii, ai făcut **un tort**¹ gazetei. Pe urmă, altul mie, personal. Știi bine că Goancea e văr cu nevastă-mea și nu mai era nevoie să ți-o spun că trebuiește menajat. Nu te întreb cât ai încasat de la Tomulescu. Înțeleg afacerile voastre, dar totul are o limită. E a treia oară când se întâmplă. A patra oară să știi că...

— Dar, patroane... protestă glasul lui Alcaz cu un accent vinovat și umil, pe care Ion Ozun nu și l-ar fi închipuit de la

un om cunoscînd atîta lume, tutuind atîtea celebrități și împărțind cu atîta grație atîtea zîmbete și saluturi.

— Nici un patron! Eu nu permit să vă faceți în casa mea toate mendrele! Eu sînt stăpîn, și dorința mea trebuie să fie ordin! Aceasta e! tună glasul directorului, punctînd încheierea cu un pumn în birou.

Spre surpriza lui Ion Ozun, Alcaz rămase mut dincolo de ușă.

— Ce mai aștepți? Am terminat... Și a patra oară, sis-temul meu: Pălăria și bastonul, adio și n-am cuvinte! Eu n-am nevoie aci de intriganți. Vezi acum de-mi fă una la fel cu Osias-Mladoveanu...

Intrînd, Mirel Alcaz făcu o mișcare de surprindere neplăcută cînd dădu cu ochii de Ion Ozun. Începea să-l plictisească prezența aceasta stăruitoare. Se întreba dacă va fi auzit

¹ **Un necaz (fr.).**

ori nu, prin ușa întredeschisă, cuvintele răstite ale directorului.

— Tot pe aci? interogă cu răceală.

— Tot!... Crede că m-am săturat și eu...

— Ce pot să-ți fac, **mon cher ami**? N-ai noroc, și pace! Prăvălia noastră e complectată. Chiar azi am vorbit cu patronul. Ai auzit cum zbiera? El vrea să suprime locuri, nu să mai facem angajamente... Ți-am spus singura soluție, dacă-ți convine. Lucrezi trei-patru luni fără salariu, de încercare. Mai pe lângă secretariat, mai pe lângă reporterii ceilalți. Dacă te afirmi și te impui, au să te tragă ei de mîneacă.

— Puteai să mă previi de aceasta de la început. Am pierdut timpul! se plînsese Ion Ozun.

— Puteam... Multe puteam! Uite ce e, și să ne lămu- rim. Întreabă pe toată lumea. Eu sînt omul cel mai ser- viabil cu putință. Nu mi s-a adresat nimeni să plece nesatisfăcut... Ai văzut cum te-am primit. Dar nu mai înțeleg ce vrei dumneata! Gazetar din pămînt nu te pot face!

E un meșteșug care trebuie învățat. Te-am rugat să aștepți. Pînă una-alta, ți-am spus să mergi cu mine la Interne. Îți făceam rost de cîteva mii de lei de la O.P., ca să ai un fond de rezistență. Ai refuzat.

— Nu ceream pomană.

— Aceasta nu-i pomană... Toată lumea ia de la O.P.

— Vreau să muncesc cîstit, domnule Alcaz! Eu am apelat la dumneata numai ca să-mi dai ocazie să muncesc și să arăt la ce sînt bun.

— Foarte frumos! Foarte onorabil! Foarte lăudabil! Cu singura rezervă că eu nu sînt un oficiu de plasare.

Mirel Alcaz trase înainte blocul de hîrtie și începu să scrie, arătînd astfel că a încheiat discuția. Scriind și ștergînd, nu-și putea alunga întrebarea, iritantă ca un bîzîit de viespe

cînd dă tîrcoale: „Cine i-o fi suflat patronului povestea cu Tomulescu? Există, desigur, în redacție, o canalie care mă lucrează.” Ion Ozun simți lacrimi în ochi și întoarse capul spre fereastră, ca să le ascundă. Cînd privirea îi fu uscată, își luă ziua bună.

— În orice caz, te rog să mă ierți că te-am deranjat de atîtea ori...

— Fără supărare! rosti Mirel Alcaz, scriind înaintea, cu fruntea plecată.

Iar cînd ușa se închise, sună. Porunci servitorului:

— Neculai! De cîte ori mai vine domnul acesta care a plecat, spui că nu sînt aici. A început să mă plictisească individul! Ai înțeles? Ziua, noaptea, seara, oricînd — sînt plecat! Ai înțeles?

— Am înțeles.

Ion Ozun se opri în stradă, nehotărît încotro să apuce. Un vînt subțire și tăios începuse să spulbere zăpada fină. Era ora mesei. Trecătorii se răsuceau în călcîiul șoșonilor, întorcînd spatele vîntului, purtînd pachete, făcînd semne automobilelor să oprească. Din ușa unui restaurant potopi miros de mîncări calde. Mai ațîțător decît toate, miros de varză prăjită. Se rezemă de perete. O țigancă, încotoșmată în trei rînduri de boarfe, întinse ghearele vinete:

— Fă-ți pomană, boiarule... Numai doi lei, boiarule, că mi-a murit hun cophil...

— Lasă-mă! N-am!

— Auoleo, zgîrcit mai hești, urîtule...

Ion Ozun porni împleticindu-se, cu senzația că nici oamenii, nici clădirile n-au relief înaintea-i. În ultimele două luni mai răbdase de foame cîte o jumătate de zi, cîte o zi chiar; niciodată atît ca acum. Diseară se împlinesc trei zile de cînd a băut ultimul ceai cu patru, nu, cu șase chifle. Se uita și chelnerul curios. Restul de apă caldă golit

adineauri din paharul lui Alcaz și pătratul de zahăr i-au ațîțat foamea mai crunt. Îl îndeamnă gînduri absurde: să intre într-un restaurant, să se așeze la masă, să mănînce zdravăn și pe urmă să spună că a uitat punga acasă... Patronii de restaurant au tot interesul să evite un scandal. Dar pentru aceasta e nevoie de curaj, și el și-a sleit tot curajul.

Se tîrî de la un hotel la altul, căutînd domnul imaginar, Constantinescu, de la Botoșani. Se încălzi astfel la toate hotelurile care aveau hol cu jîlturi confortabile și calorifer. Cu o ameteală care-l făcea să calce împleticindu-se și să se bîlbîie ca după o noapte de băutură, inventă alți prieteni iluștri și inexacti la întîlnire: Grigore Alexandrescu, Vasile Cîrlova, Veniamin Costachi, St. O. Iosif. În unele holuri ațipea de-a binelea, toropit de căldura uscată.

Așa îl cuprinse noaptea, și noaptea îl înfricoșă. Avea groază de încăperea lui înghețată, unde se va întinde flă-mînd și zgribulit, sub plapoma glacială, ca îndată ce-a închis ochii să-i apară vedenii de delir. Gerul polar amor- țise gîndacii dezgustători în cotloanele lor. Dar altă tor- tură îi rezerva acum întunericul. Aflase că în camera aceea, în iarna trecută, își făcuse seamă o femeie săracă și străină. Era, după spusele lui chir Panaioti, o femeie fără vîrstă și fără frumusețe, îmbrăcată în vestminte fumurii. Nu știa bine de unde venise, nici ce suferință curmase cu ceașca de otravă. Iar acum, noaptea, umbra necunoscutei se desfăcea din unghere. Prin somn, Ion Ozun o vedea plecîndu-se asupra pernelor, cercetîndu-i fața, agitîndu-l cu un deget rece de os. Și visurile lui erau chinuite de această prezență impalpabilă și năbușitoare.

O dată cu noaptea, viscolul se îndîrjise. Vîntul subțire adusese nori plini, se înverșuna, rostogolind uriașe talazuri de ninsoare. Trecătorii goneau împuținați pe străzile de-

șertate. Tot orașul fu cutreierat de stihiile dușmănoase ale viforului, dezlănțuindu-se cu prelungi chiote deasupra ulițelor, înfundându-se în ganguri, zgâlțîind ușile și smulgînd tinichelele firmelor. Ion Ozun trecu pe lîngă ferestrele cafenelelor luminate, unde se vedeau dincolo de geamul cu ferigi de gheață umbre gesticulînd și golind băaturi fierbinți.

Trecu pe lîngă sute și sute de alte ferestre, cu perdelele trase și cu lumini bune, unde oamenii se refugiaseră de urgia de afară în încăperi calde, în scaune trase la gura sobei, în culcușuri moi, mirosind a olandă proaspăt călcată.

Pe alocuri, surd, străbătea cîntul unui clavir. Se profila pe perdea silueta unei femei, depărtîndu-se și apărînd. Ges-tul unei țigări duse la buze. Și totul din nou era suprimat de cortina unui alt val de ninsoare, smuls de pe acoperi-șuri, tîrît din piețe, măturat dintr-un capăt în altul de stradă. Becurile se balansau, clipind, gata să se stingă sau poate gata să cadă. Tramvaiele duruiau goale, cu scrîșnet sinistru de fier.

Approape de casă, Ion Ozun se opri gîfîind. Nu-și mai simțea picioarele, nu-și mai simțea mîinile; avea senzația că vîrfurile urechilor a devenit sfărmițos ca porțelanul și că o singură atingere ar sparge sfîrcul în zeci de bucăți. Se opri să se încălzească. În mijlocul străzii, după un paravan de scînduri, ardea o floare electrică.

O floare stranie. Flacăra unui aparat de lipit țevi, fier, or altceva. Pămîntul era săpat; cuburile de granit, des-fundate. Un om ghemuit, cu genunchii la bărbie, mîncă o bucată de pîine și de slănină, ferit de viscol, în dosul peretelui de scînduri.

Ion Ozun întinse pe rînd, spre dogoarea flăcării talpa ghetelor, latul palmelor, obrazul cu ochii înlăcrimați de ger.

— Grozavă mînia lui Dumnezeu! vorbi omul, cu bucata în gură, trăgîndu-se într-o parte, să-i facă loc. Dă-te mai încoace, domnule, și nu te apropia prea tare... Nici nu simți cînd arde... Așa!

Ion Ozun se tupilă alături de lucrător. Mirosul de slă- nină afumată îl lovea drept în față. Omul tăia felii sub- țiri cu un briceag, le tăvălea în sare și mușca din ele cu mare economie. Pe degetele înnegrite de cărbune și de pilitura fierului unsoarea pusese reflexe metalice.

— Și dumneata stai toată noaptea aici? se simți dator să întrebe ceva Ion Ozun, întorcînd ochii leșinați de la dărăbul de pîine și da la capătul de slănină.

— Pînă vine cealaltă echipă... Ne schimbăm două echipe pe noapte. Mîine dimineată e ordin să fie lucrarea gata.

— Greu de lucrat pe asemenea ger...

— Greu, domnule! Dar înlăuntru e mai adăpostit. Vezi și dumneata: patru metri adîncime, nu-i glumă!

Groapa era adîncă. Rămăseseră încrucișate, unele sus, altele mai jos, numai țevile de beton și de plumb: măruntaiele subterane ale orașului.

— De-acum mă cobor!... vorbi omul, strîngînd restul de pîine și de slănină într-o bucată de ziar.

Șterse limba briceagului întîi cu degetele, pe urmă pe genunchiul unsuros al pantalonilor. Așeză pachetul sub un sac împăturit, puse deasupra o piatră, ca să nu-l sufle viscolul.

— Acum, o gură de rachiu ar face multe parale! adaogă, curățîndu-și mustețile cu dosul mînei. I-ar pune capac... Iac-așa mîncăm noi,

domnule, cum apucăm și unde ne prinde vremea. Viață de câine, nu alta!

Ion Ozun dădu din cap, în semn de înțelegere și de compătimire. Omul luă felinarul și începu să coboare scara.

— Apoi, noapte bună! Nu te apropia prea tare, domnule! Crezi că nu arde și, când colo, acasă găsești talpa că se desface ca hîrtia.

Ion Ozun rămase singur lîngă flacăra albă și orbitoare. Se plecă să privească în groapă. Omul, vîrît între două rînduri de țevi, începuse să taie ceva, să lipească și să înșurubeze ceva.

Atunci Ion Ozun se ridică.

Privi împrejur. Nu era nimeni. Numai chiotul viscolului hălăduind în piața deșartă.

Întinse mîna sub sac, apucă pachetul cu rămășița de pîine și de slănină înfășurată în ziar și fugi în întuneric, strîngîndu-le, pradă, la piept.

II

VRAJA CEA REA SE DEZLEAGĂ

— Eu m-aş mulţumi cu bani! Cu bani din plin, nu glumă! Măcar un sfert din venitul unui miliardar american. Cu bani cumperi totul. Dacă vrei glorie, dacă vrei femeie, dacă vrei puterea! spuse cel dintîi, un tînăr mărunţ şi zgribulit într-un inseparabil palton fără căptuşală. Şi adăogă: Mi-aş vinde umbra, viaţa, sufletul, ca Peter Schlemil pentru o pungă fără fund, sau ca eroul lui Balzac din *La Peau de chagrin*.

— Eu aş vrea o femeie care să mă iubească. Ea ar compen-sa totul! spuse al doilea, cel cu pleoapele roşii şi fără gene, cu părul rar de culoarea cînepii şi coşuri cu vîrf alb pe obraz.

— Pe mine m-ar mulţumi numai puterea! Dar o putere totală, de viaţă şi de moarte, să-i văd pe toţi tremurînd înain- te-mi şi tîrîndu-se ca viermii! Cum erau tiranii absoluţi ai antichităţii, cum erau şefii hoardelor asiatice de năvălitori; Atila, biciul lui Dumnezeu, Gingis-Han, cel cu piramidele de-o sută de mii de cranii. Cum sînt regii triburilor africane. Cum erau seniorii feudali care spintecau pruncii servilor să-şi încălzească picioarele înlăuntru cînd se întorceau de la vînătoare...

Toţi se răsuciră uitîndu-se cu mirare la camaradul lor cu dorinţi atît de crude şi neaşteptate. Căci de felul lui era un camarad timid şi milos, care nu putea trece pe lîngă un cerşetor fără să nu se oprească şi să scotocească ultimul ban din pungă.

Al patrulea, cel căruia toţi îi spuneau în derîdere Filozoful, rosti:

— Nu vedeţi, prieteni, ce dorim toţi? Ceea ce ne lipseşte mai mult. Ni se pare că fericirea e acolo unde pentru fiecare e mai inaccesibilă. Ah! prieteni, prieteni ! Dacă am desface

mumiile din faşele lor şi dacă le-am stoarce în pumn inima lor de iască, tot ar mai ţîşni un

strop de vanitate din iasca uscată de trei-patru mii de ani!...

Teofil Steriu își începea dimineța cu o cafea cu lapte dublă, două chifle cu unt și o farfurioară de caimac; toate servite dimineța, în pat, la ora 6 precis.

Toate îl așteptau pe mesuța de noapte.

Deschidea ochii, poate nu la zgomotul imperceptibil al pașilor pe covorul persian, ci la mirosul aburind de lapte și de cafea. Îndată se înălța în capul oaselor, gemea satisfăcut ca un pisoi gîdilat sub gușă și începea operațiunea care era complicată și însemna pentru el una din puținele plăceri ale existenței, savurată pe îndelete, departe de graba veacului și de tirania meșteșugului scriitoricesc.

Chipul cum drămluia laptele și cafeaua din serviciul de porțelan în doze savante, cum întindea delicat caimacul gros de pe farfurioară cu lingurița de argint dovedea o cucernicie de om care știe să respecte tabietul stomacului. Pe urmă, își împreuna palmele pe pîntec, și o jumătate de ceas mistuia cu ochii întredeschși, cufundat în brațele jilțului, în halat, cu picioarele butucănoase îngropate în pa-pucii de pîslă și cu papucii îngropați în blana de urs alb.

Pe mesuță se aflau adunate scrisori și ziare de două-trei zile în urmă. Banda ziarelor rămînea nedesfăcută. Scrisorile se înălțau vraf.

Teofil Steriu nu simțea nici o curiozitate să afle ce se petrece pe lume și cu atît mai puțin ce-i poate scrie un necunoscut.

Da aceea nu deschidea decît plicurile cu scrisul dinainte cunoscut și nu le deschidea pînă într-o săptămînă ori două de la primire, cînd orice știre avea vreme să se răcească și să nu mai aștepte răspuns.

Într-o vreme cercase să lupte împotriva năvalei de grăsime. Suprimase cafeaua cu lapte, chiflele cu unt, dejunul copios, iar

dimineța o inaugura cu un sfert de oră de gimnastică, după metoda căpitanului J. P. Müller. Sistemul profesorului suedez dădu însă greș. Teofil Steriu pierduse într-o lună un kilogram la cântar, dar pierduse și pofta de lucru.

Perspectiva îl înspăimîntă. Îi amenința însăși rațiunea lui de existență.

Ca atare, se resemnă tabieturilor vechi, și în fiecare an cântarul îi arăta un adaos de două ori trei kilograme, iar raftul librăriilor, un plus de două ori trei volume. Aceasta se întîmplase cu vreo zece ani în urmă. De atunci omul și opera crescuseră în pas egal.

În jumătatea de oră de somnolență cărnurile se revărsau trîndav în jilțul cu arcuri moi, dar cugetul ager, dincolo de ceața torpoarei.

Atunci Teofil Steriu hotăra cu o extraordinară luciditate destinul eroilor din acea zi. Îi logodea sau îi omora; îi plimba prin alt veac sau îi tortura în teribile cazne sufletești, pe lîngă care cele ale Inchiziției rămîneau o jucărie nevinovată; îi pedepsea neîndurat pentru nevrednicile lor păcate sau îi răsplătea generos pentru faptele lor bune și mari.

Cînd minutarul arăta jumătate de oră împlinită, soarta personagiilor era irevocabil încheiată. Încheiată era și trîndăvia pe acea zi.

Intra în cabina de baie, își biciuia căptușeala adipoasă a trupului sub asprele șfichiuri de duș; proaspăt primenit și îmbrăcat corect, ca un șef de birou luni dimineța, se așeza la masa de scris, unde migălea cu necurmare pînă la douăsprezece, umplînd foile pătrate de hîrtie cu rînduri mărunte, fără adaosuri și fără ștersături.

Servitoarea avea poruncă să nu primească pe nimeni. Pentru toată lumea, Teofil Steriu era absent. Iar telefonul ridicat din cumpănă nu răspundea chemărilor niciodată. Teofil Steriu se izola de existența universului fiindcă nimic

din toată viața altora nu-i părea vrednic de cel mai mic interes.

El scria.

Puținii prieteni care izbuteau să calce consemnul și să pătrundă în biroul de lucru erau uimiți de goliciunea pereților și scandalizați de lipsa unei biblioteci. Teofil Steriu nu mai tăiase o carte de douăzeci de ani. Ce putea să afle din scrisul altora? Nimic nu există pe lume nou. Dacă oamenii au început să zboare, el era încredințat că n-au să se înalțe prea sus. Dacă oamenii erau frământați de o

îndrăzneală cugetare a unui savant, el știa că tot ce poate gândi un om a mai fost gândit de alt om.

Iar ochii, când se ridicau de pe foile de hîrtie cu scrisul mărunț, își stingeau îndată viața, înecați în bulzul opac de grăsime, prin care nu străbătea nimic din arzătoarea zbatere de afară.

La ceasul douăsprezece așeza tocul pe suportul unde mai așteptau o jumătate de duzină, cu penițele proaspăt schimbate, pagina foile, le adăoga la cele de ieri și de alaltăieri. Suna servitoarea:

— Ce ne dai astăzi, Hanți, la masă?

Întrebarea își avea rost, deoarece, în orînduiala de om resemnat la singura îndestulare a stomacului, Teofil Steriu ținea întotdeauna să anunțe din vreme stomacul de ceea ce-l poate înveseli ori mîhni. Neplăcerile erau puține, fiindcă Hanți era veche și neîntrecută bucătăreasă. De altfel, măcar că era burduhoasă și slută ca Mama-pădurii, el o și botezase din vremuri imemoriale „*la belle Aurore*”¹, după numele celebrei mame gastronome a celebrului gastronom Brillat-Savarin.

¹ Frumoasa Aurora (fr.).

Ea nu se supăra nici de asta, nici de nimic, căci avea o inimă de aur.

De astă dată „**la belle Aurore**”, după ce isprăvi lista mîncărilor propuse pentru acea zi, nu se dădu dusă:

— Este un domn care nu vrea să plece. Domnul acela care a fost de vreo douăzeci de ori și v-a lăsat săptă-mîna trecută un pachet. Zice că așteaptă afară, și dacă nu-l primiți, se culcă pe scări.

— Ei, asta e nostim! se miră placid Teofil Steriu. Ce fel de domn e acela care se culcă pe scările oamenilor?

— Îl cheamă Ion Ozun și spune că trebuie să-l primiți numaidecît.

— Din ce în ce mai nostim!... Cum adică, trebuie să-l primesc? se înveseli Teofil Steriu cu o scurtă lucire în ochi. O fi un nebun?

— Nebun nu-i! Dar după cum mi-a vorbit, cred că nici n-are mult.

— Uite ce e... Ia pachetul și dă-i-l îndărăt... Vezi care pachet, că sînt mai multe... Tu le cunoști.

Servitoarea căută pe măsuta dintre ferestre, unde se afla un teanc de reviste, cu banda neatinsă, plicuri galbene cu manuscrise, pachete în ambalajul librăriilor.

— Aista-i! Îl cunosc după sfoara roșie.

— Foarte bine. Dă-l îndărăt și spune că nu-i nici un răspuns. Eu n-am vreme de răspunsuri.

Servitoarea ieși cu pachetul. Teofil Steriu bătu toba în postavul biroului cu vîrfurile degetelor. „Ce ciudați sînt oamenii! gîndi. Ce are de spus un om altui om? Acesta trebuie să fie un maniac ori un copilandru, ca să se adreseze cu atîta stăruință unui străin.”

Afară sluga întîrzia. Pe urmă se auzi zgomot, ușa de la antreu trîntită și în prag apărură Ion Ozun.

Era cu paltonul nins, cu ochii de viezure într-adevăr strălucind într-un nebunesc acces de disperare.

Din nou nu mîncase de o zi. Într-o lună bătuse la alte uși, vînduse traducerea unui roman-foileton, ***Fiul milionarului*** pentru trei sute de lei; căpătase îndărăt banii împrumutați prietenului în turneu, împrumutase alții de la el, se hrănise numai cu pîine și ceai.

Sfîrșise tot și nu vedea nici o scăpare.

O revistă de avangardă îi publicase o nuvelă. Dar revista nu plătea colaborarea; dimpotrivă, se tipărea din colecta colaboratorilor. De altminteri, parcă molipsită mortal de iremediabila lipsă de noroc a junelui și noului colaborator, își încetase apariția, tocmai cînd anunța importante transformări.

Singura nădejde îi rămăsese deci numai la Teofil Steriu.

Dar acum, după ce împinsese servitoarea în ușă să intre cu sila, omul gros din jilțul biroului îl intimidă.

— Domnule Teofil Steriu, gîngăvi pierzîndu-și șirul pa-teticei perorații de-o sută și de-o sută de ori pregătită, vă rog să mă iertați... Recunosc că nu e un fel civilizat de a forța ușa cuiva, însă...

— Într-adevăr, sînt de acord cu dumneata! fu de aceeași părere Teofil Steriu, ridicînd sprîncenele și continuînd să bată toba cu degetele în postavul biroului.

Ochii înecați în grăsime fixau cu dezaprobare picioarele lui Ion Ozun, pline de zăpadă și lăsînd viermișorii de

gheață topită pe covor. Ion Ozun înțelese privirea. Se zăpăci și mai grozav.

— Cum aș putea să vă spun în zece cuvinte ce m-a mînat la dumneata, domnule Steriu?...

— De ce ții numaidecît să mă informezi în zece ori în o sută de cuvinte despre un lucru care nu mă interesează, te asiguri? De ce ții să pierdem timp amîndoi? spuse cu indiferență Teofil Steriu. Timpul meu e măsurat.

Privirea fixă acum dîra de apă care șuroia de pe pălărie. Ion Ozun căta împrejur, neștiind unde s-o așeze. Ochi un scaun, îl trase cu hotărîre în fața biroului și se instalează nepoftit. Încercă să rîdă, dar rîsul fu ca un rînjit de cîine bătut. Cum plănuiise el de ani și de ani întîlnirea aceasta, și cum se petrecea!

— Înțeleg tot ce gîndești dumneata, domnu Steriu...

— Nimeni nu poate să înțeleagă ce gîndește alt om! strînse din umeri Teofil Steriu, continuînd să bată toba în birou cu degetele grase ca niște oribili cîrnăciori sleiți, decolorați, descompuși, într-o vitrină de birt falimentar.

— Te rog totuși să mă ascuți... imploră Ion Ozun. Numai zece minute! Pe urmă mă poți da afară.

— Nu dau pe nimeni afară. Îi aștept să iasă singuri! anunță Teofil Steriu, încetînd să bată toba. Poftim! Așeză ceasul din vestă pe birou. Sînt douăsprezece și douăsprezece minute; la douăsprezece și douăzeci și două minute, întrevederea pe care ți-ai acordat-o singur forțîndu-mi ușa a luat capăt. Aștept! Urmează!

„Nu este un om care să poată înțelege! gîndea cu spaimă Ion Ozun. Inima lui e o bucată de osînză. Și dacă plec de la el, nu-mi mai rămîne nimic... E un om mort! Pentru el nimic nu există: nici înduioșare, nici curiozitate. Mort! Mort! Cum de-a scris atîtea cărți simțite? A fost un înșelător. Cum de-am putut crede în el vreodată?”...

„Nebunul acesta are de gînd să-mi strice masa! gîndea în același timp, scos din

răbdări, Teofil Steriu. Se răcește ciorba de perișoare, se dezumflă sufleul și se arde friptura! Și-mi pătează covorul cu toată apa care curge din el ca dintr-un robinet.”

Tuși și roști cu ochii la ceas:

— Am spus: poftim! Aștept! Au trecut două minute...

Ion Ozun întinse amîndouă mîinile a rugăciune. Pălăria căzu jos de pe genunchi. O lăasă la picioare și vorbi:

— Am încercat să pătrund la dumneata de nenumărate ori. Din octombrie pînă acum, vreme de cinci luni, în fiecare săptămînă am trecut măcar o dată să bat la ușa dumitale... Mi s-a spus întotdeauna că ești plecat. Acum am înțeles că era un sistem. Nu voiai să mă primești și să mă ascuți.

— Nimic nu mă poate obliga să ascult pe nimeni... grăi moale Teofil Steriu.

— Dar pentru numele lui Dumnezeu, nu e vorba de obligațiune! Eu am învățat să simt din cărțile dumitale. Mi-am spus că într-un ceas cînd nu voi avea cui mă adresa să-mi îndrume pașii, am să găsesc un prieten mai mare. Un părinte, un frate mai în vîrstă și ocrotitor. Eu am crezut în cărțile dumitale...

— N-am obligat niciodată pe nimeni să creadă în cărțile mele... strînse din umerii lați Teofil Steriu, apucînd un creion colorat și începînd să deseneze pe sugativa mapei de scris.

— Cum să vorbesc, domnule Steriu, domnule Teofil Steriu? La fiecare cuvînt mă lovesc de indiferența aceasta sceptică și ironică, impermeabilă. Gîndește că un om care de cinci luni bate cu atîta stăruință la ușa dumitale are ceva de spus. Nu te poate interesa, nu te poate mișca aceasta?

— Să presupunem că da, dacă vrei dumneata... căzu de acord Teofil Steriu,

desenînd o rotocoală și ștergînd-o nemulțumit, fiindcă nu era perfect rotundă.

— V-am lăsat un manuscris. Trei povestiri. Ceream o părere. O încurajare sau o condamnare. Dacă merită un cuvînt pentru editor sau pentru o revistă. În scrisoarea mea spuneam că sînt singur, că vin dintr-un oraș de provincie, că sînt sărac și că m-am adresat dumitale fiindcă prin dumneata am căpătat îndemnul scrisului. Ceream mult?... O jumătate de ceas pierdut cu lectura. Dacă te convingea vreo însușire cît de mică, speram că aveai să faci dumneata ceea ce face un frate mai mare pentru unul mai mic. Îmi spuneam că nu se poate să nu bănuiești în ce singurătate și deznădejde se află un om tînăr într-un oraș unde totul îi e

dușmănos! Pentru aceasta am lăsat manuscrisul să pledeze în numele meu. Servitoarea mi l-a restituit neatins. N-a stîrnit nici măcar curiozitatea unei răsfoieli de cinci minute.

— De unde știi dumneata? M-am uitat prin el. Nici mai bun, nici mai rău decît altele...

Ion Ozun rîse subțire, ca un schelălăit.

Scoase pachetul cu manuscrisul din buzunarul paltonului și îl puse pe birou, bătîndu-l cu latul palmei.

— Te-ai uitat dumneata prin el, domnule Steriu? Nu e adevărat!... Șnurul acesta și nodul acesta îmi fac do- vada. Nici n-au fost atinse! L-am legat cu trei noduri, din superstiție, ca să-mi fie cu noroc. Uite, nodurile sînt cum erau...

Teofil Steriu avu o scurtă scăpărare de surpriză în ochi, pe care Ion Ozun n-o observă.

Surîse, încetînd să deseneze și punînd creionul colorat alături.

— Ai dreptate! N-am citit manuscrisul dumitale, cum nu citesc nici un manuscris.

Ți-am spus că mi-e timpul măsurat... La ce-aș citi? Cine are talent își face singur drum. Cu cât se lovește de piedici mai multe, cu atât se înverșunează și se călește mai dîrz. Iar dacă sucombă pe drum, înseamnă că nu era făcut pentru aceasta. Să-ți dau un sfat? Scrisul nu se învață și talentul nu poate fi stimulat... Te naști cu acest demon, și atât... Teofil Steriu căscă, ducînd mîna grasă și pistriuată la gură. Apoi repetă, cu ochii la ceas: Te naști cu acest demon, și atât... La ce mai poate fi bun un sfat?

— Dar n-am cerut sfat, domnule Steriu; cum să scriu și cum să nu scriu?... Am cerut un cuvînt bun dacă scrisul meu merită! Un cuvînt bun, undeva, ca să-mi găsesc o posibilitate de existență prin scris și să mă realizez.

— A! Și dumneata vrei să te realizezi? Se vede că e o incurabilă boală a vîrstei... Te-ai gîndit dumneata cîte alte satisfacții îți oferă tinerețea dumitale și cît de absurd e să fugi de ele? Scrisul înseamnă muncă, luptă încăpățînată cu materia. Iar munca e o tristă necesitate; nu o sacră necesitate! E cloroformul vieții... Ne privează de tot ce viața are mai bun. Peste o lună dă primăvara. În loc să te bucuri de primăvară, dumneata crezi că e o fericire să te

închizi între patru pereți afumați și să-ți ucizi tinerețea torturîndu-te să zugrăvești o primăvară, altă primăvară, la care nu participi?... Acum nu-ți dai seamă! Cînd îți dai seamă e întotdeauna prea tîrziu. De ce vrei numaidecît să scrii?

— Dumneata singur ai spus, domnule Teofil Steriu: Te naști cu acest demon, și atât! Există ceva în mine care se cere spus.

Teofil Steriu îl măsură din ochi cu o mare compătimire:

— Nimic nu merită să fie spus. Și nimeni nu poate spune într-adevăr ce-a avut de spus. Noi vindem tinichea drept aur. Să-ți declar eu care e adevărul? Când începi să scrii, la douăzeci de ani, vrei să faci o cititoare să plîngă. Dar după ce plînge, cititoare își șterge nasul, ceea ce știi că nu are nimic grațios... Toți mințim: aceasta e! Toți mistificăm realitatea. Iar pedeapsa cea mare a mincinosului nu e că nu-l mai crede nimeni, ca în feluritele istorioare cu morală din cartea de citire pentru clasa a doua pri-mară. Pedeapsa cea mare e că nu mai crede nici el, în nimeni și în nimic!... Când dumneata te-ai hotărît să scrii, de fapt te-ai hotărît să te sinucizi lent. Să te lipsești de viață. Să nu mai crezi în simplitatea ei! Să nu-ți mai în-semne viața decît obiect, pretext, subiect de literatură... Pentru cel care scrie rîndul tipărit e un punct de sosire. E un sfîrșit. Singura rațiune de existență! Pentru cititor e un punct de plecare... Pe palavrele dumitale, lectorul și mai ales lectoarele, diversele **Madame Bovary**, construiesc o lume și sentimente himerice!... Așadar, după ce te lipsești din buna dumitale voie de savoarea vieții, mai păcă-tuiești și altfel față de viață. Devii dăunător, înveninînd existența cititorilor, introducînd în viața altora un element de tulburare: minciuni, sentimente false, idei absurde, sen-zualitate, desfigurare. Literatura e dușmana și corupă-toarea vieții fiindcă îndepărtează pe om de la simplitate.

— Atunci dumneata de ce scrii? întrebă triumfător Ion Ozun.

— De ce? Fiindcă atunci cînd eram de vîrsta dumitale nu s-a găsit nimeni să-mi spună cele ce-ți spun eu acum!... Dimpotrivă, m-au încurajat pe această cale a pierzării. Pe urmă era prea tîrziu. Eu am socotit întotdeauna că

șoa- recii, despre care zoologii spun că ar fi animale excepțional de inteligente, în fond sînt niște idioți. O dată ce au căzut în capcană, ce le folosește să se mai zbată? Cel puțin să mănînce toată slămina... Aceasta e tot! Dumneata ai vrut un sfat... L-am dat! Mă îndoiesc că ai să-l urmezi. Am mai încercat-o odinioară cu alții și mi-am făcut dușmani.

De aceea nu vreau să ascult pe nimeni, să citesc pe nimeni și să sfătuiesc pe nimeni... Dar văd că cele zece minute au trecut de mult, tinere confrate, și eu nu mai am nimic de spus, anunță Teofil Steriu, băgînd ceasornicul în buzunarul vestei.

Ion Ozun nu se mișcă de pe scaun. Spuse deodată:

— Dumneata știi că am furat ca să mănînc?

— Foarte rău ai făcut că ai furat ca să mănînci... strînse din umeri cu nepăsare Teofil Steriu. Mîncarea se poate cîștiga prin muncă la vîrsta dumitale și cu brațele du- mitale!

— Nu numai atît! Am furat ultima bucată de pîine de la un lucrător. De la un om sărac. Mi-a spus vorbe prietenoase, mi-a făcut loc alături să mă încălzesc... Și cînd am știut că nu mă poate vedea, am furat pîinea lui și am fugit. Nu mîncasem de trei zile. Aceasta s-a întîmplat acum o lună.

— Și de ce mi le spui mie toate acestea?... Eu nu sînt duhovnic... începu Teofil Steriu să bată din nou toba cu vîrfurile degetelor. Dar privirea nu mai era placidă. Se lumină de un început de înțelegere și de simpatie. De ce mi le spui? repetă întrebarea cu prefăcută asprime.

— O spun fiindcă am nevoie să mărturisesc cuiva. Mă apasă! De cinci luni de zile caut în acest București de un milion de locuitori un om să mă asculte, și nu-l găsesc. Caut pe cineva să mă folosească, iar munca mea nu-i

trebuiește nimănui... N-am știut niciodată că sărăcia poate fi o suferință atît de înfricoșată!

Teofil Steriu întinse mîna grasă și păroasă peste birou, apăsînd-o peste mîna slabă și încă rece a lui Ion Ozun:

— Aceasta o știu, copile! De foame și de sărăcie am suferit și eu... Am învățat atunci că sărăcia nu e o stare de care trebuie să fii mîndru, orice ar spune moralistii. Ca dovadă că prima grijă a săracului e să scape de sărăcia lui. Dar tot atunci am învățat că suferința e necesară. Ea ne adîncește, și ne frămîntă, și ne deosebește de dobitoc...

Drama e atunci cînd nu mai suferim de nimic. Suferința presupune speranță de eliberare. Ea îți dă un scop vieții. Și important în viață e să urmărești un scop; nu să-l atingi! Cînd l-ai atins, ești un om mort! Vezi dumneata ciudățenia? Orice debutant are drept să creadă că va silui soarta, că-și va croi singur norocul. El pleacă la război, hotărît să biruie cu orice preț. Și aceasta îl întreține. Vai lui, însă, dacă într-adevăr biruie!... Un biruitor nu mai are nici o speranță! Dumneata socoți o mare nefericire că ai fost împins de soartă să furi o bucată de pîine. Te asigur eu că peste douăzeci de ani, dacă vei avea nefericirea să „te realizezi”, cum zici, ai să suspini după gustul cîrmolului aceluia de pîine furată... N-ai să-l mai întâlnești niciodată!

Ion Ozun scutură din cap?

— Aceasta o spui dumneata ca o mîngîiere, domnule Teofil Steriu. O spui fiindcă orice om se răzbună pe suferințele trecute, ironizîndu-le. Cînd un om își ironizează o durere veche crede că a devenit tare. Nu crede, numai! E semnul cel mai sigur că a devenit tare.

— Dar nu ironizez nimic! spuse cu bunătate Teofil Steriu. Nu ironizez și nici nu cred că am devenit tare. Ce e aceea „tare”? Vezi că nu ne putem înțelege? Omul e astfel construit,

încît nu crede decît în virtutea și în sinceritatea nevolnicilor, a disperaților, a învinșilor. Ce-ți spui dumneata? E un om ajuns! Sinceritatea unui ase- menea om nu poate fi decît calcul și ipocrizie... Acum să lăsăm aceasta și să te întreb un lucru, la care am să te rog să-mi răspunzi fără înconjur. De cînd n-ai stat la masă?

Ion Ozun plecă ochii în pămînt.

— Ieri dimineață am băut un ceai cu patru cornuri. Doisprezece lei. Dar pot spune că de o lună jumătate n-am stat la o masă adevărată.

— Uitați-vă la acest copil! ridică Teofil Steriu mîinile grase și scurte spre tavan, adresîndu-se unui auditoriu invizibil. N-a mîncat omeneste de o lună jumătate și lui nu-i trebuie masă. El vrea glorie! E teribilă vîrsta aceasta, domnilor! Sînt sigur că nici foc n-ai în camera dumitale. De cînd, haide, spune!

— De două luni... mărturisi Ion Ozun.

— Ei poftim! Și prietenii dumitale cum au tolerat aceasta!

— N-am prieteni. Nu cunosc pe nimeni.

— Sigur. Puricii n-au purici... După ce-ai îndurat aceasta, nu găsești că e mai bine să-ți cauți altă îndeletnicire? Ești tînăr. Ai încă vreme. Persiști în ideea dumitale de sin-ucigaș?

— Persist! Încercă Ion Ozun să-și sumetească glasul, privirea și capul; dar glasul, privirea și scuturarea frunții fură fără vlagă, de om sfîrșit.

— Am știut eu. Boală fără leac! rîse Teofil Steriu. În fața lui Dumnezeu am conștiința împăcată. Am făcut tot ce e omeneste posibil să te vindec. Dacă nu se poate, nu se poate! Acum dezbracă acest palton și vino să împărțășezi dejunul cu mine. Ciorba are să fie rece, sufleul plăcintă și friptura arsă. Dar vom trece peste aceasta. La vîrsta dumitale n-au nici o

importanță și la vârsta mea înseamnă o variație. Nu te aștepta de multe ori poftit.

Ion Ozun se ridică de pe scaun. În urmă-i, șiroaiele de zăpadă topită împletiseră pe covor ciudate exerciții de cartografie: lacuri și estuare, fluvii și mărunte arhive- laguri.

— Nu face nimic! îl bătu pe umeri cu palma grasă și grea Teofil Steriu. Dumneata ai introdus oarecare dezordine în tabieturile mele. Poate aveam nevoie de puțină dezordine.

Sună și porunci servitoarei să mai pună la masă un tacâm.

*

Tîrziu, după a doua cafea neagră, depunînd pe fața albă de masă paharul de coniac, Teofil Steriu micșoră ochii și își cercetă îndelung junele oaspe, cu o sclipire în același timp veselă și melancolică în pupilele înviate din veșnica lui indiferență, lipsită de orice expresie.

Întrebă deodată, zîmbind:

— Și zici că ai luat pe ascuns o bucată de pîine?

— Am furat, nu am luat!... rectifică Ion Ozun fără să roșească. Am furat bucata de pîine, ultima bucată de pîine a unui lucrător. Am furat-o și am fugit... Așa că stați la masă cu un hoț!...

— Nu face nimic! replică Teofil Steriu continuînd a zîmbi. Ai fost onest, m-ai prevenit. Te-am invitat la dejun în cunoștință de cauză... Știam cu ce odios specimen de hoțoman împart astăzi pîinea cîștigată cu sudoarea frunții mele, la propriu și la figurat.

Pentru a ilustra la propriu și la figurat adevărul spuselor sale, își șterse fruntea și chelia brobonită de sudoare cu șervetul de masă, transformat în prosop.

Ion Ozun se bucură cu însuflețire de tonul glumeț și indulgent pe care-l lua discuția.

— Așadar, m-ați înțeles.

— Poate...

— Și m-ați iertat?

— Precum pare...

Ochii lui Ion Ozun se umeziră.

— Și eu, care ca un netrebnic am îndrăznit să vă spun cuvinte atât de urâte, atât de nedrepte, atât de!... Cum să le șterg?

Teofil Steriu îi făcu semn să se liniștească, ridicînd brațul scurt, cu palma grasă și lată.

— Fii pe pace! Te-am înțeles și te-am iertat, fiindcă nici nu găseam nimic de neiertat. Nu era ceva prea nou și străin pentru mine. Căci și eu... Da, și eu la vîrsta du-mitale și aproape în aceleași împrejurări eram să fur o pîine...

— Erați să furați, dar n-ați trecut la faptă?... se repezi cu vorba Ion Ozun, parcă într-un fel de regret că Teofil Steriu se mărginise la o simplă intenție. E o mare deosebire...

— Nici o deosebire. N-am trecut la faptă, numai fiindcă pe mine nu m-au servit împrejurările tot așa de favorabil ca pe dumneata.

— Sînteți prea crud! Vă bateți joc acum de fapta mea?... oftă Ion Ozun. Păcat! Vă jur că nu merit...

Ducînd din nou paharul de coniac la buze și sorbind numai cîteva picături, Teofil Steriu vorbi încet, privind peste capul lui Ion Ozun, dincolo de dînsul, departe, în timp:

— Nu este nevoie să juri. Te cred!... Nu ți-am spus că înțeleg? Nu ți-am spus că am trăit și eu asta? Nici eu nu mîncasem de două zile...

— Eu de trei... invocă Ion Ozun surplusul de două- zeci și patru de ore ale circumstanțelor sale atenuante. De trei zile!...

— Cu atîta mai mult... înțelese Teofil Steriu. Scuzele mele, pe care le pot invoca în fața posterității, a viitorilor biografi și a justiției, păcătuiesc cu un deficit de douăzeci și patru de ore, față de cazul dumitale. Mă aflu în inferioritate.

— Dar legea și justiția nu condamnă intențiile!... se înverșună Ion Ozun. Altfel n-ar mai exista oameni fără cazier judiciar. În ce om cît de ispravă nu mijesc măcar o dată în viață cele mai criminale și abjecte intenții?...

— Exact! încuviință Teofil Steriu. Ai perfectă dreptate! Fiecare om este un cimitir de intenții nerealizate. De intenții bune ori de mizerabile intenții nerealizate. Din nefericire, ai perfectă dreptate...

Făcu o pauză, îndreptîndu-și privirea ochilor mici din depărtările în timp unde cercetase spre tînarul din fața lui.

Zîmbind îi arătă cu degetul scurt și gras către paharul balonat, pe care junele său oaspe îl neglija poate din ne-obișnuință, poate din timiditate; apoi reluă:

— Ai perfectă dreptate, dar n-ai răbdare! Ascultă-mă și așteaptă-mă să sfîrșesc... N-am trecut la faptă, cum spui dumneata, numai fiindcă m-au împiedicat împrejurările... Flămînd de două zile, intrasem la o băcănie vecină cu casa unde locuiam într-o mansardă cu chirie, să cer o pîine pe credit de la negustorul care mă cunoștea mai mult sau mai puțin. În prăvălie, nimeni... O pîine mare, rotundă, neagră, proaspătă, pe tejghea... Tușesc, nimeni! Privesc de jur împrejur: nimeni!... Întind mîna spre pîine s-o pipăi. Era caldă încă, abia scoasă din cuptor. Și împrăștia un miros, un miros, de m-a apucat un fel de amețală...

— Cunosc! Întrerupse Ion Ozun, fără să-și dea seama.

Placidul și voluminosul amfitrion, care nu mai era placid de fel, nici nu luă aminte la întreruperi, stăpînit de amintirile sale:

— Cuprins de amețeală, nu mai știam bine ce fac. Încolo cu legile lor, cu morala, cu cele zece porunci! Fie ce-o fi, o fur, și a doua zi am să-i mărturisesc și am s-o plătesc. Chiar am și ridicat pîinea de pe tejghea, s-o ascund subțioară. Deci faptul era ca și consumat... Cling-cling! sună clopoțelul de la ușa din stradă. Intră o femeie, cu broboada pe ochi, o gospodină, cu o fetiță de mînă. Lăptăreasa care-mi aducea o jumătate de litru de lapte în fieștece dimineață pînă la sfîrșitul lunii precedente, cînd neprevăzutele catastrofe bugetare mă siliseră să renunț la acest răsfăt, căci și mama a fost lăptăreasă și mă nărvăise cu tainul matinal de lapte. „Bine că vă văd, domnișorule Teofil! zice ea, și începe a se scormoni de zor în pungă. N-am avut atunci mărunțiș pentru rest cînd m-ați achitat și mi-a luat Dumnezeu mințile, de uitasem. Poftim bănuța pe care v-o datorez, *cînși* dă bani!... Bănuță nouă-nouță!” Pe atunci cu o bănuță de argint, nou-nouță ori veche, cu cincizeci de bani, ce nu se putea cumpăra în România mică?... O pîine și măcar un sfert de kilogram de măsline. Ceea ce am și făcut pe loc, la moment, de îndată ce a intrat băcanul pe ușa din fundul prăvăliei, în-fulicînd și marfa, tot pe loc, la moment, din picioare, cu un țoi de țuică supliment. Cinci parale țoiul!... Am mai rămas și cu cinci parale, fond de rezistență!... Mă uit la dumneata și parcă mă văd. Eram tot așa, deșirat, pirpiriu; și tot ca dumneata, aspiram să cuceresc gloria, lumea, mii și mii de cititori... Și, pînă una-alta, nici un considerent moral nu mă oprise de la intenția să fur o pîine...

— Dar n-ați furat-o!... se îndârji iarăși Ion Ozun.

Teofil Steriu își pierdu puțințel binevoitoarea răbdare.

Încrețindu-și fruntea, îl dojeni:

— Atîta ai înțeles dumneata?... Nu-ți spun că faptul a fost ca și consumat? Ce mai vrei? Ce deosebire găsești? Destul să fi intrat lăptăreasa cu două-trei minute mai târziu, cu un singur minut mai târziu.

Răsucindu-se cu neastîmpăr pe scaun, Ion Ozun își ceru vinovat iertare că nu-l poate înregimenta retrospectiv și pe marele, pe ilustrul Teofil Steriu în categoria hoților de pîine unde el rămînea pe vecie încorporat din oficiu, de drept și de fapt.

— Scuzați-mă!... spuse. Îmi pare așa de absurd! Așa de greu să cred...

— Crede atunci ce poftești!

— V-ați supărat?

— Nu-i vorba de supărare. Constat însă în acest caz că urzeala dumitale de viitor romancier e foarte șubredă, dacă nu poți sezisa asemenea nuanțe. Romanele, cu asta și din asta se zămislesc!... Asimilezi și triezi, selecționezi elementul caracteristic din faptul divers din toată ziua... O întâmplare consumată ori nu, poate deveni nucleul unui roman de două volume.

Speriat că și-a dezamăgit, că și-a contrariat idolul și maestrul tocmai cînd îl cîștigase definitiv, Ion Ozun se precipită cu ochii închiși în oceanul considerațiilor ge-nerale:

— Pentru un adevărat scriitor, într-adevăr ce subiect!

— Cum?... îl întrebă sever Teofil Steriu.

— Ce admirabil, ce incomparabil, ce ineputabil su-biect!... Un om care fură o pîine...

Teofil Steriu micșoră din nou ochii, măsurîndu-l și dră-măluindu-l peste masa cu fructiera încărcată de mere și struguri. Ciuguli cîteva boabe dintr-un strugure negru, puțin cam stafidit, de iarnă.

Cu un zîmbet ciudat, parcă ironic, parcă străbătut de o tristețe, vru să afle:

— Te tentează subiectul?

— Se poate născoci unul mai simplu și mai permanent omenesc?... Omenesc, moral, social: toate condensate în cel mai banal fapt divers! Greșesc, exagerez?...

— Nu greșești și nu exagerezi. Numai că asemenea subiecte nu-s în puterile noastre, ale romancierilor, să le... **exploatăm**, ca să spun așa. Ne depășesc! Le epuizează realitatea, le stoarce pînă la ultima limită și la ultima concluzie, dincolo de tot ce e capabilă a plăsmui imaginația noastră.

Fiindcă Teofil Steriu surîdea cu zîmbetul lui ciudat, parcă ironic, parcă străbătut de-o tristețe, își dădu și Ion Ozun toate silințele să-i țină hangul, zîmbind și dînsul în aceeași notă. Însă el fără nici o convingere întemeiată.

— Ei bine!... exclamă într-un tîrziu animîndu-se iarăși, idolul său gras și placid, care nu izbutise cîndva să fure o pîine. Ei bine, află că acest subiect, simplu, omenesc, moral, social, m-a ispitit și pe mine, ca unul care-l trăisem cu experiență proprie și fără nici o intenție de documentare literară, după rețetele romanului experimental încă foarte la modă în acea vreme. Și află nu numai ca m-a ispitit, ci că l-am și așternut pe hîrtie după cîteva ani de la întîmplarea cu pricina, care n-a fost să se întîmple pînă la capăt. După cîteva ani, cînd trecusem de impasurile debutului și începusem să-mi fac oarecare reputație de scriitor... L-am așternut pe hîrtie în memoria acelei întîmplări

neconsumate, cum pretinzi dumneata, dar de mine trăite cu toată intensitatea, oricît te încă- păținezi s-o tăgăduiești, pentru a-ți păstra nu știu ce privilegiu de exclusivitate. Fii pe pace! Oameni cinstiți care au furat ori au vrut să fure o pîine nu sîntem numai noi doi pe lume. Sînt zeci și sute de mii; fără îndoială zeci și sute de mii... Aceasta mi-am și spus-o! Și ca atare, ca niciodată, mi-am migălit povestirea în vreo cinci-șase versiuni succesive, în vreo cinci-șase variante care de care mai dramatice și mai împinse pînă la ultima concluzie; am rotunjit-o, am șlefuit-o, am simplificat-o, să-i dau cît mai deplină veracitate, s-o fac cît mai credibilă, iar cînd am socotit că atinsese limita perfecțiunii scriitoricești, cînd mi se părea că am izbutit să creez în sfîrșit o pagină vrednică de antologie, atunci viața, realitatea s-au grăbit să-mi administreze ele cea mai usturătoare și mai de-primantă lecție. M-au tămăduit pe vecie de orice vanitate scribăreață!... A fost ca o adevărată conspirație, ca o punere la cale; un complot în fața căruia te pomeniești deodată dezarmat, neputincios, mic și umil; o biată larvă... Tot ce știe să acumuleze viața ca argumente zdrobitoare și autentice; tot ce știe să organizeze de la sine realitatea teribilă și infinită, cu infinitele sale resurse; toate au fost parcă dinadins mobilizate ca să-mi amintească o dată pen- tru totdeauna cît de deșartă este iluzia în așa-zisa măiestrie a plăsmuirilor clocite la masa de scris, chiar dacă pornesc de la un episod trăit. E o lecție care mi-a servit și m-a lecut de multe. O lecție care poate să-ți fie de folos și dumitale cîndva!... Sper!

— Fiți sigur! se grăbi să-l încredințeze Ion Ozun.

— Ai răbdare să aștepti un moment?

— Vă rog...

— Vei avea sub ochi dovada spuselor mele, negru pe alb.

Teofil Steriu se ridică de la masă împingînd scaunul și lepădînd șervetul jilăvit de nădușeală pe spătar.

Păși greoi, lat, legănat în altă încăpere.

Rămas singur, în răstimpul așteptării, Ion Ozun cutreieră cu ochii mai în tihnă mobilierul masiv de stejar afumat al sălii de mîncare, exemplarele vechi de ceramică, naturile moarte din pereți. Se ridică și el tiptil de pe scaun, să descifreze semnăturile tablourilor.

— Psss! țîștui printre dinți, cu cea mai spontană și naivă minunare.

Avea și de ce să se minuneze! Grigorescu, Aman, An-dreescu, Mirea, Luchian, Palady, Tonitza, Petrașcu... Ce mai galerie de tablouri și de semnături ilustre într-o singură cameră din casa unui om care voise să fure o pîine și nu izbutise!

Cu superioritatea celui care izbîndise cu mai mult succes, își făgădui să-și întocmească și el o galerie măcar pe aceeași măsură cînd va veni vremea.

Deocamdată se întoarse repede să-și reia locul. Înghiți în sec, măcar că mîncase și se îndopase de-l strîngea betelia pantalonilor. Ar fi vrut să fumeze. Îi crăpa buza după o țigară: numai una s-aprindă și să tragă numai cîteva fumuri, ca să se simtă deplin fericit. Dar apucase să mintă, destăinuind că regimul prelungit de foame și de abținere îl silise de mult să renunțe la asemenea viciu risipelnic. Acum, pedepsit, răbda și se perpelea.

— Ți-am adus și două-trei țigări pe-un fund de cutie uitată de unul din puținii mei prieteni!... vesti Teofil Steriu, întorcîndu-se. Hai! Aprinde, nu mai face nazuri! Dacă m-ar fi blagoslovit Dumnezeu și maică-mea cu harul inspirației, putea să-mi dea prin minte mai

devreme, de la prima cafea, cînd ai început să te pipăi în buzunar destul de demonstrativ. Puteam s-o trimit pe Hanți, „**la belle Aurore**”, să cumpere un pachet. Hai, aprinde, pri- vește și ascultă!

Supus, Ion Ozun aprinse și se pregăti să asculte. Țigara era uscată, scuturată, cu fumul iute; fiindcă, deși de-o marcă străină, necunoscută de Ion Ozun, zăcuse în cine știe ce sertar cine știe de cînd. Dar ce fum delicios! Sînt zile cînd toate se îndeplinesc magic, ca în vis.

Teofil Steriu așeză pe masă un volum gros, legat în piele, îl deschise și extrase dintre foi un manuscript îngălbenit, cu slova lui mărunță, subțire, regulată și egală, fără ștersături.

Îl puse alături și vorbi:

— Acesta e corpul delict! Adică searbăda și anemica mea versiune a realității. Povestirea pe care o socoteam și eu suma, sinteza literară a unui subiect de cea mai simplă și mai permanentă actualitate umană, socială, morală și așa mai departe... Vezi titlul? **Furtul unei pîini**. Dinadins, cu premeditare, lipsit de orice patos literar... Și acum, uite și cealaltă versiune. Versiunea teribilă, incomparabilă a realității, pe care o plagiasem fără să știu, într-un hal atît de jalnic, încît trei luni nu mi-a mai venit să pun mîna pe condei. Vezi titlul? Exact același: **Vol d'un pain**. Numai că nu e o plăsmuire scriitoricească. E darea de seamă a unui proces ca oricare altul, afacerea Louise Ménard, proces judecat la 22 april 1898 de către curtea de apel din Amiens, Franța. Privește revista, ca să ai o impresie mai directă, precisă...

Ion Ozun răsuci pe-o parte și pe alta volumul legat în piele roșie. Citi inscripția cu litere

aurite pe cotor: **Revue des Grands Proces Contemporains. Tome XVI. Annee 1898.** ¹

— Deschide acum la colțul îndoit al foilor!... îl în- demnă Teofil Steriu. Așa! Te-ai convins? **Vol d'un pain.** Exact treizeci pagini de tipar, corp 8. Autentica și incomparabila, zdrobitoarea versiune a realității, cu toate concluziile sociale și morale pe care nici pe departe n-am fost în stare să le organizez, să le întrezăresc măcar. Nici eu, și fii sigur nici nimeni altul dintre noi toți, care aspirăm să concurăm starea civilă, după pilda lui Balzac, ori a lui Tolstoi... Ce capriciu sau ce voință a hazardului m-a îndemnat să trec pe la anticar tocmai când mă pregăteam să predau în sfârșit netrebnica mea povestire unei reviste, care o aștepta de două luni, cât mă tot trudisem s-o migălesc și s-o lustruiesc? Ce capriciu sau ce voință a hazardului a făcut să scotocesc așa, într-o doară, prin rafturi, și să dau cu ochii de acest tom, să-l răsfoiesc și să descopăr rela- tările amănunțite ale unui alt proces, cu totul altul, care ca scriitor mi-a atras de îndată atenția? Constată!

M. Emile Zola et l’Affaire Dreyfus. Cour d’Assises de la Seine, février 1898. ² Exact?

— Exact! recunosc Ion Ozun, citind titlul respectiv din volum.

— Dacă nu mă înșel, peste două sute de pagini. Exact?

— Exact...

— Un document cum nici nu se poate mai prețios pen- tru un scriitor, îmi spuneam, cum ți-ai fi spus și dum- neata. Și imediat, în continuare, altul tot atît de prețios, precum poți constata: **Le Roman et la Réalité** ³; dezba-

¹ **Revista marilor procese contemporane. Volumul XVI. Anul. 1898.**

² **Domnul Emile Zola și afacerea Dreyfus. Curtea cu juri a Senei, februarie 1898.**

³ **Romanul și Realitatea.**

terile unui proces în legătură cu dreptul scriitorului de a folosi și de a exploata pentru creația lui literară peri-pe-țiile unui caz concret, public, dar cu obligația de a schimba numele personajelor. Alte o sută de pagini, cu referințe la **Discipolul** și la **André Cornélis**, romanele lui Paul Bourget, foarte apreciate în acea vreme, la **Roșul și negrul**, celebrul roman al lui Stendhal, la nu mai știu ce roman al lui Jules Verne și la o sumedenie de piese teatrale. Un veritabil tezaur!... Ajung acasă cu trofeul: răsfoiesc paginile mai amănunțit, și abia atunci descopăr tezaurul cel adevărat, care mă privea în special pe mine. Nefastul, demoralizantul tezaur; cutia Pandorei!... Abia atunci dau peste procesul numitei Louise Ménard, pe care l-am citit dintr-o suflare, de-mi picurau broboanele de sudoare pe fieștece pagină pe măsură ce înaintam, cu toate că în acea vreme nădușeam ceva mai puțin și mai anevoie, fiindcă nu atinsesem dimensiunile hipopotamice de acum... Ce săvârșise nenorocita Louise Ménard? Furase o pâine, exact ca eroina povestirii mele! Dar în condiții cu cât mai veridice, și totuși cu cât mai dramatice, cu cât mai tragice decât le plăsmuisem eu! Și cu ce înlănțuiri de consecințe, de tot felul de consecințe, încă mai acuzatoare și

încă mai stigmatizante pentru societate și pentru ipocrizia moravurilor decât mă încumetasem eu să le imaginez și să le organizez în vederea efectului literar!... Cum să nu te treacă sudorile? Cred că de atunci am rămas cu me-teahna asta, pe care au popularizat-o caricaturiștii și epi-gramiștii noștri cu mai mult ori cu mai puțin haz. Și cred că urmele se mai pot desluși și astăzi pe foile tomului. Nu? Ia vezi!...

Teofil Steriu, rezemat cu ceafa triplă în spătarul înalt al scaunului, izbucni în râs,

săltîndu-și valurile triple ale pîntecului. Ion Ozun constată că în adevăr pe paginile revistei juridice se mai lămureau încă pe alocuri contururile decolorate ale stropilor de nădușeală, pe care, neprevenit, le-ar fi crezut poate mai degrabă urmele unor picături de lacrimi.

— Altfel, ai fi zis că-s urme de lacrimi?... îi ghici gîndul Teofil Steriu, oprindu-se din rîs și privindu-l din nou cu ochii micșorați printre pleoape, cu o neașteptată și pătrunzătoare agerime. Din păcate, nu! Nu-s urme de lacrimi... Numai mărturia sudorilor care m-au trecut atunci, deși soarta nefericitei Louise Ménard ar fi meritat să stoarcă multor cititoare de romane sentimentale șuroaie, gîrle, fluvii de lacrimi. Ascultă, și ia aminte îndeosebi că tot ce cuprinde darea de seamă e numai și numai înregistrarea cea mai strictă a unor dezbateri de proces, fără absolut nici un comentariu: act de acuzație, rechizitoriu, declarațiile acuzatei, declarațiile martorilor, pladoariile avocaților, sentința definitivă. Conținutul unui dosar. Nici un rînd de literatură! Viața, realitatea, nemăsluită cu floricelele noastre de stil... Atît ajunge!... Iată!... Numita Louise Ménard, spălătoreasă de profesie, fată harnică, vrednică, liniștită, dintr-un tîrgușor francez, ca și tîrgurile românești de unde am descins noi, își cîștiga pîinea cea de toate zilele muncind și bucurîndu-se de cuvenita considerație a micului său univers în care evolua. Nimeni nu găsise vreodată vreun motiv cît de mic să-i pună cînstea la îndoială... Dar fata nu era numai harnică și liniștită. Mai era și drăguță. Într-o zi a căzut deci în ceea ce numim noi păcat. Și a născut un copil, cum numim noi, din flori. Și, un copil din flori, pe care îl așteaptă mai apoi o viață amară, ce s-ar numi, mai pe drept cuvînt, din spini și din mărăcini... Părerile s-au

împărțit de îndată, cum e datina opiniei publice de oricînd și de oriunde: **pro** și **contra**. Cea mai mare parte a universului din tîrgușorul său n-a găsit motiv s-o osîndească în nici un fel. Mai ales că tatăl copilului, lucrător încorporat la oaste, se socotea logodnic, viitor soț, așteptînd numai termenul de eliberare ca să se cunune în fața ofițerului stării civile și să-și recunoască fiul. Acest univers însă era alcătuit din oameni simpli, necăjiți, nevoiași, din tagma ei, care n-aveau obiceiul să apeleze la serviciile unei spălăto-rese și călcătorese cu ziua. Toți își spălau și-și călcau rufe singuri, acasă, **manu propria**... Rămînea cealaltă fracțiune a universului, din sferele mai înalte, cu o morală mai pretențioasă. Fostii clienți și fostele cliente: lumea bisericească sau laică — indiferent de categorisire — lumea în fond atît de sectară, de bigotă și de intransigentă, cînd ajunge vorba la morală, la virtute, la respectul aparențelor și formelor, la toată infailibila armătură a societății și ipocriziei mic-burgeze. Cu această lume s-a schimbat treaba. Nu iartă atît de ușor! Copil din flori: mamă de copil din flori?

Hm! Copil adulterin mai merge; mamă de copil adulterin treacă-meargă! Ba chiar merge foarte ușor, ca o lin-gură de unt-de-ricină. Pe cînd așa?... Clientela s-a rărit ca la un consemn unanim, tacit, cum scrie în codul moralei burgeze. În cocioaba păcătoasei a intrat foamea și s-a instalat să dureze vreo doi ani la șir. O bunică bolnavă, neputincioasă; un băiețaș care se tîra de-a bușilea pe jos, sclifosindu-se, plîngînd și strigînd: „mămică, pîinică, fomică!”... Între aceste două generații, nefericita mamă a copilului din flori se zbătea fără crîcnire să agonisească pîinea pentru trei guri. Eroism, nu?

— Subiect de roman!... recunosc Ion Ozun, adăogînd de îndată: Subiect de roman cam banal, prea curent, melodramatic.

— Eu am spus eroism! repetă Teofil Steriu. M-am menținut la atît, lăsînd romanele la o parte. Eroism, fără nici o exagerare. Dar eroismul nu ține de foame, precum sîntem în măsură s-o știm amîndoi, paremi-se! Într-o zi, așadar, după patruzeci și opt de ore de nemîncare, cum sîntem în măsură s-o cunoaștem, și asta atît eu, cît și dumneata, cu diferența că pentru dînsa era vorba de trei guri flămînde, nu numai de una, Louise Ménard intră în prăvălia unui brutar așa cum am intrat și eu în prăvălia băcanului, cu gîndul să capete o pîine pe datorie. O pîine dublă, ca pentru trei guri!... Tot așa, înlăuntru, nimeni! Tot așa, așteaptă, nimeni! Tot așa, pîini pe tejghea cîte poftea! Pîini proaspete, calde, abia scoase din cuptor, aburind mirosul acela care se preface într-o tortură... Sîntem destul de ini-țiați prin experiență proprie s-o înțelegem mai bine decît oricine alții. Ce zici?... O apucă și pe dînsa o ameteală, întinde mîna, ia o pîine — n-o fură! — ia o pîine, mai așteaptă o clipă, apoi iese în stradă, îndreptîndu-se spre casă, în văzul tuturor, rupînd dărburi una după alta și meste- cînd din mers, căci între băiețaș și bunică ea fusese cea care se sacrificase în cele patruzeci și opt de ore, lăsîndu-le lor ultimele fărîmituri... Între timp, brutarul observă lipsa la număr, tîmbălău, gălăgie. Doi copii de pe stradă se gră- besc cu pîra. Văzuseră cu ochii lor o femeie așa și așa, care a ieșit din prăvălie cu o pîine mare în mînă, mestecînd și mergînd repede în direcția cutare. Survin jandarmii. În-treabă și cercetează din om în om. Adulmecă dîra hoatei... Intră în cocioabă... Pe masă, la vedere, un sfert din pîinea dublă; celelalte trei sferturi mai puțin vizibile, în cele trei stomacuri, al copilului, al bunicii și al hoatei... De unde pîinea? De la brutarul cutare, din colțul străzii cutare! Va să zică, recunoști? Recunosc!... Proces-verbal.

Și după un timp, celălalt proces, penal, în prima instanță: furtul unei pîini. Caz limpede, idubitabil, clasic. În instanță, hoața mărturisește faptul, cum mărturisise și în fața jandarmilor. Bru-tarul declară că n-are nici o pretenție, fiindcă e sigur că acuzata își va plăti datoria, cum mai plătise și altă dată pîinile căpătate pe credit. De altfel, să fi știut pe cine cade ponosul nici n-ar fi făcut atîta gălăgie! Martorii — printre care însuși primarul orașelului — declară și dînșii că n-au pus niciodată la îndoială cinstea acuzatei. Era o mamă model. Concluzie: achitarea!... Bravo! S-ar spune că totul s-a sfîrșit cu bine, într-o onoare a justiției și a președintelui de tribunal, care a redactat și a semnat hotărîrea de achitare în patria lui Voltaire și a optimistului Candide; ții minte? „**Tous les événements sont enchainés dans le meilleur des**

mondes possibles” ¹, ca să respect stilul lui Voltaire și al epocii, cu limbajul respectiv.

— Atunci?... întrebă nedumerit Ion Ozun.

— Ce atunci?

— Unde-i drama, subiectul? Achitatea a rezolvat totul!

— Adică a stricat totul, vrei să zici? Îl iscodi Teofil Ste-riu, micșorînd iarăși ochii să-l cerceteze. Ți-a răsturnat subiectul la pămînt, ca un palat din cărți de joc? Scriitori-cește, ai fi preferat o condamnare, ca să-ți salveze subiectul?...

— Nu, dar...

— Dacă n-ai răbdare!... Fii pe pace. Totul nu s-a isprăvit. Ar fi fost ceva prea simplu și prea omenesc ca să ră-mînă așa. Dimpotrivă! Povestea nefericitei care a furat o pîine și

¹ **Toate evenimentele sînt înlănțuite în cea mai bună dintre lumile posibile (fr.).**

scăpase atît de ieftin abia începea. Iată ceea ce nici eu nu ştiusese să întrevăd şi să prevăd în mălăiaşa mea plăsmuire literară. Cum îţi închipui dumneata că totul se reduce în viaţă, în realitate la soluţii aşa de schematice? O achitare ori o condamnare?... Fii pe pace, repet! Viaţa, realitatea îşi rezervă şi alte alternative mai subtile, de-o cruzime mai rafinată. Achitări, cu efecte mai dureroase şi mai mizerabile decît o condamnare. Cam greu de priceput şi de admis, nu?

— Greu... mărturisi Ion Ozun.

Teofil Steriu mai ciuguli cîteva boabe din strugure. Mai sorbi cîteva picături din paharul de coniac. Îl privi apoi zîbind tot aşa de ciudat ca la început, parcă ironic, parcă străbătut de-o veche şi îndepărtată tristeţe.

— Greu!... recunosc şi el. Greu, fiindcă grea e meseria asta a noastră, la care nu ne-a silit nimeni. Cum să ţii piept realităţii, cum s-o concurezi, cum să înveţi măcar a o descifra?... Dar să lăsăm consideraţiunile generale!... Să revenim la această realitate a cazului de faţă: la achitarea numitei Louise Ménard. Putea să fie ea absolvită de nelegiuirea-i faptă? Nici societatea, nici justiţia nu permit nesancţionate asemenea atacuri directe la drepturile sacrosanctei proprietăţi. O dată precedentul creat, cine mai apără mîine sfînta proprietate, toate garanţiile înscrise în legi, în

constituţii, în contractele sociale? Azi o pîine; mîine brutăria; poimîine pămîntul care produce grîul, morile care-l macină, băncile care finanţează toate aceste operaţii. Cel mai primejdios şi intolerabil scandal! Revoluţie în toată puterea cuvîntului. Începutul sfîrşitului! Drept care aceeaşi justiţie care o achitase pe hoaşa de pîine printr-o uşuratică inadvertenţă şi printr-o regretabilă clemenţă a judecătorilor îşi revine în fire. Se aşterne pe treabă să

reintroducă ordi-ne. Anulează sentința de achitare și trimite hoața în judecata unui for superior, pentru a salva, înainte de toate, principiul... Alt proces, alt act de acuzație, perspectiva altor pledoarii... Toate cu atîta vîlvă, încît nefericitul trio al familiei, pînă la rejudecare, își strînge boarfele și purcede la Paris, cu bunică, cu mamă și copil, să se opoșească undeva acolo. Să se piardă în marele anonim al unui mare oraș, ca să scape de privirile piezișe și de comentariile **pro** și **contra** ale concetățenilor și mai ales ale concetățenelor printre care se născuseră, trăiseră și în mijlocul cărora nădăj-duiau să moară. Acuzata își găsește de lucru și...

Teofil Steriu s-a întrerupt.

Intrase pe ușă slujnica, „**la belle Aurore**”, cu un maldăr de hîrtii și cu teancul corespondenței din acea zi.

— Ce-i, Hanți? întrebă stăpînul cu o înfruntare de impaciență între sprîncene. N-am și eu dreptul la liniște?

— Aveți, dar așteaptă curierul de la tipografie.

— Să aștepte sănătos!

— Zice că-i urgent, extraurgent, și zice că nu pleacă pînă ce nu semnați bonul. Altfel cică întîrzie cartea. Stau mași-nile gata! De-o jumătate de ceas mă tot toacă la cap, de m-a năucit! A dat fuga și la debitul de tutun să telefoneze de-acolo. S-a întors și zice că are ordin, nici mort să nu plece fără semnătură!

Înălțînd ochi de martir spre tavan și suspinînd din toate adîncurile voluminoasei sale făpturi, Teofil Steriu făcu un semn de neputință cu brațele scurte și grase, adresîndu-se unui auditor invizibil, pe lîngă cel prezent, probabil conform unui vechi obicei.

— Pofțiți, domnilor! se văicări el. Dacă asta se cheamă viață!? O dată la doi ani îmi permit și eu să calc progra- mul, și nici atunci nu mi se acordă o grație. Urgent, extra-

urgent! Iar tu, tu te dai de partea celor care mă execută și mă omoară cu zile, infamă creatură?

— Nu mă dau de partea nimănui. Aștept.

Slujnica aștepta, înfiptă pe butucii picioarelor în prag. Teofil Steriu oftă, gemu, se resemnă.

— Bine! N-am încotro... Prezintă-te cu toată macula-tura aici... Mai fă-ne un rînd de cafele. Cînd isprăvesc, te sun!...

Hanți, „*la belle Aurore*”, tot atît de voluminoasă ca stă-pînul, ceva mai scundă, dar încă mai dezvoltată în lățime, se puse în mișcare. Înainta cu pași tot așa de apăsăți și de legănați în papucii cu talpa de pîslă. Depuse pe marginea mesei maldărul de corecturi tipografice; alături, teancul corespondenței, ziare, reviste, scrisori, prospecte.

— Ce curier e? Niță sau Chirică?...

— Niță, cel care trîncănește de mă năucește, bată-l mînia lui Dumnezeu!

— Astupă-i și tu gura cu o cafea, cu un pahar de vin, cu o gustare, ceva. Spune-i că în zece minute, cel mult un sfert de oră, am terminat...

Ion Ozun se răsuci pe scaun, frămîntîndu-se stingherit la culme.

— V-am turburat tot programul de lucru. Dați-mi voie să plec și iertați-mă că m-am eternizat, să vă răpesc timpul atît de prețios. Puteam să mă simt și să mă cărăbănesc mai din vreme... Dar vedeți, cei șapte ani ai mei de-acasă au fost, știți, cam... cam...

— Parcă ai mei au fost mai breji?! M-a crescut mama cu guvernantă!... rîse Teofil Steriu, fără a slăbi însă din ochi maldărul corecturilor tipografice de pe colțul mesei. Șezi binișor pe scaunul dumitale, că nu te-alungă nimeni.

— Sînteți prea... prea...

— Nu-s nici prea-prea, nici foarte-foarte! Sînt și eu om din cînd în cînd... Crezi că de hatîrul dumitale am pre- lungit acest dejun, așa cum

mi se întâmplă numai o dată la doi ani? Din egoismul meu...

— Așa egoism!... clătină Ion Ozun din cap. Atunci ce s-ar mai chema altruism, omenie, ospitalitate? Dragoste părintească?

Teofil Steriu îl dojeni:

— Învață-te să te dezberi de boala vorbelor umflate și mărețe. Am oroare de ele. Da, da! Ce are de-a face aici altruismul, omenia, ospitalitatea, dragostea părintească? La mijloc a fost numai egoismul cel mai abject. Stînd împreună de vorbă, m-am regăsit pe mine la vîrsta dumitale, cu toate naivitățile sale emfaticе; am stat de vorbă cu mine cel de la vîrsta dumitale. Mai ales că pe atunci eu nu m-am putut bucura de șansa pe care o ai dumneata acum, să dezbat controversa juridică, socială, morală și literară a furturilor de pîine cu un conviv în deplină cu-noștință de cauză, tot atît de inițiat și versat, de la egal la egal. Dezbaterea mai are nevoie și de-o concluzie. O vom lămuri! Pînă atunci, dumneata frunzărește darea de seamă a procesului din revistă. Pasajele mai caracteristice le-am subliniat atunci cu creion roșu. Eu îmi arunc ochii numai din fugă pe revizia corecturilor, să văd dacă amicii mei linotipiștii mi-au respectat modificările. Îndeobște, nu prea am a mă plînge... Mai mult o formalitate: apostila finală a bunului de imprimat... Hai, la lucru amîndoi! Te asigur că nici pentru dumneata nu va fi timp pierdut.

Cînd Teofil Steriu întinse mîna să tragă înaintea lui maldărul corecturilor, degetele scurte și groase se însuflețiră deodată. Parcă trăiau o viață proprie, agilă și febrilă, plină de nerăbdare.

Astfel se vădea că scepticul și placidul romancier mințise și el întrucîtva ca Ion Ozun, ascunzîndu-și gîndurile și sentimentele cele

adevărate. Cu un fel de stînjnire a pasiunii care-l mistuia și se confunda cu toată rațiunea de existență a ființei sale, ținea să afirme întotdeauna și oricui că literatura e pentru dînsul doar o simplă profesie, ca oricare alta. Acum toate gesturile, toate mișcările îl dezmințeau; toată înfățișarea îl trăda. Nările aspirau cu voluptate mirosul proaspăt al cernelii tipografice. Degetele lunecau ușoare, gingașe, fluide ca o dezmierdare întorcînd foile. În cîteva clipe, n-a mai fost în sala de mîncare cu fructiera și paharele-balon de coniac pe masă; a uitat existența lui Ion Ozun; literele de tipar îl transportară într-o altă lume, făurită de el pentru alții.

Ion Ozun deschise fără entuziasm revista juridică, să citească pasajele subliniate cu roșu. Fără entuziasm, fiindcă

o dorință mult mai tiranică îi dădea ghes să nu scape pri-lejul și să-l urmărească pe Teofil Steriu, revizuiindu-și ultimele corecturi ale ultimului roman sub ochii săi. Cum să piardă un asemenea moment unic, istoric, să aibă ce povesti toată viața?

Se și vedea. Se și auzea povestind.

Dar nu-și îngădui o indiscreție atît de grosolană.

Își înăbuși oful și se resemnă și el textului pe care și-l închipuia arid, rece, juridic. După cîteva clipe însă, celălalt roman, trăit, al nefericitei care furase o pîine, îl ab-sorbi și pe dînsul cu desăvîrșire. Dezbaterile banalului și umilului proces nu rămîneau cu nimic mai prejos de toate plăsmuirile celor mai încercați și iscusiți romancieri: **Crimă și pedeapsă**, celebrul roman al lui Dostoievski; **Învierea**, celebrul roman al lui Lev Tolstoi. Ba dimpotrivă chiar! Tocmai prin banalitatea cazului umil și frecvent, de toată ziua; prin stricta expunere a faptelor și a efectelor în-lănțuite de la sine,

fără intervenția nici unui element străin al imaginației scriitoricești, constituia un act încă și mai teribil de acuzație al lumii cu strîmbele și hîdele ei în-tocmiri. Rechizitoriul procurorului de la a doua judecată a procesului se dovedea o adevărată capodoperă. Un scriitor de literatură nu l-ar fi putut născoci. I s-ar fi părut prea deocheat. Cum? se întreba procurorul curții de apel din Amiens. O astfel de achitare a unei hoațe de pîine implică ideea că vina ei nu era individuală, ci de natură socială. Deci justiția, al cărei rol este să apere societatea, recunoaște că ordinea socială nu-i bună și nu-i dreaptă! Este admisibil așa ceva? NU, de trei ori nu!... Basmul lui Jean Valjean, ocnașul virtuos, a turburat prea multe minți! A pătruns să altereze pînă și limpedea judecată a magistraților, care, din motive de ordin sentimental, vor să reformeze societatea prin jurisprudențe. A achita un delicvent care-a furat o pîine nu înseamnă a condamna societatea? Nu înseamnă a încuraja pe cei care întrețin ura împotriva societății? Dovadă că de îndată faimosul gazetar, pamfletar și parlamentar veșnic insurect, Henri Rochefort, a și scris un articol fulminant, ridicînd în slavă pe președintele de tribunal care a întocmit, a motivat și a semnat hotărîrea de achitare, invitîndu-l să-și dea dimi-

sia din magistratură și asigurîndu-l că la cea dintîi alegere lucrătorii circumscriptiilor mereu agitate și revoluționare din Paris — „mizerabilii” lui Victor Hugo — asigurîndu-l că acești „mizerabili” îl vor alege deputat cu o majoritate zdrobitoare. Dovadă că în continuare alte gazete au luat și ele în antrepriză cazul acuzatei, al „mizerabilei” care a furat o pîine, creîndu-i o tristă celebritate, ca și președintelui de tribunal care

și-a permis s-o achite... Și tot așa înainte, cu citate din coduri, din jurisprudențe, din Buda și Confucius, din decretele papilor, din Cicerone, Justinian, dreptul medieval și canon. Vor judecătorii să se arate milostivi cu hoța de pâine? Poftească! Dar nu în afară de lege, ci motivându-și clemența în cadrul legilor. „Cît despre mine, nu mă opun în acest caz, întotdeauna bucuros cînd datoria îmi permite, să nu arăt numaidecît **un visage glacé, impassible, impitoyable, tourné du côté des misérables!**”¹

Patetic și zdrobitor rechizitoriu! Împănat și cu citate literare, pe lîngă cele strict și profesional juridice, tocmai ca să combată efectul dizolvant și pernicios al literaturii subversive, cu vădită intenție ori nu.

Și imediat, în continuare, fără nici un comentariu, ple- doaria avocatului, nu mai puțin patetică și zdrobitoare. Zdrobitoare pentru lipsa de umanitate a societății și pentru obtuza înverșunare a justiției; nu pentru acuzata care furase o pâine ca să hrănească trei guri flămînde.

Dar, mai prudent și mai dibaci, avocatul se ferise de literatură. O ignorase cu totul. Se mîrginea numai la texte de legi, la jurisprudențe, la fapte, la realitate, la autoritatea specialiștilor recunoscuți și tot la dreptul roman, medieval, canonic, modern, dînd aceluiași articole de legi și aceluiași texte alte tălmăcirii. Ca fapte, invocase numai două, cu toate concluziile lor. Mai întîi, arăta cu martori și dovezi că vîlva din jurul procesului în care acuzata nu mai avea nici o răspundere o transformase fără voia sa într-o eroină. Jalnică și nefericită eroină! Cîțiva cititori de gazete, din cele mai depărtate unghere ale Franței și mai de departe, ale lumii, din Europa

¹ **O figură rece, nepăsătoare, nemiloasă, întoarsă de la cei mizerabili! (fr).**

și chiar din America, în loc să se limiteze la comentarii și la compătimiri de la distanță, avuseseră omenoasă inspirație să trimită hoăței care furase o pîine mici ajutoare prin mandat poștal. Lucrători, văduve, mame de copii din flori mai puțin bîntuite de sărăcie și lipsuri... Omenoasă inspirație, cu cel mai neomenos efect! Căci iată că de îndată, în orășelul de unde hoăța de pîine fugise în lumea ei cu pruncul și cu bunica paralizată ca să scape de ocară și de rușinea nelegiuitei sale fapte, s-a petrecut un ne-așteptat reviriment de opinie. Acum n-o mai ierta ni- meni în acest tîrg al ei. Aha! Bună treabă să furi pîini din prăvălii! Ți se duce faima de martiră și de eroină pînă la marginea lumii, și, pe lîngă vîlvă, te mai alegi și cu ceva bănuți la teșcherea din milosîrdia celor care s-au înduioșat ca niște nerozi slabi cu duhul și cu firea de la mii de kilometri distanță. Asta chiar că întrecea orice măsură!... Încît chiar și cei care luaseră apărarea hoăței de pîine în prima instanță a procesului, chiar și cei care depuseseră ca martori cu mîna pe cruce în favoarea ei, acum, cînd au știut că sosește pentru a doua judecare, au întîmpinat-o de la gară și din uși cu priviri dușmănoase și cu vorbe de ură, de scîrbă, de indignare... Merita nefericita care furase o pîine această ultimă și mai odioasă, mai crudă pedeapsă? Judece judecătorii!

Al doilea fapt invocat în pledoaria apărătorului în- trecea de asemeni plăsmuirile scriitorilor de romane.

Citit într-un roman, ar fi silit lectorul să clatine din cap cu neîncredere și să zvîrle cartea cît colo!

Prea încornorată povestel!...

Apărătorul a citat însă și această prea încornorată po- veste tot din dosarul unui proces, al altui om care furase și el o pîine.

De astă dată, în Anglia, la Londra. Cu cîțiva ani în urma, judecătorul Hawkins din Londra, unul din cei mai severi și cunoscuți ca atare judecători din tot Imperiul Britanic, s-a încumetat și el să achite un hoț de pîine adus la judecată între baionete, fără a se opri însă numai la atît. Tot așa, hoțul de pîine, lucrător șomer, cu o droaie de copii acasă, mamă, bunică, nepoată, răbdase de foame cu toată droaia de copii vreme de vreo două zile. Tot așa, dăduse tîrcoale brutăriilor, jinduind la

pîinile din vitrine. Tot așa, intrase într-o prăvălie. Tot așa, o găsisse goală. Tot așa, furase o pîine și alergase cu ea la copii. Tot așa, prins, a mărturisit fără înconjur, luîndu-și angajamentul s-o plătească din cei dintîi bani cîștigați, cînd va găsi de lucru. Și tot așa, martorii, pînă și polițistul care îl arestase, declaraseră că făptașul era cunoscut în tot cartierul său ca un model de hărnicie, de sobrietate, de cinste.

— Vă întreb încă o dată, așa este? întrebase judecătorul Hawkins. Așa este?...

— Așa!

— În acest caz, arestatul e achitat. Apoi, adresîndu-se acuzatului, Adams Smith: Ai furat! Furtul în fața legii tot furt rămîne, fie că-i vorba de-o pîine sau de-un lingou de aur. Dar dacă legea nu prevede această deosebire, conștiința mea de interpret al legii mă obligă s-o aplic așa cum îmi dictează cugetul. Și după ce te-am achitat, iată ce-mi mai dictează mie cugetul!...

Spunînd, și-a scos de pe cap toca de judecător, a depus în ea o jumătate de liră sterlină, a trecut toca din mîină în mîină tuturor celor din sală, iar obolul adunat l-a răs-

turnat în șapca acuzatului absolvit de pedeapsă.

— Nu ceream milă și îndurare!... îngăimase hoțul de pâine. Ceream ceva de muncă și ceream dreptate...

— Dreptatea ți-am dat-o. Muncă? Asta nu scrie în legile pe care le aplic. Așa că nu-i vorba de milă și de îndurare... E tot ce pot face fără să calc legea...

Dar judecătorul nu s-a oprit aici.

Băgînd de seamă că singurul din toată sala care nu se scociorîse în pungă să scoată micul său obol fusese tocmai brutarul care înaintase reclamația că i s-a fost furat o pâine, îl întrebă:

— Și dumneata fii bun acum de-mi spune, pentru ce lipseai din prăvălie? Pe unde umblai?

— M-am repezit cu un prieten la cîrciumioara de alături, să cinstim împreună un pahar de **whisky**.

— Rău!

— Numai un pahar...

— Tot rău!

— De ce rău?

— Rău, ți-o spun eu... Ca om al legii ți-o spun!

— Dar ce, domnule judecător, legea nu-mi dă drept să beau un pahar de whisky cu un prieten din banii mei?

— Nu asta te oprește!

— Atunci, ce?

— Să-ți arăt eu ce te oprește legea! rosti judecătorul răsfoind un cod. Iată ce spune! Ordonanța reginei Eli- sabeta, de prin anii 1592, cu putere de lege neabrogată pînă în ziua de azi, pedepsește cu închisoare și cu amendă pe negustorul care-și părăsește prăvălia și o lasă cu ușile vraiste, fie că s-a dus să cinstească un pahar de **whisky** din banii săi cu un prieten, fie pentru oricare alte mo-

tive mult mai întemeiate, în afară de foc sau de inundație. Era foc și te-ai dus să-l stingi?

— Nu.

— Era inundație și ai dat goană să scapi pe cineva de la înec?

— Nu.

— Recunoști?

— Recunosc.

— Semnezi declarația?

— Am să întreb mai întâi un apărător, să nu intru la apă.

— De prisos! La apă ai și intrat. Semnezi, nu semnezi; întrebi un apărător ori nu; declarația n-o mai poți retrage. Și avînd în vedere această declarație, eu aplic legea! Încît fă-mi plăcerea și prezintă-te la închisoare să execuți pedeapsa de trei zile cu care te-am onorat în numele legii — e minimum prescris, și te asigur că am fost foarte indulgent. Mai cunoaște că amenda respectivă îți va fi comunicată ulterior și că nu va mai fi și ea tot atît de indulgentă! Poți să te adresezi și să consulți toți apărătorii din Londra și din imperiul Marelui Britannie; ho-tărîrile mele nu le-a sfărmat încă nimeni. Am terminat!

Avocatul femeii care furase o pîine, el nu terminase încă. Dar pledoaria în continuare era lipsită de interes pentru Ion Ozun. Citate de legi, de jurisprudențe, co-duri, celebre autorități în dreptul penal: **De furtis; Decretales; De regulis juris;** ¹ din nou decretele papilor, Cicero,

Justinian, dreptul canonic și medieval; Daloz, Caraud, Faustin-Hélie, brrr!

* * * * *
* * *

¹ Despre furturi; Decretele (papale); Despre regulile juridice (lat).

— Ei? întreabă Teofil Steriu după ce-a sunat și a predat slujnicei maldărul corecturilor sale. Mai ai curaj să mai scrii romane după lecția pe care ne-o dă realitatea și viața?

Ion Ozun a închis tomul și l-a împins la o parte. Acum regreta că n-a avut răgaz să-și arunce ochii măcar în fugă și la versiunea inedită și cu foile pale pe care o scrisese cândva cu slova lui mărunță Teofil Steriu, ca să n-o mai dea tiparului niciodată. Numai așa lecția ar fi fost deplină.

— Adevărat!... mărturisi el, mai pîndind încă cu ochii la manuscrisul lui Teofil Steriu, ca atunci când furase bucata de pîine a lucrătorului și se mistuise în noapte, în viscol. Nici nu mi-aș fi închipuit în ce măsură realitatea depășește imaginația scriitorilor.

— Fiecare fapt divers ascunde sub banalitatea lui adevărată cel mai fantastic roman. Lupta scriitorului nu-i să mai adaoge ceva! Ci să simplifice și să facă faptul divers credibil. Pe urmă să-i caute și să-i descopere ițele omeniești mai puțin vizibile, de cum se prezintă în faptul divers. Cauzele și efectele subterane... Căci tot ce-ai citit dumneata, cît mi-am pospăit eu corecturile mele, încă nu înseamnă nimic! Să-ți mai adaog și concluzia ultimă, care nu figurează nici în dezbaterile procesului, nici în searbăda mea versiune, la care te vād că tot tragi mereu cu ochii... Dă-o încolo! Am s-o și rup, ca să n-o publice cumva la postume, după moartea mea, cine știe ce ne crofor literar! Concluzia pe care ai s-o auzi e tot din viață culeasă... Cît golim ceștile acestea de cafea, și-o rezum la cîteva cuvinte. Cum ai constatat, exclusivitatea dumată în furtul de pîine a fost numai o iluzie. Fructul vanității! Mai erau și alții... Eu, hai să zic, numai candidat. Înainte de mine și de dumneata, numita Louise Ménard din Franța; numitul Smith Adams din Londra. Deocamdată, patru...

Teofil Steriu ridică în aer mîna dreaptă și rășchiră patru degete. Atît cît îi îngăduia rotunzimea lor de scurți și grași cîrnăciori.

— Mai există și al cincilea!... anunță rășchirînd și al cincilea deget. Al cincilea caz, cel cu concluzia încă mai neprevăzută, pe care o rezerva realitatea, viața, ca să mă mai treacă un rînd de sudori... S-a mai găsit acum vreo douăzeci de ani alt om în România noastră, să fure și el o pîine. În condiții identice ca ceilalți și ca noi... Numai că el a avut mai puțin noroc decît noi doi. A fost prins și dat în judecată, ca femeia din Franța, ca lucrătorul șomer din Londra... Norocul era pentru altul!... Pentru un june avocat din București, în goană după pledoarii cu efect... Pe atunci era june și aproape necunoscut. Pledează și el tot atît de patetic și de zdrobitor, ca avocatul numitei Louise Ménard. Obține și el achitarea... Îmi cad sub ochi, într-un ziar, amănuntele procesului. Pe atunci mai citeam ziare și fapte diverse, cronici judiciare. Iar sub impresia povestirii mele ratate de colea — apăsă cu degetul arătător pe foile pale ale manuscrisului — mă împinge nu știu ce geniu rău să pun mîna pe condei și să scriu un articol în care am ridicat în slavă pe junele și inimosul apărător. Singurul articol străin de literatură pe care l-am scris în viața mea. Dar, din nefericire, tot literatură! Ba încă ce proastă și nefastă literatură!...

— Nu-mi vine să cred, a întrerupt cu sinceritate Ion Ozun.

— Dacă n-ai răbdare! Așteaptă... Scriu deci articolul. Îl reproduc și alte gazete. Îl comentează... Publicitatea gratuită pe care o aștepta junele avocat ca mana cerească. Atîta i-a trebuit!... Ceea ce n-a făcut președintele de tribună din Franța, cînd îl invitase Henri Rochefort să ia în antrepriză un sector electoral și să se aleagă deputat, cu surle și

cu tobe, a făcut el. Și cu ce surle și ce tobe!
Cu ce discursuri și ce tirade la adunări!... În
trei ani a fost deputat. În șase, o
personalitate a partidului... Pe urmă
ministru de câteva ori, bineînțeles și al justiției.
Unul din cei mai odioși șlehtani ai politicii din
România mică și din România mare de acum.
Unul din cei mai nerușinați și mai cinici
demagogi, căruia eu, fără să-l cunosc,

i-am servit prima trambulină să se avînte în
sferele marilor noștri oblăduitori... Iată deci o
concluzie a realității, a vieții, pe care eu n-am
știut s-o întrevăd. Dar pe care, cu miopia
mea de literator, de scrib, am ajutat-o ca un
imbecil să se realizeze în numele literaturii!...
Ți-ar fi trecut prin minte s-o scrii asta?...

Ion Ozun clătina mutește din cap, semn că nu.

Pe dînsul îl rodea nerăbdarea să afle despre
ce mare și cinic oblăduitor era vorba.

Întrebă:

— Și individul?

— Indivizii, poate că vrei să întrebi? Căci erau
doi. Cel care furase o pîine și cel care-l
apăraseră... Cel care furase o pîine s-a topit în
marele anonim. Salahor pe undeva, sau poate
mort de foame în cine știe ce cocioabă, pe cine
știe ce gunoaie de pe cine știe ce loc viran! El
își îndeplinise misiunea. Cine s-a mai întrebat
de soarta lui? Nici eu, fiindcă în neghioaba
mea miopie nu asupra lui stăruisem, ci
asupra tînărului apărător, care mi se părea
că încarnează un semn nou al vremilor. Ca să
vezi unde duce literatura!... Celălalt,
apărătorul, nu ți-am spus? Astăzi încarnează
într-adevăr semnul cel nou al timpurilor, într-un
chip care a depășit cu totul și cu totul sărmana
mea imaginație de așa-zis romancier! Încheie
Teofil Steriu, zîmbind cu o ironică amărăciune.

Ion Ozun, urmărindu-i privirea, dădu cu ochii
de ziarele împăturite în teancul neatins al

corespondenței din acea zi. Acolo, pe prima foaie a gazetei de deasupra, cu litere mari pe trei coloane și cu o fotografie lată, și lungă, și lăbărtată, și surîzătoare, figura un titlu care-i sări în ochi: **Declarațiile domnului G. Elefterescu, ministrul justiției.**

— Aș pune capul că ăsta e! exclamă, arătînd cu degetul.

— Păstrează capul, fiindcă ți-o fi de folos pentru altceva mai bun!... îl povățui cu zîmbet din nou placid Teofil Steriu. Ți-am spus eu că e ăsta?... Sînt alții îndestui, vreo duzină măcar.

— Ăsta e! se încăpățîină Ion Ozun.

Teofil Steriu n-a răspuns nici da, nici ba. A strîns numai din umerii imenși. Și, căscînd, a spus:

— Să ne întoarcem la cele ce te-au adus la mine. Cred că te interesează mai mult și mai de aproape...

*

La ceasurile patru, cînd Ion Ozun ieși în stradă, ninsoarea îi păru un joc feeric. Asprimea iernii, o amăgire.

Întinse brațele, să cuprindă fulgii. În văzduhul molatic, cu ninsoarea molatică, strînse la piept un prieten nevăzut, să-i spună bucuria. Știa el că toate aveau să sfîrșească! Și toate sfîrșiseră cum a știut!

Teofil Steriu i-a oprit manuscrisele. A citit cîteva pagini și le-a oprit, să le trimită, întărite de un cuvînt al lui, la cele trei reviste care sînt mai bănuitoare și închise numelor încă necunoscute. În buzunar are prețul lor: prețul vieții pe o lună. Teofil Steriu l-a silit să primească acest împrumut:

— Ca să nu te ofenseze ceea ce numești dumneata o pomană, propun o soluție mai

simplă. Administrația revistelor îmi va trimite mie banii cuveniți. Astfel, nu-mi datorești nimic, nu vei avea de ce să mă ocolești ca pe-un odios creditor.

Trei hîrtii noi de cîte o mie de lei; atît de noi, și ce-ruite, și foșnitoare, încît par trei hîrtii false.

Intră la o regie, să cumpere o cutie de țigări. E singurul lux pe care și-l permite, și numai pentru o singură dată. Încolo, totul va fi calculat pînă la ultimul gologan: chiria, lemnele, o mașină de spirt și un pachet de ceai; rezerve pentru zile de lipsuri.

Iar de mîine dimineată se așterne la lucru. Acum nu se mai teme că nu va găsi un editor...

Aprinse țigara și aspiră pînă în fundul plămînilor fumul delicios, după cele trei țigări scuturate și cu fumul iute pe care i le oferise ocrotitorul său pe-un fund de cutie. Își pipăi peste palton banii din buzunarul de la piept. Își zurui în buzunar mărunțișul metalic; restul de la debitul de tutun. La naiba! Ar fi putut să cumpere încălțea niște țigări și mai și, specialitate, extra, după re-comandațiile lui Bică Tomescu! Cine spunea că viața e atît de cruntă și că deznădejdea de ieri lasă urme pe mîine, pe poimîine, pe o viață?

În jurul becurilor aprinse, fulgii dansau o horă voioasă. Nici un spectacol nu e mai încîntător ca fluturarea lor albă într-o lumină albă, în ceasul indecis cînd noaptea nu e încă noapte.

La colțul bulevardului, același țigănuș îl întîmpină bătînd cu cleștele în tava fierbinte:

— Castanele! Faine castanele! Coapte castanele!

E o poftă pe care și-o poate acum îndeplini, chiar dacă e sătul ca după asemenea copios și prelungit dejun, cu trei cafele și trei pahare de coniac. Ce fel de coniac să fi fost acela?

Și de ce se bea în pahare mari și pîntecoase, numai pe fund, încălzite în cupa palmelor?... Hm!... Odată și odată, mai târziu, tot așa va trata și el, mări- nimos, cine știe ce alt june naufragiat din provincie, cînd îi va bate la ușe să-i ceară o mîna de ajutor.

Numără banii de nichel și, ținînd cornetul de-o ureche, așteaptă să termine țigara, înainte de a gusta din castane.

Dintr-un automobil luminat înăuntru, Mirel Alcaz, co- colit în blană, îi făcu semn amical cu mîna. Ion Ozun s-a prefăcut că nu-l vede. De o lună, de cîte ori îl întîlnește, întoarce privirea să nu-l salute.

Dar Mirel Alcaz nu e om să ia aminte la asemenea mofturi. Dovadă că a oprit automobilul la bordura tro-tuarului și a sărit afară, să vină spre el cu mari semne de bucurie.

— De cînd te caut, ***mon cher ami!*** Parcă ai intrat în pămînt. Dezasperasem...

Ion Ozun e mulțumit că-și poate ocupa amîndouă mîi- nile. În una ținea țigarea, în cealaltă — cornetul de cas- tane. Astfel, n-are cum să-și lase mîna strînsă de javra aceasta aferată și ipocrit afabilă, care se lepădase atît de lesne de dînsul — și nici nu pare că o face înadins.

Mirel Alcaz nu băgă de seamă, sau numai s-a prefăcut că nu bagă în seamă.

Îi prinse brațul cu autoritate. Lăsă în jos gulerul blănii, ca să poată vorbi mai liber.

— Văd că mă budezi, ***mon cher ami,*** și n-ai dreptate! Să facem cîțiva pași... Am spus că te căutam. Parol! De o săptămîină, se împlinește mîine. Am pentru dumneata o noutate senzațională, o surpriză a surprizelor, parol! și nu știam unde să te descopăr. Ai aflat poate că am sfîrșit-o cu patronul! Lichidare generală! Ufff! Bine că avui energia să isprăvesc în fine!... Un bandit

fără pereche! Am plecat de la ziar pe chestii de principii. Am o com-binație mai bună. Facem un ziar nou, numai cu elemente tinere și independente. Un ziar de atac și de energie. Se numește **Voința**. Ce zici de titlu? Titlu tare! Parcă vezi un pumn lovind, care afirmă și bagă fiori în oasele pe-zevenchilor, ale profitorilor, ale îmbuibăților! Hai să-ți arăt afișul. Ce zici?

Ion Ozun se uită la afișul înflăcărat de pe perete cu o nepăsare voită, mușcînd din castana făinoasă și cercînd să se desprindă din strînsoarea lui Mirel Alcaz.

— Ei, ce zici?

— Mda! Frumos afiș...

— Ce frumos, **mon cher ami?!** Admirabil! Genial! Parol! Mîna aceasta care exprimă voința e o capodoperă. E simbolul unei generații. Generația care-a făcut răz- boiul. I-a plăcut teribil lui Nicu! Și lui George! Și tuturor! Uită-te mai bine la afiș. Nu ai nimic de obiectat?

Ion Ozun se uită și nu văzu nimic...

— Uită-te la colaboratori!... stăruie cu tîlc Mirel Alcaz. Lista colaboratorilor...

Ion Ozun citește lista colaboratorilor. Cu o zvicnire de inimă, se oprește la ultimele rînduri, unde se afla și numele lui.

— Te-am trecut fără să te consult, fiindcă nu mai știam unde să te descopăr. Dar vezi în ce companie! Toată floarea unei generații, **mon cher ami!** Se mira Jan cum de i-am putut recruta pe toți. Secretul, cum ți-am repetat de atîtea ori, era simplu. Relațiile, **mon cher ami;** cine își cultivă relațiile nu rămîne în pustiu! La noi o să ai toată libertatea de mișcare. Scrie cum vrei, despre cine vrei, ce vrei... Ai ocazie să te afirmi din prima lună. Cred că n-am făcut rău dacă te-am socotit al nostru, fără să mai aștept răspuns.

— Vezi că aranjasem altceva... crezu de cuviință să se lase greu Ion Ozun, căutînd să-și gătuie tresăltările bucuriei, care-i tremurau glasul.

— Ce altceva? se scandaliză Mirel Alcaz. Unde ai putut să aranjezi altceva cu bandiții ăștia de patroni, care te exploatează și te storc ca pe o lămîie? Tu rabzi, și ei se întolesc! Nimic nu poate să fie mai binevenit pentru un debutant ca această ocazie rară. N-o iei de la reportaj și de la bucătăria redacției, din subsolul presei. Din prima zi: prima pagină! Și toată libertatea, ***mon cher ami!***... Scapi de toată filiera. Îți mărturisesc că mi-a trebuit mare abilitate să te impun celorlalți, fiindcă ai făcut greșeala să neglijezi relațiile. Dar ce vorbim în stradă? Ne urcăm mai bine în mașină și mergem la redacție. Semnezi un bon și primești un aconto... La noi se plătesc lefuri foarte bune. Independența se plătește scump! Parol!

Ion Ozun nu înțelese deplin sensul acestui aforism enigmatic. Puse în buzunar cornetul cu restul castanelor și sa lăsă tîrît.

— Veneam de la maestrul, de la Teofil Steriu!... se simți dator să anunțe. Am luat dejunul la el.

— Ai luat dejunul la el? se bucură Mirel Alcaz. Ei bravo!... Ce-ți spuneam eu, ***mon cher ami?*** Relațiile, cultivă relațiile! Amiciția lui Teofil Steriu e un capital, și numele lui, un gir. Nu te faci forte să obții de la el o colaborare și pentru gazeta noastră?

— De!... Să vedem... poate...

În automobil, Mirel Alcaz îi explică mai amănunțit de ce s-a certat cu fostul patron și cum noua gazetă, „deocamdată”, apare în tipografia ziarului de tiraj ***Universul***, care i-a închiriat provizor și cîteva camere în palatul său, pentru redacție. Evită să adaoge și adevăratele pricini ale acestei mărinimii.

De fapt, directorul Universului își anexa o gazetă de mîna stîngă, unde, fără prea mare cheltuială și fără să-și angajeze vechea firmă, populară în universul moașelor, pensionarilor și acarilor de cale ferată, pregătea armele de asalt pentru un portofoliu ministerial rîvnit de douăzeci de ani. **Universul** păcătuia prin litera cenușie, prin ilustra-țiile cenușii, articolele cenușii, semnăturile cenușii. Era un ziar tern, în care nimeni nu ținea minte să fi citit vreodată un articol de duh ori de curaj, decît demult, la începutul veacului, sub altă direcție, care făcuse apel la Caragiale, Vlahuță, alți scriitori. Directorul actual ajunsese la conducere numai în calitate de ginere și cultiva o pepinieră de alți gineri — ai lui. Dar tocmai această egală mediocritate lățise numărul cititorilor pînă în cel mai depărtat cătun, unde copiii începuseră să silabisească pe rîndurile cenușii ale **Universului** și moșnegii presbiți adormeau seara cu ochelarii pe nas și cu **Universul** în mînă. Noul ziar era destinat să întregească prin contrast lipsurile celui vechi. **Voința** se anunța voința dîrză a unei generații; dar repre-zenta mai cu seamă voința unui om mediocru, inodor și incolor, de a pune mîna pe un portofoliu ministerial. Omul mediocru, inodor și incolor, devenit proprietarul și directo-rul **Universului** prin succesiune și prin zestrea nevestei, nu mai putea aștepta. Acum, ori niciodată! Din această pri-cină se arătase atît de generos cu aspirațiile combative ale tinerei generații. Îți dau, să-mi dai! Aceasta o știa prea bine Mirel Alcaz. Avea să o priceapă abia mai tîrziu și Ion Ozun.

Deocamdată, pe scări, junele combatant se întorcea încîntat cu bonul de o mie de lei, căutînd ghișeurile administrației. Își spunea că viața e uneori de-o simplitate ne-firească. Acum șase ore nu mai vedea nici o dezlegare. Rătăcea

pe străzi cu gîndul de sinucigaş. Şi toate se limpezeau deodată. S-ar fi spus că geniul rău care-l prigonise înverşunat pînă acum, ostenit sau îmblînzit, a chemat în-dărăt toate duhurile vrăjmaşe: „Lăsaţi-l! Renunţ la el. Meargă-i de-acum totul cum a visat!” Iar totul, ca într-un vis devenit aieveya, îi alerga într-ajutor grabnic, din cele patru zări, dărîmînd obstacolele cu bobîrnace în joacă.

— Domnule, dacă eşti bun... Încotro se află ghişeu de mică publicitate?

Tînărul care întreba avea o figură de undeva cunoscută. Ion Ozun nu ştia unde se află ghişeu de publicitate, fiindcă întîia oară intrase în palatul *Universului* şi fiindcă şi el căuta, dibuind, încăperile administraţiei.

Dar spuse cu hotărîre:

— Pofţiţi după mine. Aici, în stînga...

Într-adevăr, ghicise. Inscriptiile de deasupra uşii anunţau birourile administraţiei.

Celălalt salută, mulţumind. Apoi, după o şovăială, spuse

— Mi se pare că ne-am cunoscut. Domnul Ion Ozun, gazetarul, nu?

— El în persoană!

— Eşti salvatorul meu, domnule Ion Ozun! Dacă ţi-aminteşti, astă-toamnă, cînd a călcat acceleratul o femeie. Dumneata m-ai smuls de pe linie... Venea un expres. A lipsit o secundă...

— Acum îmi amintesc! rosti Ion Ozun, încîntat de suvenirul acestui eroism de Saint-Bernard.

— Ştiam că tot o să ne mai întîlnim noi odată şi odată, domnule Ozun. De multe ori mă gîndeam. Am căutat în ziare numele dumatiale...

Ion Ozun surîse cu modestie, făcînd un gest vag, dispreţuitor cu mîna:

— Cred că n-ai avut cum să-mi găseşti nicăieri numele!... Am scris pînă acum sub pseudonim...

Înțelegi și dumneata, cu lipsa de independență a gazetelor, nu e prudent să-ți angajezi numele. Devii prizonierul unor opinii de care ești străin. Prizonierul unei prese venale, pe care au zu-grăvit-o Balzac, Maupassant în Franța; N. D. Cocea, la noi!... Și, fără nici o ezitare, minți cu seninătate, ca un om pe care literatura îl îndeamnă la fiecare pas să trans-figure realitatea: Acum va fi altceva! Facem un ziar independent. Un ziar de luptă. Dacă ai văzut afișele: **Voința!** Acolo voi semna cu numele întreg, fiindcă nimic nu mă mai împiedică să-mi apăr ideile mele.

— Te invidiez, domnule Ozun! spuse Costea Lipan. Te invidiez și mi se pare că te rețin.

— Nu! Nu! Mergem împreună. Și eu tot cu adminis- trația de aci am o mică socoteală. Lichidarea unei restanțe...

Ion Ozun intră la administrație ca la el acasă. Încasă bonul. Costea Lipan plăti un anunț: „Student serios caută meditațiuni orice clasă. Preț convenabil.”

La ușă se așteptară și se întâlniră.

— Caut o meditațiune!... păru că se scuza Costea Lipan. Sînt într-un conflict cu familia și vreau să-mi organizez viața pe cont propriu. Ideile mele cam rebele nu se împacă cu tirania burgheză a familiei.

— Înțeleg... încuviință fără convingere Ion Ozun, care rămăsese orfan înainte de cei șapte ani de-acasă și nu îndurase tirania familiei, crescut de o mătușă blîndă și mi-loasă, incapabilă să ucidă o muscă.

— Așa e? se acătă de această aprobare Costea Lipan. Conflictul dintre părinți și copii va dura cît are să dureze umanitatea. Adică nu; burghezia! mentalitatea și tirania burgheză.

— Turgheniev, Gide! își aminti Ion Ozun. A apărut acum un prim volum dintr-un ciclu mai

mare, **Les Thibault**,
Gard...

al lui Martin du

— L-ai citit și dumneata? se bucură Costea Lipan. Nu știu ce va urma în celelalte volume. Dar știu că în primele volume autorul a disecat virtutea cu o mînă de neîntrecut anatomist. Vei fi observat și dumneata poate că nimic nu discreditează mai mult virtutea ca oamenii virtuoși!...

Spunînd, Costea Lipan se gîndea la părintele său, virtuos și rigid ca un alt Oscar Thibault, și la conflictele de acasă, înăsprite în ultimul timp. Cînd ministrul de justiție îl chemase să-i dea o mică sinecură, Costea Lipan s-a încăpățînat să refuze. Aceasta dezlănțuise o urgie indignată împotriva-i. Iar acum căuta o meditațiune, ca să-și cîștige banii de buzunar, de cărți și de țigări prin propriile puteri, nu din grația unui individ ca Gică Elefterescu, pe care îl disprețuia.

Ajunseră în Calea Victoriei.

Fulgii se legănau magic în luminile vitrinelor. Trecătorii păseau voios în alba fluturare. Farurile automobilelor prindeau potopirea molatică în evantaliile albăstriei, soseau de departe, dispăreau, să facă loc altora și altora, virînd, oprindu-se, pornind, încrucișîndu-se într-o amețitoare întoarcere. Ninsoarea, năvala luminilor, reclamele aprinzîndu-se și stingîndu-se absorbite de albastrul serii pretimpurii de iarnă, ca să tresară în ghirlănzile altfel colorate, roșii, verzi, galbene; soneria cinematografelor; ferestrele încărcate cu sclipitoare bijuterii, pașii elastici ai trecătorilor înviorați de răceala blîndă și jilavă a fulgilor; totul dădea străzii un aer proaspăt și festiv.

Ion Ozun era cucerit de acest spectacol.

Uitase zilele de foame; vagabondajul deznădăjduit, cînd se strecura pe lîngă ziduri ca un cîine alungat; nopțile de nesomn, cu dinții clănțănind sub plapomă.

Toate se petrecuseră foarte departe, și amintirea fugea de la ele.

Îl încînta acum numai orașul pavoazat de ninsoare.

— Oraș al dezvățului! exclamă dușmănos Costea Lipan. Dacă ai prinde oricare din acești trecători îmbuibați de guler, să-l întrebi de unde vine, unde merge, din ce și-a plătit blana, n-ar ști, încurcat, ce să răspundă. Ar începe că tre-mure. Ai observat în ce nebunie risipelnică trăiesc toți? Pe mine mă bucură. Grăbesc singuri sfîrșitul. Gonesc singuri, fără să-i alunge nimeni din urmă, la răfuiala cea mare, care îi așteaptă și n-are să-i ierte!...

Ion Ozun își privi noul prieten cu sinceră uimire.

El nu vedea nimic din toate acestea. Uitase că aceleași gînduri și întrebări îi strînseseră pumnii încleștați în fundul buzunarelor nu mai departe decît în dimineața aceleiași zile. Acum, înainte de al treilea cîntat al cocoșilor, el nu mai vedea decît un spectacol care desfăta ochii: un spectacol vrednic de zugrăvit într-o nuvelă ori într-un roman.

— De ce? întrebă cu nevinovăție. Eu găsesc că uneori capitala e un oraș admirabil! Această voie bună nu e un optimism de țară tînără, de popor tînăr, de oraș tînăr?

Costea Lipan se uită posomorit la lanțul autamobilelor și la îmbulzeala trecătorilor de pe trotuar.

— Optimism numești dumneata aceasta? Inconștiență, iresponsabilitate, orice... Nu optimism! Îi vezi cum trec, cum se salută, cum se invidiază? Doamnei acesteia, care a trecut pe lîngă noi, i se pare că n-are blană destul de scumpă, fiindcă doamna dinaintea ei are una încă mai scumpă. Fiecare haină, fiecare podoabă, automobilul acesta lung cît un vagon și parfumul pe care îl lasă în urmă fetișcana aceasta prea văpsită, toate sînt prețul unui

compromis. Dacă pe fiecare l-ai urmări acasă, când își leapădă masca de pe stradă, te-ai înspăimînta cu ce preț plătesc zîmbetul acesta fudul de fericire mincinoasă și de bucurie deșartă. Îți spun că mă bucură! Îi văd alergînd și mă bucură că aleargă la judecata din urmă.

— Dar dumneata ești un revoluționar primejdios! glumi Ion Ozun.

— Sînt! Adică aș vrea să fiu. Urăsc societatea noastră, fiindcă trăiește în această complicitate. Urăsc marii capitaliști, paraziții burghezi, slujbașii lași, politicienii veroși și neveroși, urăsc chiar și colegii mei de studii!... Domnule Ion Ozun, numai ticăloșii nu pot urî! Fiindcă ticăloșii n-au de ce plînge orînduielile societății noastre. Ei se acomodează! Ei răspund răului cu rău! Dar un om de treabă e constrîns să urască. Altfel, devine și el complice. Urăști din

pricina iubirii de oameni, de omenire. Fără ură nu poate exista iubire, cum nu există lumină fără umbră!

Ion Ozun se simți și el complice la această orînduială ticăloasă și nu regretă de fel.

Spuse rîzînd:

— Dumneata ești o excepție. Noroc pentru lumea aceasta de pe Calea Victoriei că ești o excepție! Altfel, ar sări toți în aer, sau ar merge la spînzurătoare...

— Nici nu merită altă soartă! întrerupse cu aprindere Costea Lipan. Aici, pe bucata aceasta de cîteva sute de metri, e bîlciul vanităților. Aici se îmbulzesc toți, din toată țara, să-și arate o haină, obrazul bine hrănit, automobilul scump, prețul lașităților și al vînzărilor... Eu, domnule Ozun, n-am sosit în capitală decît de cîteva luni. În trenul de-atunci, din noaptea de septembrie, astă-toamnă. Ca orice tînăr din provincie, am sosit cu un mare bagaj

de iluzii. Cum ți-am spus, mi se pare, sînt student. M-am înscris la facultate, și eram sigur că acolo am să găsesc alți tineri ca mine, însetați de altfel de viață decît au dus părinții noștri. Nu lașă, nu complice. Poate există și aceștia undeva. Dar nu i-am găsit încă! N-am dat peste ei... Toți, domnule, toți cîți i-am cunoscut nu visează să facă altceva decît ceea ce-au făcut părinții lor. Să ajungă, să se căpătuiască, să se slujească de diplomă, ca să se poată plimba pe Calea Victoriei într-un automobil al lor și să fie invidiați de cei care umblă pe jos. Ce naște din rîmă rîmă rămîne!

— Cu ideile acestea ai să ajungi la Jilava, domnule Lipan! continuă să glumească Ion Ozun. Noroc că ești ca orice român, ca mine și ca oricare. Ne consumăm indignarea în vorbe. Și cu aceasta ne-am răcorit. Toate răfuielele se opresc la vorbe. Poporul nostru e prea sceptic ca să treacă la fapte. Prea a îndurat multe, aici, la răspintenea lumilor, „în calea răutăților”, cum spune cronicarul. Prea a învățat din experiența lui de veacuri că numai „capul plecat nu-l taie sabia”! Această zicală bătrînească ar putea sluji drept moto la cărțile de istorie ale lui Xenopol, Iorga și celorlalți; aceasta ar putea sluji și ca o justificare. Ce-i de vină? S-a adaptat situației, configurației geografice și condițiilor istorice; s-a dat și se dă după păr. Nu crede în nimic și acceptă totul. Ca dovadă că sîntem un neam cu atît de puțini martiri.

— Nu credința face martiri! izbucni amenințător Costea Lipan, oprindu-se să facă loc unei doamne enorme în blană de astrahan, care nu avea nimic de martiră în înfățișare. Nu credința face martiri. Ci martirii fac credința! Cîțiva numai să se sacrifice, și vor zgudui nepăsarea. Creștinismul e opera lui Isus. Dar e mai ales opera celor care l-au răstignit!

— Mai bine să mergem undeva și să bem o cafea ori o țuică fiartă... spuse nevinovat Ion Ozun, prinzînd brațul proaspătului prieten. Discutăm mai în voie.

— Da, discutăm mai în voie! acceptă Costea Lipan, bucuros că a găsit în sfîrșit pe cineva să-l asculte și poate să-i împărtășească gîndurile de atîta vreme nespuse.

Dar Ion Ozun se afla acum departe de asemenea gînduri războinice. El găsea viața încîntătoare. El era fericit că viața, și lumea, și Calea Victoriei, așa cum sînt, sfîrșiseră prin a-l accepta pe el, Ion Ozun, așa cum este; așa cum îl acceptase Teofil Steriu. Nu se putu abține să nu spună într-o doară:

— Tocmai vorbeam cu Teofil Steriu...

— Îl cunoști pe Teofil Steriu?

— Da, chiar azi am dejunat la el. Un dejun cam prelungit, cu dezbateri de-ale noastre, literare... ticlui realitatea, poate fără să-și dea seamă, Ion Ozun.

— Ce fericit ești dumneata că ai cui împărtăși gîndurile! îl pizmui Costea Lipan. Eu trăiesc ca într-un pustiu...

Ion Ozun se rușină de ticluirile sale și se grăbi să schimbe vorba.

— Splendid ninge! arată cu mîna în sus, spre fulgii dansînd în jurul becurilor cu lumina lăptoasă.

— Da. Ninge ca în martie o mie nouă sute șapte! rosti sibilin Costea Lipan.

CEAIUL DANSANT

Din sicriul sonor al patefonului gemu muribund o strună de banjo. Pe urmă alte instrumente bizare și triste au început să se tînguie cu gîlgîiri de plîns, și încă mai sfișietor decît plînsul, cu rîsul acela inuman și întrerupt de sincope al clapelor de saxofon.

Domnișoara care răsucise manivela și schimbase acul vorbi către tînărul cu ochelari înrămați de baga neagră, așa cum toți poartă acum ochelarii lui Harold Lloyd:

— Eu ador havaianele acestea, Alec! Aș vrea să le văd dansate de sălbatici, în Honolulu. Visez cîteodată o viață elementară, plină de primejdii și de peripeții sălbatice...

Pentru domnișoara anemică, pală și lipsită de vlagă, care nu trecuse de cinci ori în viață dincolo de bariera capitalei, ca și pentru tînărul cu ochelari americani, Honolulu e un sat cu pitorești colibe de lut, în smîrcuri toride, undeva, în apele Pacificului, nu un oraș prosper, ca oricare altul, cu hoteluri de beton armat, cu docuri, silozuri și garaje, cu tramvai zgomotos și vitrine, ghișeuri de bancă și agenții de transport maritim.

Ei cred că instinctele elementare colcăie și se dezlănțuie numai la antipozi, la sălbaticii goi și împungînd cu lănci înveninate. Nu văd că sălbaticii sînt oriunde și mai ales aici. Că poartă veston negru, piepții cămășii ripolinați,

ochelarii lui Harold Lloyd, iar cînd se vînează unii pe alții, nu au nevoie de arc cu vîrfurile săgeții înveninat.

Ana Lipan își așează pălăria cu delicată artă, să nu strivească buclele fragile și frizate în simetrice spirale. Se dădu doi pași îndărăt. Se privi în oglindă din față, din profil, din trei sferturi; cu o oglindă ovală, plimbată de sus în jos, din dreapta și stînga, își examinează ceafa și cutele rochiei în spate.

Surîse. Se uită grav. Se înclină grațios. Ridică din sprîncene surprinsă și se încruntă în glumă, ironic, sceptic, cochet, muștrător. Se apropie atît de mult, încît își văzu amănunțit în sticla poleită porii obrazului astupați de pudră.

Îndepărtă taburetul și se așează gînditoare; pe urmă atentă la spusele unui vorbitor invizibil; pe urmă jucîndu-se distrat cu mărgelele de cristal; pe urmă amenințînd gîngăș, cu arătătorul ridicat, același vorbitor nevăzut și de-o impertinență simpatică.

Toate aceste exerciții de mimică în fața oglinzii, în camera cu perdele trase și cu luminile aprinse, ar fi surprins poate un martor indiscret care cunoștea numai o domnișoară Ana Lipan (Annie Lippan, cu doi n și cu doi p), solemnă, severă și distantă. Dar ce tînră fată în fața oglinzii ar fi făcut oare altfel?

Rochia era nouă, pălăria nouă, nou colierul de cristal, și peste o singură oră avea să pășească, în sfîrșit, într-o lume nouă și în atîtea reverii rîvnită.

Domnul, doamna și domnișoara Lipan erau invitați la ceaiul din saloanele doamnei și domnului ministru Gică Elefterescu.

Iar Gică Elefterescu, la telefon, astăzi dimineață, amin-tind această invitație, lăsase destul de lămurit să se înțeleagă că va juca un rol decisiv în viitorul domnișoarei Lipan. El nu

era om să-și uite prietenii și nu era un ingrat, să nu se gîndească la tănuitele lor griji și amaruri.

Evenimentul adusese agitare în casa familiei Lipan și turburare în bugetul casei Lipan.

De-o săptămîină împlinită, Ana alerga de la croitoreasă la modistă, de la pantofar la magazinele cu piepteni, coliere și poșete, alegînd, încercînd, plătind și aducînd îndărăt, pentru o modificare îndelung meditată acasă și confrun- tată cu teancul revistelor de modă: ***Vogue, Fémina, l'Offi-ciel de la Couture*** sau ***Jardin des Modes***. Astăzi dimineată, două ore împietrise neclintită pe scaunul de supliciu al coaforului cu fire și cîrlige electrice în păr, ca prizoniera

unui cabinet de chinuri savante, cum n-au știut să năsko-cească nici călăii Inchiziției, nici tortionarii subtili din China mandarinilor. Da, toate erau răsplătite cu prisos! Annie Lippan întrupa cu desăvîrșire oricare din gravurile revistelor cu pagini cretate — oricare ducesă celebră în carnetul monden al Parisului și al Rivierei, coborînd aerian treptele de marmură ale unei somptuoase vile, cu lampa-dare, parc, valeți și scumpe automobile la scară.

Elena Lipan adusese o croitoreasă cu ziua în casă, să-i prefacă și ei o rochie neagră, în vîrstă de peste un de- ceniu, adaptînd-o aproximativ la moda timpului. Constantin Lipan își trimisese hainele de solemnităte la spălătoria chimică, de unde sosiseră întinerite și fără mirosul farmaceutic de camfor.

Acum bătea cu degetul uscat în ușa:

— Annie, e cinci fără un sfert! Cinci fără paisprezece...

— Gata, **papa!** sări Annie de pe taburet, aruncînd o ultimă privire în oglindă.

Deschise ușa, și toți intrară s-o examineze cu exagerate exclamații vocalice de extaz.

Sabina descoperi o cută imperceptibil deranjată.

Se îndoi de genunchi să o tragă în jos, se repezi la pulverizator să-și învăluie sora într-un halo de pulbere lichidă și parfumată. Constantin Lipan se uită peste ochelari, din toate flancurile, amănunțit și atent ca la un decisiv corp delict. Elena Lipan, în hainele ei sărăcăcioase, de rudă scăpătată sau de guvernantă, întâia oară uită să eva-lueze costul acestei transfigurări în perechi de ghete cu prețul dinainte de război.

Acest obicei devenise de mult o manie. Leafa servitoarei, cursa cu birja, tona de lemne și transformarea unei pălării reprezentau pentru dînsa trei, patru sau zece perechi de ghete în valuta anului o mie nouă sute paisprezece. Adineori calculase că din cei opt mii de lei cheltuiți de Annie, de altfel cu avară chibzuială, altădată ar fi cum- părat pentru copii 333 perechi de ghete a 24 lei perechea, rămînînd încă o fracțiune zecimală de 3,33 lei. Iar constatarea o înfricoșase... O uită acum! Cu degetele încrucișate, își admira copila nevinovat și sincer, ca o țarancă în fața vitrinei cu busturi de ceară.

Își simți ochii năvăliți de lacrimi înduioșate.

Poate o singură clipă, scurtă și îndată întunecată, se re-văzu în această făptură născută din făptura ei, așa cum va fi fost cu douăzeci și cinci de ani în urmă, în după-amiaza cînd Constantin Lipan, proaspăt supleant de tribunal, o aștepta în salonașul părintesc, în redingotă și incomodat de un buchet de trandafiri albi și țapeni în cornetul de carton cu dantelă de hîrtie ajurată, să-i ceară mîna.

— Trimitem pe Catinca să oprească un taxi! spuse Constantin Lipan, cercetîndu-și încă o

dată ceasul cu îngrijorarea unui șef de stație în așteptarea expresului.

— Mă duc eu! se oferi Nellu. Catinca e o netoată. E în stare să vină cu un hîrb de Ford!

Elena Lipan, în paltonul modest și reajustat cu un supliment de guler ieftin, mai cercetă o dată cheile și încuietu-rile, mai repetă porunci Catincăi, apoi, refugiată în birou, reciti în grabă, pe furiș, a zecea oară, scrisoarea de la Iași, de la Matilda.

Bolnava anunța că se simte slăbită cu totul și chema pe cineva să-i vegheze la căpătîi. O cerea pe Annie, dacă „se poate desprinde de la distracțiile capitalei”. În același plic, servitoarea bolnavei adăogase cu un creion chimic și cu litere strîmbe o rugămintă simplă și imperioasă în simplitatea ei: **„Veniți imediat. Cucoana e tare Rău. Domnu doctor spune Că no mai Duce nici cinci zile. Am pregătit Odaia pentru Duduia ana. Săru mîna Frăsina.”**

De astăzi dimineată scrisoarea îi ardea degetele. De cîteva ori fusese gata s-o citească bărbatului și Anei; de fiecare dată însă o oprise gîndul că așa va turbura fără folos un ceas de mult așteptat. Cu minuțiosul lui respect al datoriei, Const ar fi fost poate în stare să renunțe la invitația ministrului și s-o trimită pe Ana cu primul tren. Și chiar fără aceasta, atît Annie, cît și el ar rămîne toată vremea preocupați, cu mustrarea de cuget că se desfată la un ceai dansant, cînd tanti Matilda își dă poate sufletul. Tăinuind conținutul scrisorii pînă la întoarcere, toate aceste complicații se aflau înlăturate.

Iar cu trenul de noapte sau de mîine dimineată, Annie avea cînd să ajungă neîntîrziat la datoria unde o chema muribunda și interesul lor, al tuturor.

După întâia lectură a dublului apel, se gîndise să n-o lase pe Annie singură, ci să plece împreună cu Costea. Un bărbat, chiar cînd e numai abia trecut de vîrsta copilăriei, are alți ochi și altă prezență de spirit în asemenea împrejurări. Cine știe dacă la căpătîiul tanti Matildei nu s-au adunat de pe acum rubedenii îndepărtate și cupide, gata să facă dispărut un testament sau să smulgă bolnavei cu voința șovăielnică altul, dictat de neomenia lor?

Așa cugetase, pregătind ferit de ochii celorlalți bagajele de drum pentru Costea și Annie, împăturite și numărate, numai să și le orînduiască singuri în valiza de pergamoid.

Dar a fost destul să simtă privirea lucidă și rea a lui Costea urmărind-o, ca și cum ar fi înțeles ceva; de îndată hotărî să renunțe în orice caz la o asemenea companie pentru voiajul Anei și socotelile lor. Copilul acesta presimte tot și o turbură de cîte ori îi citește răutăcios, ca într-o carte deschisă de osîndă, gîndurile cele mai ascunse... Nu vrea să înțeleagă că tot ce face și tot ce prevede e numai pentru dînșii. Averea Matildei așa modestă cum e — două rînduri de case cu cîte două apartamente de închiriat și o jumătate de milion în bonuri — ar însemna o zestre onorabilă pentru Annie și Sabina, cîte o casă de fiecare, iar bonurile ar acoperi anii de studii în străinătate pentru doctoratul lui Costea și pentru diploma de inginer a lui Nellu. Astfel, soarta copiilor s-ar ușura printr-o singură semnătură a unei văduve avare, care n-a făcut nici un bine în viață. Ea și Const ar aștepta bătrînețea și pensia cu sufletul împăcat, bucurîndu-se de îndeostularea și fericirea altora. În fața oricărei judecăți oricît de aspre, s-ar prezenta senină. Nimic n-a dorit și nimic n-a făcut decît pentru a cruța tihna bărbatului și a apăra viitorul copiilor.

Numai Costea o silește să-și plece ochii de câte ori se întrerupe din lectura cărților lui cu idei monstruoase, s-o urmărească, pe ea și pe toți din casă, cu privirea încărcată de batjocură, de dispreț și de compătimire.

Acum chiar, în agitata bucuroasă și nerăbdătoare a tuturor, el singur stă la o parte, pe divanul din sufragerie, citind absorbit o asemenea carte otrăvitoare, cum e de mirare că legile prea blânde lasă să fie scrise, tipărite și împrăștiate, pentru stricăciunea minților și înveninarea inimilor.

Nellu trînti ușa de la antret, important și satisfăcut:

— Am adus mașina, **papa!** Un Buick limuzină. Dacă n-ar scrie pă tăbliță taxi, ai crede că e un automobil dă legație. Superb! Un Buick-Master, tipul ăl mai nou!

Elena Lipan transformă prețul cursei în ghetete de copii a 24 lei perechea.

Coborîră scările. Se îmbarcară. Annie la mijloc, pe marginea banchetei, să nu-și șifoneze pliurile de mătase.

Sabina rămase rezemată de ușorul sufrageriei, în șorțul negru și scurt de uniformă, ca o mică și tristă cenușereasă.

— Au plecat mondenii faivoclociști? ridică în sfîrșit ochii de pe foile cărții Costea.

— Da!... Și păcat că n-ai venit s-o vezi și tu pe Annie! vorbi cu înfrigurare Sabina. Era delicioasă! Orice-ai zice tu, Costea, numai Annie dintre noi toți știe să păstreze un aer distins... cum să-ți spun? princiar...

— Spune: înțepat! de aspidă! rîse răutăcios Costea. Înțepat și fals, ca în jurnalele de modă! Mă mir cum de nu te umilește gîndul că sora ta e dusă așa, în complicitatea tuturor, la vedere. Tot așa cum își țesăla și își peria

juncanele, cînd le scotea la iarmaroc, la vînzare, bunicu, dascălul de strană, Costache Lipan.

— Cum poți să compari, Costea, pentru Dumnezeu? Ești oribil cînd vorbești așa...

— Oribil sînt eu, sau ei?... Oribil sînt eu, sau tu, Sabina, cînd cazi în extaz la toate mofturile și farafastîcurile Anei? Rîvnești să ajungi ca ea? Să te poarte peste patru-cinci ani, ca pe-o marfă de vînzare, pe sub nasul cine știe cărui imbecil? „Poftiți ce sîni are, priviți ce talie! Ce ochi și ce picioruș fin! Pot să vă mai spun că așteptăm și o moștenire. Avem o mătușă bogată, care poate da Dumnezeu să plesnească din ceas în ceas”... Tu nu le vezi acestea, Sabina? Nu le înțelegeți și nu le auzi? Și nu înțelegeți că pentru tine îți doresc altă soartă? Tu meriți altceva, Sabina...

— Pe tine nu te mulțumește nimic niciodată...

— Cum să mă mulțumească?! Mă asfixiază atmosfera de aici... Uite și tu cum ne-am strămutat cu toate hleaburile

de mobile, pretențioase, uzate și triste printre care am crescut, și cum îndată **maman** și **papa** s-au grăbit să reconstituie exact, ca într-un muzeu istoric, atmosfera sordidă de mici și poltroni burghezi provinciali. Pentru dînșii lașitatea cotidiană li se pare eroismul cotidian... Sînt onești? da! **Papa**, un magistrat integru și, după cum scrie în ziare, un procuror general temut, cum n-a mai fost de mult nimeni... Aceasta nu-l împiedică însă să aibă admirație pentru un om de nimic, pentru un sforangiu de cea mai mîrșavă teapă, ca Gică Elefterescu; să se simtă flatat că e primit în casa lui și să-i rămîină recunoscător dacă îi va găsi un nerod să-l colăcească cu o logodnică înțepată ca Ana!... Virtutea nu-l împiedică să invidieze soarta celor mai puțin virtuoși, care măcar

riscă și ies la larg, să înfrunte riscurile. Tristă virtute, Sabina, care n-a dus la alt rezultat decât să facă un copil să-și urască și să-și disprețuiască părinții!... Acuma de ce plîngi? Ce sînt copilăriile acestea?...

Sabina își ascunse obrazul în îndoitura cotului și plîngea cu sughițuri.

— Tu... tu ești imposibil, Costea! Vrei să mă faci și pe mine să nu-i iubesc... N-am să te mai ascult niciodată... Ești un... Nici nu știu să spun cum îmi pari tu cînd vor- bești așa...

— Sînt un monstru... Da? Spune cuvîntul, Sabina! Așa se naște cîteodată în cele mai pașnice și inofensive familii un pui de năpîrcă... Ai să mă înțelegi însă odată... Atunci cînd are să te sufoce și pe tine viața aceasta de familie respectabilă, cîrpită din mărunte socoteli și ambiții și invidii. Acuma fii fată cuminte și înțelegătoare: șterge-ți lacrimile...

Costea închise cartea și se ridică să șteargă lacrimile Sabinei cu batista. Îi ridică obrazul de bărbie și o privi dureros în ochii ca luciul antracitului. Ochii ei, de galoși Tretorn.

— Eu am să scap de aici!... spuse cu glas tremurat. Am să plec și am să-mi fac singur viața... Dar tu, tu, Sabina?... Tu ai să rămîi captiva lor... Aș vrea să înțelegi că aceasta mă doare.

— Cînd pleci? se sperie Sabina.

— N-avea grijă. Nu azi, nici mîine! Peste o lună ori peste două; cînd voi ajunge să nu datoresc nimănui nimic. Pînă atunci, mai bine să-ți ajut la traducerea ta. Vezi că n-am uitat?

— Tocmai! se bucură Sabina, trecînd cu nestatornicie copilăroasă de la plîns la voieșie. Așteaptă un moment, să-mi aduc caietul și cărțile.

Alergă de zor, se întoarce și le răvăși pe masa din sufragerie cu învelitoarea de mușama cadrilată. Costea deschise cartea și începu să dicteze:

„At vero Aeneas adspectu, dimpotrivă, la această privedește, **Aeneas obmituit amens**, rămase mut, împietrit, își ieși din minți, **camaeque arrectae**, părul i se ridică măciucă, **horrore**, de groază, **et voxhaesit faucibus**”...

Sabina scria, între pauze rozînd cu dinții mărunți capătul de lemn moale al creionului A. W. Faber nr. 3 și cu ochii întredeschși întrevăzînd cu extatică admirație pe Annie, în rochia ei vaporeasă și fină, ca praful albastru de pastel. O Annie anturată de tineri sportivi și fotogenici, tîrînd ca o trenă prin mijlocul saloanelor festiv luminate dîra de priviri invidioase a tuturor celorlalte femei. Orice ar spune Costea, viața nu e întotdeauna atît de posacă și de respingătoare! Pare așa numai unui morocănos ca el.

— Cum ai spus, Costea? Te rog mai repetă o dată!...

— **„Nox erat**, era noapte, **et corpora fessa**, și trupurile ostenite, **carpebant per terras**, gustau, se bucura pe pămînt, **soporem placidum**, de un somn liniștit, **silvaeque et aequora**”...

*

În saloanele doamnei și domnului Gică Elefterescu lucrurile nu se desfășurau chiar așa cum le întrevedea, ca într-un fastuos film, Sabina.

Apariția Anei nu provocase nici o emoție. Trecu neobservată, fiindcă lumea era multă și pestriță.

Aceste ceaiuri fuseseră născocirea și deveniseră slăbiciunea doamnei Elvira Elefterescu, persoană înaltă și vastă, cu trup de jandarm călare și cu suflet inocent de prunc.

Doamna Elvira Elefterescu simțea o irezistibilă atracție pentru toate evenimentele mondene: baluri și înmormântări, serate și premiere, recepții și vernisagii.

Mai mult însă decît pentru toate arăta predilecție pentru nunți și logodne.

Fără copii, dar cu un numeros contingent de nepoți și nepoate, de veri și verișoare, de fini și fine pînă la a douăsprezecea crengătură a rubedeniilor care de care mai vagi și îndepărtate, mai nevoiașe și oropsite de soartă, era îndeosebi posedată de un tiranic demon matrimonial. Univer-sul i se înfățișa ca un inepuizabil rezervoriu de „partide” viitoare ori posibile. Nimeni nu-i cunoștea o figură mai desăvîrșit fericită ca atunci cînd, sprijinind o enormă lumî-nare cu flori și panglici albe, în rolul sacru de nună, în dreapta unui mire adesea mai puțin emoționat decît dînsa, asista cu lacrimi de bucurie în ochi la schimbul de inele, și cînd înconjura masa cu pași sălțați, ca o morăriță la horă, în psalmodia greco-orientală, în care biblicul Isaia dăntuiește de vreo două mii de ani la atîtea sute și sute de milioane de nunți!

Pentru satisfacerea acestei pasiuni inaugurase ea ceaiurile dansante, frecventate de cel mai bizar amestec de lume al capitalei.

Cu un ochi providențial, descoperea la un invitat și la o invitată care abia s-au cunoscut tănuite indicii că au fost născuți unul pentru altul și că nu-și vor îndeplini destinul pe acest pămînt decît după ce-și vor pune cununiile pe cap. O dată fixată această alegere, doamna Elvira Elefterescu își pierdea odihna și somnul, născocind toate intervențiile fățișe sau

tănuite care puteau ajutara destinul în misteroasele lui intenții.

Gică Elefterescu strîmbase la început din nas cînd își văzuse casa transformată în **dancing** intermitent. Pe urmă înțelesese că nimic nu-i putea servi mai bine și sub o aparență mai inofensivă complicatele înnodări și deznodări de ite politice. Invitații erau ai nevestei, nu ai lui. El se socotea mosafir, zeflemisind cu strîngeri din umeri un pueril capriciu feminin.

Dar în alegerea invitaților uita să adauge ori să șteargă un nume, după cerințele momentului. Și în vreme ce încăperile răsunau de sughițul saxofonului, de zornăitul cim-

balului și de suspinul extenuat al banjoului, în jilțurile moi din birou izbutea să adune întotdeauna, ca din întâmplare, cei mai înverșunați adversari politici. Își strîngeau cordial mîinile. Se pomeneau discutînd foarte pașnic pe un teren ospitalier de armistițiu și legînd, între două țigări de foi și două zvelte pahare de lichior, un pact care a doua zi răspundea într-o manevră neașteptată la Cameră, o interpelare senzațională și un vot uluitor, cînd nu izbucnea în explozia unei declarații fulminante și imprimată cu titluri de o șchioapă în edițiile speciale de ziar.

Apartamentul părea dinadins construit pentru asemenea retrageri strategice.

În salonul din dreapta dansa și se desfăta tineretul, sub privirea ocrotitoare și complice a doamnei Elvira Elefterescu. Holul era o zonă repauzantă și prielnică moțăielilor pentru al treilea sex: mame și cocoane vîrstnice care nu dansau și nici nu discutau remanieri ministeriale, domni cu reumatisme și pensionari ai bugetului ori ai politicii, care nu pierdeau prilejul unui ceai parfumat și al tartinelor cu icre negre, udate cu un pahar de vin autohton sau de șampanie franțuzească. În

salonul din stînga se adunau selecționați prin imperioase afinități elective invitații pentru care muzica și dansul nu existau nici măcar ca pretext. Bancheri și parlamentari, foști și viitori miniștri, oameni de afaceri și președinți ai consiliilor de administrație, directori de ziare și reprezentanți ai consorțiilor străine.

De acolo, cînd din discuția generală se desprindea o chestiune vrednică numai de un mai restrîns și discret auditoriu, partenerii se ridicau cu o aprobare complice a pleoapelor și treceau în biroul lui Gică Elefterescu, lipind ușa capitonată, să nu străbată glas străin și să nu audă ureche iscodelnică.

Gică Elefterescu fuma, staționînd de la un grup la altul, și își freca mîinile ca un fericit regizor, norocos după fie- care premieră.

Cînd pleca ultimul mosafir și servitorii începeau să măture, să deschidă ferestrele, să pulverizeze esența de brad și să întindă covoarele, nu uita niciodată să mulțumească nevastei, înălțîndu-se în vîrfurile picioarelor, să-i ajungă cu buzele pe frunte, într-un sărut cast și recu-noscător.

— Dragă Elviro, minunat ceaiul tău! Cel mai izbutit din tot sezonul... Ești o comoară, nu o soție!

Elvira Elefterescu știa ce înseamnă aceasta. Un plan urmărit de mult, o întîlnire abil pusă la cale ori un angajament cu tact smuls recompensau risipa de sandvișuri și de lichioruri lipicioase, bomboanele strivite sub tălpi, olanda mesuțelor pătate de ceai, de vin negru sau *cocktail*, fumul care cătrănea perdelele și sfărmiturile scrișnitoare ale paharelor de cristal, desperecheate din serviciul periodic, reîmprospătat prin grija și din bugetul preagentilului soț.

Soața pleca fruntea sub casca de păr oxigenat, zîmbind cu modestie și cu oarecare întristare.

Ea avea mai rar prilej să se arate tot atît de satisfăcută de rezultatul unui asemenea ceai. Invitații săi din salonul din dreapta soseau, dansau, deșertau pahare de ceai și de lichior; se remontau cu piperment sau cu șampanie; experimentau rețete inedite și cu totul eretice de *cocktail* spre stupoarea barmanului improvizat de la bufet și plecau cu buzunările pline de țigări de foi, dar se dovedeau rebeli proiectelor matrimoniale. Cu o piruetă scăpau de sub amenințarea săbiei lui Damocles, fatal suspendată deasupra capetelor, șmecherind fatalitatea ca să apară tot atît de voioși și imuni la ceaiul viitor, pentru a înnoda iarăși firul întrerupt al flirturilor cu smuncituri sportive de mîină și cu guturale exclamații anglo-americane.

Într-un astfel de amestec dezlănțuit din plin, pășise intimidat „trio Lipan” — cum i-ar fi numit fără doar și poate Sabina dacă i-ar fi văzut în acea clipă, cu totul departe de mirajul închipuirilor sale.

De la intrare, ușurați de vestmintele groase, escamotate de valeți cu mănuși albe de ață, aruncaseră priviri disperate de naufragiați ca să se agațe de o figură cunoscută. Annie Lipan simți mai umilitor ca niciodată cît de sărăcăcioasă și demodată e rochia Elenei Lipan și cît de stîngaci e în miopia lui Constantin Lipan.

Ca atare, puse distanță de un pas între amîndoi, cu o instinctivă desolidarizare.

O doamnă în vîrstă, cu fire sure și rare de scapet spîn în barbă, o măsură prin lornion de jos în sus, pe urmă continuă să vorbească nepăsătoare principelui Anton Mușat.

Un copil fugărit de alți doi descrie un semicerc, căutînd un refugiu, pe care-l găsi după rochia Anei Lipan.

Urmăritul chicotea agăţindu-se de pliurile rochiei; următorii luptau să-l captureze.

Ana Lipan se silea să surîdă angelic, ca un model pentru o replică a tabloului ***Lăsați copiii să vină la mine!***

Intrarea n-avu astfel nimic triumfal.

A fost totuşi un noroc că în acel moment de derută, i-a văzut Gică Elefterescu prin uşa deschisă a salonului din stînga. Se repezi cu largi gesturi afabile şi, după ce sărută familiar mîinile femeilor de parcă le cunoscuse de cînd lumea, aruncă un apel sonor spre salonul din dreapta:

— Elvira!

Apel tot atît de ineficace în momentul acela ca un strigăt deasupra cataractei Niagara, cea cu ecoul huruind noaptea pe o rază de şaizeci de kilometri. Jazul urla la paroxism. În delirul epileptic al instrumentelor, dialogurile continuau răcnite la ureche, ca între surzi.

Mai mult succes avu telegraful cu semnalizări mute.

Gică Elefterescu ridică mîna în sus, agitînd simbolic un steguleţ invizibil, pe care totuşi Elvira Elefterescu îl văzu din celălalt capăt. Răspunse de îndată la apel şi se prezentă să ia în primire invitaţii cunoscuţi pînă acum numai după o vagă şi sumară descripţie a bărbatului. Dinainte, pe nevăzute, decisese că Ana Lipan ar putea fi o partidă acceptabilă pentru un nepot stîngaci, sentimental şi tomatic: Guţă Mereuţă, jude de şedinţă adus în capitală la ultima mişcare în magistratură, tocmai din Cadrilater.

Spre a sa încîntată surpriză, descoperi că Annie Lipan întrecea aşteptările. Şi hotărî că nimic în lume nu va putea conspira de-acum înainte să le împiedice fericirea.

Strîns încătărămată în mătăsuri foșnitoare, escortă pe Elena Lipan spre persoanele de al treilea sex: mame, mă-tușe și pensionari. O conduse apoi pe Ana Lipan spre salonul care o aspiră în mișcarea giratorie a dansului.

— Am să-ți prezint trei nepoate ale mele. Trei surori: Lola, Lulu și Lili... Trei creaturi admirabile!... Doresc și sper că veți deveni prietene inseparabile. Prin ele ai să cunoști toată lumea de aci... Iată-le! Lola! Lulu! Lili!

Cele trei nepoate, în trei rochii de trei culori diferite — ca spicul grîului, ca albastrul cerului și ca verdele cîmpului—, își tăiară drum șerpuint, plecîndu-se și sărind ștremgărește printre perechile de dansatori.

— Gata la apel, tăntițo! chicotiră tustrele, gîfîind și făcîndu-și vînt să se răcorească.

Nu erau frumoase, deși Elvira Elefterescu nu le pome- nea tripla lor existență fără o tenace aluzie la cele trei mitologice grații. Cam bărbătoase, ciolănoase și musculoase grații! Dar se arătară îndată foarte prietenoase, și cu glasurile lor virile o copleșiră pe Annie Lipan sub o avalanșă de complimente, căzînd asupra-i din trei părți, ca trei împrôșcări de multicolore confeti.

— Mă întrebam de ce întîrzii, spuse Gică Elefterescu, punînd mîna protectoare pe spatele încovoiat, de miop, al lui Constantin Lipan și mînîndu-l spre salonul discuțiilor lipsite de frivolitate. Se află cîțiva prieteni, care țineau să te cunoască. Să încep cu principele Barbu Mușat...

— Încîntat să cunosc pe marele nostru inchizitor! îi scutură mîna cordial Barbu Mușat, om înalt și spătos, care, cu portul înadins neglijent și cu barba fluvială, căuta să-și dea o înfățișare cît mai democrată și să-și facă iertat blazonul, arborele genealogic și toate deșertăciunile atît de scumpe vărului său

ruinat, Anton. Încântat, multtemutule al nostru mare inchizitor!

— ...profesor doctor Mihai Pop-Spătaru...

Omul cu profil metalic și dur întinse degete osoase, adâncind o cută subțire între sprâncene, în sfortărea să-și amintească unde a mai văzut acest chip stafidit, insipid, incolor și inodor.

— Mirel Alcaz, directorul politic al **Voinței**...

— ...care v-a adresat uneori săgeți inofensive, domnule procuror general! completă cu veșnicul surâs dezinvolt Mirel Alcaz, proaspăt bărbierit și scos din cutie. O publicitate gratuită, domnule Lipan! Înțepăturile **Voinței** sînt cea mai bună publicitate..

— Fredy Goldamm.

Bancherul cu trăsăturile moi, gelatinoase și cu ochelari americani prinse degetele lui Constantin Lipan într-o mîna flască și umedă de sudoare.

— ...general Ignațiu Zalomit, doctorul Ionescu-Strehaia, domnul Evghenie Condoritios, directorul Casei „Condoritios et Macridian” din Salonic. Stănică Țifescu, marele nostru

elector de la Vlașca, și deocamdată atît... Te rog, ia loc. Ceai? Lichior? Vin sau șampanie?

Constantin Lipan se instalează cu precauție, ca întotdeauna, numai pe trei sferturi din scaun. Răspunse cu modestie, ca un pasager econom într-un bufet de gară:

— O cafea neagră. Dacă se poate, cu zahăr puțin.

Toți îl examinează cu oarecare surprindere.

Se așteptaseră la un om feroce, cum îl anunțaseră rechizitoriile prompte și neîndurate. Aveau înaintea un individ timid și miop, cu înfățișare neînsemnată de copist suprabugetar, îmbătrînit fără speranțe de înaintare.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru își descruntă profilul subțire. Își amintise. Era părintele de familie din tren de astă- toamnă; perechea posacă, tîrînd după ea o trupă de copii plicticoși, printre care o singură fetiță vioaie distona, ca un neastîmpărat pui de leopárd închis laolaltă cu vulgare și triste resignate creaturi domestice.

Îl măsură cu ochi mai atent. Pe urmă trecu, dintr-un vechi obicei, cu privirea de la unul la altul. Le cunoștea tuturor metehnele ascunse. Ca un duhovnic, le aflase sufe-rinți secrete, slăbiciuni absurde — știa sfîrșituri inevitabile, care nu iartă. De aceea îi îngloba pe toți într-o crudă luciditate, și totuși, într-o generoasă compasiune profesională de confesor laic.

— Vorbeam tocmai despre procesul Osias-Mladoveanu— Continentală! rosti Mirel Alcaz, lăsîndu-se pe spate în jilțul scund, întinzînd picior peste picior și potrivindu-și dunga pantalonilor peste ciorapii fini, străvezii, aproape feminini. Nu știu dacă a făcut un serviciu guvernului...

— Justiția n-are drept să se întrebe dacă face ori nu un serviciu guvernului! întrerupse ca înțepat de o viespe Constantin Lipan, ștergîndu-și ochelarii cu batista, ca să privească mai de aproape la directorul politic al **Voinței**.

— Nici nu voiam să spun aceasta! se apăra surîzînd serafic Mirel Alcaz. Voiam să spun că nu știu dacă a adus un serviciu guvernului; dar știu sigur că a adus unul teribil presei... Ne-a urcat tirajul gazetelor. Aceasta dovedește că toată lumea e însetată de dreptate! Eu pe chestiunea aceasta am părăsit un ziar unde lucram de la înființarea lui. Am preferat să întemeiez altul, liber și în spiritul vremii. Poate ați observat, domnule procuror general, că dacă **Voința** și-a permis inofensive agresțiuni la adresa justiției, o făcea numai cînd mi se părea

că justiția ezită. Noi am căutat să întreținem o atmosferă favorabilă inițiativelor de curaj și de energie.

— Dragă domnule, justiția nu se preocupă de atmosfera favorabilă sau nefavorabilă! o țină înainte cu încăpăținare Constantin Lipan. Ea își face datoria chiar cînd opinia publică, indusă în eroare, vede victime acolo unde sînt numai vinovați.

„E cum l-am ghicit eu! gîndi Mirel Alcaz asimilîndu-l de îndată lumii în mijlocul căreia trăia, pe care o cunoștea și nu pierdea nici un prilej să-i exploateze metehnele. Un ipocrit. Un individ primejdios și de o șiretenie lucidă, regizată la rece, care și-a pus masca de fanatic serv al justiției pînă ce și-o da o dimisiune zgomotoasă, ca să intre a doua zi într-un partid de opoziție. Chiar haina de pe el e o modestie fățarnică. Adună bani, cine știe cum, și afli după un an ori doi că-și durează o casă cu trei etaje pe numele mele nevastei”...

Acestea le gîndea, după cum dicta scepticismul și experiența profesională, dar cuvintele rostite spuneau cu totul altceva:

— De perfect acord, domnule Lipan! Justiției, justiției probe și intransigente, puțin îi pasă de atmosfera favorabilă ori nefavorabilă din jurul ei! Îi ajunge propria sa conștiință. Însă e cu atît mai fericită coincidență cînd opinia publică bine luminată anticipează ea opinia pe care și-o face justiția. Cum sperăm că vom căpăta satisfacțiune — vorbesc în numele opiniei publice! — peste cîteva zile, cînd justiția va avea să avizeze într-o chestiune evitată pînă acum de toți predecesorii dumitale.

— Îmi pare că vrei să vorbești despre afacerea „Petro-lul—Iordan Hagi-Iordan”? interveni cu nevinovăție minuat jucată Fredy Goldamm.

— Poate de „Petrolul—Iordan Hagi-Iordan”, poate de altceva! se apără tot atît de nevinovat Mirel Alcaz.

— Aceasta va fi o chestiune mult mai delicată! se dădu cu părerea principele Barbu Muşat. Fiindcă Ior- dan Hagi-Iordan...

— Prezent! afirmă teatral, cu voce de bas, Iordan Hagi-Iordan în carne şi oase, oprit în cadrul uşii. E

prezent şi vă depune toate omagiile la picioare, principe, fiindcă e sigur că i-aţi luat o apărare de care nici n-avea nevoie de altfel.

Înaintă legănîndu-şi trupul scund şi vîrtos.

Rînji sub mandibulele puternice, ascunse de mustăţi uriaşe. Aşa cum se apropia, părea ultimul om cu mustăţi preistorice din Europa. Ultimul om ascuns pînă acum în caverne.

Haina era însă impecabil tăiată; cămaşa, cu piepţi de zăpadă.

Roti ochii şi, cînd găsi ce căuta, exclamă cu exagerată încîntare:

— Bună seara, frate Gică! După surpriza pe care ţi-o citesc în ochi, se pare că nu mă prea aşteptai...

— De ce?... Mă gîndeam... Ce idei!... Chiar adineaori... se împletici în vorbă Gică Elefterescu.

Iordan Hagi-Iordan rîse zgomotos şi apucă mîna lui Gică Elefterescu, scuturînd-o să i-o smulgă din umăr.

— Nici nu mă îndoiam, excelenţă! Excelenţă şi frate Gică! Nu mă îndoiam că mă aştepţi, chiar dacă o fire înclinată suspiciunii ar fi interpretat cine ştie cum subita dizgraţie cu care mă tratează buna doamnă Elvira Elefte-rescu de cîteva luni, uitînd să mă mai invite la preadistinsele voastre ceaiuri dansante, unde unii dansează în salon pe parchet şi alţii la cabinetul secret, pe sîrmă!... Eu sînt mai

simplu și mai puțin sclav al acestor deșarte forme. Treceam acum un sfert de oră pe sub ferestrele voastre. Am văzut lumină. Mi-am adus aminte. Zic: Mă reped acasă, îmbrac pentru orice eventualitate o haină mai decentă, trec, dau bună seara și plec! În afară dacă nu mă onorezi și pe mine cu un pahar de coniac, frate Gică! Ca în vremurile cele bune, când semnai scrisorile — (îți aduci aminte care scrisori? eu le-am păstrat pe toate) — când le semnai: „al tău frate, Gică”...

Toți ascultau cu uimire, curiozitate și cu oarecare bucurie răutăcioasă.

Se știa că un dosar „Petrolul—Iordan Hagi-Iordan” se afla în mâinile lui Constantin Lipan și că în câteva zile scandalul multasteptat avea să urmeze scandalului „Osias-Mladoveanu—Continentală”. Marele rechin, Iordan Hagi-Iordan, era citat la Parchet sub grave învinuiri. Cu cinică

temeritate, se invitase deocamdată oaspe în casa ministru- lui de justiție, ca să dea pentru a doua zi ce șopti și răstălmăci întregii capitale.

Constantin Lipan clipea mărunț, neînțelegînd în ce cuibar viperin a intrat. Căută ochii ministrului. Gică Elefterescu îi ocoli privirea.

Dar i-o surprinse Iordan Hagi-Iordan. Marele petro- list și afacerist se apropie, întinzînd amîndouă mâinile, aspre și vîjnoase:

— Ce surpriză, domnule procuror general! Numai fratele Gică știe să rezerve prietenilor asemenea sur- prize! Doream de mult să te cunosc mai de aproape și să stăm de vorbă mai pe îndelete... Ehei! Că de vorbit, te asigur eu că avem ce vorbi să ți se ridice părul mă- ciucă în cap! Fiecare cu dosarele și arhivele sale. Dar să lăsăm astea!... Mi-a vorbit mult despre dumneata băiatul meu, Nicki. E coleg și cel mai bun prieten cu un fiu al dumitale, și n-am avut niciodată nimic de

obiec- tat cînd îmi cereau unul din automobile să facă o plim- bare nevinovată în jurul capitalei. Pot spune că m-a bucurat asemenea prietenie între copii. Eu am cultul prieteniei, cum foarte bine mă înțelege fratele Gică!

Pipăind cu mîna de orb, Constantin Lipan căuta oche- larii pe măsuta din lemn de trandafir. Fără ei nu putea desluși în ceața tulbure chipul lui Iordan Hagi-Iordan. Îl ghicea numai rînjind, cu fălcile puternice și cu dinții lați, să sfarme ciolanele, ca maxilarele de fiară.

Din discreție, Mirel Alcaz făcu un gest de plecare. Iordan Hagi-Iordan îl surprinse și îl opri:

— Vrei să pleci, prietene Mirel? Aceasta înseamnă că n-ai fler de gazetar nici de două parale. Cum, părăsești terenul tocmai cînd ceaiul dansant al fratelui Gică începe să fie mai interesant? **A propos!** Am ceva pentru **Voința**, care poate să-ți pară încă mai interesant. Niște scrisori senzaționale, să-ți dubleze tirajul în douăzeci și patru de ore... Dacă ai răbdare, trecem mai acuși în camera jurămintelor! — făcu semn spre biroul lui Gică Elefterescu. Știi tu! La secret! Mă cunoaște bine această chilie a spovedaniilor. Nu intru întîia oară acolo! Așa e, frate Gică?

Gică Elefterescu se chinuia să rîdă înveselit foarte, ca de cea mai plăcută și bucuroasă surpriză.

— Admirabil tip! Dintr-o bucată! se adresă către ge-neralul Ignațiu Zalomit, fiindcă era cel mai aproape vecin. Ce zici, generale?

Generalul Zalomit, surd ca un dovreac, înțelese în felul său:

— Prea mult pentru artilerie și prea puțin pentru infanterie! Infanteristul e inima armatei... Eu, domnule, am spus-o încă de la 99—900 lui Mitiță Sturza.

Constantin Lipan își descoperise ochelarii și privea deznădăjduit spre celelalte încăperi, unde se aflau Elena și Annie.

— Și dumneata vrei să pleci? ghici Iordan Hagi-Iordan, punându-i o mână pe genunchi cu un gest de luare în posesiune. Ce curios, domnilor! Toți vor să plece... E o epidemie.

„Aceasta se întâmplă numai din pricina Elenei, cu mofturile ei de relații mondene și cu vînătoarea ei după ginere!” își descărcă Lipan conștiința, și rămase cu un oftat captivul mîinii tari și păroase.

Elena Lipan se afla și dînsa prizonieră în holul rezervat persoanelor de al treilea sex.

După cîteva întrebări distrate, care n-așteptau nici un fel de răspuns, Elvira Elefterescu dispăruse, făgăduind că se întoarce peste o clipă.

Plecase și o uită, irezistibil atrasă de secția **dancing**, unde supraveghea, intervenea, încuraja și respira cu nesățioasă fericire atmosfera ațîțătoare de parfum, de mîini transpirate, fum de țigări orientale cu opium și englezești cu miere; aroma răcoritoare de oranjade și împetrișatele miasme de **cocktail**.

Dar plecînd, doamna ministru o predase unui octo- genar ogîrjit și friguros, cu gîtul înfășurat într-o legătură cadrilată de lînă și cu ochii lacrimoși de cimpanzeu răpus de oftică în vitregele noastre regiuni septentrionale. Elena Lipan nu-i auzise numele în hilara explozie a jazzului; atît doar: ...„savantul nostru profesor”.

Savantul profesor muia pesmeți în ceai și molfăia melancolic. Păru îndată foarte încîntat că a găsit pe cineva să-i asculte o senzațională comunicare în chestia țiparilor.

Căpătă viață, ca un cadavru animat de experiența lui Galvani.

— Ce părere aveți despre țipari, doamnă? Întrebare sever. Ce știți despre țipari?

Elena Lipan făcu un apel disperat la toate cunoștințele sale despre fauna acvatică. Răspunse șovăind, ca la examenele de acum treizeci-treizeci și cinci de ani în urmă:

— E un pește de baltă... De nămol. Lung ca un șarpe. Un pește ordinar, pentru oameni săraci. Mai ales țigani se dau în vînt după el!...

Savantul rîse atît de înveselit, încît împrôscă printre gingiile văduvite de dinți o mică planetă cu mai mulți sateliți de pesmet transformat în pastă gălbuie.

— O, sfîntă ignoranță! ridică mîinile spre plafon. Dar, doamnă, țiparul e cel mai ciudat fenomen din apele noastre!... E peștele misterios. Un mister pe care ne-am pus cu toții pe-atîta să-l clarificăm, și-l vom clarifica. Știința nu admite mistere! Tot ce-a fost ieri mister azi e banalitatea cea mai banală. Pretindeți că nu?

— Nu pretind nimic... se apără vinovată Elena Lipan. Sînt o profană.

— Aha! Profană? Bine zis! Ca profană, știi dumneata că țiparul vine în apele noastre numai în vilegiatură? Cam lungă, dar tot vilegiatură se cheamă! Știi dumneata că în fiecare toamnă, cum s-a întremat și a ajuns la maturitatea deplină, pleacă din bălțile noastre pe rîuri la vale, și dacă nu poate pe rîu, o ia pe uscat, ca șarpele, pînă ce ajunge în fluvii, și din fluvii în mare, și din mare în ocean, ca să parvină cu orice preț în Marea Sargaselor, tocmai la șase mii de kilometri?... De unde să le știi acestea, ca profană?... Ei bine, află, stimată doamnă, că acolo și numai acolo, la patru mii de metri adîncime, își depune ouăle și moare... Stimată doamnă, e

unul din cele mai stranii și deocamdată mai enigmatice fenomene ale naturii, și e de mirare că oamenii aceștia din jurul nostru discută despre schimbarea guvernelor, despre slugi, pă- lării și scumpirea lemnului, în loc să se minuneze cu evlavie și să ia învățăminte de la asemenea tainice orînduiri ale naturii... Eu am să vă explic aceasta. Sînt în- cîntat că am dat peste o persoană care disprețuiește vul-

garele preocupări ale unei societăți ignorante, și mai jalnic decît ignorante, fericită în ignoranța ei...

Elena Lipan suspină și rămase să se inițieze în mis- terele țiparului voiajor, trudindu-și ochii să descopere în cealaltă încăpere pe Annie. Surîdea fericită cînd, o clipă, Annie apărea și dispărea în melstromul circular al dansu- lui, în brațele unui tînăr cu părul lipit ca o carapace de email negru și cu jumătate de obraz paralizată în crispația monoclului.

A treia oară o vedea dansînd cu același ins. Acesta îi păru un indiciu. Era fără îndoială nepotul doamnei Elvira Elefterescu, la care, în fugă, doamna ministru, cu un zîmbet complice, făcuse o atît de discretă aluzie.

Gîndul îi aduse o destindere în obrazul ei ostenit și pămîntiu. Revărsă o lumină de participare voioasă și plină de speranțe la tot ce se petrecea în juru-i.

Savantul profesor luă această metamorfoză drept o victorie personală:

— Așa e că începe să fie interesant, doamnă?... Doamna, și mai cum, dacă îmi permiteți?

— Elena Lipan...

— A! Da... Soția temutului nostru procuror general. Mă scuzați de aceste trădări ale memoriei... La vîrsta mea!... Așa e că începe

să vă pară interesant? Citesc pe figura dumneavoastră, stimată doamnă Lipan!...

Stimata doamnă Lipan luă aminte la un fenomen cu mult mai apropiat de ritualul îndeletnicirilor sale de toată ziua decât expedițiile transoceanice ale țiparilor.

Observă pe haina octogenarului savant nepermise pete de scrum, de pesmete fărîmițat, de pricomigdale, de ceai. Ca o grijulie mamă și soață prin predestinările profesiei sale casnice, scoase batista din poșetă și se ridică de pe scaun, întrebînd:

— Îmi permiteți, domnule profesor?

— Mă rog, mă rog!... îi îngădui bătrînelul, nedumerit și cam contrariat că fusese întrerupt la jumătatea cea mai interesantă a odiseii țiparilor, pe care o relata cu atîta avînt.

Elena Lipan, conform atribuțiunilor sale domestice, îi șterse delicat petele și îi scutură scrumul cu batista,

mai tipăririndu-i cu dosul palmei și reverul straiului, nodul legătoarei de la gît. Iar pricepînd în sfîrșit des- pre ce anume fusese vorba, cu un gest galant și neașteptat, ridicîndu-se la rîndul său de pe scaun, Homerul țiparilor îi cuprinse mîna și îi sărută vîrfurile degetelor cu grația unui june mușchetar.

A fost ceva atît de desuet și de înduioșător, de pe vremea valsului și a mazurcii, atît de deplasat în această casă, atît de nepotrivit cu vîrsta și înfățișarea lor, a amîndorura, încît orice privitor ar fi găsit scena de un comic irezistibil.

Dar nu se afla nici un spectator să-l intereseze episodul. Și de altminteri, dacă s-ar fi găsit unul, mai ciudat decât întreaga scenă i-ar fi părut îmbujorarea subită și feciorel- nică din veștedul obraz al doamnei Lipan.

Așezându-se iarăși pe scaun, bătrînelul își reluă firul povestirii.

— Cum spuneam, așadar, stimată doamnă, țiparul femelă, după un stagiul de cinci ani în apele noastre, co- boară în estuare. Acolo e întâmpinat de țiparul mascul și pornesc împreună pînă la sud de insulele Bermude, parcurgînd șase mii kilometri în șase luni. După acest voiaj de nuntă, țiparul femelă depune peste un milion de ouă, ceea ce veți recunoaște, multstimată doamnă Lipan, că e o cifră impresionantă!

Multstimata doamnă Lipan, silindu-se zadarnic să fie atentă și să-și concentreze gîndurile la spusele povestitorului, își revenise și dînsa la vechea-i și netămăduita-i obsesie. Transformă imediat kilometri în lei, milionul de ouă în lei, și suma totală, în perechi de ghetete. Apoi la acest total mai adăogă și o evaluare a trusoului Anei, tot în ghetete a 24 lei perechea, cu prețul și valuta dinainte de 1914. Cifrele; o cutremurată. Și o deznădăjduiau. Trusou? De unde și cu ce? Nici cu leafa lui Const pe trei ani înainte nu se vor învrednici dînșii să-i înjghebe un trusou măcar la fel cu cel de care s-a bucurat ea cînd se măritase!

Prin firească asociațiune de idei, se gîndi la boala Matil-dei și strînse instinctiv între degete încuietoarea poșetei unde se afla scrisoarea. E a treia oară cînd medicul o so-coate pierdută, și de două ori pînă acum a revenit la viață. De ce-o fi chinuind oare Domnul o ființă care nu mai poate aștepta nimic de la ziua de mîine? Acum doi ani voia să

vîndă casele și să plaseze banii în bonuri. Mai bine că n-a făcut! Bonurile s-au depreciat la jumătate. Iar prețul imobilelor a crescut.

— ...din oușoare iese atunci o larvă transparentă ca sticla, continuă savantul

profesor, clătind restul de ceai rece în fundul paharului.

Dacă moare Matilda, vor trebui să poarte toți doliu și să meargă la Iași, la înmormântare! gîndi Elena Lipan. Altă cheltuială!... Privirea i se destinase însă, fiindcă întrevăzu prin ușa deschisă pe Annie la brațul tînărului cu părul de smoală. Pare un tînăr foarte simpatic. Numai de n-ar fi prea nărvit amator de dansuri și de petreceri. Așa sînt toți pînă ce se însoară. Annie e însă destul de voluntară și are destul tact pentru a ști cum să-l rețină acasă. Totul depinde de tactul femeii. Și Annie e neîntrecută în acest simț înăscut al chiverniselilor casnice, moștenit de la ea.

O învălui într-o privire înduioșată, peste mese și capete, tocmai în fața bufetului, unde tovarășul Anei o oprise și îi întindea un pahar înalt, cu un lichid de culorile curcubeului.

Annie gustă și se oțărî, rîzînd.

Rîdea și tînărul.

— Chestie de obișnuință! spuse. Eu am o rețetă mai fudroiantă. **Saratoga cocktail**. O jumătate de pahar de coniac, jumătate vermut, cîteva picături de **angostura-bitter** și cîteva picături de **curaçao**. Două măslina la fund. Nimeni nu rezistă la a treia doză... Dar adevăratul, incomparabilul, neîntrecutul maestru e Tom. Dă-mi voie să ți-l prezint pe Tom. **Hello!** Tom!

— **Hello**, Scarlat!

Tom sosi patinînd pe parchet și ținînd de mîină pe una din cele trei nepoate ale doamnei Elvira Elefterescu, nici Annie nu știe exact care: Lola, Lulu sau Lili?

Junele Tom, ca și prietenul său Scarlat, părea croit după chipul și asemănarea ilustrațiilor mondene din revistele londoneze. Cel mai pur și mai autentic gen englezesc, ba încă la superlativ. Prezentîndu-se tot după cea mai autentică manieră englezească, ba încă la

superlativ, îi înălță mîna, smucindu-i-o din cot, și i-o zgîlțîi, ca să-i dea drumul apoi ca unei cioare electrocutate.

— Spuneam că ești un as în materie de **cocktailuri**, lă-muri Scarlat.

— O! se apără cu modestie Tom, ridicînd sprîncenele subțiri și plivite cu cimbistra. E o legendă ca oricare alta și e mincinoasă ca toate legendele.

— Ce urît îți șade cînd încerci să-l faci pe modestul, Tom!... îl muștră Lola, Lulu sau poate Lili, în orice caz una din cele trei grații. Nu-l crede! Are acasă un bar de toată frumusețea. O să mergi odată cu noi... Numai să nu suflă nimic tăntiței. Acestea sînt escapadele noastre secrete... Tom are patefon, radio, cea mai completă garnitură de bar... Păcat că nu iubește femeile. Jură numai pe Gide, Coc-teau și Oscar Wilde!

Ana Lipan roși plecînd ochii, deși înțelegea numai pe jumătate.

Lola, Lulu sau Lili — în orice caz aceeași din cele trei grații — adaogă, aruncînd o privire provocatoare:

— Noroc că și noi ne răzbunăm! Știm să ne dispensăm de dînșii. Pe urmă, desfăcîndu-și brațul din mîna lui Tom și prinzînd-o pe Annie de mijloc, poate prea strîns, îi suflă la ureche: Fiindcă îmi imaginez că o să devenim foarte, foarte bune prietene, permite-mi să-ți dau un sfat de prietenă. Lasă urîcioșii aceștia și sacrifică cinci minute pentru dezolatul meu văr, Guță!... Uite-l ce mutră nefericită are!... Observ că tăntița te urmărește de un sfert de oră cu dezaprobare. Îi contrazici proiectele. Și e păcat! Guță al ma- mei, cum îi spunem noi, Guță cel mic și necăjit are să fie un bărbat foarte comod. Privește cum i s-a lungit nasul așteptînd...

Guță Mereuță aștepta într-adevăr trist, cu un nas prelung și proboscodian. Nu știa să danseze. N-avea nimic în figură sau în vorbă care să atragă o femeie. Cu ochii împinși în lături, spre tîmple, de rădăcina lată a apendicelui olfactiv, dezvoltat peste măsură; în sala plină de rîsete, de vuiet și de trepidație, stătea nemișcat de două ore, pe un scaun, lîngă ușă, ca un posomorît cioclu al acestei tumultoase desfătări.

Se bucură cu cea mai desăvîrșită și vizibilă candoare cînd Ana Lipan veni să se așeze alături. Elvira Elefterescu îl dresase dinainte, îi spusese autoritar că această aleasă a sa, aceasta numai și nu alta, are să-i facă fericirea vieții; iar el a și început, subit, s-o iubească.

Din lumea de unde venea, tîrg strîmb și prăfos, cu singurele reprezentante ale sexului slab și frumos doar cîteva necăjite și robace neveste ori fete de bulgari și tătari, Ana Lipan îi apărură o creatură celestă. Fire aproape de pămînt, își mai făcuse îndată socoteală că o asemenea căsnicie, pe lîngă protecția doamnei ministru al justiției asigurată pentru totdeauna, îl încorporează și într-o înaltă dinastie a magistraturii. Ana Lipan nu însemna numai o viitoare soție: era o carieră.

— Ați ostenit dansînd, domnișoară? întrebă stupid, încheind și descheind nasturele hainei, fiindcă nu știa ce să facă cu degetele, cam lăboase și extrem de păroase.

— De loc! răspunse cu un ton mai sus Ana Lipan, pri-vindu-l peste umăr. N-am ostenit de loc. Dar am venit să te invit pe dumneata la dans, dacă am văzut că dumneata nu...

— Regret, dar nu știu să dansez... declară umilit de această infirmitate Guță Mereuță, și în aceeași clipă se muștră cu dezgust de el însuși: „Nu așa, gogomanule! Nu se răspunde

aşa unei viitoare logodnice! Trebuia să spui: Este întâia dată, domnişoară, cînd regret într-adevăr că n-am luat lecţii de dans, ca oricare fericit muritor din această sală.”

Constatarea acestei incurabile inferiorităţi în arta conversaţiei îl demoraliză definitiv. Tăcu, trăgînd din aţele nasturelui.

Ana Lipan continuă să-l privească, palpitîndu-şi genele cu o impertinentă răceală. Acesta era bărbatul pe care i-l destinau? Cu ce drept complotau toţi să-i lege viaţa de o asemenea făptură grosolană şi ridicolă? Măcar de-ar avea alt fel de nas şi de-ar şti unde să-şi țină mîinile!

— Locuiţi de mult în Bucureşti? îl întrebă, ca să spună ceva.

— M-a mutat unchiul Gică de două luni. Eu, de după război, tot în Cadrilater am stat, de mi s-a acrit. Mă crezi mata, domnişoară, că n-am fost pînă la mutare niciodată în Bucureşti?

„Se şi cunoaşte!” era să răspundă Ana Lipan. Dar spuse cu totul altceva:

— Capitala e un teren prea prielnic pentru toate vanităţile. Numai în provincie se formează adevăratele caractere. Omul se adînceşte! Are mai ales prilej să se confrunte cu el însuşi.

— Nu e aşa, domnişoară? se animă pentru scurtă durată Guţă Mereuţă, considerîndu-se un adevărat caracter îndelung clocit şi răsclocit în provincie.

Pe urmă nu mai ştiu ce să răspundă şi iarăşi tăcu.

Ana Lipan îşi cercetă în oglinda poşetei obrazul şi răsuci roşul în tocul de metal, sigilîndu-şi buzele. Guţă Mereuţă o admiră cu ochi de dulău fidel de la stînele Cadrilaterului, unde-a mîncat el odată telemea grozavă, într-o anchetă judiciară...

Din fundul sălii, Elvira Elefterescu îi cuprinse într-o aprobare protectoare: „Admirabilă

pereche! Au fost născuți unul pentru altul!” Și înaintă, virînd în altă direcție, printre perechile dansînd, în zalele foșnitoare de mătase, să ocrotească providențial alte viitoare fericiri.

Jazbandul izbucni mai întăritat. După două ore de aproape neîntreruptă dezlănțuire, s-ar fi spus că o nouă vigoare nervoasă, un spasm frenetic de derviși urlători s-a transmis de la unul la altul, dezarticulînd din bălămăli pe cei cinci muzicanți. Toba detuna cutremurînd geamurile, saxofonul gîlgăia un plîns terminat în hohote guturale, pianul împrôsca sunetele prin dinții de fildeș; la vacarmul instrumentelor se adăoga răcnetul glasurilor și fluieratul dansatorilor contaminați de aceleași crampe epileptice. Pudra se topise de pe obraji, negrul curgea de sub gene, lărgind orbite de craniu, gulerele erau muiate, mîinile lăsau umede pecetea degetelor pe toaletele de mătase, și totul se învîrtea nesfîrșit, tîrînd în picioare cleiul pateurilor și lichidul bomboanelor cu lichior.

Prin acest tumult vibrant, principele Anton Mușat se plimba impasibil, cu mîinile la spate, ca un sultan arab într-o expoziție europeană. Îl ajunse din urmă Mirel Alcaz.

— Înainte de plecare, trec să depun respectele mele la picioarele amfitrioanei, *mon prince*. Păcat că n-ai asistat la conclavul politico-economico-financiar! A fost o scenă care nu se poate vedea în fiecare zi.

— Mă lasă rece asemenea scene, scumpe Mirel, spuse principele Anton prinzîndu-i brațul. Știi că nu calc nici odată acolo. Nu înțeleg nimic și nu mă pasionează nimic din aceste intrigi lipsite de finețe. E destul că vărumeu, Barbu, nu pierde nici o ocazie... El e născut pentru aceasta și trăiește pentru aceasta! Cînd se întîmplă de mă aduce

aci cu automobilul lui, ne despărțim la ușă și ne regăsim la ușă. Pe mine mă amuză mai bine acest spectacol al tinereții.

— Spuneai, cu toate acestea, **mon prince**, că disprețuiești tineretul din zilele noastre. Îl găseai lipsit de stil. Mai deunăzi te întorseseși chiar de aci scandalizat și fulminând! își aduse aminte Mirel Alcaz.

Principele Anton Mușat privi circular prin sticla monoclu-lui sala agitată de spasm și surîse:

— Mă scandalizează și revin. Acest tineret, scumpe Mi-rel, mă irită și mă atrage. Mă irită fiindcă e lipsit de mister și de stil. Mă atrage, fiindcă îl văd trecînd prin viață ca un obuz... Caut să-l pricep! Și fiindcă nu-l pot pricepe, mă pasionează ca orice problemă irezolvabilă, de care te lepezi seara și la care revii a doua zi...

— **Mon prince**, distracțiile și sentimentele și plăcerile altora ni se par întotdeauna absurde! rosti aforistic Mirel Alcaz. Cu atît mai mult ambițiile și viciile.

— Posibil!... În orice caz, femeile sînt și acum frumoase, cum au fost întotdeauna. Deși nici pe ele nu le mai înțeleg... Pe vremea mea inima lor era un melancolic sanatoriu. Acum inima lor e un zgomotos jaz. Sînt după chipul și asemănarea bărbaților de acum, care nu știu să le mai iubească. Uzează numai de ele! N-au timp să le cucerească. Le smulg cu brutalitate și se scapă de ele tot cu brutalitate!... Pe timpul meu, înainte de diluviul războiului, un bărbat adeseori se mulțumea cu atîta glorie cît îi trebuia ca să seducă o femeie și pentru ca să aibă la ce renunța pentru o femeie. Acum e o chestie doar de alcov. De alcov la figurat, termen anacronic și impropriu, în garsonierele de unde alcovurile de odinioară sînt excluse. Un amănunt divers între două curse de automobil și o serată de dans. Observă pu-țin... Ce te frapează la toate aceste treizeci-patruzeci de

perechi, cîte se învîrt aci în ritmul acesta acrobatic?

Mirel Alcaz privi și nu observă nimic. Strînse din umeri, recunoscînd:

— N-am spirit de observație nici de două parale, **mon prince**, deși profesia mea mai întîi asta o cere.

— Nu observi, fiindcă ai mers o dată cu timpul, scumpe Mirel, și fiindcă ești cu vreo treizeci de ani mai tînăr ca mine. Eu am perspectiva! Am rămas în urmă, și aceasta îmi îngăduie perspectiva... Uite ce constat și ce mă ui-

mește... Toți tac! Sînt numai corp lipit de alt corp. A dis-părut plăcerea conversației... Toată finețea acestui duel cu lame subțiri. N-au de schimbat o idee ori un sentiment... Viața aceasta de tam-tam nu le mai permite conversația. Aci jazul; pe drum eșapamentul mașinii deschis... De alt- fel, ce-ar vorbi? Ce și-ar avea de spus? Rîsul lor e fără ironie, plăcerile lor — elementare. Am un nepot, băiatul lui Barbu. Un tînăr de altfel admirabil. Mă tachinează întotdeauna cînd îi vorbesc despre suvenirurile mele din tinerețe și se miră cum am putut, în asemenea timpuri, să-mi toc trei moșteniri. Se miră cum am putut trăi într-o vreme cînd nu existau automobile, avioane, șalupe cu motor... Pentru dînșii existența e un sport, și universul — o pistă. Ambițiile lor sînt cele de pe șosea, direct și figurat. Cînd vād un automobil înainte, sună, te împing la dreapta pe marginea șanțului și-ți trec înainte cu insolență... Dar iată doamna Elefterescu! Ea mai păstrează încă romantismul din epoca valsului și din cele dintîi timpuri ale tangoului.

— Îmi bîrfiți copiii, principe, și dumneata, domnule Al-caz, cu indiscreția dumitale de jurnalist!... îi amenință cu degetul doamna Elvira Elefterescu, dînd gestului o intenție de

cochetărie copilăroasă în strigător contrast cu proporțiile sale masive.

— O, nu, doamnă! se apără într-un glas principele și gazetarul. Dimpotrivă, admirăm acest teribil antren.

— Și mai cu seamă admirăm atâtea femei și fete delicioase! adăogă principele Mușat. Nici nu știu unde ați găsit atâtea femei frumoase în București! Sînt sigur că n-a mai rămas una acasă, doamnă.

— Ești incorigibil, principe! Bagă de seamă! ***Les hommes qui regardent les femmes ne voient pas la vie.***¹

— E o învățătură care-mi vine prea tîrziu, doamnă. Cel mult ar putea să profite de ea prietenul meu Mirel.

Doamna Elefterescu se uită lung la Mirel Alcaz și își rosti un gînd care atunci îi mijise — instantaneu — sub casca oxigenată a părului:

— Prietenului dumitale, domnului Alcaz, văd că au început să-i răsară ghiociei la tîmple și încă nu s-a decis să se uite mai atent la o femeie. Trebuie să te însori numaide-

cît, domnule Alcaz! Am să meditez mai serios la cazul dumitale... Acum vă las, fiindcă nu pot lipsi copiii de prezența mea. Nu mă uita la ziar, domnule Alcaz! Am să-ți trimit o listă de toate personalitățile prezente.

Se depărtă, navigînd printre perechi, cu un cap mai înaltă decît toți dansatorii, căutîndu-și din ochi nepoatele. Lola, Lulu și Lili dansau cu țigările în colțul gurii, cu părul lor tuns băiețește și cu perechi care nu erau bărbați.

„Au să mă omoare cu zile nepoatele acestea! constată Elvira Elefterescu, plină de aceeași candoare a nepotului său Guță Mereuță. De ce nu vor fi vrînd să se mărite? Sînt niște ființe inexplicabile. Într-o zi mă voi hotărî să fiu mai

¹ **Bărbații care privesc femeile nu văd viața (fr.).**

energică. Trebuie! Am o singură misiune, să impun altora fericirea cu sila, fiindcă nu știu să o vadă și nu pot să și-o câștige singuri.”

Tînărul cu păr de smoală se înclină cartilaginos în fața Anei Lipan.

— Ultimul *shimmy*, domnișoară. Permiteți, domnule?

Ana Lipan lăsă poșeta în brațele lui Guță Mereuță. Îl prezentă, aristocratizîndu-i numele cu autoritate, din oficiu:

— Domnul Georges Mereutza! Domnul Scarlat Bosie.

Guță Mereuță observă că dansatorul Anei poartă la mîna stîngă un lanț subțire de platină.

„Așadar, alesul doamnei Elvira Elefterescu nu era tînărul cu părul negru, gîndi dezamăgită la plecare Elena Lipan. Este acest Guță Mereuță, cu nasul prelung și cu glasul molîu.”

Pe urmă se consolă. E poate mai bine așa! Are o înfățișare mai serioasă. Pare un om statornic. Un bărbat bun n-are nevoie numaidecît de mutra seducătoare, provocătoare, suspectă a unui erou de film.

Oftă și strînse între degete geanta cu scrisoarea de la Matilda. De n-ar sosi prea tîrziu Annie! Și de nu s-ar ivi cine știe ce complicații! cine știe ce nepoți și strănepoți care pîndesc moștenirile ca să aibă ce toca!

Iar cum Constantin Lipan plătea după ce coborîse orele de așteptare șoferului, Elena Lipan transformă cei patru sute de lei în ghețe a 24 lei perechea, cu promptitudinea unei mașini de calculat ultima patentă.

IV

PRIMĂVARA NEAGRĂ

Într-o singură noapte au înflorit liliicii. A fost ca o erup-
ție de egrete albe și violete, revărsate peste grilajuri de fier ruginit.

Și deodată capitala și-a dezghiocat crisalida posomorită și sură, ca să apară în soarele dimineților cu fraged surîs de copil.

În aerul transparent și molatic, glasul trecătorilor sună cu timbru de cleștar. Sonor cadențează și pașii școlarilor pe asfaltul zbicit. Iată și cel dintâi domn fără pardesiu: e un domn bătrîior, sur, uscățiv, cu bărbiță; pare provocator și e intimidat. În vitrinele modistelor au apărut pălăriile de pai. E o modă mult mai simpatcă decît cea de anul trecut. Toate fiicele și surorile Evei vor năvăli să nu cumpere altele întîi fiindcă a doua zi nu vor mai avea nici un haz. Toate au să pară într-o uniformă.

Poate undeva, departe, în cîmpuri, au și sosit de mult cocorii. Pe-o pajiște, tot acolo zburdă și un miel alb cu roșu ca-naf de lînă în ureche.

Acum tristețea e mai tristă decît întotdeauna.

Te reazemă de perete și ascultă, sus, de la al doilea etaj, prin fereastra deschisă, exercițiul monoton de pian. E o mazurcă foarte veche. O mazurcă pentru examenul de prim an. Mîinile aleargă pe clape în același tact sprinten și agrest. Se poticnesc, ca să pornească din nou. Așa de o sută de ori... De ce deodată, ascultînd, te-ai întristat fără pricină? Soarele e sus, cerul — de albastrul lichid al acvarellei, aerul — parfu-mat, trecătorii au pasul elastic, parcă toți au plecat să dea asalt fericirii. Și tu te-ai întristat fără pricină. Gîndești la fata închisă în

pensionul cu ferestrele văruite să învețe că supra-

fața laterală a unei piramide se află înmulțind perimetrul bazei cu jumătatea apotemei; la poetul care moare tușind; la atîtea primăveri cîte au fost și la atîția oameni cîți nu mai sînt.

Mazurca înaintează voios pînă la nota fatală. Aci s-a oprit și începe din nou. Iar în lupta aceasta, cu o rezistență perfidă, s-a adunat toată tristețea primăverilor inutile.

— Doarme?

— După respirația regulată, se pare că da.

— Atunci nu-i mai dau picăturile?

— Cînd s-o trezi. Nu-l deștepta. Somnul acesta e mai meșter tămăduitor decît toate doctoriile din lume.

— Așadar a scăpat?... E de-acum sigur! se bucură Sonia Vișoreanu.

— Sigur? Sigur e un cuvînt care nu există în dicționarul nostru, domnișoară! răspunse medicul vîrîndu-și termometrul în tocul de nichel și prinzîndu-l în marginea buzunarului de la piept, ca un stilou. „Sigur” nu există! Dar criza cea mare a trecut... Acum așteptăm să lupte tinere-țea. Ea l-a scos pînă aici. Ea are să-l scoată pînă la capăt la liman! Sub aspectul acesta costeliv, e un tînăr viguros. Inima precisă ca un cronometru. Nu l-a trădat o clipă... Inimii și dumitale îi datorește totul! Ai fost o **garde-malade**¹ admirabilă, domnișoară. Sînteți rude? prieteni?

— Nici una, nici alta, domnule profesor. Vecini și nimic mai mult. Înainte de a se îmbolnăvi n-am schimbat două- zeci de cuvinte. Dar îl puteam lăsa?... L-am știut singur. Se

¹ **Infirmieră (fr.).**

pare că toată iarna a îndurat lipsuri teribile. L-au ajuns acum... A fost o întâmplare norocoasă, domnule profesor, că în noaptea cînd a început să delireze l-am auzit. Clădirea aceasta are o acustică absurdă... L-am auzit gemînd, am intrat aci, m-am speriat și am dat fuga la cel dintîi medic. S-a întîmplat să fii dumneata, domnule profesor. Nici nu mi-am dat seama cînd am sunat!... Nici la cine sun; nici că era ora două după miezul nopții. Altfel n-aș fi îndrăznit... Nu știu cum să vă mulțumesc. Două săptămîni să urcați scările acestea de două ori pe zi, pînă la mizeria noastră!... Ne-ați făcut o grație, domnule profesor...

Sonia Vișoreanu vorbea repede, cu un imperceptibil accent peltic, pe care nu izbutise să-l suprimе definitiv cursurile laborioase ale Conservatorului de artă dramatică și declamațiuni. Vorbea și își apăsa sînii globuloși în capo-tul de mătase negru și prea strîmt, întins direct pe pielea goală. Vorbea, iar deasupra buzelor o ușoară umbră de puf bălan brobonise picuri de sudoare.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru o opri, apărîndu-se de avalanșa cuvintelor cu amîndouă mîinile osoase.

— Ajunge, domnișoară... S-ar părea că am săvîrșit cine știe ce eroism! Lucrul e ceva mai simplu. M-ai chemat la un bolnav. Am venit. Mi-am făcut datoria de medic și nimic mai mult... Singurul lucru regretabil e că s-a întîmplat să se afle clinica mea în reparație și nu te-am putut scuti pe dumneata de atîtea nopți de nesomn. De altfel, mi-ai spus că te-ai fi opus la o strămutare de aci, ca și la trimiterea unei surori de caritate... Încît dumneata, nu eu, ai făcut dovada de aptitudini pentru eroism. Mai ales dacă sînteți numai simpli vecini... Rămînem înțeleși! Picăturile cînd se deșteaptă, și repetate la fiecare oră... În trei-patru zile vedem dacă nu survine vreo complicație, ceea

ce nu cred. Și în două săptămîni e zdravăn ca mine și ca dum-neata.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru avea cu totul altă înfățișare în camera unui bolnav.

Nu mai părea omul acid și disprețuitor care trecea prin lume cu o rece privire, silind capetele să se aplece și glasurile să șovăie. Era o făptură vibrantă de energie. O energie contagioasă, care îi încorda trăsăturile osoase ale obrazului; îi decolora buzele și îi altera vocea.

— De mîine nu mai trec decît o dată pe zi, la cinci. La revedere, domnișoară!

Sonia Vișoreanu îi reteză calea la ușă. Roșind, îndrăzni:

— V-aș ruga și pentru mine o consultație, domnule profesor. E ridicolă. Știu!... Dar oriunde m-am adresat, n-am obținut nimic.

— Poftim, domnișoară, cu plăcere! spuse binevoitor Mihai Pop-Spătaru, punînd pălăria pe scaun. Ascult!

— Domnule profesor, nu știu ce să fac să nu mă mai îngraș.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru își pierdu bunăvoia, cu răceala ivită din nou în privire, brusc, ca declicul unui aparat restabilit la punct.

— Foarte simplu. Mănînci mai puțin, domnișoară.

— Dar am redus la minimum mîncarea, domnule profe-sor! se văietă Sonia Vișoreanu, uitînd în focul perorației să mai apese capotul pe sîni și lăsînd să se vadă după capriciul gesturilor corpul cărnos, gol și alb. Am redus la minimum, domnule profesor.

— Redus cantitativ, dar nu ca număr de calorii. Prăjituri?

— Una pe zi...

— Sosuri?
— Din cînd în cînd...
— Ouă?
— În fiecare zi, căci asta e baza. Atîta îmi permit mijloacele...

— Ceea ce era de demonstrat!

— Dar, domnule profesor, toată ziua sînt flămîndă, și totuși mă îngraș!... Am pus șase kilograme numai astă- iarnă. E ceva îngrozitor! Gîndiți-vă că sînt actriță. Ce spune publicul de mine? Ce roluri mai pot să pretind? Eu nu știu ce să mai fac, domnule profesor...

— Gimnastică. Mișcare, domnișoară!

— Fac gimnastică. Fac mișcare. Și mă îngraș! E o adevărată tragedie, domnule profesor. Salvați-mă! Dați-mi un medicament.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru strînse din umeri cu toată indulgența dispărută:

— Toate medicamentele în cazul duminale sînt sau primejdioase, sau mincinoase. Există pe lume oameni grași și oameni slabi. Dumneata faci parte din categoria grași- lor; eu din a slabilor. N-avem ce face. Ne supunem! Fatalitate organică. Hormoni, glande cu secreție internă, metabolism, catabolism, prea complicat... La revedere, domnișoară!

— Va să zică, sînt condamnată, domnule profesor?

— Fără apel! Fără recurs! Fără grațiere! rosti impacient medicul, luîndu-și pălăria de pe scaun.

Plecă, înaintînd cu precauție în culoarul septic, încă o dată iritat de ciudatele contraste cîte încap într-un singur suflet de om. Pînă adineaori găsea admirabilă soliditatea aceasta umană a femeii veghind zi și noapte la căpătiul unui necunoscut, executînd cu simplitate servicii penibile de infirmieră:

vasul de noapte deșertat și urina turbure adunată într-un recipient pentru analiză.

Acum, deodată, îi apăruse în toată deșertăciunea de fe-meie fără nici o substanță interioară: „Ce spune publicul de mine? E o adevărată tragedie... Salvați-mă!... Va să zică, sînt condamnată?”... S-ar crede că e vorba de o luptă pe viață și pe moarte.

Trînti furios portiera limuzinei și, după ce porunci șoferului să întoarcă, rupse banda unei reviste medicale și începu să citească un lanț de comunicări, ca să nu vadă oameni și să nu gîndească la oameni.

Sonia Vișoreanu păși îndărăt, în camera lui Ion Ozun, intră ușurel în vîrfurile picioarelor cu talpa de pîslă. Bărbia cu gușa pufoasă îi tremura ca la copii înainte de a izbucni în plîns.

La ultima repetiție directorul de scenă o avertizase în orăcăitul de înveselire al camarazilor că nu-i mai poate da decît roluri de comedie. A ajuns fabula teatrului. Și nimeni n-o crede! Toți se simt datori să scornească o ghi-dușie pe socoteala ei: colecționează glumele și ilustrațiile din reviste umoristice unde apare femeia-balenă.

Se întoarse tresărind. I s-a părut că Ion Ozun a mișcat. Scîncise numai prin somn. Ca un prunc care visează urît. Îi potrive perna sub cap cu mîna ușoară. Îl înveli pînă la bărbie.

Un timp îl privi cu palmele în poale, așezată pe scaun, cu piepții capotului desfăcuți, lăsînd să se reverse afară sîinii de robustă mamiferă. Privirea avea o înduioșare maternă. Sonia Vișoreanu își simți sufletul eroic și nobil. Fu sincer și profund emoționată de această descoperire.

Tot ce săvîrșise pînă acum, nopțile nedormite, veghea încăpățînată, serviciile respingătoare au fost fără să-și dea seamă. Împinsă de o pornire

necugetată. „Ai fost admi-rabilă, domnișoară!” i-a spus doctorul Mihai Pop-Spătaru.

Poate era născută pentru altceva, nu pentru teatru. Ea a visat întotdeauna o viață casnică, de gospodină. Să crească păsări, să îmbăieze copii, să aștepte bărbatul cu masa și să-i calce hainele. Să iasă la braț, împreună, duminica și, după ce-au fost la cinematograful, să se oprească la berărie. Acum nu mai poate da îndărăt. Până la bătrânețe are să joace roluri de mîna a doua și are să suporte poftele bărbaților, ațîțați de frumusețea ei planturoasă: directorul trupei, directorul de scenă, camarazi și cronicari dramatici, toți cruțînd-o și acceptînd-o numai după cum le-a cedat, într-o întîlnire grăbită pe-o canapea scîrțîind de cameră mobilată.

Toți sînt la fel.

Toți o dezgustă. Toți îi fac oroare. Pe toți îi urăște.

Se miră singură cum și-a biruit repulsia două săptămîni, cît a îngrijit, mai credincioasă ca o soră, vecinul acesta necunoscut. Poate fiindcă întotdeauna a fost atît de respectuos cînd o întîlnea în antret. Poate fiindcă a bănuț cîte lipsuri îndurase tăcut în cămăruța lui toată iarna. Poate fiindcă, bolnav, nu-i mai păruse un bărbat din cei cu ochii lubrici, dezbrăcînd-o, și cu mîinile cinic pipăindu-i carnea: era un copilandru fără putere, transportat de delirul febril într-o altă lume, unde nu mai sînt pofte animale și canapele care scîrțîie.

Are un obraz uscat, golit de sînge, cu tuleie în barbă, ca o gravură din cărțile cu sfinți.

Niciodată n-a respirat în două săptămîni atît de regulat ca acum. Respirația pură, de copil. Se întoarce din mor-mînt. Peste o săptămîină ori două are să fie la fel cu ceilalți.

Pentru el a lipsit de la repetiții. A pierdut un rol. A renunțat și la turneul unde a plecat Bică Tomescu.

Încă unul, acela, care nu se încurcă de nimicuri în viață! A dispărut într-o bună zi tiptil, lăsînd camera goală și datorii la toți vecinii, începînd de la un capăt al cu- loarului la celălalt. Îl caută și acum comisionarii de la amici tapați cu cinci poli; nici acum nu-i dă de urmă băiatul de la croitor; e singurul om din București care a izbutit să-l păgubească pe chir Panaioti cu o mie de lei. Ca să-i consoleze pe toți, le trimite tuturor cordiale salu- tări pe cărți poștale ilustrate cu vederi din turneu. Peste un an, doi, îl vezi jucînd rol de prim-amorez, și, ceea ce e mai scandalos, culegînd aplauze, căci are talent licheaua

și știe să poarte haina cu morgă britanică de autentic gentleman!

Sonia Vișoreanu se amări profund, mistuită de această gelozie predestinată breslei actricești, care se adăoga la martiriul obezității.

Rîndui pe măsuța de la căpătîiul bolnavului cele cîteva reviste și ziare primite cu poșta și așteptînd neatinse, sticlele cu medicamente, paharul și lingurița, vaza cu florile de liliac alese cu mîna ei.

Privi cu satisfacție ordinea exemplară și, în vîrful degetelor, trecu în camera ei, să măture, să scuture, să schimbe apa și să pună un ou la fiert, măcar unul. Tot e condamnată fără apel, fără recurs, fără șanse de grațiere!

Odaia era plină de pernuțe, de panglici, flacoane goale de parfum, fotografii de artiști, ilustrate și suveniruri de băi recomandate din turneele de vară; ouă de sare de la Slănic, scoici de la Constanța, vederi lipite pe sticlă de la Mehadia. Într-un colț, un primus. Patefonul. În cui, iriga-torul, spînzurîndu-și intestinul roșu de cauciuc, cu o trivială impudoare.

Sonia Vișoreanu își încinse părul bălan și frizat într-un tulpă roșu și începu să deretice cu de-amănuntul, ca o vrednică soție de arhivar.

*

Din adînc de lac negru și greu, Ion Ozun se înălță, împins spre lumină.

Deschise ochii și lumina îl orbi.

Ce sînt florile acestea? Nu se mai apleacă deasupra lui femeia misterioasă, sinucigașa în haine fumurii să-i ciocănească fruntea cu degetul de os? Au dispărut gîndacii negri cu pîntecul respingător, care cresc, se lătesc, apasă și înăbușă?

O rază de soare a intrat oblic prin fereastra deschisă și o gîză de aur se legăna în hamac nevăzut.

De unde sosește și unde-a ajuns?

Lumina-i palpită cald pe obraz. Pe mîini... Ce mîini uscate! Sînt mîinile lui?

Ion Ozun se uită la mîinile lui ca la mîini străine; mîini străvezii, cu falange de schelet. Ca degetul de os al

femeii care i-a ciocănit tot timpul fruntea: toc-toc! Ce căuta?... Sînt mîinile lui. Se supun. Cu ele se pipăie. Pe obraz. Are păr pe obraz. I-a crescut păr pe obraz... Dar de unde sosește? Ce-a fost cu el pînă acum?

Patul n-a stat niciodată lîngă fereastră. Sînt doctorii și flori pe măsută.

E în bursucăria lui chir Panaioti și n-o recunoaște. Ascultă. Prin pereții sonori se aud toate cum au mai fost. Duruitul mașinii de cusut. Foxul impiegatului de la Fi-nanțe, schelălăind încuiat în cameră. Studentul gîngav, care-și prepară cu glas tare eternul examen. Răbufneala Țoalelor scuturate. Fluieră

ordonanța. Fluieră și trîntește fîrașul. E deci dimineată.

Ce divine sînt toate sunetele acestea familiare care-l exasperau! S-a întors la ele dintr-o lume înăbușitoare și neagră. Acolo toate treceau și veneau crescînd ca umbre imense și mute. Numai degetul femeii fără chip suna du-reros în osul frunții: toc-toc! Pe urmă creștea din toate ungherele negre armata gîndacilor negri. Și totul, toate coborau împreună cu el în întunericul acela din fund de lac, unde se balansa ca un înecat între alți înecați.

Acum sînt flori de liliac pe măsuță.

Se răsuci în pernă. Peretele grunzuos din față nu lasă liber decît o fâșie de cer. Dar o fâșie atît de albastră! Iar plopul înalt, deșirat, cu crengile sclerозate, plopul cel chinuit și crescut în piatră, a întins spre fereastră un ram cu frunze mici, pricăjite, închircite, dar cu foșnet atît de dulce, argintiu. Ca un braț prietenos întinzîndu-i frățește puținică ofrandă de care se-nvrednicea...

În sfîrșit, înțelege.

Ceva proaspăt, năvalnic și amețitor s-a revărsat asupra lumii.

Primăvara a izbucnit în noaptea prea lungă cît el dormea.

Ion Ozun vede lumina într-o păianjenire de lacrimă.

Toate s-au întîmplat fără știrea lui. În lipsa lui.

Cînd a ajuns noaptea acasă, cu dinții clănțănind, era lapoviță. Ploaie murdară și rece, înstelată de fulgi. S-a trîntit îmbrăcat în pat, cu fața în sus, cu gîndul să-și lepede hainele mai tîrziu și să stingă becul. S-a scufundat îndată în iezerul negru de unde acum se întoarce.

A trecut de atunci o zi? O săptămînă? O lună? Cineva a fost să-l dezbrace, să-l culce, să-i împingă patul aproape de fereastra deschisă.

Dar cine și cînd? Pentru el nu există nimeni în acest oraș. Sînt flori și flacoane de doctorii pe măsută. Mai sînt și reviste: hîrtie tipărită cu mirosul fad de cerneală.

Întinde mîna mecanic și rupe învelitorile. Numele lui. O nuvelă. Numele lui. Altă nuvelă. Teofil Steriu și-a ținut cuvîntul. Dar ce ciudat! Toate acestea i se par foarte străine. S-au rupt de el. Au căzut vreascuri. Altădată ar fi socotit ceasul acesta cel mai hotărîtor în viață.

Ceea ce-ar vrea el să vadă mai mult decît toate acum e primăvara de afară.

Se ridică în coate și se zgreaptă de pat. Aproape să cadă. E atît de înalt, încît ametește cînd se uită în jos. Picioarele (ale lui sînt picioarele acestea cu fluierul atît de subțire?), picioarele abia îl țin, mai că se frîng. Se tîrîie și a asudat. Dar a ajuns.

Cu pieptul căzut pe pervazul ferestrei, aspiră dureros toată primăvara de afară.

Cerul, sus, e numai o fășie, dar e atît de adînc! Se vede un nor mic ca o scoică de sidef, navigînd pe cel mai albastru cer care a existat vreodată.

Zidul din față e zgrunțuros și urît. Jos se zărește lada de gunoaie, unde scormonește o pisică jigărită. Scormonește și mornăie și fuge cu un os de pește.

Întoarce ochii de la priveliștea hîdă. Toată primăvara e numai în albastrul profund de cer și în plopul cu frunzele mici și rotunde. Le poate ajunge cu mîna. Rupe una și-o mestecă în dinți. Frunza lasă în gură un gust cleios și dulce, acidulat. Acasă, la dînșii, se afla la geam un tei, nu un plop. Altfel de arbore, cu rădăcinile înfipite în altfel de pămînt, mai darnic: copac viguros și umbros. Teiul lor de la poartă! Din crengi retezate își făcea fluier. Coaja desfăcută lăsa tot așa un clei dulceag și acidulat. Aduna crenguțe multe și se

așeza pe movila de zgură și de fier vechi de la potcovăria din față, să fabrice fluier pentru toți copiii din mahala. Se auzeau ciocanele izbind în nicovală: bang! bang! Venea miros de copită arsă. Dar primăvara, pajiștea de jur împrejur se întindea mărunță și deasă ca o catifea moale sub pași. Și caișii întindeau peste

zaplazuri florile albe și roze, de-un alb și de-un roz ireal. În lunca din marginea târgului mergeau să culeagă lăcrămioare. Erau primăveri cum n-au să mai fie niciodată. Aici e un zid vertical și bubos, cu ferestrele înguste de la closet. Jos, lada cu gunoi.

A ostenit. E atât de amețitor aerul! Ca o băutură prea tare.

Se tîrîie înapoi, ținîndu-se de perete. S-a urcat în pat și a tras plapoma pînă la bărbie.

Privește tot spre fereastra deschisă, cu gîndurile risipite și adunate în vălmășag. O gîză a dat buzna din zbor de-afară. A căzut amețită pe plapomă. Își lustruiește elitrele aurii, își mișcă într-o parte și-n alta cornițele lungi, cu ciudate și catifelate canafuri în vîrf. Ce gîză să fie oare? N-a mai văzut niciodată pînă acum o gîzulie cu mișcări atât de grațioase, cu vestmînt atât de fermecător. A ridicat mîna s-o prindă și s-o pună în palmă, s-o admire mai de aproape și să se bucure de frumusețea ei, de viața ei. Dar gîzulia a deschis brusc aripile și, cu o precizie uluitoare, a zburat săgeată spre geam, apoi afară, ducînd cu dînsa toată primăvara care îl bucura și lăsîndu-l singur, mai singur, în patul unde-a bolit. Își înghiți nodul mîhnirii din gîtlej... Din vălmășagul de gînduri, un lucru tot nu se lămurea și-i dădea veșnic asalt. Nu unul — ce zice el? — o sută. O sută de întrebări, care se leagă una ele

alta. S-o ia mai încet, metodic: „Cînd s-a trîntit în pat îmbrăcat”...

Ghidul nu merge mai departe. Ion Ozun se scufundă din nou în lacul negru și fără de fund.

Iar acolo din nou se apleacă deasupra lui femeia cu fața nevăzută să-i ciocăne fruntea cu deget de os. Femeia necunoscută care-a murit aci. Strigoaica. Se apleacă și e gata să bată: toc-toc! Iar începe? Orice, numai aceasta nu! Să nu mai înceapă aceasta!...

Cu o smucitură din ultima drojdie a puterilor vrea s-o alunge. Deschide ochii, și glasul gata să strige cu groază i-a stătut în gîtlej.

Deasupra-i surîde o față rotundă, bălană și fericită:

— Hristos a înviat! domnule Ozun.

Cu oglinda pe genunchi și cu ligheanul alături, Ion Ozun își săpunește barba îndelung, așa cum îl povățuia unchiu-său, Tăsică, grefierul: „Măi băiete, să știi de la mine. O barbă bine săpunită e pe jumătate bărbierită! Și o femeie zdravăn bătută e pe jumătate cumințită!”

Asta o spunea unchiul Tăsică, grefierul, în glumă; în- trucît privește partea a doua a zicalei, fiindcă pe nevas- tă-sa n-a atins-o nici măcar cu o floare, deși o amenința tot în glumă cu ghiveciul mușcatelor din fereastră. Dar în privința bărbii și săpunitului avea toată dreptatea, pre- cum nepotul a avut prilej să verifice prin experiență pro- prie de cînd și-a ras cele dintîi tuleie și a început să-i miroase a catrință. Tot așa și acum, își săpunește barba cu o atenție cumplit de încordată, parcă s-ar pregăti pen- tru cine știe ce gravă și decisivă operațiune. Începe să plimbe **Gillet**-ul de sus în jos. Îi tremură mîna și obosește.

Mașina de cusut duruie în fundul antretului. Se aude și studentul gîngav, recitînd paragrafe. Cineva întreabă cu glas răgușit de domnul cel gras care sforăie.

Ion Ozun s-a reîncorporat deplin în toată viața din bursucăria lui chir Panaioti. Îl supără zgomotele. Știe din nou cine a sosit și cine pleacă. Noaptea ascultă foșcă-tul gîndacilor negri năvălind puzderie din găuri. Toată primăvara de afară îl cheamă, și el încă e prizonier în pat, condamnat să reconstituie după sunete viața micului univers trivial și înăbușitor din antretul îngust cu douăsprezece uși și cu viermuiala a douăsprezece biete făpturi omenești.

A terminat! Poate spune în sfîrșit acum că are un chip ceva mai suportabil...

Se ridică singur să-și ducă ligheanul. La întoarcere se privește în oglinda șifonerului, care-l arată în cămașa lungă, retezat de la genunchi. E încă deșirat ca o arătare. Își cercetează mai de aproape ochii în găvanul orbitelor. E într-adevăr Lazăr, sculat din mormînt cu lințoliul în cap.

A fugit repede la pat și s-a învelit cuminte pînă la bărbie, fiindcă a auzit pașii de pîslă la ușă. Sonia Viîșo- reanu are să-l mustre din nou. Nu-i dă voie să facă o singură mișcare fără știrea ei. Teribil tiran!

— Iar n-ai stat liniștit? se supără din ușă. Am să te leg de pat. Și înaintînd: A! înțeleg. Domnul a vrut să se facă frumos.

— Eram ca un fachir! se apără Ion Ozun. Și mă plictisesc, mă plictisesc!... Gîndește, domnișoară Sonia, că e primăvară afară și că n-am o sută de ani...

— Mai bine ai lua doctoriile!

— Le-am luat... minți cu seninătate Ion Ozun.

Sonia Viișoreanu veni neîncrezătoare să verifice sticla.

— Nu prea pare... sînteți oribili toți bolnavii! Abia ați scăpat, și nu știți să fiți recunoscători medicamentelor care v-au salvat... Spune drept: le-ai luat, ori nu?

— Am uitat! Ca să-ți spun drept... mărturisii Ion Ozun.

— Am știut eu! Domnul a uitat. Era preocupat să se facă frumos.

Sonia Viișoreanu turnă doctoria în linguriță și i-o dădu cu sila. Între ea și bolnav se stabilise o camaraderie bărbătească. Și, pe temeiul drepturilor cîștigate, îl executa cu neîndurare. Întîia oară găsisese un bărbat să i se supună. E drept că bărbatul era un înviat din morți și că ea îl asistasese la acest miracol. Nici nu-și amintea alături de el că e femeie. Nici nu observa că Ion Ozun e bărbat și că n-are o sută de ani. De aceea intra și ieșea în capotul înfășurat la întîmplare pe trup, se pieptena în fața lui și îl ruga să încheie nasturii corsajului la spate cînd se gătea să plece în oraș.

— De-acum încep să prind viață! spuse Ion Ozun. Am înțeles aceasta de adineaori, de cînd mi-a venit poftă de o țigară... Cînd îmi dai voie să fumez?

— Asta e acum! Nici să nu te-aud! se supără Sonia Viișoreanu. Să-mi stai cuminte și...

— Bine! Am să găsesc eu prin buzunările hainelor vreo țigară uitată...

— Că nu te-oi buzunări eu înainte!

— La ce stăpîn am intrat! se vâietă Ion Ozun.

Sonia Viișoreanu nu ținu socoteală de aceste căinări de convalescent. Se așeză pe marginea patului și istorisi ce-o ardea pe ea de astăzi dimineată.

— Uitam să-ți spun... Prietenul dumitale, domnul Bică, a ajuns la Timișoara. Am primit o ilustrată de la el...

Dublează rolul lui Tony Bulandra. Știu că ăsta n-o să moară de modestie!

— Are talent! se dădu cu părerea Ion Ozun, retrăgîndu-se lîngă perete, să-i facă loc. Are talent și are încredere în el. Încredere — adică tocmai ceea ce-ți lipsește dumitale, domnișoară.

— Ușor să vorbești. Pentru un bărbat, în teatru e destul să ai talent și să muncești... Pentru noi e mai greu... Nici nu-ți imaginezi dumneata la cîte murdării trebuie să închizi ochii ca să capeți un rol... Și, după ce l-ai căpătat, abia atunci începe...

Vorbind, Sonia Vișoreanu gesticula și gesticulînd lăsa să se desfacă laturile capotului. Dedesubt, trupul apărea alb și gras, cu pielea catifelată și cu falduri de odaliscă la pîntec. Sîinii erau prea mari, dar tineri și pietros ridicați în lături. Subsuori se ivea la fiecare mișcare părul mățos și negru. Ion Ozun nu-și putea desprinde ochii. El fusese sigur pînă atunci că o femeie cu părul blond trebuie să aibă neapărat și subsuorile bălane.

— Eu am pierdut un rol acum doi ani... continuă să povestească Sonia Vișoreanu.

Ion Ozun simțea căldura trupului gras transmițîndu-se prin plapoma subțire. Toată ființa era concentrată în privire, urmînd jocul rotund al liniilor la fiecare mișcare, scormonind ascunzișuri invizibile pe linia dintre sîni, în jos, unde capotul de mătase neagră era strîns între picioare.

Și deodată, pe neașteptate, cînd Sonia Vișoreanu povestea mai cu foc, o cuprinse cu o mîină de după ceafă și, cu cealaltă strivindu-i sînul, începu s-o sărute pe gură, mușcîndu-i buzele pînă la sînge.

Femeia se smulse, și în luptă rămase pe jumătate goală.

— Ce-ți veni? gîfii, ștergîndu-și apăsât gura. Și dumneata?... Ce murdărie! De surprindere și de indignare, nu-și găsea cuvintele. E nemaipomenit!... Toți sînteți niște brute. Da, brute... Brută! Și eu, care de trei săptămîni... Cum am să mai dau ochii cu dumneata?... În mijlocul camerei își aduna în jurul corpului capotul sfîșiat, tremu- rînd de mînie și înghițindu-și lacrimile. De ce ai îndrăznit aceasta? întinse brațele și iar le retrase, amintindu-și și strîngînd mătasea neagră pe sîni... Erai singurul bărbat care n-o făcuse aceasta!...

Ion Ozun, palid, încercă să surîdă nepăsător.

— De ce atîta teatru? îngăimă. Ai spus singură că nu ți se întîmplă întîia oară. Nu-s eu doar cel dintîi...

Spunînd, se silea s-o găsească ridicolă în această explo- zie, ca să-și păstreze pentru mai tîrziu o scuză. Dar îna- inteia lui nu se afla decît o femeie ofensată și umilită, fără nimic grotesc în cărnurile grase și în toată furia dezordo- nată, fiindcă revolta o transfigura.

Cînd ușa se trînti, rămase cu fața în sus, cu privirea înfipță în tavan.

De ce făcuse aceasta? Ce duh rău și nebunesc l-a împins?

Își acoperi fața și ochii.

Rămase nemișcat așa, poate un ceas, poate două. Ridică mîinile de pe ochi, tîrziu, cînd ușa se izbi de perete.

În ușă, Costea Lipan.

Zvîrli pălăria.

— Uff! De cînd te caut!... Am scăpat! M-am certat cu toți ai mei. Am plecat! Sînt liber! Liber!

Intimidat de neclintirea rece a lui Ion Ozun, vorbi deodată cu glas mai domol și cu toată buкуроasa pornire împotmolită:

— Te rog să mă ierți... N-aveam cui să spun. Simțeam nevoia să strig cuiva. Te-am căutat la ziar. Am aflat că ai fost bolnav. Ți-am descoperit adresa. Am dat fuga.

Pe obrazul lui Ion Ozun nu se mișcă nici un mușchi. El era cu gândul la întrebările lui: De ce-a făcut aceasta? Ce nebunie l-a prins?...

Celălalt continuă cu însuflețirea definitiv stinsă, ca o poveste care acum nu-l mai interesa:

— Închipuiește-ți! M-am certat cu toți ai mei... Am plecat de-acasă. Am sfârșit cu dînșii... Dar mai bine spu- ne-mi cum te-ai îmbolnăvit. De ce nu mi-ai scris?... Eu mă consideram îndestul de prieten ca să merit aceasta!

P A R T E A A T R
E I A

I

CHEIA VISURILOR

Se aflau adunați la fosta grădină, foștii copii de odinioară.

Era un restaurant cu muzică și cabaret, zidit în locul pavilionului vechi și romantic, în locul arcadelor cu trandafiri. Un restaurant foarte modern.

Întîmplarea îi adunase la supeu, după teatru, fără să știe unul de altul, printr-o misterioasă convocare telepatică. Cei doi băiețandri de atunci și fosta fetiță, Mumù; doamna de-acum, cu soțul care tăcea și asculta.

Povestiseră amintiri și deveniseră triști.

— Îți amintești, Mumù, cînd ne-am ascuns în pavilion fiindcă te chema preparatorul la lecție? În pavilion se aflau ațe de painjen și ție îți era frică. Eu învățam să fumez, iar tu, Mumù, mi-ai cerut să tragi un fum. Ți-am dat. Ai lăcrimat. Ți-a venit să tușești. Pe urmă am intrat în casă pe ușa din dos și am dat fuga să ne clătim cu Odol, ca să nu mirosim.

Bărbatul actual al fostei copile, Mumù, se uită nemulțumit la străinul care-i spunea nevastei pe nume și amintea întîm-plări de la care a lipsit.

Mumù rămase o clipă surîzînd melancolic nevăzutului.

Apoi vorbi:

— Cred că pavilionul era în locul unde e masa cea cu domnul în smocking și cele două doamne cu părul platinat.

— Iar pe aici era aleea cea mare cu trandafiri! spuse al treilea fost copil, potrivindu-și ochelarii și ștergînd aburul de pe fereastră, să privească afară, pe geam. Acum e o stradă pavată cu granit și e linie de tramvai, stație de automobile și chioșc de ziare. Parcă n-a fost niciodată aci grădina bunicului!... Nici jocurile noastre parcă n-au fost niciodată!...

Toți tăcură și visară. Numai bărbatul lui Mumù nu înțelegea de ce erau triști, fiindcă

vorbiseră despre timpuri și locuri care nu mai sînt.

Toți tăceau și încercau să se revadă cu genunchii goi, cu pantaloni scurți, cu părul asudat după jocuri nebune, așa cum au fost. Erau cu început de chelie, cu început de miopie, cu început de burtă. Acum dînșii aveau copii. Și nu știau de ce nu simt nici o bucurie că s-au văzut adunați așa cum de atîta vreme se căutau.

— E curios... începu cel cu ochelari, care fusese întotdeauna căpitanul briganzilor în jocurile de atunci.

— Ce e curios? Întrerupse bărbatul lui Mumù. Nimic pe lume nu este curios.

O femeie în rochie roșie ca flacăra dansa pe estradă. Toți se uitară la ea și n-au mai vorbit.

Mama și fata nu-și mai găsiră nimic de spus. Dură o tăcere jenată ca între două străine care s-au cunoscut la o vizită.

Ana Mereuță avea o rochie verde-jad: un model de la Paris. Elena Lipan, o haină de casă, ponosită, săracă și neagră.

— Ar trebui schimbată mobila aceasta de salon. Prea miroase a mucegai și a provincie!... spune Ana ridicînd degetele înmănușate spre pereți și unghere. Și prea n-are nici o baftă. Mobilă de salon într-un apartament fără salon!...

Elena Lipan, urmărind traseul degetelor lipsite de orice îndurare, se uită și ea la oglinda cu apa încetoșată, la scaunele cu plușul uzat, la tablourile palide de familie cu figuri țapene și costume demodate. Sărmana ei zestre, cînd s-a măritat.

— Știu, Annie... Dar se pare că ai uitat cît de limitat ne este bugetul. Sabina s-a făcut mare. Îi trebuie și ei o rochiță mai acătării, pe lîngă uniformă. Nellu, de cînd e student, mai

are și el nevoie de bani de buzunar. Acum ne-a mai urcat și chiria!... Mă mir că tu le-ai uitat așa de curînd...

Ana își pipăi colierul de la gît și privi în vid.

Socoti mustrarea drept o aluzie la prosperitatea menajului său și la indiferența cu care se dezinteresează de tot ce-a lăsat în urmă, acasă. Și aceasta o împietri, în egoismul ei de trei ani netulburat.

De cînd se măritase și de cînd moștenise toată averea tantei Matilda, se ferea instinctiv de necazurile și lamen-tările în care crescuse. Venea cît mai rar, în fugă; bănuia sub fiecare cuvînt o intenție de a aduce discuția pe un teren primejdios. Cînd intrase în stăpînirea moștenirii, lăsase vag să se înțeleagă că va purta grijă să rezerve o parte îndestul de generoasă pentru Sabina și pentru frați. Pe urmă descoperise că venitul ei și leafa lui Guță Mereuță, devenit sub autoritatea ei Georges Mereutza, abia îi ajun-geau pentru viața la care visase și pe care și-o organiza cu o răbdurie perseverență. Se achitase deocamdată, alegînd din bijuteriile tantei Matilda, multe și multe mai de preț decît se așteptau, cîteva inele și brățări subțiri și neînsemnate, pe care le dăruî Sabineî. Iar cînd Georges, în primele luni, căutase o mai strînsă apropiere cu familia ei, se împotrivise energic:

— Tu n-ai de ce să te amesteci! Ei au viața lor; noi a noastră. Sau vrei să ne-aducem stăpîni în casă?

Lucrurile au rămas aici. Guță Mereuță era ginerele lui Constantin Lipan mai mult la Palatul de Justiție decît în raporturile de fiecare zi.

— Am niște rochii pentru Sabina! își aminti Annie. Le-am purtat foarte puțin. Prefăcute, cred că au să-i vină foarte bine.

— În orice caz, mi le trimiți mie... spuse Elena Lipan. N-aș dori să se considere, cine știe cum, umilită... Va fi nevoie de puțină diplomație ca să le accepte...

— Aș vrea s-o mai văd și pe asta!... se indignă Ana. Eu îmi prefăceam de trei ori o pălărie... De altfel, n-ar fi de mirare. Se cunoaște cât de colo influența nenorocitului de Costea.

— De ce-i spui nenorocit? îi luă apărarea, oftînd, Elena Lipan. Costea de trei ani n-a cerut nimănui nimic. Își vede de învățătura lui. A crezut că e mai bine să facă așa cum a făcut. Ne doare pe toți că a plecat din casă mai ales în condițiile în care a plecat... Dar nu pricinuiește

nimănui nici un rău... Cel mult, răul acela și-l face nu- mai lui!...

— Crezi, **maman**? întrebă ironic Ana.

— Cum să nu cred? îl apără mai departe Elena Lipan. De el sînt sigură ca de mine. Știi ceva? Ai aflat tu ceva?

Ana se răsuci pe scaun și tăcu un timp, privind în palma mânușilor.

Abia într-un târziu se hotărî și vorbi:

— Văd că trebuie să-ți spun și aceasta, **maman**. Dar e mai bine să fii prevenită. Află că domnul Costea al matale e pus sub supravegherea Siguranței generale. Mi-a spus Georges... S-a luat cu niște derbedei, cu niște reformatori ai lumii, nici eu nu mai știu cu ce fel de oameni suspecti. Umblă cu ei, se duce la întruniri secrete... mîine ne tre- zim că face cine știe ce ispravă! Georges e foarte afectat. Siguranța îl menajează deocamdată, fiindcă știe că e fiu și cumnat de magistrat. Dar cât are să meargă aceasta?... Crezi că e convenabil pentru cariera lui **papa** sau a lui Georges o asemenea situație? Eu, drept să-ți spun, nici nu-mi pot închipui ce inimă are, ca să nu se

gîndească la toți... La urmările pentru ceilalți, dacă el e un bezmetic și n-are nimic de pierdut! Ar trebui să-l chemi mata o dată și să-l aduci la realitate...

— Dar cum? Dar de unde să-l găesc, dragă Annie? întrebă Elena Lipan cu glasul înecat de aceste știri neașteptate. De unde să-l chem cînd nici nu știu unde șade?... De trei ani n-a dat un semn de viață. Const nici nu vrea să audă de numele lui. De unde să-l chem? Și dacă îl chem, ce l-ar putea face să vină?

— Adresa lui e ușor de aflat... A devenit, în felul lui, un personaj cunoscut. Cel puțin pentru Siguranța generală. Un simplu telefon din partea lui **papa**, și afli nu numai adresa, dar și ce-a făcut cu de-amănuntul ieri, și alaltăieri, și toată săptămîna trecută.

— Ce zile am ajuns să trăiesc!... Începu să plîngă în batistă Elena Lipan. Copilul acesta are să mă bage în mormînt... Eu nu l-am înțeles niciodată.

— Nici nu era ceva de înțeles, **maman**! Nici el nu știe ce vrea. A crescut ca un dușman în mijlocul nostru... Cît timp nebuniile lui erau inofensive, mai mergeau. Îl privea numai pe el. Dar acum, cînd începe să ne compromită, a

ajuns o situație intolerabilă. Ar trebui să luăm măsuri. Sau mata să-l chemi și să-i vorbești omeneste. Sau **papa** să-l cheme și să-i interzică pur și simplu... Însă poate că **papa** nici nu știe. Cei de la Siguranță l-au menajat. Dar l-au avertizat pe Georges. Dacă durează, își declină orice răspundere. Eu, în locul lui **papa**...

Elena Lipan duse degetele la buze, făcîndu-i semn să tacă, fiindcă se auziră pași în antret.

— Te rog, Annie, să rămîna pentru moment acestea numai între noi. Am să mă gîndesc și să vedem ce e de făcut... Aceștia sunt pașii Sabine. Nu cred că e bine să afle.

Sabina intră și nu arată nici o surprindere plăcută dînd ochi cu Ana.

— Bonsoar, Annie.

— Bonsoar, Sabina.

Se sărutară cu răceală.

Fetița zglobie și drăcoasă de odinioară era acum o domnișorică înaltă, puțin poate prea subțire, dar zveltă și proaspătă în sveterul alb de lînă. Se întorcea de la patinaj, iar obrazul îi dogorea încă de gerul înțepător. Era singura ei plăcere, simplă și necostisitoare.

Se așază într-un jîlt cu plușul decolorat și începu să răsfoiască un album vechi și de o mie de ori răsfoit. Avea acum ochii mai arzători, dar genele lungi îi îndulceau privirea.

— Te-ai întors cu Nelli? întrebă Elena Lipan, întorcînd capul să-și ascundă pleoapele roșii de plîns.

— Nu, **maman**... Nelli a rămas cu Nicki și cu Viorica Hagi-Iordan. Au să-l aducă cu automobilul. Putea el să renunțe, mai ales acum, cînd a început să învețe a conduce?

— E nostimă de tot Viorica Hagi-Iordan! declară Ana. Am cunoscut-o la Elefterești... Mi-a vorbit foarte bine despre tine. Nu seamănă de loc cu Hagi-Iordan. N-ai crede că e fata unui om atît de grosier!... Are ceva fin și cîteodată straniu, ostenit în privire. Sînteți prietene?

— Relativ! răspunse Sabina, fără să ridice ochii de pe album, fiindcă nu-i plăcea să dea socoteală despre prietenele ei nimănui și mai ales Anei. Relativ! Diferență de vîrstă și de condiții sociale.

— Iar **papa** ce spune? Cum admite aceasta? întrebă curioasă Ana, plecîndu-se avidă să afle și privind pe rînd cînd la Sabina, cînd la Elena Lipan. La început am fost și eu stingherită cînd am făcut cunoștință... Era o situație destul de delicată. **Papa** l-a cercetat pe Hagi-

Iordan, l-a chemat la Parchet, a început urmărirea... A fost un mare scandal judiciar. M-am simțit jenată...

— Bine, dar aceasta e o poveste veche acum! inter-veni Elena Lipan. Chestiunea s-a încheiat, Hagi-Iordan știe că n-a fost vorba de ceva împotriva lui direct, personal. Const și-a făcut datoria, și nimic mai mult.

— În orice caz, Iordan Hagi-Iordan nu e un om care să uite. E unul din cei mai primejdioși indivizi!... stăruie Ana. Mai ales acum, când partidul lui Gică Elefterescu vine din nou la putere și când Gică va lupta să fie din nou la Justiție. Nimeni nu se îndoiește că va încerca să deschidă iarăși afacerea sub altă formă. Și cum e sigur că **papa** are să capete din nou delegație de procuror general, e tot așa de sigur că va fi silit să ia castanele din foc cu mâna lui, pentru Gică Elefterescu.

Elena Lipan privea cu uimire și cu admirație la fiica ei, atît de repede și de precis inițiată în toate tainele vieții bucureștene, politice și juridice, din care dînsa niciodată nu pricepuse nimic. Ana vorbea cu autoritate și cu oarecare dispreț, cum s-ar adresa cuiva incapabil să-i urmărească toate subtilitățile argumentărilor.

Într-adevăr, cîteva zile după episodul memorabil din casa lui Gică Elefterescu, guvernul căzuse. Tot săpîndu-și groapa unul altuia, se rostogoliseră cu toții într-o groapă comună.

Noul ministru retrăsese delegația lui Constantin Lipan. Afacerea fusese părăsită. Dar în trei ani de opoziție, jocul lui Gică Elefterescu se lămurise și dăduse roade. Își întărisese situația în partid. Se știa că el va prelua șefia, fiindcă înlăturase toate ambițiile periculoase și cîștigase o mare popularitate în masele alegătorilor, unde era socotit ca un viteaz apărător al dreptății, cum o dovedise

încă din tinerețe, în procesul omului care furase o pâine. De atunci încoace, în loc să capituleze ca alții, nu se înverșunase el oare să urmărească fraudă și vinovații chiar în

propriul lui partid? Acum se vorbea de o nouă venire la guvern. Constantin Lipan era indicat să reia opera de purificare. Gazetele începuseră să-i pomenească numele, întotdeauna asociat la numele viitorului ministru al justiției.

— Așa stau lucrurile!... sfârși Ana. **Papa** va obține din nou delegația. Dar nimeni nu-l invidiază. Are să se afle în una din cele mai critice situații. Cum spunea Georges, chiar ieri, că se vorbea printre avocați, printre magistrați în tot palatul de justiție, la „Urlătoare”, pe scări, la bufet, în pauzele dintre ședințe... Gică Elefterescu face o eroare fundamentală! Nu-l cunoaște încă bine pe **papa**. Crede că are să-l poată utiliza, și atîta tot! Iar **papa**, cum e omul datoriei, n-are să se oprească atunci cînd va spune ministrul: ajunge! Are să meargă pînă la capăt, cu orice risc... De aceea mă mir că tolerează lui Nellsu să fie prieten cu băiatul lui Hagi-Iordan, și tu, Sabina, cu Viorica Hagi-Iordan. **Papa** are să se mai întîlnească o dată cu el, și atunci nu-i mai scapă Hagi-Iordan din mîină!... O știe toată lumea, și mai bine decît toată lumea o știe chiar Hagi-Iordan.

— Eu nu pricep nimic din toate acestea!... suspină Elena Lipan, alarmată de amenințarea atîtor primejdii și complicații pe care ea nici nu le bănuise. Copiii sînt prieteni... Cine-i poate împiedica?... Mie mi se par foarte gentili și binecrescuți. Sabina e invitată des la Viorica Hagi-Iordan. Nicki vine la Nellsu; Nellsu se duce la el. E adevărat că despre acestea toate Const nu e în curent. Dar ce-ar avea de obiectat?

— Știu eu?... strînse din umeri Ana. Am spus o vorbă... **Papa** e atît de curios în excesul lui de scrupule! În pri- vința aceasta Georges e mult mai rațional. Trăiește mai pe pămînt.

Încheind, Ana își îmbumbie mânușile și se pregăti de plecare.

— De ce nu mai stai, Annie? întrebă Elena Lipan. Poate sosește și Const. Nu te-a văzut de o lună.

— Imposibil, **maman!** În astă seară mergem la teatru. E premieră **Cheia visurilor** — un poem dramatic de Leon Mătăsaru. Se spune că e o piesă foarte reușită. Are să fie tot Bucureștiul...

Elena Lipan se gîndi să întrebe de ce nu o iau cu dînșii și pe Sabina. Așteptase întotdeauna ca invitația aceasta să vină de la Ana.

Dar Ana părea că a uitat cu desăvîrșire lunile îndelungi cînd o asemenea seară i se părea un rar și emoționant, un decisiv eveniment.

— La revedere, **maman!** La revedere, Sabina! Sărutul fu indiferent, ca între străini.

În antret, Ana își îmbracă blana. O blană de vizon pe care Elena Lipan o și evaluează îndată la vreo cinci mii de perechi de ghete a 24 lei perechea.

Ușa se trînti în urma Anei, închisă să despartă două lumi între care nu mai exista de mult nici o comunicare.

Rămasă numai cu Sabina în încăperea cu mobila urîță și uzată de salon, Elena Lipan vru să spună ceva. Făcu numai un gest de resemnare cu mîna ei deformată de grosolanele îndeletniciri ale gospodăriei.

Sabina îi ghici poate gîndul nerostit. O văzu mai împruștinată la trup, mai îmbătrînită și mai tristă decît întotdeauna. Fără să știe de ce, fugi în camera ei, care-a fost ca- mera Anei, și,

fără pricină, începu să plîngă, cu capul înfundat în pernă.

Odaia își schimbase stăpîna, dar pereții apăsau tot atît de strîmți și înăbușitori, ca zidul cel negru din poveste, ridicat pînă la cer.

Guță Mereuță aștepta pe taburet, cu mînușile pe ge-nunchi. Ca un Constantin Lipan numărul doi, în copie fidelă, dar mai puțin izbutită, scotea din buzunarul vestei ceasul și îl puneă îndărăt la fiecare cinci minute, cu o elocventă, deși mută muștrare.

— Lasă, frate, ceasul, că acuși nu mai merg! Renunț! Rămîi tu cu dosarele tale, și am terminat! își pierdu Ana răbdarea, gesticulînd în fața oglinzii cu periuța neagră de rimel în mînă.

— Dar n-am spus nimic, Annie! se apără Guță Mereuță. Mă uit la ceas, și atîta tot! Orice cetățean din Ro-mânia Mare e liber să se uite la ceas.

— Mai faci și hazuri acum? Ca să faci hazuri, trebuie să te prindă.

Guță Mereuță nu mai crezu oportun să întrebe de ce el e singurul cetățean din România căruia îi e interzis să se uite la ceas și să facă spirite.

Tăcu resemnat. Știa altfel ce urmează și cum se sfîrșește discuția.

Ana muia periuța în cutia cu tuș, năclăia genele, ar- cuindu-le în sus, se trăgea îndărăt și revenea să mai adauge un strat. Cînd genele deveniră groase ca părul de perie și tari ca firele de sîrmă, își zîmbi satisfăcută.

Acum era în toată puterea cuvîntului „frumoasa doamnă Georges Mereutza”, cum nu omitea niciodată s-o pomenească în termenii cei mai ditirambici, cu cele mai mirobolante

epitete și adjective, rubrica mondenă a ziarelor din capitală.

Își schimbă colierul cu altul mai adaptat la culoarea rochiei. Sună și ceru capa de zibelină: „Înțelegi? Cea de zibelină, nu cea neagră, de catifea.”

— Ei, cât am întârziat? întrebă triumfătoare.

Guță Mereuță, obținând libertatea să se uite la ceas, profită de autorizație cu o grabă perfidă, dar constată consternat că n-au întârziat de fel. Dimpotrivă! Vor mai avea de așteptat.

— Ca să vezi și tu cum ești! îl iertă generoasă Annie. Mai bine apropie-te să-ți înnod funda... Parcă n-ai mai purtat smocking și parcă acuma vii din suburbiile tătar- celor tale, de calci opărit ca în străchini! Ce Dumnezeu, acolo purtai șalvari și tîrlici?...

Guță Mereuță, imunizat la aceste aluzii asupra trecutu- lui, nici nu se supără, nici nu zîmbi, fiindcă și una și alta nu sfîrșeau bine. Se apropie docil și, prăvălind capul pe ceafă, își lasă înnodată altfel cravata.

Ana, vrînd-nevrînd, îl privea așa pînă în fundul nărilor cu o luxuriantă vegetație păroasă. „Măcar de-ar avea altfel de nas!” gîndi cu repulsie. Guță Mereuță, care se obișnuise din fragedă junețe cu nasul lui, crescut o dată cu el, nu bănuia nimic din reflecțiile Anei.

Se admiră foarte voios în oglindă cu funda renovată și se găsi acceptabil, ca soț al preafrumoasei doamne Georges Mereutza.

Recunoscător, o sărută pe gît

— Ce-s apucăturile astea de rîndaș care ghemuiește servitoarea prin colțuri? se indignă Ana. Mi-ai șters pudra cu buzele tale ca ventuzele!

Guță Mereuță din nou nu găsi nimerit să protesteze.

Povestea lor dura așa din primele luni. Ana nu lăsa să străbată față de nimeni dinafară nimic din tainele căs- niciei lor. Părea o soție foarte fericită de asemenea soț, cita cuvinte și păreri de ale lui Georges, adeseori chiar cuvinte de duh inventate și date pe socoteala lui. Astfel, pentru toată lumea păstra aparențele celui mai armonios și fericit menaj. „Binomul ideal!” cum se minunau unii; nu „tusea și cu junghiul!” cum pretindea fratele rebel, Costea, înainte de a se despărți de familie. Dar acasă binomul ideal lua cu totul alt aspect. Preafrumoasa doamnă Annie Georges Mereutza izbucnea măcar de douăsprezece ori în douăsprezece ceasuri în adevărate crize de iritare, cînd sarcastice, cînd furioase, exasperată de tot ce făcea și ce nu făcea soțul stîngaci, nesărat, cu ochi de iepure și nas de proboscidian. În schimb, Guță Mereuță se descoperea tot mai îndrăgostit de nevastă, pe măsură ce Ana îl maltrata mai crunt. Iar aceasta se adăoga încă la înverșunarea femeii.

— Ai biletul la tine? întrebă, gata de plecare.

— N-am nici un bilet. E la Scarlat...

— Dar știi măcar numărul lojii?

— Nu știu nici un număr, dragă!

Ana se întoarse din ușă și îl fulgeră cu privirea:

— Se vede că ești complet idiot! Cum o să mergem atunci? Să începem a horhăi prin teatru, căutînd loja?

— Dar, dragă Annie, ce sînt eu de vină? Scarlat Bosie ne-a invitat. El are biletul. A spus că ne așteaptă la intrare. Ce puteam să-i fac?

— Să stea omul în frig?

— Lasă, că e destul de bine înțolit și nu răcește el! Chiar mă mir, om fără nici o profesie, fără nici un venit și fără nici o meserie, de unde-i dă mîna să poarte blană

de o sută de mii de lei și să piardă în fiecare seară, la club, sume astronomice...

— De multe te mai miri tu!

— Nu numai eu! Se miră toată lumea, dragă Annie. Se miră și vorbește...

— Lasă atunci în grija lumii treaba asta! Tu mai bine te-ai mira în ce hal de meschinărie ai ajuns! Adică, par- don! Erai din naștere... Cum? Te invită omul la teatru te așteaptă în frig laolaltă cu toți gură-cască din cei care nu-și pot cumpăra bilet, și tu bîrfești pe socoteala lui, ca mahalagioaicele... De asta mai bine te-ai mira! Acum dă ordin să stingă luminile în urma noastră.

Guță Mereuță porunci slujnicei cu șorț de dantelă să stingă luminile și păși în urma Anei, de-a lungul camerelor vaste, cu mobilă cubistă și covoare moi.

Niciodată el nu visase și nu aspirase la asemenea apartamente, la asemenea mobile și asemenea slujnică. Nici nu se închipuise vreodată pășind în urma unei femei frumoase, cu toaletele descrise amănunțit la rubrica „**Tout Bucarest**”¹. Totul întrecuse dorințele lui simple, molcuțe și călduțe.

Dar, în loc să se simtă fericit, trăia cu neliniște o existență înfricoșată și teribilă, sub o necunoscută amenințare.

Tîrît de Ana la spectacole și baluri, la curse și la receptii, la supeuri și la reprezentații de binefacere, tînjea după timpul cînd, burlac, îmbrăcat nu chiar cu șalvari și tîrlici, ci într-un surtuc vechi peste cămașa de noapte oltenească, citea seara **Universul**, în papuci, la gura sobei, în camera lui cu luna din Cadrilater. Viața îi părea atunci solidă, ferită de surprize.

¹ **Tot Bucureștiul (fr.).**

Acum, bănuitor, se trezea în fiecare dimineață cu o tresărire din somn, ca osîndiții la ghilotină în zorii exeu- cuției.

De unde venea acest presentiment nu-și putea explica. Știa însă că mîine ori mai tîrziu ceva înfricoșat și ire- vocabil avea să curme această existență pe care n-o meri- tase și nu era pe măsura lui.

— Ci așază-te o dată! Strînge-ți picioroangele!... se răsti Ana în automobil.

El își strînse picioroangele și aprinse o țigare. Ana tuși.

— Acum ți-ai găsit să mă afumi?

Gută Mereuță strivi țigarea în scrumiera limuzinei și tăcu. Tăcu și Ana, privind țință înainte, știindu-se privită în interiorul mașinii de toți trecătorii de pe Calea Victoriei.

Era ceasul cînd Bucureștii, după ce și-au închis ghișeu- rile băncilor, ușile magazinelor și cele zece mii de birouri, suspendîndu-și pentru douăsprezece ore rumoarea afaceri-lor, aleargă la desfăt. Automobilele se încrucișau purtînd perechile spre teatre, cinematografe, cluburi și cabarete. Trecătorii aveau alte vestminte și arătau alte fețe. Cei care toată ziua se îndîrjiseră să-și mărească agoniseala cu figurile crisplate într-o încordare de pîndă mergeau acum, noaptea, să-și risipească agoniseala cu o destindere bolnavă și nerăbdătoare în ochi, alungați din urmă de ceasurile prea scurte și de panica suspendată a deșteptării de mîine: „La unsprezece prezintă-te la minister!... Delegația morarilor!... Scadența de la Blank!... Interpelarea lui Duca!... Rata la mobile!... Dacă Goldstein nu-mi oferă decît opt sute de mii, rup tratativele! Ar fi o adevărată catastrofă să mai piardă acțiunile Creditului Minier încă treizeci de puncte!... O singură soluție: să-mi

primească banca de la Brăila porumbul în gaj!... Comanda furniturilor pentru Ministerul de Război ar rezolva totul... Adina mai cere, tot cere, de unde să-i dau?... La fiecare metru cub 40 lei comision, aceasta ar face la 2.000 metri o sumă frumoasă! Blank! Banca comerțului! Reșița! Finanțe! Fisc! Sechestru! Filodormă! Cifre, cifre, cifre!"... Începutul gândurilor și întrebărilor tresare în fiecare creier, drojdie încă neașezată a zbaterii de azi și subconștientă organizare a atacurilor pentru lupta acerbă de mâine; dar gândul și întrebarea sînt îndată alungate, amîinate, înecate în însetarea de a sorbi numai plăcerea nesățioasă a clipei. Toți grăbesc; toți rîd; toți au prețul fericirii din această noapte, împăturit în buzunar, la piept, peste zvîcnitul tic-tac al inimilor.

Încruntările sprîncenelor sînt pe mâine și pe mâine din nou, goana neogoită.

Pașii scîrțîie plăcut în zăpadă. Roțile automobilelor derapează la virajii. Vitrinele revarsă lumina lor cretoasă. Firme incandescente, roșii, galbene, verzi, albastre se sting, se aprind, clipesc, sar rapid de la o literă la alta: **Ciorapi Monica, Șampania Mumm, Șoșoni Tretorn. Fii**

frumoasă prin săpunul Elida! Deasupra e un cer de catran, la care nimeni nu înalță ochii.

E ceasul cînd în toată țara satele au adormit în miste- rioasa lor neagră tăcere. Cînd în uzini se schimbă echipele de lucrători; în hrubele subpămîntene echipele de minieri; în cazărmi, pe patul de fier, adorm soldații cu falcile strămutate de plutonieri, să geamă prin somn, visînd la paradisul de-acasă, măcar că paradisul acela e numai un infern. E ceasul cînd dincolo de Chitila, pe mii și mii de kilometri,

numai vîntul mai cutreieră bezna în mutele pustietăți.

Aici, neogoita capitală a țării a schimbat doar o viață pe altă viață.

Automobilele se înșiră acostînd la bordura trotuarului, în fața restaurantelor și a cabaretelor cu orchestră în smoching și frac. Grigoraș cîntă plecat pe vioară: **Amedia Luz**. Corul rusec, orchestra vieneză, **Johnson Jazz**. Dintr-o sută și o sută de cîrciumi la periferie, izbucnesc prin ușile deschise suspine scîrțîite de lăutari și explozia pianelor mecanice. Pe străzi cu becurile în agonie au apărut femei cu obrazul tragic văpsit, prelingîndu-se pe lîngă ziduri ca fricoase și întristătoare creaturi ale nopții.

Cum să mai gîndească oare cineva că în aceleași ceasuri, într-o mie de mii de umile sălașuri, de maghernițe, de bordeie, pe lavițe tari de lemn, mii și mii de ploduri omenеști sau încovrigat zgribulind de frig, clăntănind din dinți, cu mațele ghiorăind de foame? Că în boarfele sleite, mii și mii de prunci, abia născuți și secerați de moliе, au început să se răcească, înainte de a fi apucat și dînșii să se bucure de lumina zilei, de căldura soarelui? Că mii și mii de gîrbove femei și de gîrbovi unchiași, după ce-au trudit o viață întreagă pentru un dărăb de pîine uscată și neagră, zac acum pe-un culcuș de paie și trag să moară, fără un țol deasupra, să le aline durerea cuibărită în ciolanele bătrîne, și fără sîmburul de lumină al unui opaiț în bezna tot așa de neagră, de umedă, de rece ca a mormîntului care-i așteaptă? Cum să se mai gîndească oare cineva, cum să-și mai amintească oare că aici chiar, foarte aproape, de jur împrejurul tîrgului de desfăț și de înveselire, în cartierele mărginașe, în bojdeucile cu lut pe jos și cu spărturi pe unde suflă vîntul de sus, mii și mii

de pumni se încleastă eu deznădejde și cu mînie și cu revoltă, ca într-o amenințătoare centură a mizeriei și revanșelor, care va purcede într-o bună zi a judecăților să scuture de piept și să ceară socoteală celor ce se îmbuibă, rîd, se veselesc, aleargă alungați de nesațiile lor?... Toate acestea par foarte departe, în coloniile altui continent, în altă planetă, din alte constelații! Și mai ciudat încă! Pînă și cei care-au venit cîndva de-acolo, care s-au născut cîndva acolo și mai au încă frați, părinți, bunici acolo; pînă și aceia parcă au uitat ori nu vor să-și mai amintească, pentru ca amintirea să nu le tulbure cumva desfătul și veselirea.

Aleargă și dîșii de-a valma cu toți. Aleargă mistuiți de aceeași înfrigurare.

Că dincolo de ziduri, într-o încăpere scundă și ghețoasă, un ucenic cărturar, școlar ori student, aplecat deasupra tomurilor deschise pe masa de brad, se trudește cu altfel de nesațiu să pătrundă tainele lumii și ale vieții — cui îi mai pasă și cine ar mai crede-o? Că undeva, în altă încăpere de dincolo de ziduri, alți ucenici ai altor învățăminte dezbat cu o altfel de îngrijorare legile care vor îndrepta strîmbățiile lumii și ale vieții — cui îi mai pasă și cine-ar mai crede-o?

Încolo cu ele! Încolo cu ei!

Pe Calea Victoriei e o revărsare fără istov, din toate ungherele capitalei, din toate cotloanele țării. Amestec de glasuri și de limbi, de pofte și de nerăbdări. Deputatul din Bălți și fabricantul din Timișoara; cîntăreața din Cernăuți și inginerul din Cluj; exportatorul din Brăila și arendașul din Craiova; falitul din Iași și moștenitorul din Vlașca; toți se strigă, rîd, fredonează, se întrec, se îndeamnă, aruncă privirea la ceasul de la Fundație și de la palat, să vadă cît au întîrziat, se interpelează în toate

graiurile și dialectele României pestrițe, și toți dispar, magnetic absorbiți de ușile luminoase unde se vinde plăcerea de-o noapte, uitarea de-o noapte, uscatul triumf al vanității de-o noapte sau scrișnetul voluptății de-o noapte.

Ana savura parcursul acesta înfășurată în mantaua de zibelină, privită de ochi poftitori și invidioși prin geamurile de cristal, ca un fragil și inaccesibil exemplar al umani-

tății, așa cum se văzuse în ambițioasele ei reverii de pension.

Răspundea la saluturi cu o înclinare patriciană din cap. Observă cu iritare că nici acum Guță Mereuță n-a învățat cum să-și scoată pălăria. Înaltă mîna pieziș și surprins, smulge pălăria stîngaci, parcă mereu s-ar teme să nu i-o fure vîntul.

Scarlat Bosie nu se afla la ușa teatrului. Îl căutară în mulțimea gălăgioasă și ghiontită, înălțînd gîturile, să privească peste capete. Ana se descărcă șuierînd printre dinți crude aluzii la lipsa de creștere și la originile obscure ale lui Guță Mereuță.

— Iată-l! se bucură Guță.

— Mă iertați, doamnă? Mă ierți, Georges?... M-a tîrît într-un colț, să mă tapeze, un amic de club. Abia am scăpat. Cretinul se simțea dator să-mi mai și mulțumească, lungind explicațiile și asigurările de recunoștință...

Cînd Scarlat Bosie se înclină să sărute mîna, Ana primi în nări parfumul fin al părului, lipit carapace neagră de lac chinezesc.

Toată iritarea îi dispăru. Obrazul se luminează.

— Pe noi să ne iertați, domnule Bosie. Noi am întîrziat! Cu Georges, aceasta se întîmplă întotdeauna.

— Tot eu sînt de vină, Annie? Încercă să protesteze Guță Mereuță.

Ana îl reduse la tăcere cu o singură privire. Privirea rezervată numai pentru el, între patru ochi.

Spintecară cu greu drum în mulțimea compactă.

Ana înainta în lojă, cum fac toate femeile când se oferă admirației publice. Silindu-se să pară preocupată cu totul de altceva decât de ființa ei, ca eroii pășind în zonă de foc. Clipi mărunț, lăsându-și desprinsă de pe umerii goi mantaua de blană, și se așeză verificând cu o miopie distinsă nimicurile minuscule din poșetă. Știa că o sută de ochi și binocluri au întâmpinat-o din loji și din staluri, și că o sută de întrebări și răspunsuri i-au comentat culoarea rochiei, undulațiile părului, colierul și floarea de catifea. Murmurul șoptelor de sus și de jos, acea încon-tinuă vibrație surdă a sălilor pline, îi sună în urechi ca o muzică ametoitoare și exaltată după primele cupe de șampanie.

Numai după aceea ridică privirea și cuprinse ghirlanda toaletelor și decolteurilor expuse în vitrinele lojilor de catifea roșie și de aur; potrivi binoclul cu mîner de sidef și începu să examineze amănunțit sala.

Recunoscu unele prietene; răspunse la numeroase saluturi. Întoarse profilul spre Scarlat Bosie și declară:

— Ai avut dreptate!... E o sală splendidă, cum n-am văzut încă la o premieră bucureșteană.

— Explicabil, doamnă! încuviință Scarlat Bosie, reze-mîndu-și mîna pe balustrada de pluș și lăsînd lanțul subțire de platină să se balanseze în gol. Explicabil, fiindcă e o premieră de trei ani mereu anunțată și mereu amînată. Leon Mătăsaru n-a mai scris nimic de zece ani. Critica îl consideră un om sfîrșit. Piesa aceasta îi va decide soarta. Unii spun că e o lucrare genială. Alții, că e o operă ratată... În

orice caz, e un spectacol senzațional și plin de surprize, indiferent dacă va fi un apogeu glorios ori o cădere catastrofală.

— Spectacolul e deocamdată mai mult în sală!... vorbi de la spatele lor Guță Mereuță, pe care tonul atotștiutor și plin de sine al lui Scarlat Bosie îl agasa întotdeauna.

Scarlat Bosie își potrivea monoculul și privi în jos, la șirul lucioaselor chelii de fildeș din parter.

— Ai dreptate, Georges! aprobă el împăciuitor. Cîinii îl sfîșie de pe acum pe bietul poet. Văd critica învесе- lindu-se anticipat, ca în ajunul marilor masacre.

— Și ce e, mă rog, în definitiv, această ***Cheia visurilor?*** întrebă Ana.

— Știu eu? Un basm. Poate ceva istoric. Poate o le-gendă... Mărturisesc, doamnă, că în literatura românească informațiile mele sînt foarte vagi.

Guță Mereuță știa ceva mai mult, dar mai știa că păre- rile lui n-au nici o importanță pentru Ana.

De aceea tăcu, desfăcînd programul și citind cu de-amă-nuntul rezumatul piesei și distribuția, ca un dosar înaintea ședinței.

— Văd și pe principele Anton Mușat!... descoperi Ana. Pare cu totul descompus. E o adevărată mumie. Unde a dispărut doi ani?

— E o poveste întreagă, doamnă. Acum doi ani s-a certat cu Barbu, văru-său... A vîndut tot ce-i mai rămăsese:

suveniruri de familie, arme, mobile de preț, tablouri, covoare. A plecat în străinătate, să re trăiască un trecut care a făcut pe vremuri epocă. Se pare că s-a întors cu totul dezamăgit. Pretutindeni a căutat o lume dispărută... Ceea ce e sigur e că a revenit fără nici un ban. Locuiește la un hotel mizerabil de pe Calea Griviței și a refuzat pen-siunea pe care a

vrut să i-o servească principele Barbu Mușat. Un bătrîn cam zezzec și romantic. Ne-a recunoscut și salută!... E uimitor cum la vîrsta lui și după viața lui mai păstrează o memorie atît de intactă...

Într-adevăr, jos, principele Anton Mușat își împărtășea impresiile vecinului de fotoliu, care se întîmplase să fie în acea seară tocmai Ion Ozun.

Un Ion Ozun metamorfozat în trei ani de viață bucu-reșteană și de un zgomotos succes jurnalistic. Chiar și principele Anton, cu memoria lui atît de intactă, nu recunoscuse la început pe tînărul acesta plastrînd în smoching, ras, pudrat și pomădat; da, numai cu greu a mai recunoscut în el pe băiețandrul atît de timid și neșlefuit de odinioară, cu bastonul lui ridicol terminat în cap de rață.

— Am crezut, tinere prieten, că mă simțeam deplasat aici, în țara românească, unde îmi spuneam că toate prefacerile s-au petrecut prea rapid... Am constatat însă că oriunde, la Paris, la Cannes, la Deauville, la Biaritz, la Nisa, procesul a fost identic. În timpurile dinainte de dilu- viu (așa numesc eu epoca dinainte de război) lumea dansa după muzică vieneză și iubea încă după tipicul din vremu-rile lui Musset. ***Aujourd'hui la musique est aux négres et l'amour à Freud***¹... Pretutindeni slugile au devenit stăpîni, iar plăcerile lor au rămas brutale, de foste slugi! E dureros să te supraviețuiești... A! uite și prietenul nostru Alcaz. Ce noutăți, Mirel? Te așteptam să mă pui în curent cu tot ce s-a petrecut în scumpul meu București în lipsa mea...

Mirel Alcaz străbătuse spațiul de la ușă pînă la fotoliul liber distribuind, ca întotdeauna, strîngerii de mînă și prietenoase salutări de la distanță.

¹ **Astăzi muzica aparține negrilor și dragostea lui Freud (fr.).**

Trei ani nu schimbaseră nimic din obrazul tânăr, din părul cărunț numai atît cît să-i sublinieze ca o perucă

pudrată din cochetărie junetea roză a chipului și conta- gioasa voioșie inocentă a privirii.

Strînse mîinile bucuros, ca și cum întîlnirea ar fi fost cel mai fericit eveniment pe care îl mai spera în viață.

— O! Ce surpriză! Bine ați sosit, **mon prince!** Pa, Ionel! Articolul tău din astă seară e o adevărată bijuterie. M-a oprit Gică să-mi vorbească despre tine. E încîntat!

— Gică?... se miră Ion Ozun.

— Da, Gică Elefterescu, preaiubitul și popularul nostru fost și viitor ministru al dreptății. De ce te miri?

— Nu m-aș fi așteptat! Știi, după afurisitul ăla de arti- col cu pîinea, cu omul care a furat o pîine, și cu generosul său apărător...

Într-adevăr, nu mult după ce se ridicase din patul de boală, Ion Ozun, sub impresia celor povestite de Teofil Steriu la memorabilul dejun și mai ales sub influența revoltelor lui Costea Lipan, scrisese un foarte violent pamflet împotriva lui Gică Elefterescu, presărat cu usturătoare sarcasme și crude bilanțuri ale unei tipice cariere de sfrun- tat demagog din România Mare. Articolul fusese publicat în fruntea unei bătaioase și efemere reviste de avangardă. Făcuse oarecare vîlvă. „Îi urcase acțiunile mai dihai decît ale Reșiței!” după limbajul lui Mirel Alcaz, și el atunci se umfla păunatic în pene, încîntat de gălăgiosul succes. Dar acum regreta că l-a scris. Prea se dăduse din senin, imprudent, la fostul și viitorul ministru, băiat bun!... Și ca atare, în sinea sa, cu sucitele sofisme din firea omenească, dădea vina pe Teofil Steriu și pe Costea Lipan, găsindu-i pe dînșii răspunzători că l-au asmuțit

să se pună rău cu un atotpu-ternic al zilei, deși nici unul nu-l îndemnase la așa ceva!

— Ce copil ai rămas, Ionele!... îl dojeni Mirel Alcaz, cu o zeflemistă și superioară intenție de consolare. Articolul tău e o poveste veche acum. Ți-a servit mai mult decît crezi. Căci Gică e prea deștept să nu cultive presa, a treia putere din stat... L-ai împuns bine, să simtă? Te prețuiește cu atît mai mult! Ia notă!... Și, fiindcă veni vorba, păcat că te limitezi numai la relațiile de la „Capșa”. Ar trebui să mai vii cu mine la Cameră, să intri în contact și cu animalul politic... Te asigur eu că sînt relații profitabile! Apoi, întorcîndu-se spre Anton Mușat: Vezi, **mon prince**... Dacă ți-amintești, acum trei ani te asiguram că acest tînăr

va face să se vorbească de el. L-am ghicit de pe atunci tobă de talent! S-a întîmplat măcar o dată să fie cineva profet în țara lui... Întrebai noutăți? Să trecem în revistă **tout le gratin** ¹... S-o luăm de la frumoasa doamnă Georges Mereutza. Cum observai, menajul Mereutza a devenit trio-stabil. Dar numai pentru gurile rele! De fapt, a rămas tot binomul ideal! Doamna Annie Mereutza e de o virtute inexpugnabilă. Virtute consolidată în provincie și frumusețe conservată în frigider. Nimic de făcut!... Îl compătesc pe bietul Charles. Sărmanul Bosie pierde timpul cu o tenacitate demnă de o cauză mai bună. Ce urmărește, nici eu nu înțeleg! Orice femeie din lume, **mon prince**, nu merită atîta timp pierdut. **Que de longues histoires pour une si courte chose!** ²... Fiindcă, la urma urmei, aceasta ori alta, ce-ți poate da mai mult decît îți oferă oricare?

¹ Toată crema... (fr.).

² Ce povești lungi pentru un lucru atît de neînsemnat!... (fr.).

Mirel Alcaz flecărea și clevetea zîmbind serafic, cu nevinovăția din totdeauna, ca un om imparțial și dezinteresat, pentru care toate ciudățeniile și pidosniciile de pe lume sînt numai un pretext de amuzante reflecții și de filozofice aforisme. Ion Ozun, care știa acum ce se ascunde sub aspectul acesta de simpatică odraslă a Bucureștilor, amic cu toată lumea, veșnic îndatoritor, veșnic surîzînd, veșnic gata să apere din oficiu pe cei calomniați, ca funia pe spînzurat, și doar poate cam prea flecar — ca un medic cunoscînd o boală secretă și hidoasă — nu-și putea stăpîni mirarea că-i vede ochii atît de candid limpezi și că nu-i surprinde niciodată glasul șovăind.

Voința cucerise cititori și cîștigase autoritate. Însă Ion Ozun nu mai ignora cu ce preț. Și nu mai ignora că Mirel Alcaz, din independența **Voinței** iscusit arendată în dreapta și în stînga, își cumpărase o casă impunătoare în „Parcul Filipescu”, mobilată cu piese de stil și covoare autentic persane, împodobită cu sumedenie de tablouri și sculpturi înhățate pe gratis de la artiști cu prilejul expozițiilor în schimbul unei cronici elogioase în ziar; cum nu ignora că ajunsese acum membru în trei foarte bănoase consilii de administrație. Se simțea complice, irevocabil legat de soarta ziarului, fiindcă acolo își făcuse faimă de talentat polemist

și fiindcă acolo își cîștiga existența, îndestul de îmbelșugată. Dar cu spaimă se ferea să nu lunece mai jos, să nu fie într-o zi după chipul și asemănarea lui Mirel Alcaz, gata la orice tocmeală, cu surîsul nevinovat pe buze și fără tresărirea nici unei remușcări.

Tipărise cu doi ani în urmă un volum de nuvele lăudat de toată critica. Toți descoperiseră în el o mare speranță. Se oprise însă aci. Succesul zilnic al articolului de

ziar îl furase definitiv. Știa că niciodată de acum înainte, în acest București al timpului risipit, nu va mai găsi tăria și tihna să se refugieze în el și să mai scrie a doua carte. De aceea adineaori trecuse stîngenit pe lîngă Teofil Șteriu, cu mal-dărul lui de grăsime prăbușit între brațele unui fotoliu. I s-a părut că cetise în ochii lui mici și înecați în osînză o scurtă lucire de ironie, poate de milă, cînd i-a dat bună seara. Numai o clipă, și poate că a fost numai o părere.

— Ai ochi mai buni, Ionele! îl deșteptă Mirel Alcaz din aceste inoportune gînduri. Ai ochi mai buni și te rog să-mi vii tu în ajutor. Cine se află, rogu-te, în loja de lîngă Hagi-Iordan? Nu vreau să las neisprăvit raportul meu prințului Anton...

Ion Ozun se răsuci și identifică îndată persoanele din lojă:

— Dar e doamna Elvira Elefterescu și nepoatele sale celebre: Lola, Lulu, Lili, care-au avut atîta succes la revista de binefacere a „Ocrotirii” în rolul de paji, de **boy**, de **cowboy**, de dansatori argentinieni, de orice în afară de rolurile feminine.

— Exact! aprobă Mirel Alcaz. N-o mai recunosc pe doamna Elefterescu de cînd și-a tuns părul și l-a vopsit într-o altă culoare a curcubeului. Iar pe cele trei grații nu le mai văd decît în costumul sexului urît, dar viril. Apoi, revenind la „raportul” său, continuă: Doamna Elvira Elefterescu a devenit, **mon prince**, mai impunătoare decît un tambur-major. Părul tuns și revăpsit a întinerit-o cu zece ani. Arată acum ca un tambur-major reangajat. E însă neconsolată!... Cele trei grații i-au scos peri albi, încît au silit-o să-și dea coafura la atelierul de renoații, reparații și reajustări. Păcat că n-ai fost să le vezi la reprezentație!

Au fost delicioase tustrele... Dar mai ales Lola cîntînd cîntecul lui Carol al VI-lea, nebunul:

**„J'ai fait pipi dans le jardin,
Pour fair' pousser les
coccinelles”¹ ...**

— Ce folos! urmă Alcaz. Băieţoase şi condamnate să poarte fustă numai printr-o glumă idioată a naturii, nu vor în ruptul capului să se mărite. Să sperăm că acum, cînd va veni Gică din nou la Justiţie, va şti să descopere trei partide din floarea baroului. Altfel, nu-i mai văd zi bună în casă... Alături, precum vezi, **mon prince**, Iordan Hagi-Iordan este etern radios. A mai încheiat o afacere, din care-a ieşit cu vreo cincisprezece milioane. Şi mai operează undeva, misterios, nu ştiu ce misterioasă afacere în stil mare. Ceva tot cu petrol, prin Moldova, prin ţinutul Căli-manului. Chiar o să mă interesez mai de-aproape. Da, da!... Cum de mi-a scăpat? petrolul... Staţi, da, da! **Rumanian Company for the Development** eţetera. În acest caz, nici în cot nu-l doare tot ce manevrează amicul Gică. Are la spate rezerve cu care un biet Gică, Giculet, Giculică n-o să poată ţine la probă! Numai de i-ar rezista arterele lui Hagi-Iordan pînă la sfîrşit şi de n-ar face erupţie ca la sondă de ţiţei!...

Iordan Hagi-Iordan, în smoching şi cu piepţii cămăşii de zăpadă, părea într-adevăr mai stacojiu decît întotdeauna.

S-ar fi spus că e în ajunul unui atac de apoplexie.

Aceasta nu-l împiedica să rîdă cu toţi dinţii sub buza acum rasă de mustăţile gigante, întors pe spătarul scaunului spre un domn lung, gălbejit, cu faţa scofilcită şi cu ochii pieziş, ca

¹ „Am făcut pipi în grădină,
Ca să se înmulţească măriuţele”... (fr.).

un intrigant de melodramă. Pe un scaun în față, absentă de la ce se vorbește alături și de la ce se petrece în sală, Viorica Hagi-Iordan privea în gol. Avea un oval fin, părul blond-cenușiu, ochii imenși încadrați în cearcăne viorii, gura chinuită, transmițînd întregii făpturi o mască dureroasă și ostenită, peste care nici o privire nu putea trece cu indiferență.

— Pentru mine, fata lui Hagi-Iordan e o enigmă! mărtu-risi Mirel Alcaz în continuarea expozeului său. A adus-o

din străinătate de doi ani. Nu dansează, nu cochetează, nu frecventează nici un ceai. N-am văzut-o rîzînd niciodată. Nu-i știu nici un flirt. Atît doar: patinajul și tenisul. Și cel mult o dată într-un an, o premieră... Cred că n-are de ce se simți fericită cu un asemenea părinte și cu reputația unui asemenea părinte... Altceva nou ce să-ți mai spun, *mon prince?* Am terminat tot repertoriul. Erai aici cînd s-a însurat Fredy Goldamm cu Marie-Jeanne Ghica. Ai sosit exact cînd a început divorțul. Dar Fredy s-a purtat ca un adevărat gentilom. I-a pus cinci milioane pe numele ei... și, după cum îl vezi, e tot atît de radios ca Iordan Hagi-Iordan! Numai că e pentru alte motive... Privește în sală și privește în loji: își verifică lista din carnetul amorurilor secrete; cîte din ele figurează în indexul lui alfabetic și cît l-a costat fiecare. Te asigur că toate sînt prezente la apel. E singurul mijloc ca banul să circule. Am să-ți povestesc în legătură cu aceasta o scenă nostimă. Mi-o spunea ieri Puiu...

Mirel Alcaz se opri. Sunase a doua lovitură.

Principele Anton Mușat părea de mult că nu mai ascultă. În fața osoasă și în ochii încrețoși se stinsese orice interes pentru tot ce-l înconjoară. Avea o figură chinuită, bătrînă și devastată; iar cum plecase fruntea spre piept,

se vedea o ceafă subțire și slabă de copil, ațele gulerului scrobit, haina prea largă, făcând cute ca pe-o sperietoare de câmp.

Gongul vibră a treia oară. Cortina se ridică și freamă- tul sălii muți.

La picioarele unei mănăstiri voievodale, pe câmpul mătăsos, în lumina aurie de primăvară, păși înalt și zvelt cel dintâi fecior de domn din baladă. Păși în zale subțiri de argint, alături de căpitanul cel credincios, crunt și bărbos.

Și viersul sună de cleștar — viersul prințului.

Viersul sună grav, de aramă — viersul ostașului.

Cu o singură mișcare, mulțimea se simți captivată, și nimeni în sală nu mai tuși.

Iar Ion Ozun înțelese de îndată că asistă la ceva rar și nespus; la una din minunile acelea când o mie de oameni evadează din mizeria lor ascunsă, din ambiții și deșertă-

ciune, din griji vulgare și din rînjetul fiecărei zile, să se ofere purificați de o văpaie arzătoare bucuriei de a admira.

Cunoștea poemul, fiindcă era unul din puținii care-l citise și care mai credea în talentul singuratic al lui Leon Mătăsaru, cu respirația largă pentru vastitatea altitudinilor. Se temuse că nu va fi înțeles, în cutezătoarea fuziune de legendă și realitate, de adevăr istoric și de superstiții, cu fire împletite din trecut și prezent, din simbol și din ade-vărul brut, nestrujit, pietros. Acum își dădea seamă că teama i-a fost deșartă. Și avu o pornire de recunoștință și de iubire pentru publicul acesta, care, dincolo de vani-tatea toaletelor și de frivolitatea bîrfelilor, se reabilita, simplu și unanim, în cele o mie de fețe transfigurate.

Întoarse ochii, și în umbră descifră pe fiecare obraz miracolul divin: neclintirea lui Iordan Hagi-Iordan, din care dispăruse aroganța; dezmorțirea din ochii coagulați ai principelui Anton Mușat; bucuria pură de pe figura lui Mirel Alcaz; extazul din ochii frumoasei doamne Annie Mereutza, care uita să se mai supravegheze; participarea celor o mie de oameni fascinați de lumina scenei, respirînd în ritmul viersului, strămutați magic pe alt tărîm, unde în clipele acelea nimic din spurcarea de acum un ceas și de peste două ceasuri nu-i mai atinge și le e străină.

Toți uitau ce sînt într-adevăr. Cine sînt. Cum sînt...

Toți erau numai ce-au dorit cîndva a fi cu însetare, în elanuri de foarte de mult, secrete, cînd în nesațiul cos-mic al adolescenței fiecare s-a vrut mai bun, și o aspirație spre înălțimi a înnobilat omida din care o singură dată se desface fluturele cu aripi de azur, să zboare în azur.

Cheia visurilor era aceasta. Era pentru aceștia. Era pentru toți.

Ion Ozun găsi nespus de minunat și de alinător miracolul prin care sala a știut să presimtă și să prețuiască atît de spontan, atît de total ceasul acesta unic, cu un atît de fin și de precis instinct; că atît de îndată s-a oferit incantațiunii care-i desprindea pe toți din terestrele lor rădăcini, să-i înalțe pe aripi de vis în azur.

Iar bucuria lui fu amară.

Căci cu amar măsură tot ce-a pierdut. Tot ceea ce nu se mai întoarce. Cărțile pe care nu le va mai scrie. Lumea de acum înainte, pentru totdeauna sufocată în el, la care a renunțat pentru articolul de ziar cu viața de o

zi, pentru camera confortabilă, pentru haina de cioclu de pe dînsul. Și de ce toate? Doamne, de ce? Numai fiindcă, laș, el nu s-a mai simțit în stare să mai îndure încă o iarnă cruntă de foame și de ger, nopțile cu foșcăitul gîndacilor dezgustători și cu arătarea neagră a femeii moarte plecîndu-se deasupra lui, așa cum și astăzi amintirea îi încrîncenă carnea.

Pe scenă, actorii intraseră și ei în vestmîntul personajelor, cum de mult nu se mai văzuse un joc mai armonios.

Lui Ion Ozun nu-i venea să-și creadă ochilor că fiul împăratului Verde, întinzînd brațe inspirate, e același Bică Tomescu pe care-l așteaptă creditorii la ușă și care în antret va împrumuta o sută de lei chiar de la Verdele-împărat în persoană; că Ileana Cosînzeana, bălană în spuma străvezie a costumului, e aceeași Sonia Vișoreanu, mereu torturată de panica obezității, în camera ei unde a rămas și acum, cu sfîrșit de primus și cu irigatorul spînzurat în perete, mațul de gumă roșu și cinic.

Viersul săvîrșise miraculoasa încarnare. În decorul de alt veac veneau, plecau, sufereau, iubeau și mureau oamenii de alt veac, de departe, din timp, unde legenda a înălțat în neguri nehotărîte și biserica păstorului Bucur, străbunul acestui blestemat București al tuturor pierzaniilor, arză-l focul!

Cortina rupse magia.

A fost ca un semnal al exploziei, cutremurînd sala în tumult de aplauze și chemări. Publicul aclama în picioare; nu găsea cuvinte îndestul de aprinse și gesturi îndestul de expresive pentru a descărca emoția comprimată, viers cu viers, în religioasa ascultare. Din loji zburară arcuit flori smulse de la piepturi, toți căutau în jur și regretau că n-au venit înarmați cu brațe de trandafiri: femeile uitară că nu trebuie să plîngă cu rimelul genelor strivit de batiste și cu

șiroaie de negreală prelingîndu-se pe fardul obrajilor. Și

frenezia mai crescuse încă atunci cînd împăratul Verde izbuti să tîrîie din culise, de mîină, un Leon Mătăsaru orbit de lumina rampei și pipăindu-și cravata.

— Fumăm o țigară, *mon prince*, Ionel? întrebă Mirel Alcaz, pregătindu-și tabachera plată de argint. Pot spune că am asistat la cea mai entuziasmată sală care a existat cîndva la Național! Sînt curios să ascult oracolii...

Ieșiră în fumoarul ticsit și ăuind de glasuri și de exclamații, ca vuietul mării, închis în ghioc, cînd îl pui la ureche.

Toți arătau triumfal și copilăros palmele înroșite de atîtea aplauze; ca niște bravi luptători întorși de pe cîm-purile de bătlăie încărcăți de trofee, cu răni glorioase și cu armele frînte, strîmbe, rănite și ele. Toți uitaseră surîsul sceptic cu care acum cîteva ore, pe stradă și în cafenea, spuneau că vin din simplă și crudă curiozitate să asiste la înmormîntarea unei cariere.

Întrebau și răspundeau oameni necunoscuți. Străini, din provincie, fără nici un prieten, cu pretextul unei țigări aprinse, intrau în vorbă și rosteau păreri inspirate și naive.

Criticii și cronicarii declarau între două fumuri de țigară că niciodată nu s-au îndoit de succesul piesei.

— Și e curios, Ozun, ai observat? Nici un actor n-a fost deplasat în rol. Unic în anele Naționalului! Chiar Sonia Vișoreanu, în rolul Cosînzenei.

— Cine? Ileana Osînzeana? întrebă Ion Ozun, incapabil să reziste calamburului survenit înainte de a-i măsura sensul crud.

— Cum ai zis? Ileana Osînzeana? îi smulse la clipeală cuvîntul de pe buze un confrate entuziasmat. Asta e nos-timă! Ascultă, Alecule, Pol, Vidrașcule, ascultați una bună a lui Ion Ozun... Ionel, îmi dai voie s-o pun în cronică? Îi dedic un paragraf special: „Ileana Osînzeana sau Venus Hotentota din *Jardin des Plantes*”... Știți, Venus cea cu buci de cincioale din albumele de artă africană... Bineînțeles, atingînd-o prin tangentă și laudînd-o cu atît mai mult cu cît a fost atît de admirabilă în rol, încît ne-a

făcut să uităm dimensiunile supraplanturoase de Ileană Osînzeană!...

Ion Ozun mușcă în dinți cartonul țigării și se depărtă scîrbit de el însuși.

De ce spusese aceasta?

El și acum pleca privirea în pămînt cînd dădea cu ochii de Sonia Vișoreanu.

De cînd se mutase din bursucăria lui chir Panaioti o vedea rar. Ea nu făcea nici o aluzie și părea că a uitat. Iar el îi rămăsese recunoscător pentru această delicatețe. Și iată că acum, stupid, pentru o glumă neghioabă, aruncase un cuvînt care va circula fără îndoială în toate cronicile dramatice și va rămîne pentru totdeauna legat de cariera teatrală a Soniei Vișoreanu. „Sînt o canalie! De- vin din zi în zi o mai mizerabilă și sinistră canalie!” se admonestă cu dezgust, încleștînd pumnii în fundul buzunărilor.

— Te căutam, Ion Ozun. Te-am văzut de sus...

Se întoarce.

— Tu erai, Costea?

— Precum mă vezi... răspunse posomorit Costea Lipan.

Era îmbrăcat în haine de stofă ordinară, cenușii, cu guler moale, nebărbierit și cu ghetete galbene, ude de zăpadă topită.

— Te-am văzut de sus, din cucurig, de la plebe! Vorbi mai departe Costea Lipan. Ca, de altfel, cum am zărit-o și pe sora mea, frumoasa doamnă Georges Mereutza, nelipsită de la orice premieră!... Te-am văzut și abia am răzbit printre gealați să ajung pînă aci. Vreau să-ți vorbesc ceva neapărat. Am o rugămintă. Nu pentru mine, fiindcă pentru mine am învățat să nu mă mai rog nimănui niciodată! O rugămintă pentru altcineva, un prieten, un tovarăș...

— Spune! rosti Ion Ozun, retrăgîndu-se într-un colț mai umbrit, să nu-l vadă lumea vorbind cu un tip îmbrăcat ca un vagabond.

— Dar nu pot aici... E ceva mai lung și mai complicat. Spune-mi locul și ora unde ne întîlnim...

— Un moment numai! se scuză Ion Ozun, fiindcă prietenul cronicar de adineaori îi făcea semne disperate să vină la el mai repede și fiindcă voia și el acum să inter-

vină cu o rugămintă; anume, cu rugămintea să nu facă uz de stupidul lui calambur. Un moment numai, dragă Costea!...

Se scuză gesticulînd și se lăsă dus la braț.

— Am să-ți arăt ceva nostim! îl anunță confratele. Soțul doamnei Venus Hotentota. Privește!...

Pe-o banchetă, cu programul spectacolului atîrnînd gata-gata să cadă dintre degetele grase, Teofil Steriu, nedeprins să piardă serile, dormea senin, cu gulerul muiat de sudoare.

— „...gloria noastră națională sucombînd zdrobită de emoție!...”, făcu teatral cronicarul ghiduș și colecționar de calambururi.

— Pentru asta m-ai chemat?... Nu ți-e rușine?... Hai sic...

Ion Ozun se gîndi o clipă să-i ia programul dintre de- getele lui Teofil Steriu și să i-l pună ușurel pe genunchi. Să-l deștepte într-un fel ori altul, cît mai delicat, ca să nu mai dea prilej de înveselire lichelelor ghidușe. N-o făcu însă, nici el nu ar fi putut spune de ce, și reveni în colțul unde-l lăsase pe Costea Lipan. Dar Costea Lipan dispăruse. „S-a supărat?... Ce-o fi vrînd să-mi spună? De altfel, îl privește! E din zi în zi mai insuportabil cu exaltarea lui revoluționară de conspirator din filmele polițienești”... Se mai uită peste capete, mai căutîndu-l încă o dată, așa, de mîntuială, numai ca să nu rămîna cu o drojdie de conștiință încărcată.

Nici o urmă.

Sonoria anunța începutul actului. Culoarele se goleau. Grăbi în urma celorlalți și din treacăt aruncă o privire satisfăcută lui Ion Ozun din oglindă, cu smocking impecabil, cu părul reținut luciu pe creștet de gomina argentină și cu obrazul proaspăt ras și dichisit, ca al unui Mirel Alcaz oarecare. În ceața din lumea ireală, de dincolo de oglindă, se depărtă în sens invers o umbră acum indecisă. O umbră pletoasă, cu pălărie mare, cu haine sărace, cu mersul împovărat și cu o tristă mustrare în figura înecată de pîclă.

Dar Ion Ozun nu o văzu.

După spectacol, doamna și domnul Georges Mereutza au întîrziat pînă la trei să supeze la „Elysée”.

Scarlat Bosie a dispărut un ceas și s-a întors, cu o veselie rea și nervoasă în ochiul crispat sub monoclu.

— Aveam o întîlnire la club, într-o chestiune gravă! lămuri desfăcînd șervetul apretat și dînd la o parte din fața vasul de cristal cu

flori. Am aranjat lucrurile într-un sfert de oră... N-am putut rezista tentației când am auzit bancul de licitație. Și priviți rezultatul! În douăzeci de minute, am ridicat cincizeci de mii de lei, după ce la pri-mele arozagii pierdusem treizeci...

Spunînd, jucă în mînă portbiletul cu hîrțiile de o mie îndoite ca foile unui caiet. Smulse una, o mototoli și o aruncă pe estradă orchestrei.

— De ce joci? îl muștră Ana.

— De ce?... Poate ca să ucid în mine o pasiune încă mai necugetată... vorbi încet după mîna în care ținea țigara și unde spînzura legănat lanțul subțire de platină.

Ana încruntă sprîncenele, reduse la o linie de un milimetru, și se uită la Guță Mereuță, să vadă dacă a auzit ori nu. Bărbatul citea însă ultima pagină a unui ziar de seară, ultima ediție. „N-a auzit!” gîndi. Dar dacă ar fi privit sub fața albă de masă, Ana ar fi observat poate cu mirare că mîna bărbatului era încleștată cu unghiile în genunchi, așa cum oamenii tari își înăbușe o durere a sufletului cu altă durere a cărnii.

La plecare, Scarlat Bosie ținu Anei haina de zibelină, întîrziind mîinile în jurul gîtului, ca începutul unei îmbrățișări. Ana se îndreptă de mijloc, învăpăiată de indig- nare. Drept ce o lua?

— Vă conduc pînă acasă? Avem același drum și am oprit mașina afară! se oferi Scarlat.

— Mersi! Vreau să fac cîțiva pași pe jos! spuse apă- sat Ana.

Scarlat Bosie înțelese și nu insistă. Înțelese și Guță Mereuță, și-i fu recunoscător Anei.

Afară, doi domni urcau într-un automobil, de subsuori, pe un al treilea.

— Ce e? S-a întîmplat un accident? se sperie Ana, ducînd mîna la inimă.

— Nu s-a întâmplat nimic! se întoarse rîzînd și în-proșcînd, o dată cu rîsul, o năprasnică duhoare de vin unul din cei doi. E autorul, Leon Mătăsaru... Și-a serbat succesul, dar și-a pierdut echilibrul și cheia.

— Mmăi pă-ătosule, ă-mi cheia... Am găsit eilibru ș-am pe-edut cheia... Ă-mi cheia, pă-ătosule!...

Leon Mătăsaru vorbea cleios de unul singur și, urcat în mașină pe o ușă, se muncea să iasă pe cealaltă, ca să caute cheia.

Cheia de la cameră. Cea a visurilor, o dăruise generos tuturor.

NU EXISTĂ „CEAS RĂU”

E o întunecoasă și umedă încăpere, cu semne cabalistice de aur șters pe fond de catifea neagră. În tavan zodiacul a fost zugrăvit de un meșter stîngaci după un almanah oarecare: Gemenii și Cumpăna, Racul și Săgetătorul, Fecioara și Păstorul. Pisioul somnoros cască și își ascute ghearele: din bufnița împăiată au zburat penele, și un ochi de cristal a sărit.

Totul e grosolan înscenat, calic și întristător. Nicăieri minciuna și sărăcia n-arată o mai mizeră haină. Totuși, acolo, la celebra prezicătoare, se strecoară oamenii pe furiș, ca răufăcătorii, rușinați de atavica lor credință într-un destin dinainte scris, să afle din semnele astrilor și din palmă, din drojdie de cafea și din cărți sleite soarta proceselor și a boalelor, a moștenirilor și a iubirilor, moartea dușmanilor și izbînda întreprinderilor.

— Este un om blond, domnișoară, care suferă pentru dumneata! Și o femeie de verde, care-ți vrea răul. Mai văd omul cel bălan întorcîndu-se dintr-o călătorie lungă pe apă și femeia de verde ținîndu-i calea. Vei avea o supărare, dar de o scurtă vreme. Pe urmă bălanul are să vină tot la dumneata și se arată mare fericire, fiindcă te iubește mult și-i cu inimă nobilă.

Femeia de verde o văd zăcînd de necaz. Poate să și moară din asta. Nici nu merită altceva. O așteaptă ceasul cel rău, intriganta!

„Prostii! înșelăciune ordinară. Același clișeu pentru orici-ne. Naiv cine le crede!... gîndește domnișoara, întorcîndu-se pe trotuarul strîmb și pășind prin bălți pînă la trăsura lăsată să aștepte la colț. Cel puțin mi-am satisfăcut o curiozitate. Păcat că n-am fost mai multe să rîdem”...

Dar o ață de gînd subțire se strecoară roșie prin celelalte gînduri. „El e blond. Deci tot numai el suferă pentru mine. Și de la dînsa nici nu mă așteptam la altceva, decît să-i ațîină calea. Cine spunea oare că în tot neamul ei toți au murit înainte de treizeci de ani de ftizie?”

Manichiurista a întins pe masa de cristal toate usten- silele complicate și multe, cu o încetineală tacticoasă de maniacă. E bătrînă și suferă de astm. După zece minute, respirația ei începe să agaseze, ca uruitul monoton al unui ventilator.

Tot așa, ca un uruit de ventilator, e plicticoasă și eterna ei poveste, aceeași întotdeauna. Are o fată care-a fugit cu un chelner. Chelnerul vine după miezul nopții. Și vine întotdeauna beat din resturile paharelor deșertate la iuțeală, cînd se schimbă mușteriii la mese. O bate și o alungă să doarmă pe scîndura goală. Oare domnul judecător n-ar putea să-l cheme și să-l amenințe că-l bagă în **zuhaus**¹? Și-ar face o mare pomană!

¹ Închisoare; provine de la germ. *zu Hause* — acasă. Sensul de închisoare există numai în limba română.

Acestea le știe Ana de mult pe toate, și toate o scufundă într-o nemărginită plictiseală.

S-a hotărât de atâtea ori să se descotorească de pacostea asta de manichiuristă bătrână, astmatică și maniacă, în-locuind-o cu alta, mai tânără și mai vie, dar n-a găsit nici una să vină la ceasurile ei. Acum e ultima dată! decide, și după această tresărire a energiei, îndată, ca o apă tur-bure și mîloasă trăgîndu-și la fund înecatul, o cuprinde din nou lehametea.

În bolul de porțelan cu apă fierbinte, degetele au de-venit ca niște cîrpe zolite. Nici nu le mai simte.

Madam Keller le prinde delicat, pe rînd în mîna ei grasă și pistruiată, rotunjește oval unghiile, taie pielițele, lustruiește, pensulează cu lac și gеме, respiră, oftează, ca și cum ar duce la capăt cu un supraomenesc eroism cea mai teribilă misiune care-i sleiește puterile pe-o săptămînă, pe-o lună, pe toată viața.

Din flacoanele de lac și văpsea se împrăștie un miros farmaceutic de eter și dulceag de sirop, care-a devenit pentru Ana inseparabil pe veșnicie de răsufletul penibil al bolnavilor de astm.

— Astupă, te rog, flacoanele, madam Keller! Nu pot suporta mirosul acesta infect...

Madam Keller mînuiește flacoanele cu precauția conspiratorilor preparînd în laborator explozibile de o sută de ori mai puternice decît dinamita.

Alege o plută, o șterge cu cîrpa, o apasă încet și mai șterge o dată flaconul întreg. Îl potrivește în cutie.

Ana îi urmărește fiecare mișcare descompusă cu un început de ură adunat din toată drojdia după-amiezelor ei deșarte.

— F-am spus, toamna judecător... Panditul acela mi-a ucis iar copila în bătaie!... începu să se tînguie ma-dam Keller.

Ana a închis ochii și-ar vrea așa, cu o singură mișcare a pleoapelor, să suprime totul: figura tumefiată cu vini-șoare vinete a manichiuristei, lapovița murdară de afară, tic-tacul atît de trîndav al minutelor și mai ales plictiseala aceasta, care așterne ca o ploaie de cenușă peste tot ce-o înconjoară, peste tot ce face, pătrunzînd cu un gust fad în tot ce gustă, în nări, în gură, în paharul brumat de apă și în miezul mustos și parfumat al fructelor. De două luni nu poate scăpa de senzația aceasta a vidului. Și nu poate reconstitui cum a venit, așa cum se instalează durerile de cap, treptat și perfid, pînă ce toropește toată ființa.

— ...i-am spus: Pantit ce ești, am să merg la poliție și-am să fin cu un tomn comisar...

— Madam Keller, te rog, lasă acestea! Le știu... Am vorbit cu bărbatu-meu. Justiția nu se poate amesteca dacă nu este o plîngere. Acum mă doare capul.

Madam Keller a tăcut ofensată.

A început să strîngă foarfecele și pilele cu mîner de fildeș; le șterge cu pielea de căprioară, le învelește și le adună la valiza de mușama neagră și jupuită, punînd în fiecare mișcare un reproș de femeie nevoiașă, care a avut naivitatea să creadă că poate găsi ascultare și înțelegere la atotfericiții pămîntului.

— Fă rog să mă scuzați, toamnă Annie.

— Nu e nimic, madam Keller, sînt nervoasă de o bucată de timp.

— La o persoană tînără și nerfoasă ca tumneata este nevoie de un copil... Un copil este toctoria cea mai bună pentru turere de cap și pentru nerfi.

— Mulțumesc pentru consultație, madam Keller! puse capăt conversației Ana, sunînd

servitoarea și ridicîndu-se. Conduci pe madam Keller și deschide ferestrele, să iasă mirosul!...

Se mută în salon. Din salon, în birou. Din birou, în sufragerie.

Deschise o carte și nu întoarse foaia. Se uită în revistele ilustrate și le aruncă. Desfăcu o batistă cu monograma începută de-un an. Împunse de cîteva ori cu acul și o lepadă. Oribil cum toate ceasurile — al ei, de la mînă, cel din birou și pendulul din sufragerie — toate își mișcă minutarele cu aceeași tăgăneală de convoi funebru!

De două luni, după-amiezele ei sînt toate la fel. E cum s-ar fi rupt deodată resortul unui mecanism. O plictisesc ceaiurile, o dezgustă vizitele, nu poate privi un film pînă la sfîrșit; cînd e acasă o sugrumă tăcerea și ar vrea să fie în stradă; cînd e în stradă o enervează mersul trecă-torilor, orăcăitul claxoanelor și privirile necunoscuților. S-a deșteptat deodată într-un mare gol, pe care nu-l poate umple nimic. Iar mai intolerabil supliciu e cel de la mese sau seara, cînd se află față în față cu omul care-i zgîrie nervii, și cînd tace, și cînd vorbește, și cînd mestecă, și cînd stă nemișcat, și cînd despătorește ziarul sau și cînd numai îl știe în cealaltă cameră, în baie, bărbierindu-se, sau în birou, citind dosarele. Zgomotul furculiței atinse de farfurie sau mișcarea cuțitului presărînd sarea nu și-a închipuit niciodată că pot răscoli o ură atît de înverșunată. Fiecare gest și mișcare îi par dinadins premeditate împotriva ei, ca să-i exaspereze răbdarea.

Abia îl așteaptă să plece. Să rămînă singură. Și atunci schimbă un chin pe altfel de chin.

Tot ce-a încîntat-o trei ani, mobilele masive și încăperile vaste, îi sînt reci și ostile. N-au nimic prietenos. Nu-i spun nimic. Nu radiază din ele atmosfera aceea caldă din casele unde

fiecare lucru s-a impregnat din viața stăpîni-

lor și fiecare a căpătat un suflet. A trecut ca prin came- rele unui hotel și-o resping ca pe-o pasageră oarecare.

Cu spaimă vede că n-are nici o prietenă; că nu e ni- meni căruia să-i spună această descoperire neliniștitoare; că în jurul ei egoismul și vanitatea, îndestulate pînă la sațietate, au pus între restul lumii și ea un vid izolator, cum se află vidul anume închis în aparatele special construite ca să nu elibereze nimic din răceala lor și să nu primească nimic din căldura de afară.

Ana se tîrîie în haina capitonată cu puf dintr-o cameră în alta, și toate îi par glaciale, chiar cînd se așază cu jîlțul în fața focului cu flăcări straniu de decolorate și reci.

După reprezentăția poemului dramatic **Cheia visurilor**, se întrebese nu o dată de unde venea farmecul acela melancolic, parcă muștrător, care dura dincolo de cadența inspirată a versurilor. Abia cu încetul s-a lămurit, căci toate o ajutau de două luni încoace să se lămurească. Toți oamenii urmăresc încă din copilărie, din adolescență, un vis. Dar nu e cel care trebuia. Un vis după chipul și asemănarea lumii lor. Cînd nu se împlinește, încă tot e bine! Aspiri la îndeplinirea lui, sperî, uneori luptî — și aceasta îți întreține amăgirea. Dar vai și amar cînd visul acela, după chipul și asemănarea lumii tale, după chipul și asemănarea egoismului, vai și amar cînd se realizează! Ce rămîne din el? Ce rămîne din toate? Ca un fluture pe care l-ai prins lacom în palmă și i-ai strivit aripile cu care zbura în azur. Rămîne un slut viermișor, zbatîndu-se în agonie. Cheia visurilor? Cheia amăgirilor, cheia deșertăciunilor pedepsite —

aceasta poate că înseamnă și aceasta poate că a vrut s-o spună poetul.

Acum înțelegea ce i-a lipsit și ei; ce era mai scump decît tot. Brațul de care să se rezeme strîns, pieptul de care să-și lipească tîmpla, ascultînd nemișcată misterioasa și caldă bătaie a unei inimi, glasul care sună mlădios și grav, ca o dezmierdare a vibrațiilor înfășurînd într-o înfiorare. Cum e cîteodată glasul lui Scarlat, care învăluie sfîrșitul frazelor într-un tremur de coardă care-și mai prelungește ecoul după ce a tăcut. De ce a fost cu el atît de aspră? Era singurul om care ar fi înțeles acum golul acesta mai sfîșietor decît o suferință precisă, înfiptă în

carne; și pe care, fiindcă o știi, pe aceea, da, atunci o poți vindeca.

De la gura sobei se mișcă la fereastră. Afară ninge mur-dar, cu amestec de ploaie, trecătorii pășesc posomorîți în gropi lichide, tramvaiul duce din necunoscut oameni zgribuliți spre destinul lor necunoscut, cerul e vînat, și totul e trist, ca într-o lume unde n-a mai fost și n-are să mai fie soare cîndva.

N-a pus mîna ei pe mînerul telefonului. N-a fost glasul ei care-a chemat. Altă putere, altcineva a mînat-o în bi-rou; vorbește pentru ea.

La capătul firului, din nevăzut, răspunsul a venit atît de repede și irevocabil, încît s-ar fi spus că omul pîndea de mult, cu pîlnia de ebonită în ureche, așteptînd.

— Cum bolnav? întrebă Ana. Și noi să nu știm? Să nu anunți?

— O! nimic grav... răspunse glasul care-și păstrează prin firul de sîrmă timbrul, învăluind-o ca o șoaptă dez-mierdătoare, apropiat, aici, în ureche. O simplă răceală.

Atît cît să mă silească să stau singur în casă și să-mi mă- sor singurătatea.

— Așadar, și dumneata?... Alo! Da, da! Dar numai atît: trec cinci minute și-ți aduc volumul. Ușa a doua, zici; la parter?... Alo! Firește că acum! spune Ana, în- chizînd ochii, cum se arunca în baia rece cînd era copilă.

Ea a vorbit? Ce glas vorbește pentru ea?

Cînd deschide ochii, privirea se încrucișează cu ochii lui Guță Mereuță din fotografia de pe birou. Fotografia unde nasul e încă mai absurd și unde fotograful a izbutit să-l înlemnească încă mai țeapăn, cu cele două decorații ridicole, ca două buline, pe piept.

A lăsat încet receptorul pe suport. A șters cu degetele un fir invizibil jucînd înaintea ochilor. A sunat slujnica:

— Pregătește-mi rochia **taupe**. Știi ce-i **taupe**?

— Știu, coniță, se indignă servitoarea, cum să nu știu?! Rochia cu care ați fost alaltăieri.

— Aia. Și pantofii de la rochia **taupe**. Trimite pe Toa- der să aducă o mașină. Repede!

Repede! Glasul nerăbdător nu e al ei. Mîna mototolind panglica hainei capitonată nu e a ei.

Afară alt tramvai duruie pe sub fereastră, în lapovița ghețoasă, cu oameni zgribuliți trecînd din necunoscut spre destinul necunoscut.

În ședință, Guță Mereuță făcea opinie separată în pro- cesul Max Weintraub cu Aglae Stambridinos pentru adulter.

Nici o antenă nu-l avertiza prin spații și ziduri că ora cea dureroasă a început.

— În orice caz, acest Max Weintraub e o mare canalie. Și dînsa, mare nerușinată! Femeie cu cinci copii... cu bărbatul paralizat în camera de alături! Teribile canalii! se minună Guță Mereuță la urechea judelei vecin.

— De unde poți ști, frate? Poate că a fost într-adevăr, cum spun ei, ceasul cel rău...

— Ce e aia ceasul rău? Nu există ceas bun sau ceas rău! rosti Guță Mereuță scoțându-și nasul prelung din dosar.

Judecătorul vecin, un bătrîn mîncat de scepticism și de reumatisme, își frecă genunchiul sub robă.

— Bine, bine! Crede ce vrei!... Numai să dăm rasol mai repede. Mai sînt șapte procese, și azi e ziua mea de masaj electric. Iar m-au apucat reumatismele cu ticăloșia de-afară!...

Scarlat Bosie închidea toate fotografiile compromițătoare într-un sertar. Actrițe, dansatoare, femei din lumea de sus și de jos: toate necunoscîndu-se între ele, nebănuindu-și reciproc existența și toate aruncate laolaltă, să se asfixieze în comun, la rebut, în întunericul strîmt al cavoului.

Pe urmă, expuse pijamalele pe divan, să aleagă pe cea mai potrivită momentului. În dulap se aflau pregătite, ca întotdeauna, sticla neatinsă de porto, cutia cu biscuiți și coșul de castane zaharisite. Pulveriză o ploaie mărunță de parfum. Presără pe mesutele scunde cutiile de țigări egiptiene.

Fluieră răsucindu-se într-un picior, ca un om care n-a fost bolnav niciodată.

Și începu să se uite nerăbdător la ceasul-brățară.

III

SPARTACUS

Printre norii subțiri aleargă o lună cu obraz cadaveric.

Iar stelele se aprind și se sting, palpitând deznădăjduite semnale de agonie în spațiile înalte și reci.

— E o noapte pentru conspiratori! exclamă actorul ridicînd brațul teatral spre cer.

Tovarășul merse un timp alături, molfăind inseparabilul rest de trabuc. Pe urmă scuipă urît pe trotuar, cum se pregătea el întotdeauna să cuvînte dezgustat de banalele superstiții ale contemporanilor.

— Iată ceea ce tocmai îți spuneam! Un caz tipic de deformare profesională. Nu mai poți accepta natura decît în decorul pentru actul III, al conspirației, tabloul II al execuției capitale și așa mai departe. Îți imaginezi că natura n-are altă grijă decît să confecționeze o atmosferă și un decor potrivit-du-le peripețiilor noastre de o clipă... Mizeria cea mare, ca-botin infam ce ești, e că natura rămîne impasibilă. Ea nu participă cu nimic la peripețiile noastre de viermi. Amintește-ți soarele strălucitor de la Austerlitz, în dimineața cînd au murit totuși cîteva mii de oameni. Amintește-ți... Soarele strălucea; oamenii se zvîrcoleau în durerile morții, cu degetele, cu unghiile înfipse în țărînă. Participa natura la tragedia oamenilor?... Soarele de la Austerlitz strălucea numai pentru Napoleon atunci. Și, precum știi, n-a strălucit mult nici pentru Napoleon!...

— Orice ai spune tu, e o noapte pentru conspiratori! o țină înainte actorul.

Tovarășul înțelese că n-are cu cine vorbi și tăcu morfăind scîrbit restul stins de țigară.

Luna apleca deasupra oraşului un obraz cadaveric. Stelele îşi transmiteau semnalele lor dilatate, chemînd ajutor în spaţiile înalte şi reci.

Niciodată Costea Lipan nu mai văzuse asemenea ceaţă. Automobilele rare înaintau bîjbîind cu farurile oarbe. Sitele de gaz aerian sfîrîiau cavernos dîndu-şi sufletul. Umezeala vîscoasă şi rece ca sudoarea de mort se agăţa în haine, înăbuşea respiraţia, părea că se îngroaşe clin clipă în clipă, încît a doua zi trecătorii vor fi nevoiţi să-şi scobească tunel ca să se regăsească.

Atunci a întîlnit el femeia fără nume, pe care nu o putea uita.

Venea pe o stradă lăturalnică, oprindu-se la fiecare colţ să nu se rătăcească într-un Bucureşti deodată necunoscut şi misterios, cum numai în visurile de spaimă un oraş nu mai este acelaşi devenit ireal şi neliniştitor.

Era aproape de ziuă.

Luminile cele din urmă începeau să se stingă. Noaptea fu mai nepătrunsă şi pustie, ca întotdeauna în ceasul dina-înte de zori. El se întorcea de la o sfătuire tainică şi era cu sufletul greu de gînduri tot atît de negre ca noaptea, tot atît de turburi încă, aşa cum era văzduhul ceţos care-l împresura, prin care orbecăia. Îl ducea gîndul şi închipuirea la coşmoagele strîmbe din jurul oraşului, cufundate în ceaţă, în mîzgă, în noroaie. La oamenii, la bărbaţii, la nevestele, la copiii de-acolo; căci pentru el existau. De acolo venea. Trăia mai mult printre dînşii. Şi era încredinţat că trăieşte mai mult pentru dînşii. Cea mai mare parte păreau resem-naţi. Pomeneau despre soartă ca despre o fatalitate împotriva căreia zadarnic ar fi însemnat orice luptă. Dar cîţiva, puţini şi îndîrjiţi, tocmai despre luptă

vorbeau și pentru luptă se pregăteau... Tari oameni! Hotărâți oameni! Nimic nu-i înfricoșa. Numai că și pentru dînșii țelul luptei și mijloacele acestei lupte erau încă tot atât de turburi și imprecise ca și pentru el; tot atât de turburi și de imprecise ca aceste contururi fantomale în ceață care-l împresurau. Ceva mai lipsea încă. O călăuză. El prea multe și amestecate cărți citise. Dînșii prea puține, sau de loc. Din această pricină

orbecăiau. Dezlegarea trebuie să existe undeva. Dar unde și care? Unde și care? se întreba mergînd în noapte și ceață.

În locul viran pe unde nu mai trecuse niciodată (ori poate numai i se părea că n-a trecut, fiindcă nu-l mai văzuse atât de vast și deșert), un singur felinar mai ardea, inutil, ca în gările triste după ce ultimul tren a plecat. De lîngă stîlpul acela din beznă și ceață s-a desprins femeia aceea.

L-a chemat pistuind, cum pistuiesc femeile de noapte.

El nu s-a oprit, iar femeia a început să meargă după el. Așa, o stradă, și alta, și alta... Ca un cîine fără stăpîn, tîrîndu-se după pașii celui dintîi trecător care nu s-a răstit să-l alunge. La capătul podului arcuit în ceață peste o Dîmbovița de ulei cu luciul vătuit, s-a întors s-o întrebe duș-mănos:

— Ce vrei?

— Ia-mă să dorm la tine. Numai două ceasuri. Mi-e frică...

— Pleacă!

— Numai două ceasuri. Te implor... Mi-e frică...

Costea Lipan a plecat înainte. Pașii femeii au sunat după el ca ecoul pașilor săi.

Prezența aceasta tenace dădea nopții o atmosferă încă mai stranie. Toate ferestrele — întunecate. Blocurile clădirilor —

amenințătoare și mute, ca și cum toată viața ar fi fost înăuntru suspendată. Nici o trăsură, nici un alt trecător, nici o chemare depărtată de automobil, nici un paznic: strada pustie și alături altă stradă pustie și, încrucișându-se, alte străzi; nesfârșit labirint de străzi pustii astupate de ceață.

Tot așa ar fi mers într-un oraș fantastic unde toți au murit.

Ei doi erau ultimii supraviețuitori. Și se urmăreau, cum vor rățăci strigoi din urmă pe planeta răcită printr-un brusc cataclism.

— Ce vrei? Caută-ți de drum!

— Numai două ceasuri ia-mă la tine! Mi-e frică. Dorm jos, pe scîndură... Înțelege că mi-e frică.

A mers mai departe, și în urma lui pașii au pornit în- dată, bătînd trotuarul în același sunet cu pașii lui, con-fundîndu-se.

În Calea Victoriei a venit alături:

— Lasă-mă să merg lîngă tine! Să creadă că sînt cu tine...

— Cine să creadă? Nu vezi că nu-i nimeni? Cine să creadă?...

Mîna femeii arată zidurile, întunericul, ceața.

Costea Lipan grăbi. Grăbi și femeia. O mînie surdă clocotea în el. După cele ce-au dezbătut dînșii în încăperea do-sită, numai aceasta îi mai trebuia. O femeie necunoscută, care să-l tutuiască și de care să nu poată scăpa.

În gang, în fața intrării, a mai vrut s-o alunge o dată.

— Pleacă! Pleacă, fiindcă acum chem sergentul!

Și întinse mîna spre un paznic care nu exista decît în amenințarea lui. Femeia s-a atîrnat cu amîndouă mîinile de braț:

— N-ai să faci aceasta! Nu chema! Ia-mă la tine... Mi-e frică... Nu ești om? N-ai inimă de om?

Glasul a fost deodată atît de sfîrșit și de rugător, încît toată asprimea s-a îmblînzit. Costea Lipan vorbi domol, lămurind:

— N-am unde! N-am decît un singur pat...

— Mă culc jos. Numai pînă se face ziuă. Mi-e frică!

— De cine ți-e frică, femeie? Ce-s prostiile astea? Te înșeli dacă îți închipui că... De cine poate să-ți fie frică?...

— De el! De toți! Tu nu știi... Nimeni nu poate să știe. Ai milă...

„E desigur o nebună. Sau poate e urmărită de poliție... gîndi Costea Lipan. Are să mă bage în cine știe ce complicații. Tocmai acum, cînd sînt dator să mă păzesc de orice, de oricine “...

Dar femeia din ceață și din întuneric aștepta împietrită într-un gest de implorare atît de deznădăjduit, încît ultima hotărîre de rezistență slăbi.

— Bine. Treci înainte!... Vezi, că ai mult de urcat. Pășește în vîrfurile picioarelor. Uite lanterna!...

— Am știut eu că un om tot trebuia să se găsească în orașul acesta mare... În orașul acesta cîinos! îi prinse femeia mîna cu degetele ei ude și reci.

— Lasă acestea! se desprinse Costea Lipan. Urcă odată!

Femeia a început să urce înainte, scormonind întunericul scărilor în spirală cu lama albastră a lanternei. Costea Li-pan, în urmă, îi vedea numai fusta cenușie, paltonul cenușiu,

pantofii uzi, cu tocuri strîmbe, cu tot noroiul străzilor adunat.

De cînd stătea în mansarda aceasta din Calea Victoriei, în prețul lecțiilor predate la copiii proprietăresei văduve de la parter, nu primea acum cel dintîi oaspe. Adăpostise de două ori fugari urmăriți, fiindcă aici toți își închipuiau că

nimeni nu se gîndește să-i caute și fiindcă le era ușor să intre și să iasă într-o clădire unde se afla un dentist la pri-mul etaj, un birou de publicitate la al doilea și toată ziua un necurmat du-te-vino de trecători. Era judecata scrisorii furate din povestirea lui Edgar Poe. Nimeni nu purcede să caute un suspect în mijlocul orașului, în văzul tuturor. Îi urmărește la periferie. Iar vecini nu se aflau sub acoperișul de tablă, decît rîndași și bucătărese din toate apartamentele casei: oameni de care n-avea de ce se feri și nici nu-i pur- tau grija.

— Încă! Mai sus! spuse. Aici!... Așteaptă acum să des-chid lacătul...

Cînd a intrat și a răsucit butonul luminii, abia atunci a văzut-o la față. O credea o femeie. Era abia ceva mai mult decît o copilă. Dar cu o figură atît de sfîrșită și de tragică sub văpseaua vulgară, încît înțelese că n-ar fi meritat niciodată iertare dacă ar fi lăsat-o afară, în noapte și-n ceață, în gheara „lor”.

— De cine ți-e frică?

— De ei... De toți!...

Se uitară unul la altul. Poate necunoscuta înțelesese ce inimă simplă și omenească avea tînarul acesta cu părul aspru și cu obrazul colțuros, cu vorba atît de răstită. Poate era numai prea ostenită ca să-și mai silnicească buzele în surîsul profesional, destinat oricărui bărbat, oricînd. Căci îi spuse numai atît, căutîndu-i a doua oară mîna:

— Îți mulțumesc. Altfel!... Fără dumneata...

Acum, cînd și-au văzut ochii, îi spunea „dumneata”. Gestul neisprăvit arată suspendat în aer ce s-ar fi întîmplat fără adăpostul acesta providențial. Arăta orice; ceva nespus și totuși ireparabil. Poate moartea... Poate ceva mai înfricoșat decît moartea... Pe urmă, gestul căzu, și necunoscuta cătă cu ochii un loc împrejur, cum fac cei gata să leșine. Se așeză pe marginea patului.

— Mă ierți? Am mers... am mers... De ceasuri, de nu știu câte ceasuri n-am stat jos...

Costea Lipan se sili să-și dea glasului o intonație prietenoasă:

— Haide acum! Scoate-ți pălăria. Și paltonul acesta ud...

Fără pălărie păru mai copilă. Cu ochi albaștri și cu părul fin, cu obrazul neted, ar fi arătat fără îndoială mai puțin vulgară decât femeile care pistuiesc trecătorii noaptea dacă toată armonia figurii nu s-ar fi aflat brutal ruptă de gura prea mare, cu buzele largi și cu vâpseaua exagerată. Sub palton, bluza era subțire și străvezie. Un corp încă nu deplin rotunjit. Una din vietățile cu umanitatea strivită, înjosită, iremediabil animalizată, înainte de a fi apucat vârsta să devină femeie.

— Aici n-au să mă găsească... Iar mîine? Dumneata n-ai să știi niciodată, domnule, ce-ai făcut pentru o ființă ca mine!...

Costea Lipan strînse din umeri, ca să arate că lui puțin îi pasă de mulțumiri și de recunoștință o dată ce așa a ho-tărît. Nu mai întrebă cine n-au s-o găsească aci. Nici de ce se teme pentru ziua de mîine.

— Îmi pare rău că n-am să-ți dau un ceai, ceva! La mine nu se află nimic. Sînt singur și mă vezi că trăiesc aici mai pe sponci decât un șoarece de biserică!

— Nici n-ar primi gura mea ceva astăzi! vorbi cu gîndul întors foarte departe necunoscuta.

Și deodată începu să plîngă.

Un plîns cum Costea Lipan n-a văzut niciodată, mai atroce decât orice vaiet. Mut, cu lacrimi rostogolindu-se monoton și egal. Stătea dreaptă pe marginea patului, nemișcată, cu mîinile pe genunchi, lăsînd să se deșarte izvorul ochilor într-o neclintire inumană, fără un singur trăs contractat în obraz, fără sughițuri. Nu se

ștergea, nu se în- grijora că lacrămile preling o dîră urîță în vâpseaua feței. Tot ce adunase în rătăcirea ei de animal fugărit ceasuri și ceasuri, în frica, ori în deznădejdea, ori în suferința ei necunoscută, se elibera acum, în acest plîns, cum plîng cadavrele cînd li se topește lichidul ochilor crăpați la căldură.

Costea Lipan nu putu suporta acest plîns. Merse la fereastră și privi în jos, în întuneric și în ceață.

Calea Victoriei — golită de trecători, moartă, așa cum niciodată nu-i pare aceeași stradă a zbaterii neistovită din zori pînă tîrziu după miezul nopții. În stradă nu se auzea nimic, nu se zărea nimic. Prin sticla cu reflexul luminii dinlăuntru vedea oglindită la spatele său numai necunoscuta cu plînsul ei mut, neclintit, de nesuportat, și o așteptă să sfîrșească. A stat mult așa. Pînă cînd ceața s-a albăstrit și orașul a început să învie.

Necunoscuta s-a rezemat ușor cu fruntea de fierul pa- tului, și din plîns a trecut în somn. Somn chinuit de tresăriri și de scîncete slabe, în care frica, ori deznădejdea, ori suferința ei necunoscută se prelingeau încă o dată, trăite într-o neîndurată neputință de evadare.

„Nu-i drept!... își spuse Costea Lipan. Măcar prin somn ar fi avut dreptul să uite, să scape”...

Îi ridică încet brațul de pe fierul dur, îi așează perna sub cap, îi întinse picioarele și o înveli cu pătura pînă sub bîr-bie. Pantofii uzi; tremurul spasmodic al trupului; ochii globuroși zbătîndu-se sub pleoapele într-un somn care nu-i întreg; scîncetul acela căutînd instinctiv, cum caută copiii, un adăpost cald și siguranța unei ocrotiri — o! ce mizerie!

Costea Lipan o privi, descoperind încă o dată că nimic nu este mai neliniștitor și mai plin de

mister pentru un om ca somnul altui om. Potrivi un ziar, să-i apere ochii de lumină.

Apoi își trase scaunul la soba rece de fier și începu să gîndească la dezbaterile lor fără concluzie din acea noapte. Pe urmă, la altceva, fără legătură directă cu dezbaterile lor. La omul venit în ascuns de peste graniță, la ceea ce spunea că pregătește și că avea nevoie de mîna lui. Așa a dormit, cu obrazul îngropat în îndoitura cotului.

Cînd s-a deșteptat dimineata, femeia necunoscută nu mai era. Pe un petec de hîrtie, o mînă nedeprinsă cu scrisul trăsese un singur cuvînt: „**Mulțumesc**”.

Fără semnătură. Fără nimic. Viața îi trimisese din anonimatul cel mare o suferință anonimă, ca după cîteva ceasuri să și-o resoarbă din nou în infinitul ei anonim. De atunci, în această întîmplare vedea un simbol, un avertisment, o confirmare mai mult a hotărîrii neclintite și răzbunătoare cu

care venise omul străin, de peste hotar... Avea dreptate străinul. Pentru acestea toate cineva trebuia să expieze. Unul, o sută; pentru cei fără număr, care dintotdeauna îndură fără să crîcnească.

Gîndind la dînsa și la străin și la toate, a căutat-o și n-a mai regăsit-o. A așteptat-o și n-a mai venit.

Ziua, în colcătul străzilor, îi părea cîteodată că o recunoaște. Dar nu e. Noaptea se apropie de toate femeile întunericului; dar întotdeauna sînt altele, rîd cinic și bestial, îl cheamă cu vorbe deșănțate, își oferă cărnurile lor putrede și sîinii devastați. Numai aceea a venit trimisă să încorporeze toată suferința resignată, și umilirea, și groaza cîtă este într-o lume cu dreptatea mincinos făurită numai pentru cei

tari. O știe aici, în orașul de un milion de suflete, și-i pare că dacă ar pleca urechea la pământ, din miile și miile de pași i-ar recunoaște mersul șovăit și înfrînt, așa cum magul cel negru a deslușit la o mie de leghe pașii lui Aladin, pierdut în viermătul mulțimii din ulițele Bagdadului. Spunea: „Mi-e frică... De ei! De toți.”

De toți cîți, din netrebnicie ori din lașitate, sînt complicitii nelegiuirilor întărite prin legi.

Noaptea, cînd întoarce ochii spre pat, o vede în plînsul acela mut, fără sughiț, ca lacrimile cadavrelor dezghețate. Cum ar putea uita? În camera lui nu mai e singur. Există acum cineva care-i închează mîna cînd slăbește și-i biciuie îndîrjirea cînd șovăie. Că nu știe de unde a venit, ce nume purta, ce-a adus cu ea e încă mai bine! Așa a adunat în apariția ei, materializată din întunerice și ceață, toate suferințele care au drept la toate răzburările.

A aruncat cărțile din rafturi. S-a eliberat de ele.

Bine spunea străinul! Abia acum a înțeles că vorba spusă și scrisă, fără faptă, e o cheltuială deșartă de energie, un narcotic. Bune pentru muieri bocitoare și pentru flecarii creșcuți în moleșeala tiradelor de cafea.

Străinul spunea că ei sînt mai puțini. Numai o mînă de oameni. Dar hotărîți la orice, în disprețul doctrinelor blegi și al revoluției birocratizate, cu președinți, convocări, filiale, agenți, delegați, inspectori, petiții de înscriere, cărți de membru și moțiuni puse la vot. Ei au o singură religie: Fapta! La aceasta, pe încetul, l-a convertit omul venit de departe, și omul are dreptate. Îndepărtîndu-l de prietenii lui

vechi, tari și dîrji, dar fără să știe încă ce vor, orbecăind în nehotărîre cum orbecăise el în noaptea cu ceață, după acea noapte l-a cîștigat de partea lui. Acela a adus cu el experiența de

surghiunuri și de viață ascunsă în toate capitalele Europei, prezent pretutindeni unde este nevoie de faptă și plecînd numai după ce și-a încheiat datoria.

Cînd spune „Fapta!”, mîna lui slabă, de veteran al dinamitei și al revolverului, retează un obstacol nevăzut. Și omul străin, ciudat, fascinant începe din nou să meargă de la un perete la altul, ca într-o cușcă prea strîmtă, întinzînd gîtul într-un tic monoton, ca și cum nu i-ar ajunge aerul prea puțin. Nimeni nu-i cunoaște numele cel adevărat. Are zece identități, pentru zece țări, cu zece pașapoarte. Se anunță prin mesagiile lor tainice: „Spartacus”. Așa îl cu-nosc toți și așa îl așteaptă. Iar toți rămîn surprinși cînd în locul unui colos cu pumnii tari și cu piept musculos să rupă cătușe în zîngăt teatral, apare acest moșneag deșirat și gre-bănos, cu bărbița gălbejită de tutun și cu ochii apoși, tresărind cu restul de puteri galvanizate numai cînd rostește retezat: „Faptă! Violență! Faptă!”

După plecarea lui de la prima întîlnire, a rămas parcă dezamăgit și totul i-a părut suspect.

Acesta putea fi Spartacus? Putea ține stîrpitura aceasta omenească un revolver fără să-i tremure mîna? Acesta, Spartacus, omul focurilor descărcate în săli pline și al mașinilor explodînd în amestec de carne și sînge; dispărînd răzbunător și invizibil, ca un erou de film anarhist.

Era un moșnegel să-l ridice de guler cel dintîi agent de poliție secretă și să-l poarte suspendat în aer, agitînd picioarele ca un gîndac prins în ac. Să nu fie cumva numai un impostor! Un agent provocator, o undiță a poliției!

La a doua întîlnire a apărut într-o redingotă mai absurdă decît hainele de comis-voiajor de la început. O redingotă de profesor pensionar și ochelari cu șnur după ureche. Cînd ridică mîna,

de sub mîneacă apăreau manșetele rotunde și tari, cu butoni lați de monete antice, cum poartă pensio- narii orașelor de provincie din Franța cînd se duc duminica să-și facă partida de manillă la „*Café du Commerce*”.

Era mulțumit de tot ce făcuse, de tot ce aflase și ce aștepta.

El își luase îndrăzneala să pomenească despre doctrină, program, organizarea mulțimilor prigonite. Atunci omul străin s-a întors cu un surîs disprețuitor, care îi dezveli dinții cariați și verzui...

— Mai bine-ai face să te gîndești că în momentul acesta, într-o mie de orașe din lume, o mie de asemenea reformatori și profeți cred că pregătesc fericirea omenirii gargarisindu-se cu programe și bătîndu-se cu pumnii în piept. Pe urmă, profeții se duc și se culcă foarte liniștiți în paturile lor confortabile, unde vor muri de bătrînețe, așteptînd minunea să se facă singură. Eu nu sînt aici pentru programe. Mie nu-mi pasă de programe și de doctrină!... Acestea sînt pentru lași. Îi cunosc pe toți. Toți tremură cînd e vorba să treacă la faptă. Curajul lor merge pînă la vorbă. Aceasta este și părerea unor prieteni ai mei de aici, pe care dumneata nu-i cunoști și nu e nevoie să-i cunoști. I-am găsit, ne-am înțeles! Și dînșii sînt tot atît de hotărîți ca mine. Nu lași!

Din mers răsucea țigarea de tutun negru, străin, cu miros neobișnuit și acru; fuma scuipînd și plimbîndu-se însoțit de o scîrțială enervantă a ghetelor cu gumă. El nu s-a putut opri atunci, să nu-l găsească din ce în ce mai grotesc și lipsit de prestigiu:

— Un Spartacus în ghete cu scîrț!

Și s-a întrebat dacă nu participă cumva la o comedie în care acest pretins prim personaj nu

va copleși în ridicol faima adevăratului Spartacus. Era departe de a ști că ace-leași gânduri și întrebări frământaseră și pe ceilalți comparși necunoscuți, despre care îi pomenise.

După cum era departe de a ști că tot așa, la a patra și la a cincea întâlnire secretă cu dînșii, omul fără nume și fără țară pusese cu încetul stăpînire pe toți, cum a pus stăpînire și pe el. Nici unul n-a rezistat voinței care se insinua treptat și tiranic, comandînd fără să pară și distribuind roluri teribile, ca un hatîr.

Într-o seară, cînd începeau să se aprindă luminile, intrase la Costea Lipan neașteptat. Cu atît mai neașteptat cu cît toate întîlnirile de pînă atunci fuseseră la ore și în locuri mai dinainte hotărîte. Pe drept cuvînt, deci, Costea Lipan se miră că știa unde stă fără să-i fi spus vreodată; că știa cea- sul cînd el se află acasă.

Omul străin, Spartacus, a pus tacticos pălăria tare pe masa de scîndură și a început să-și scoată mănușile, zîbind enigmatic în bărbița afumată.

Vorbi, îndreptîndu-se spre fereastră și privind afară, în jos:

— Admirabilă așezare! Ți-ai ales camera cum nu se poate mai bine. În mijlocul orașului unde e circulația mai deasă. Un dentist la un etaj. Un birou de publicitate, la celălalt. Oricine intră și iese neobservat. Se pierde îndată în mulțimea străzii. Nu, tînărul meu amic?

— Și eu cred că am nimerit bine! vorbi flatat Costea Lipan, căutîndu-și cuvintele să răspundă nemțește, fiindcă omul întrebese distrat în nemțește, cum trecea cu ușurință prin vreo șapte-opt idiome europene.

Omul se întoarce de la fereastră și îl bătu pe umăr cu mîna osoasă, înveselit ca o paiată dezarticulată:

— Admirabilă naivitate! Adorabilă tinerețe! Nu te-ai întrebat însă niciodată, tînărul meu

amic, dacă printre atîta lume, cîtă intră și iese, nu se află cumva și vreun anume om care intră după dumneata, te așteaptă pe dumneata și iese după dumneata tocmai fiindcă aici nimeni nu-l observă și n-are de ce să-l cerceteze ce caută?

— Cîteodată m-am gîndit! mărturisi Costea Lipan. Pe urmă m-am convins că nu e nimeni, fiindcă n-am surprins niciodată pe nimeni suspect.

— Ce e aceea suspect? La urma urmelor, cine nu e suspect? Eu nu sînt suspect?

Omul nu așteptă răspuns și iarăși se opri din plimbare, la fereastră, privind în capul trecătorilor, cu mîinile la spate, în redingota lui veche, neagră-verzuie și demodată.

Spectacolul străzii, în ceasul acela cînd Calea Victoriei își vîntură trecătorii în lumina proiectată a vitrinelor, îl absorbi atît de îndelung, încît Costea Lipan crezu că a uitat de existența lui. Și se simți umilit. Omul însă deodată rîse fonf și se întoarse, scoțînd pachetul galben de tutun și începînd să-și răsucească țigare.

— Interesant spectacol, privit de sus! Nu-ți imaginezi cum seamănă un oraș la ora aceasta cu alte nenumărate orașe la ora aceasta. Cunosc vreo patruzeci de capitale și parodii de capitale cît acest București, care se crede Parisul Orientului european!... În toate, la ora aceasta, se aprind

aceleași vitrine, vînzătorii de ziare zbiară aceleași ediții speciale, s-au imobilizat la intersecția bulevardelor aceleași automobile... Toate au slobozit din birouri îmbîcsite aceleași larve umane ale burgheziei, și din uzine aceleași vite de jug, mergînd cu pași împleticiți să se tîrîie în tenebrele cartie-relor mărginașe... Se cred liberi, și libertatea lor e de robi! Ceea ce este într-adevăr dezolant, tînărul meu amic,

e că nu știu că sînt robi. Sclavii antichității aveau măcar această cunoștință. Vino aici, să-i privești de sus... Nu e absurd că toți se cred liberi?

Costea se lăsă dus la fereastră și privi în jos spectacolul prea cunoscut al străzii.

— Nu observi ceva încă mai interesant? întrebă brusc omul. Pentru dumneata în special, mai interesant decît banalele mele constatări?

Costea Lipan nu văzu nimic alt decît strada dintotdeauna, una, cu fluviul omenesc dintotdeauna.

— Am să te ajut eu atunci! anunță străinul. Am să te rog să privești la individul acela (îl vezi?), cu pălărie neagră și cu pardesiu cenușiu. Nu l-ai observat, sînt sigur, niciodată... Sau, chiar dacă l-ai văzut, ți-ai spus că așteaptă pe cineva de la frizerie, fiindcă în fața frizeriei staționează, se uită înlăuntru, face trei pași, se întoarce... Îl vezi acum? Cînd se întoarce cu spatele, poate observa toată strada prin oglinda de la ușa frizeriei... Nu-i chiar așa de prost! Își cunoaște meseria... Să nu te surprindă dacă ai să-l întâlnești mîine pe scări, urcînd la dentist sau coborînd de la biroul de publicitate. Nici să nu te mire dacă îți cunoaște camera cum îmi cunosc eu buzunarul. Sînt chei care deschid orice lacăte și orice sertare; există oameni a căror curiozitate e nelimitată. Ai înțeles acum?... Îți pare suspect individul? E nevoie să pară suspect?...

— Dar nu l-am mai văzut niciodată! declară Costea Lipan cu o grabă de om care se dezvinovățește. De altfel, de aici nici nu i se poate vedea figura. E plin Bucureștiul de indivizi cu pălărie neagră și cu pardesiu cenușiu!

— Poți face o experiență, tinere amic, dacă experiența mea nu-ți ajunge... Poți coborî în stradă și poți merge pînă la celălalt capăt, să

intri într-o berărie sau într-o cafenea. Te asigur eu că vei constata cu surpriză că, printr-o bizară coincidență, dintre toți oamenii cu pălărie neagră și cu par-

desiu cenușiu câți sînt în acest București, tocmai acesta are să intre și el în cafenea ori în berărie, tocmai el are să se așeze la o masă și, deschizînd un ziar, n-are să ceară plata decît după ce vei fi sunat dumneata să faci plata... În afară dacă nu te va aștepta la ușă, ca acum.

— Imposibil! refuză să creadă Costea Lipan.

— Pentru convingerea dumitale bineînțeleș că e impo-sibil. Convingerea mea însă eu mi-am întemeiat-o pe elemente de care habar n-are lipsa dumitale de experiență. Ești, ca să spun așa, un diletant. Un diletant incurabil, în tot ce vrei și încerci a vrea... Porți stigmatul lumii dumitale! Te revolți împotriva ei, dar cu revolte de calibrul ei!... Vorbe, vorbe!... Și acum să mă întorc la ceea ce m-a adus la dumneata. Una se explică prin alta... Cum mă așteptam, oameni ca acesta de afară vă poartă o grijă deosebită. Pot să te asigur că există undeva un jurnal al existenței dumi-tale, cu mențiunea orei cînd te-ai culcat și te-ai trezit acum o lună, cu cine ai discutat și chiar cu oarecare copii de pe scrisorile pe care le-ai primit.

— Imposibil! refuză să creadă Costea Lipan.

— Nu numai că e foarte posibil. Ci chiar sigur! Aceasta nu înseamnă însă că trebuie să te alarmezi. Mie mi-au ținut asemenea contabilitate zece poliții din lume și nu m-au incomodat de fel... Încît n-ai de ce te speria! Am luat informațiile mele. În poliția voastră, ca în oricare din lume, sînt imbecili și flecari cîți vrei. De la un astfel de imbecil, care mai e pe deasupra și cel mai flecar individ pe care l-a putut descoperi o poliție secretă să-i păzească secretele, am aflat unde locuiești acum și unde ai locuit acum doi ani, cine e însărcinat să-

ți păstreze un atît de minunat jurnal la zi și de ce... Nu-ți poți imagina ce ușor deschide ușile și desfe-recă gurile o carte de agent secret, bunăoară, al Franței, și cîteva recomandății, chiar cînd sînt plăsmuite în chipul cel mai grosolan. Am aflat, așadar, că ești supravegheat chiar de la cei care te supraveghează.

— Atunci tot ce-am pregătit?... se sperie Costea Lipan, ștergîndu-și tîmplele reci... Ne putem aștepta la orice... Sîn-tem... (era să spună „pierduți!”, și se temu de gravitatea sau de ridicolul solemn al cuvîntului).

Omul rîse cu dinții lui negri-verzui și se plimbă cu mîi- nile la spate, umplînd camera cu oribilul scîrțîit ritmic.

Se opri, privind la Costea Lipan din picioare, cum se afla zdrobit de această veste, pe marginea patului. Privi cu milă sub ochelarii cu șnur.

— Ce tînăr ești și cum te joci de-a conspirația și de-a complotul! Adică, mă rog, ce ți-ai închipuit dumneata?... Te poți aduna la întrevederi secrete, poți pregăti tot soiul de isprăvi care interesează direct ordinea societății, și dumneata îți închipui că societatea nu are și ea drept să-și ia măsurile ei de apărare? Îți imaginezi că eu am venit direct, orbește, să cad o dată cu alde voi în capcană?... Află, tînărul meu prieten, că înainte de a da ochi cu alde voi, cu cei pe care nici nu-i cunoști, cînd m-am dat jos din tren, de la gară, cea dintîi grijă a fost să merg la poliția voastră și să-i prezint omagiile mele.

— Atunci ești un spion! Un agent provocator... Ai min- țit și pe ceilalți, pe nenorociții pe care nici nu-i cunosc!... se ridică în picioare Costea Lipan, cu dinții încleștați și cu pumnii strînși, gata să zgîlțane această mîină de piele și de oase adunate într-o redingotă de ștofă putredă.

Omul își dădu drumul în jîlt, întinse picioarele și rîse cu hohot, bătîndu-și ciolanele genunchilor cu ciolanele mîi-nilor într-un acces de veselie care sfîrși în tusă:

— Ha-ha! Ce copil teribil!... Agent provocator! Spion! Mai ce? Mai spune, te rog!... Dar nu e simplu și infailibil procedeul meu? Același oriunde... Mă pui întîi în regulă cu poliția țării unde am intrat, în numele poliției de la care am venit. Orice bănuială e prevenită de la început. Pot intra în relații cu oricine, oricînd și oriunde, avînd în vedere „misiunea secretă” cu care am sosit. Poliția, în loc să-mi stea în cale, se oferă să-mi facă ea servicii. Simplu ca o joacă de copil!... Eu știu ce știu ei; iar dînșii nu pot ști ce vreau eu! Pot să te asigur că individul cu pălăria neagră și pardesiu cenușiu de afară, dacă ieșim împreună, are să-și frece mîinile încîntat. Are să admire abilitatea cu care un agent de poliție străin a știut să-ți intre atît de ușor în bunele dumitale grații... Te rog, vezi la fereastră dacă mai există domnul acela acolo. Numai fiindcă te îndoiai adineiori.

Costea Lipan se ridică și merse pînă la fereastră. Se întoarse, recunoscînd că într-adevăr individul se afla la post.

— Aceasta n-are absolut nici o importanță, spuse omul, începînd din nou să se plimbe. Te pot asigura că nu te amenință nici o primejdie. Nici pe dumneata, nici pe ceilalți... cum să le spun?... Nici pe comparații noștri, pe care nici măcar nu-i cunoști, deși trăiesc în tîrgul dumitale... Nu vă ia nimeni în prea mult serios. Sînteți folositori numai în măsura în care un guvern poate să dea alarmă împotriva uneltirilor voastre, să vă urmărească și să vă aresteze în momentul cînd are interes să distragă opinia publică de la alte evenimente mai neplăcute... Sînteți, tinere prieten, o

rezervă! Dacă n-ați exista, poliția v-ar inventa... Iar omul de afară, cu pălăria neagră și cu pardesiul cenușiu, îmi pare că se află la postul său mai mult să vă păzească să nu vi se întâmple ceva decît să vă păzească să nu faceți ceva! ...Sînteți necesari; aveți drept să fiți ocrotiți... Aceasta am aflat-o de la admirabila voastră poliție. Ș-am mai aflat tot de la acești oameni amabili că la minele de cărbuni greva va izbucni peste cel mult două săptămîni. Era momentul! Am început să mă plictisesc. Atunci va vorbi în sfîrșit **aceasta!**

Spunînd, omul scoase cu o îndemînare de scamator revolverul de sub pulpana redingotei și îl jucă în palma uscată.

Cu înfățișarea lui slăbănoagă, fonf și cu redingota uzată, lui Costea Lipan îi păru într-adevăr o sinistră și demonică încarnație a reveriilor sale revoluționare. Altfel văzuse el omul luptei și al faptelor. Nu, mai exact: oamenii luptei și ai faptelor! Căci niciodată nu-i întrezărise singuratici, cutre-ierînd lumea ca niște comis-voiajori ai atentatelor. Contrastele dintre portul acesta insignifiant de comis-voiajor în disponibilitate, scos la pensie, dintre figura lui incoloră, spinarea gheboșată, ochelarii cu șnur și dintre arma teribilă îi încrețîi carnea pe șira spinării. Înțelegea că într-adevăr, pentru omul acesta cu temeritate și luciditate de nebun sub aspectul inofensiv, nu poate exista nici un obstacol. În jocul lui dublu și turbure, nimeni nu mai putea citi, fiindcă avea, fără îndoială, pentru fiecare dificultate, zece trambuline de rezervă, prin ale căror resorturi să pice zvîrlit tot în picioare, ca omușorii de celuloid cu un centru de greutate de plumb. Dar aceasta era revoluția? Aceasta însemna lupta? Și ce-ar fi reprezentat o victorie a lui și a compașilor săi?

— Știi să tragi? îl întrebă omul, fixînd un punct nevăzută din perete și închizînd ochiul apos sub sticla ochelarilor.

— Puțin! minți Costea Lipan, ca să nu pară un copil, deși nu trăsesese niciodată un foc de revolver.

— Trebuie să te exercitezi neapărat! Eu despic cartea de vizită în muchie. Dar mai ales lovesc cu precizie aici! Arată cu degetul, tîmpla lui Costea Lipan. Doi ani am făcut la început exerciții pe manechin. Nu dau niciodată greș!... De altfel, pentru mai multă siguranță, trag întotdeauna și al doilea foc. Acesta mi-e cel mai bun tovarăș. Prietenul cel mai fidel! De treizeci de ani cutreierăm lumea împreună și n-am avut de ce ne plînge unul de altul...

Omul săltă arma de oțel oxidat în palmă; părea că îi verifică greutatea, se prefăcea că o scapă și o prindea iar, o dădea peste cap și o luneca de pe un vîrf de deget pe altul; grotescă fantoșă în redingotă neagră-verzuie, amuzîndu-se cu înfricoșetoarea jucărie a morții.

Era atîta îndemînare sprintenă în acest joc, ochii apoși străluceau de atît de fierbinte scînteiere, omul se învigorase atît de neașteptat, încît s-ar fi spus că metalul armei îi transmisese un fluid proaspăt de viață, care a accelerat sîn-gele în artere și a redat elasticitate mușchilor sclerozați.

O clipă, Costea Lipan crezu că figura, și ochii, și gingiile știrbite, și părul rar din creștet, și bărbița, și alb-gălbuiul murdar, toate au fost numai o mincinoasă mască, măsluită pe un obraz tînr, ca să alunge orice bănuială și să-l arate printr-un artificiu — inofensiv. Aștepta poate masca să cadă, cum își scot transformiștii barba de cîlți, și de dedesubt să apară într-adevăr omul puternic, crunt și răzbunător, cum îl preceda totdeauna legenda.

Dar omul, ostenit de joaca lui neliniștitoare și drăcească, se opri, punînd revolverul ca o

vulgară tabachere în buzunarul de sub pulpana redingotei. Din nou avu înfățișarea ștearsă de profesor pensionar, tuși ca un bătrîn și începu să-și întindă mânușile pe degetele osoase.

Merse pînă la fereastră și privi în creștetul trecătorilor.

Fără să se întoarcă, vorbi:

— Dumneata crezi că merită să săvîrșești ceva pentru viermii aceștia?... În stupiditatea lor nici nu au conștiință de nefericirea lor. Dacă le pregătești vreo fericire, trebuie s-o faci fără să știe, în silă, peste voința lor... Împotriva lor!

Ceea ce ar schimba fața lumii n-ar fi nici o religie nouă, nici o oaste de profeți inspirați. Dă-mi patru sute de oameni- mașină. Patru sute de imbecili sau nebuni, incapabili să cugete, căci n-au ce cugeta... Numai să se supună orbește! Iar toți, patru sute, în patru sute de orașe să arunce la ace-eași oră în aer parlamente, ministere, centrale poștale și gări... Chiar prima condiție e să nu cugete! Să-i scoți din- tr-un azil de idioti sau de surdo-muți și să-i trimeți să execute!...

Sfîrși într-o limbă necunoscută lui Costea Lipan. Își dădu seama și, întorcîndu-se, rîse ca de o slăbiciune pentru care are drept la indulgență:

— Mă ierți? Cîteodată uit în ce țară mă aflu și în ce limbă mă pot face înțeles... De altfel, nici nu țin să fiu înțeles! Își așează pălăria pe vîrfurile capului. Pălăria tare și strîmbă, care-i completa aspectul grotesc. Repetă: Nici nu țin să fiu înțeles!... Se uită la pereții goi, la tavanul înclinat de mansardă, la soba de fier, la patul cu pătura aspră. Vorbi cu pălăria pe creștet, nemișcat, ca un om neînsuflețit, de cîrpă; un om mecanic, din cei aduși pe scenă la reprezentațiile de ventriloc: Tinere, camera aceasta a dumitale îmi amintește ceva foarte vechi... Altă

cameră, unde se afla alt tînăr... Undeva, într-o țară care nu importă și într-un an care nu importă... Tot așa, era o fereastră înaltă! De acolo se vedea cerul sus și se vedeau oamenii jos. Viermii jos! Era un pat ca al dumatăle, de fier. Un pat de tînăr să- rac. Nu importă ce s-a întîmplat apoi... Destul să știi că acolo a îngenuncheat el, lîngă patul acela ca al dumatăle, jurînd să nu uite și să nu ierte. Cu mîna pe o mînă rece a jurat!... A coborît pe urmă scările, pentru ca să nu se întoarcă, și de atunci cutreieră lumea oriunde găsește prilej să plătească... Eu lovesc întotdeauna aici! (Ridică degetul înmănușat, de manechin țăpăn în articulații, spre tîmpla lui Costea Lipan.) Și nu dau greș niciodată!... Sînt un moșneag, dar încă nu-mi tremură mîna. N-am sfîrșit! Eu plătesc ori- cui și plătesc pentru toți... Înțeleg! Mă crezi un nebun... Ura niciodată nu e o nebulă! După cum lașitatea nu e numai decît cumînțenie... Acum să-ți fac un serviciu. Înastă seară am să te eliberez de omul de afară. Mă voi duce să-i pun o singură întrebare și să-i ofer o țigară. Sînt sigur că va merge cu mine la cea mai apropiată cîrciumă. Am pentru

oamenii poliției de oriunde o irezistibilă atracție și îți mărturisesc că le inspir o dezgustătoare încredere. Noapte bună! Și fă exerciții! Uite, ți-l las dumatăle! scoase el revolverul din buzunar și îl aruncă pe pat. Eu am altul, în celălalt buzunar. Fă exerciții în fiecare zi. Învață să tragi întotdeauna aici!

Omul salută sacadat cu pălăria tare, ieși lipind ușa cu luare-aminte și începu să coboare scările în spirală, cu oribilele lui ghetă cu scîrț.

Costea Lipan rămase pe marginea patului de fier, cu tîmplele cuprinse în palme. Nu! nu era aceasta! Nu poate să fie aceasta. Dar, atunci, ce?

IV

ARIZONA-BAR

Sînt dimineți cînd toată viața orașului palpită spumos să inunde din paharul prea plin. Ai spune că toți s-au trezit dintr-un vis care anunța un miracol. Și că toți au ieșit să-l aștepte.

Pentru aceasta s-a pregătit și cerul cu albastrul spălat, unde un singur nor alb își flutură mătasea festivă. Pentru aceasta și soarele și-a lustruit peste noapte alama strălucitoare.

Totul a devenit deodată mai luminos și mai simplu; mai plin de speranțe de cum a fost ieri.

Privește gestul aerian al copilului cu haina străvezie!

Dacă încă o dată mai sare, o singură dată, va rupe plasa subțire a legilor care-l țin trist legat de pămînt și va zbura grațios în haina lui străvezie spre soare.

Chiar cerșetorul din colț a uitat să întindă mîna cu tîn-guitu-i milog. Surîde orb la dezmierdarea bună a luminii: el, care n-a văzut niciodată lumina cu ochii lui de albuș, sub sticla ochelarilor, urîță și neagră.

Sînt dimineți cînd toată viața orașului s-a eliberat din fortărețele sure.

Acum trecătorii sînt voioși fără pricină. Cu pasul elastic, porniți să dea un ultim asalt fericirii.

E ceasul cînd nimeni nu poate admite că la capăt există un irevocabil sfîrșit. Oprește-l din nerăbdătorul avînt și îi spune: „Unde grăbești? Amintește-ți că nu e departe vremea cînd din toți care trec și vin și se duc nu va rămîne nici măcar suvenirul numelui. Eu văd numai schelete fugind. Eu în fiecare rîs fraged văd dedesubt un craniu rînjind!” El scutură capul și te privește cu milă: „Ce nebunie te-a apucat?”

De unde-ți mai veniră și aceste gânduri inepte?” Și se întoarce să alerge la asaltul lui care sfîrșește în nimic.

Lasă-l s-alerge! Reazămă-te de bara unei vitrine. Pri- vește-i. Și vezi dacă nu e înspăimîntător gîndul ca în cinci-zeci de ani, din toți cîți vin și trec și se duc, cîți rîd și iubesc și se bucură, nu va mai rămîne niciunul. Nici unul! Nici nu-mele. Închipuie-ți strada atunci golită de toți cîți nu mai încap acum. O stradă pe care ar fugi schelete.

Lasă-i să alerge! Seara întoarcerea e extenuată. Fosforul ochilor, sleit. Pasul se tîrîie. Toți au tăcut și calcă privind posomorît în pămînt. Reintră în celulele lor sure.

Se închid cu zăvoare. Pentru ce se închid cu zăvoare?

Numai cei îndărătnici să prelungească minciuna mai merg să cumpere de un ban minciuna cea ieftină, care se vinde c-un ban.

Moartea lui Teofil Steriu a fost neașteptată și simplă. Cînd servitoarea, Hanți, a venit ca întotdeauna, la ceasul fix, să-i anunțe felurile de mîncare din acea zi, l-a găsit rece, în jîlțul biroului, ca un funcționar adormit în lipsa șefului. Nu era nici o urmă de luptă cu moartea. O pagină între- ruptă și condeiul așezat cuminte alături.

Teofil Steriu, care, în dezinteresarea lui pentru orice spectacol al vieții, adormea pe unde îl prindea vremea, în tren, la reprezentații și la ședințele Academiei, trecuse în somnul cel mare cu aceeași simplitate. Cum se afla între brațele scaunului, cu bărbia în piept, oricine s-ar fi așteptat să-l vadă tresărind, ștergîndu-și cu mișcarea obișnuită sudoarea din jurul gulerului și apucînd tocul să continue rîndul început.

Dar gîndul se oprise răcit; iar corpul imens nu mai se- creta prin porii pielii nădușeala cu atîta vervă popularizată de caricaturile revistelor umoristice.

A fost o moarte simplă, discretă și fără de mister.

Medicul a trimis după doi oameni puternici din stradă, doi salahori cu șorț de pînză verde, să-l ridice și să-l poarte pînă în camera unde să-i pregătească toaleta mortuară.

— Trebuie să tragă ca la vreo sută douăș' dă chile! spuse unul dintre dînșii, ștergîndu-și fruntea cu mîneca și îndrep-tîndu-se de șale, după ce l-au așezat în pat.

— Pă puțin! încuviință celălalt. A fost cumplit om!

— Zice că scria istorii prin cărți...

— Tot ce se poate! În lumea asta sînt tot soiul de meșteșuguri la care nu te bate nici vîntul, nici ploaia. Stai în șezut pe scaun și faci osînză la inimă. Ian te uită le el! Cîtu-mi-ți-i buhaiul!... Văd că nu-l bocește nimeni. Parc-a murit în casă pustie...

— O fi fost un zgîrcit! Un zgripturoi d-ăla de-și gonește neamurile, să nu se mai înfrupte nimeni din talerul lui... Acum ce mai așteptăm, Vasile?

— Poate ne-om căpăta c-o pomană dă straie, cevași! Dintr-un surtuc d-al lui îți ajunge d-o scurtă blănită și mai rămîne.

— Eu m-aș mulțumi barem c-o pereche de pantaloni.

— Ca să nu te mai găsească acasă nevasta într-înșii? rîse cel care se numea Vasfle. Să vorbim cu bucătăreasa. După cum îmi pare mie, tot dînsa-i tare și mare acilea.

— Nu-i închidem ochii?

— Ce-s eu, tocmit să închid ochii la morți? N-au decît să-i închidă slugile lui. Destul l-am cărat!...

Amîndoi ieşiră să umble prin camerele goale, cu uşile vraşte, în căutarea bucătăresei.

Teofil Steriu, întins cu faţa în sus, în patul unde îl aştepta în fiecare dimineaţă, la căpătîi, tava cu ceştile de lapte şi chiflele rumenite, privea cu ochi fişi, ceţoşi şi indiferenţi, spre uşa deschisă, spre uşa pe unde nu mai putea de-acum înainte să intre nimeni care să-l mai intereseze, măcar cît tînărul deşirat şi lihnit ce furase şi el cîndva o pîine.

Pe măsuţă, plicurile nedesfăcute zăceau teanc.

Se afla şi o telegramă. Era veche de două zile, cu timbrul lipit. Ce i-ar fi putut spune o telegramă? El nu aştepta de mult nimic de la nimeni. El pentru viaţă de mult era mort.

În celelalte odăi se auzeau chei zîngănind şi sertare trîntite.

Hamalii trecură prin antret, tropăind cu toată talpa, vorbind tare şi ţinîndu-se pe urma bucătăresei. Soneria telefonului chema îndărătnic şi neîntrerupt.

Pentru capitală, înmormîntarea a fost un eveniment vrednic de memoria marelui dispărut. Au sosit delegaţii din oraşe îndepărtate şi s-au anunţat discursuri unde fiecare, vorbind despre marele mort, n-avea să se uite mai cu seamă pe sine.

Cortegiul a plecat în după-amiaza cu soarele firav de primăvară de-a lungul străzilor mişunînd de lume voioasă, fiindcă ieşise întîia dată după o iarnă urîă şi lungă cu haine uşoare şi noi. Era un cortegiu foarte impunător. Lanţul trăsurilor şi cupeurilor se înşirua atît de prelung în urmă, încît tramvaiele se îngrămădeau imobilizate, aşteptîndu-l să defileze. Erau şi perdele negre la becuri. Se afla şi muzică, şi soldaţi.

Toți se numărau, mirîndu-se că sînt atît de mulți. Cînd vedeau un fotograf ori un operator de la jurnalul cinematografic pregătind din balcon țeava neagră a aparatului, nu știau dacă trebuie să surîdă sau să plece capul smeriți. Își întorceau fața în orice caz, ca să intre în raza aparatului, pentru a se admira a doua zi în ziar și sîmbătă pe pînza de cinematograf.

Erau atît de mulți, fiindcă o asemenea înmormîntare însemna un norocos prilej să se vadă și să schimbe păreri după atît de precipitatele întîmplări din ultimul timp.

Guvernul fusese înlocuit. Se pregăteau alegeri. Opoziția proaspătă și cu opoziția mai veche nu găsiseră încă puncte comune să cadă la înțelegere pentru lupta umăr la umăr. Unii se căzneau să încheie cartel. Ceilalți se căzneau să-l împiedice.

Acum se întîlniseră în urma dricului și, în pas încet, discutau, puneau la cale întrevederi, pipăiau anumite dificultăți și se prefăceau că au uitat anumite cuvinte grele, schimbate doar cu cîteva săptămîni înainte.

Gică Elefterescu strîngea mîinile toate cîte îi ieșeau în cale și părea atît de mîhnit, încît s-ar fi spus că așteaptă personal condoleanțe; deși după articolul scris de defunct odinioară, nu mai știuse altceva despre Teofil Steriu decît că a fost un om curios, care s-a izolat de urîteniile și frumusețile lumii, să scrie un maldăr de cărți.

Cînd uita însă tristețea solemnă de circumstanță, schimba ochiri scurte de complicitate și de satisfacție, cu toți căpi-tanii gărzii sale electorale în păr. Tactica lui triumfase încă

o dată. Revenise la Justiție, izbutise să îndepărteze de pe lista ministerială doi concurenți decapitați. Dăduse din nou delegație de procuror general lui Constantin Lipan, și îna-înte de alegeri chiar se pregătea să

lichideze ultimele fortărețe ale taberei adverse din guvern. Ceea ce-l îngrijora deocamdată mai mult erau conciliabulele de la spatele său. Trei fruntași ai opoziției, deși din trei partide deosebite, conversau de când a pornit cortegiul, cu o cordialitate suspectă. Aceasta nu-i plăcea!

Rămase înadins în urmă și se intercală între dînșii. În-cleșta mâinile îndelung, cu o durere neconsolată.

— Bietul Steriu!... Mare pierdere pentru țară! I-am spus întotdeauna că asemenea viață... De altfel, mie mi se datorește că am decis guvernul să-i facă funeralii naționale. Nu fiindcă îi datoram o poliță de recunoștință, ca unuia care m-a cunoscut mai bine decît toți și mai înainte de toți, cu ochiul lui de neîntrecut psiholog. Avea el nevoie de recunoștința mea? Am făcut-o fiindcă o țară nu trăiește numai prin politică... Despre noi nimeni n-are să mai știe nimic cînd om fi oale și ulcele, măcar că ne sacrificăm viața pentru binele obștesc...

Ceilalți tăcură. Își făcură semn să continue discuția lor după înmormîntare.

Gică Elefterescu aprinse o țigare, fumînd în pumn, cum proceda la școală, discret. Fumul se înălță ușor și albastru în aerul străveziu.

— Se spune că n-a suferit de loc. Fericită moarte! Ce zici, doctore?... întrebă generalul Ignațiu Zalomit, îmbălsămat în uniforma de mare ținută, care mirosea a magazie de echipamente și a ladă de campanie.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru tocmai alegea din cutia de email o pastilă parfumată.

Răspunse, ținînd bomboana în vîrful degetelor înmănușate:

— Pentru el a fost o moarte fericită. Pentru noi, nu!... Cred că prețuia mai mult decît jumătate din turma aceasta care ne tîrîm tălpile după dînsul. Era încă în puterea vîrstei. Mai putea lucra zece-cincisprezece ani.

— Asta mă miram și eu! Înțelese cu urechea lui de surd generalul Zalomit. Pentru un simplu locotenent de rezervă

prea mult tămbălău!... Am auzit că era și antimilitarist, pacifist și alte isturi. Boala vremii!...

Convoiul trecea și se oprea în străzi cu soare, în primă-vara bună și caldă pe care Teofil Steriu tot n-ar fi observat-o.

Era ceasul cînd la masa de scris, în haina lui îmbumbiată pe corpul enorm, cu ferestrele închise, înșira slova mărunță pe hîrtie, absent de la tot ce există în univers.

Teii din marginea trotuarelor dăduseră frunză subțire și fină, de-un verde fraged, peste care nu se așternuse încă praful murdar. Trecătorii se opreau să-și ridice pălăriile; mulți nu știau cine e mortul și nici n-ar fi știut mai mult dacă i-ar fi aflat numele; pe urmă porneau cu pasul viu spre viața lor. Erau și perechi cu brațul strîns cald, plecîndu-se să privească unul în ochii celuilalt cu o însetare nemărginită, care mîine va sfîrși în oboseală și sațietate, certuri, gelozie, reproșuri.

— Au sosit rîndunelele! Privește colea, pe sîrma de telegraf!.... spuse cu bucurie o fată cu ochii albaștri umbriți de pălăria albă, de pai.

Teofil Steriu, chiar dacă nu s-ar fi aflat în sicriu, cu pleoapele închise vieții, tot n-ar fi știut că rîndunelele au sosit.

Mirel Alcaz ajunsese convoiul cu un automobil și sări sprinten, aruncînd țigarea și distribuind o dată cu strîngerile de mîna știrile ultime. Se alătură de cortegiu, răsucind capul în dreapta și în stînga, îndărăt și înainte, să-și memoreze cine-i prezent și cine lipsește.

Șopti la o ureche:

— Astăzi s-a redeschis dosarul Petrolul—Iordan Hagi-Iordan. Nebunul de Lipan de astădată o face lată... Are să-i joace șotia lui Gică precum te vād!...

Vestea trecu din ureche în ureche. Unii mai curioși se desprinseră să vină la Alcaz, ca să capete informații directe.

Dricul înainta încet, încărcat de toate florile primăverii. Teofil Steriu tot n-ar fi mirosit aceste flori.

De altfel, toți îl uitaseră. Din tot cortegiul lungit dîră în urma carului mortuar pînă la capătul străzii, el era cel care interesa acum mai puțin pe cei veniți să-l întovărășească în drumul final. Rezerva de la început se risipise. Toți vorbeau tare. Fumau și comentau evenimentul senzațional al după-amiezii. Unii pistuiau vînzătorii de gazete și aruncau din

mers ochii pe **Ultima Oră**. Poeții tineri își aduseră aminte cît s-au zaharisit cei bătrîni. Scriitorii bătrîni își schimbau amabile răutăți de confrăți. Se vorbea cu satisfacția dintotdeauna despre expozițiile ratate și despre premierele căzute. Despre un scandal conjugal, un divorț și o descindere într-un cuibar de stupefiante. Soldații scoși din cazarmă să dea onoruri unui mort despre care nu mai auziseră pînă acum îndreptau priviri îmbietoare slugilor din acest cartier necunoscut. Se hotărau să revină în permisia de duminică.

În cutia închisă de metal, Teofil Steriu trecea legănat în pasul celor șase cai cu mantii negre și pompoane, printr-o lume și un soare și o primăvară pe care tot nu le-ar fi văzut, chiar dacă nu s-ar fi aflat cu negrul capac astupat peste ochi.

Pe aceleași străzi mai trecuse și printre aceiași oameni în toate primăverile cîte au fost; dar pentru el încă de pe atunci nu existau. Nu exista decît masa de scris, cu foile albe

lucioase și o lume care era numai a lui, crescută și însuflețită din el.

— Nu văd pe nimeni din familie. N-avea nici o rudă? Întrebă Mirel Alcaz.

— A venit azi-dimineață o băbătie!... informă repede un reporter pipernicit și vioi. Un fel de țarancă bătrână sau o mahalagioaică. Lăptăreasă, cică... Am găsit-o acasă la el, bocindu-se... Eram cu sculptorul Han, când i-a luat masca. O femeie foarte simplă. Spunea că-i mama lui. Îl bocea: „Puiul mamei, pui!” Și nu-l recunoștea. Pesemne că-l vedea tot băiețașul din clasa întâia de liceu, când a plecat pentru totdeauna de acasă. La început se văitase că nu-i băiatul ei... Parcă avea să i-l fure cineva!... „Puiul mamei, pui!” Cred și eu că n-avea cum să-l recunoască. Un pui de o sută douăzeci de kilograme!... Zice că-i făcuse o pensie!... A rămas acasă, să păzească lucrurile. Cică să nu i le fure nimeni!... Se pare că-i o babă foarte avară... Nu mai văzuse tablouri. Întreba cât costă. Nu mai văzuse cărți și întreba unde-s cărțile pe care le-a scris puiul mamei, pui! Cum, numai atâtea au rămas? Că el, după câte a auzit, scrisese cu duiumul, să umple toată țara!... Pe urmă a început să strângă cheile. Și a cerut slujnicei, Hanți pe nume, să-i facă o listă de tot ce se afla în casă, fiindcă ea nu știe să scrie. Slujnica o sfătuia să rămână în casa puiului mamei, pui, fiindcă era

proprietatea lui, și nimeni n-are drept s-o alunge. Ea, nu! Că nu poate lăsa vacile. Are două vaci. Și la gândul că le-a lăsat acasă, pe mâini străine, a început să le bocească și pe ele: vacile mamei, vaci! Iată un subiect de nuvelă pe care Teofil Steriu nu s-a gândit s-o scrie niciodată!...

— A trimis și regina o coroană! își exprimă uimirea generalul Ignațiu Zalomit.

— Te cred și eu, don general Sesotris! A fost doar cel mai mare scriitor al nostru. Președintele Academiei! îi răcni în ureche reporterul.

— Foarte bine! pricepu generalul surd în felul său. Foarte bine! Să pui la ziar. Prea mult pentru artilerie și nimic pentru infanterie. Aceasta am spus-o eu pe la 1899—1900 lui Mitiță Sturza și nu m-a ascultat... De asta ne du-cem pe rîpă!...

— De ce nu-ți cumperi un microfon, domnule general? Au ieșit un fel de aparate... Microfon. Mi-cro-fon!

— Știu! Știu! Lasă, nu striga așa, că doar nu-s surd. Am să vînd „Creditul Minier” și am să cumpăr „Reșițe”.

La cimitir serviciul religios a fost lung, iar jalnicile cu-vîntări, numeroase.

În jurul mormîntului cu hîda gură de țărîină căscată făcuseră cerc, în haine solemne și negre, toți cei care ascultau vorbitorul, așteptînd ca pe urmă vorbitorul să treacă în locul lor și să-i asculte pe dînșii. Unii, grăbiți au călcat rîn-dul, luînd înaintea celor înscriși; alții au avut atîtea de spus, încît le venea lor singuri să caște. Erau și acei care toată viața îl bîrfiseră și îl descopereau acum gloria neamului.

Soarele, cu toți milostiv, își juca razele calde în toate cheliile lucii.

La spatele acestei gărzi negre se afla, ridicîndu-se în vîrf degetelor, mulțimea cea simplă, pentru care într-adevăr Teofil Steriu existase. Tineri și femei, liceeni în uniforme, oameni pe care nu-i observă nimeni niciodată pe stradă și cărora nu le-ar ști nimeni numele chiar dacă i-ar vedea: cititori care-au crezut, au suferit și au sperat cu lumea din cărțile lui Teofil Steriu. Aceia nu veniseră să fie prezenți, să se arate și să fie văzuți; dar dînșii nu aveau parte acum să vadă nimic alt decît un perete de

capete și de cefe, de spinări negre, astupîndu-le mortul lor. Mai vedeau doar ațele albastre de fum din cățuiele cu tămîie și

fumul elastic și negru al lumînărilor, înălțîndu-se molatic spre cerul primitor.

— Mergem să ne mișcăm puțin? Am cîțiva prieteni aici, cărora nu le-am mai făcut de mult vizită!... rosti Leon Mătăsaru, prinzînd brațul lui Ion Ozun.

Își făcură loc prin mulțime.

Amîndoi plecară printre monumente și cruci. După grilajuri se vedea pămînt răscolit, cu răsaduri proaspete de flori. Dar cele mai multe morminte se aflau într-o mută și mare uitare.

Aceasta nu împiedicase primăvara să îmbrace mesteacănii plîngători într-o balansată și încă diafană perdeă de frunze mărunte. Iarba creștea viguroasă și deasă. Flori sălbaticе și proletarizate săltaseră vînjos printre scaieți. Era în acest ținut tăcut al morților o victorioasă irupție a vieții vegetale.

Departe, se înmuia linia viorie a orizontului peste cîmpuri, și de cealaltă parte, orașul își îneca vîrfurile acoperișurilor în fum de furnale.

Leon Mătăsaru privi într-acolo, pe urmă cuprinse rotund oastea fără număr a crucilor de aici.

Făcu un gest neisprăvit cu mîna, pe rînd, spre orașul de departe; spre crucile din jurul lor.

— Dacă toți, cînd sîntem acolo, ne-am aduce aminte, o singură dată pe zi, că există și aceasta, poate viața noastră ar fi altfel...

Pe urmă, după un timp:

— Știi că eu de douăzeci de ani nu mai vorbeam cu Teofil Steriu? Am fost prieteni foarte buni. Frați într-o zi ne-am certat de la un nimic. Un cancan de cafenea. Poate nici atît!... Bunăvoința prietenilor!... Aceasta s-a întîmplat pe vremea cînd el mai venea o dată pe

lună la cafenea, înainte de a se închide în viața pe care a dus-o. L-ai cunoscut mai bine?

— Nu mult... Dar îndestul! vorbi Ion Ozun. Destul ca să prețuiesc în el ceea ce puțini poate au cunoscut. Sub înfățișarea întotdeauna placidă și de atâtea ori morocănoasă, eu am avut prilej să aflu ce ascundea... M-a ajutat când am sosit singur aici, sărac și străin. Mi-a dat chiar să mănînc.

Ion Ozun respinse cu mîna o prezență supărătoare.

Nu amintirea iernii de ger și de foame; după-amiaza cînd Teofil Steriu a lepădat deodată indiferența dintotdeauna

să-l cheme la el. Ci respinse suvenirul privirii de mustrare și de ironie și, poate, de milă, cu care simțea că Teofil Steriu îl urmărise în drumul lui de mai tîrziu.

Se simțea vinovat. Îl înșelase. Nu fusese vrednic de încrederea lui: el, care renunțase la tot ca să devină acum aproape un alt Mirel Alcaz, doar încă nu destul de abil și încă nu destul de cinic.

— Să mergem pe cealaltă potecă... Prietenii mei sînt mai departe! spuse Leon Mătăsaru, pornind alături printre gri-lajuri, cu pardesiul lui dezbumbiat, cu pălăria pătată gras și cu ghetetele care n-au mai fost lustruite de un an. Ți-am spus că am fost într-o vreme eu și Teofil nedespărțiți, și că după aceea nu ne-am mai vorbit. Regret acum și știu că regreta și el. Am amînat întotdeauna!... Spuneam: „Am să mă duc mîine, să-i apuc mîna și să-i trec brațul celălalt după gît: Prietene Teofil! Frate Teofile!”... Poate și el va fi gîndit la fel. I-o citeam în privire, cînd întorcea ochii. Ne oprea nu știu ce. Fără îndoială, ne oprea și siguranța că puteam amîna aceasta pe „mîine”. Acum, mîine pentru el nu mai există. De altfel, nici pentru mine... Stătu să vorbească, rezemat cu

spatele de piatra unui cavou: Era singurul dintre confrăți pe care într-adevăr îl stimam. El singur înțele-se că nu e destul să fii sau să te crezi născut cu talent. El știa că talentul implică o teribilă răspundere. Că din momentul ce ți-a fost dăruit, trebuie să devii sclavul lui, să-l servești... Ceilalți, cei care au scris o carte și o tîrîie după dînșii o viață, îl acuzau că se izolează să lucreze în afară de contactul cu realitatea. Ca să crezi, nu e nevoie numai-decît să paști realitatea cu ochii, ca vițeei iarba cu botul, pentru a da minții ce rumega și condeiului ce scrie! În cei dintîi ani el trăise viața din greu și amar. Învățase ce înseamnă realitatea epocii noastre, să-i ajungă pentru o sută de cărți!... Căci de la o anume limită înainte ce-ți mai poate spune nou? Și ce săvîrșește nou această realitate în care trăim?... Bănci și uzini, ca să îmbogățească mai fără măsură pe unii și ca să flămînzească mai fără milă pe alții. Politicieni neobrăzați, ca domnii miniștri pe care i-ai auzit jelindu-l în numele patriei și al poporului! Judecînd bine, într-un stat se află concentrată toată umanitatea, cu martiri, cu tirani, cu pezevenchi, cu naivi... Dacă l-ai privit o dată și l-ai înțeles o dată, nu mai ai ce afla nou

asupra umanității. Doar, toate, pe alta scară... De altminteri, bănuiesc că singurătatea și izolarea aceasta a lui erau mai mult un fel de pudoare. Uneori pleca, dispărea cine știe pe unde... Nu m-ar mira să aflu că-și împrăștiase și-și verifica anume științe mai vechi... N-ai observat ce ochi teribili avea sub aspectul somnolent și-placid? O singură sclipire a privirii îi ajungea să cuprindă totul și să pătrundă dincolo de ceea ce vedem noi în oameni, în natură, în viață... Viața?... Pe mine viața m-a risipit!... De zece ani n-am scris un singur vers. Piesa care mi-a dat așa-zisul mare succes mi-e

străină... N-o mai recunosc!... E desprinsă de mine de atîția ani! Nu e bună nici pentru ceea ce-mi dă. Îmi dă bani, cu care n-am ce face, fiindcă nu mai pot cumpăra cu acești bani timpul pierdut. Altceva ce-aș cumpăra? Pe mine mă dezgustă și o haină nouă... Teofil Steriu a avut tăria să se apere de aceasta. S-a salvat la timp. Știam că pentru un lucru nu mă iartă. Pentru ceea ce n-am făcut! Pentru acest timp pierdut. Nu mi-o ierta cu o durere de frate!... Acum e prea târziu să-i spun că l-am înțeles și că durerea lui mă durea încă mai mult pe mine... Să mergem. Într-acolo sînt prietenii mei. Tovarășii tinereții, care nici ei n-au făcut nimic; n-au lăsat în urmă aproape nimic. Ei au însă o ier-tare!... Au murit înainte de timp, ca mai toți din generația mea... La începutul tinereții. Ca această necunoscută de-o pildă.

Arată din treacăt o fotografie pe sticlă, prinsă în marmura unui monument. Un cap de copilă, cu ochi sclipind de rîs tînăr și cu obrazul tînăr.

— Citește anul morții... 1887... Cine-și mai amintește de ea? Îi mai rostește cineva numele? Trăiește în vreun su-venir? Revine în vreo conversație de bătrîni?... Aceasta e moartea totală. Neantul!

— Totuși, ceea ce cred eu că e mai îngrozitor decît aceasta, spuse Ion Ozun, e poate că pentru dînsa a fost mai bine să moară așa! Să moară atunci! Uită-te și dumneata! Ce minunat îi sclipeau ochii în tresăltarea aceasta de rîs tî-năr și fără grijă! Cu rîsul acesta și cu obrazul acesta fraged, neîntinat a plecat din viață așa cum o arată această imagine. Ar fi fost astăzi o babă plicticoasă, cu umbrelă și pelerină demodată. O pensionară care se ceartă la ghișeul de percepție și pe care o dă ușierul afară. Așa, a luat tinerețea cu

ea. N-a cunoscut moartea din viață!... Moartea înceată și respingătoare.

— Poate!... încuviință Leon Mătăsaru. Am ajuns. Aceștia sînt. Aici sînt.

Locul era mai tăcut și pustiu. Morminte sărace. Mor- minte părăsite; definitiv redade pămîntului. Cu iarbă deasă și cu flori de cîmp. Crucile — scufundate și fără nici un nume.

Un fluture trecea prin aer ca o floare vagabondă.

Ion Ozun se trase în lături, să nu turbure gîndul poetului.

Leon Mătăsaru, cu pălăria în mînă, cu fruntea în soarele trandafirii al asfințitului, privea pămîntul gol. Ion Ozun îl văzu așa cum îl arătau gravurile de acum zece și cincisprezece ani: cu fruntea înaltă și pură, cu ochii umbriți de acea tristețe cosmică a poemelor, pe care el le învățase pe de rost pe băncile școalei. Dar gura era acum chinuită și părul de pe tîmple căzut.

— Erau trei... spuse înecat Leon Mătăsaru. Erau tineri și aveau drept să spere orice de la viață...

Le rosti numele. Ion Ozun cunoscuse astfel că acolo, sub pămînt și sub iarbă, se afla un pictor, un poet și un cronicar, pe care manualele îi pomenesc drept trei mari făgă-duieli secerate în cea dintîi tinerețe.

— Eram nedespărțiți... O ceață foarte zgomotoasă și insuportabilă, clocotind de proiecte! Nu poți ști cum iubeam viața și cum ne iubeam meșteșugul nostru. Nu ne încăpea lumea!... Credeam că n-or să ne mai ajungă anii pentru cîte aveam de isprăvit... Poate e mai bine așa, cum spuneai adi-neiori. S-ar afla acum, poate, alături de ceilalți, rostind un plicticos și plin de vanitate discurs. Am fi poate dușmani, de la cine știe ce neînsemnată glumă. Poate ne-ar roade invidia... Poate nu ne-am întinde mîna și am aștepta un „mîine”, amînîndu-l pînă ce devine ireparabil... I-a cruțat

moartea de asemenea sfîrșit! Căci aceasta e soarta pe care ne-o rezervă și la care ne condamnă societatea în care trăim... E vina ei? Vina noastră?... Poate a amîndorura... Sigur că da!... Mă hotărîsem, îți mărturisesc, mă hotărîsem să le ridic trei cruci de marmură cînd am văzut că piesa îmi aducea atîția bani cîți nu-mi trebuiau. Vorbisem cu prietenul Han să le făurim pentru o grădină busturile de bronz.

Prostii! Deșertăciune pe care ei ar fi respins-o. Le stă mai bine așa!... Mormintele și catedralele abandonate îți vorbesc altfel... Să plecăm! Au să ne închidă aci, cu morții...

Grăbiră pe potecile strîmte.

Cimitirul se golișe.

Teofil Steriu rămînea în urmă, cea dintîi noapte sub pă-mîntul ud, cu toată movila de cununi proaspete pe piept, din care în scurtă vreme n-au să mai fie decît sîrme urîte și un mototol putred de frunze. Rămînea cea dintîi noapte — cea mai grea — pînă cînd cimitirul îl încorporează poporului său pacificat, imobil și mut.

— Eu știu un vin bun, într-un local unde sînt servit bine! anunță Leon Mătăsaru tîrziu, cînd au ajuns în Bulevardul Academiei. Am nevoie în astă seară întîi să-mi amintesc. Apoi să uit. Mergi?

— Dacă bineînțeles mutra mea... acceptă Ion Ozun cu modestie, bucuros să se afle împreună cu unul din idoli adolescenței sale.

— Lasă mutra! O dată n-are să devină obicei. Trebuie să știi că eu am oroare de toată familia noastră: scriitori, pictori, gazetari, actori... Eu îmi petrec nopțile cu niște funcționari necăjiți și obscuri, care habar n-au de literatură și de veninurile noastre. Aceasta nu-i împiedică să fie niște oameni foarte de omenie. Dimpotrivă!... N-au de

împărțit cu mine nimic. Nu-mi azvîrl cu paharul în cap pentru cine știe ce controverse estetice; iar veselie lor nu-i spurcată de nici un rînjit confrățesc. În astă seară am însă nevoie să-mi amintesc despre ceilalți, rămași acolo sus, ca pe urmă, pentru încă o bucată de vreme, să uit... Haidem! Îți spun că vinul e bun și că sînt servit bine... Am să-ți fredonez un cîntec pe care îl cîntam cu ei... Cîntecul nostru...

Așa au plecat și așa au cutreierat noaptea în localul unde exista un vin bun și unde Leon Mătăsaru era servit bine; pe urmă în alte și alte localuri, cu băuturi mai puțin bune și unde au fost serviți mai puțin bine.

Aceasta nu mai avu de la o vreme nici o însemnătate nici pentru Leon Mătăsaru, nici pentru Ion Ozun. Au fost pe rînd fericiți, triști și veseli; au lăcrimat și s-au sărutat. Au cîntat și au observat apoi că mesele încep să se depărteze și să se apropie bizar: ceea ce li se părea totuși foarte normal și plăcut.

Pe urmă, tîrziu, după ce s-au tras pretutindeni toate obloanele, un taximetru — cel mai ciudat taximetru din capitală, cu mers în zigzag și cu facultatea de a trece vertiginos prin ziduri și prin stîlpii de felinar — i-a adus la „Arizona-bar”.

Un piccolo în vestă roșie și cu tichia pe o ureche le-a dat ajutor să coboare. Aveau neapărată nevoie.

Apoi le-a deschis ușa, poate fiindcă voiau să intre pe fereastră. Însă Leon Mătăsaru nu s-a lăsat convins decît atunci cînd Ion Ozun l-a amenințat cumplit de mînios că-l bate, fiindcă îl compromite.

— Ai da tu în mine, Ozunule? se miră îndurerat Leon Mătăsaru. M-ai bate tu?

— Sigur! Intri pe ușă sau te bat? afirmă cu tărie Ion Ozun, care, așa cum se afla atunci, n-ar fi simțit nici o remușcare să-și ia la scărmanat idolul adolescenței ca pe-un mardeiaș din mahalaua lui.

— Ei bine, atunci, na, intru pe ușă! renunță cu mărini- mie Leon Mătăsaru. Eu nu-s încăpăținat ca tine!

Intră pieziș. Și constată că există o providență, de vreme ce singura masă liberă se afla chiar lângă ușă, dispensându-l de riscurile unui aventuros voiaj pînă în celălalt capăt.

Bătu în lemn și se aplecă repede după pumn, să-l prindă îndărăt, fiindcă i se păru că pumnul avea o condamna- bilă tendință să evadeze, desprins din încheietură.

Bătu și comandă, global:

— Vin! Șampanie! **Whisky**! Orice; de toate!...

Chelnerul, mai sceptic în evaluarea capacității de consum a clienților, aduse deocamdată numai o frapieră cu șampanie.

Barul era lung, lăcuit, geometric; numai lemn lustruit și metal nichelat.

Dar atmosfera era înăbușitoare. Ventilatorul, vîjîind, nu prididea să absoarbă fumul compact în spirale. Becurile opalescente luminau ca într-un fund de mină. Un **quator** rusesc, în cazacă neagră, cînta **Luntrașii de pe Volga**, și Ion Ozun, la înfățișarea frunților plecate sub suflul vast

de tristețe, simți o neapărată nevoie să suspine, să ofteze, să plîngă, zdrobit de durerea și amarul luntrașilor de pe Volga. Se birui cu o ultimă încordare adunată din drojdia conștiinței, la gîndul că în sală se aflau atîția prieteni și încă mai mulți cunoscuți. Avu aceeași tărie cînd jazul cîntă o havaiană cu modulații de jale ancestrală, deși i se păru

insuportabilă amintirea că Teofil Steriu n-a trăit niciodată momentul acesta și că de acum nici nu o să-l mai poată trăi.

Prin irizații care făceau să se clatine totul în fișii lumi-noase de curcubeu, văzu că Leon Mătăsaru, de unul singur, se deda unei îndeletniciri stranie, spre înveselirea vecinilor de la celelalte mese. Prinsese un câțel jigărit, scăpat înlăuntru printre picioarele celor care intrau și ieșeau. Îl îndopa cu o răbdare de doică, turnându-i pe gît șampanie cu lingurița. Pe urmă îl ridică de pielea cefii și îl boteză cu un gîlgîit de șampanie în cap, dîndu-i numele singurului cronicar dramatic care i-a terfelit piesa de nu mai făcea nici două parale.

Ion Ozun nu se miră de loc. Găsea aceasta chiar foarte firesc. Entuziasmat, deșertă două pahare unul după altul pe gîtul său, nu al câțelului jigărit, după care îndată se volatiliză într-o lume ireală și celestă, fără legile gravitației și fără dimensiuni.

Nu-i mai păsa de cei care-l văd și-l cunosc.

Erau cu toate acestea îndestuii...

Chiar la masa din fața lor, Iordan Hagi-Iordan se afla înconjurat de o lume zgomotoasă și cu veselie foarte înaintată. În smochingul gata să arunce în aer nasturii, era stacojiu la maximum, încît s-ar fi crezut că aceasta e seara atacului inevitabil de apoplexie. Rîdea cu maxilarele late, parcă mai late de cînd își răsese mustățile uriașe, ascultînd glumele individului cu fața scofilcită și verzuie. Individul cu privire piezișă de intrigant și cu o ață de păr făcînd virgulă pe fruntea untdelemnă, nedespărțit de el în ultimul timp. Avea un fel deosebit de a istorisi anecdotele cele mai scabroase, fără nici o tresărire a feței: corect, grav și glacial. Iordan Hagi-Iordan exploda în hohote groase de rîs și arunca priviri triumfale în jur, ca unul care ar fi

contribuit cu ceva la paternitatea acestor istorii.

Venise înadins și aici, după ce colindase toate localurile de noapte.

Astfel, dovedea tuturor cât de puțin e îngrijorat el de amenințările justiției și de manoperele lui Gică Elefterescu. Se știa cu arme tari în mână și cu aliați puternici în spate. Își făgăduia o repede și totală revanșă. Însă râsul îi rămânea feroce, iar în fundul ochilor creștea pe măsura paharelor un întuneric răutăcios și amenințător.

La masa de alături, Fredy Goldamm, prudent, încercase de două ori să plece. Dar tovarășa lui, o femeie tuturor necunoscută, înaltă, cu ochii mari și superbi, se împotrivise, fiindcă își găsisse un dansator pe măsura ei, Scarlat Bosie.

Cînd lunecau împreună, în lumina becurilor schimbată — verde-violetă — celelalte perechi se opreau să-i privească. Rochia fluidă a femeii oscila înfășurîndu-se în jurul bărbatului, ca firele de algă într-un fund legănat de ocean. Lanțul subțire de platină de la mîna lui Scarlat Bosie îi dezmierda ușor catifeaua albă a pielii. Erau într-adevăr o incomparabilă pereche, vrednică de-o placardă — reclamă a barului; alcătuiind un singur și elastic trup. Iar ea nu-l îndemna din ochi decît la dansurile cu mișcări lascive și lungi.

Atunci două ființe se aflau în sală care se uitau cu buzele strînse, silindu-se să pară nepăsătoare și să surîdă: Fredy Goldamm la o masă, Ana Mereuță la alta. Scarlat Bosie venise împreună cu Ana și cu Guță Mereuță. Dispăruse, se întorsese și iar plecase.

De fiecare dată cu ochiul mai turbure sub sclipirea de sticlă a monoclului.

Ana știa acum. Se ducea la club. Pierdea. Se întorcea și pleca iar.

În ultimele săptămîni mereu a pierdut, și din pricina aceasta se poartă cu dînsa din ce în ce mai nesuferit. E mereu preocupat. Răspunde dușmănos la întrebări. Se poartă cu dînsa mai tot așa cum îi vorbește ea acasă lui George cînd devine Guță. Iar acum a mai apărut și femeia aceasta!

Îi fu recunoscătoare cînd Scarlat își aminti că și ea dansează și o invită.

— De ce mă torturezi, Charles? îl întrebă șuierat, pre-făcîndu-se a surîde, ca și cum rostea cea mai șagalnică și răsfățată glumire.

— Începi iar? replică el cu același surîs pentru ochii spectatorilor, care făceau prin contrast răsteala stăpînită a glasului încă și mai crudă.

— De două săptămîni te porți cu mine, Charles, într-un mod!... Nici nu mai știi ce să cred...

— Crede ce poțestești!... continuă Scarlat Bosie să zîm-bească suav. Crede ce vrei! Înțelege că nu pot să am grije numai de nacafalele tale. Sînt într-o situație disperată. Ți-am spus! Două sute de mii, care nu erau ai mei; pe lîngă sfertul de milion al meu, ultimul fond de rezervă. Mîine nu-mi rămîne decît...

— Ce vrei să faci, Charles, pentru Dumnezeu? se sperie Ana strîngîndu-i încheștat mîna.

Continuau să danseze printre celelalte perechi, izbutind să păstreze figură și privire și vorbă și surîs de oameni care se amuză la acest ceas, cu toate desfătările pe care le îngăduie acest ceas și acest loc. Dar surîsul și vorba și privirea, toate lăsau să străbată pentru un ochi mai atent, de sub fața lor înșelător voioasă, strigătul singuratic al fiecărui. Poate că nici nu erau numai ei doi din acest bar încercînd să se mintă într-asemenea veselie crispată.

— Ce vrei să faci, Charles? Și de ce mă mai torturezi cu femeia aceasta?

— Uit!... Vreau să mă amețesc și să uit! Gîndește că mîine...

Lanțul subțire de platină îi alinta acum și mîna Anei la încheierea pumnului, cu o dulce senzație fizică înflorată de amintiri, memoria cărnii; acolo unde Scarlat începea să o sărute de obicei, urcîndu-și buzele spre umăr.

Muzicanții, înfierbîntați de șampania trimisă de Hagi-Iordan, păreau atinși de paroxismul delirului acrobatic. Dopurile pocneau. Chelnerii se strecurau șerpuit printre perechi. Afară era o noapte de april cu sclipet de stele — dar cerul pentru cine mai exista?

— Și nu se poate face nimic? întrebă Ana.

— Ce să se poată face?... Am banii mîine? s-a ter- minat! Plătesc și n-a fost nimic. N-am?...

— Charles... tu știi bijuteriile mele! Sînt multe și de preț. Nu le port niciodată... Sînt o moștenire. Mă mulțumesc cu coliere de cristal, de jad, de perle japoneze; tot mai fiindcă cele moștenite sînt prea grele și lucrate în stil de epocă... Am și niște acțiuni despre care Georges nu se interesează niciodată... Dacă într-adevăr înțelegi ce însemnezi tu pentru mine...

— Ce-ți veni? Cum ți-ai putut imagina aceasta? În-țrebă indignat Scarlat Bosie.

Dar mîna lui o strîngea captivă mai încleștat și indig- narea sună moale, fără convingere.

— Uite... Mîine dimineată trec pe la tine. N-are să știe nimeni niciodată... Însă nu mai dansa cu femeia aceea, Charles! Tu pentru dînsa vii aci cînd nu ești cu noi?

— Cum poți să-ți închipuiești aceasta, Annie? E întîia oară cînd o văd...

— Adevărat?

— Cînd ți-am mințit eu? Să ne oprim. **Pauvre** Geor- ges!... I s-a lungit nasul privind la noi și așteptînd... vorbi Bosie, generos și cu glas îmbunat.

Într-adevăr, Guță Mereuță aștepta în fața paharului neatins, cu o resignare de martir. El nu găsea nici o plă- cere în aceste nopți pierdute, unde îl tîra Ana și pe care le-ar fi schimbat cu un jîlt înaintea sobei, unde să ci-tească ziarele în papuci și în halat.

Se ridică să le facă loc. Noptile acestea sau poate alt- ceva i-au mai lungit încă nasul prelung de proboscidian și i-au mai încețoșat ochii, de la o vreme parcă mai mici și parcă mai îndepărtați spre tîmple. Gulerul smochingu- lui îl gîtuia. Se uită la ceas. Ana se uită în oglinda poșetei.

Dar ea privea cu gîndul dus. Urzind planul cum să ia mîine inelele, colierul și brățările, pachetul de acțiuni din birou fără să știe Georges niciodată. Va spune că le-a pierdut. Că i le-a furat cineva. De altfel, explicația nu cere nici o grabă. Va veni tîrziu... Cine știe cînd! Acum, important e numai să-l convingă pe Charles să primească.

Scarlat Bosie privea în scrumul țigării. Așa de amar și departe și adînc, ca într-un străfund de negru abis, încît Ana i-ar fi prins tîmplele în palme, să-l strîngă la piept și să-l facă să uite. În orice caz, va pune o condiție. Îl va ruga să jure că nu mai pune mîna pe cărți niciodată.

De undeva, din alt local de noapte, apăru prințul An- ton Mușat.

Se așeză la una din mesele acum goale, adică mai mult căzu decît se așeză. Ceru o cafea neagră, dar chel- nerul nu se grăbi să-l servească. Nu-l mai privea cu slu-gărnicia mieroasă de odinioară. Căci prințul Antoni Mușat nu mai păstra nimic din vestigiile

glorioase de odinioară. Nici nu mai era același om. Nici nu mai era om.

Un vagabond cu hainele destrămate și cu gulerul murdar, cu barba de o săptămână. Obrazul găvănit și ochii stinși în cavernele orbitelor, buzele albe și nările arse mărturiseau surparea cocainei în ultima fază. Schimbase mor-fina pe praful alb, fiindcă era mai ușor de găsit. Când n-avea cu ce să-l cumpere, îl cerșea. Ca acum, când se ridică împleticindu-se să meargă pînă la masa lui Iordan Hagi-Iordan. El poate să-i dea oricît și oricînd. Numai un semn să-i facă, și toate femeile de aici îi întind cutioara de fildeș.

Iordan Hagi-Iordan se afla însă într-un ceas turbure și crud. Încordarea îndîrjită după aceste zile ale lui de luptă și băutura acestei nopți, care nu izbutise să-i aducă o destindere, se descărcau într-o dușmănoasă clocotire împotriva întregului univers.

— Nu și-a permis nimeni să te invite la masa noastră, prințule, în compania unor mitocani ca noi, fără blazon!... rînji mestecînd capătul havanei între dinți. Încît măria-ta poate rămîne la distanță. Aduci oarecare insecte. Și măriata ar putea să ne scutească în astă seară cu dragostea și cu milogeala... Le cunoaștem! Au plictisit toată lumea cu ele. Fii ceva mai demn, prințule, că se răsucesc în morminte ciolanele tuturor Mușatinilor!

Quatorul rusesc cînta o melopee gravă și tristă.

Anton Mușat rămase în picioare. Așa se vedea întreg, cu hainele spînzurînd pe schelet, cu mîinile lui albe și lungi tremurînd gelatinos. Nu mai avea tăria să plece. Uitase mîndria să răspundă. El ar fi plătit cu orice, dacă ar mai avea cu ce, un singur dram de praf pe unghie sau pe mica paletă de fildeș. Rămase în picioare, fiindcă și creierul era golit de gînd.

Ceilalți, din jur, priveau. Ion Ozun moțăia cu ochii în- chiși și cu fruntea în palmă. Leon Mătăsaru urcase cîi-

nele botezat pe masă, iar cu spatele întors la toată sala, îi jura duios că l-a adoptat, încît nu vor mai fi amîndoi singuri pe lume, ca niște orfani.

— Am să te duc la baie, pă-ătosule! Și-o să ne cum- pă-ăm amîndoi aine noi... Am să-ți cumpă-ă on zu-ăgălău ș-on paadesiu, o să ne p-imbăm ca i-ște bo-ei, pă-ătosule!

Individul cu fața verzuie și cu glumele fără nici o tre- sărire în obraz se plecă să șoptească o inspirație la urechea lui Iordan Hagi-Iordan.

— Ei bravo! Asta e o idee! se înveseli rînjind Iordan Hagi-Iordan. Și întorcîndu-se către chelner: Cheamă pe Mitzi, garderobiera. Să se prezinte imediat.

Garderobiera veni. Corul sfîrșise.

— Asculți, prințule? Știu prea bine ce vrea măria-ta, dar și măria-ta știe că orice pe lume se plătește... Cred că ești convins de asta ca unul care o viață întreagă ai plătit cu banii moștenirilor!... Poți să plătești și acum.

— N-am! rîse idiot Anton Mușat, cu această unică tresărire a realității în creierul lichefiat.

— Știu și asta! Măriei-tale n-are ce impozit progresiv pe venit să-i mai ia fiscul lui Vintilă. Cu toate acestea, putem cădea la înțelegere... Prietenul de aci mi-a dat o idee... Măria-ta vrea să-și plătească o plăcere. Nu? Eu vreau să-mi plătesc un gust. Nu? E simplu?

— Simplu! repetă mașinal Anton Mușat.

— Atunci ne-am înțeles. Nu ești atît de rasolit cum spune lumea, prințule!... Eu nu-ți cer mare lucru. Pui genunchiul frumușel în pămînt și pupi cu ardoare talpa lui Mitzi. Nu e întîia oară cînd săruți pantoful unei femei. Pentru aceasta, plata e aci!... (Puse pe masă cutia

rotundă de os, trimisă de o femeie din mînă în mînă, pe sub mese.) Haide! Miuzik!

Garderobiera vru să fugă.

— Stai! o prinse cu mîna de fier Iordan Hagi-Iordan. Aceasta e pentru tine! îi mototoli o hîrtie albastră în pumn.

— Ei, prințule! Ce aștepti? Uite aici! au apărut două cutii. E lumea generoasă cu măria-ta în astă noapte... Două cutii; ai pe o săptămînă! Grăbește, căci îmi retrag oferta! amenință Hagi-Iordan în termenii săi curenți de bursă și licitații.

Prințul Anton Mușat privi împrejur cu ochii goi. Poate nici nu vedea nimic. Poate îi păreau toate ireale. Poate îi erau toate indiferente.

— Îmi dai? scînci neîncrezător.

— Sîntem între oameni de onoare! se scandaliză Iordan Hagi-Iordan. Un cuvînt am! Uite-aci! puse laba păroasă pe ambele cutii.

Anton Mușat se pregătea să-și îndoiaie genunchii, cum îi îndoia cînd era copil în fața altarului, dus de guvernanta în diminețile de sărbătoare, în haine de catifea albastră cu guler de valansienă.

— Cum poți face aceasta? sări împingînd mesele și smucindu-l de mînă femeia cu ochii imenși și cu rochia de alge, care stătuse alături de Fredy Goldamm. Cum poți face aceasta? Și dumneata cum poți cere aceasta? Dum-neata, brută! îl fulgeră cu ochii fosforici pe Hagi-Iordan. Și voi toți cum puteți tolera aceasta, voi toți, care vă pregătiți să priviți, brute?... se adresă tinerilor sclivisiți, cu rîsul vîscos și poltron, care toată noaptea o asasinaseră cu ocheadele.

— Bravo, Eumenido! Bravo!... aplaudă Leon Mătăsaru, care atunci observă că se întîmpla ceva.

Cățelul ingrat, cu toate jurămintele de frăție ale lui Leon Mătăsaru, profită de ocazie și o tuli de fugă pe sub mese.

— Ascultă, fetițo! mormăi amenințător, rîșnind din măselele maxilarelor, Iordan Hagi-Iordan, încă mai stacojiu.

Femeia îl măsură fără să răspundă și-i întoarse spatele.

Anton Mușat se lăsă dus de mînă la masa ei, ca un copil care s-a rătăcit.

Dar Fredy Goldamm dispăruse. Găsise că e mai prudent.

Patronul făcu semn jazurilor, iar alămurile izbucniră un dans voios, frenetic, nebun, ca să acopere glasurile.

Cînd au plecat toți cei de la masa lui Iordan Hagi-Iordan și alții de la alte mese, Scarlat Bosie rămase în urmă și vru să cheme cu o implorare languroasă privirea femeii. Femeia răsuci disprețuitor capul și începu să toarne cafea neagră în ceașca lui Anton Mușat. Prințul Anton stătea cu

mîinile pe genunchi și poate nici nu pricepuse ce s-a întîmplat cu el.

— Ține-mi, te rog, haina, domnule Bosie! rosti Ana.

Guță Mereuță i-o luă din mînă și se oferă să i-o țină el. Prin oglindă, Ana îl văzu deodată învăluind-o cu o privire pe care nu i-o cunoștea. O privire care era, desigur, cea adevărată, a lui, cînd credea că nu i-o surprinde nimeni. Iar din privirea aceea Ana înțelese cu o rece cutremurare pînă în tălpi că el **știe**.

V

„GROAZNICUL ASASINAT”

Brusc, în larma voioasă și fără presentiment a străzii un strigăt strident a săgetat:

— Citiți ediția speciala!... Speciaaala!

Și îndată o ceată de demoni cu pieptul în dezmaț, cu picioarele desculțe, cu părul vîlvoi au izbucnit întrecîndu-se în răcnet:

— Ediție specială!... Groaznicul atentat! Primul-ministru asasinat!

Demonii negri zvîcnesc printre automobile și cai, șerpuiesc pe sub oiști. Dau buzna, și într-o singură clipă au improșcat strada pînă la celălalt capăt cu chiotul care poate e mincinos.

Cinci mii de mîini au smuls foile cu litera udă. Zece mii de ochi devoră avid litera lată, gigantă. Surîsul de adineaori a încremenit uluit.

În văzduhul electric cutreieră suflu de catastrofă. Glasurile s-au înecat de stupoare.

Au apărut din pămînt, patrulînd cadentat, soldați cu arma la umăr, încinși cu cartușiere pline. Semnale ascuțite, stră-punse sfîșie timpanul prelung din gardist în gardist. De unde tălăzuiește atîta norod? Tumult de întrebări și răspunsuri. Brațe agitate. Urlet de claxon. Tropot sonor de copite. Fîlfie peste capete foile ziarelor albe cu litere negre: „Speciala! A apărut speciala! Groaznicul asasinat!”

Trece vertiginos un automobil ministerial, spintecînd zăga-zul de piepturi. Și altul. Și încă unul. În toate sînt oameni cu haine întunecate și uniforme, oameni cu buzele strînse și cu privirea gravă în gol. Și toate gonesc într-acolo.

Acum știi că telefoanele zbîrnie neîntrerupt, și ca pe spițe de sîrme vestea a fulgerat centrifug pînă la marginea ultimă a țării.

— Primul-ministru asasinat!

Ce importă? Undeva, într-o vîlcea de sub cerul imobil și indiferent, un plug trage cuminte brazda cea grasă.

Sună lin o talangă de turmă. Scîrîie care pe drumuri do-moale de țară. Vîntul alină lanul cu verdele fraged.

Se aude în luncă și un cîntec. Totul e calm, cum a mai fost.

Viața nu se oprește pentru atît!

Costea Lipan se întoarce de la fereastră. Deschise ser-tarul mesei și scoase revolverul, mic, negru și plat.

Îl jucă în palmă, cum văzuse și invidiase. Îl aruncă, îl prinse, îl răsuci, pînă cînd metalul fu cald de căldura sor-bită din sîngele lui.

Îl puse la loc și abia a trîntit sertarul, că iar îl deschise și iar începu jocul cu arma fascinatoare.

Nu s-a oprit să asculte decît cînd a auzit pași separîn-du-se de ceilalți pași și înaintînd pe scările lui. Pași ușori de femeie. Cu o zvîcnire scurtă a inimii, s-a răsucit așa cum se afla, în picioare, rezemat de masă, cu jucăria de oțel în palmă. Pașii aceștia parcă îi recunoaște. I-ar fi vrut ai femeii din noaptea și ceața de atunci.

De cînd o aștepta!

Îi salvase poate viața. Acum voia s-o vadă cum arată. Și cît s-a schimbat. Cît de deplin salvase o viață. Pentru altceva de ce-ar fi așteptat-o oare?

Pașii s-au oprit. Dincolo de ușă ghici o șovăială inti-midată. Poate nu crede că mai stă aci. Poate pînă sus ho-tărîrea s-a sleit. Cunoaște aceasta. Prea bine, din tortura propriilor sale hotărîri de atîtea ori ostenite, el cunoaște aceasta. Desluși foșnet de manta cauciucată, de ploaie.

Așteptarea fu peste puterea oricărei răbdări.

Chemă:

— Intră! fără ca mîna de afară să fi bătut.

Ușa se deschise cu precauție. Prea încet. Prea încet. Prea...

— Sabina! exclamă dezamăgit.

Era numai Sabina. Iar ca să-și stăvilească bucuria care, împotriva vrerii, îi năvălea totuși fința, își încruntă sprâncenele, săpînd între ele cutele adînci din anii cînd era încă acasă. Anii cînd Sabina descoperise că această încruntare îi gravează în frunte un U; „Inițiala ta! Stigmatul tău... U! Ură!”

— Costea! Bine că te-am găsit, dragul meu Costea! înainta Sabina, înaltă și sprintenă, după cea dintîi șovăire, din prag.

Se repezi să-i cuprindă gîtul. Nu se văzuseră de patru ani.

Costea Lipan se feri.

— Bagă de seamă să nu atingi aceasta! anunță, săl-tînd revolverul în mînă, și în aceeași clipă se simți scăzut în ochi lui, fiindcă i se păru că a rostit cuvintele teatral.

De altfel, teatral era tot jocul cu această jucărie a morții. Fiindcă mai rămăsese ceva copilăros în el, cu toate încruntările dintre sprîncene și privirile-i sumbre. De atunci nu poate rezista ispitei. Dar foc n-a tras niciodată și nici nu i-a venit în gînd să încerce a învăța să ochească la țintă.

Bagă de seamă!... repetă încă și mai cavernos.

Sabina nu ținu socoteala de avertisment, strîngîndu-i umerii și îmbrățișîndu-l.

Numai după aceea, cînd se desprinsese de el, se alarmă:

— Ce însemnează aceasta, Costea? Ce e aceasta?

— Cum vezi... Un revolver și nimic mai mult! vorbi Costea cu o tăgăneală indiferentă, de care fu și de aceea îngrijorat, fiindcă și aceea îi suna nefiresc.

— De ce umbli cu un revolver? Ce vrei să faci cu un revolver, pentru numele lui Dumnezeu,

Costea? se sperie și mai copilăros Sabina, deși nici ea nu mai era o copilă.

— Nu vreau să fac nimic alt decît ceea ce se poate face cu un revolver. Mă amuz! Eu lovesc întotdeauna aici! spuse, atingînd tîmpla Sabinei cu țeava circulară și rîzînd, cum credea el, satanic.

Sabina se trase un pas îndărăt, înfiorată de atingere.

— Costea? Ce sînt glumele acestea sinistre?... Ah! ai rămas tot așa! Strînge, te rog, oroarea aceasta și as- cultă-mă, să-ți vorbesc. N-am venit pentru glume, Costea!

Costea Lipan aruncă revolverul în sertar și împinse cu- tia. Nu fiindcă așa îi ceruse Sabina. Ci fiindcă atît cît îl simțea în mînă, nu putea rezista ispitei să-și dramatizeze gestul și glasul.

E tot ce-i lăsase în urmă omul străin și poate nebun, poate fanatic, impostor poate. Celebrul Spartacus, sau parodia lui poate. Acum nici n-ar mai ști ce să creadă.

Cînd arunca arma în sertar, închidea acolo și fascinanta ispită.

Din nou era el, cel dintotdeauna. Costea Lipan, cu, U, semnul urii, brăzdat pe frunte, dar incapabil să strivească, o furnică sub talpă.

— Te ascult! se așeză pe marginea mesei, cu picioarele atîrnate. Ia loc, te rog! N-ai prea mult de ales. Aci, pat! Dincoace, scaun!

Cu neplăcere se întreba dacă și în această insistență să atragă luarea-aminte asupra mobilierului sumar și a încăperii sărăcicioase nu scotea cumva cornițe subțiri o fanfaronadă absurdă și inutilă. „De ce nu sînt natural? De ce nu mai pot oare să vorbesc cum ne înțelegeam cînd eram copii?”

Sabina își desfăcu nasturii impermeabilului pudrat ar-gintiu de bura de afară. Îl dezbracă și

Îl atîrnă în cuierul pe care l-a descoperit îndată, cu instinctul de interior al oricărei femei, în cîteva minute, la dînsa acasă oriunde. Gîndi: „Aici se cunoaște lipsa unei mîini de soră sau de iubită: Totul e prăfuit și lipsit de grație. Rece și trist! Masa trasă coala, ligheanul acesta de tablă acoperit, oglinda îndreptată în cui; aceste mărunte modificări ar fi luminat îndată totul. Aici n-a fost niciodată o floare într-un pahar. Cît e de singur! Cît e de singur și de nefericit!”

Se așază pe marginea patului. Amîndoi se privesc.

Au măsurat cît se schimbaseră amîndoi.

Sabina îl găsi mai colțuros, voluntar, agresiv și enigmatic, în înfățișarea aceasta cu începutul de bărbăție împlinită, suprapus pe trăsăturile adolescentului rebel, de ieri. Pentru dînsa fusese întotdeauna un inspirat, un om tare, un răzbunător social. Era numai un tînăr chinat de luptă cu el însuși.

Dar ea îl admiră fiindcă a plecat de acasă și fiindcă a rupt cu toții, ca să-și îplinească destinul lui mesianic, deși dînsa venise tocmai ca să-l întoarcă de unde plecase.

Costea o admira altfel. Nu mai recunoștea în domnișoara aceasta frumoasă și zveltă pe Sabina lui de acum patru ani. Se mlădiase în linii subțiri și în curbe fine. Doar ochii mai erau aceiași, cu lucirea lor neagră de antracit: „Ochii ei, de galoși Tretorn”. Și poate în ei chiar lucirea din adînc era alta. În domnișoara aceasta, parcă străină, nu mai exista nimic din Sabina drăcoasă, cu nasul turtit de geam, cînd privea afară spectacolul vieții și se bucura de toate, de tot, ca de tot atîtea nebnaticități desfătări, ca de tot atîtea făgăduieli ale zilei de mîine.

Se scutură: „Cad în sentimentalism. M-am eliberat de tirania familiei, și iată că e destul să apară unul dintre ei, ca să mă încleie în duioșie mălăiață. A devenit ceea ce trebuia să devină. O domnișoară probabil cu fumuri și care fără îndoială a început să charlestoneze. Are desigur un flirt. Mîine va aștepta să se mărite, ca Ana, cu cel dintîi imbecil pus de alții în cale. Ce vrea de la mine? Ce mai vor de la mine?”

— Aștept! anunță scurt.

Sabina veni la el și îi puse mîinile pe umeri, privindu-l în ochi cu blîndă iubire.

— Costea, te rog să nu-mi vorbești așa!... Nu merit să-mi vorbești cum faci tu cu ceilalți. Și te rog să nu întreb nimic, numai să mă ascuți... Să mergi cu mine să o vezi pe **maman**. Te roagă ea să vii. Te rog eu!

Costea îi desprinsese mîinile încet.

— Ai urcat scările degeaba, Sabina. Știi bine că am plecat să nu mă mai întorc niciodată. Nu mai avem nimic de spus.

— Dar te roagă **maman**, Costea... E în interesul tău. Pentru tine.

— Dragă Sabina, de mine îmi port eu de grijă. V-am spus că...

— Tu nu știi cît e de grav, Costea! Întrerupse nerăb-dătoare Sabina. Altfel nu veneam... Îți mărturisesc că am plecat cu gîndul să te mint.

— Începi frumos! observă el ironic.

— Lasă-mă, te rog, să urmez. Ascultă...

— Poftim! se uită Costea în tavan, ca să arate cît de puțin e dispus să asculte dacă Sabina crede că există ceva care să-l poată aduce acasă.

— Mă gîndeam să te mint, Costea. Să-ți spun că **maman** e bolnavă grav și că de aceea te cheamă. Am ți-nut hotărîrea pînă aci sus, la ușă. Și aci am înțeles că nu te pot minți. Între noi n-a fost niciodată minciună și

ipocrizie... Am să-ți spun așadar lucrurile cum sînt, adevărul...

Sabina se așează la loc, pe marginea patului acoperit cu pătura sură, și povesti.

Erau într-adevăr știri care nu puteau să-l lase nepăsător pe Costea Lipan, oricît își impunea el să pară că ascultă în silă, uitîndu-se în tavan, pe pereți, la vîrfurile ghetelor, ca un om obligat să aștepte sfîrșitul unei istorii plicticoase.

Înțelese că a devenit un obiect de preocupare, ca ostacul de război. Înțelese că îl așteaptă un ceas greu.

Întîmplările ajunseseră aci prin peripeții turburi, pe care Sabina le pricepea numai pe jumătate.

Gică Elefterescu, din cine știe ce pricini, hotărîse să facă pace cu Iordan Hagi-Iordan. Se pare că se temea acum de el. Îl chemase pe Constantin Lipan și îi ceruse să suspende urmărirea și să închidă dosarul. Constantin Lipan refuzase. Își înaintase demisia. Ministrul nu i-o primise. Avea tot interesul ca afacerea Petrolul—Iordan Hagi-Iordan să fie închisă numai de cel care o deschisese, fiindcă actualul procuror general se bucura de prestigiul unui fanatic al justiției, incoruptibil. Numai el ar fi putut înmormînta cu toate onorurile această istorie care dura de patru ani.

Discuția s-a oprit aici acum cîteva zile. Ieri ministrul l-a chemat din nou și i-a pus înaintea un dosar al lui Costea, alcătuit de Siguranța generală. I-a arătat că dacă nu s-a atins nimeni de Costea pînă acum, aceasta a fost numai grație lui. Dar că acum nu mai poate tolera un asemenea scandal. De altfel, chestiunea e de resortul justiției militare și al ministerului de Interne. După cele ce s-au întîmplat la grevele de cărbuni, ciocniri cu armata, salve, răniți și morți într-o parte; după

sîngeroasele ciocniri studențești pe de altă parte, guvernul e dator să ia măsuri

severe... Concluzia a fost netedă: ori procurorul general renunță la capul lui Iordan Hagi-Iordan, ori Costea va fi dus în douăzeci și patru de ore la Jilava. Constantin Lipan, firește, a respins tîrgul, anunțînd totodată că-i este indiferent ce se întîmplă unui individ pe care de mult nu-l mai consideră copilul său.

Astăzi ministrul a schimbat tactica și ordinea de bătaie și a reluat atacul pe alt front. A sunat pe Elena Lipan la telefon și i-a vorbit. A trimis-o pe Elvira Elefterescu să-i arate în culori patetice tot ce-l amenință pe Costea. Amîndoi au rugat-o să pună toată energia de soție și de mamă pe lîngă Constantin Lipan ca să-și salveze copilul. Sînt interese mari la mijloc. Dictate din loc înalt. Gică Elefterescu pretinde că el numai transmite dorința celor hotărîți să-l cruțe pe Iordan Hagi-Iordan cu orice preț. Dacă pînă diseară la nouă procurorul general nu înțelege să se supună acestor interese superioare de stat, atunci la noapte, cel mult mîine dimineată, Costea va fi dus între sentinele, cu lanțuri la mînă.

Elvira Elefterescu n-a uitat să pomenească și tot ce-a făcut bărbatul ei pentru dînșii și ceea ce s-ar putea să mai facă pentru toți: pentru Constantin Lipan, pentru Annie, pentru Nellu și chiar pentru Sabina, cînd va termina facultatea. Și-a exprimat îndestul de bine simțit decepția că la atîtea dovezi de prietenie li s-a răspuns cu atîta ingraturitudine.

Pe urmă Elvira Elefterescu a plecat. Telefonul și-a încetat zbîrnîitul. Acasă a rămas Elena Lipan să-și frîngă mîinile.

— Costea, mă ascuți? se apropie Sabina de încheiere. Trebuie să vii! Gîndește la biata **maman**... Ea nu îndrăznește să spună ceva lui **papa**. Știe că nici nu suferă să-i vorbească

nimeni, niciodată, despre asemenea lucruri. Tot așa, nici pe tine nu vrea să te împiedice de la nimic. Dar vrea să te vadă. Să știe ce ai intenția să faci... Haide, spune că vii! Costea, la ce te gîndești? Unde te uiți tu acum?

Costea, balansînd picioarele pe marginea mesei, după ce sîrșise de privit tavanul, pereții și vîrfurile ghetelor, căscă, deși nu-i venea de fel să caște.

Întrebă:

— Aceasta e tot?

— Ce mai vrei să fie, Costea? Cred că atît e destul...

— Ascultă, Sabina... La ce facultate te-ai înscris tu?

— La Litere... De ce întrebî? nu înțelese Sabina.

— Credeam că la Drept. Ca să continui dinastia ilustră de jurisconsulți Lipan-Mereuță, spre gloria dreptății, patronată de domnul Gică Elefterescu. Eu m-am lăsat de astea! Am renunțat...

— Cum? Ai părăsit facultatea? se sperie Sabina. Atîția ani pierduți?...

— Te asigur că nu-s pierduți! Pierduți erau dacă aș fi continuat... Ce mare ispravă să fac eu cu o diplomă de jurist? Să ajung un magistrat ca **papa**, victimă a intrigilor și a târgurilor pe care vii să mi le propui tu? Sau ca proboscidianul nostru cumnat, Guță Mereuță, **alias** Georges Mereutza? Să ajung o caiafă a baroului ca Gică Elefterescu, ministrul Justiției și fariseul dreptății? Mai va, scumpă surioară! M-am supus acum patru ani la dorința familiei fiindcă nu aveam încotro... Și-am mers stupid înainte, în virtutea inerției... Abia acum m-am luminat! Mă înscriu la Medicină. Cel puțin așa am libertatea totală să pot fi de folos cuiva.

Celor mulți, care suferă și mor cu zile și fără luminare în țara asta oblăduită de feluriții Gică Elefterești.

— La Medicină? Atunci e bine, Costea! se împacă Sabina cu gândul. Poate chiar foarte bine!... Să revin la ce-ți spuneam...

— Revino, dar scurtează povestea! Pledezi și lung, și slab, și inutil o cauză pierdută. Ai dreptate! Recunosc și eu: e bine, chiar foarte bine că nu te-ai înscris la Facultatea de drept, să preiei tradiția familiei Lipan-Mereuță. Fiindcă nu avem încă femei magistrați, ce-ți rămînea să faci cu diploma?... Te apucau de avocatură, în loc să iei mătura de coadă, și, după cît de anemic și fără efect constat că pledezi, aveai toate șansele să devii o celebritate somniferă a baroului...

— Costea, n-am venit la tine ca să mă supăr pe glu-mele tale răutăcioase. N-am urcat scările pînă aici pentru aceasta...

— Regret, Sabina. E tot ce-ți pot servi! sări Costea de pe marginea mesei unde stătuse și ducîndu-se lîngă fe-reastră să privească jos strada și nu numai strada.

Ci mai ales locul din fața oglinzii de frizerie, unde știa că se află întotdeauna, la ceasul acela, un om care îl așteaptă.

Omul lipsea. Curios! Acum mai mult decît oricînd era firesc să fie prezent. Acum, cînd în astă seară ori mîine dimineată avea să-i bată la ușă: „În numele legii, te declar arestat!”

Sabina se apropie de el. Îi puse brațul pe după gît și îl întoarse spre ea.

— De ce nu vrei să mă ascuți, Costea? Fă aceasta pentru **maman**. Vezi, eu n-am trecut niciodată peste cu-vîntul tău. Mi-ai spus să nu te caut niciodată. M-am supus... Poate simțeam nevoie să vin la tine. Eu numai cu tine mă înțelegeam. De multe ori mă sufoca și pe mine

viața aceasta uscată de acasă. Ne vedeam risipiți în orașul acesta toți, parcă am trăi fiecare în altă planetă. Deoparte Annie, de alta tu; acasă eu și Nellu, străin; **papa** și **maman**, cum îi știi, cu toată discuția lor redusă la o sută de întrebări și răspunsuri monosilabice. Îmi era dor atunci de tine. Nu-ți închipui tu ce dor! Și totuși, nu veneam! Dar acum mi-am călcat cuvîntul pentru biata **maman**. Fă aceasta pentru dînsa!... Tu nici nu vrei să mă asculți, Costea... Unde te uiți?

Costea de desfăcuse din brațul ei cuprins după gît și privea absent, pe fereastră, în stradă, unde soarele se amesteca oblic cu bura de ploaie, într-un joc luminos și plin de gingășie al cerului.

— Unde te uiți tu? repetă Sabina.

— Mă uit jos, cum vezi. La această Calea Victoriei, pe care probabil n-am s-o mai pot contempla multă vreme de la aceeași înălțime. Adun ultimele impresii...

— Ce vrei să spui, Costea?

— Nu vreau să spun nimic. Doar tu m-ai anunțat destul de clar că în astă seară sau mîine dimineată cel mai tîrziu voi fi înțărcat de acest spectacol. E întîia oară cînd am să regret Calea Victoriei. Privește și tu, Sabina!... Îmi plăcea de aici să mă uit în fiecare zi. Este un om care m-a învățat să văd cu ochii reci, lucizi. De aici văd vier-

mii și pe cei care strivesc viermii. Învăț să-i urăsc și pe unii, și pe alții. Pe viermi, fiindcă se lasă striviți. Pe cei- lalți, fiindcă strivesc. Îi vezi?...

Sabina aruncă o distrată privire de-a lungul străzii, cum se vedea de sus, în irizația fină a picăturilor aurite de soare, cu lanțul vehiculelor și cu furnicarea neagră a trotuarelor. Gîndul ei nu-i era însă acolo, ca altădată, cînd o copilandră trepida de

nerăbdare într-un vagon de tren, abia așteptînd să contemple mai repede freamătul mul-țimii de pe Calea Victoriei.

Stăruie, scuturîndu-l de umeri și căutîndu-i în ochi:

— Te-ai decis, Costea? Nu e timp de pierdut.

— Ce să decid? N-am nimic de decis. Rămîn aci și aștept. Ceea ce poate să se mai întîmple e fără impor- tanță și banal. Se întîmplă cîtorva sute de oameni în țara românească pe an. Și cîtorva zeci de mii, în toată lumea. Regret, doar, că timpul acela care-mi era prețios l-am pierdut. N-am făcut nimic. L-am pierdut vorbind și trîndăvind. Amînînd... Nu bănuiam că am să devin atît de repede ostatic în mîna domnului Gică Elefterescu. Poate că, dacă știam, m-aș fi grăbit să fac altceva, orice, în acești ani, cînd m-am mărginit la vorbe și iar vorbe, fugind laș de fapte. Acum nu-mi rămîne decît să aștept mesagerii domniei-sale.

Vorbind, Costea se întoarce la masă, trase sertarul și începu să joace din nou revolverul în palmă. Aruncîndu-l, prinzîndu-l, răsucindu-l, pînă metalul răcit se încălzi și prinse viață.

Sabina îl privea cu inima golită de sînge. Nu-și putea înăbuși o ciudată pornire de admirație. Ce tare era, așa, cu fruntea lui pătrată și încruntată! Cu semnul urii scris deasupra sprîncenelor și cu părul lui aspru, de sîrmă! N-are să se dea în lături de la nimic. El trăiește pentru alții.

Mai încercă o dată, punînd mîna pe oțelul plat:

— Încetează, te rog, Costea! Și haidem!

— Ți-am spus că nu mă mișc de aici. Rămîn să-i aștept. Vreau să vadă că nu mă tem și că nu fug. Iar dacă ții să-mi faci o plăcere, Sabina, lasă-mă acum singur... Am hîrtii de ars. Scrisori. Trebuie să mă pregătesc pentru o ispășire pe care o merit după judecata mea, nu a lor, și

care nu se știe cât va dura. Nu vreau să te găsească și pe tine aci. Complici inutil situația domnului procuror general.

Spunînd, desprinsе pardesiul Sabinei din cuier și o sili să îmbrace mînecele. O duse pînă la ușă.

— Lasă-mă să te sărut măcar, Costea.

— Despărțirea condamnatului de moarte? Traviata! rîse Costea, dar întoarse capul, să nu i se vadă ochii.

Pașii Sabinei se mai auziră un timp coborînd treaptă cu treaptă. Pe urmă se topiră în ceilalți pași.

În Calea Victoriei, Sabina nu știu încotro să apuce. Norii retrași dezveliseră o jumătate de cer. Albastrul se boltea mai adînc. Pudra străvezie de picuri dura încă, pulverizată din senin și scînteind diamantin în snopii de raze.

Văzduhul era înviorat de capricioasa scrimă dintre ploaie și soare. Asfaltul ud se zbicea văzînd cu ochii, în insule albe. Trecătorii își încetiniseră mersul, ca să se bucure mai îndelung de clipa aceasta rară, cînd și cerul voios pare că și-a luat încruntările în joacă.

— Unde alergi, păpușico? spurcă puritatea clipei, cu zîmbet libidinos, un băiețandru fardat și cu tăietura hai- nelor exagerată pînă la caricatură, rezemat de bara unei vitrine.

Sabina trecu mînioasă, fără să privească în urmă. Alerga într-adevăr. Atîta lumină, și atît soare, și divinul aer împrăștiat îi strînseseră inima, gîndind la Costea cel ră- mas în camera deșartă și ostilă de sus să aștepte ceasul cînd o mîină va bate implacabilă ca destinul în ușă. Fusesе prea copilă. Costea n-o luase în serios. Ea nu știuse să-i cîntească hotărîrea. Era nevoie de altcineva, autoritar. Un prieten. Își amintise că acum patru ani, înainte de a pleca de acasă, Costea vorbea despre un asemenea prieten. Ion Ozun, redactor la **Voința**; tînărul

acela cu pălărie mare și cu părul pletos, care i-a smuls de pe linia ferată, din calea expresului, în noaptea când soseau în București.

La el alergă.

Poate întâmplarea din noaptea aceea fusese un avertisment profetic. El, cu mâini puternice, îi trăsese din fața primejdiei. Tot el va ști acum, cu un braț tot atît de puternic, să-l ocrotească pe Costea. Să-i dea un sfat, să-l

adăpostească undeva, să-l convingă ce zădarnică bravură e să aștepți cu mâinile încrucișate o amenințare care s-a anunțat. Poate încă de-o mai gravă și urgentă importanță, să-l împiedice de la cine știe ce nebunie. De ce revenea Costea mereu la revolverul oribil? „Eu lovesc întotdeauna **aici!**” Părea hipnotizat de arma ucigașă.

Sabina mai înteeți pașii.

Urzea cu imaginația scene sîngeroase, după chipul și asemănarea peripețiilor de film, cu lugubre tainite de conspiratori și cu mai lugubri spioni, dînd tîrcoale în noapte, cu mâinile încleștate pe revolver. Ușa de sus, zăvorîtă... O somație, două, a treia: un umăr aruncînd scîndura în țandări! Costea rezemat de masă, cum l-au găsit, descărcînd calm gloanțele pînă la ultimul...

Urcă într-un suflet scările redacției, printre afișele roșii, unde un pumn gigant zdrobea infime gîngănii omenești: „**Voința!**” „Citiți **Voința! Voința** exprimă dîrz voința tinerii generații!”

În patru ani, **Voința** își afirmase cu succes, mai mult decît voința dîrză a unei generații, îndeosebi dreptul său nu mai puțin dîrz la viață. Din gazeta sărăcuță dar bătăioasă, ospitalizată în cele trei camere dosnice ale **Universului**, în schimbul unor servicii achitate cu prisosință, astăzi devenise un abil și mare

cotidian, temut și lingușit de oamenii tuturor partidelor, cu local propriu, cu o armată de reporteri și cu anticameră întotdeauna ticsită de toți necăjiții pământului. Astfel se împlinise enigmaticul oracol al lui Mirel Alcaz, când afirmase că independența e un ce foarte prețios, care se vinde foarte scump.

În această spațioasă, impunătoare și totuși prea strîmtă sală de așteptare pentru alaiul de solicitanți fu invitată și Sabina:

— Domnul Ion Ozun e în conferință cu domnul director. Pe cine să anunț?

Sabina își înscrise numele pe foaia de hîrtie și începu să aștepte, alături de inventatorul nenorocos, chel, cu fruntea bombată și cu barbă de gnom. Inventatorul se strînse politicos în capătul banchetei. El aștepta resignat în această anticameră a speranțelor, cum aștepta în fiecare zi de ani și de ani, oriunde credea că va descoperi în sfîrșit cineva să-l asculte. În chelia sferică și lucie radiau

fire de păr diafane ca un nimb de argint în bătaia soarelui revărsat pe fereastră. Se simțea în elementul său, în toate sălile cu oameni pe scaun, gemînd, consultînd ceasurile, oftînd, citind de două și de trei ori aceeași pagină de ziar și tresărind de cîte ori se deschidea ușa. Poate uitase ce mai căuta și ce mai spera. El pornea în fiecare dimineată de acasă și se întorcea în fiecare seară la planurile,

devizele și laboratorul lui, după ce colindase toate anticamerele din București. Și poate ultima descope-rire și cea mai de preț era aceea pe care o purta filozofic cu el din anticameră în anticameră, ignorînd-o: Elixirul răbdării.

— Poftiți, domnișoară! Domnul Ozun vă așteaptă.

Sabina păși după ușier.

Inventatorul cu nimb subțire de argint nu se miră și nu fu indignat că alții, veniți mai târziu, îi trec înaintea. L-ar fi surprins desigur o abatere de la această imuabilă rânduială.

Prin săli reporterii și redactorii ucenici plescăiră din limbă, admirativ:

— Teribil braconier, Ozunul nostru! Numai lui îi pică toate nevăstuicile extra! Vin singure la laț!...

— Luați loc, domnișoară. Vă stau la dispoziție.

Ion Ozun așază un scaun în fața biroului. Avea un birou cum visase: cu telefon și cu numeroase butoane de sonerii.

— Dați-mi voie să vă prezint mai întâi pe directorul nostru... Domnul Mirel Alcaz.

Mirel Alcaz rămăsese înadins ca să afle ce poate voi de la dînșii fiica procurorului general.

Cunoștea conflictul dintre el și ministru pe chestia Petrolul—Iordan Hagi-Iordan.

Gică Elefterescu îl rugase chiar să pregătească atmosfera pentru o apropiată închidere a dosarului. Și dăduse să înțeleagă că nu i-ar displace de fel oarecare aluzii mai apăsate la excesul de zel al unor magistrați atinși de delir persecutoriu și primejduind cu șicanele lor reputația oamenilor de muncă și de energie, care salvează prosperitatea întreprinderilor financiare și industriale într-o vreme când creditul țării e atît de zdruncinat. Iordan Hagi-Iordan își asigurase la rîndul lui bunăvoința **Voinței** prin

omul cu fața măslinie, confident nedespărțit în timpul din urmă și mijlocitor care condusesese cu machiavelică ferocitate condițiile împăcării cu Gică Elefterescu.

Procurorul general n-avea astfel de ce se bucura la **Voința** de o presă prea blajină.

Sabina privi drept în ochii lui Ion Ozun. Așa cum privea ea întotdeauna. Nu-l recunoștea pe tânărul acesta cu haină croită după ultimul jurnal și cu părul lins, pomădat, domesticit din romantica dezordine a pletelor de odinioară.

Presimți că altfel ar fi vorbit „celuilalt”, mai hirsut și mai direct, mai simplu, în portul lui boem.

Dar „celălalt” nu mai exista!

— Domnule Ozun, știu că sînteți prieten cu fratele meu, Costea! De el e vorba...

Sabina se opri și ridică genele lungi spre Mirel Alcaz.

Directorul **Voinței** înțelese și își luă ziua bună:

— La revedere, domnișoară! Și țin, înainte de a pleca, să vă asigur că ziarul nostru vă stă la dispoziție oricînd și oricum pentru fiica domnului procuror general și pentru sora frumoasei doamne Annie Mereutza... Dragă Ozun, cînd termini treci pe la mine!... Se întoarce un pas din prag, să adauge confidențial: Domnișoară, simt datoria să vă previn. Nu-i ascultați madrigalele!... Acest Ozun e cel mai teribil braconier al redacției noastre! Dă zbranca, vî- nînd pe teritorii străine și în special prin vînatul interzis. Pentru el nu există lege, teamă de Dumnezeu, măsură!...

Ion Ozun rîse încîntat de sine și de această pizmuită reputație, puse o țigară între buze, oferi alta Sabinei și fu surprins că e refuzat.

Sună.

Avea chibrituri, dar nu putea rezista plăcerii să se afle servit, să sune, să distribuie ordine, să flecărească la te- lefon, să concentreze în jurul lui toată atenția celor mai puțin privilegiați de ursitoare!

— Foc, Niculae! Am cerut foc... Lasă chibriturile aici... Și pentru oricine mă caută, sînt plecat. S-aștepte!

Neculai servi foc. Lăsă cutia cu chibrituri și se duse să împărtășească ușierilor celorlalți că domnul redactor Ion Ozun iar a pus mîna pe o bombonică de fată. De-geaba mai cerea foc, că i se aprinseseră călcîiele și fără chibrit, la clipeală!

Era același Neculai care într-o dimineață cruntă de foame îi adusese lui Ion Ozun, pe o tavă, paharul de apă rece, după ce așteptase alături de inventatorul ne-norocos, cu barba de gnom și fruntea nimbată. Neculai se strămutase de la celălalt ziar după Mirel Alcaz.

Atunci Ion Ozun își jurase să-l copleșească de bac-șișuri princiare, fiindcă n-avusese de unde să-i arunce o singură monedă de doi lei. Acum îl copleșea cu amenzi de cîte zece ori pe-atîta. Neculai nu se mîhnea. Îl admira.

— E vorba de frate-meu, Costea! reluă Sabina. Fiindcă știu că sînteți prieteni buni...

— Eram, pot spune, domnișoară. Eram!... De un timp încoace mă evită. Îi par desigur un prea infam burghez.

— În acest caz... vru să renunțe Sabina.

— Aceasta nu însemnează nimic, domnișoară. Eu îi păstrez aceeași prietenie... Sînt cîteva luni de cînd nu ne-am văzut. Aș fi încîntat să găsesc un pretext și să ne apropiem din nou... Mai ales cînd aceasta s-ar face prin mijlocirea unei domnișoare atît de nostimă și irezistibilă ca mata...

Sabina roși de indignare. Pentru ce venea ea! Și ce-i spuneau oamenii aceștia!

Înciudat pe cele ce spusese era și Ion Ozun. Cum de nu găsise alt compliment mai puțin uzat decît ieftinul „nostimă domnișoară”?

— Vă rog, continuați, domnișoară...

Prin fumul țigării, Ion Ozun admira frumusețea mlădie și fragedă a Sabinei, minunîndu-se prin ce extravaganță a

naturii a apărut într-o familie cu oameni zidiți din aluat vîrtos, ca fostu-i prieten Costea Lipan, sau uscați și mecanizați, ca maniacul Constantin Lipan, sau cu înfumurarea patriciană de contrabandă, ca doamna Annie Mereutza.

Sabina povestea. Ion Ozun privea.

Cînd sfîrși, hotărîrea lui era luată. Va merge la Costea. Dar nu pentru el, fiindcă de mult nu-l mai interesau toate rătăcirile lui de copil bătrîn. Ci pentru această domnișoară cu genele lungi și frizate, cu negrul ochilor atît de adînc și cu însuflețirea glasului într-adevăr atît de irezistibil convingătoare.

— Numai dumneata, domnule Ozun, poți să-l împie- dici de la cine știe ce nebunie. Mă tem pentru dînsul. Mi-e penibil să mărturisesc aceasta unui om pe oare abia l-am cunoscut...

— Dar, dragă domnișoară, prietenia dintre Costea și mine îmi dă dreptul să nu mă consider un necunoscut pentru mata! spuse Ion Ozun cu emfază. Că v-ați gîndit la mine, aceasta îmi pare o...

— Cu adevărat! Poate am avut o fericită inspirație. Aș fi regretat toată viața dacă nu aș fi încercat și acest ultim mijloc... se ridică Sabina, întinzîndu-i mîna.

Ion Ozun duse la buze degetele lungi și subțiri.

— Termin în cîteva minute cu directorul nostru, domnișoară, și într-un sfert de oră voi fi la Costea...

— Și încă mai cer ceva, domnule Ozun! Eu plec direct acasă și stau sentinelă la telefon. Aștept să-mi comunici dumneata în ce măsură ai izbutit să-l convingi.

— Domnișoară, dorințele matală sînt ordine! se înclină Ion Ozun cu o curtoazie larg

gesticulată, care l-ar fi lăsat cu gura căscată și cu ochii boldiți pe Bică To-mescu, primul său mentor și inițiator când a descins el din tren în acest București.

Deschizându-i ușa, o conduse pînă la scări.

Sabina descoperi afară că lumina clementă a soarelui e mai suportabilă și că voioșia trecătorilor e mai puțin respingătoare.

— Ce voia bibilica? întrebă Mirel Alcaz când Ozun intră în biroul directorial.

Lui Ion Ozun niciodată directorul **Voinței** nu i s-a părut o mai desăvîrșită canalie.

— Nimic interesant! răspunse cu nepăsare. Un mic serviciu pentru un frate al ei, cu care am fost prieten... Costea Lipan, dacă-ți amintești, cel care vorbea astă-iarnă la întrunirile risipite de poliție.

— **A propos** de acest Costea Lipan... Chestia Iordan Hagi-Iordan se complică. Se pare că amicul s-a impacientat și că pune condiții feroce lui Gică. Bietul Elefterescu m-a chemat la telefon extrem de alarmat. Mi-a spus, atît cît se pot spune lucrurile acestea la telefon, că Hagi-Iordan

i-a fixat termen pînă mîine la douăsprezece. Altfel, dă drumul la scrisorile lui autografe... După cît cunosc eu cuprinsul acestor scrisori, ar fi destul una singură ca să-l scoată definitiv din circulație pe Gică. Mă mir cum a lucrat atît de imprudent, chiar dacă e o poveste veche de acum șapte ani... Elefterescu a înnebunit! Constantin Lipan e nebun complet! Am spus eu că ăsta are să-i frîngă gîtul lui Gică!... Lui îi trebuia un om mai suplu... O mînușă s-o întorci pe dos și pe față; să se dea după mînă... Acum ar fi bucuros să scape de el, dar vrea să-l forțeze să-și dea demisia, fără ca publicul să facă apro-piere între această demisie și

scandalul Hagi-Iordan... În consecință, ne roagă să-i dăm o mână de ajutor. Să-l so- măm pe el, ca ministru de justiție, într-un articol cât mai violent, să ne răspundă cum tolerează un procuror general de speța catîrului de Lipan, al cărui copil e unul din cei mai primejdioși agitatori și rebeli. Probabil e vorba de acest Costea al dumitale.

— Dar nu-l văd agitator primejdios de loc! exclamă Ion Ozun. Îl cunosc bine. E un băiat foarte de treabă, cu o scrînteală revoluționară la cap... Aceasta are să treacă o dată cu tinerețea.

— Îl privește personal dacă are să-i treacă ori nu! strînse din umeri Mirel Alcaz. Principalul e că trebuie să-l servim neapărat pe Gică. Îi sîntem obligați pînă peste cap. Toți de-aici, și tu nu mai puțin. Plăcut ți-ar fi să-și amintească de articolul cu hoțul de pîine și cu demagogul său apărător, care și-a făcut carieră cu asta?... De altfel, obligați am rămas și față de marele pirat, Iordan Hagi-Iordan... M-am gîndit la tine. Un simplu articolaș. Un aldin. Patruzeci de rînduri. Uite chiar titlul: **Lipan și Lipan**. De o parte Lipan, procurorul; de alta Lipan, agitatorul. Colo, gardianul neînduplecat al ordinii și al legii, dincolo, dușmanul tot atît de neînduplecat al ordinii și al legii. Simetrie, paralelă, totul pe tavă, gata servit!...

— Dragă directoare, aceasta n-o pot face...

— Pentru bibilica de adineaori? rîse printre dinți Alcaz.

Ion Ozun își înghiți răspunsul care-i venise prompt pe buze. Numai tîrziu, după ce-l alungă, răspunse cu alte cuvinte, mai calm:

— Nu pentru domnișoara Lipan... Pentru fostul meu prieten, Costea Lipan... Știu că nu e agitator și că nu e primejdios...

— Prea multe știi! ricană directorul Voinței.

— Da, știu prea multe... Și chiar am să te rog, direc- tore, să-mi faci și mie o singură dată o concesie. N-am cerut **Voinței** nimic. Ții minte? Chiar de la început, cînd m-a pus dracul să scriu articolul ăla împotriva lui Gică Elefterescu, ți-am ascultat sfatul și nu l-am publicat în **Voința**, ca să nu-ți produc complicații... Am alergat cu el în dinți, să-l plasez aiurea... Așa că înțeleg ce se poate cere **Voinței** și ce nu! Trăiesc cu picioarele pe pămînt... Dar nu pot admite să-l atacăm pe procurorul general nici pe chestia aceasta stupidă și nici pe oricare alta. Ești și dumneata tot atît de convins ca și mine că e un om onest și scrupulos pînă la manie.

— Ce e aia onest? Maniac, da!

— Bine, maniac. Dar un maniac al onestității. Nu se prea găsesc asemenea maniaci pe toate drumurile! Fa- cem o crimă... Nu e omeneste și nu e în interesul gazetei...

— Ta-ta-ta!... Ai început să mă înveți pe mine ce e și ce nu e în interesul gazetei?... Ozun dragă, ți-a răsucit bibilica aia capul în doi timpi și trei mișcări. Nu te-am crezut așa de slab de înger. Am înțeles și eu măcar atîta...

— N-ai înțeles nimic, directore...

— Ascultă, Ozun! își pierdu răbdarea Mirel Alcaz. Nu vrei să scrii articolul? Haide, admit! Nu te constrîng... Dar te rog să nu-mi dai mie lecții. Aici eu sînt stăpîn și eu dau directive! Au început să mă plictisească ifosele de moraliști, de cugetători și de independenți. Dacă-ți place!... Dacă nu!... (Arată cu mîna spre ușă.) Necesari sînt toți, indispensabil nu e nimeni.

Ion Ozun avu o clipă fulgerarea amintirii, cînd un alt individ, la alt birou de director, aproape cu aceleași cu- vinte și cu același gest, arăta ușa reporterului politic Mirel Alcaz. Atunci el, într-o dimineată de foame după alte

dimineți de foame și de ger, în camera alăturată, de unde fără voie ascultase, își spunea că n-ar fi răbdat să tacă așa cum a tăcut Mirel Alcaz nici pentru toate diminețile de foame pînă la sfîrșitul vieții. Rolurile se schim-

baseră. Mirel Alcaz se afla într-un jîlt de director — iar el, Ion Ozun, tăcea.

Tăcea, cum tăcuse celălalt.

Directorul Voinței bătuse cu o mișcare impacientată car-tonul țigării în tabachera lată de argint, gata să rostească încă o dată: „Am terminat!”

N-a avut însă cînd să repete cuvintele, căci atunci ușa se trînti de perete și zvîcni în mijlocul cabinetului directorial Dima, reporterul fără pereche, care, ca Balsamo, e în aceeași secundă în douăsprezece locuri prezent.

— Ați auzit? Șefule, dă ordin să oprească ediția de provincie! Cum? Nu știți?... Primul-ministru a fost asasinat! Hîrtie!... Sună tipografia...

— Nu!... Ce-s basmele acestea? refuză să creadă, sărind de pe scaun, Mirel Alcaz. Am vorbit cu el la Cameră acum o jumătate...

— Șefule, de la Cameră vin. Acolo s-a întîmplat... Sub ochii noștri... Dați-mi hîrtie... Fă-mi loc... Mișcați-vă, fraților, că pierdem ediția...

— Dar e imposibil, Dima...

Reporterul, scurt, gras, asudat și gîfîind încă, se așează la birou, înșfăcînd blocul de hîrtie.

— Eu scriu faptele... Tu, Ozun, toarnă-i cîteva rînduri despre lipsa măsurilor de pază... Primul-ministru plătește, fiindcă guvernul a fost prea tolerant cu agitatorii. Șefule, tu scrie necrologul... Mort la datorie et ețetera, et ețetera...

— Tot nu înțeleg... Cum s-a întâmplat, **mon cher ami**? nu voia încă să admită Mirel Alcaz...

— Nu e timp de povești, șefule!... Ne iau ceilalți cu ediția specială înainte! scria Dima, zvîrlind foile cu iero- glife zgîriate cu creionul... În câteva vorbe, aceasta e... După ce-a răspuns la interpellarea lui Ioanițeanu, primul-ministru pleca la Senat!... Pe scări i-a ieșit un individ înainte... Pac-pac! două gloanțe în tâmplă... Primul-ministru n-a zis nici au, nici vai, nici pis; s-a lungit jos, și veș-nica pomenire!... Individul a dispărut... Ceea ce e nostim e că asasinul venise cu Turel Lampagiu, inspectorul de poliție. De-o lună se învîrtea tot printre oamenii poliției. Se dăduse drept agent secret străin. Îi dusesese cu zăhărelul pe toți... Gugumanii!... E, după cât se pare, un anarhist celebru și nu e la primul atentat... Dă ordin la secretariat

să pună un clișeu mare ... Îl avem pe cel de la banchetul de-acum două luni, la aniversarea lui de naștere! E bun și pentru necrolog... Sold general din cauză de deces!

În câteva minute, redacția **Voinței** fu un infern de sonerii zbîrnîte, de uși trîntite, de ordine strigate și contramandate, de oameni gonind și întorcîndu-se de la tipografie.

Penițele scîrțiau.

Foile nepaginate zburau pe măsură ce erau scrise, în subsolul unde rotativa înțepenise, așteptînd să zvîrle într-o jumătate de oră ediția specială cu litere ude, de-un lat de palmă.

— În ce an era născut?... La 64 sau la 65?

— Parcă-și luase doctoratul la Paris.

— De cinci sau de șase ori a fost prim-ministru? Ia vezi, bre, colecția!...

— Echipa! Dă ordin să fie gata echipa de vînzători!

În toate pîlniile telefoanelor, glasurile zbierau răgușit. După stupoarea din primul moment, senzația evenimen- tului cutreieră toate încăperile.

— A adus o fotografie!... Costin a adus o fotografie de la fața locului... Avea din întîmplare aparatul la el.

— Fuga la zincografie! Clișeu lat, pe trei coloane...

— Alo! Alo! Lasă-mă, domnișoară. Aci **Voința**.

Vo-in-ța! Dă-mi Siguranța generală! Dați-mi Internele! Alo! Camera!...

Mirel Alcaz încheiase necrologul și adăogă cîteva rînduri bine aduse din condei despre succesorul defunctului, care nu putea fi altul decît Gică Elefterescu... Așa îl cerea țara, așa îl voia partidul! Gîndi că acțiunile lui Iordan Hagi-Iordan au crescut vertiginos, ca și ale lui Gică. O singură scrisoare publicată mîine, în autograf, ar decide pentru totdeauna soarta lui Gică Elefterescu. Îl vede pe Iordan Hagi-Iordan frecîndu-și mîinile.

Își frecă și el mîinile.

Din asemenea complicații turburi un om îndemînatîc poate obține orice dacă e îndestul de independent să joace pe amîndouă tablourile.

Sună telefonista.

— Domnișoară, dă-mi casa Iordan Hagi-Iordan! Pe el personal. Dacă nu e acasă, dă-mi biroul Hagi-Iordan, sau „Petrolul”.

Așteptînd, deschise ușa de alături, să vadă ce face Ion Ozun.

La birou, Ion Ozun scria de zor un scurt și fulgurant articol, veștejind lipsa de energie a guvernului, care n-a știut să stîrpească din timp plaga agitatorilor și acum plătește. Uitase cele făgăduite Sabinei Lipan. Uitase existența

lui Costea Lipan. Mușcînd din cartonul țigării, se opri să rotunjească în gînd o frază de încheiere destul de pate- tică. Surîse încîntat cînd o găsi.

Mirel Alcaz se plecă și citi peste umăr:

— Ei bravo! Așa mai vii de-acasă, puiule!

— Vă cheamă la telefon casa Iordan Hagi-Iordan! anunță un ușier.

În cabinetul înalt, rece și luminos, procurorul general Constantin Lipan nu semăna niciodată cu omul cenușiu și timid care se strecura miop, confundîndu-se cu mulțimea fără nume a străzii.

Aici, un simțămînt aspru și drept al datoriei îi îndrepta umerii și îi învîrtoșa glasul. Pentru aceasta trăia. Aceasta îi vibra ca o strună întinsă toată ființa.

Iar cînd intra și ieșea de-a lungul culoarelor hîde, cu haotica larmă care transformă acest palat al dreptății într-un birt vulgar de gară, într-o cafenea de bursă și într-o hală de precupeți la taraba justiției, apariția lui amuțea deodată toate glasurile. Toți se fereau la o parte respectuos. Puzderia de martori, de împricinați gălăgioși, de avocați tîrînd după dînșii ghiozdane uzate, toată mulțimea cu miros de sudoare și cu masca de pe figuri sfișiată să arate goale aviditatea, teama, vicleșugul și minciuna — toată această mizerabilă puzderie deschidea potecă despicață să-i facă loc.

Chiar și în viesparul înveninat al „Urlătoarei”, de unde porneau slobozite poreclele infame și tocmelile cinice să cutreiere bîzîind din sală în sală și din etaj în etaj, chiar acolo numele lui era rostit fără rînjet. Nimeni nu-i desco-

perise o articulație șubredă în armura-i intact lipită de trupul lui slăbănog dar călit de-un jar lăuntric îndată ce pășea pragul intrării.

Constantin Lipan întrupa mistica justiției și toată haita scepticilor, care la început îl asemuiseră cu un grotesc Don Quijote luptându-se cu morile dreptății pentru o Dulcinee legată la ochi; sfârșise prin a recunoaște că ministerul a avut o mînă mai fericite decît merita.

În cabinetul înalt, rece și luminos, procurorul general Constantin Lipan veghea după parapetul dosarelor, cu spatele rezemat de spătarul scaunului înalt și drept. Numai de cîteva zile umerii coborau însă treptat și ochii se stingeau sub sticla ochelarilor, arătîndu-l așa cum îl cunoștea lumea dinafară de Palului Justiției, cînd se strecura neobservat, anonim și ghiontit printre trecători. De cîteva zile, trupul trudit se scorojea, încît părea că numai haina îl susține în cutele metalizate. Mîna osoasă întîrzia pe foile dosarelor. Creionul roșu îi luneca dintre degete.

Își aducea aminte tresărind. Corpul revenea la loc, cu umerii rectificați, ca o armă care s-a încărcat din nou, automat.

Așa l-a găsit acum două ore soneria telefonului, cînd Gică Elefterescu i-a vorbit ceva și el a răspuns: „Nu!” Așa l-a găsit și acum a doua chemare a ministrului.

Cu pîlnia la ureche, Constantin Lipan nu putea ști ce culoare cadaverică i-a golit obrazul de ultima picătură a sîngelui pe măsură ce asculta.

Răspunse totuși și de astă dată, răspicat: „Nu!”

Așeză cu meticulozitatea lui de miop pîlnia pe suportul de nichel. Dar mîna îi tremura. Își strînse cu o mare sfîrșeală între oasele degetelor tîmplele în care s-au înfipt dureros doi dinți de clește. Primul-ministru asasinat, și omul acela nu gîndește decît la tîrgul lui!...

Își trosni încheieturile degetelor. Se ridică și reveni la loc. În câteva clipe, vestea uciderii va cuprinde instantaneu tot orașul. Iar cea dintâi represiune va fi urgia împotriva tuturor suspectilor. A tuturor — și a lui Costea!

Se ridică iarăși. Nu mai orîndui hîrtille cu minuțioasă grijă de maniac. Nu mai închise sertarele. Își luă pălăria din cuier și ieși, grăbindu-se atît de neînfirea lui, încît

ușierul rămase privindu-l din urmă, cu mîna la gură și cu ochii holbați.

Colcăitul sălilor era același dintotdeauna. Încă n-a ajuns știrea. În cinci minute, toată mulțimea aceasta se va îmbulzi spre ieșiri, împinsă de bestiala curiozitate să afle, să strige, să alerge!... Constantin Lipan nu răspundea la saluturi. Nu le vedea.

Răsuflă ușurat cîpd căzu pe pernele taximetrului.

— Mai repede! Am spus, Calea Victoriei!

— Acilea e numărul?

— Aici.

Constantin Lipan plăti. Verifică mai bine numărul după însemnarea de pe-o hîrtioară.

Urcă scările cum nu făcuse niciodată, nici în tinerețea lui cumpănită. Cîte două și trei trepte. Se opri în fața ușii, să-și astîmpere bătăile inimii pretimpuriu bătrînă și slabă. E ușa aceasta? E alta?

— Intră!

A fost glasul lui Costea.

Era glasul lui Costea, și pornirea lui Constantin Lipan a fost să străbată distanța pînă la dînsul, să-i prindă fruntea strîns la pieptul lui uscat, cu un gest fierbinte de ocrotire.

— Bună ziua, Costea!

Atît spuse. Și cu atît se opri în prag.

— Bună ziua, **papa!**

Costea se ridică fără grabă de pe scaunul din fața sobei de fier, unde se află un morman de hîrtii arse; iar glasul i-a sunat cu îndepărtare.

Nu-și întinseră mîinile. Costea nu-l pofti să șadă. Constantin Lipan alese marginea patului de fier și se așează, cu pălăria pe genunchi. Nu-și închipuisse vreodată că are să se simtă atît de stingherit și străin, în fața copilului său. Costea văzu că a mai slăbit și că din gulerul larg gîtul i se deșiră mai lung. Constantin Lipan constată că ochii lui Costea sînt mai adînc scobiți sub fruntea aspră și încăpățînată, cu cele două brazde dintre sprîncene.

Vorbi.

De la început, cu sentimentul că se izbește într-o rezis-tență stîncoasă, pe care nimic n-are s-o poată sfărîma.

Costea ridică privirea surprinsă numai la episodul atentatului. Așadar, acela s-a ținut de cuvînt! Îi recunosc mîna.

Două gloanțe în tîmplă. „Eu lovesc întotdeauna **aici!**” S-a ținut de cuvînt, iar el, în vremea aceasta, stătea la adăpost, așteptînd o arestare pe care o dramatiza anticipat, cu o fanfaronadă de cabotin al revoluției. Chiar dacă nu admitea aceasta și chiar dacă își dădea seamă că aceasta tot nu rezolvă nimic, ba dimpotrivă va dezlanțui alte urgii, nu-și putea opri o absurdă admirație. Cel puțin acela îndrăznise ceva! Săvîrșise ceva! Se ținuse de cuvînt!

— Asasinul a dispărut, continuă Constantin Lipan. Dar sperăm, pentru scurtă durată... Nu poate să scape...

— Pe acela nu-l prinde niciodată nimeni! rosti Costea.

— De unde știi?... Sînt copilării!... Asemenea oameni sfîrșesc întotdeauna unde trebuie să sfîrșească și cum tre-buie să sfîrșească.

— El nu! Știu că nu va sfîrși așa, fiindcă îl cunosc.

Constantin Lipan înclină fruntea, biruit de o amenințare mai grea decît o aștepta el cînd a urcat pînă aici. Dacă l-a cunoscut într-adevăr, cercetările vor ajunge din fir în fir pînă la Costea. Copilul acesta va fi strivit ca o gîză sub talpa unui om cum e cel care i-a vorbit adineaori la telefon.

Se hotărește:

— Costea!... Să uităm tot ce-a fost...

— Eu nu am nimic de uitat.

— ...te iert, pentru...

— Nu am nevoie de nici o iertare, pentru nimic.

— Înțelege, Costea, că sînt la mijloc ani din viața ta. Poate toată viața ta...

— Sînt major. Dispun de viața mea...

— Costea, este un mijloc... Lasă camera aceasta și vino acasă. La mine nu are să te caute nimeni. N-au să cuteze... Pe urmă, îți găsesc o posibilitate să pleci... Pînă se uită...

— **Papa**, cînd eram copil m-ai învățat să am curajul faptelor mele. Să răspund pentru faptele mele.

Constantin Lipan coborî mai jos fruntea.

După o tăcere în care străbătu de jos, din stradă, răcnetul vînzătorilor de ziare anunțînd ediția specială, mai încercă:

— Cel puțin vei spune că n-ai cunoscut omul acela... Asasinul acela... Sau vei spune că n-ai știut cine era și ce avea de gînd să facă... Poți spune că te-a indus în eroare. Că l-ai crezut un om inofensiv, cum l-a crezut toată lumea...

Costea vorbi apăsător, privindu-l în ochi:

— **Papa**, cînd eram copil, tot dumneata m-ai învățat să nu mint niciodată. Și n-am mințit. E greu să învăț aceasta acum... Și s-o învăț de la dumneata...

Constantin Lipan nu putu suporta privirea copilului.

— Aceasta e ultima ta hotărîre? întrebă cu ochii în pămînt.

— **Papa**, nu există nici ultimă, nici primă hotărîre. E una singură! Aceea care se potrivește cu tot ce m-ai în- vățat cînd eram copil.

Se ridicară amîndoi în același timp. Constantin Lipan își spuse că poate ar fi plecat cu o ușurare dacă discuția sfîr- șea altfel; dar cu o urîță ușurare. Nu-și putu înăbuși, ascuns, într-o firidă tănuită și neștiută a sufletului, mulțumirea, aproape recunoștința, că într-acest ceas Costea a vorbit în- tr-acest chip.

— Cu bine, Costea!

— La revedere, tată!

De astă dată și-au strîns mîinile. Poate Costea și-ar fi apropiat fruntea de buzele lui Constantin Lipan; poate Constantin Lipan și-ar fi apropiat buzele uscate de fruntea lui Costea.

Dar îi țintui orgoliul, sau altceva mai puțin deșert, pe amîndoi.

Coborînd scările, Constantin Lipan zări firma biroului de publicitate.

Intră și întrebă unde e telefonul.

— Sînt procurorul general! Doresc, vreau să comunic ceva urgent ministrului de justiție...

— Înțelegem, domnule procuror general! spuse un tînăr roșcat cu ochelari, care citea lacom ediția specială. Poftiți p-aci!... Înțelegem, cu oribilul acesta asasinat...

Se trase respectuos și discret la o parte.

— Alo! chemă Constantin Lipan în gura neagră de ebonită. Alo, domnul ministru al Justiției?... Da, da! Procurorul general Lipan... Chiar pentru aceasta chemam... Am meditat și am ajuns la concluzia că aveți dreptate... Firește, domnule ministru!... Exact, domnule ministru, cum mi-ai cerut dumneata. Facă-se voia dumatăle, domnule ministru!

Pe scări, de la etajul biroului de publicitate, coborî în Calea Victoriei un om încă mai adus de spate decît cel care

se pregătise să urce, cu privirea încă mai împîclită și parcă acum vinovată, miloagă, ocolind să înfrunte alte priviri. Un om gîrbovit, cu mersul lui șovăielnic, în straiile lui de cioclu, care de îndată pieri contopit în fluviul celorlalți oameni, cîți alergau zorind, ghiontindu-se, îmbrîncindu-se, încrucu-șîndu-se, călcîndu-se, vociferînd, smulgînd lacom ziaarele din ghearele vînzătorilor să afle mai repede alte și alte senzaționale amănunte, despre oribilul asasinat. Ce măsuri a luat poliția? Ce face guvernul? Ce va urma mîine? Cine va fi noul președinte de consiliu?

*

Fațada de la casa domnului ministru de justiție Elefte-rescu, preapopularul Gică, băiat bun, omul zilei și al evenimentelor mai mult decît oricînd, nu dădea direct în stradă.

Pînă la stradă se întindea o vastă peluză de gazon cu bordură de flori și arbuști mahonii și trandafiri pitici. Peluza era despărțită spre latura dinafară, spre trecătorii de pe trotuar, de un grilaj de fier și aramă, cu zăbrelele ascuțite în chip de lance. Înăuntru, spre zidurile clădirii și peronul intrării cu scările late de marmoră, marchiză de sticlă și lampadare, era despărțită de-o alee în arc de cerc, pavată cu dale simetrice de granit roșcat și cu fire de iarbă, de trifoi mărunț și de portulace mijind printre intervalele lespezilor.

Superbă intrare, superbă fațadă! Vrednică de asemenea clădire, care rivaliza cu locuința faimosului petrolist Iordan Hagi-Iordan de la Șosea și care, de altminteri, îi slujise de model.

Numai că aceea era copie; pe cînd aceasta — originalul autentic, creația marelui arhitect Mincu.

Fostă casă de boier cu numeroase latifundii pe vremuri și fumuri occidentale, de mult scăpătat și odihnit întru Domnul. Singurul vestigiu al avuțiilor părăduite în tinerețe și în prima parte a vieții fusese numai această construcție cu parc în dosul casei, cu peluză și scări monumentale în față, cu mobilier de epocă și covoare persane, pe care nu l-a răbdat inima să le abandoneze pe mîini străine. Nici măcar să le împovăreze cu ipoteci. Era ceva tabu; mîndria lui și o fală arhitectonică a capitalei. Moștenitorii, tot așa de scăpătați ca și dînsul, dar mai puțin sclavi ai prejudecăților sentiment-

tale, se grăbiseră să le lichideze la trei luni după înmormîntarea defunctului bunic, unchi, văr, frate, cumnat.

N-aveau timp și fonduri de rezistență să se judece și să-și dispute unul altuia prioritatea drepturilor. Mai ales că se vorbise despre un testament prin care răposatul făcea casa danie pentru un muzeu, lăsîndu-i cu buzele umflate. Despre testament știuse Gică Elefterescu, avocatul proprietarului scăpătat. După moarte, curios, testamentul dispăruse. Și mai curios, nici Gică Elefterescu, deodată, nu mai știa nimic.

Îi îndemna însă cu subînțeleșuri:

— Sfîrșiți mai repede! E o succesiune nesigură... Ce-i în mînă nu-i minciună!

Au căzut deci repede la înțelegere, arbitrați tot de Gică Elefterescu. Bun băiat! Nici tu onorarii, speze, nimic. Totul pe gratis.

Iar fracționatelor fărîmituri de la împărțeală, cîte au re-venit fiecăruia, fiecare le găsi de urgență întrebuintarea cea mai potrivită cu firea și cu visurile lor. Nu degeaba tot așteptau

de ani și de ani să moară matusalemicul lor unchi, bunic, văr, frate, cumnat — și el tot nu mai murea!

Unii din cei mai puțini la număr, dar cică mai chibzuiți, își depuseseră partea lor la bancă sau au cumpărat acțiuni, să aibă de ronțait dobânzi și cupoane pînă la sfîrșitul vieții. N-au făcut însă mare ispravă, căci devalorizarea leului după război și scumpirea vieții au redus veniturile la te miri ce și mai nimic. Alții, cei mai mulți și mai aventuroși, s-au urcat în vagonul de dormit și au dat fuga la Monte-Carlo, să-și încerce norocul la ruletă, după o martingală îndelung studiată și infailibilă. Pare-se însă că și martingalei lor, îndelung studiată și infailibilă, îi lipsea totuși ceva. O mică scrînteală de calcul. Căci toți s-au întors în țară cu vagonul de clasa III-a mai scăpătați și fără speranță decît înainte de a se procopsi cu moștenirea. Și unii și alții, firește, l-au afurisit tot pe mort, cu afurisita lui de moștenire. Le încurcase viața!

Calculele lui Gică Elefterescu s-au dovedit mult mai infailibile. N-au dat greș. Nici o scrînteală și nici un neprevăzut.

În plină ascensiune, el ochise de multișor casa și operase cu alte chibzuieli, să nu piardă ocazia, cum se pierduse testamentul.

Era tocmai ce-i trebuia lui! Cum să piardă ocazia?

O casă arătoasă, al cărei trecut și prestigiu avea să se răsfrîngă prin natura lucrurilor și asupra noului proprietar, cum s-a și întîmplat.

Un dublu și iscusit plasament — material și moral — al feluritelor tantieme, onorarii, picușuri, comisioane și învîr-teli, pe care le agonisise cu osîrdie în calitatea sa de avocat inimos și de parlamentar serviabil. Pe atunci nu ajunsese încă preapopularul Gică, ministrul-

băiat bun! Era numai as-pirant. Numai băiat de viitor, cu popularitatea în vertiginoasă creștere.

Arsese deci testamentul cu daniile lui stupide, care, curios, se pierduse prin dosarele sale avocațești; arbitrasede în modul cel mai imparțial cu putință împărțeala moștenirii; se făcuse luntre și punte să împlinească suma din chiverniselile pro-prii cu adaosul unui împrumut picat din senin de la cine se aștepta el mai puțin; pusese banii gheață în palma moștenitorilor nerăbdători și a intrat în stăpînirea casei de mult rîvnită și pîndită. Cine are cap de băiat deștept și inimă de băiat bun nu le are de haram în țara romînească! Asta-i lege.

Înainte de a se instala, noul proprietar a introdus oarecare modificări în distribuția interioară a încăperilor, adaptate la nevoile și interesele sale. Și, astfel, casa de mult rîvnită și pîndită a devenit cu adevărat o comoară inestimabilă pentru amîndoi soții Elefterescu. Atît pentru interesele și itele politice ale lui Gică, ajuns în sfîrșit popularul ministru-băiat bun, cît și pentru pasiunea de infatigabilă și providențială pe-țitoare a doamnei Elvira Elefterescu, cu ale sale ceaiuri dan-sante și sindrofii prelungite pînă tîrziu după miezul nopții.

Acum, însă, iarăși curios, nu se zărea nici o ață-ațîșoară de lumină la ferestrele dinspre stradă, care îndeobște revărsau pe scări, pe peluză, pînă departe, o hipnotică orgie incandescentă, chiar ca de **dancing**, de bar, de prosper și veșnic animat cabaret nocturn, în serile de recepție și de pomină ale doamnei Elvira Elefterescu.

Întuneric total. Lampadarele, stinse. Voleurile și obloanele, trase. Ușile, ferecate. Relaș pe toată linia!

Nici o țipenie.

Numai sergentul de la poartă, imobil în ghereta lui de santinelă.

Și numai câțiva soldați, patrulînd doi câte doi, în răstim-puri egale, cu arma la umăr, cu cartușierele pline și cu pași sonori pe trotuarul din față, fiindcă după asasinarea pri-mului-ministru poliția și Siguranța generală nu excludeau perspectiva unui șir de alte atentate. Poate asasinatul de la Camera deputaților fusese numai un semnal. Poate temutul și misteriosul anarhist, Spartacus, nici nu plecase din țară și chiar nici din oraș, plimbîndu-se sub cine știe ce altă fantasmagorică deghizare, cum circula legenda. Poate că avea alți complici, cu misiunea altor atentate înscrise pe o listă, să împrăstie panica, dezordinea și teroarea, smintita lor anarhie. Iar în acest caz, cine altul s-ar afla înscris în fruntea listei, primul vizat, decît popularul ministru de justiție și marele arbitru al partidului de la guvern, cu cele mai multe șanse indicat să preia succesiunea politică a victimei încă neîngropată?

Paza era așadar strictă, pe picior de mobilizare, cu ochii în patru. Pază întărită de agenți secreți în straie civile, doșiți prin ungherele întunecoase, prin curți și pe la feres-trele vecine.

Văzută din stradă, casa părea trecătorilor singuratici o fortăreață blindată, un bastion inexpugnabil, gata să în- frunte orice atac: mitraliere, bombe, mașini infernale și toate satanicele arme ale anarhiei și terorismului.

Simplă și amăgitoare, naivă impresie!

Înlăuntru, dincolo de porțile și ușile baricadate, dincolo de ferestrele negre, domnul ministru al justiției și viitorul președinte de consiliu numai la atentate nu se gîndea el și numai de asemenea asalturi anarhiste nu se temea. Avea el alte pășuri și îl munceau alte griji, de care urma să se scuture

definitiv în astă seară, pentru a se ști în sfîrșit cu mîinile libere și să se poată avînta cu inima ușoară la asal- tul său cel mare de mîne, așteptat și pîndit de viața în-treagă.

Pe stradela îngustă și de obicei pustie din flancul casei — un fundac numai cu cîteva locuințe de rentieri tihniți, de văduve bătrîne și de foști înalți funcționari la pensie — se mai afla încă o intrare discretă, rezervată numai priete-

nilor intimi și cîtorva inițiați, care preferau să intre și să iasă ferindu-se de văzul lumii. Portița se deschidea auto- mat, la un semnal electric. Cîteva trepte. O ușă de stejar ghintuită cu ornamente de fier forjat. Un ochi rotund de sticlă cît o lentilă de ochelari. Alt semnal electric, și vizitatorul pătrundea într-o anticameră strîmtă și dinadins scufundată în penumbră. De acolo, valetul sau un secretar de încredere îl introducea direct în cabinetul lui Gică Elefterescu; camera jurămintelor, chilia spovedaniilor și sediul, viesparul tenebroaselor puneri la cale.

Pe acolo intra acum Iordan Hagi-Iordan, după ce a cobo- rît la colțul străzii dintr-un taxi de piață, nu din automobilul său imens ca un vagon și arhicunoscut de tot Bucureștiul. În taxiul de piață își lăsase amicul inseparabil din ultima vreme. Omul care îl însoțea ca o umbră, cînd nu se călă-torea emisar peste granițe, la băncile și centralele socie-tăților ce finanțau împrumuturile și întreprinderile din România Mare; el fiind cam slăbuț cu amestecul lor babilo- nic de limbi, multe și pestrițe, cîte se întîmplau paradoxal a mai fi și limbile lui Voltaire, Shakespeare, Goethe, Dante sau a psalmistului David. Omul cu fața lividă ca a unui intrigant de melodramă, cu șuvițe de păr

căzute pe frunte chiar cînd purta pălăria pe cap și cu privirea ochilor oblică, verzuie ca apa putredă a bălților stătute. Cu privirea lui putredă și neliniștitoare.

— Faci o plimbare la Șosea!... îi recomandase Iordan Hagi-Iordan. Nu-ți strică să iei un pic de aer curat. Prea arăți ca o ciumă, cu boala care te-a atins la ficați! Îți iese fierea și veninul în obraz.

— Mie?

— Lasă asta!... Te întorci peste o oră și aștepți tot acilea.

— O oră?... Cred că-i prea puțin pentru toate răfuielile pe care le ai cu onorabilul!

— Aș!

— Să-ți recapitulez...

— Scutește-mă cu recapitulările tale, că le-am recapitulat eu destul! Toate au să meargă în mare viteză. I-am pregătit hapurile!

— Poate că și el ți-a pregătit altele ție! Nu te ntrebi?

— Ce știi tu!? Ale lui? Nici hapuri de pîntecăraie! Ale mele? Hehe!... îi bag hapurile pe gît unul cîte unul, să le înghită, gogîlț-gogîlț! Și o să le înghită, paștele și mama lui de lichea, unul cîte unul, gogîlț-gogîlț! Cum te văd și cum mă vezi. P-ormă ți-l consolează bădia cu cofetul ăl mare, al nostru, dulce și tăvălit în zaharicale, pe care o să-l înghită frecîndu-se pe burtă și cerînd: mai dă-mi! mai dă-mi! mai vreau, bădie!

— De... Numai să iasă așa! Ești optimist.

— O să iasă! Ți-l cunoaște bădia pînă-n fundul bojoci- lor și ți-l joacă pe dește. Vorba aia, a ta. Cum îi ziseși?

— ***A voleur, voleur et demi!***¹

— Aia e! Și aialaltă?

¹ **Și-a găsit pungașu nașu! (fr).**

— ***Les grands voleurs pendent les petits!***²

— Aia e! ăstea sînt!...

Astea și fuseseră! Cînd Iordan Hagi-Iordan a intrat în camera jurămintelor, Gică Elefterescu vorbea foarte febril la telefon. S-a ridicat în picioare de pe fotoliul de la birou fără să îndepărteze pîlnia receptorului de la gură, conti- nuînd a vorbi și bucuros de această simplificare a primu- lui și celui mai dificil moment al întrevederii. Din cap îi făcu semn prietenos de bun venit și din ochi se scuză că nu-și poate întrerupe convorbirea.

Cu mîna liberă i-a indicat fotoliul cunoscut, prea bine cunoscut de Iordan Hagi-Iordan, invitîndu-l să ia loc.

Iordan Hagi-Iordan nu avea nevoie de asemenea invitații și ritualuri de politețe.

O luase înaintea invitației. Se trînti în fotoliu, tolănin- du-se de-a coasta și răscăcărîndu-și un picior pieziș, peste brațul elastic, îmbrăcat în piele. Își legănă piciorul atîrnat așa în pantoful bombat, cîrn, american, de bizon; aprinse o havană ca întodeauna enormă și zvîrli cu o sfîrlă golă-neață chibritul jos, pe covor, deși o scrumieră ovală de cristal îi stătea sub ochi.

Părea că nu ascultă, dar asculta.

— Vorbiși cu Mitiță?... întrebă cînd Gică Elefterescu a terminat, a depus pîlnia telefonului pe suport și s-a apropiat făcînd înconjurul biroului să-i strîngă mîna. Cu el vorbiși?...

— De unde-ai ghicit?... întrebă Gică Elefterescu la rîndul său, în loc să răspundă direct.

— Că mare scofală era să ghicesc! Pricepui de la cele dintîi cuvinte mieroase ale tale...

— Mieroase? de ce mieroase?

² **Peștele cel mare înghite pe cel mic! (fr.).**

— Alifioase! Cataplazme!... Uiți că sînt o caiafă mai bătrînă și nițel mai cevași decît tine!

Iordan Hagi-Iordan, ca o caiafă mai bătrînă și mai cevași decît dînsul, l-a lăsat cîteva momente cu palma întinsă, căutîndu-i mîna prin aer; el, tot răsucindu-și havana între maxilare cu degetele mîinii stîngi, iar cu degetele mîinii drepte tot căutînd și el ceva în buzunarul de la piept, fără a găsi ce căuta. Mormăi — adică mîrri — cîteva cuvinte cu totul neinteligibile și cîteva pomeniri despre sfinți-pă-rinți, Hristoși, Născătoare, cruci, evanghelii, mult mai clar rostite și mai expresive. Gică Elefterescu se temu că Iordan Hagi-Iordan a uitat acasă ceea ce tot căuta el în buzunar. Alt truc al banditului!

Banditul abia după toate acestea se îndură și își lepădă și el mîna în palma întinsă a ministrului de justiție. O mînă moale, flască și inertă ca o balegă, deși Iordan Hagi-Iordan avea pumni vînjoși și pietroși să doboare un bivol cu o singură lovitură. Mîna plescăi în palma ministrului chiar ca o balegă. Ministrul o scutură cu frenezie s-o stoarcă.

Banditul nici nu se uită la el. Privea în tavan.

— S-a făcut, frate Iordan! Gata! Chestie definitiv clăsată! anunță Gică Elefterescu jovial și fericit la culme. Să facem și noi pace, iubite și vechi prieten!

— Eu nici nu m-am considerat în război.

— A fost o prostie, recunosc, o prostie la care am fost constrîns!... stăruie Gică Elefterescu, așezîndu-se și el între brațele fotoliului din față și aprinzînd și el o țigară, dar de dimensiuni mult mai modeste. Dacă aș fi un mare pișicher...

— Dacă!... a clătinat din cap Iordan Hagi-Iordan, cu o foarte elocventă lipsă de considerație pentru aptitudinile de mare pișicher ale ministrului-băiat bun. Aia e! Dacă... Numai că nu e!

Socotind mai prudent și mai abil să nu țină seamă de întrerupere, Gică Elefterescu se menținu la planul dinainte și pe îndelete ticluit al expunerilor sale avocățesti. Începu să înșiruie lanțul argumentărilor, verigă cu verigă, sigur că

atunci cînd va ajunge la capăt orice dubiu și orice suspici-une vor fi irevocabil înlăturate:

— Dacă aș fi un mare pișicher, cum insinuează unii și alții, aș spune că toate mi-au fost comandate de interese superioare de stat! Patrie, datorie, răspundere și alte bombe, tiribombe! Astea însă, dragul meu, sînt bune pentru gazete. Bune pentru întrunirile publice și discursurile parlamentare, la tribună... Gogoși! Moși-pe-groși!... Cu tine însă am datoria să fiu sincer, cum am fost întotdeauna. Și sincer îți mărturisesc că nu interese superioare de stat mi-au impus măsurile inepte, care... Cunoști îndestul de bine că aveam și eu un stăpîn, cunoști și tu cine; un stăpîn care mi-a forțat mîna... Ce puteam face?... Vrei, nu vei, bei, Grigore, aghiazmă! Oricît am încercat să rezist, imposibil!... Am dat drumul atunci chestiei... așa... numai de formă, păstrînd rezervele mele. Știam prea bine că pînă la sfîrșit chestia tot avea să se rezolve de la sine... Bietul șef, Dumnezeu să-l ierte, m-a ținut veșnic sub presiune! Am avut și îndestule conflicte cu dînsul; conflicte foarte serioase și unele extrem de violente! Degeaba! El, că nu și nu și nu!... Deștept, onest, cap politic, bun organizator, dar ce folos? Țsta era defectul lui capital. Cînd o lua razna, cine să-l mai oprească? Și acum?... Își mai găsise și un instrument mărginit în concepții, un fel de inchizitor, un constipat, maniacul ăla de Lipan. Lumea crede că eu l-am inventat. Eu? Ce, eram nebun ori tîmpit să-l caut pe dracu cu lumînarea?... Adevărul este că el mi l-a impus... Primea, probabil, adică sigur,

nu probabil, primea ordine confidentiale de la el, peste capul meu. Altfel, cum de-ar fi cutezat să-mi reziste și pe ce se simțea el forte să-mi reziste?... Dovadă că acum, cînd nu mai are pe cine se bizui, i s-a dus pe copcă toată rezistența. Să-l fi auzit la telefon, ți-ar fi făcut scîrbă... Scîrbă de atîta slugărniciie, lașitate și turpitudine omenească; nu milă! Be- hăia ca mielul la tăietoare!... Și într-o oră s-a prezentat cu dosarul și concluziile de clasare. Alte salamalecuri de slugă: „Da, domnule ministru! Exact, domnule ministru! Trăiți, domnule ministru! Vă salut, excelență, și vă rog să iertați!” Scîrbă, frate Iordane, scîrbă! În ce lume de poltroni trăim!... Dosarul și concluziile de clasare sînt aci, pe birou, la dispoziția ta! Nu vrei să le vezi?...

Iordan Hagi-Iordan pufăia imperturbabil din havana cît știuletele de porumb și slobozea spre tavan norii vîrtejiți de fum, urmărindu-i cu ochii cum se înalță, cum se răsu- cesc în spirale, cum se destramă și se risipesc. Cu ceafa proptită în spătarul fotoliului și cu piciorul încălecat pe bra-țul elastic, care gemea sub el, prăvălat de-a coasta, nici nu se milostivea să arunce ochii la vorbitor și nici nu părea că-i aude vorbele, necum să le dea vreo crezare.

Brusc, opintit, își îndreptă spatele, coborî piciorul, puse havana pe marginea scrumierei, așeză amîndoi pumnii enormi și încleștați pe masă, privindu-l drept în ochi:

— Ascultă, mă Gicule! Eu venii acilea de plăcerea mea, fiindcă m-a lovit amorul și dorul de tine? Nu tu mă che-mași?

— Eu, sigur că eu!

— Pe tine te păli dorul și amorul! Tu ai ținut neapărat să mă vezi, nu?

— Eu!

— Și pentru ce anume?

— Ți s-a comunicat și pentru ce anume țineam neapărat să ne vedem. Pentru o clarificare definitivă... Ți-am explicat care era situația; permite-mi să-ți explic și cum văd eu acum situația nouă, care... înțelegi... o situație, în definitiv, încă nu definitivă, dar care...

— Mă Gicule, mă! Nu te mai bâlbîi! Vorbiși destul și ai obosit. Lasă-mă să vorbesc și eu. Să te judece banditul!

— Dacă mă iei așa!...

— Te iau cum meriți. Bine, mă Gicule, cum îți închipui tu că venii așa, de florile mărlui, numai ca să ascult balivernele tale, ca nătăfleții care te aplaudă?... Simțeai nevoia să-mi servești niscai scuze și explicații?... Eu nici nu ți le-am cerut și nici nu mă așteptam la ele. Dar, fiindcă așa ai socotit de trebuință, de ce nu ești sincer și cinstit ca mine? De ce dai vina pe mort?... Spune pe șleau, în cîteva cuvinte!... Aia ți-a fost piesa ta! N-a mers... N-a mers, fiindcă aveam și eu piesa mea, cevași mai grea. Și mărturisește cinstit că, văzînd că n-a mers, îți veni mintea românului cea de pe urmă. Te-ai convins că o porniși strîmb din capul locului... Greșii, frate, ștergem cu buretele! Aia e tot! Asta mă așteptam s-o spui...

Ce-mi umbli mie cu așa și pe dincolo?... Eu venii cu alte gînduri, nu să-ți ascult toate palavrele tale, pe care le îndrugi și care încep să mă și supere, mă ofensează...

— Dar n-am avut intenția să te ofensez, frate Iordane! Dimpotrivă!...

— Leagă cățeaua! Taci! Eu vorbesc... Mă ofensează fiindcă toate palavrele tale îmi fac dovada că mă socoți mai nărod decît sînt! Aista nu înghit, cum știi că n-am fost omul să înghit

de cînd mă cunoști. Și sînt ceva anișori de atunci. Ia zi, cîți?...

— Vreo șaisprezece...

— Optsprezece! am ținere de minte mai bună decît tine. Ei, în optsprezece ani așa învățași să mă cunoști?... Eu venii să-ți spun neted, acilea, între patru ochi, unde nu vorbim înțîia oară: „Mă, din piesa ta, care n-a mers, și din piesa mea, care ți-a luat piuitul, dacă sîntem oa- meni deștepți și de înțelegere, poate să iasă o piesă nouă, care să meargă strună și să ne fie cu folos la amîndoi. Hai s-o facem! Tovărășie cinstită. Te-am ars eu vreo- dată? Nu! Cu mine nu-i primejdie să te arzi nici mîine!”... Așa se vorbește cinstit și așa se fac treburile; așa venii să-ți vorbesc. Cînd colo, tu m-așteptai cu go- goși, cu moși-pe-groși, cum bine le-ai zis!... Mă Gicule, să-ți intre în cap o dată pentru totdeauna că în manevre d-alde ăstea, în care tu te crezi grozav și dat dracului, eu sînt cel mai tare și eu am să rămîn întotdeauna cel mai tare! Eu ies deasupra. Nu c-oi fi mai mare pișicher decît tine! Nici nu dau două parale pe vorba asta; nu mă prinde! Pe mine m-ar strînge ca o buleandă d-a altuia, prea strîmtă, care plesnește pe subțiori. E o vorbă ș-o boarfă, ca pe calibrul borfașilor cu care lucrezi tu acuma. Rămîi pișicher, mic, mare, mijlociu, cum te-ajută puterile. Nu mă băga și pe mine în tagma voastră. Nu încap! M-ar înăbuși! Mi-ar sta toate acilea, în gîtiță... Eu sînt un bandit!

— Bandit! De unde ai scos-o și pe asta, frate Iordane?

— De la tine am scos-o! Bandit, marele bandit, gang-sterul numărul unu al României Mari, primejdia națio-nală!... Nu de la tine am scos-o? Nu așa ai binevoit să te exprimi în consiliul nostru de miniștri, cînd ai decis să mă tîrîi pe la Parchet și alte ălea?... Cum îți închipuiai

tu, că nu s-au găsit alți binevoitori de teapa voastră, să mă informeze înainte de a se împlini douăzeci și patru de ore? Pînă-n seară am și primit raportul!... Stai liniștit, nu te agita fără spor, cum se agită pe loc cățelușul doamnei Elvira Elefterescu, apucat de bîțîieli cînd intră în laba unui dulău... Te am acilea!... În labă!...

Iordan Hagi-Iordan descleștă pumnul mîinii drepte, în-tinzînd palma deschisă peste masă, sub nasul și sub ochii omnipotentului și popularului ministru de justiție, băiat bun, ca să se încredințeze cu ochii lui unde și cum îl are el în labă.

— Te am acilea!... rînji Iordan Hagi-Iordan. Încît de-geaba te bîțîi întrebîndu-te cine anume a dat goană cu ștafeta. N-avea grijă... Că n-a fost numai unul! Au fost trei-patru; ba, ca să fiu exact, chiar cinci; cinci binevoitori, numărînd bine. Chiar și amicul cu care vorbeai adineaori atît de mîeros la telefon, cu nini-ni și fifi-fi, cu dragă, scumpule, iubite...

— Chiar și Mitiță?

Gică Elefterescu scăpase întrebarea fără voia lui, și acum zadarnic, prea tîrziu, mai dusesese mîna la gură, parcă ar fi vrut să-și împingă cuvintele îndărăt.

Strîngînd din umeri, Iordan Hagi-Iordan se grăbi să-i risipească orice îndoială:

— Da, chiar și el, chiar și Mitiță! De ce te miri? În-treabă-l și adu-l față în față cu mine, la confruntare cu martori, să văd dacă poate crîcni! Crezi că pe el nu-l am tot acilea?

Deschizînd și închizînd iarăși palma, ca să-i arate unde-l are și pe Mitiță, Iordan Hagi-Iordan continuă, strîngînd iarăși din umeri cu același rînjet:

— Dacă îți închipuiai că nu-l am și pe dînsul, prost mă crezi! Pișicheri! Pîrlaci!... N-aveți ce face, aia e piesa! Rămîneți pișicheri și pîrlaci,

că asta vă e meseria. Eu, ca mare bandit, am să fiu întotdeauna mai tare decît toate pișicheriile voastre și am să ies întotdeauna deasupra, nu fiindcă oi fi cumva mai deștept decît voi, cum nici n-am pretenția că sînt. Ci fiindcă marele bandit are capitalul la spate, și capitalul ăsta vă ține pe toți în mînă. Pe voi toți, drîngăleții politici. N-aveți încotro! Asta n-o știați încă? Trebuia să te învăț eu?

Puțin cam descumpănit de maniera fățișă și brutală în care Iordan Hagi-Iordan prezenta lucrurile, fără nici o perdea, poate puțin și cam contrariat de adevărul acestei realități, Gică Elefterescu îl amenință cu degetul, încercînd să întoarcă discuția pe-un ton mai glumeț.

— **Cave ne cadas! Cave ne cadas**, frate Iordane!

— Ce e aia? Nu mă lua pe după piersic!...

— **Cave ne cadas!** Bagă de seamă să nu cazi!... Prea te crezi tare!... Asta o spuneau romanii consulilor, cezarelor și augustilor care se întorceau în triumf după războaie și bătăliile cîștigate. Puneau un sclav la spatele lor, să le aducă aminte din cînd în cînd și să le mai moaie trufia!

— Și asta vrei să mă înveți tu pe mine?

— Nu să te învăț, dar zic...

— Mai cuminte ar fi să ți-o spui ție, dacă e pe aia și ai nițică minte!... Uite, ți-o spune frățeste vechiul și bunul tău prieten: **Cave ne cadas**, cada și cădelnița ta de pișicher, mă Gicule!... Tu nu te umfla tocmai acum, în ajun de-a cîștiga bătălia, că-i cu primejdie să plesnești! Plesnești de-a mai mare mila și paguba, cînd ți-era lumea mai dragă!...

Gică Elefterescu își pierdu tot elanul și pofta de citate latinești, cu întorsături glumețe.

Se posomori, mai pierzîndu-și și glasul.

Avea dreptate banditul! Prea se grăbise, fără să-și asigure toate garanțiile. Acum, cînd

dosarul **Petrolul—Iordan Hagi-Iordan** era închis, banditul, piratul, brigandul, gangsterul, rechinul putea să-l frece și să-l joace cum voia el. Dacă ar fi fost cu adevărat un mare pișicher, cum se cre- zuse el, purta dintru-ntîi grijă să-și asigure acele garanții în a treia mînă. Ți-am dat, îmi dai!

— Ce-ai rămas așa?... îl luă Iordan Hagi-Iordan la rost imperativ, ca o somație.

— Mă gîndeam și eu...

— La ce?

— Așa... la multe și mărunte... Doar îți dai seamă cîte complicații!...

— Atunci la multe, dar nu chiar și atît de mărunte!... rînji Iordan Hagi-Iordan. Te înțeleg, Gicule! Bine spu- seși: **cave ne cadas!** Arde-l, birjar! Arde-l, să dea bîca,

din coada birjei unde se agățase, crezîndu-se că-i cocoțat în carul de triumf. Atîta învățai și eu în cele trei clase de gimnaziu, pînă ce mă apucau să-mi cîștig pîinea...

Gică Elefterescu se scufundă într-o și mai adîncă po-somorală. Fiecare vorbă a banditului îi părea o și mai răspicată aluzie la neghiobia cu care procedase. Era în mîna lui banditul!

Banditul își reluă havana uitată pe marginea scrumierei, încercă să tragă un fum. Constată că s-a stins. O lepădă nu în scrumieră, ci pe covor. Aprinse alta. Și fără a mai ține pumnii încleștați pe masă, vorbi cu alt glas, mai prietenos, cu o povățuitoare dojană:

— Mă Gicule, mă! Cînd o să te dezbări tu de năra- vurile tale măcar cu mine? Asta-i o boală, pesemne!... Trăind cu pișicherii, nu mai vezi lucrurile altfel... Ce-mi umbli mie cu fofîrluca? Complicații!... Complicațiile s-au descomplicat. Mîine ai să fii președinte de consiliu, ex-celența-sa cea mare peste toate celelalte excelențe mai mici! Ce-ți mai pofteste inimioara? Ce altceva ai urmărit toată

viața.? Plăcinta gata! Trai nineaca, cu banii baba- căi!... Și în loc să te înveselești, în loc să te bucuri; și să stai la sfat cu vechiul tău prieten, care nu ți-a dat sfaturile cele mai proaste în cei optsprezece ani de când ne cunoaștem, stai ca un mogorog, ca un țap logodit, ca un motan călugărit! Trezește-te, mă Gicule, mă!... Pierzi tre- nul și n-ai să-l mai prinzi! Nu te mai întilnești eu el a doua oară!...

Gică Elefterescu oftă și făcu un semn de adîncă și resemnată capitulare.

— Aha!... Poate vrei să spui că te gîndeai la astea?... îl întrebă Iordan Hagi-Iordan.

Întrebînd, băgă mîna de astă dată cu tot dinadinsul în buzunarul de la piept, unde de la început, tot bom- bănind, tot mormăind și mîrîind și suduind, căutase el ceva, fără să găsească ceea ce căuta.

Acum găsisese!

Scoase un teanc de plicuri și de scrisori.

Le aruncă pe masă, spunînd:

— Poftește! Poftește și te liniștește!

Teancul, repezit cu putere, lunecă pe cristalul mesei și se împrăștie pe jos.

Gică Elefterescu s-a aplecat la moment să le culeagă, ca o păcătoasă slujnică — ori ca un netrebnic valet, el, coșcogea ministru al justiției și mîine președinte al consiliului de miniștri.

Rînjind și trăgînd fumuri groase din havană, Iordan Hagi-Iordan, banditul bandiților și gangsterul gangsterilor, îl privea de sus în ceafă cum umblă în patru labe să cu- leagă răvașele unul cîte unul, de la picioarele lui.

— Hai! Nu mai pierde vremea și nu le mai număra pe sub masă, că sînt toate la inventar!... Ți-a venit inima la loc? Dă-le dracului! Arde-le, că ard cum ard și testamentele... Adună-ți mintea de la ele, acilea, la treburile noastre. Fiindcă o să avem de lucru, mă Gicule, mă! Ca în vre- murile noastre ălea

bune, cînd îmi scriai epistole de amor. Ba încă o să avem cevași mai mult de lucru, fiindcă de atunci mai crescurem și mai învățare și altele, pe care p-atunci nu le știam... Asta e piesa!... Așază-te în fotoliu, că nu te mai judec! Din partea mea, eu am isprăvit. Ce-a fost a fost; ce-o să fie ne interesează! Hai să întoc- mim un plan de asociație pe-o bază nouă și mai solidă! De asta venii, nu de florile mărilor.

Supus, Gică Elefterescu, preapopularul ministru-băiat bun și preaclamatul orator de la tribuna Parlamentului, se așază în fotoliu, pe margine, parcă n-ar fi fost în casa lui. O clipă își aminti mutra lui Constantin Lipan, magistratul timid și fîstîcit de provincie, din ziua cînd îi acordase prima audiență în cabinetul său ministerial. La naiba! A ajuns ca dînsul? Se imbecilizează ca dînsul, tocmai acum, cînd...

Ridică scrisorile, blestematele de scrisori și de bilețele clădite cu mîna sa pe mesuța dintre dînșii, și le întinse lui Iordan Hagi-Iordan, restituindu-le ca un gaj solemn al asociației și încrederii absolute pe care o inaugurau pe-o bază nouă și indestructibilă.

— Ia-le îndărăt, Iordane, frate Iordane! Nu de asta te-am chemat și am făcut apel la tine. Nu ți le-am cerut. Știu că vorba ta e vorbă!...

— Atunci ce-mi umblai cu zdrîngai-zdrîngai, cu colin- dul și florile dalbe?...

— Prostii...

— Crezi tu că numai ăstea le țineam în mîină, să te am la mîină? Uitași chestia cu casa? Testamentul cu pricina

nu fu la mine înainte de a-l arde tu? Mă crezuși atît de prost să nu-l fotografiez? Așa, fără un scop anume. Ca să fie!.... Iar cînd dădeai din colț în colț ca să înjghebi suma care-ți mai trebuia să cumperi și să plătești casa în

care stăm noi acum la sfat, ca doi prieteni vechi, cine veni cu banii pe tine? Banditul! Nu-mi ceruși nimic; nici nu te așteptai. Am înțeles; sării să-ți fiu de-un ajutor. Nu-mi era lesne ca acum. Eram amîndoi mai slabi la pungă... Și eu îți cerui atunci ceva la mînă, hîrtie, do- vadă? Nu! Îți mai cerui eu banii vreodată? Îți mai amintii vreodată de ei? Nu! Țsta era banditul! Mă, mă Gicule, mă! Multe mai ai de învățat de la bandit! Ce-ți folosesc scrisorile și bilețelele ăstea?... Crezi că n-au fost și ele fotografiate? Tot așa, fără un scop anume. Ca să fie!... Dar ca să le folosesc cum te-ai speriat și cum ai tremurat în nădragi; prost ai fost s-o crezi și prost m-ai crezut! Adică mie încă un scandal peste ălealalte multă și bună reclamă îmi făceau? De asta mai aveam eu ne-voie?... Trecutul! Dă-l dracului de trecut...

— Ai dreptate!... recunosc pocăit Gică Elefterescu. Să lăsăm dracului trecutul și să ne gîndim la viitor.

— Eu ce-ți tot toc de cînd venii!? exclamă Iordan Hagi-Iordan. Semn bun, mă Gicule, mă! Începi să te dai pe brazdă!...

Dat pe brazdă, Gică Elefterescu se înfundă și el între brațele fotoliului, venindu-și deplin în fire, surîzînd și în-crucișîndu-și un picior peste picior, ca să nu se mai afle în situație de inferioritate față de banditul bandiților și gangsterul gangsterilor!

— Nu ți se pare că e mai bine și mai cuminte așa? îl întrebă Iordan Hagi-Iordan. Mai întîi, să-ți dea banditul știrile sale despre oarecare lucrături care încearcă să te sape... Am și eu poliția mea... Să nu te găsească nepregătît... complicațiile tale de mîine, mă Gicule, mă, fiindcă atunci se cheamă că-s și complicațiile mele!... Ia notă, excelență și domnule președinte al consiliului de miniștri! Ia notă, că nu-i glumă! Ne-așteaptă chestii mari

pe amîn- doi! Țara așteaptă lucruri mari de la amîndoi!...

Numai zece minute trecuseră. Numai zece.

Și s-ar fi spus că în acea cameră secretă a răfuielilor și a împăcărilor toate se petreceau acum ca în piesele de teatru care nu mai respectă de mult legea strictă a uni- tăților lui Aristot. Se lasă cortina la finalul primului act, retezînd scena palpitantă unde doi adversari își încruci- șează spadele cu scrîșnete de ură feroce într-o luptă pe viață și pe moarte, pentru a se ridica la începutul actului următor, dezvelind ochilor o scenă de-o idilică duioșie, unde aceiași dușmani pe viață și pe moarte, într-aceiași loc, cu părul cărunt ca doi veterani stau bătrînește, prietenos la sfat și la povești — cu mențiunea explicativă în program: „după douăzeci de ani”.

Tot așa și aici.

Încăperea era aceeași. Cei doi oameni dinlăuntru, aceiași.

Dar toate cît de altfel arătau!

Parcă marele petrolist Iordan Hagi-Iordan, poreclit rechinul și popularul potentat politic, domnul Gică Elefterescu, eternul ministru-băiat bun și viitorul președinte al guvernului, pe care toată țara îi știa în înverșunată luptă la cuțite să se extermine; parcă amîndoi și-ar fi reluat, hehei! abia după un îndelungat răstimp și după un amar stagiu de pocăință, vechile lor locuri din camera de taină a jurămintelor, din chilia spovedaniilor din sediul, din viesparul tenebroaselor puneri la cale.

Nu coborîse însă și nu se ridicase nici o cortină. Nu era cazul nici unei mențiuni explicative: „au trecut ani și ani, să-i vînture viața și să le aducă în tidvă cumînțenia cea de

pe urmă". Nu trecuseră decît zece minute. Iar amîndoi nici nu se clintiseră din loc, să vînture şi să-i vînture viaţa. Că-i vînturase viaţa destul şi vînturaseră ei destule în viaţă!

Au apropiat doar instinctiv fotoliile, fără să-şi dea seamă cînd şi cum.

Le-au apropiat mai alipite de masa rotundă dintre dîşii, ca să-şi poată sprijini coatele mai la îndemînă. Să-şi poată privi mai prietenos şi fierbinte în ochi. Să-şi alăture mai irezistibil frunţile, sub a căror găoace îşi dospise şi unul şi altul separat punerile sale la cale, încă vagi, rudimentare, nebuloase, imperfecte pînă mai adineaori; pentru ca nu- mai aşa şi abia acum, în frăţeasca lor comuniune, să capete,

în sfîrşit, o formă precisă, contur, miez, consistenţă, început de realitate. Sîmburul victorioaselor realităţi de mîine.

Tensiunea încărcată de crepitaţiile electrice din pre- ceasul uraganelor cu tunete şi cu trăsnete; încordarea aceea apăsătoare, care dura de cînd Iordan Hagi-Iordan intrase aici izbind uşa şi de cînd s-a trîntit lăbărţat în fotoliu, cu rînjetul lui crud şi ameninţător — unde mai era oare? Cum de-a dispărut volatilizată, ca la semnalul unei vîrguţe magice?

Lampa de pe biroul din fundul încăperii filtra aceeaşi lumină dinadins scăzută, savant dozată sub abajurul al-bastru, opac, ca o lanternă suspectă de speluncă, pentru a nu demasca prea violent şi trădălnic jocul pe fizionomia comparşilor, a făptaşilor, reacţiile, crispaţiile, încruntările, rictusul surîsurilor pe rînd perfide, bănuitoare, false, satisfăcute, triumfale. Aceeaşi lampă, în acelaşi loc la distanţă, cu acelaşi abajur dinadins opac; dar ciudat cît de altă lumină filtra acum!

Caldă, intimă, învăluitoare, idilică.

Doi vechi și buni prieteni, în vechile lor fotolii, sub lu-mina caldă, intimă, învăluitoare, idilică, continuându-și vechile lor confidențe și plănuiri din vechea lor încăpere a în-tîlnirilor și punerilor la cale de taină. Cine-ar fi spus că acele sfaturi au fost curmate vreodată? Că între dînșii, pînă mai adineaori, dănuise o dușmănie și o ură neînduple- cată, pe viață și pe moarte, după ce atîta vreme fuseseră comparași, prietini, frați?

Afară, în noapte, orașul era scufundat în întuneric.

Poate dincolo de zidurile negre, după perdelele trase, mulți nu-și găseau încă somnul, zbuciumați de impresia groaznicului asasinat. Poate mulți se întrebau cu îngrijorare: Ce va fi mîine? Ce va urma? Ce se va schimba în țară? Ce oameni providențiali vor răsări, cu răspunderea și cugetul zguduit de semnele turburi ale vremii?

Doarmă în liniște și pace! Fără grijă. Fără ale lor copilăroase și inepte întrebări.

Aici, în lumina blîndă și caldă a încăperii de taină, se hotăra ce va fi mîine și ce se va schimba mîine. Mai erau și alții care nu dorm — iar aceștia nu-și pierd noaptea și somnul în întrebări fără răspuns. Au și aflat răspunsul! Cei doi vechi prieteni, care s-au căutat și s-au regăsit pă-

trunși de gravitatea evenimentelor, purtau ei grija țării și a zilei de mîine.

Desprinzîndu-și coatele de pe mesuță, Iordan Hagi-Ior-dan se îndreptă de șale și se rezemă de spătarul fotoliului, întinzînd brațele în sus și în lături cu trosnete din încheie-turi, să le dezmoștească.

După care mișcări,acompaniate de-un căscat al gurii imense de rechin cu dinți nenumărați și care de care mai ascuțiți, exclamă:

— Așa e piesa!...

Căscă, spuse și își zvîrli laba mînei drepte peste masă; o zvîrli pe umărul vechiului său prieten și viitorului președinte al consiliului de miniștri, să-l scuture zdravăn, repetînd:

— Aia e piesa! Bine că te lămuriși, mă Gicule, mă! Că intrasem la gînduri. Pentru tine, nu pentru mine. Vă- zuși? Eu aveam și am rezervele mele. Ce era aia „**Petro- lul**” și ce e aia? Un fleac! Floare la ureche... **Petrolul— Jordan Hagi-Jordan!** Vax! Un dosăraș de mai mare mila! Afacere clasată, cum ziseși tu! Clasată era mai dinainte pentru mine; a cincea roată la căruță. Mai creștem, mă, nu ne oprim acilea!... Piesa a mare și grea era la Piscul- Voievodesei, cum văzuși. Ăla petrol! Acolo petrol, să vă umple pe toți și să v-ajungă pe toată viața!... Nu stătui degeaba cît mă frecă și mă purtă pe drumuri Lipan! Nu de dosarul tău îmi păsa...

— Al lui Lipan, nu al meu! Al lui Lipan!... se lepădă ca de Satana Gică Elefterescu.

— Fie! Al lui Lipan, nu al tău... Nu dosarul lui Lipan mă ardea pe mine la ficați. Îmi încurca însă socotelile cu piesa a mare și grea cînd îmi era lumea mai dragă... Îmi bătea vîntul în pupă, să mă tot ducă! Voi, hop, dosarul și scandalul!

— Noi? Care noi? Lipan...

— Fie, Lipan! Dă-l dracului... Mă, eu mi-am trăit co-pilăria în port, la apă, unde cărai și saci cu spinarea, unde umblai și cu barca, de învățai cum se umblă, nu ca tine, tot cu șezutul în două luntre!... Află de la mine că fofir- lica asta cu apa nu merge; nu ți-o iartă!... Eu învățai că apa te scoate la liman și că tot apa te îneacă la mal... Lup-tam s-ajung la liman, nu să mă înec la mal! Luptam cu

bandiții ăia mai mari și mai tari decît mine; cu gangsterii ăia numărul unu ai petrolului din toată lumea, cu societă- țile lor, care mă

așteptau la strîmtoare. Un scandal îmi trebuia mie taman cînd pusei laba pe piesa a groasă și bănoasă?... Voi, hop! Dă-i la mir! Aia îmi fu otrava a mare, pe care mi-o făcuși, ca un orbeț ce-ai fost!

— Lipan ți-o făcu! Nu eu! protestă iarăși Gică Elef-terescu.

— Fie, Lipan! Lipan, nu tu... Dar de făcut, mi-o făcu- răți... Acum, așterne-te luntre și punte, Hagi-Iordane, să dregi ce-ați stricat voi!... Nu-i treabă ușoară... Cînd mă gîndesc, iarăși văd negru înaintea ochilor și iar îmi vine să-ți trîntesc un pumn d-ăsta în fruntea ta de găgăuță, să vezi și tu stele verzi... Mai bine s-o lăsăm baltă!... Ce-a fost a fost...

— Tocmai! se bucură Gică Elefterescu. Ce-a fost a fost! Ce să mai scormonim? O s-o dregem amîndoi...

Iordan Hagi-Iordan dădu semne de plecare. Mai căscă o dată. Își băgă în buzunar tocul enorm de piele, în care purta ca într-o cartușieră enormele lui țigări de foi. Se uită la ceas, și, înainte de a se desprinde dintre brațele foto-liului, simți datoria să atragă toată luarea-aminte a frate- lui Gică asupra cîtorva simptome alarmante, care-i inte- resau îndeopotrivă măsură pe amîndoi.

— Mă Gicule, mă! Mai întîi și întîi, atenția mărită la pișicherii care se zgreadă să se ridice în urma ta! Aia mai juni și încă neprocopsiți cu locmalele tale. Tineretul partidului, cum le spuneți voi. Speranța de mîine, viitorul...

— Băieți buni!... îl asigură marele strateg și viitorul șef al partidului și al guvernului, în deplină cunoștință de cauză, ca un băiat bun ce fusese și el, mai rămînînd tot băiat bun și după ce începuse a încărungi. Băieți buni, ți-o spun eu!

— Or fi ei băieți buni, dar au și dînșii burtă! Cer și ei păpică pentru burtică. Au și dînșii

nervi, ambiții, alte ălea; și n-au răbdare. Oameni și ei!... Vă pomeniți cu dezidențe, rupturi, zdrențe de partide noi, prășilă de partide... Lihneala îi orbește să-și taie singuri creanga de sub picioare, tăin- du-v-o și vouă, partidelor istorice... Ia aminte!...

— La cine faci aluzii! Dodel Calomfirescu?

— Și el.

— Nicușor Vîlcu?

— Și el!...

— Ei, mai las-o!... clătină din cap, incredul, Gică Elefterescu. Prea exagerezi, frate Iordane!

— Nu da din cap ca un vițel cînd se apără de muște!... îl povățui, cu o asprime de dascăl sever, Iordan Hagi-Iordan. Bine, mă, cum naiba de nu vă intră asta în cap? Ce? Lumea începe cu tine și sfîrșește cu tine? Adică pe dînșii nu i-a plămădit mă-sa din același aluat? N-au cres- cut la școala voastră... a ta? Nu te-așteaptă și ei să-ți mă-nince din colivă cum ai să mănînci tu mîine din coliva ălui de pe catafalc?... Dacă nu te-ajută mintea să gîndești la asta, slab o s-o scoți cu politica ta, slăbuț de tot, mă Gicule, mă! Să te învăț eu atunci ce-i politica și ce-i cu dînșii, ca unul care-i cunosc mai bine, fiindcă la traista mea cu grăunțe vin la trap mînzocii.

— Și ei?...

— Adică numai tu credeai că ai monopol? Bineînțeles că și ei, ca toți din toate partidele, nu numai al tău... Aia e!...

Gică Elefterescu a căzut pe gînduri. Își prefiră degetele pe frunte, alungînd muștele supărătoare.

Recunosc:

— Adevărat!... E o chestie care ar trebui studiată serios.

— Studiaz-o serios, mă Gicule, mă, pînă nu-i prea tîr-ziu!... Te sfătuiesc prietenește, frățeste.

Nu numai de dragul tău; ci și de interesul meu. Prea mare și fără fund traistă de grăunțe îmi trebuie pentru atîția!...

— Am să fac ordine! făgădui Gică Elefterescu.

— Fă!

— Am să-ți cer și sfatul tău.

— Cere-l!... Deocamdată, să-ți mai dau eu și a doua chestie de studiat. N-o fi ea chiar așa de urgentă, dar e mai cu cîntec. Asasinatul de azi, ca asasinatul! Ce s-a întîmplat azi nu înseamnă mare lucru, chiar dacă se mai repetă și mîine... Nu un nebun din toată lumea are să vă sape pe voi, mai săpîndu-ne și pe noi, ăi cu traista de grăunțe! Mai lucrează însă și alții, ăia mai cu socoteală și cu primejdie, Gicule!... Îi știi tu care și îi știi cum lucrează?

Gică Elefterescu își alungă iarăși cu degetele rășchirate pe frunte un roi de muște, mai supărătoare decît cele de mai înainte. Se posomorî. Și mărturisi cu un of adînc:

— Știu, știu, știu!...

— Ce anume știi?

— Știu la cine te-ai gîndit. La cei cu grevele, cu sindicatele, la comuniștii cu lupta lor în ilegalitate...

— Aia e! ăia sînt!...

Se lăți un timp de tăcere.

Iordan Hagi-Iordan stăruie, sfredelindu-i în ochi, nu mai puțin posomorît decît el:

— Și?...

— Și o să vedem!...

— Cască ochii bine, să nu vezi prea tîrziu ălea care-s de văzut! Acolo e buba și primejdia a mare, mă Gicule, mă! Află de la mine... Aia nu dau buluc la traista de grăunțe, să se înfrupte fiecare cum poate; dacă nu curge, pică!... ăia îs mai dați dracului! Vor să înhațe grăunțele cu traistă cu tot, să mă lese și pe mine, să vă lese și pe voi, bătînd din buze... Aia e!... Este?

Gică Elefterescu încuviință fără glas, clătinînd iarăși din cap, să alunge roiul de muște.

— Mă!... îi mai presără Iordan Hagi-Iordan sare pe rana din carne vie. Mă, am și eu poliția mea, care nu-i le-gată la ochi ca a voastră. Mă ține la curent de la zi la zi, cu tot ce vi se poate întîmpla vouă; cu tot ce mi se poate întîmpla și mie! Fiindcă, la drept vorbind, vrem nu vrem, purtăm aceeași zgardă și avem aceeași firmă. M-am dus dracului eu, v-ați dus și voi! V-ați dus voi, mă duc și eu! Aia e!... De unde ieșiră ăștia, mă Gicule, mă? Și ce profit au? Ce vor? Uite, chiar și odorul uscatului și calicului ăla de Lipan, chiar și mucusul ăla... cum îl cheamă?... chiar și ăla e înhăitat cu bandiții care ne sapă groapa. Aia bandiți!... Cunoșteai ceva, cumva?

— Cunoșteam! Că nici poliția noastră nu-i așa de legată la ochi cum spui tu...

— Și dacă cunoșteai, ce făcuși?

— Deocamdată l-am prelucrat în foi de viță pe con- stipatul de Lipan, să nu te prelucreze el pe tine.

— A!... ținu laba suspendată în aer Iordan Hagi-Iordan, recapitulînd socotelile sale.

Deci aceasta fusese la mijloc? Nu încăpățînarea mortului de pe catafalc, cum inventase Gică Elefte- rescu o scuză, căreia de altfel Iordan Hagi-Iordan nici

nu-i dăduse vreo crezare. O puse și aceasta la dosar, la dosarul lui Gică Elefterescu, și păru foarte surprins și chiar admirativ:

— Hm!... Așa îl prelucrași? Aia fu piesa?

— Aia!

— Ține-o în rezervă! Vezi să nu mai avem nevoie cumvași, cevași de dînsa... Acestea fiind zise, m-am cărat! Cu bine și cu sănătate, mă Gicule, mă! Vezi cum o scoți mîine la spălat... **Cave ne cadas!** Așa se spune?

— Așa.

— Aia e!...

Iordan Hagi-Iordan se ridică din fotoliul care scoase un suspin de ușurare din toate mădularele. Amîndoi își strînseră mîinile frățește.

Gică Elefterescu îl petrecu pînă la porțița cu încu- ietore automată din strada lăturalnică, întunecoasă și pustie, să-i mai scuture o dată mîna frenetic, recu-noscător, mai exuberant decît se arăta nevoie, îndeo- sebi față de Iordan Hagi-Iordan, care le punea și el toate la dosar.

— Ei?... întrebă omul cu mutra intriganților de me-lodramă, ce-l aștepta în taxiul de piață, după ce Ior- dan Hagi-Iordan izbi portiera. Ei? cum a mers treaba?

— Pe roate!... rînji Iordan Hagi-Iordan.

Dar nu mai adăogă nimic. Și nici celălalt nu mai stăruie cu întrebările, cunoscînd că nu are să capete nici un răspuns pînă ce nu-i va veni pofta lui Ior- dan Hagi-Iordan să răspundă. Taxiul a virat pe-o stradă, pe alta, încă pe una.

Iordan Hagi-Iordan își desfăcu gulerul din nasture sub cravată, aspiră pînă în străfundul plămînilor și rosti:

— Oprește mașina! Plătește. Și mergem pînă acasă pe jos. Simt nevoie să iau și eu nițel aer; tu luași destul!

Celălalt se execută. Plăti, și au pornit amîndoi pe bulevardul aproape deșert în noapte, către capătul dinspre Șosea. Treceau arare patrule cu arma la umăr, în pas cadențat. O echipă de harnici și sprinteni

lucrători zorea cu mare grabă înainte, rezemînd scări subțiri de stîlpii luminii electrice și înfășurînd becurile în zăbrănice de doliu. Astfel, în urma lor bule- vardul se întuneca

și mai desăvârșit în noaptea fără lună și stele, ca și cum cu adevărat capitala se scufundase într-o amară și neconsolată jale, după moartea marelui sfetnic asasinat și întins undeva, pe catafalc, sub coroa- nele de flori cu mărturia neconsolatelor regrete înscrise pe latele panglici.

— Mă! Ce taci? Nu mă întrebi? dădu glas Iordan Hagi-Iordan, înviorat de boarea nocturnă și de pașii parcurși pe jos.

— Întreb! Ei? Cum a mers treaba?

— Pe roate, cum îți spusei! rânji din nou Iordan Hagi-Iordan. Se putea altfel? N-a mai zis nici cîrc, licheaua! Numai nu dădea din coadă și nu făcea sluj, că în patru labe îl făcui să umble... Îl am acilea, licheaua!

Prin întuneric, deschise lat palma ciolănoasă și pie- troasă, apoi strînse încheștat pumnul, să arate unde și cum are el licheaua în mînă.

După o pauză și după cîțiva pași:

— Și, la o adică, de-o fi să mai încerce vreodată a zice cîrc, nu ți-l zboară nen-tu să se ducă învîrtindu-se? Aia o știe acum mai bine decît oricînd! I-a intrat la dovleac! Uite, așa se duce!...

Iordan Hagi-Iordan deschise iarăși palma și suflă asupra ei din străfundul foalelor, ca să mai arate și cum îl va zbură el la o adică pe vechiul și scumpul său amic. Pe urmă ridică palma spre casele negre, mari și impunătoare, înșirate de-o parte și de alta a bulevardului; tot locuințe de mari proprietari, de bancheri, de industriași, de ren- tieri:

— Dorm, imbecilii!... Habar n-au că nu-i departe vre- mea cînd au să zbîrnîie la telefon și or să se îmbulzească la ghișeuri, să-i miluim cu cevași acțiuni de la Piscul-Voievodesei! Triplarea capitalului, mă! Pe puțin!...

— A mers așa de bine treaba?

Iordan Hagi-Iordan se opri locului și slobozi un hohot detunat de râs în noapte:

— Bine?... A mers ca untul, mă, ca untul de ricină! Ce-ți spusei!?... Păcat că nu fuseși de față! Ai fi dat

toate paralele să-l vezi mai întâi cum umbla în patru labe, cuțu-cuțu!

— Îmi închipui...

— Nu-ți închipui nimic, mă!... Că nu-i numai vorbă, așa, cum îți închipui tu... S-a tîrît de-a bușilea, în patru labe, acilea, la picioarele mele, javra, cuțu-cuțu! Și mai p-ormă numai că nu dădea din coadă și numai că nu făcea sluj, cuțu-cuțu, să-nghită zaharicaua, javra!... Dom- nul ministru al justiției, care mă freca pe la Parchet, și mîine excelența-sa, domnul președinte al consiliului de miniștri!... Ptiu!

Scîrbit de propria sa izbîndă, atît de ieftin cîștigată, Iordan Hagi-Iordan țîșni printre dinți o rotocoală împrôș- cată de scuipat pe trotuar.

Apoi, luînd-o din loc, își rosti și concluzia judecăților sale:

— Mă, dacă nici în țara asta a nimănui n-om ști pînă la sfîrșit să le luăm tot așa piuitul ălor care-o conduc, atunci mari idioți mai sîntem!... Putem să ne întoarcem la Dunărea noastră, să ne legăm cîte un bolovan de gît și să ne-aruncăm în apă, să ne ducă bolovanii la fund. Că de pomană mai trăim și facem umbră pămîntului! Aia e!

MÎINE MERGEM LA CURSE

Erau doi. Un domn bătrîn și simpatic, cam demodat cu umbrela lui cenușie. Celălalt, un tînăr înalt și musculos, cu umerii lați și cu mijloc subțire: un exemplar superb și bronzat, după care femeile întorceau involuntar ochii pe stradă.

Bătrînul se născuse, trăise și aștepta să moară în acest București, despre al cărui trecut scrisese o istorie în trei tomuri; nepotul său acum sosea din viața vastă și însorită a cîmpurilor.

— Recunosc că sînt un ghid fără nici un haz! surîse bă-trînul cărturar cu oarecare melancolie. Ce te-aș putea iniția dintr-o viață prin care am trecut spectator? Eu știu cînd a fost clădită și de cîte ori a fost restaurată o biserică. Mai știu cînd a ars o uliță și unde a fost o spînzurătoare. Pot să-ți de-scriu după documente precise cum a fost viața de aici acum cincizeci, o sută ori două de ani... Pentru

viața de acum, însă, ochii mei sînt prea uzați și inima mea a fost închisă. Caută-ți așadar un ghid tînăr; de tinerețea și sănătatea ta!... O călăuză, dacă se poate, cu fuste. Lectiile au să fie mai puțin monotone și sînt sigur că n-au să te poarte prin biserici pustii și prin muzee cu molii. Eu atît pot să-ți zugrăvesc: o închipuire de bătrîn maniac. Mai ales că această închipuire a mea de bătrîn maniac poate nu peste multă vreme n-are să mai fie valabilă și are să treacă și ea la rebutul amintirilor istorice. Calea Victoriei de ieri și de astăzi e pe ducă. Toate se deplasează în alte direcții de pe planul capitalei, spre bule-vardele acum încă deșarte și neumblate, aproape pustii. Mîine, poimîine, pustie va fi Calea Victoriei... O ruină istorică, o amintire. Nu-i întîia oară cînd orașele își schimbă centrul de gravitate. E o lege! Dar să ne întoarcem la Calea Victoriei cît timp mai este ce este!...

Vezi tu! mie Calea aceasta a Victoriei îmi apare întotdeauna ca un arbore. (Nu rîde! Te-am prevenit că e o idee de bătrîn!) Un arbore cu rădăcina în Lipscani și în întortochetura aceasta stufoasă de străzi vecine, cu bănci, case de schimb, zarafi, angroșiști cu magazine mereu primenite și pînă seara golite. De aici își pompează tot orașul sucul vieții. Banii și belșugul. Substanța și podoabele. Ceea ce-i îndestulează nevoile lacome sau numai deșertăciunea... Tulpina îmi pare că e tot traiectul de aici, de la Poștă și Casa de depuneri pînă la Capul Podului. Precum vezi, e o tulpină cam deșirată și îndestul de strîmbă. Nu e un arbore rectilin și aerisit. Dar pe scoarța acestei tulpine mișună toate gîzele: și cele urîte, și cele plăcute ochiului; și cele cu aripi, și cele care se tîrîie; și cele care adună, și cele care risipesc!... Iar acolo, în vîrf, de la Capul Podului înainte, se întinde Șoseaua și aleele răsfricate cu vile, frunzarul umbros

pentru desfătarea îndestulaților. Mergi într-o zi cu soare ca aceasta: ai să găsești vîntu- rîndu-se o lume voioasă și gureșă în cele mai frumoase straie și în cele mai scumpe vehicule. E o fluturare de aripi irizate și o întrecere de culori într-adevăr încîntătoare... Însă un lucru e bine să iei aminte: dacă fluturii au ajuns acolo, sus, omizile lor și-au hrănit și își hrănesc încă viața de aici, de jos, de la rădăcina Lipscanilor, din bănci și case de schimb, societăți cu o jumătate de miliard capital sau tejghele muce-de de zarafi, iar praful irizat de pe aripi și toată amăgeala pentru ochi le cară ambalate în hîrtie de mătase tot din vitrinele Lipscanilor mereu primenite. De aici și-au supt viața, dar și răul de care adesea mor... Înteleg că ești nerăbdător să pornești într-acolo! zîmbi cărturarul bătrîn.

— Ai înțeles bine, unchiule! recunosc tu tînărul cu obraz bronzat și cu dinți de zăpadă.

— Bagă de seamă! Viața de acolo cîteodată ucide...

— Cît despre aceasta!... Eu am culcat un urs cu pumnii mei, rosti tînărul umflîndu-și pieptul puternic, gata să dărîme în joacă toate împotrivrile.

Cărturarul bătrîn îl privi din urmă, cum se depărta spin-tecînd voinicește mulțimea. Apoi plecă pășind mărunț, cu umbrela lui cenușie, să cerceteze un zapis din leatul 7146.

Încă o dată, Ana străbătea Calea Victoriei, legănată pe elastice roți de gumă, expusă ca într-o vitrină în automobilul cu largi ferestre de cristal.

Dar ochii nu mai căutau privirea trecătorilor, unde citea altădată cu egală satisfacție admirarea sau invidia.

Ana privea în nevăzut, cu buzele-i subțiri, crisplate într-o chinuire care-ar fi vrut să mai pară surîs.

Oricine ar observa însă dacă s-ar uita mai atent că nepăsarea n-a încremenit numai în obrazul cu pudra și cu roșul mai spălăcite. A invadat nesimțit portul hainei, pălăria, care nu mai e ultimul model de la Paris, heneul părului neîmprospătat la timp, lăsînd rădăcini negre.

Frumoasa doamnă Annie Mereutza trecea pe Calea Victoriei ca prin pustiul lunar.

Alături, Guță Mereuță, stînd incomod și drept ca întotdeauna pe marginea banchetei, fără să se razeme de spătarul cu resorturi, cu palmele pe genunchi, îmbumbiat pînă sus ca un cioclu, nu rostise un sfert de oră nici un cuvînt. Ana îi fu recunoscătoare. Ea știa acum că la orice cuvînt nu mai avea glas să răspundă cu semeția tăioasă care-l zdrobea, copleșit.

Iar tăcerea aceasta imobilă a bărbatului era mai în- cărcată de amenințări decît toate muștrările. Era explicația suspendată: poate peste un ceas; poate peste un an; poate pentru niciodată.

Povestea ei fusese scurtă. Și ca oricare, banală, în acest București, pe această Calea Victoriei și a naufragiilor.

În dimineața cînd hotărîse și vestise la telefon a dus scrinurile pluşate cu bijuterii și pachetul cu acțiuni. Scarlat Bosie s-a împotrivit. A fost nevoie de rugămințile și de plînsul ei ca să le primească. De două săptămîni, pentru dînșii s-a luminat din nou un calm armistițiu, în garsoniera cu divanuri scunde, cu blăni moi sub picioarele goale și cu pijamale schimbate după culoarea cerului. Apoi telefonul a început să sune fără răspuns.

Scarlat Bosie era din nou preocupat și întotdeauna grăbit...

Într-o zi, Guță Mereuță, trecînd pe Calea Victoriei, s-a oprit în fața unei vitrine de giuvaergiu să admire un colier cunoscut. A intrat, a întrebat prețul, și mai stăruitor

decît prețul a căutat să descopere cum ajunsese din ser- tarul Anei acolo. Nu i-a fost anevoie să afle; iar ce n-a aflat n-a fost greu să descâlcească din ițele încurcate cu gîndul... „Da, da, un domn cu o brățară subțire de platină... Avem dovezi semnate la mînă, domnule judecător... Noi nu lucrăm decît cu persoane cunoscute.” Două zile Guță Mereuță a cules de pe la bănci toate măruntele economii din anii cînd era burlac și a făcut datorii mult mai mari ca să răscumpere cutiile cu neste- mate. A pus negustorul să le trimită Anei, fără nici un cuvînt.

A așteptat.

N-avea ce aștepta. Numai Ana își mai închipuise că de la Scarlat Bosie putea să aștepte ceva. În prima clipă crezuse că el le-a răscumpărat și că voise să-i facă așa, o surpriză. Pe urmă, înțelegînd, străbătută de un fior, a alergat la dînsul într-un suflet. Cînd a ajuns acasă la el, cu haina de stradă trasă în fugă peste haina de casă, Charles a primit-o surprins și nerăbdător, după ce-o ținuse cinci minute la ușă. Era un miros de parfum străin în cameră; țigări strivite la jumătate în scrumiere, cum fumează nervos, mașinal, neisprăvit numai femeile; două pahare pline de porto.

— Charles, dragă Charles, se întîmplă ceva rău cu noi! Georges știe...

— Nici nu l-am crezut așa de dobitoc ca să nu simtă măcar atît! Întrerupse Scarlat Bosie, căutînd cu ochii ceva...

A înțeles ce căuta cînd a văzut unde i s-au oprit ochii. La o cămașă de femeie și la

ciorapii zvîrliti mo- totol, așa cum au
fost jupoiați în grabă de pe picior.

— Charles! îi prinse Ana cu amîndouă mîinile
reve- rurile pijamalei, să-l apropie și să-l
privească în adîncul negru al pupilelor. Tu ai pe
cineva la tine!...

— Ar fi idiot să neg! rîse cinic Scarlat Bosie, oco-
lindu-i privirea. M-am trădat singur...
Nu trebuia să-ti deschid.

Mîinile Anei căzură de-a lungul trupului. Scarlat se așeză pe un taburet, aprinse o țigară și, legănînd picior peste picior, în pantofii de marochin, începu să-și curețe

unghiile, apropiindu-le și depărtându-le, să le contemple lacul.

Ea venise cu o năvală de planuri și cu o singură încheiere. Să-i spună cum a primit cu o jumătate de ceas înainte pachetul de la bijutier; cum a întrebat la telefon și cum negustorul i-a răspuns că nu domnul Scarlat Bosie le-a răscumpărat, ci domnul judecător Mereuță; cum a dat fuga la el să-l avertizeze și, poate, să se bucure amândoi că se limpezește așa o stare dintre ei, turbure. Va cere divorț. În câteva luni va fi liberă. Și atunci nimic nu-i împiedică să dea vieții lor înfățișarea legitimă pe care o cere societatea.

Toată această clădire de şubrede şi fragile cartonaşe se surpase într-o singură clipă. Se vedeau şi pantofii femeii. Pantofi pe care Ana îi socoti cu două numere măcar mai mari decît ai săi. Desigur, e o femeie înaltă şi voinică. Şi desigur, că s-a refugiat în baie, de unde pîndeşte şi ascultă cum nu o dată i s-a întîmplat şi ei să asculte. Ce dezgust!...

Scarlat Bosie sfîrșise toaleta unghiilor.

Ana nu mai avea nimic de sfîrșit.

În urma ei, pe fereastră, de după perdeaua brodată, femeia dinăuntru se uita s-o vadă cum pleacă. Era cu un sîn scăpat din pijamaua *lilă* a lui Scarlat — aceeași pijama pe care o îmbrăca de obicei Ana.

— E a doua oară cînd mă mai sechestrezi cu picioarele goale pe mozaicul rece pentru toate amorurile tale „crampon” din lumea mare! Să știi, dragă Scarlat, că a treia oară...

Scarlat Bosie n-o lăsă să continue, alintîndu-i circular cu buzele globul sînului spre vîrf, unde se opri mai în-delung.

De atunci, Ana ocolea privirea bărbatului; iar Guță Mereuță tăcea. Nu era în această tăcere nici ură stăpînită, nici revoltă, nici amărăciune. Cu acestea toate Ana ar fi luptat. Era o mare milă și în același timp o hotărîre calmă și puternică, asemeni apelor adînci, s-o smulgă din tot ce i-a fost viață pînă acum și s-o apere de ea însăși. Niciodată Ana nu bănuise în omul cu nasul prelung și caraghios o neclintire atît de delicat afirmată și o voință atît de simplu exterminînd toate împotririle.

Acum o săptămînă îi spusese la masă, între două feluri, ca o știre foarte firească și neînsemnată:

— Annie, de luni dimineată au să vină hamalii să împacheteze mobila. Ne mutăm! A apărut astăzi numirea mea, președinte de tribunal în Ardeal... N-a fost greu! Se luptă o sută pentru un loc în Capitală.

— De ce să ne mutăm?... Nu înțeleg ce însemnează aceasta! rămasese Ana cu furculița în aer și o așezase în farfurie, fără să mai ducă bucățica de pui fript la gură.

— Annie, tu ai nevoie să schimbi aerul de aci. Am explicat tuturor că aceasta este recomandăția medicilor. E bine ca același lucru să-l spui și celor ai tăi.

A fost singura dată în trei luni cînd a vorbit atît de amănunțit, de metodic, fără să fie întrerupt.

Acum mobilele au plecat închise în sicrie de lemn. Le-a rămas un singur pat și divanul din birou, pe care doarme Guță Mereuță. Mîine dimineată vor pleca și ei. Pentru cine știe cît timp! Pentru totdeauna... poate.

E ultimul drum pe Calea Victoriei, și-i pare că trec ca osîndiții la ghilotină, deposeați de toate bunurile, într-o zi de execuție cu lumina lividă, pe acolo unde fuseseră aclamați și stăpîni.

Soarele era însă strălucitor — numai în ochii ei o ceață fumurie, care va împîcli totul de acum, se instalase pînă la moarte. În clipa aceea se gîndea încă numai la nimicurile frivole de care nu se descătușase. Cum va comenta lumea plecarea lor? Cît se va simți oare lipsa la ceaiurile și la premierele unde de patru ani era nelipsită? Cît va mai dura oare în amintirea tuturor „frumoasa doamnă Annie Mereutza”? Se gîndea că frumusețea ei nu va însemna mare lucru în tîrgul netrebnic unde se vor îngropa. Că nu va însemna nimic. Numai tîrziu, cînd această frumusețe va fi definitiv devorată de timp, ca un chip întrezărit fantomatic într-o oglindă de plumb; numai atunci avea să măsoare cîți ani de viața care ar fi putut să fie altfel a ucis ea într-un ceas cu zloată urîță și cu tramvaiele purtînd necunoscuți din necunoscut spre destinul lor necunoscut.

— Annie! vorbe Guță Mereuță coborînd și întinzîndu-i mîna cu o corectă politeță, s-o ajute. Annie, am rămas înțeleși. Spui tuturor că așa a fost recomandăția medicilor... Și spui că

Să plec de aci... Atunci va termina și Sabina...
Va termina și Sabina.

— La revedere, **papa...**

— La revedere, copii... și scrieți-mi, copii!
Scrieți Elenei, copii. Elena e tot mai singură...
Tot mai singură, copii...

Rămase în birou și-și schimbă ochelarii pentru
distanță cu ochelarii pentru citit.

De când Gică Elefterescu devenise președinte
de consiliu, din recunoștință pentru serviciul
făcut cu închiderea dosarului Iordan Hagi-
Iordan, îl îndemnase cu tot soiul de
delegații și onoruri. Constantin Lipan le
refuzase. De trei luni îi ceruse un concediu
mai lung, renunțase la delegația de procuror
general și rămăsese acum în vechea lui
ierarhie de consilier de curte, așteptînd anii de
pensie. Se închidea în birou. Alcătuia un
proiect pentru reforma justiției, pe care avea
să-l lase la moarte în sertar. Îl salvase pe
Costea; dar Costea nu știa cu ce preț. El
continua să vorbească la întruniri clandestine și
să semneze manifeste al căror conținut poliția îl
cunoștea adesea înaintea de a fi apărut tipărite.
Dar dincolo de aceste informații pe care
Siguranța generală i le punea periodic și
discret sub ochi, Constantin Lipan se mai
încredințase că toate nu însemnau numai o
agitare deșartă. Se alegea undeva, în adînc, o
mișcare a adîncurilor. Oamenii care pregăteau
cu răbdare altfel de răsturnări. Și ciudat! Con-
stantin Lipan se bucura acum că feciorul lui
înclină spre dîșii. Că a început a se lămuri.
Poate lumea acelora, lumea lor, va fi mai
bună și mai dreaptă decît aceea pe care el o
apăruse și care-l răsplătise cu atîtea supărări...
„cu atîtea supărări!” repetă și în gînd cuvintele

Constantin Lipan cu ticul său cel nou și răpus, bătrânicos, întristător, de acum.

— S-o văd și pe Sabina... Să-mi revăd camera mea!... vorbi Ana, și se uită la Guță Mereuță, parcă și-ar fi cerut învoire și pentru această dorință inofensivă.

Sabina se îmbrăca.

Ana își spuse că s-a făcut mai frumoasă decât dînsa, mai ales așa cum e acum, bronzată, după o lună de soare marin.

— Ce plăcută ai făcut camera aceasta, Sabina! se miră Ana. N-am văzut-o de doi ani...

Și atunci abia își dădu seama cât de rar s-a mai întors aici și cât de străină de toți a devenit.

— Cîteva nimicuri. O perină aici, o cadră dincolo... explică Sabina. Cîteva flori... Cum vezi și tu, Armie, e mai mult ***un trompe l'oeil***¹. Ca și rochia aceasta prefăcută a doua oară... Spune și tu dacă nu-mi vine bine! S-ar crede că e prefăcută a doua oară?...

Sabina se răsuci în călcîiele subțiri și rochia albastră-închis s-a înfoiat ca o corolă. Era de o statură cu Ana, dar părea mai înaltă, fiindcă liniile erau mai mlădii și mijlocul mări subțire. Oprindu-se din piruetă, observă neclintirea din fața Anei, ochii cu lucirea împîclită.

— Annie! îi cuprinse gîtul, silind-o să se așeze pe scaun. Annie, tu ai altceva!... Tu nu pleci fiindcă ești bolnavă. E altceva, mai rău.

— Ce te face să crezi, Sabina? se apără moale Ana. Mi-au spus doctorii... Georges s-a sacrificat. Îți mărturisesc că începuse să mă obosească viața aceasta la București.

„Cît de străine sîntem una de alta! gîndi Sabina. Ea nu-mi poate spune ceea ce într-

¹ O iluzie optică (fr.).

adevăr duce cu dînsa. Eu pînă în trei zile am să uit poate, chiar dacă mi-ar spune.”

Gîndea, și din nevăzutul unde se hotărâsc destinele nici un presentiment nu străbate prin nevăzute antene, să-i spună că peste trei zile pentru ea nu va mai exista nici într-un caz nici amintire, nici uitare.

— Nu vrei să-mi vorbești, Annie?... Poate mă crezi tot cu capul numai la drăcoveniile afurisitei tale de surioare, care-ți cotrobăia prin borcanele cu cremă și-ți strica va-porizatorul de parfum!... Annie, vezi tu cum ne-am schimbat amîndouă?... Acum, cînd mă gîndesc, îmi aflu și eu o vină că am ajuns atît de îndepărtate una de alta. Întotdeauna mi-am satisfăcut o plăcere rea, stupidă, să te agasez. Tu treceai pe aici, ca o străină în vizită... Acum e inutil să recapitulăm cine și cît am fost de vinovate... Ți-o spun, numai ca să-ți amintesc, Annie, cînd vei fi în tîrgul acela, că ai aici o soră. O soră mai puțin afurisită decît păream... Eu nu știu pentru ce pleci, într-adevăr. Nici ceea ce te poate aștepta acolo... Vreau să-ți amintești, Annie, că poți găsi în mine mai mult decît o soră, cum

greșit am spus: o prietenă! Eu înțeleg mai bine aceasta decît crezi tu, fiindcă singura mea prietenă, Viorica Hagi-Iordan, pleacă și ea peste cîteva zile. Rămîn singură, nu- mai între **maman** și **papa**, și Nelly, adică nimeni, adică neantul... Chiar la Viorica mă pregăteam să plec. Cobor o dată cu voi...

Ana asculta fără să-i tresară o singură fibră de mușchi, de nervi, în obraz. Măsura cu ochi reci camera unde s-a simțit și ea înăbușită, a plîns, a ascultat în nopți deșerte de nesomn vaierul orașului, dar unde exista atunci pentru dînsa căldura unei mici văpăi tremurate, ca o lumină vie de candelă într-un ungher: nădejdea într-un miracol, în altceva. Visurile ei.

Acum și acea mică și netrebnică văpaie era stinsă; iar oriunde ar fi mers avea să bîjbîie cu mîinile întinse, ca orbii într-un veșnic întuneric de hrubă. Cheia visurilor! Trădalnica și neîndurata cheie a visurilor.

Descoperi un simțămînt ciudat și rău. I se părea injust că Sabina rămîne aici și că dînsa are drept să plăzmuiască într-o sută de chipuri fericite viitorul. Că Sabinei i-a rămas dreptul să spere tot ceea ce ei viața i-a interzis, brutal, pentru totdeauna.

O privi fără iubire. Cu toată drojdia sa neputincioasă și înfrîntă de egoism.

Se ridică și vorbe cu glas ostil:

— Dacă mergi cu noi, pune-ți pălăria. E tîrziu. Mai am ultimele lucruri de împachetat. Eu nu plec la prietene, să mă amuz...

Sabina nici nu voi să discearnă intonația ostilă din glasul surorii mai mari. O iertă și o compătimi. Tuflindu-și pălărioara cu un gest băiețesc pe-o sprînceană, aruncă o singură privire fugară în oglindă. Din treacăt, atinse un benchi de creion roșu pe buze; singura culoare străină în figura ei mată, fără pudră și cu genele lungi negre și frizate, fără dresuri din cutii și flacoane.

— Gata! anunță la ușă. Hai să-l vezi și pe Boțocan. A îmbătrînit și e reumatic. Mai bine îl luam cu mine la mare, să facă băi de nămol.

În sufragerie, unde Boțocan, pisoiul, îmbătrînea morocănos și fidel tenebrelor de sub canapea, Sabina se plecă în genunchi și-l trase remorcat de coadă.

— Cum vezi, dragă Annie, a rămas tot solemn și țîfnos ca un mandarin. Onorabile! Poftește să-ți iei adio de la Annie și mie spune-mi la revedere! îi scutură laba.

Boțocan, ofensat, se retransă în vechea-i fortăreață.

— La revedere, **maman!**

— La revedere, Annie!... Sabina, cînd te întorci?

— Poate rămîn la masă... În orice caz, dacă întîrzii, mă aduce Viorica. N-avea grijă, că nu scapi de mine atît de ușor! Eu sînt neaga rea! O să mai aibă lumea de furcă cu o lighioană ca mine!...

Glasul ei mai păstra tresăltarea șăgalnică și voioasă a copilandrei drăcoase de pe vremuri. Sora mai mare nu i-o ierta nici asta. Ce-i pasă? Pentru dînsa viața continuă!

În prag, înainte de a începe să coboare scările, Ana se mai uită la zidurile unde a rămas ceva din viața ei și unde poate n-avea să se mai întoarcă. Sabina n-avea ce privi. Ea, care pleca să revină peste cîteva ceasuri.

— **Maman**, să-mi pună Catinca în odaie la mine mașina de spirt și serviciul de cafea. Vreau să citesc toată noaptea pentru examen...

Ea știa că nimic nu există să poată schimba orînduielile dintotdeauna.

Și scoborî scările, copilă încă, sărind treptele două cîte două.

Elena Lipan le privi din urmă, aplecată peste marginea balustradei. Oftă pentru Ana. Pentru Sabina n-avea de ce ofta.

Se întoarse în camera fără destinație precisă, dar cu mobila urîță, uzată și veche de salon, mobila ei de zestre. Fără să-și dea seamă cum, nici din ce pricină, se pomeni răsfoind albumele cu fotografii de familie. Fotografiile Anei și Sabinei cînd erau eleve de școală. Fotografia ei și a lui Constantin Lipan cînd s-au logodit. Așa a fost ea vreodată, cu ochii vii și sclipitori, care semănau mai mult cu ai Sabinei decît cu ochii reci ai Anei? Așa a fost Const vreodată? Cine-ar mai crede și i-ar mai recunoaște?

În stradă surorile își luară rămas bun. Sabina se oprea să aștepte tramvaiul pentru Bufet: de acolo pînă la Viorica Hagi-Iordan e cale de cinci minute.

— Sabina! vorbi Guță Mereuță, prinzându-i mîna sub- țire în palma lui mare și lată. Sabina, eu nu mi-am permis niciodată să-ți dau un sfat. Am rămas pentru tine un străin... Dar dă-mi voie, înainte de a pleca, să mă abat de la această regulă. Sabina, peste trei ani, cînd îți vei lua licența, caută o catedră cît mai îndepărtată de Bucu- rești! Bucureștii îți iau din viață totul și nu-ți dau în- dărăt nimic.

— Ce poate să-mi ia mie? rîse Sabina cu toți dinții. Sînt o fată atît de sărăcuță în toate, și cu duhul, încît nimeni nu poate să-mi ia nimic!

Spunînd, flutură mîna în urma lor.

O clipă gîndi la glasul surd și la mîhnirea stăpînită cu care îi vorbise bărbatul Anei. Nu mai părea omul ridicol, așa cum îi pusese ea diagnosticul cînd l-a văzut întîia oară: „stîngaci, fiindcă se simte desigur incomodat de nasul prelung, de proboscidian”. Pe urmă strînse din umeri și sări sprintenă pe treapta tramvaiului.

La Bufetul de la Șosea coborî cu același neastîmpăr, înainte de a se opri vagonul. Dar soarele palid de început de toamnă îi încetini mersul după primii pași.

Era un amurg de o largă și gravă splendoare, cum aveau să mai fie multe în acel an.

Frunzele teilor mureau anemiate, de ceară. După lanțul automobilelor, întrecîndu-se în vîrtej, filfiiuau multicolore eșarfe de mătase. Copiii alergau fugărind cercurile pe nisipul stropit. Sabina își spusese că dacă va trece pe aici mîine sau peste douăzeci de ani, aceiași copii se vor afla la aceeași joacă, hîrjonindu-se și fugărindu-se cu aceeași larmă. Nu prinzi de veste cînd au fost înlocuiți. Îndată ce un

ciclu dispare, sînt alții care din urmă răsar. Și-i păru anapoda și glumeață ideea, că așa, cu pulpele goale și cu obrajii asudați, tîrîți de-o aripă de guvernante și zgîlțiiți pe înfundate, se hîrjonesc acum bancherii avizi de mîine, cărturarii miopi, personagiile simandicoase și solemne, canaliile și victimele, doamnele cu ifose, fericiții și nefericiții de mîine.

Își zîmbi singură la aceste gînduri care-i mijiseră prin minte și care poate nu erau atît de năstrușnice și de înveselitoare, cum i-au părut întîi. Așa sare ea cu gîndul, nestatornic, de la una la alta. Și așa descoperă ea după

o clipă ceva melancolic și întristător în tot ce-o făcuse să zîmbească numai cu o clipă înainte. Să fie semn de nestatornicie aceasta? Sau ce? Va cerceta în ea mai tîrziu, să introducă o disciplină mai severă în toate. Nu vrea să-și pregătească o viață deșartă, din nimicuri, ca Ana.

Pe urmă, hotărî cu începere chiar de a doua zi să-și alcătuiască un program strict: dimineata și noaptea să citească pentru examene; după amiază să vină întotdeauna aici, ca să-și împrăspăteze gîndul, sîngele și plămînii.

Va începe de mîine. Curios cum îi revine stăruitor ca niciodată cuvîntul acesta: mîine! Numai de-ar fi și mîine, și poimîine, și toate după-amiezile pînă la sfîrșitul lui septembrie tot așa de senine și calde!

Toate după-amiezile și asfințiturile lui septembrie au fost în acel an atît de senine, și blînde, și calde, încît mulți n-aveau să le uite pînă la sfîrșitul vieții, povestind ca despre o minune nespusă și rară. Dar nimeni n-avea să mai vadă nici mîine, și nici poimîine, și niciodată pe veci, printre frunzele de ceară, în soarele molatic și bun, flu- turînd rochia albastră de acum.

Sabina pășea ușor, prin intervalele de lumină și de umbră, după cum scăpăta apusul oblic printre vîrfuri de crengi. S-ar fi spus că lumina și umbra îi aștern înainte, pe nisip, tot atîtea imateriale bariere, să-i rețeze mersul. Sabina nu le vedea, nu le simțea; erau mai fragile decît firele de funigei.

Găsi porțița de fier dată în lături. Casa lui Iordan Hagi-Iordan, monumentală și albă, se afla în fundul unei grădini imense, celebră în tot Bucureștii.

Aici, înaintînd pe trotuarul de lespezi roșcate, lumina și umbra zvîrlite printre zăbrelele grilajului păreau c-o biciuie mai înverșunat, s-o oprească, cu vergi de raze și de întuneric. Sabina zîmbi de jocul acesta, care-o lovea inofensiv și alintat peste obraz, peste gene, în ochi.

Își încruntă voioșia numai cînd îi apărură înainte Nicki Hagi-Iordan. Sărise pe fereastră, fiindcă scurtase așa din drum, și se opri în fața ei, cu picioarele rășchirate și cu mîinile lui lungi, spînzurînd aproape de genunchi.

— Mă ierți, domnișoară Sabina, că am ieșit așa, numai în sviter, fără haină? Sîntem încălziți rău de tot... Facem

o bombă grozavă de adio! Păcat că lipsește și Nellu... Jucăm pocher și am ajuns la al optulea **cocktail**...

Sabina primi confirmarea în obraz: răbufneala mirosului de alcool.

Ea nu-l putea suferi, cu privirea lui falsă și cu buzele lui vinete și groase, ca două umede lipitori. Un adevărat fiu al lui Iordan Hagi-Iordan! Întotdeauna i s-a părut monstruos și absurd ca o ființă atît de diafană ca Viorica poate avea un asemenea tată și un asemenea frate.

Gesturile lui Nicki Hagi-Iordan erau epileptice. Gesticula stenografic. Cantitatea de

spirturi ingurgitată îl făcuse încă și mai respingător, dînd obrazului o culoare pămîntie și ochilor verzi un turbure murdar, ca verdele troscotului prăfuit din marginea de șanț.

Se împiedică de treptele peronului și rîse, restabilindu-și anevoie echilibrul. Se muștră fără prea mare severitate:

— Te-ai cam amețit, dragă Nicki! M-ai făcut de rîs!

Apoi, în răcoarea de catedrală a holului, se reculese.

— Viorica e sus... Eu rămîn aci cu băieții! Sus mai sînt și niște domnișoare... Adică vorba vine domnișoare!... În sfîrșit, nepoatele doamnei Elvira Elefterescu; cele trei **greații!**...

Sabina urcă scările pe covorul moale, bucuroasă că a scăpat de el atît de repede.

— Domnișoară Sabina! o chemă din urmă Nicki Hagi-Iordan.

Sabina se opri cu mîna pe bara lucie, întorcînd capul să-l privească în jos.

Întrebă retezat:

— Ce e?

— Domnișoară Sabina, știi că nu-mi prea place cum te porți cu mine, așa, ca o ducesă!... Eu numai de aceasta regret că plec... Că nu m-ai înțeles! Eu am crezut în-totdeauna că...

Sfîrșitul se înecă într-un sughiț. Sabina ajunsese sus.

Nicki intră în camera unde-l așteptau tovarășii. Din ușă îi încredință pe toți, plescăind limba în cerul gurii, că sora lui Nellu Lipan are niște pulpe de te scoate din minți: „cele mai frumoase picere din București!”

— Mă gugustiucilor, mă! Acuma mă uitam
cînd urca scările. M-a luat amețea!... Halal dă
cine-o pune laba pe ea!...

Se întristă. Destăinui că l-a lovit cea mai mare
nenorocire care putea să i se întîmple în acest
ceas. Mabel l-a procopsit cu o boală
urîță.

— Spurcăciunea! Tocmai acum, cînd plec cu
Viorica în străinătate și cînd mă pregăteam
de trai, ostrogoților, să dau iama prin
franțuște...

Prietenii îl copleșiră cu sfaturi și cu rețete,
dar mai ales îl consolară cu pahare.

Cele trei grații, Lola, Lulu și Lili, au
întîmpinat-o pe Sabina cu o zgomotoasă
surpriză, sărutînd-o, îmbrățișînd-o și pipăind-o
atît de stăruior și îndelung, încît Sabina
simți aceeași repulsie de adineaori, cînd
privirea lui Nicki Hagi-Iordan se tîrîse pe
corpul ei, lipicioasă ca o dîră de melc.

— Ne pregăteam să plecăm, Sabina! Dar
fiindcă ai venit tu, nu putem rezista... Mai
stăm!

Viorica se uită la Sabina, consternată.
Înțelegerea între ele fusese să rămînă singure
în această ultimă seară. Acum știau că nu vor
izbuti ușor.

— Ești delicioasă așa, arămie! declară Lulu.

— Parcă ai mai crescut, Sabina! constată
Lola.

— Nu porți *soutien-gorge*? Uitați-vă la dînsa,
nu poartă soutien-gorge și ce sîni pietroși are!
se miră Lili.

— Vrei ceai? Lichior? Vrei să trimitem jos să
ne expedieze băieții un transport de *cocktail*?
își asumă Lulu atribuții de gazdă.

— Sabina, eu, dacă aș fi bărbat, aș săvîrși
orice pentru tine! Aș ucide, aș fura... m-aș
ucide!

Toate trei, cu țigări groase între buze și cu
glas răgușit, o asaltau cu întrebări, n-

așteptau răspunsuri, o îndemneau să stea lângă dîsele pe divan, clădind pernele pufoase, gesticulînd și întrerupîndu-se una pe alta cu o ațîtare crescîndă.

Viorica Hagi-Iordan, ca să-și descarce scîrbirea acestei priveliști, luă cravașa din cui și biciui scurt, pe spinare, ogarul alb și nevinovat, care se afla întotdeauna încolăcit la picioarele ei. Ogarul o privi cu o mustrare omenească

în ochi. Viorica zvîrli cravașa și îl dezmierdă. Pe urmă se așează la pian, ca așa cel puțin să întoarcă spatele celor trei mutre desfigurate de o patimă de mult scăpată din frîul oricărei stăpîniri de sine.

Prietenia ei cu Sabina se născuse și dura tocmai fiindcă lângă această copilă cu șase ani mai tînără, loială, firească și fără ascunzișuri, găsea o reconfortare. Prezența Sabine o ajuta să lupte cu tot ce vedea, cu tot ce știa și pre-simțea că se întîmplă în juru-i, între un asemenea tată și un asemenea frate.

Dar o apăraseră această prezență mai cu seamă de ea însăși.

Căci și în sîngele ei se afla ceva din sîngele lui Iordan Hagi-Iordan. Nu fusese cruțată nici dînsa de același venin, filtrat în substanța vieții. Oricine ar fi ghicit aceasta, urmărind cum gura ei, cu toată finețea străvezie a figurii, capătă cîteodată o crispație urîță și crudă: aceeași care dădea înfățișare bestială lui Iordan Hagi-Iordan și lui Nicki Hagi-Iordan. Acum se biruise. Dar după ce luptă!

Cu trei ani în urmă și ea scoborîse povîrnișul pînă la fund. Departe de țară și de ochii care o cunoșteau aici numai într-un singur fel; neașteptat, ca într-o nă-prasnă, urmasa somnambulic într-o noapte, în camera lui, unul din acei aventurieri ai lumii pe care nimeni nu-i

știa precis de unde-au venit și unde vor sfîrși. Toate s-au întîmplat la Cannes. Iar cînd dansatorul cu ochi mig- dalați (care poate era într-adevăr mlădița blazonată, cum spunea, sau numai un dansator de profesie), cînd a plecat spre alte Palasuri, la alt cazino cu ruletă, după altă femeie, n-a lăsat-o singură. A lăsat-o cu o consolare. I-a transmis prafurile și fiolele, de unde oricine își poate urzi în cîteva clipe paradisul artificial. Cu acestea a trăit trei ani, în afară de viață și de legi, ca deșteptarea de a doua zi să-i fie mai acră. În locul dansatorului a fost altul, și pe urmă altul, și apoi căderi tot mai repezi, din care nici amintirea nu mai păstrează decît nehotărîte, dar pline de spaimă umbre. I-a trebuit o voință cum nimeni n-ar bănuî că se poate încorda într-o făptură atît de șubredă, ca astăzi să se ridice din nou spre o lumină împăcată, dintr-un adînc populat cu atît de spasmodice vedenii. Ea

știa că aceasta a fost cu putință numai și numai fiindcă de cîte ori o atrăgeau iarăși afund chemarea întunericului, prezența Sabineî o tonifica, înviorînd-o ca un șipot rece cu apa proaspătă a vieții. În jurul ei toate conspiraseră să-i sugrume ultima zbatere. Toți dimprejur, din casă; prietene, văzduhul respirat, și încă mai viclean decît toate și mai tenace, îndemnul lăuntric al singelui, care nu era numai al ei, ci și acel al unui asemenea tată și al unui asemenea frate.

Prin Sabina se săvîrșise minunea.

Ea săvîrșise minunea.

Iar acum, cînd medicii o trimeteau să-și vindece pieptul mistuit încă de arșița infernului de unde s-a întors, singura mîhnire e că se îndepărtează de Sabina. Îi pare că pleacă singură și ingrată, cum nu se mai uită îndărăt

convalescenței la sanatoriul alb care le-a redat viața și de care nu mai au nevoie.

Viorica Hagi-Iordan gîndea la toate acestea, iar degetele alergau pe clapele de fildeș, furată de cîntecul cîntat numai pentru Sabina, fiindcă îl știa al ei, preferat între toate.

Își amintea dimineața rece de iarnă, cu soarele sclipind în albul diamantin al zăpezii. Dimineața cînd s-au cunoscut la patinaj. Copacii ninși transfigurau grădina într-un fantastic peisaj de basm pentru copii. Sabina apăruse lune- cînd pe oglinda de gheață, lin și vertiginos, în haina albă, ca o pură încorporare a tot ce zăpada și iarna evocă în orice închipuire, tînăr, proaspăt, feciorelnic și înviorător. Din ceasul dintîi s-au împrietenit. De atunci, numele ei, gîndul la ea și prezența ei i-au rămas nedespărțite de senzația aceasta de alb, luminos și pur. E cum ar intra deodată dintr-o lume hîdă și respingătoare într-o magie ninsă, de unde hîzenia, și mîhnirile, și teama de bezna de unde sosea au dispărut printr-un îndurător miracol.

Se opri. În sfîrșit, Lola, Lulu și Lili s-au hotărît să plece. Le întovărăși cu vagi făgăduieli să le trimită cărți poștale ilustrate.

Veni la Sabina și, așezîndu-se alături, îi prinse încet mîinile.

Ogarul se culcă la picioarele lor.

Se priviră în ochi lung. Și înotară umezi ochii de mio- zotis și ochii de antracit. Cum se aflau alături, păreau că s-au căutat și că s-au găsit, mîinate numai de o poruncă irezistibilă a contrastelor. Lîngă Sabina, cu sănătatea ei tînără și fragedă, Viorica Hagi-Iordan, pală și morbidă, în rochie argintie, cu cearcănele viorii sub ochi și cu buzele ofilite, arăta ca o înduioșătoare salvată de la înec, peste care au

bîntuit toate furtunile oceanelor. Că firava ei ființă biruise genunile să iasă la liman era încă de mirare.

— Povestește, Sabina, ce-ai făcut tu!...

— Povestește, Viorela, ce-ai să faci tu!...

Mai mult decît spusa cuvintelor, își ascultau glasul.

Și mai mult decît învăluirea glasului, prietenia lor s-ar fi mulțumit și numai cu prezența, cu simțămîntul acela de siguranță și de întregire, care le întărea încrederea în ele însăși de cîte ori se aflau împreună. Poate prietenia nu este decît aceasta. O prezență care se întregește cu altă prezență. Prietenii de obicei se caută, iar cînd s-au găsit adeseori tac.

Ele erau însă și femei. N-ar fi știut să tacă.

Au povestit, așadar. Au rîs. Și-au adus aminte de în-tîmplări trecute și au plăsmuit în-tîmplări viitoare. S-au întristat, și genele li s-au umezit de înduioșări. Și-au mărturisit secrete, și au jurat solemn să le păstreze; deși Sabina, așa de „sărăcuță în toate” cum era, n-avea nici măcar un secret al ei; deși secretele celeilalte erau într-o mare măsură din cele care nu se pot mărturisi.

Și nici nu le mărturisise vreodată Sabine, ca să nu-i cutremure și să nu-i spurce tinerețea virginală din ochi, din glas, din tresăltările rîsului.

Toate treceau ca în orice întîlnire de prietenie, care pentru prietenia lor mai au încă înainte o viață în-treagă, de multe și atît de importante nimicuri. Viorica Hagi-Iordan avea să se întoarcă la primăvară. Atunci vor lega firul rupt. Nimic nu putea fi tulbure și îndoielnic între ele. Totul era simplu fiindcă acum și Viorica Hagi-Iordan învățase să fie simplă.

— Și n-ai să mai începi niciodată? îi strînse mîinile Sabina. Mă tem pentru tine...

— Sabina, e singurul lucru de care acum nu mă mai tem. Tu nu știi tot... Nici nu poți bănuî din ce lume m-am întors. Sînt lucruri care nu se pot spune și nu ți le-am spus. De altfel, mi-am făcut singură dovada cea mai bună. Se află aci, în sertar, închise toate... toate ororile acelea. Mi se părea că niciodată n-o să am provizii destule. Le-am avut aci! Cheia e aci! Oricînd aș fi putut să deschid... O singură dată. Aceasta e grația pe care și-o acordă toți, o dată, o singură dată, ca a doua zi să reînceapă, și a treia zi, și după aceea pînă la ruinarea totală... Ce vrei mai bună dovadă?... Sînt vindecată, Sabina mea! Acum și gîndul mă dezgustă...

— Oricum ar fi, cred că tot e mai bine să le arunci... ororile acelea, cum le spui tu. Să nu le iei cu tine...

— Ce copilă ești, Sabina! Dar, oricînd, dacă m-ar prinde iar nebunia, oricînd aș găsi cum să-mi refac rezerva la loc. Tu nu știi la ce obiecte viclenii ajungi și de cîtă josnicie devii capabilă!... Ai un exemplu... Specimenul celui care a fost principele Anton Mușat.

Se ridică în haina argintie și se îndreaptă spre sertar.

Ogarul păși după dînsa și se opri, privind-o cuminte în ochi.

— Am să fac o faptă generoasă, Sabina. Îmi pare bine că mi-am amintit... Le împachetez toate și le trimit principelui Anton. Pentru dînsul totuna e! Vindecarea nu mai există. Nici nu i-ar folosi să se mai deștepte... Ar fi prea înspăimîntător pentru el... I le trimit. Au să-i vină fără să știe de la cine și de ce... E mai bine așa decît să le cerșească...

Viorica Hagi-Iordan deschise sertarul și aruncă pe masă cutiile, una cîte una.

Erau multe și de toate înfățișările. De argint și de email. De aur și de sidef.

— Cum vezi, o farmacie întreagă, Sabina... Să ex- termini un pension. Aci cocaină... cocaină... tot cocaină. Aci eroină. Aceasta e cea mai teribilă. De zece ori mai puternică decât morfina. Cu efectul instantaneu... Și după un ceas de nălucire mincinoasă, cu deșteptarea aceea îngrozitoare, când nu știi ce-ai făcut, ce s-a întâmplat, ce-ai putut să accepți... Numai așa ai să-ți explici și unele drame

inexplicabile pentru alții. Ruina de om care-a ajuns principele Anton Mușat... Drama de la „Arizona-bar”, despre care s-a scris și în ziare, fără să spună totul... Acea doamnă frumoasă, tânără numai de douăzeci de ani, crescută în pensioane, care în lipsa soțului din București își lăsase copilul de leagăn acasă și venise cu un prieten... ușor de înțeles ce fel de prieten... ca să petreacă o noapte la faimosul bar... La trei după miezul nopții rochia de paiete inflamabile aprinzându-se de la flacăra brichetei ca o torță! Ea arzînd de vie, pe rug! Bărbatul, prietenul care o întovărășise, închizîndu-se într-o cabină de toaletă și zburîndu-și creierii... Amîndoi căutaseră paradisul în asta!... scutură Viorica Hagi-Iordan o cutioară. Și paradisul lor s-a încheiat cu oroarea de-atunci. Acestea tu nu le poți ști, Sabina. Fericită ești că n-ai să le știi niciodată!

Sabina admiră filigrana cutiilor, gravurile subțiri din argint, emailul și încrustațiile. Deschise o cutie. Alta. Îi părea cu neputință să admită că rămășițele acestea de pudră albă de pe fundul unor cutioare cît jucăriile conțin condensată o atît de fatală putere, să schimbe destinele și să nălucească viețile.

— Le adun toate! vorbi Viorica Hagi-Iordan. Îi aflu adresa principelui Anton Mușat și le trimit. N-are să știe de unde-i vin. Cred că, așa

cum e, are să-i fie indiferent... Dar sînt sigură că în toată viața lui, el, care s-a risipit în patru vînturi și și-a plătit orice plăcere, cred că n-a avut fericirea pe care are s-o simtă acum... Tu nu-ți imaginezi ce înseamnă să-ți lipsească acestea cînd nu te mai poți lipsi de ele! Aci e fericirea lui, pentru două luni cel puțin... Ceea ce nu mai spera niciodată. Un cadou de la un fost camarad, necunoscut și evadat... Am devenit patetică! adăogă Viorica Hagi-Iordan după o pauză, în care timp privise în întunericul lăsat în urmă.

Se întoarce la divan. Povestiră iar nimicuri fără vreo însemnătate, numai de dragul de a-și auzi glasul. Ogarul adormi la picioare și scînci ușor prin somn.

Noaptea cuprindea odaia. Viorica aprinse o singură lumină albăstrie în capsula abajurului de mătase.

Fiindcă pomeniră despre alergările de a doua zi, cele mai însemnate din tot anul, Sabina mărturisi că n-a fost niciodată la curse.

— Cum e posibil? Adevărat, Sabina? se miră Viorica Hagi-Iordan, care în scurta ei existență de pînă acum epuizase toate desfătările. Dar aceasta e ceva absurd!... Ah! Dă-mi voie puțin să mă gîndesc. Mîine urma să mă duc după amiază la o mătușă plicticoasă și surdă, să-mi iau rămas bun. Am să contramandez corvada. Inventez un pretext. Și mergem împreună la curse. O să ne amuzăm nebunește. Aceasta da! Nebunie inofensivă, în aer liber, soare, mulțime, tribune! Ai să strîngi și tu pumnii, să te ridici în picioare și să urmărești cu ochii calul tău, pe care l-ai ales... Te învăț și să pariezi, fiindcă altfel n-are nici un haz!... Cum de

n-ai avut curiozitatea să vezi pînă acum cursele?

— Poate curiozitate am avut, Viorela. Dar m-am învățat de mult să-mi limitez dorințele... Cu cine m-aș fi dus?

— Și eu, care de atîtea ori mă plictiseam, fiindcă n-a-veam cu cine merge! Așteaptă să căutăm în ziar. Să vedem ce cai aleargă și să facem pronosticurile noastre.

Viorica Hagi-Iordan aduse un ziar și începură să discute cu aprindere. Pentru Sabina orice asemenea plăcere îm-plinită însemna un prea rar și mare eveniment. Ceru sfat ce rochie să îmbrace. Deciseră la ce oră să se întâlnească. În ce fel să-și asorteze pălăriile. Cum să evite pe cele trei grații, Lulu, Lola și Lili, care le-ar fi stricat tot cheful. Dumineca de a doua zi căpătă deodată importanța unei date memorabile în existența Sabinei, săracă în peripeții, cum era ea „sărăcuță în toate”. Se bucură copilărește că mîine va fi și ea în sfîrșit una din acele ființe privilegiate, pe care le vedea de două ori pe săptămîină, depărtîndu-se în întrecerea grăbită a automobilelor, spre un mare spectacol al capitalei. Viorica Hagi-Iordan își aminti alte alergări de cai, de la Longchamps, Auteuil, Maisons-Lafitte, Vincennes.

Sabina se gîndi că în viața ei de viitoare profesoară obscură nu are să le vadă pe acelea niciodată...

Dar ea se mulțumea cu atît de puțin!

Servitoarea veni să anunțe pe cineva. Viorica Hagi-Iordan sări bucuroasă în picioare:

— Să mai spui, Sabina, că nu există providență! E tocmai mătușa mea, despre care-ți vorbeam. Te las un sfert de oră, cît stau cu dînsa în salon. Am să-i ascult resemnată toată cronica Bucureștilor. Nici nu-ți imaginezi cîte cancanuri cunoaște din auzite o femeie

surdă! Năs-cocesc ceva să mă scuz că nu pot veni mâine și-am rămas cu toată după-amiaza a noastră. Să fi vrut, și nu s-ar fi putut întâmpla mai bine!... Cîntă ceva pînă ce mă întorc... Iar de la ușă: Vezi, că rămîi cu acestea de aci! arată cutioarele de pe măsuța de toaletă. Nu ți-o da în gînd cumva să încerci și tu? Bob, stai aci cu Sabina și păzește-o!... porunci în glumă ogarului, care se ridicase, venind după dînsa pînă la ușă.

Ogarul se întoarse și se culcă supus la picioarele Sa- binei.

— Ce filozof cuminte ești tu, Bob! îl dezmierdă Sabina, jucîndu-se cu urechile lui mătăsoase. Nu te miri de nimic, nu dorești nimic, nu vrei nimic... Îți spune: haide! — mergi. Îți spune: stai! — rămîi...

Pe urmă Sabina se ridică să se ducă la pian.

Trecînd, se opri la cutioarele de argint, de sidef, de fildeș. Luă între degete una, să-i admire filigrana neagră în argintul mat. O deschise... De ce-i spusese să nu cumva?... Ea e atît de stăpîină pe dînsa!... Aproape tot așa de înțelept resignată ca Bob!

Zvîrli cutia. Cutia se rostogoli și se deschise. Praful se risipi pe lemnul mesuței. Îl culese cu o lamă de unghii și îl turnă cuminte înapoi... De ce-i spusese să nu cumva?... O singură dată ce-ar putea să însemne?... A dus lama la nări și aspiră praful de cristal.

Un praf, și nimic mai mult... O senzație dezagreabilă chiar. Nările și buzele, lemnificate. Se poate numi aceasta o voluptate atît de ucigașă, cum exagerează toți?

Mai aspiră o dată.

Și încă.

Apoi luă cutia și se întoarse la divan.

Ogarul o privea poate cu o blajină, dar neputincioasă dezaprobare în ochi. Vedea că și această prietenă a stă- pînei ține acum aceeași cutioară în mîină și aceeași unghie de fildeș la

nări, cum își văzuse de atâtea ori stăpîna, cînd era atît de neînțeleasă, cu minii și cu accese de înveseliri

fără pricină. Atunci cînd nici el nu mai știa dacă mîna se întinde să ia cravașa sau să-l alinte.

Sabina trase o pernă sub cot. Mai aspiră încă, așteptînd... De ce-i spusese să nu cumva?... E într-adevăr o senzație ciudată, dar nu atît de neplăcută cum i s-a părut la început. S-ar spune o dematerializare... Corpul eliberat de ghiulele de plumb care-l atîrnă greu la pămînt. Și gîndul planînd euforic. Nu un gînd! Două, o sută, o mie... O mie de gînduri... Un tumult de gînduri...

Perdeaua se îndepărtă ireală, îndată prefăcută în pînză purpurie de navă... Iar lumina albastră e un soare fantastic, dintr-un alt cer, cu alte constelații. Se aude un cli-pocit argintiu de valuri. Ca un sunet delicat și îndepărtat de zale, cum sună valurile seara în nisipul de scoici pe plaja mării, de unde s-a întors ea cu pielița bronzată. Dar e altă mare. Cu totul altă mare, sub alt cer, din celălalt emisfer. Nava care o duce a intrat într-o mare calmă de miraj. S-a apropiat de ostrovul rotund de corali, care nu era adineaori, și a apărut ca un inel de logodnă al ocea-nului... Ce bizari copaci! Se văd întîii în apă, cu vîrfurile în jos. Par crescuți vertical, în adînc, cu rădăcinile în aer. Numai pe urmă ridici ochii, să-ți vezi și pe cei de aievea, cu jerbele de frunze lucioase în vîrf... Și deodată, furtuna aceasta din senin! A sosit neașteptat, din cine știe ce depărtări... Nava a început să se lege pe creste spumegoase de talazuri! Prea mult! Încă o dată dacă mai izbește sus, are să trosnească lemnul. A și trosnit! Ce bine e că a învățat să înoate astă-vară! Iar apa ce caldă e... Se văd la fund, în transparența

adîncă, ani- male și plante de feerice culori. O lume cum n-a știut niciodată că există. Dar mîinile au rămas împietrite. Nu le poate mișca, țintuite de-o vrajă rea. Se duce la fund... Lin. Lin... Pe deasupra trec pești cu zvîcnite suveici de aur, sînt crini aplecîndu-se s-o primească, o stea străvezie de mare plutește legănat ca și dînsa, lin, lin... Aici este tot basmul divin din copilărie, scufundat cu toate minunile închipuirii de atunci... Erau aici, și nu le știa. Dar prea în adînc a ajuns! N-are să mai iasă niciodată la suprafață. E acum captiva mării. Ajunge! Cine are s-o mai elibereze vreodată de aci?... A fost destul numai să se gîndească la asta, că cineva a și înotat pînă la dînsa. S-a

scufundat, a prins-o ușor de mijloc, o ridică. O poartă pe brațele lui tari. Ce înotător frumos și puternic, cu trup de aramă, cum sînt gravurile din atlasuri! Un înotător de la antipozi, din cei care culeg din fundul oceanului scoicile cu mîrgăritare. Numai de n-ar fi un sălbatic!... Ce gînd i-a dat? Toți oamenii de aici sînt simpli și blînzi, ca într-o asemenea natură paradisiacă, unde totul e albastru de mare, de cer, de arbori... A așezat-o pe nisipul cu umbre albastre. Pe nisipul cald. S-a aplecat în genunchi deasupra ei, să simtă dacă mai respiră... Ea îi surîde recunoscătoare... Îi surîde recunoscătoare... Nu! Dar ce înseamnă aceasta? Ce vrea omul acesta? Omul acesta hidos, dintr-o dată altul, cu buzele vîscoase ca melcul vîscos, astupîndu-i gura, să nu poată striga? Ce vrea omul acesta hidos? De ce soarele albastru deodată s-a stins? Cu un fulger roșu, a iluminat și s-a stins... Ce vrea? Iar brațele ei de ce nu i se supun?...

Viorica Hagi-Iordan, prin ușa deschisă a salonului, îl văzuse pe Nicki trecînd pe lîngă pereți, cu mersul lui balansat și prelins.

Voise să-l cheme.

Pe urmă, doamna bătrînă și surdă o întrebuse ceva, la care nu înțelegea răspunsul. Își aduse din nou aminte cînd iar l-a surprins întorcîndu-se și închizînd ușa. Ochii pieziși și pașii de pîndă vicleană i-au strecurat o senzație nelămurită de neliniște, cum mai simțise numai într-o noapte, de mult, potopită de întuneric în cîmp, la țară, cînd era o fetiță și s-a rătăcit în marginea pădurii. Tot așa i se părea atunci că umbre de oameni sau de fiare, sau numai închipuiri, înaintau tupilate pe linia neagră a zării, încărcate de o amenințare necunoscută. Strigă: „Nicki!” „Da! Da! Imediat vin!” răspunse Nicki și nu mai veni. Doamna cea surdă voia să afle tot itinerariul călătoriei.

Viorica uită definitiv impresia apăsătoare și de altfel nu nouă. Nu întîia oară mersul lui Nicki, noaptea, o frapase prin această prelingere suspectă pe lîngă ziduri, căutînd ungherele întunecoase, ca răufăcătorii...

Abia după ce a petrecut doamna pînă la automobil și se întorcea, se întrebă din nou: „Unde-o fi Nicki? De ce n-a venit?”...

Prietenii îl așteptau jos. Deci nu era cu dînșii, cum a crezut.

Urcă scările în fugă, mînată deodată de-o presimțire absurdă.

Deschise ușa, și cînd văzu întunericul, într-o fulgerare de-o singură clipă, înțelese că a ajuns prea tîrziu.

Răsuci butonul luminii.

Nicki se ridică și-i stătu înaintea, cu brațele lui lungi și cu fruntea plecată în pămînt,

legănându-se pe tălpi, ca un urs surprins
de lumină în cavernă.

Cînd a pus mîna pe cravașă? Cînd a pășit pînă
la cuiul unde atîrna și cînd s-a răsucit atît
de repede să înceapă a lovi? Biciul de piele
șuieră, izbind pînă la sînge obrazul.

— De ce-ai făcut aceasta? Ah! De ce-ai făcut
aceasta?

Cravașa tăia vârgi roșii, iar el se trăgea
înapoi, legă- nîndu-se pe picioarele scurte, cu
mîinile spînzurate, fără să se apere. Cu
spatele ajuns în perete, se opri. Cravașa tăia
înainte. Iar acum gura celei care lovea avea
același rictus teribil ca buzele celui lovit:
semnul lui Iordan Hagi-Iordan.

— De ce-ai făcut aceasta? Ah! Bestie! De ce-ai
făcut aceasta?

Cravașa reteza aerul șuierător.

Epilog

I WANT TO BE HAPPY! ¹

Nu i se vedea fața.

O rochie albastră, o cârpă; o umbră răpusă de co- pilandă într-o zdreanță de rochie albastră, căzută pe pragul ferestrei. Deasupra, perdeaua neagră a filfiit, ca două aripi întunecate care se închid. Așa le strânge arhanghelul negru de câte ori poposește așteptînd.

Nu i se vedea fața Sabinei. Nu i se vedeau ochii.

S-ar fi părut că privește afară. Sus poate; cerul cu soare molatic ca mierea, cum va dura în toate amintirile din toamna aceasta. Jos poate; năvalnicul iureș al străzii întrecîndu-se s-ajungă mai repede la alergarea de cai. Ieri se bucura fiindcă știuse că și ea avea să se afle printre voioasele nerăbdări de acolo.

Astăzi ochii nu mai privesc în lumea aceasta. Iar fața-i rămîne ascunsă.

În camera de aici n-au fost niciodată flori. În camera lui Costea, rebelul tribului Lipan.

E o cameră despuiată, severă, cu perdele de pînză neagră la geam, ca draperiile din porțile caselor unde-a murit un om. O cameră unde n-au intrat decît două femei. O dată, una desprinsă într-o noapte din întuneric și ceață. Ea a trecut să nu lase în urmă nici numele. Alta se întoarce acum în ceață și în întuneric. Și al ei nume, încă viu, încet, treptat, se va șterge. Pentru vecii vecilor, încet, treptat se va șterge, să nu mai rămînă nimic, nimic să nu mai rămînă.

¹ Vreau să fiu fericit! (engl.)

A fost o fată care iubea florile, lumina și rîsul.
E o față ascunsă în palme; doi umeri
zgribuliți, depărtîndu-se încet în ceața și
întunericul unde toate se îneacă. De unde
nimeni nu se mai întoarce.

Ea a iubit întotdeauna florile. În camera
aceasta n-au fost niciodată flori.

Scrîșnește alături aceeași placă de patefon. E
cîntecul la modă în acel an, repetat pînă
acum de o sută de ori, cu aceeași hilară și
inumană explozie de talgere și cîmbal.

Îl știe; chiar ea l-a cîntat la clavier nu mai
departe de ieri.

I want to be happy!

Vreau să fiu fericită.

Stăpînii de jos sînt plecați. Sluga a rămas cu
singura placă neîncuiată. Și-a adus patefonul
sus și cîntă. Cîntă, lăsînd să se răsucească
aceeași placă de-o sută de ori...

I want to be happy!

În iarna aceasta avea să se ducă la cel dintîi
bal. Își și plăsmuise în minte rochița
ieftină și totuși încîntătoare a celui dintîi bal.

I want to be happy!

A fost pe marginea apei urîte astă-noapte. Apa
curgea cleioasă, cu tinichele la fund și oase, cu
stîrvuri și viermi.

Ea a iubit întotdeauna, încă înainte de a o
vedea și de-a o cunoaște; ea a iubit
întotdeauna apa adîncă și vastă a mării,
unde înota departe în larg, să revină la
țarm cu fața în sus, alintată de val, cu tot cerul
deasupra boltit. Ea iubea gheața străvezie a
lacurilor în gerul cu promoroacă din toiul iernii;
tipsia lucie, pe-al cărei scîn-teietor cleștar
luneci în zbor șerpuit, în spirale, cu aripile
subțiri de oțel ale patinelor la picioare.

Era hotărîtă!... Și laș a cuprins-o spaima
mîlului de la fund, cu tinichele și oase, cu
stîrvuri și viermi.

A fost între linii ferate, cu verzi constelații descinse în catran, între cabluri și sîrmă. Un tren a trecut și alt tren.

Ea a iubit întotdeauna clipa cînd trenul pornește lin și încet din gară, spre munți și orașe, peste poduri sonore și ape, spre țări pe care niciodată nu le-a văzut și nici-odată ea n-are să le vadă de-acum, niciodată!

Era hotărîtă! Și laș a cuprins-o cutremurat amintirea cărnii strivite, în balta de sînge negru, în noaptea cînd trenul o aducea în orașul acesta întîi.

A fost printre copacii pădurii, unde un singur cordon de la cingătoare ajunge s-atîrne un cadavru într-o creangă, trei palme deasupra planetei.

Ea a iubit întotdeauna pădurea cu umbra aromată de mîntă și saltul elastic al veveriței, din ramură în ramură: un joc.

În luna imensă și nepămînteană, o cucuvaie cu aripi moi a zburat. Da! A zburat dintr-un ram, sinistru și drept, în lumina rotundă, ca într-o gravură spăimoasă din cărțile bazmelor cu strigoi și ruini și fantome, care o îngrozeau cînd era mică și le arunca să alerge la joacă, în soare, în lumină, la rîs, și cîntări, și viață. La viața care-o chema și se făgăduia nesfîrșită.

Era hotărîtă! Și laș a cuprins-o fiorul ochilor mîncăți de furnici, limba rînjită vînat spre lună.

Oriunde a fost, tot ce-a iubit a respins-o. Totul era hîd și neprimitor. Toate altfel de cum le știa și cum îi erau dragi. Ce străine și neprimitoare toate! Cînd s-au schimbat, Doamne, cînd? Ea ce le-a făcut și cu ce-i vinovată față de ele, să-i fie deodată atît de dușmane și neprimitoare toate? Pașii s-au împleticit sfîrșiți, mîinile i-au căzut frînte.

Mîinile ridicate spre cerul cu nepăsătoarele stele, să ceară pentru o ultimă, crudă tărie.

Eu lovesc întotdeauna **aici!**

Gîndul i-a tresărit scurt, la arma neagră și plată din sertarul de atunci. Rotund și rece în tîmplă, s-a deșteptat amintirea țevii lipite, cînd s-a retras cu spaimă și poate cu un presentiment: „Eu lovesc totdeauna **aici!**”

Gîndul acela și acea amintire i-au mînat apoi pașii împleticiți de la toate cîte n-au vrut și nu s-au îndurat s-o primească; i-au mînat pașii împleticiți într-acoace, pe străzi și pe străzi, pe treptele scărilor, pînă și în camera goală de-atunci, care ea singură o aștepta și-a primit-o. Nici măcar ușa închisă cu cheia să-i pună o împotrivire. A apăsat mînerul, a împins ușor, s-a deschis, a intrat.

Eu lovesc întotdeauna **aici!**

Da, camera goală unde n-au fost niciodată flori o aștepta.

Acum nu i se vedea fața.

O zdreanță albastră, căzută în pervazul ferestrei.

Deasupra perdeaua și-a închis înalt aripile întunecate. Așa le strînge arhanghelul negru de cîte ori a sosit la chemare și așteaptă.

I want to be happy!

S-a întors de la fereastră, de sub aripa neagră a perdelei. Dar fața tot nu i se vede. Nici nu mai este o față din această lume!

Iată patul alături, cu pătura aspră! Pat de cazarmă, cu margini de fier.

În camera aceasta n-au fost niciodată flori. E numai pe masă, scos din sertar, revolverul mic, negru și plat. Jucăria morții.

Ea n-a strivit în viață nici o furnică. Ca și fratele ei, rebelul, stăpînul jucăriei de-a moartea, ea n-a strivit în viață nici o furnică.

Îi era atît de dragă, și scumpă, și sa- cră viața! Mai avea încă atîtea de văzut, de simțit, de spus, de trăit într-o viață care ți-e hărăzit s-o trăiești o singură dată în tot universul, și ție, ca și unei umile furnici strivite sub talpă! Altfel, de ce s-ar fi retras dînsa atunci cu atîta spaimă cînd Costea i-a pus în joacă țeava rotundă și rece la tîmplă? În joacă spunînd: „Eu lovesc întotdeauna **aici!**”

Viața nu-i joacă. Nici moartea.

Oțelul cît de rece e și acum! Tot așa ca atunci. Îl încălzește cu mîna ei, la pieptul ei, din sîngele vieții ei, care acuși nu va mai fi...

E un pat cu pătură aspră și cu pernă tare, de cazarmă.

Cînd te-ai așezat cuminte pe pătura aspră, cu capul pe perna tare de cazarmă, pregătindu-te pentru un somn lung și cuminte, cînd privești în tavan să-ți aduni gîndurile din urmă pentru somnul cel fără de vise, prin ochii de pe-acum păienjeniți, cît de ciudate se conturează pe tele umezelii pe tencuiala de sus! Seamănă cu o hartă din atlasurile de școală, pe care le copia pe-un caiet de școală o școlăriță cu uniforma neagră de satin, cu guleraș alb scrobit și cu ochii umed lucioși de galoși Tretorn. A existat

oare îndeiaieva vreodată școlărița aceea de-atunci?... Poate toate nu sînt decît un vis monstruos! Poate că a adormit în patul de-acasă și visează că se află în patul acesta, din camera unde n-au fost niciodată flori... Ce hartă să fie acolo, sus? Conturul unui atol din mările tropicale, care perfid te-ademeneste la năluciri. Nu, nu-i vis! Ajunge!

În camera aceasta n-au fost niciodată flori.

N-are să tragă în tîmplă. Aici, sub sîn, unde bate cald și mărunț ceasornicul inimii. Ea

n-a strivit nici o furnică. Dar mîna acum nu-i tremură.

I want to be happy!

A fost numai atît?

Iordan Hagi-Iordan s-a urcat în automobil, cu hainele lui cadrilate, care-i dau înfăţişare de turist american de venit miliardar după ce-a săpat în tinereţe la cărbuni.

A aprins o ţigară groasă de foi. Fără musteţile gigante, rînjetul care-i dezveleşte dinţii puternici, albi şi intacti e din ce în ce mai feroce. Nu ştii dacă rîde ori dacă nu-i gata să muşte.

După ce automobilul a pornit şi după ce a închis geamul de la mijloc, să n-audă şoferul, s-a întors către prietenul cu faţa lividă şi cu şuviţa subţire de păr căzută pe frunte:

— Bine că se sfîrşi şi cu dandanaua asta! Îţi spun drept că mi-a făcut mare năduf.

— Te cred! încuviinţă celălalt. Abia scăpaşi de una, şi dai peste alta. Colac peste pupăză!

— Chiar colac peste pupăză!... Noroc că-i scosesem paşaport dinainte. Tot avea să plece cu Viorica peste cîteva zile. L-am imbarcat în tren şi l-am expediat azi dimineată. Peste-un an, cînd se întoarce, totul va fi uitat de mult şi definitiv.

— Fără doar şi poate! încuviinţă iarăşi celălalt. Ăsta e un oraş lipsit de memorie!

— Cu atît mai bine pentru noi! rînji Iordan Hagi-Iordan. Ce ne-am face să mai aibă şi memorie? Vai şi-amar! Ne-ar costa dublu, triplu... După o pauză, plimbîndu-se cu limba havana groasă dintr-o latură a maxilarelor în cea-

laltă, întrebă în continuarea preocupărilor sale:
Cu ja- vrela de la ziare ai aranjat să le-astupi
gura și să nu la- tre?

— Nici o grijă!

— Cît au înghițit?

— Sumulițe mărunte, cu rabat! Tarif redus.
Rabat 50 la sută... Cine are interes acum să
dea amploare unui scandal mai mult sau mai
puțin monden în ajunul împrumutului? Toți au
să-nghită păpica de-acolo din gros! Țara
plătește!... Diversiuni sînt destule și mai
comode pentru toți. În fond, Lipan ce mai
reprezintă? Nimic... Un cadavru...
Spanac!...

— Lipan!... pufni pe nări un colac de fum
Iordan Hagi-Iordan. După cîte zile fripte
îmi făcu mie acest im-becil, pot spune că nu
regret nimic. Îi veni și lui plata, cu vîrf și
îndesat! Nicki parcă ar fi fost într-un gînd cu
mine. I-a tras un colac peste pupăză lui Lipan,
s-o pomenească toți Lipanii în mormînt pînă la
învierea d-apoi! Ceea ce e mai nostim e că
Nicki mai era și bolnav, ca- nalia! Așa că o
făcu lată rău! Mă, ăsta o să mă lase de
căruță, canalia!

Epitetul a fost repetat cu o indignare
ocrotitoare, aproape admirativă.

— Și domnișoara Viorica? Cînd pleacă în cazul
acesta? mai întrebă omul livid, cu șuvița de păr
ruginiu căzută pe frunte.

— Domnișoara Viorica!... Domnișoara
Viorica!... Cine le mai înțelege pe femei? Acum
nu mai pleacă. M-au plic- tisit mofturile ăstea!
Ia stricat obrazul băiatului cu cravașa.

— Pe ce motiv!

— Istericale femeiești! Era prietenă cu pupăza
lui Li- pan. Mi-a făcut scene și mie... Că de
asta-mi arde! Mă!...

— Zi!

— Mă, ar trebui să-ți aduci nepotul ăla de prin străină- tăți! Cum ziceai că-i spune? Lazaride și mai cum?

— Lazaride, ca pe mine, și Nicki, ca pe Nicki al tău...

— Hm!... Sper că nu seamănă în toate cu Nicki al meu, fiindcă avînd în vedere cazul în speță, se schimbă chestia.

— Seamănă cu mine! vru să-l liniștească în această privință celălalt.

Iordan Hagi-Iordan se întoarce pe pernele automobilului și privi peste umăr la omul cu fața verzuie a intriganților de melodramă, izbucnind în rîs:

— Din lac în puț! Mă, dacă seamănă cu tine la mutră, poți să te ștergi pe bot! Ce, fata mea e o pupăză dă alea? A ajuns la mezat?

Celălalt izbucni și el în hohot de rîs:

— Seamănă la doxă, nu la mutră! Cînd o să-l vezi și o să-l cunoști, ai să te exprimi altfel, nenisorule!

— Pretinzi că are fason?

— Oho!

— Și ceva în cap?

— Oho! Scapără de deștept! Carieră! Prim-secretar de legatie, mîine ministru plin, poimîine ambasador. Scapără, ți-o spun!

— Să scapere atunci! Să lase nițel diplomația, să-și ceară un concediu și să poftească la nenea, la vedere! Ți-l cîntă-resc eu cîte parale face în doi timpi și trei mișcări. Iar dacă îmi lasă impresie bună, batem palma! Să intre pe fir, să înceapă mișcările de împresurare; cevași curte, cevași poezele și alte ălea. Că altfel, cu Viorica nu merge!... Îți spu- sei că nici eu n-o mai înțeleg. Și eu vreau să se termine povestea asta și s-o văd la casa ei. Prea mă joacă țonțoro-

iul! Mai joace țonțoroiul și pe altul! Mie mi s-a acrit...

— Atunci, de acord?

— Nu te repezi! De acord numai principial și condiționat. Dacă... Dacă răspunde la ceea ce am eu în cap! Și dacă răspunde la ce-o fi avînd Viorica în cap!... Încolo, și mie nu-mi displace ideea să ne înrudim. Strîngem rîndurile și consolidăm capitalurile! Un ginere în diplomație e și el un capital pe vremurile ăstea ale împrumuturilor cu căldărușa prin străinătate... Îl trimitem pe undeva, plocon! Ministru la Londra, în America, în Belgia, unde se fierb toate chestiile petrolului din lume, direct la sediul central al societăților cu care mai avem de luptat. Că avem de luptat, mă, luptă grea, cu caiafe mai abrașe decît Gică Elefterescu!... Vorba-i să facă impresie bună Viori- căi și să cîștige el mai întîi lupta acolo!... Aia-i piesa!

*

Viorica Hagi-Iordan nu mai pleca. Era în camera cu perdelele trase. Cu toate cutioarele în sertarul de la căpătîi, să-i fie la îndemînă. Nu le-a mai trimis. Nu le mai trimite. Acum îi trebuiesc ei.

Firul subțire care o ținea la suprafața luminii s-a rupt. I-a dat drumul din nou în adînc, unde se scufundă cu o acră voluptate în zvîrcolirile cu pline de spaimă vedeni.

A și început.

E cu haina argintie mototolită pe trup, între pernele fierbinți, cu cearcănele viorii mîncîndu-i iarăși toată figura, cu buzele în care pecetea cea veche a reapărut, cum se redeschide o rană vînată: semnul lui Iordan Hagi-Iordan.

Ogarul s-a depărtat de la picioarele ei. E în celălalt colț. Știe că de acum iarăși n-are să

mai poată ghici cînd mîna se ridică să apuce cravaşa şi cînd să-l dezmierde.

Perdelele sînt trase.

Noaptea a rămas închisă înlăuntru.

*

I want to be happy!

Cîntecul metalic al patefonului sună lugubru în camera unde se află o moartă.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru se uită cu o înfruntare spre peretele unde dincolo cîntecul se dezlănţuise ca o farsă macabră de ventriloc.

— Ar trebui să înceteze!... Sînt animale fără simţire!

Costea n-a auzit.

El priveşte patul cu pătura aspră, care înveleşte pînă la bărbie trupul celei ce pare într-adevăr că doarme cu- minte şi palidă numai fiindcă era atît de obosită. Acuşi, cînd se va deştepta, are să arunce pătura urîtă şi aspră, să sară în picioare şi, cu o piruetă de-a ei, să izbucnească în hohotul ei tresăltat: „Aşa e că ţi-am tras o spaimă, Costea? Acum hai să facem ordine aici! Aici n-au fost niciodată flori!” Dar amăgirea aceasta nu mai e cu pu- tinţă. Iar Costea Lipan priveşte la trupul neclintit, cu ochii uscaţi, fără de lacrimi. Priveşte cu ochi lărgiţi şi

fără lacrimi. În ei se citeşte însă că ochii aceia nu vor uita. Nu vor ierta.

Mihai Pop-Spătaru îşi caută mânuşile, pălăria. Nu mai are nimic de făcut aici. Poate ar vrea să ştie numai un singur lucru şi nu-i vine să întrebe. Îi pare că undeva, chipul acesta imobil, în recea şi marea lui împăcare, de undeva, de mult, îi este cunoscut. Altfel! Acesta şi parcă nu acesta... Dacă i-ar vedea ochii, e

sigur că și-ar aminti. Dar ochii sînt pentru totdeauna acoperiți de pleoape, să nu mai primească toate luminile lumii: ochii fără astîmpăr, cu luciul de antracit. Ochii de atunci, de galoși Tretorn.

Atinge cu mîna umărul lui Costea:

— Era iubită?

— Nu. Soră!

Poate s-a înșelat. El a văzut atîtea și-a uitat atîtea! Făcu pînă la ușă cîțiva pași. Se întoarse. Cum putea să lase copiii aceștia aici, în singurătatea lor, cu oribilul cîntec de dincolo?

I want to be happy!

Îl prinse de braț și îl duse la fereastră:

— Nu sta alături. Nu privi! Aceasta distruge nervii.

Nu mai ținea minte, acum nu mai ținea minte că aproape cu aceleași vorbe odată, într-o noapte, pe același tînăr, un copil andru atunci, îl muștrase fiindcă lăsa o copilă să ia cunoștință de înfățișarea plină de oroare a morții, care lui de mult nu-i mai spunea nimic, nici nou, nici vechi, nici plin de oroare.

„Costea... Cum poate face cineva aceasta?”

Acum Sabina știa și ea cum poate face cineva aceasta și ce înseamnă aceasta.

Cîntecul s-a oprit brusc. S-a oprit căscînd o tăcere imensă, parcă și mai cu neputință de suportat decît odioasa și hilara explozie de talgere și cimbale, mereu și mereu aceeași și aceeași, chiuind același nesaț al vieții: „Vreau să fiu fericită!”

Doctorul Mihai Pop-Spătaru a plecat. A vrut să spună: „Aici ar trebui aprinsă o lumîinare de ceară! Și puse cîteva flori, după datină”... Dar n-a spus nimic. A tăcut și-a plecat.

Costea a rămas la fereastră.

Calea Victoriei răsuna de clamoarea mulțimii care se întoarce de la cea mai strălucită cursă de cai, cu cele mai extravagante surprize la pariuri din acel an, în cel mai triumfal amurg din acea toamnă. E o filfîire nebună de eșarfe în urma automobilelor, o întrecere biciuită de echipagii, o larmă hohotitoare de glasuri, care și ele vor să fie fericite; risipindu-se pînă aici, în camera unde n-au fost niciodată flori și unde, pe patul cu pătura aspră, se află o moartă pentru faptul divers de mîine.

Perdeaua smulsă de mîna lui Costea și-a deschis în lături larg aripile întunecate. Așa le desface arhanghelul negru, de cîte ori, după ce-a poposit, pornește aiurea unde-i chemat.

Pe cerul nemărginit albastru două brațe întinse descătușează în sfîrșit plînsul. Dar nu știi ce vor. Poate imploră lumina de sus. Poate blestemă viermuirea deșartă de jos. Poate amenință și pecetluiesc un legămînt.

Cerul era înalt și gol.

DUMINECA ORBULUI

Acceleratul intra în Gara de Nord cu o întârziere de două ceasuri; la unu după miezul nopții.

Cînd au prins a se perinda constelațiile semnalelor luminoase, discurile semafoarelor oblice și albastrele pa-nouri de reclame, Sergiu Miclăuș nu-și mai stăpîni ne-astîmpărul.

Înșfăcă valiza ușurică din plasă. Zvîrli pardesiul de ga-bardină pe braț și, în loc de politicos salut, o privire asa-sină de gangster celor două văduve de funcționari superiori, care tot drumul i-au pus răbdarea la amarnic supliciu cu discuția lor mai volubilă decît duruitul de ventilator.

Ambele persoane au rămas petrificate pe marginea banchetelor.

Pentru prima oară în decurs de șase ore și-au pierdut graiul. Iar sincopa aceasta neprevăzută a dat tăcerii o elocvență cu atît mai teribilă. Tot astfel se întinde o neliniștitoare acalmie în natura paralizată de panică înainte de a se dezlănțui cicloanele.

— Și să mai spui că e magistrat, dragă-Doamne! ex-plodă călătoarea cea voluminoasă când își recăpătă, în sfârșit, glasul surprinzător de subțire și şuierat printre buze, cum țiuie expirînd o supapă plesnită. Tocmai cele ce vorbeam noi! Iată în a cui pază încredințează statul averea și onoarea noastră în ziua de azi! Altfel era pe vremea lui bietu Iorgu...

— Magistrat? pufni cealaltă, osoasă și cu nasul pre-lung. Arată a magistrat cum arăt eu a mitropolitul Pimen,

scumpă doamnă! Poate pretinde, oare, cineva una ca asta?

Scumpa doamnă recunoscă fără ezitare că tovarășa cio-lănoasă de compartiment nu arăta a mitropolit, deși pă-lăria-i înaltă aducea leit cu tiara preacuvioșilor vlădici.

— Așa că mai va cu magistratura lui! trase imediat concluzia stăpîna tiarei, dănțuită în echilibru instabil pe frunte la fiecare icnire a macazurilor. Magistratura cere ținută, scumpă doamnă, demnitate... Nu-i de nasul tutu-ror zănatecilor de pe lume. Ei, din partea mea, n-aș pune mîna pe cruce să jur că n-a fost cine știe ce pungaș d-ăștia, de trenuri, cum s-au ivit de la un timp încoace. Avea ceva pe suflet... Prea nu-și mai găsea astîmpăr locului!...

Amîndouă și-au pipăit instinctiv poșetele depuse orizontal pe genunchi.

Au verificat din ochi numărul geamantanelor, cutiilor și pachetelor.

Au răsuflet ușurate.

Nu lipsea nimic din inventar.

Li s-a părut că au scăpat de o mare primejdie, cu toate că întreg drumul nici nu se clintiseră din compartiment, făcînd strajă prețioaselor buclucuri, pe cînd pre-supusul pungaș de tren se vînzolise ieșind pe culoar, sco-țînd capul pe ferestre, să aspire răcoarea

noptii de mai, coborînd în gări să cumpere gazetele și revistele ilustrate acum lepădate vraisește într-un ungher. La această pradă luînd aminte, venerabila pensionară care se știa că nu arată a mitropolit se ridică să expropieze teancul de foi.

Căngile degetelor se lungiră și se încovoiară straniu. Pelița mîinii tremură gelatinos pe nodurile vinelor ca o mînușă prea uzată și largă. Sub pleoapele de gutapercă, privirea căpătase ceva avid și fricos: poate în patima senilă care o împingea să culeagă petece de hîrtie, ca o emoție suplimentară, se amesteca și teama să nu se în- toarcă proprietarul de drept al maculaturii ca s-o sur- prindă asupra faptului.

Dar pe Sergiu Miclăuș nu-l băteau asemenea griji și sadice satisfacții. Era departe, în celălalt capăt de vagon, unde lupta voinicește din coate să-și deschidă cale spre ieșire.

Nerăbdare lipsită de rost, totuși irezistibilă.

După doi ani de exil și de pocăință nu-l aștepta nici o bucurie în capitală. Dimpotrivă, îl chemase o telegramă la o înmormîntare, iar în trenul de linie secundară se urcase pe la amiază, cu sufletul copleșit de mîlinire și cu ochii neguroși. Acestea le uitase treptat; se desprinseseră de el. Se măcinaseră pe măsură ce distanța se scurta. Cînd a schimbat vagonul în stația de încrucișare a Brașovului, ritmul trenului accelerat s-a transmis insinuant în pulsația arterelor. Uitase telegrama din buzunar, nodul uscat din gîtlej, condoleanțele de rigoare, repetate ca un rol dificil. Vie și din ce în ce mai năvalnică, se deștep- tase o barbară însetare de viață, inexplicabilă presimțire că se apropie un eveniment unic, decisiv și providen- țial, hărăzit să însemne începutul unui al capitol într-un destin omenesc. Sîngele îi zvîcnea cu o

șuvoire plăcută în tîmple, îi vibra în timpan, îi juca priveliștile înaintea ochilor într-o irizație care transfigura realitatea, întocmai ca atunci cînd se simțea amețit după întîile pahare sau după primele mize volatilizate la masa cu postav verde celălalt Sergiu Miclăuș, de acum doi ani, pornit prea repede pe povîrnișul pierzaniilor.

De astă dată senzația era nevinovată. N-au fost irosite-n van îndelungile luni de surghiun și de expiere la care s-a resemnat mai puțin din buna sa voie și mai mult din altora voie într-o dimineață de sumară judecată cu ne-amînată osîndă.

Băuse dintr-un izvor salubru, cu apă vie. Nesațiul era al unui convalescent, întors cu ochii puri și cu sîngele regenerat acolo de unde-a plecat cu privirea istovită în pămînt, cu inima de iască și cu gura amară.

Și cu această proaspătă energie împingea acum burta elastică a unui pasager corpulent, făcîndu-și scut sprinten din valiză.

Călătorul roti peste umăr ochi globuloși de apoplectic.

Voi să spună ceva, pîcnind mînios pe nări.

Renunță, poate fiindcă medicul îi recomandase să evite prilejurile de enervare.

Se răsuci calmat, dar ferm, astupînd cu giganta-i făptură culoarul îngust, ca un dop de cîlți ud și prea gros înțepenit în țeava unei puști de soc. După salturile cefei învălurate, Sergiu Miclăuș înțelese că uriașul se înveselea

lăuntric. Îl încercară ispite bizare. Ce-ar fi, bunăoară, să-l înțepe cu un ac în ceafă? S-ar dezumfla poate, țiuind ca un balon de gumă ori ca fluieratul printre buze al doamnei din vagon cînd se scandaliza de noua curbă a pensiilor. Ca să-l înțepe, ar fi avut, însă, nevoie de un ac. Se gîndi să-l ciupească sau să-l

gîdile. Din spate, însă, alți pasageri nerăbdători îl prinseră în teasc, paralizîndu-i mișcările.

Trenul se opri, iar Sergiu Miclăuș fu astfel ferit de ispitele ghiduse și cu totul incompatibile cu demnitatea unui magistrat stagiar, respectat de-un târg întreg și notat cu elogii maxime în fișa de la ministerul zeității legate la ochi.

Colosul de adineaori își savura anticipat răzbunarea. Îi administra o lecție în felul său, fără să calce prescripțiile medicului. Nu mai părea grăbit și nervos. Barînd ieșirea, găsisese momentul oportun să-și șteargă nădușeala cu ba-tista și să confrunte ceasornicul de buzunar cu ornicul gării. Încredință geamantanul unui hamal ales din înaltul soclului, după o lentă și matură chibzuință de fizionomist, tuși și scui-pă lat, coborî agale.

După el, Sergiu Miclăuș zvîcni pe peron, expulzat în spațiul gol de presiunea călătorilor de la spate.

Sări, simți sub talpă o dezagreabilă rezistență, vie și elastică, în locul asfaltului dur.

N-avu cînd să-și dea lămurit seamă că a călcat pe un vîrf de pantof feminin și să-și ceară iertare, căci un va-gonet de bagaje se năpusti asupra sa cu voios huruit de roți.

Făcu un salt de panteră în lături.

Își întrevăzu numai o clipită victima. O domnișoară — după statură mai degrabă o școlăriță — sărind comic într-un picior, ca elevele obraznice cînd joacă șodronul în stradă și scot limba la trecători. Își ținea vîrful pantofului cu mîna; obrazul i se crispase de durere; puhoiul dez-lănțuit din vagoane o balansa încoace și încolo, o tîra tumultuos, pînă ce fetișcana se ancoră de un stîlp și ră-mase să-și aline suferința, cum se mîngîie pisicile singure în locul unde au fost lovite.

Vag, în cugetul lui Sergiu Miclăuș flutura intenția caritabilă să se apropie și să debiteze cuvenitele scuze. Se

răzgîndi: o școlăriță nu merită mofturile rezervate nu- mai unor mai impozante și coapte reprezentante ale sexu- lui slăvit de poeți și maltratat de codicele lui Napoleon. Cu o virilă, spartană insensibilitate, îi întoarse, așadar, spatele și, despicînd mulțimea cu pavăza valizei, se avîntă spre ieșire.

Celelalte peroane erau pustii, luminate zgîrcit într-o vastitate sonoră și lugubră de gară provincială.

După întîrzierea de două ceasuri, în cîmp, pricinuită de deraierea unei garnituri de marfă, acceleratul turbura un orar mort, fără plecări și sosiri. Hamalii răspundeau somnoros la chemări; impiegații circulau, căscînd să-și strămute fâlcile. Portarii hotelurilor renunțaseră la așteptare. Numai pasagerii treziți din moțaiă, coborîți buimaci din vagoane, se răzbunau pe îndelunga imobilitate, îmbulzindu-se cu o frenezie contagioasă, ghiontindu-se subit, învrăjmășiți, grăbindu-se să-și uzurpe unul altuia locul sub lună și stele. Sergiu Miclăuș înteeți și el pașii, bănuind că afară se dă un asalt nemilostiv vehiculelor.

Bănuială întru totul întemeiată.

Ajuns pentru a asista la plecarea ultimului taxi, de unde îl fulgeră întorcînd capul tovarășa ciolănoasă din compartiment, cu tiara de vlădică zgîlțuită pe creștet și cu mîna apăsînd la piept trofeul de gazete și reviste ilustrate, într-un gest de primadonă rănită. Nu se grăbise, nu se în-ghesuise pe culoar, și totuși a ajuns înaintea lui.

Mental, cu o promptitudine oarecum profesională, Sergiu Miclăuș imaginează o reconstituire la fața locului. În vreme ce el se poticnise cu nasul în ceafa uriașului candidat

la dambla, venerabilele pensionare coborau foarte cuminte prin celălalt capăt; cu dreptul primului ocupant recunoscut de pravila ginților, se instalau în automobilele jinduite de o duzină de întîrziți; iar această amară ban- crută a precipitatei și nehibzuitei sale strategii l-a făcut pe Sergiu Miclăuș să bombănească în sine cîteva epitete de neaoș autohtonism la adresa namilei care i-a tăiat calea.

O slabă consolare îi ogoi aleanul cînd a descoperit că uriașul împărțășea aceeași soartă. Aștepta și dînsul, flancat de hamal, tamponîndu-și sudoarea cu batista despăturită și rostogolind privirea din nou apoplectică peste capete, spre orizontul deșert al bulevardului.

Prin contrast, scara din dosul Gării de Nord avea o înfățișare pitorească și animată, ca la sosirea unui grup de emigranți cuprinși de dezorientare într-o patrie nouă și ostilă, care nu-i accepta.

Printre lăzi, panere și suluri de pleduri vărgate, femeile gesticulau cu umbrele: copiii cu somnul întrerupt se așe- zau morocănoși să scîncească; bărbații se agitau inutil. Cîțiva hamali abandonaseră bagajele, depărtîndu-se să iasă în calea taxiurilor și birjelor rătăcite pe undeva, fără țintă și fără speranța unor himerici clienți la această oră de noapte.

Cînd unul mai isteț, ori numai mai norocos, se întorcea pe scara unui vehicul, se înălța o clamoare de invidie și suspiciune în gloata urgiștilor de destin.

Femeile își mustrau bărbații că au ales un hamal bleg; soții răspundeau răstit cu aluzii la alte dispute conjugale mai vechi; copiii, cuprinși de un brusc elan al inițiativelor temerare, săreau, oferindu-se să plece în aventuroasă expediție. Precocenele argonaut trecea direct de la vorbă la faptă. O rupea la

goană, împiedicându-se în bastoane și călcînd bătăături. Glasul și umbrela maternă îi retezau avîntul. Cîțiva mucaliți făceau glume, și toți fumătorii aprinseseră țigările, pregătindu-se pentru zăbavă lungă.

Cu o remușcare tîrzie, Sergiu Miclăuș observă apariția victimei sale, alignind de un picior și căutînd cu panică în ochi hamalul dispărut cu bagajele.

Încruntînd sprîncenele sub basca bleumarin, încercă un apel fără convingere:

— Tregher! Treizeci și trei!

Pronunța cu o graseiere delicioasă și copilărească:

— Thegheh! Theizeci și thei!

— Tregher! Treizeci și trei! îi sări într-ajutor Ser-
giu Miclăuș, alăturîndu-se de ea cu un surîs smerit și șăgalnic.

Nu era o fetiță. Se înșelase. Numai o miniatură încîn-tătoare de femeiușcă. O domnișoară în toată puterea cu-vîntului, cu toate atributele sexului: cornițele sînilor mici împungînd mătasea bluzei, mijlocul mlădiu cambrat în cingătoarea de lac, buzele de roșul vișinei coapte. Și ce gene răsucite și lungi!

Victima făcu doi pași spre stînga. Îl măsură cu severitate din tălpi în creștet. Se întoarse pe jumătate, ostentativ, chinuind nervos între degete o poșetă de dimensiuni exagerate față de minuscula făptură a tanagralei în vestmînt model 1934, sezonul de primăvară. Sergiu Miclăuș nu se arătă intimidat de glaciala primire. Cu glas de sten-tor, detună, făcînd să tresară și să se răsucească spre el toate privirile emigranților:

— Treizeci și trei! Hamal! Treizeci și treei!

— Acilea sîntem, conașule! răspunse un tregher mărunț și spînat, cumpănindu-se între două geamantane enorme. Acilea sîntem, domnișoară!

Semăna cu furnica harnică din gravurile abecedarului, tîrînd o povară de două ori mai mare ca dînsa.

— Unde-mi umbli, Tacke? Unde te-ai evaporat, infamule, cu garderoba de nuntă a domnișoarei, hai?! urmă Sergiu Miclăuș, trăgînd cu coada ochiului să surprindă un zîmbet împăciuitor pe buzele de coloarea vișinei coapte.

Zîmbetul nu se ivi.

„Și pe drept cuvînt! recunosc amar Sergiu Miclăuș. Fac hazuri mai tîmpite ca un autentic hamal!”

În schimb, hamalul arată vădite semne de mirare. Apro-piindu-se, se eliberă de sarcina celor două geamantane și caută să dezlege enigma:

— De unde știi dumneata, conașule, că mă cheamă Tacke?

Sergiu Miclăuș strânse din umeri cu o superioritate bla-zată, perseverînd în seria „hazurilor tîmpite”, cum îl apuca uneori o demonică atracție a vulgarității:

— Mă privește personal, onorabile Tacke!... De unde știu că te cheamă Tacke 33 ar putea să ți-o spună domnișoara, logodnica mea, dacă n-ar fi necăjită fiindcă a căl-cat-o mai adineaori pe vîrfurile pantofului un mizerabil in-divid, care nici nu și-a cerut iertare. Toate le știu, Tacke... (se plecă, șoptind confidențial) fiindcă eu sînt Kama- Brahmin, fachirul indian, dacă ai auzit, care ghicește trecutul, prezentul și viitorul în stele, drojdie, palmă și cărți...

Hamalul surîse cu neîncredere. Nu găsea ce să răspundă acestui vesel călător și la asemenea năstrușnice năzbîtii. Dar victima lui Sergiu Miclăuș, cu buzele strînse și cu o cută îngustă între sprincene, părea că n-a auzit și că nu are de ce se înveseli. Bătea cu necaz din vîrfurile piciorului valid. Se uita în altă parte. Pelița brună se învăpăiașe și o adiere ușoară îi flutura lin un cîrlionț de păr.

Tacke 33 își reveni la simțul datoriei. Spuse:

— Rămîi dumneata atunci cu domnișoara acilea, că eu mă duc înainte, să dau peste un otomobil. Altfel, vă apucă ziua, și-ți fi grăbiți, de... cum sîntă ră logodnicii...

Spuse și nu așteptă încuviințare, luînd-o grăbit la picior.

Delicat, Sergiu Miclăuș așeză valiza de-a curmezișul peste cele două geamantane. Din fugă descifra incomplet un nume pe cartea de vizită prinsă în rama de piele.

Rosti, schimbînd pardesiul de gabardină de pe un braț pe celălalt și admirînd cu exagerată înduioșare grupul bagajelor:

— Privește, domnișoară Gina! Parcă se cunosc de cînd lumea, își pierduseră de știre și s-au

regăsit. Nu-și întorc spatele, nu se uită urît, nu mușcă, nu-și arată dinții. Sînt sigur că în limba lor își destăinuiesc la ureche foarte palpitate impresii de voiaj.

Domnișoara Gina nu mușcă, nu-și arată dințișorii, în-toarse, însă, cu totul umerii mici și ceafa cu arămii șuvițe vibratile sub bască. Sergiu Miclăuș descrie un semicerc și-i apăru în față, scoțînd pălăria și salutînd, cu grație emfatică de **caballero** mexican:

— Domnișoară Gina, domnișoară Gina, hai să încheiem armistițiu! Altfel, se uită lumea curios la noi, ca la doi logodnici care se ceartă. Aruncă numai o clipă ochii la domnul cu trei rînduri de guși. Se bucură, jubilează, mastodontul!

Domnișoara Gina se întoarse mînioasă pe călcîiul piciorului teafăr. Mișcare schițînd rochiței o învăluire rotundă de pliuri, cum se învîltă fustele de balerină. Sergiu Miclăuș își continuă orbita cu fidelitatea unui satelit supus geometriei astrale. Din nou a răsărit în față-i, plecîndu-se să-i vadă ochii. Stăruie:

— Înțeleg, domnișoară Gina, să fii supărată pe animalul care ți-a strivit pantoful...

Amintirea era încă vie și probabil încă dureroasă. Domnișoara Gina nu rezistă. Exclamă tînguie:

— De-ah fi numai pantoful! Dah mi-a sthivit degetele. Bruta!

— Brută, într-adevăr! aprobă Sergiu Miclăuș cu o mi-mică scandalizată. Cea mai teribilă brută pe care mi-a fost dat s-o văd vreodată!...

— Ai văzut și dumneata? întrebă repede domnișoara Gina, fără să-și dea seama că rupe așa legămîntul prudent față de sine însăși de a nu intra în vorbă cu acest individ flecar și impertinent.

Ridicase genele. Ochii s-au dezvelit verzi și limpezi. Lumina lor l-a înflorat pe Sergiu

Miclăuș cum nu-l cutremurase încă o privire de femeie.

— Firește că l-am văzut... mărturisi exagerînd schima de indignare.

— Mie mi-a fost imposibil. Theceam hepede să nu pierd hamalul din ochi... Sahe o brută de pe-o scahă. N-am mai văzut înaintea ochilor de durehe. Și nici măcah politeța să-și ceahă iertahe...

— Veritabilă brută, domnișoară Gina! E plină lumea de asemenea specimene. Ar merita o corecție!

Cu latul palmei, Sergiu Miclăuș arată în spațiu cam ce fel de corecție ar merita imaginarul individ, pe un obraz și pe celălalt, succesiv și metodic.

— Desigur c-ah mehita! admise domnișoara Gina. Adică ah fi mehitat, dacă n-ar fi dispăhut...

Sergiu Miclăuș scoase din nou pălăria. Se făcu mic, cobo-rînd obrazul la nivelul domnișoarei Gina, și se oferi martiriului cu o vădită voluptate:

— În acest caz, domnișoară Gina, nu mai amîna. Aplică aci sancțiunea pe care o merită mizerabilul. Ca să-ți fie mai ușor, dă-mi să țin eu poșeta. N-aș vrea să te inco-modeze.

— Cum? Dumneata ehai?! se miră domnișoara Gina, refuzînd să dea crezare ochilor și urechilor.

— Precum se vede... gemu pocăit Sergiu Miclăuș. Eu am fost bruta. Și după o cumplită luptă de conștiință, m-am înfățișat — e drept, cam târziu — să cer iertare și să-mi primesc pedeapsa. De aceea am adăugat, dar nu- mai aparent, o necuviință la alta, permițîndu-mi să adresez un cuvînt fără să fiu întrebant și fără să ne cunoaștem...

Domnișoara Gina îl privi mai atent. Lui Sergiu Miclăuș i se păru că descoperă în această

privire oarecare simpatie, iar constatarea îl copleși de o fericire fără margini.

Nu mințea. Niciodată nu se încumeta să adreseze un cuvânt unei necunoscute. Socotea urâtă și lașă îndeletnicirea braconierilor de trotuar. Chiar în anii lui de pierzanie păstrase discreția bunei-cuviințe în care a fost crescut și a trăit. Acum îl împingea o putere mai tare decât rațiunea. Își auzea glasul recitând inepte născociri, se vedea în postura odioasă a unui individ care a prins la strâmtoare un pui de femeie singură și fără apărare; îl scârbeau toate acestea de el însuși — cel întors purificat și tămăduit după doi ani de terapie sufletească — dar ce importanță mai aveau, oare, asemenea autoanalize, judecăți și osînde? Nu lămurise o mijeală de zîmbet pe buzele domnișoarei Gina și o simpatie iertătoare în privire?

A fost numai o amăgire de scurtă durată. Căci obrazul domnișoarei cu ochii verzi și genele lungi se posomori ca o apă de pe care s-a retras lumina.

Vîrful pantofului bătea mărunț lespede de piatră. De astă dată era piciorul cel care alignise, și Sergiu Miclăuș, trăind feerica amețală a visurilor unde cele mai absurde peripeții cu cele mai nebunești deznodăminte par acceptabile, găsi foarte firească ispita să desfacă șiretul pantofului și să aline piciorul mic și gol în văzul tuturor, cum încălzise odată, în copilărie, într-o vacanță, la țară, în palme și lîngă obraz, un pui de turturea înfricoșat și ră-tăcit de cuib. Ochii holbați ai gigantului din tren l-au oprit să dea ascultare ispitei. Aplecat pe un genunchi, ca un pantofar care ia măsură, a atins ușor cu degetul numai încălțarea mutilată, întrebînd:

— Mai doare?... Te rog, iartă-mă...

— Te hog și eu: sfîrșește odată, domnule! își pierdu răbdarea domnișoara Gina. Sfîhșește, depărtează-te și ia-ți bagajul de pe al meu.

— E o valiză foarte ușoară, domnișoară Gina, și nu mușcă... V-am garantat. Cu toate acestea, mă supun... Sfîrșesc, o iau și mă depărtez... Dar ce are să spună Tacke 33 cînd va veni cu automobilul și va constata cu durere că am stricat logodna?... Iată-l, mi se pare că vine... Să salvăm aparențele, domnișoară Gina... Să păs- trăm aerul a doi logodiți model, la fotograf...

Se apropia un automobil, și în spatele lui altul. Iar ciudat, domnișoara Gina, cu toată încruntarea dintre sprîn-cene, ar fi dorit ca Tacke 33 să nu se afle printre acești curieri norocoși și grăbiți. Cît despre Sergiu Miclăuș, el făgăduia în gînd fabuloase acastihuri și contribuții la cutia milelor de la diferite icoane făcătoare de minuni, implo- rînd pronia cerească pentru urîte și crude miracole, me- nite să-l împiedice pe Tacke 33 de la îndeplinirea datoriei.

Într-adevăr, imprecățiile lui Sergiu Miclăuș au găsit ascultare la marele orînduitor al destinelor, fiindcă amîn- două mașinile au sosit cu alți tregheri pe scară. A res- pirat și domnișoara Gina, cu un tremur ușor și involuntar. Domnul cel gros s-a urcat în primul automobil, punînd arcurile la grea încercare. În celălalt s-a îmbarcat o fa- milie numeroasă cu prunci, bunică sprijinită în baston și o abundentă coletărie alimentară de sezon.

— Domnișoară Gina...

— Te hog!

— Domnișoară Gina, am avut noroc. Am trecut la Dumnezeu pe ziua de astăzi, care a început a curge în calendar de la orele 12... Presimt. Presimțeam...

— De ce spui dumneata că ai avut noroc?

— Nu am avut numai eu... Avem amîndoi... Eu și dumneata... E o nuanță. Să privim adevărul curajos și loial în față... Am avut noroc fiindcă Tacke al nostru 33, fie că-i lipsit de inițiativă, fie că el e născut într-o zodie fără spor, în orice caz, bate acum străzile Bucureștilor, cum îi urez eu să-l apuce ziua și să ajungă pînă la Cotroceni ori la Parcul Carol... În acest timp, dumneata ai să te îmbunezi și ai să mă ierți. Iată norocul meu! Și îmbunîndu-te, ai să-ți pierzi ideile urîte despre individul care a fost de două ori necuviincios și o dată brută, ai să vezi lumea mai trandafiriu și are să-ți dispară cuta aceasta încruntată dintre sprincene, care ți-o jur că nu-ți stă bine de loc. Iată norocul dumitale! Să-i fim deci recunoscători lui Tacke 33 și să-l recompensăm imperial cînd va sosi, cît mai tîrziu, ca să ne spună că printr-o inexplicabilă dar binecuvîntată catastrofă au dispărut toate vehiculele cu tracțiune mecanică și animală din București... Sergiu Miclăuș schimbă glasul, învăluitor și surd: Domnișoară Gina, m-ai iertat? Nici nu-ți imaginezi ce mîhnit aș fi să știu că nu pot obține această iertare!...

— Se și cunoaște cît suferi! îi reproșă domnișoara Gina surîsul voios, care-i dezmințea gravitatea joasă a glasului. De spășit ce ehai, ai început povestea cu treghehul... Ce a însemnat, te rog, invenția stupidă cu logodnica dumi-tale! Și phostia cu Tacke theizeci și thei?... Așa vine un om să-și ceahă scuze pentru că a fost brutal?...

— Depinde de om, domnișoară Gina, și de loc... Și mai ales de starea sufletească în care se află omul...

Ultimele cuvinte le rosti Sergiu Miclăuș cu nehotărîre. Își aminti că el venea la o înmormîntare și se muștră că nu are de loc starea sufletească a unui om care vine pen-

tru o înmormîntare. Alungă amintirea inoportună. Își pledă cauza cu o bufonă avîntare:

— Va să zică, am greșit și cu aceasta?... Situația mi s-a agravat. Recidivă și cumul de delictе... Ce să fac? Apelez la indulgență și încerc să mă apăr... Că n-a fost o prostie povestea cu Tacke 33, a dovedit-o realitatea.

L-am identificat îndată. Am nimerit. Așa botez eu chel-nerii, birjarii, hamalii, oamenii de serviciu. Le spun: Tacke! Un Tacke universal. Tacke factor comun. Cîteodată o nimeresc, cîteodată nu... Adică de cele mai multe ori, nu... Dar cîta bucurie fără nici o osteneală procur omu- lui care-și închipuie că-l cunosc de undeva și că nu l-am uitat atunci cînd o nimeresc! Sînt o natură generoasă, domnișoară Gina! Îmi place să împrăstii în jurul meu voie bună și simpatie... Poate fiindcă uneori simt eu singur atîta nevoie de voie bună și simpatie, ca toate caracterele inconsistente...

— Și impehtinența cu logodnica dumatăle? voi să afle numaidecît domnișoara Gina. Cum ți-ai permis?

Sergiu Miclăuș făcu un semn de declinare a responsabilității spre cerul înalt și el singur culpabil:

— Poate a fost o prostie și o impertinență... Tot așa cum poate n-a fost o prostie, domnișoară Gina. Aceasta numai cerul o știe. Mi-a venit pe negîndite. Providența grăiește misterios prin gura iresponsabililor. Mărturisesc că pe Tacke 33 l-am mințit. Nu-s Kama-Brahmin, fachirul indian care ghicește trecutul, prezentul și viitorul în stele. Dar viitorul cine poate pretinde că-l cunoaște oare, domnișoară Gina? Uneori hazardul intră în viața noastră în chipurile cele mai grotești și

absurde... Sare o brută din tren, îți strivește pantoful... Vine — cam tardiv, dar tot vine — să-ți ceară iertare... Și descoperi că bruta nu era chiar atât de brută... Da-da... Trăim prea mult în momentul care trece, adică în nimic, ca să ne dăm seamă că neprevăzutul are o semnificație și intenții ascunse, că ne invită pentru cine știe ce sfârșit rezervat viitorului...

Surîsul lui Sergiu Miclăuș își pierduse intenția bufonă. Era acum dureros, încărcat de amintirea altor hazarduri pe lângă al căror avertisment de atâtea ori trecuse fără să ia aminte. Și cu aviditate caută în ochii verzi o aprobare.

Domnișoara Gina își ascunse privirea din nou umbrită. Trăsurile s-au împietrit, brusc congelate.

Amîndoi erau tineri și din amîndoi mușcase pretimpuriu viața. Îi însemnase cu un tainic și abia cicatrizat stigmat. Poate de aceea cînd privirile lor s-au întîlnit, în sfîrșit, li s-a părut că se căutau dintotdeauna și că s-au regăsit.

— M-ai iertat, domnișoară Gina?! exclamă cu nețăr-murită bucurie Sergiu Miclăuș.

— Fie!... Ce impohtanță poate să aibă aceasta pentru dumneata?... Și pentru mine, de altfel?... N-o să ne mai vedem niciodată... Iar hazardul, prezentat sub chipul lui Tacke theizeci și thei al dumatile, vine să ne avertizeze că întîlnihea noastră a durat prea mult...

Tacke 33 într-adevăr sosea triumfal cu un Ford din epoca preistorică a industriei automobile.

Cu autoritate care nu admitea împotrivire, încărcă ba-gajele îndelaolaltă. Pipăi de două ori în palmă bacșiful „imperial” strecurat de logodnicul domnișoarei Gina. Cu șapca în mînă, le ură noapte bună și noroc în viitoarea existență conjugală. Apoi, a treia oară deschise

uluit palma să evalueze neașteptata mană de monete; numără, zurui metalul, îl deșertă în punga goală, care îndată se rotunji ca o broască obeză. Iar obrazul spînat al lui Tacke 33 se zbîrci într-un surîs de beatitudine și de recunoștință, privind din urmă automobilul hodorogit.

Automobilul hodorogit își clănțani un timp fiarele pe caldarîmul inegal, pînă cînd șoferul izbuti să potrivească roțile de gumă pe linia lină a tramvaiului și infernala fanfară se potoli.

Acum puteau să-și vorbească. Glasul lui Sergiu Mi- clăuș să se facă ascultat.

Dar Sergiu Miclăuș nu mai avea glas. Amuțise subit.

Contempla în extaz de provincial radicalele transfor- mări urbanistice ale acestei porțiuni de capitală de nerecunoscut după o îndelungă absență: cocioabele rase la pămînt, straturile cu flori și verdeață căptușind bordura trotuarelor. Privea în lături poate și fiindcă n-avea curaj să înfrunte mustrarea care scăpăra indignată în ochii verzi, sub genele lungi.

Numai Tacke 33 fusese de vină. Din proprie inițiativă, nici în închipuire Sergiu Miclăuș n-ar fi împins inofensiva lui flecăreală pînă la un astfel de epilog. Se pregătise să-și ia valiza, să îngăimeze un vag „noapte bună” și să se despartă pentru a nu se mai vedea niciodată, așa cum prea bine spusese domnișoara Gina. Îl împungea în inimă o durere încă necunoscută la acest gînd. Altceva, însă, știa că nu este de făcut.

Cu fericita seninătate a celor săraci cu duhul, Tacke a decis altfel. Le-a îndevălmășit bagajele. Le-a deschis portiera, invitîndu-i: „Gata! Pofțiți! Urcați!” Ce expli- cație și rezistență să mai opună hazardului travestit într-un imperativ hamal cu matricola 33?

S-a supus. S-a urcat.

Adică: s-au supus; s-au urcat.

Fiecare s-a ghemuit în ungherul său. După cincizeci de metri se lățise la mijloc un gol dezolant, un adevărat și inaccesibil pustiu, ca între doi logodnici ireconciliabil înstrăinați.

Toată verva lui Sergiu Miclăuș se epuizase. Încleștase moșnegește palmele pe genunchi și nu găsea un singur cuvânt potrivit să rupă tăcerea, deși vîntura în cuget vertiginoase pretexte oferite de afișele de teatru și de cinematograf; un cîine noctambul scăpat ca prin minune de sub roți, o ceată de cheflii hăulind răgușit într-o birjă. Toate îi păreau banale, vulgare, jalnice față de ce simțea că avea el de spus, rar și pînă acum nerostit.

La colțul străzii Știrbei-vodă, șoferul întoarse o mutră nebărbierită de ocnaș evadat, întrebînd în ce direcție să apuce.

— La stînga! Pe Știrbei-vodă, Tacke! răspunse Sergiu Miclăuș într-o doară.

Șoferul protestă ofensat:

— Pe mine nu mă cheamă Tacke, domle!...

Răsuci volanul la stînga și, după ce scăpă la asfaltul neted, socoti necesar să rectifice definitiv un echivoc de stare civilă, apăsîndu-l pesemne pe suflet.

— Nu mă cheamă Tacke! repetă. Confundați cu cine știe ce haimana, d-ăia de v-au dat poli falși la rest. Pe mine mă cheamă Cristofor și sînt **proprietarul** mașinii! Eu sînt Nae Cristofor!

Cristofor Columb, intrepidul navigator genovez, nu și-ar fi rostit numele cu mai indignată emfază nesocotitului ignorant care l-ar fi confundat cu Amerigo Vespucci, uzurpatorul gloriei sale în fața posterității și în apocrifa onomastică a noului continent.

Domnișoara Gina izbucni în rîs cristalic. Sergiu Miclăuș îndrăzni să-i caute privirea. Imperceptibil, micșoră zona neutră dintre dîșii. Simți că-și recapătă facultatea coardelor vocale, își dresă glasul și murmură:

— De data aceasta, jur, domnișoară Gina, că n-a fost nimic premeditat... M-am pomenit instalat aci în stare hipnotică... M-ai iertat? Mă ierți?

Domnișoara Gina strînse din umerii strîmți cu o nepă- sare prefăcută:

— ***C'est pardonné!*** După cît mi-ai ținut dumneata de urît, thebuia să fiu și eu caritabilă. Dacă ai fi rămas pe scări, ohfan și păhăsit, cu valiza înth-o mînă și cu pălăria în alta, îmi provocai și mie un caz de conștiință. Remuș-cahe, insomnie, mai știu eu ce... Acum îmi dau seama. Așa s-au simplificat luchurile. Nu ești nici dumneata de vină, nici eu. Tacke 33, unealta inconstientă a Satanei...

— Unealta inconstientă a providenței, rectifică Sergiu Miclăuș.

— A phovidenței dacă vhei... Nu se schimbă nimic cu aceasta. Te las în drum și mă duc mai depahte.

— De ce să mă lași în drum? se văită consternat Sergiu Miclăuș. Cea mai elementară datorie de politete mi se pare că îmi dictează mie să te conduc.

— Foahte drăguț. Dar mulțumesc. Eu sînt deprinsă să mă conduc singură, iar acum merg foarte depahte.

— Anume?

— Parcul Carol...

— Ce coincidentă! se miră bucuros Sergiu Miclăuș. Cam în aceeași direcție merg și eu...

— Cunosc.

— Nu mă crezi?

— Cunosc asemenea coincidențe inventate făhă să ceară prea multă hisipă de imaginație. Mai bine spune, te hog, la ce hotel să oprească șoferul?

— Așadar, mint?... constată lugubru Sergiu Miclăuș. Ai dreptate, domnișoară Gina. O merit această neîncre- dere! După toate dobitociile mele cu Tacke 33, Kama-Brahmin, după invenția idioată cu zestrea logodnicei, ai tot dreptul să mă consideri ceea ce nu sînt și să-ți par așa cum n-aș vrea să par...

Domnișoara Gina surîse privind oblic printre gene.

— **A *propos!*** spuse, netezindu-și poșeta vastă și întor-cîndu-se pe jumătate în ungherul său, să-i vadă din plin profilul. Te cred că nu ești Kama-Brahmin, fahirul indian. Însă îți măhturisesc că ai un dar de devinațiune pe care n-ar thebui să-l neglijezi. Cînd ai vorbit despre zestrea logodnicei, ai ghicit pe jumătate... Nu vin în București penthu o logodnă. Dar în geamantanele acestea, așa mari cum le vezi, ca lăzile de zestre ale bunicii, am tocmai niște toalete de nuntă... Numai de nu s-ah fi șifonat!...

Lui Sergiu Miclăuș puțin îi păsa dacă s-au șifonat ori nu. De altfel, nici nu mai auzi ultimele cuvinte. Zvîrlind pardesiul de pe genunchi și călcîndu-l în picioare, exclamase cu deznădejde:

— Imposibil, domnișoară Gina! Nu e așa că nu e ade-vărat?

Într-o mișcare nestăpînită, prinsese mîna domnișoarei Gina, să-i caute cu înfrigurată oroare verigheta de pe de- get. Iar domnișoara Gina, fără să-și dea seama, se lăsă percheziționată cu o docilitate de copil nevinovat și sigur de răsplata virtuții, cum scrie în povestioarele morale. Cînd s-a recules, după dogoarea obrazului a știut că ro- șise. Își smulse mîna din strînsoare și clinchetea în rîs ușor:

— M-ai înțeles greșit. Voiam să spun că vin numai la nunta unei phietine. O fostă colegă de școală și cea mai bună phietină...

— Ah! cum m-ai speriat!

— Dah sperios mai ești! Nu păraai pînă mai adineaori. Ai făcut o figuhă atît de comică! Îmi vine și acum să rîd.

— Rîzi, domnișoară Gina! încuviință din toată inima Sergiu Miclăuș. Îmi vine și mie să rîd. Mă simt vesel, bucuros, fericit... Așa m-a prins un rîs nervos numai acum cîțiva ani, cînd am scăpat de la înec, la mare, la Eforie... Mă tîrîse curentul, am înghițit o doză masivă de apă sărată, și cînd m-am văzut scăpat la țărm, clănțănind din dinți ca un cîine murat, nu mi-am putut stăpîni rîsul... Prietenii credeau că am înnebunit de spaimă... Dar nu eram mai nebun decît acum!

Sergiu Miclăuș hohoti voios, trăgîndu-și pardesiul pe genunchi, după ce-l maltratase fără vină în picioare. Apoi se întunecă deodată. Își aminti după ce noapte sinistră era să se înece atunci; își aminti că el vine acum pentru o înmormîntare. Absurd, dintr-un zăcămint părăsit al memoriei, îi tresări în gînd o strofă a unui poet obscur, în- vățată pe vremuri la lecțiile de limba franceză:

„Deux cortèges se sont rencontrés à l'église.

L'un est morne"...¹

— Și nunta e mîine, nu este așa? întrebă cu o bolnăvicioasă curiozitate, pentru a ști pînă unde realitatea res-pectă simetria didactică a contrastelor din poezia lui Jo-séphin Souлары.

— Desigur. Sau mai bine spus, astăzi, fiindcă mai mult de jumătate din noapte s-a dus.

„Înmormîntarea tot astăzi!"... era să adauge Sergiu Miclăuș, înăbușîndu-și cu greu o mărturisire nepotrivită momentului și întregii sale purtări de trei sferturi de ceas.

Brigandul de la volan întoar-se obrazul țepos, să afle încă o dată direcția.

— Spre Parcul Carol, onorabile Cristofor! porunci Ser- giu Miclăuș cu autoritate.

¹ „Două cortegii s-au întîlnit la biserică.
Unul e posomorît"... (fr.).

Domnișoara Gina nu mai protestă.

Un răstimp au tăcut amândoi, privind vitrinele și reclamele luminoase de pe Calea Victoriei, trecătorii întârziați, prefacerile despre care n-aveau știință.

— De un an n-am mai venit în București... M-am pho-vincializat cu totul... mărturisi melancolic domnișoara Gina, urmărind din mers firmele cunoscute împestrișate cu altele noi.

— Eu de doi... Și poate n-aș fi venit nici acum dacă...

Încă o dată Sergiu Miclăuș își sugrumă pe buze mărturisirea deplasată.

— Dacă?... stăruie domnișoara Gina.

Sergiu Miclăuș ocoli răspunsul, adoptînd iarăși tonul glumeț:

— ...Dacă n-ar fi voit altfel hazardul! Își avea probabil socotelile sale, care nouă ne scapă... Pregătea toate în așa chip, ca să ne întîlnim și să ne cunoaștem.

— Mai întîi, mi se pahe că nici nu ne cunoaștem... observă domnișoara Gina. Aceasta nu se numește cu-noștință.

— Adevărat! descoperi uimit, și Sergiu Miclăuș. Ce zăpăcit, ce imbecil, ce brută mai sînt! se pedepsi autofla-gelîndu-se cu o grindină de epitețe usturătoare.

Își potrivi nodul crăvății, scoase pălăria, își netezi părul, se răsuci pe trei sferturi în cușca hodorogită și, cu o solemnitate teatrală, își enunță numele, vîrsta, profesiunea și domiciliul.

— Țin să adaug, rosti încheind, țin să adaug, pentru a evita o confuzie: sînt ardelean prin adopție, de dată recentă, numai de doi ani. Prin adopție și prin exil cu domiciliul forțat. Altfel, bucureștean de baștină. Brav strănepot al lui Bucur Ciobanul... Nu-mi pria însă aerul.

Mă luase alt curent, altfel de înec mă amenința. Am fugit. A fost un noroc... Mă întorc alt om. Cel puțin așa cred...

— Și eu am fugit de București... murmură gînditoare domnișoara Gina. Și eu mă întorc alta. Cel puțin așa cred...

Își spusese numele întreg, cum nu-l putuse desluși Sergiu Miclăuș pe cartea de vizită prinsă în rama de piele a geamantanului: Gina Alimănescu, licențiată în litere, profesoară suplinitoare de limba franceză la Oradea-Mare.

— Pariez că jumătate din eleve sînt mai înalte ca dum-neata și, dă-mi voie să-ți mărturisesc, nu-mi prea imaginez cum îți stă pe catedră. Te-am crezut o școlăriță la început. Ba una de curs inferior.

— Pahdon! se supără domnișoara Gina. Află, domnule judecător stagiar, că sînt foarte iubită și ascultată de ele- vele mele. Dihectoarea are nouăzeci de kilograme la cîn- tar și un metru optzeci înălțime făhă tocuri — o uriașă — dar apelează la mine să-i fac eu ohdine...

— Nu mă îndoiesc, domnișoară Gina. Toți dictatorii și tiranii, generalii și comandanții glorioși au fost și sînt mici la stat... Napoleon, Mussolini... Chiar despre Ștefan cel Mare spune cronicarul că nu era mare la stat.

— Îmi pahe rău că glumești. Sînt mică, dar nu tihanică. M-am supărat. Na! sfîrși îmbufnată, retrăgîndu-se în col- țul său și bătînd tamburina în poșetă.

— Nu face nimic! o asigură Sergiu Miclăuș cu o totală încredere în viitor. Nu mă mai tem. O să ne împăcăm... Știu sigur acum că sîntem făcuți să ne înțelegem. Aveam parcă o presimțire. Cît timp a stat trenul în cîmp, pînă ce s-a eliberat linia, cu coatele rezemate de fereastră, priveam noaptea și stelele și mă întrebam cîtă vreme are să treacă încă pînă ce voi întîlni o vietate pe lume cu aceleași

gînduri ca mine, aceeași sete de altceva... Mă credeam foarte singur, domnișoară Gina...

— Ai stat și dumneata acolo cu coatele pe geam? În- trebă prea repede Gina Alimănescu, uitînd că era supă- rată foc.

— Am stat și eu... urmă Sergiu Miclăuș. Am ascultat concertul de broaște. Era un broscoi mai bătrîn, un bas de toată splendoarea, un adevărat Șaliapin al neamului batracian. Pe urmă a început să cînte o pasăre în salcîmi... Mă simțeam singur, și noaptea era foarte frumoasă și înstelată acolo, în cîmp. Și nu mă întrista senzația aceasta de singurătate, fiindcă presimțeam că așa trebuie să fie, că-mi pregătește ceva... Iar dumneata stăteai la alt geam, nu e așa? Ascultai tot concertul de broaște, nu e așa? Pe urmă ți s-a părut că asisti la o vrajă misterioasă cînd a început să cînte pasărea în salcîm, nu e așa? Și te-ai simțit singură, și noaptea era foarte frumoasă și înstelată... Sînt sigur acum, domnișoară Gina. Ne despărțeau două-trei vagoane; nu știam unul de altul; dar ceva în- cepuse de pe atunci să ne apropie...

Cristofor, șoferul, întrerupse elegiacul recital, făcînd apel la ciudații săi pasageri să se întoarcă la realitate:

— Unde mai mergem, domnule? Am **transversat** Bucu-reștiul dintr-un capăt în celălalt. Unde voiți să mai mer- geți?

— Mîină înainte, prietene Cristofor! Ce-ți pasă? Mer- gem în Industan, în Platoul Pamir. Indiferent unde! Alege și facă-se voia ta!

— Am trecut de casă, interveni domnișoara Gina. În-toahce, te rog. Strada Cuțitul-de-Argint.

Sergiu Miclăuș simți cuțitul de argint răsucit rece și tăios în inimă.

— Aaşadar, s-a sfîrşit? întrebă rugător. Ajungem şi s-a sfîrşit?

— Ce să facem altceva?... N-avem paşaport şi vize pen- tru Platoul Pamir...

— Altfel, te-ar tenta?

— Poate că da... poate că nu... Cei care fug de ei în- şişi fiindcă se tem de ei înşişi sînt în stahe să meahgă şi pînă la capătul pămîntului. Deocamdată am ajuns unde voiam să ajung. Opreşte, te hog!

Cristofor opri, acostînd barca lui Noe la marginea trotuarului.

Casa era scundă, străveche, cu o grădiniţă în faţă şi cu ferestrele întunecate.

— Tanti Catriona s-a culcat! constată dezamăgită domnişoara Gina. A renunţat să mai aştepte sau poate că nici n-a primit teleghama.

Sergiu Miclăuş nu se dădea mişcat din fundul automobilului. Cînd era copil şi mergea la matineele de la teatru şi de la circ, tot aşa, la căderea cortinei nu voia să creadă că feeria s-a sfîrşit.

Se dezmetici abia după ce Gina Alimănescu sărise jos şi Cristofor întinse mîna păroasă să-i zmulgă valiza de sub picioare.

— Nu! Aceasta rămîne... rosti cu jale. Noi mergem mai departe... În Platoul Pamir, aproape de cer.

Dar înainte de a pleca spre Platoul Pamir, aproape de cer, coborî să-şi ia noapte bună cu un nod uscat în gîtlej.

Cele două geamantane enorme cu toaletele de nuntă aşteptau rînduite de Cristofor lîngă grilaj. Domnişoara Gina sunase şi se iţea printre zăbrele, să vadă un semn de viaţă. Nu răspundea nimeni, nu se mişca nimeni; perdelele au rămas opace şi neclintite.

— Poate s-a mutat de Sfîntul Gheorghe şi n-a lăsat adresa! se dădu cu părerea Sergiu

Miclăuș, implorînd din nou Atotfăcătorul și orînduitorul destinelor să-i sară în- tr-ajutor.

— Cine? Tanti Catriona să se mute? Dah e casa ei. Numai că thebuie să sun lung, lămuri Gina Alimănescu. Baba Reveica, slujnica, e cam surdă, și la ceasurile acestea visează că i s-a întoarsă bărbatul plecat în lume acum vreo theizeci de ani... Îi cunosc eu visurile ei...

Cînd, însă, ridică degetul spre butonul soneriei, Sergiu Miclăuș o apucă ușor de mînă.

— Ce te grăbește, domnișoară Gina? șopti cu buzele fierbinți. Ai ajuns! Zece minute mai devreme ori mai tîrziu, pentru dumneata înseamnă totuna. Dăruiește-mi mie aceste zece minute. Pentru mine înseamnă foarte mult, domnișoară Gina...

Gina Alimănescu lăsă mîna să cadă moale.

Îl privi în sus. El era cu un cap mai înalt decît dînsa. Și de jos în sus, îi vedea trăsăturile deodată supte, ochii arzători, tremurul buzelor. Nu mai semăna cu tînărul ze-

flemist și flecar. Altădată ar fi neliniștit-o un om cu asemenea ochi, cu asemenea tremur al gurii. Sau i-ar fi răs- puns cu un hohot de rîs, ca o împrôscare rece de duș. Acum lăsa cu o vinovată voluptate să pătrundă și în ea încordarea lăuntrică de strune întinse, dureros, pînă la geamăt întinse.

— Fii cuminte... îl admonestă tot ea pedagogic. Nu-mi place privirea aceasta!

Mințea, căci nu-și putea desprinde ochii din privirea aceasta.

Sergiu Miclăuș se rezemă de grilaj. Așteptă să se risipească păianjeniișul ameteții. Își duse mîna la frunte și zîmbi dezvinovățindu-se:

— Sînt cuminte, domnișoară Gina. Nu știu ce-a fost. Nu mi s-a mai întîmplat niciodată...

Gina Alimănescu privi în altă parte, ca să-și ascundă ochii. Și astfel Sergiu Miclăuș nu putu să vadă cum ju- căușa flacăra verde s-a

turburat, a pîlpîit palidă și s-a stins. Căci ei i se mai întîmplase aceasta, iar amintirea era plină de suferință și de umilire. Mai ales acum.

Un sughiț de plîns îi cutremură umerii mici.

— Plîngi?... se miră Sergiu Miclăuș, înaintînd și prin-zîndu-i umerii cu brațul rotunjit, ca să-i întoarcă fața în lumina lactee a becului electric. Plîngi, domnișoară Gina? Te-am supărat eu?... din pricina mea plîngi?

În genele răsucite sclipea roua lacrimilor. Obrazul în-gust era golit de sînge. Domnișoara Gina clătină capul și o clipă tîmpla rămase rezemată de pieptul puternic și lat. Tîmpla, urechea care ascultă înăuntru o bătaie caldă, ritmică și reconfortantă de inimă omenească. „Doamne, ce fac? Cum de-am ajuns iarăși la aceasta?” se întrebă cu spaimă, smulgîndu-se și împingînd pieptul bărbatului cu amîndouă mîinile.

— Gina! șopti Sergiu Miclăuș nedumerit de neașteptata vehemență. Domnișoară Gina...

— Te hog, lasă-mă! Lasă-mă, îți spun!...

— Dar n-am făcut nimic... Te-am văzut că plîngi. Nu pot suporta să văd o femeie plîngînd.

— N-am plîns! bătu ciudoasă din picior Gina Alimă-nescu. Ți s-a păhut... Am avut și eu o amețeață, oboseală,

nervi... Gîndește că vin tocmai de la Ohadea-Mahe... Douăzeci de ceasuri de tren...

— Cu atît mai explicabil, domnișoară Gina. Nu e un motiv să te superi pe mine fiindcă România Mare e atît de lungă și lată.

— Nu sînt supăhată pe dumneata... Nici pe România Mare... M-au exasperat tot drumul niște imbecili. Au discutat numai desphe îngrășămintele chimice și vaci cu lapte. Știai dumneata că pămîntul rămîne steril dacă n-are bac-terii? Știi dumneata cîți litri de lapte dă o

vacă bună de Șvițeha? Aceasta am auzit eu tot timpul... N-au tăcut un sfert de oră... Pe urmă au vohbit și altele. Lucruri urâte. Au uitat că le asculta fătă să vrea o femeie... Cum să n-am nervi?! Ai mai auzit dumneata așa ceva?

— Nu, domnișoară Gina! mărturisi calm Sergiu Miclăuș. N-am auzit așa ceva, dar am aflat altele de la tovarășele mele de compartiment. Cum și-a pierdut averea în cărți numitul Mișu Ispășiu, zis Asul de pică, de-a ajuns la azil. Cum a murit din naștere, ca să zic, numita Tuțica Ionescu în 1906, pe vremea expoziției din parcul de aci, la câțiva pași... Am fost frați de suferință și nu ne bănuiam... De ce să ni le amintim acestea? Fie la dîșii și la dînsele acolo, în infern, unde le urez ca sentința cea mai ușoară să-i condamne la un debit neîntrerupt de cinci mii de cuvinte pe ceas pînă la sfîrșitul sfîrșiturilor. Noi să ne întoarcem la noaptea noastră din cîmp... La cîntecul pă- sării din salcîm... Aceasta a fost a noastră, domnișoară Gina, și nu ne-a putut-o fura nimeni... Ne pregătea pentru ceasul de acum, domnișoară Gina... Și pentru altele, poate, nu este așa?

— Nu cred, rosti Gina Alimănescu. Nu cred că avem să ne mai întîlnim vheodată. Eu plec poimîine... Poate e mai bine așa... Sigur că e mai bine așa.

— Dar mîine, domnișoară Gina? Adică astăzi... Peste cîteva ore?

— Știi pentru ce am venit... Cum îți imaginezi că ne-am mai putea vedea?

— Încerc. Trec pe aci... Ori e atît de fioroasă tanti Catriona?

— O, biata tanti Catriona! exclamă indignată la această presupunere Gina Alimănescu. Cît

desphe dînsa!... E cea mai delicioasă și înțelegătoare mătușă care a existat pe lume.

— Atunci?

— Atunci e foahte simplu. Nu se poate! Așa vrea hazahdul dumitale. Își are phobabil socotelile sale... În- țelegi de ce nu se poate? Plec dimineață la prietena mea. Sînt doar domnișoara ei de onoare. Nu vezi toaletele? întrebă, lovind în geamantan cu vîrful pantofului. Nu pot dezerta de la datorie.

Sergiu Miclăuș simți o vrăjmășie de moarte pentru prietena domnișoarei Gina, care n-a găsit altceva mai bun de făcut decît să se mărite într-o asemenea zi. Uită că numai datorită acestei împrejurări le-a fost dat să se întîlnească.

— Și cine e, mă rog, această prietenă? Cine-i fericitul mire?

Mai păstra speranțe nelămurite. De ce adică unul din doi n-ar fi o cunoștință, cum a pierdut din vedere atîtea; foști colegi de universitate, foste relații oricît de vagi de vilegiatură? Numele au sunat însă străine. Se înverșună totuși să afle o dezlegare. Domnișoara Gina capitulă:

— Fiindcă stărui atît, propun ceva mai simplu. Am și eu dhept la un invitat al meu. Nu? Te prezint. Nu-ți gahantez că ai să te amuzi. Însă nu aceasta cauți, nădăjduiesc. E acceptabilă propunerea mea?

— Mai întrebi?! izbucni Sergiu Miclăuș, lărgind brațele să cuprindă în exaltarea sa toată planeta. Parcă am avut o presimțire cînd mi-am lăsat aci, acum doi ani, toate hainele de ceremonie!... Frac, smoching... N-aveam nevoie de ele în exil. Au să cam miroase a naftalină. Torn peste ele dis-de-dimineață un flacon de colonie și le las la vînt... Vezi că toate se rezolvă cu puțină răbdare? Era simplu ca povestea cu oul meșterului Cristofor Columb, tizul șoferului nostru...

Amîndoi şi-au aruncat ochii la tizul ilustrului navigator. Cristofor, renunţînd să-şi mai muncească mintea cu aceşti bizari clienţi de noapte, adormise la volan, cu bărbia în piept şi cu şapca pe ochi, prăvălat într-o rîlă ca un asa- sinat.

— Prinde puteri pentru expediţia din Platoul Pamir! îl scuză domnişoara Gina, zîbind înseninată după plînsul care-i zguduise umerii mai adineaori.

— A scăpat! Nu mai plec în Pamir, nici în Industan, nicăiri. Nu mai am de ce pleca acum... Şi cum facem? întrebă cu nerăbdare Sergiu Miclăuş.

— Vii aci şi mă iei dimineată, mergem să te prezint şi apoi mă acompanyezi la staţia civilă.

— Imposibil... îngăimă Sergiu Miclăuş, amintindu-şi cu remuşcare pentru ce a venit şi ce pune în ceasul acesta la cale.

— Atunci după amiază, la două... propuse fără nici o bănuială Gina Alimănescu. Găsesc un phetext să pot lipsi o oră, vin acasă şi te aştept. Chiar dacă eu întîhzi cumva, o previn pe tanti Catriona să te primească aci cu toate onorurile. Ai să vezi ce încîntătoahe e! Îţi hezerv o sur- priză. Nici nu-ţi imaginezi cine a fost, ce a fost... Aşadar, hămînem înţeleşi: la două! Şi hai să ne despărţim acum. Thebuie să dorm cîteva ceasuri ca să nu am mîine o figură de spehiat...

Sergiu Miclăuş privea în asfalt zvîrcolirea neputincioasă a gîzelor nocturne atrase de becul electric şi acum muribunde după zădarnica lor sarabandă. N-avea curaj să anunţe că nu poate veni şi de ce nu poate veni.

— Nu spui nimic? se miră Gina. E prea devreme la două? Te reţine ceva?... Atunci, la thei, hai... Fie la trei.

— Imposibil! Nici la trei, nici la patru nu pot, domni- şoară Gina, e cu neputinţă!... Stupid, dar aşa e! Crede-mă pe cuvînt.

— Ciudat! Nu te mai înțeleg... Voi ai numaidecât să ne vedem, și acum fugi...

— Nu fug, Gina... Domnișoară Gina! Odată, mai târziu, ai să afli, ai să înțelegi și ai să ierți ceea ce ți se pare acum suspect.

— Într-adevăh suspect! Cuvîntul e bine găsit.

Gina Alimănescu rostise vorbele cu o vădită iritare. Sergiu Miclăuș îi cuprinse mînușita, ridicînd degetele pînă la buze.

— Ești nedreaptă, spuse șuierător. Cînd ai să afli, singură ai să recunoști că ai fost nedreaptă. Ți-aș spune acum de

ce aceasta, dar are să-ți pară monstruos, și povestea e prea lungă, prea complicată. Am să vin la cinci, cel mai târziu la cinci jumătate. Pînă atunci sper că totul s-a terminat. Crede-mă și așteaptă-mă, te rog...

— Și dacă oha cinci a dumitale se face șase, șapte, mai târziu?

— Nu poate să se facă. Nimic nu poate să mă mai împiedice atunci!

— Hm! Ești prea misterios pentru mine... Ah, thebuie să mă adhezesez fachirului Kama-Brahmin cel adevăhat, ca să-mi citească în stele ce-mi ascunzi... Nu e stupidă cuhio-zitate feminină... **„Nimic nu poate să mă mai împiedice atunci!”**... Mărtuhisește că te exprimi în oracole și că-mi dai dreptul la tot felul de interphetări...

Îl privi în ochi, de jos în sus, ridicînd bărbia, care-i tremura ușor. N-avea încă nici un drept, și totuși simțea un început absurd de gelozie.

— N-ai venit în București penthu ce cred eu? Nu te reține ce cred eu?...

Sergiu Miclăuș surîse dureros:

— Nu știu ce crezi, domnișoară Gina. Însă orice-ai crede e departe, foarte departe de

realitate. Te rog să nu te îndoiești de aceasta și să rămîni așa... La cinci jumătate voi fi aci și voi pune degetul pe soneria aceasta. Poți să mă controlezi cu cronometrul în mînă... Nu-ți vorbește un om pe care abia l-ai cunoscut și despre care încă nu știi nimic... Îți vorbește cel rezemat cu coatele pe bara ferestrei, în cîmp, acum cîteva ceasuri, cînd asculta pasărea din salcîm și se simțea atît de singur în noaptea foarte frumoasă, dureros de frumoasă, domnișoară Gina... Gina... Acela nu poate să te mintă și să-ți ascundă nimic.

— Să spunem și s-o credem... încuviință cu o urmă de îndoială Gina Alimănescu. Acum s-a sfîrșit. Voi face tot posibilul să fiu acasă și să te aștept la cinci jumătate. Lasă-mă să sun... Sau mai simplu, dă-mi voie să intru înăunthu și să bat în geam...

Ca una care cunoștea obiceiurile casei, Gina Alimănescu se cațără ca o veveriță pe grilaj, bîgă mîna subțire pînă la un zăvor ascuns și deschise porțița.

Sergiu Miclăuș își asumă cu o nețărmarită fericire rolul lui Tacke 33 și cără cele două geamantane în curte, pă-

șind comic în vîrfurile picioarelor, cu precauție de cambrioler. Gina Alimănescu mergea înainte, de-a-ndaratelea, cu degetul la buze.

— Sst! Încet! șopti. Acum te hog lasă-mă singură. Pleacă, să nu ne vadă cineva... Noapte bună, domnule Sergiu.

— Spune-mi Gigi. De la moartea mamei nu mi-a mai spus nimeni Gigi.

— Noapte bună, Gigi!

— Noapte bună, Gina!

Încercase să-i cuprindă mijlocul, să-și apropie gura de buzele ei. Gina lunecă șerpuit, apărîndu-se de atingere.

— Nu aceasta... Te hog, nu aceasta...

În pragul porțiței, după ce l-a petrecut cu pași prelinși de pisică pe nisipul scrîșnitor, flutură mîna goală:

— Și vezi de nu pleca în Platoul Pamir, să te aștept phea mult...

— Nu, Gina. Nu mai am ce căuta în Platoul Pamir.

— Nu mai am ce căuta în Platoul Pamir, stimabile Cristofor! Mergem în bulevardul Maria.

— Mai bine, domle, că-i mai aproape... se bucură șofe- rul, încă nu deplin trezit din catalepsie. Apoi, într-un acces de sinceritate, mărturisi: Și ca să vă spun adevărat, nici nu mă cam dau eu cu gândul în ce cartir să fie Platoul ăla Palmer. Am ajuns de nu ne mai cunoaștem Bucureștiul nostru, domle, de când cu atâtea schimbări de nume... N-o fi cumva prin prelungirea Dorobanți, la stînga?

— Exact.

— He-hei! Tot știa el ceva, neica!... se bucură Cristofor, crescut în ochii săi proprii. Bulevardul Maria, ce nu- măr ați zis?

— Dă-i drumul mai repede! Îți fac eu semn... își pierdu răbdarea Sergiu Miclăuș, care nu mai avea poftă de vorbă.

Zvîrlit la fiecare viraj dintr-o margine în cealaltă a cuștii, se întrebă dacă n-ar fi fost mai cinstit și cuminte să mărturisească Ginei adevărul întreg. Dar cum să-i lămurească adevărul acesta în cîteva cuvinte? Cum să comprime într-un rezumat de zece minute, povestea unei vieți; a mai multor vieți și mai ales a mai multor morți? Sergiu Miclăuș încercă: „Gina... Domnișoară Gina... Adevărul este că am venit la București chemat de tatăl meu vitreg ca să asist la înmormîntarea mamei mele vitrege.” Enigma de dezlegat pentru pagina de jocuri cu premii din **Revista copiilor**. Și totuși, realitatea, care nu întotdeauna e verosimilă, se afla condensată în aceste cîteva cuvinte. Le-ar fi crezut Gina? Abia de atunci înainte ar fi început să-l considere un plăsmuitor de basme. Un plăsmuitor neîndemînic de basme

deocheate. Căci toată viața de pînă acum a lui Sergiu Miclăuș și a celor din jurul său era alcătuită de linii frînte, părea condusă de ursite capricioase și crude, care oboseau prea repede, încîlceau și rupeau firele; fiindcă au dat greș o dată, se îndîrjea în alte și alte încercări neizbutite, pecetluite fiecare cu o piatră de mormînt.

Cînd Sergiu Miclăuș împlinea doi ani, Anton Miclăuș murea de inimă. După trei ani, Magda Miclăuș a încercat să-și refacă viața și a devenit doamna Leon Dobrotescu. Și înainte de a sărbători doi ani de nouă și tihnită căsnicie, a luat drumul cel fără întoarcere să-și regăsească în cer primul bărbat. Sergiu avea șapte ani — începuse școala. Își mai amintește și acum lecția de silabisire întreruptă, cînd a venit Matei, servitorul cel vechi al casei, moștenit de la Anton Miclăuș, să-l aducă lîngă patul bolnavei pe moarte, care-și cerea copilul. Își mai amintește și acum ziua ploioasă de toamnă a înmormîntării — cel dintîi eveniment pregnant păstrat viu în memorie — coroanele de flori și corte-giul de necunoscuți, amestecul de plîns și vanitoasa satisfacție a unui orfan devenit obiectul tuturor atențiilor și compătimirilor. Cocoane bătrîne, mirosind a tămîie, ceară și naftalină, îi netezeau pe frunte cu degete osoase, îi tipăreau hăinuțele negre și îi tînguiau soarta: „Cui rămîne acum sărmănelul? Pare deștept și simțitor... Are ochii mai-că-sei, biata de ea... Nu mai plînge, puiule, că așa a fost voința Celui-de-sus!”...

Cui rămîne? întrebarea aceasta nu exista atunci pentru el. Și n-a existat îndată nici pentru alții. Leon Dobrotescu, părintele vitreg, nu l-a trimis la îndepărtatele rude de pe mamă ori de pe tată, pe care întîia oară le-a văzut în ziua înmormîntării și despre care nimeni n-a mai auzit de atunci. I-a luat creșterea asupra sa, în casa sa; i-a tocmnit preceptor și a

crezut că-și plătește o sacră datorie față de moartă „pregătind societății — cum spunea el adeseori — un om întreg și rectilin”. Rectilin! Lui Sergiu i-a plăcut cuvântul nou și străin. Dar abia mai târziu, mult mai târziu, a înțeles ce va să zică termenul acesta de o geometrică rigiditate, care nu i se potrivea, fiindcă el era fiul lui Anton Miclăuș, cel ce nu știuse în viață ce înseamnă o conduită rectilină, și al Magdei Miclăuș, cea slabă și șovăielnică, agățându-se ca o liană pe năruite ruini...

Pe urmă a venit și rîndul lui Leon Dobrotescu să încerce a-și reface viața.

S-a însurat a doua oară.

Sergiu Miclăuș avea un tată vitreg; căpătă și o mamă vitregă. Ar fi ingrat să se plîngă, mai ales de atmosfera din primii ani. Au venit mai apoi frații vitregi, sora vitregă. Sanda Dobrotescu n-a făcut deosebire între copiii săi și copilul care nu mai era al nimănui. Leon Dobrotescu, la fel. Ba uneori părea chiar că-și întîrzie mai îndelung mîna prin părul lui decît prin al celorlalți copii de sînge și de lege: Teofana, Dudu, Săndel. E drept că nimeni nu-i mai spunea acum Gigi... Sergiu, mereu Sergiu. Diminutivul răsfățat al copilăriei celei dintîi îl luase Magda Miclăuș, Magda Dobrotescu, Mado, în mormînt, cu dînsa. Dar Sergiu a simțit-o aceasta numai târziu. Și mai dureros ca întotdeauna în noaptea asta, cînd buzele au șoptit involuntar o însetare ațipită în afundul subconștientului: „Spune-mi Gigi. De la moartea mamei nu mi-a mai spus nimeni Gigi”... Pe urmă? Pe urmă a început ceea ce e greu de povestit și încă mai greu de înțeles. Ademenirile și căderile adolescenței, anii de facultate cu urîtele lor amintiri, diminețile cînd se întorcea acasă scîrbit de el însuși, ca să o ia de la capăt în aceeași seară. A plecat. A fost silit de alții să plece, fiindcă pierduse și drojdia

de mîndrie care să-i dicteze o plecare hotărîată numai de el, dintr-o casă de unde îl alungau toate privirile și tăcerile mai apăsătoare decît cele mai crunte muștrări.

Tot sîngele îi năvălește în obraz de umilință și de rușine la gîndul acelei dimineți...

Vreme de un an, Leon Dobrotescu încercase să și-l facă secretar și ajutor în treburile sale de avocatură. Nu izbutise. Apelase la un prieten din barou să repete experiența cu mai severa autoritate a unui străin. N-a izbutit nici acela. I l-a trimis îndărăt, fiindcă în cîteva săptămîni îi anarhizase un personal disciplinat, încurca termenele proceselor și dădea întîlnire clienților prin bodegi.

Era într-o dimineată după această din urmă ispravă, cînd l-a chemat Leon Dobrotescu în birou și i-a pus numirea sub ochi: „E ultima încercare pentru a te mai salva, Sergiu. Răspunderea față de alții are să te învețe, poate, cu răspunderea față de tine. Pleci chiar astăzi să te prezinți la post. Nici o amînare”... Și sfaturile Sandei Dobrotescu la des-

părțire, ghețoase, pedante, enumerate și categorisite pe capitole, ca enunțarea unor principii dintr-un breviar de morală civică! Și precauția de a-i da banii pentru biletul de tren și subzistența pe o lună abia la intrarea în gară, ca să nu aibă cum să se mai abată la vreun tripou sau la vreo bodegă, să-și ia adio de la prieteni!...

L-au dat afară. L-au alungat...

N-a murmurat un singur cuvînt, fiindcă dreptatea era de partea lor.

A plecat, și dreptatea lor s-a dovedit repede și deplină. S-a tămăduit. În tîrgușorul acela ardelenesc de munte a aflat că dormitau în el puteri necunoscute; s-a dezmeticit și a acceptat ispășirea.

Nimic nu mai regreta. Nimeni n-ar fi bănuir de la ce căderi respingătoare și triste venise judecătorașul acesta la început posac, muncit de nemărturisite nostalgii; mai apoi, din ce în ce mai împăcat cu noua sa soartă, meticulos și exact la datorie, străin de măruntele cancanuri și ambiții ale breslei, dezbărat de toate năravurile, pînă și de inofen-siva rație zilnică de țigări, suprimată; prezent un singur ceas din douăzeci și patru la singura cafenea din Piața Unirii, pentru a satisface tabietul președintelui, înveterat jucător de șah și de table; încolo singuratic și distant, par-tidă matrimonială ochită de toate mamele din tîrg, care nu visau alt ginere ideal.

Rupea foile calendarului cu indiferență. Își plătea cu o punctualitate exemplară pensiunea la madam Covaci; ser-vea de șapte ori pe săptămînă aceleași șapte glume prin rotație domnișoarei Ergi, odrasla rotofeie și mîna dreaptă a gazdei întru cele gospodărești. Domnișoara Ergi pleca genele roșcate și se îmbujora sub pistrui la fiecare glumă cunoscută și așteptată ca un drept al ei, cum își aștepta Byk, cîinele-lup, tainul. Sergiu Miclăuș avea cuvînt să crea-dă că-i păstrează un amor ascuns și fără speranță. El nu se înduioșa, dar nici nu avea ferocitatea să-și rîdă de languroa-sele-i priviri.

Citea. Dormea. Vegeta.

Punea bani la o parte pentru o lună de vilegiatură într-o stațiune fără cazino și ruletă. Își cumpărase bocanci cu talpă țintuită, rucsac și costum de alpinist. Pleca sărbătoarea în zori să se cațere pe stînci și se întorcea seara frînt de obo-

seală, ca să doarmă fără visuri. Nu mai dorea altceva. Uitase că mai există altceva. O dată pe lună expedia lui Leon și Sandei Dobrotescu un răvaș pe patru pagini, anunțîndu-le starea

prosperă a sănătății trupești și sufletești, mulțumindu-le că au știut să vadă mai limpede ca dînsul, că l-au silit să plece și că l-au ajutat așa să se despotmolească dintr-un smîrc care-l trăgea cu perfidie afund.

Răspunsul sosea cu regularitate, dar din ce în ce mai identic și concis, în stilul formularelor comerciale.

Îi scria și-l semna în ultima vreme numai Sanda Dobrotescu, lăsîndu-i destul de neocolit să priceapă că distanța în spațiu și în timp a restabilit raporturile normale între el și o familie care nu este a sa.

Era un străin; rămînea un străin.

Le răsplătise generoasa ospitalitate cu ingraturitudine; a tras cuvenitele consecințe. Că se dezmeticise și se vindecase, cu atît mai bine! Sosise și timpul. Era o chestiune numai a lui, privindu-l strict personal. Sergiu se pregătea să rărească scrisorile. Fiindcă de cîteva luni se pomenea tot mai stăruitor în ziare despre o apropiată remaniere ministerială, cu un portofoliu rezervat lui Leon Dobrotescu întru încununarea unei laborioase cariere politice, nu voia să pară că îi cultivă cu vreun calcul premeditat cine știe ce protecție viitoare, de care nu avea nevoie...

Iar acum îl chemase telegrama la înmormîntarea Sandei Dobrotescu.

Știrea a căzut neașteptată. Sanda Dobrotescu îi ținuse oricum loc de mamă, sub ochii ei crescuse, pe dînsa mai ales o scandalizau isprăvile de pomină, exemplele deșănțate oferite zilnic celorlalți copii din casă, sînge din sîngele ei. Mîhnirea și sentimentul de vină acum ireparabilă s-au risipit însă pe măsura drumului, au făcut loc neastîmpărului irezistibil, aproape cinic, din tren. Cînd Sergiu Miclăuș a schimbat acceleratul la Brașov și s-a urcat în compartimentul celor două prea vorbărețe pensionare, uitase spre ce merge.

Erau fără îndoială presimțirea, pregătirea, preludiul săltat ca o melodie de Lulli ale unei întâlniri de mult și tainic nădăjduită de toate fibrele ființei.

Acestea se pot face înțelese într-o povestire sumară și uscată, în termenii unui raport? Cugetul le parcurge vertiginos, fiindcă în gând și în amintire toate se desfășoară îna-

inte și îndărăt, în afară de timp, pe o sută de planuri — ghemul ursitei răsucit și dezrăsucit magic în cîteva clipe. Nevoiașul vocabular omenesc de toată ziua le cuprinde însă ceva mai rudimentar și nesigur, dibuind, pipăind, revenind în strădania neputincioasă de a exprima inexprimabilul. Gina le va cunoaște și le va înțelege treptat, înfățișate cu lumina și penumbrele, căderile și ridicările vieții trăite înde-a-ievea, încă o dată resuscitate de emoția unei confesiuni. Căci orice spovedanie își așteaptă un ceas al ei, anumită atmosferă, climatul prielnic... O noapte cînd șoapta vîntului și foșnetul frunzelor continuă să vorbească pentru tine după ce ai tăcut... O dimineată cu lumina transparentă, cînd toate par aeriene, eliberate de penibila osîndă a gravitației: toate ușor de înțeles, de acceptat, de simțit, cînd și cuvintele capătă o fluiditate și un timbru necunoscut, dacă se mai arată atunci nevoia cuvintelor. Altfel, ce-ar rămîne din toate? Actele omenеști par ilogice și adesea monstruoase fiindcă nu cunoaștem adîncurile în care au fost pregătite; după cum și o viață pare alcătuită din epi-soade dezarticulate și contradictorii fiindcă nu-i cunoaștem istoria ei secretă și continuitatea subterană. Cine poate da un verdict fără să cunoască pricinile obscure ale păcătuirilor noastre? Cine poate ridica piatra fără șovăire s-o arunce?

Sergiu Miclăuș se deșteaptă din meditațiile menite să adune argumente, într-o apropiată

lămurire a Ginei Alimănescu și întru iertarea unui trecut netrebnic, fără îndoială, însă definitiv abolit.

Privirea regăsea cu emoție un decor familiar.

Strada pe unde se întorcea elevul Sergiu Miclăuș de la școală, cu pantalonii scurți și cu bluza bleumarin, hîrjonin-du-se într-o ceată gălăgioasă, smulgîndu-și ghiozdanele și poticnindu-se în piedici... Aci era prăvălia cu bomboane sticloase și vopsite, în borcane cilindrice. Și dincolo, debitul de tutun de mai tîrziu, de unde cumpăra pe furis țigările cu carton, să le fumeze în closet ori în pod. Tot aci începea să-și scuture hainele și genunchii, să-și verifice nasturii și să-și netezească părul, fiindcă acasă îl întîmpina examinarea minuțioasă a Sandei Dobrotescu: Mamisanda.

Prăvălia mai este; mai există și debitul de tutun.

Și iată aceeași stradă sub alt aspect, lugubru și înăbușitor, unde celălalt Sergiu Miclăuș, trecut prin pierzaniile

adolescenței, oprea birja în zori de ziuă, ca să se furișeze în vîrfurile degetelor, ca un răufăcător, și să bîjbîie gaura cheii cu mîna nesigură. Întotdeauna aci cobora cu ochii buimaci și gura coclită. Uneori se împleticea. Adesea se întorceau să-l măsoare din urmă lucrătorii porniți de cu noapte la uzinele lor, precupeții încovoiați de spinare sub cumpăna coșurilor, măturătorii rezemați în coada măturaielor. Doi, trei, cîți ani a durat aceasta?

— Oprește aci!

Sergiu Miclăuș așteptă restul hîrtiei de cinci sute. Îl băgă în buzunar fără să numere. Cu valiza în mînă și cu parde-siul pe braț, se îndreptă din colțul străzii tiptil, cu pași neauziți, în puterea vechiului obicei.

Prin fereastra deschisă de la salon se vedea flacăra fumegos legănată a lumînărilor.

O singură fereastră deschisă, cu lumînări de mort, în strada pustie, în noaptea deșertată de sunete, de trecători, de viață, halucinantă ca o stradă de vis rău.

Abia atunci îl pătrunse realitatea materială a morții, spăimoasă și irevocabilă.

Intrarea era astupată de catranul pînzelor verticale.

Intrarea era astupată de catranul pînzelor verticale. Tot așa, oglinda cea mare din hol.

Sergiu Miclăuș nu recunoscua mobila nouă, cubistă: scaunele din țevi nichelate și mesele paralelipede în etaj. Nici tablourile de coloritul putred al planșelor anatomice, străpunse de violente trăsnete roșii și verzi, în zigzag.

Știu, însă, fără să-i spună nimeni că ele reprezentau încă o biruință recentă a Sandei Dobrotescu, campioană energică a tuturor inovațiilor și a emancipărilor de prejudecăți: președintă și vicepreședintă de societăți feministe, secretară de juriu și inevitabilă delegată la congresele internaționale de artă, de puericultură, de eugenie și de egalizare civilă, politică și socială a sexelor, a raselor și a claselor. În anii din urmă, isca periodic în casă discuții pentru a înlătura vechiturile demodate: sofale și jilțuri, paturi de nuc și scrinuri străbune de palisandru. Leon Dobrotescu, îndeobște conciliant și supus jugului conjugal, opunea o rezistență placidă, invocînd argumente sentimentale. Sanda Dobrotescu le doboră pe toate cu un surîs rece și superior. Bărbatul tăcea, pleca fruntea, despătura ziarul și aștepta resemnat să treacă altă problemă estetic-socialo-morală la ordinea zilei. Vechituri-le mai cîștigau păsuire de o lună, pînă la discuția viitoare. Se dovedea acum că pînă la sfîrșit tot Sanda Dobrotescu știuse că triumfe. Iar această deșartă victorie a unei moarte întinsă în încăperea de alături, cu mîinile încrucișate pe piept și cu lumînările milenarelor rituri de îngropăciune la căpătîi, marea senzația zădărniceii.

Matei, servitorul inamovibil, pășea grotesc, ca pe un covor de jăratic. Luă în primire valiza, pălăria și pardesiul drume-

țului. Lungind gîtul uscat în gulerul alb și prea larg, cu un buton conic și ruginit în locul crăvății, lămuri cu vocea scăzută:

— Am pregătit camera dumneavoastră cea veche. Așa a dat ordin domnul!... Pentru domnișorii Dudu și Săndel am mutat paturile în sufragerie. Acolo dorm.

Sergiu protestă stupid:

— Nu era nevoie. Puteam să dorm eu în sufragerie.

Glasul sunase bizar și prea viu în holul cu acustica nouă.

Servitorul bătrîn îi făcu semn să vorbească încet, ca într-o casă unde se află un mort. Și imediat Sergiu simți mai insuportabil mirosul special al anticamerelor mortuare; de flori, de feștilă, de eter și tămîie.

— Vreți s-o vedeți acum? întrebă moșneagul arătînd spre ușa salonului. Tot el adăugă, însă, fără s-aștepte răspuns: Mai bine treceți întîi la domnu-n birou. E a doua noapte de cînd nunchide ochii. Are nevoie de-un suflet de om mai de aproape. Au venit numai străini și telegrame: telegrame și străini...

Sergiu Miclăuș observă că Matei era îmbrăcat într-un rînd de haine negre și vechi ale stăpînului. Negre, vechi și prea largi. Mai îmbătrînise și se mai uscaser; nasul părea acum un plisc cornos de pasăre. A îngropat doi stăpîni, îngropa pe al treilea. El era cioclul tuturor: pasărea de cobe a casei. Mînecele hainei îi spînzurau pînă la jumătatea palmei, și moșneagul se necăjea să le împingă îndărăt cu vîrfurile degetelor încovoiate.

Luciditatea acestor observații îi apărură odioasă lui Sergiu. Îl dezgustă de el însuși. Dar dezgustul nu-i opri gîndul să alerge după alte năluci... Oare s-a culcat Gina? O mai doare piciorul strivit? Cum de a uitat s-o întrebe?... Ochii ei sînt verzi ca smaragdul și mîinile ei le

cuprinzi într-un singur pumn amîndouă, mai mici decît ale unui copil.

Pînzele negre se clătinară pe fața oglinzii, înfoiate de o bruscă adiere. Au dezvelit o fâșie din luciul, un coridor de argint sclipitor și adînc, magic, ducînd spre un alt tărîm luminos, departe de aci, de morți, de tămîie, de noapte.

Matei luă aminte că a uitat ușa de afară deschisă. O lipi la loc. Adiarea stătu. Perdeaua căzu iarăși inertă, oglinda se posomorî mată și plumburie, astupînd ieșirea spre cealaltă lume. Totul redeveni surd, obscur, fantomal.

Servitorul răsuci cheia și se întoarse, continuînd:

— Cum v-am spus, numai străini și telegrame. Iar priviți ce mai maldăr de bilete! Care cum venea, lăsa un bilet.

Așteptă un semn la aspectul cupei de cristal încărcată de telegrame și cărți de vizită — orgolioasă mărturie a prestigiului de care s-a bucurat moarta și a neconsolărilor lăsate în urmă.

— Ce spui? tresări Sergiu Miclăuș din întrebările lui tot așa de îndepărtate ca lumea înghițită de eclipsa oglinzii. A, da!... Telegrama și cărți...

Cupa de cristal o recunoaște. Era o mai veche achiziție a Sandei Dobrotescu de la o expoziție de artă și industrie decorativă. Se încăpățîna să-i descopere o utilizare precisă. Fusese pe rînd vază de flori, fructieră, piesă de ornament pe pian. Destinația aceasta funebră, însă, nu intrase în prevederile moartei.

— Înțeleg... vorbi Sergiu Miclăuș, prefirînd cîteva cartoa-ne între degete și citind mașinal. Societăți, comitete, preșe-dinți, directori... Nici nu se putea să lipsească...

Matei clătină capul scofilcit într-o blajină mustrare de slugă veche, care l-a ținut pe genunchi și i-a fabricat zmeie:

— Eu cred că numai vi se pare a înțelege, domnule Ser-giu. N-aveți de unde să știți! Toate aceste cîte se văd de multe, telegrame și cărți, nu-i aduc omului ce-i cere inima lui la durere. Nici nu s-a uitat la ele. Numai pe dumnea-voastră vă aștepta. A întrebat și la gară cu telefonul, cînd a văzut că nu mai veniți. A aflat că trenu-i de vină și s-a mai ogoit...

Sergiu Miclăuș se îndoi că avea de ce să-l aștepte cu atîta nerăbdare un om pentru care devenise străin. Desigur, moșneagul exagera ca întotdeauna, dînd evenimentelor o interpretare după a sa judecată naivă și prăpăstioasă.

Își privi mîinile unse de funinginea drumului; își simți obrazul uleios și ochii spuziți. Cu neplăcere își aminti că Gina i-a cunoscut numai această mutră puțin atrăgătoare.

— Aș vrea deocamdată să mă spăl. Se poate, Matei? întrebă.

— Se poate, dar nu acuma.

Observa multe, prea multe Sergiu Miclăuș, cu o prea ascuțită luciditate. De cînd a intrat aci trăia într-o dedublare stranie. Se mișca mai încet, rămînea cu mișcarea suspen-

dată în aer, în vreme ce ochii înregistrau toate din juru-i vertiginos, și cugetul lucra febril, amestecînd îndelaolaltă amintiri, comentarii, verdicte. Nu observa însă că în toate chipurile se acăța de orice prilej, oricare, pentru a amîna să dea ochii cu omul singur din birou.

Matei ghici mai lămurit pricina adevărată a vinovatei șovăieli. Nu-i lăasă răgaz:

— Vreți să vă spălați? Bine, aveți să vă spălați. Apa nu se isprăvește, domnule Sergiu. Vă pregătesc baia, poftim!... Acuma intrați și găsiți o vorbă omenească, domnule Sergiu. Să-i fie balsam la durere. Are nevoie, s-o credeți.

Sluga îl mîna de la spate spre ușa dublă, capitonată. Ser-giu Miclăuș uită toate condoleanțele îndelung pregătite la începutul călătoriei din tren. Călcă pragul fără să știe ce avea de spus și ce de făcut. Iar duhul răutăcios nu-l părăsi, îmboldindu-l la alte amintiri și judecăți nepotrivite ceasului. Cu un mizer resentiment, gîndi că ultima oară a pășit pragul acesta cu privirea în pămînt, umilit, cînd l-au alungat. Resentimentul dura, deși numai izgonirea îl mîntuise.

Leon Dobrotescu ridică ochii scufundați în găvane, obrazul spongios, fruntea cu început de chelie.

Descleștîndu-se din scaun, se sprijini cu palma în tăblia biroului și îl așteptă să se apropie, îmbumbiat strîns în hainele negre, strangulat în gulerul înalt, solemn și funebru.

Sergiu Miclăuș făcu jalnica descoperire că durerea cea mai teribilă nu lasă pe chipul omenesc decît urma unui banal guturai.

Cinci pași îl despărțeau de birou; i-a străbătut în mai puțin de cinci secunde.

Destul timp pentru a-și aminti că Leon Dobrotescu mai avusese ochii aceștia și nasul de tuberculă tumefiată în iarna cînd a zăcut de gripă. Înfășurat în pled, la gura so-bei, îi dicta atunci cu glasul schimbat, nazal, concluzii scrise pentru procesele ajunse la termen; era în anul cînd încerca să și-l facă secretar. El dicta cîntărind cuvintele, ducînd la nările violete batista îmbibată cu Vapex; Sergiu trăgea cu ochiul nerăbdător la pendul, fiindcă fiecare ceas de aci îi părea pierdut...

Același glas nazal, guturait l-a întîmpinat acum:

— În sfîrșit, Sergiule! Mă temeam că nu vii...

Mîna întinsă îl trase spre el. Fruntea-i căzu pe umărul lui Sergiu, răpusă.

A fost neașteptat și a fost ca o suflare fierbinte, topind năvalnic un sloi de gheață.

Tot ce făcuse, gîndise și observase Sergiu Miclăuș pînă atunci fu deodată tîrît, înecat, mistuit undeva adînc și departe. N-a mai existat decît prezența omului zidit singur aci între patru pereți, cu deznădejdea sa incomunicabilă; lipsit de somn în pustiul lugubru al sfîrșitului de noapte, cînd toți cei de dincolo dorm, iubesc sau visează, se pregătesc pentru viața lor de peste cîteva ceasuri, care nu vrea să știe că se află undeva o moartă gata de pus în pămînt.

Sergiu Miclăuș se înfricoșă de singurătatea atroce a oamenilor în durere; se înduioșă cu remușcare de apelul acesta neprevăzut la el, un străin. Sustînu lin fruntea căzută. Găsi gestul și cuvintele pe care nu le pregătise în tren și nici nu le-ar fi socotit ființînd în el acum cîteva clipe.

Pe urmă bărbatul moartei se depărtă un pas, îi puse amîndouă mîinile pe umeri și îl cercetă în ochi:

— Fața ta arată sănătate, Sergiule. Sănătate în toate sensurile. Îmi iei o greutate de pe inimă. Văd într-adevăr că nu trebuie să regret hotărîrea noastră de acum doi ani...

Spunea: a noastră, cu toate că acum nu mai erau doi.

— Dar, Tatileon, doar am scris regulat că sînt sănătos. În toate felurile sănătos.

Leon Dobrotescu îi mulțumi din privire pentru „Tati-leon”. Sergiu nu-l mai numise așa din copilăria nevinovatelor răsfățări.

— Ai scris, recunosc. E just. Aceasta se putea, însă, să nu însemne nimic, Sergiule...

Sergiu plecă ochii în pămînt, simțînd că-i arde obrazul. Cuvintele aveau o singură tălmăcire, și, spre a sa umilință, ea singură îndreptățită întru totul: „Scrisorile tale s-ar fi putut să mintă. N-ar fi fost întîia oară. O știm amîndoi.”

Acestei tălmăciri îi murmură Sergiu Miclăuș un răspuns cu glas înecat:

— M-am schimbat, Tatileon... Mult.

— O speram. O credeam. Acum sînt convins, copilul meu.

Leon Dobrotescu își reluă locul în jîlțul biroului.

O clipă își acoperi fața în palme. Mîinile erau foarte pale, golite de sînge, epuizate.

Cînd își descoperi ochii, Sergiu Miclăuș nu mai găsi că durerea lasă pe chipul omenesc numai urmele unui banal guturai.

— Ești obosit, Tatileon, rosti cu milă ocrotitoare, invertind raporturile care au existat întotdeauna între dînșii. De ce nu vrei puțin să?...

Reproșul din privirea lui Leon Dobrotescu opri întreba- rea să urmeze pînă la capăt.

— Nu e vorba despre aceasta, Sergiule. Îmi rămîn des- tute nopți de dormit. Mîine, și poimîine, și mereu... Fixînd mînerul cuțitului de tăiat foile, rosti fără să ridice ochii: Ai fost? Ai văzut?

— Nu, Tatileon. Încă nu.

Tovarășul de viață al moartei glăsui sacadat, căutîndu-și cuvintele:

— Ai să te duci și ai s-o vezi... Are acum o figură foarte calmă... iluminată... S-a împăcat cu toate... Dar agonia a fost lungă și îngrozitoare, Sergiule... Trei zile s-a zvîrcolit... A gemut și a țipat, a încercat să fugă din pat... Ea, care era atît de stăpînă pe sine!... A știut că moare și nu voia să moară... Fiindcă sînt convins că numai în aceste zile din urmă și-a dat seamă că și-a pierdut viața... Eu... Cu dînsa și eu... Amîndoi...

Sergiu Miclăuș încetase să mai înțeleagă.

Pe scaunul din fața biroului, incomodat de mîini, își pierduse definitiv luciditatea avidă să înregistreze și să disece totul.

Leon Dobrotescu zvîrli cuțitul pe sugativa mapei. Înălță ochii gălbui și îi citi nedumerirea.

— Te surprinde ce afli, Sergiule? M-a surprins și pe mine că le-am văzut, în sfîrșit, acestea și că, în fine, le-am înțeles... Mîine ai să le cunoști și tu. Țineam să-ți vorbesc, Sergiule. În special pentru aceasta am vrut să vii... Am luat hotărîri care într-o măsură te privesc și pe tine. Vei lua notă de ele și vei decide. Aceasta fără întîrziere, fiindcă eu am să plec și am să lipsesc pentru multă vreme. Nu mai pot respira aerul de aci. Mă sufocă zidurile.

Sergiu Miclăuș se gîndi la remanierea anunțată în ziare și așteptată din zi în zi. O plecare acum însemna renunțarea, abandonarea unui suprem țel de existență, pentru care Leon Dobrotescu și mai cu seamă Sanda Dobrotescu luptau tenace

de zece ani. Poate că omul din brațele jîlțului îi bănuia gîin-dul, căci preîntîmpină o întrebare care nu fusese rostită:

— E o dezertare, ai să spui? Nu, Sergiule... M-am hotărît să schimb tot ce-a fost pînă acum. Să redevin eu. Toate au fost o mare și, din nefericire, o ireparabilă eroare...

Leon Dobrotescu plimbă ochii osteniți peste rafturile bibliotecii, la tablourile cubiste, la statuetele indescifrabile de pe pedestaluri. Apoi privi îndelung chipul lui Sergiu. Neașteptat, spuse:

— Sergiule, acum ochii tăi seamănă iarăși cu ai mamei tale... Cu ochii Magdei... Sărmana Mado!

Acestea le-a spus, iar spusele au fost însoțite de un zîmbet tot atît de neașteptat.

„E oboseala, desigur. Surescitarea oboselii care îl face să vorbească așa”... gîndi Sergiu Miclăuș. Și nu găsi ce să răspundă, cătînd în jos, stînjenit.

Cu talpa ascundea și descoperea o figură geometrică din friza covorului. Păru cu totul absorbit de această derizorie îndeletnicire. Tăcerea se lăți ca suprafața imobilă a unei ape negre după ce a înghițit o piatră nebunește zvîrlită și cercurile s-au închis.

Leon Dobrotescu împinse fotoliul. Zgomotul sparse cavernos tăcerea și noaptea. Bărbatul moartei de dincolo veni pînă la scaunul lui Sergiu și îl atinse pe umăr:

— E târziu, Sergiule. Cred că te simți obosit după atîta drum.

— Nu, Tatileon.

— Spune mai bine că nu-ți dai seama cît ești de obosit, fiindcă te afli la vîrsta cînd oboseala nu se simte... Dar cum ai să pui capul jos ai să adormi imediat. E alt privilegiu al vîrstei... Eu rămîn aci, am hîrtii de clasat și de pus în ordine, socoteli... Tu te duci la culcare. Vom vorbi peste cîteva ceasuri, după ce ne întoarcem... Da, după ce ne întoarcem de la înmormîntare... Și îți mulțumesc că ai venit, Sergiule. Am pus să-ți elibereze camera: ți-a spus Matei?

— Da, Tatileon.

La ușă Sergiu Miclăuș nu se îndură să lase singur omul acesta intoxicat de nesomn, țeapăn în hainele negre, strangulat în gulerul înalt, tare și strîmt, îndărătnicit să-și continue în costum de solemnitate veghea încă mai sinistră, acum, în preceasul pustiu al zorilor.

Făcu încă o încercare, întorcîndu-se:

— Nu se poate să rămîi așa... aci... E o tortură inutilă... Inumană, Tatileon...

Leon Dobrotescu îi deschise ușa; îl îndemnă încetișor afară, cu palma pe spate, fără să murmure nici un cuvînt. Apoi el se zidi înăuntru cu singurătatea și gîndurile lui, cine știe ce gînduri...

În hol aştepta Matei, dormitînd pe un scaun de țevi nichelate și răsucite ca măruntaiele de alambic. Sări, închise gura, își potrive butonul, haina, pantalonul încrețit în urechea ghetei; păși din nou, dezarticulat și grotesc, pe un covor de jărat, cu mînele prea lungi căzute peste laba mîinii.

Arcuind a întrebare sprîncenele, glăsui confidențial:

— N-am spus bine, domnule Sergiu?... Avea nevoie. De dumneavoastră, și nu de altcineva, avea nevoie. O slugă ca mine le înțelege mai bine ca alții... Acuma puteți trece și dincolo... Cu băgare de seamă: faceți semnul crucii și sărutați... întîi iconița, pe urmă mîna...

Macabru regizor, îl conduse spre cealaltă uşă. Dar el nu intră. Intră numai Sergiu.

O călugăriță fără vîrstă se ridică înclinîndu-se, așeză car-tea de rugăciuni pe mesuță și dispăru mută, în foșnet de stofe aspre.

Sergiu Miclăuș rămase drept, neclintit în fața catafalcului.

Cu mîinile împreunate, privi.

Flori, lumînări și moarta întinsă orizontal.

Încăperea era tapetată cu postav negru; catafalcul, înălțat pe un podium la mijloc. Lumina, împuținată în capu-șoane cernite. Salonul, golit de mobile, mai vast decît s-ar fi crezut.

Sergiu înaintă un pas.

Într-adevăr, Sanda Dobrotescu n-avusese niciodată chipul acesta iluminat și calm.

Prin viață trecuse cu o figură ingrată, cartilaginoasă, pretimpuriu matură, contractată de prea multe și grave preocupări. Tinerețea ei a fost mai efemeră decît a altor femei. O scurtă palpitare, îndată istovită, fiindcă îndată au devo- rat-o o sută de mai nobile griji... Cariera bărbatului, înclinat spre pasivă moliciune... Comitete, societăți și jurii... Misionară laică a emancipărilor, austeră și rigidă, și-a alcătuit

existența din tot atâtea datorii, care trebuiau plătite cu exactitate, la termen. Seducția feminină, plăcerea, măruntele îndestulări și delicii pămîntești legate de ochi și de carne le-a îndepărtat ca frivole și nevrednice slăbiciuni, la al căror spectacol subția buzele în surîs de dispreț, niciodată de milă...

Acum surîsul buzelor pale era necunoscut și nou.

În locul sardonicei trufii — un zîmbet umil, fericit și blînd. De unde venea împăcarea aceasta supranaturală? Leon Dobrotescu spusese că s-a zvîrcolit, a gemut și a țipat, că a vrut să fugă din pat de spaima morții. Imobilitatea nu mai păstra nici o urmă din această ultimă luptă cu duhurile neantului.

O acalmie oceanică.

Un somn apărat de siguranța dulce că nu mai are deșteptare pentru a reîncepe aceeași îndîrjită vrăjmășie cu tot ce a plămădit viața din slăbiciuni, ispite arzătoare, pofte și căderi, după care urmează cealaltă voluptate, a ridicărilor.

Sergiu Miclăuș înaintă încă un pas.

Fruntea moartei era albă și lucie. Toate încrețiturile urâte au dispărut. O daltă severă săpase an de an, suprimînd plă-pîndeale vestigii ale unei prea repede stinse grații. A pus în loc o cută a voinței încordate, alta a intransigenței, a ironiei, a asprelor datorii. Izbutise deplin. Și tot ce a izbutit a fost șters, definitiv anulat. Moartea restituise Sandei Dobrotescu fruntea pe care nu i-o în crustase viața cu slutele-i hieroglifice. I-a redat-o albă, intactă, senină.

Sergiu Miclăuș fu atras mai aproape de misterioasa transfigurare.

Boltită și sidefie, pe perna de atlas, între florile cu aurul polenului scuturat, învăluită de efluviul parfumului capitos — ce taină dezlegată în clipa din urmă, ce siguranță

impenetrabilă închidea fruntea aceasta răcită și pacificată? Toți morții iau cu dînșii un secret numai al lor. Gînduri, și fapte, și dureri, și speranțe care n-au fost niciodată spuse. Au făcut parte obscură din viață. Nimeni nu le-a știut, nu le-a presimțit. A trecut o seară cînd mărturisirea stătea să expire pe buze și n-a mai fost rostită fiindcă a survenit un banal incident domestic. Au venit apoi ani cînd această mărturisire nu-și mai avea rost și ascultători. S-a închis. A rămas numai cenușă într-o urnă abandonată. Moartea o poartă dintr-o singurătate să se resoarbă în altă singurătate. Neant redat neantului. E povestea vieților toate și a morților toate. Dar taina Sandei Dobrotescu părea să fi fost alta. Pentru

dînsa n-au existat întrebări, îndoieli, speranțe și regrete, neconturate fantasma după care aleargă și cad făpturile omenești, tot atît de inconsistente ca fantasma. Ea a cunoscut numai certitudini. Domeniul ei era rece și clar: al rațiunii, al abnegației, al datoriei, toate puse și rezolvate în abstracte ecuații. Eliminase zona penumbrelor. Tot ce avea de spus, de voit și făcut a fost spus, voit și făcut.

Ce îndoială plină de spaimă i s-a căscat deodată la hotarul abisal al morții ca să-i dea cele trei zile de zvîrcolită agonie, și ce dezlegare a întrevăzut, ce revelație numai de dînsa știută ca să-i dea apoi împăcarea aceasta în veșnicie? Era înaltă; părea acum mai lungă, culcată orizontal. Rectilină. Da, cum i-a fost și viața. Un model de existență rectilină. Dar fruntea și surîsul nu mai erau ale președintei și vicepreședintei de societăți, secretară de juriu și austeră misionară laică a tuturor emancipărilor de prejudecăți. Și-au căpătat o feminitate postumă. Societățile și comitetele s-ar afla în drept s-o repudieze. Nu mai era a lor. Le-a scăpat.

Sergiu Miclăuș sprijini un picior pe podiumul așternut cu postav negru.

Stătu cu fruntea plecată, mai aproape.

Mîinile moartei, încrucișate pe piept, țineau cruciulița de argint. O cruciuliță necunoscută, fiindcă în casa lor nu se aflau icoane, candelă și cruci.

Pe mîna dreaptă Sergiu Miclăuș desluși o cicatrice abia perceptibilă. Oblongă, mai albă și mai lucioasă decît epiderma lucioasă și albă. Veche de zece ani. Cum de n-o uitase, cum de n-o mai observase Sergiu de atunci? Cicatricea dura din seara cînd a izbucnit în sufragerie cearta din-tre el și Săndel: cînd fratele-i vitreg, Săndel Dobrotescu, a sfărîmat paharul într-un acces de puerilă violență, cu spume la gură și lacrimi mîinioase în ochi. Ea s-a ridicat din capul mesei să-i judece și să facă dreptate. O așchie de cristal îi zdrelise mîna, nimeni n-a priceput cum. Și alta, mîna lui Sergiu; rană care n-a mai lăsat după o săptămînă nici o urmă, fiindcă țesuturile tinere se regenerează rapid și total. Sanda Dobrotescu nu și-a oprit sîngele. Mai întîi judecata și dreptatea... Sergiu nu purta nici o vină, s-a dovedit în cîteva cuvinte de explicare; pedeapsa a fost pentru Săndel. Pe urmă i-a spălat zgîrietura lui Sergiu cu apă oxigenată, a bandajat-o cu un calm meticolos de infirmieră. Numai după

toate acestea a trecut și la rana sa, din care curgea o ață subțire de sînge.

Toată viața Sandei Dobrotescu a fost exprimată atunci, în împlinirea acesteia ștearsă din amintire. Grija ei pentru dreptate și adevăr; lepădarea de sine, înfrîngerea femininei emoții în fața sîngelui suroind.

Sergiu Miclăuș apropie buzele de cicatricea rece.

Își dădu socoteală că nu așa cerea ritul morților. Făcu semnul crucii, sărută mai întîi

icoana rezemată de pervazul raclei, încă o dată mîna pentru eternitate încrucișată pe piept. Poate ritul cel adevărat nu era nici acesta. El așa l-a crezut. Lacrimile nu și-a dat seama cînd au venit; nici cum le-a șters. S-a retras spre ușă, călcînd îndărăt fără să întoarcă spatele, fiindcă-i părea o impietate să întoarcă spatele unei moarte.

Călugărița se prelinse înăuntru, balansînd șiragul mătănii-lor de lemn. Matei nu mai era în hol. L-a găsit în camera lui, cu un braț de prosoape și cearșafuri.

— V-am pregătit baia... Am dat drumul apei încet-înce-tișor, să nu se audă în casă.

— Bine, Matei, sfîrșește odată! Pleacă și te culcă!

Sluga clătină din cap, cu mîna dusă la gură. Știa mai bine ce are el de făcut în asemenea împrejurări; nu priveghea întîia oară într-o casă c-un mort.

— Am pus și niște hapuri de somn, din care lua răposata, Dumnezeu să-i aibă sufletu-n pază!... M-am gîndit că n-ar strica să încercați două, ca să vă hodiniți de îndată.

Matei scutură tubul de sticlă de pe noptieră, sunînd comprimatele de fund. Mai păтури așternutul. Deretică flacoanele scoase din valiza de voiaj.

— Sfîrșește, Matei. Vreau să rămîn singur.

— Rămîneți și singur. Am să v-aduc eu dulceața și ca-feaua la vreme.

Moșneagul se mistui afară, pășind pe resorturi.

Sergiu Miclăuș răsuci butonul luminii din mijloc, ca să-și revadă din plin camera lui pînă atunci înecată în semiîntunericul lămpii albastre. Toate, orînduite din nou, cum au fost. Și în plus pianul scos din salon, singura urmă rămasă în casă de la Magda Miclăuș, Mado... Sergiu plimbă palma cu o dezmierdare

melancolică peste lemnul negru, dens și curb, cu fine reflexe de metal oxidat.

Se îndreptă spre geam. Gîndul să facă o baie, să-și frece trupul gol cu săpun și cu mînușa i se arată monstruos acum, indecent, sub același acoperiș cu o moartă. Ridică storul, deschise fereastra. Mijea de ziuă. O lumină lividă, bolnavă, spectrală. Un pas sonor, undeva, departe, la capătul străzii, la capătul lumii. Cînd nu s-a mai auzit, tăcerea a fost mai nefirească, imobilă, totală, bloc solidificat peste morți și peste vii.

Pianul îl chema îndărăt.

Pianul unde poate prin vis, poate în amintire, poate în amintirea plăsmuită de un vis îi apăsarea întotdeauna o umbră diafană, filfiind degetele într-un zbor de aripi albe pe clapele de ivoriu. În amintirea sau în visul acela, sau în amintirea plăsmuită de visul acela, el se afla în mijlocul camerei de atunci, altă cameră, clădind pe covor un precar edificiu de cuburi. Se năruia edificiul; copilul cu straiul de catifea potrivea din nou cuburile, înălțînd turnul pînă la vîrf; la ultimul cub toate se clătinau, iar căderea n-o mai putea opri. Era seară, dimineată, amiază?... Melodica armonie strămutase plutitor copil și mamă în afară de timp.

Sergiu Miclăuș apăsă ușor, cu vîrful degetului, o clapă. Pianul scoase un suspin depărtat și vechi, o șoptă numai de dînșii auzită și cunoscută.

„Gigi... Ce faci?” îl întrebă glasul de atunci cu o su-rîzătoare mustrare cînd el s-a ridicat părăsind cuburile și a venit tiptil să strecoare mîna pe sub mîinile albe și să încerce un sunet al lui.

„Gigi... Ce faci?”

Amintirea sau visul, sau amintirea plăsmuită de vis aicea sfîrșește. Nu-și mai aduce aminte

de glas să-l mai fi auzit vreodată pe urmă; de glas, de nimic...

Încet, închise capacul pianului.

Gigi... Nu i-a mai spus nimeni Gigi de atunci...

„Gigi... Nu i-a mai spus nimeni Gigi”...

Cu aceste cuvinte șoptite sieși prin vis s-a deșteptat Gina Alimănescu din somn.

A deschis genele gîdilate de pămătuful poleit al razelor. A surîs. S-a răsucit în pătuțul îngust; cu zveltă mișcare, s-a eliberat din crisalida așternutului, s-a săltat dintre perne și, întinzînd palmele mici, a adresat un salut matinal:

— Bună dimineața, domnule Gigi!

Cum invizibilul Gigi n-a dat nici un răspuns, Gina îl amenință cu degetul:

— Foahte frumos! Și să mai poftești dumneata să-mi vohbești despre politete, domnule Gigi! Sau poate vhei să spui că nu mă auzi, că nu ești aci?... Dar toată noaptea ai fost phezent. Nu m-

ai părăsit o clipă... Și acum taci? Pen-
thu aceasta meriți... meriți...

Gina își lăsă capul cu buclele răvășite pe
pernă, meditănd cam ce pedeapsă ar merita
Sergiu Miclăuș, care nu putea pretinde că e
plecat în Platoul Pamir de vreme ce toată
noaptea i-a stat prezent în vis.

Pedepsele în orice caz nu se anunțau
înfricoșate după surîsul jucăuș din colțul
buzelor, dezmințind prefăcuta încruntare dintre
sprîncene. Gina le recapitulă pe toate în ima-
ginație, nu se îndură să aleagă una anume și să
renunțe la altele zece; își rezervă dreptul unei
mai nepripite hotărîri pentru mai târziu, după
amiază, la cinci jumătate; acum zvîcni din pat și
merse direct la oglindă.

Examenul a fost scurt.

Nici n-ar fi avut de ce să dureze. Cele cîteva
ceasuri pu-ține de somn au șters orice urmă de
oboseală și drum. Prin
oglinďă îi zîmbi Ginei chipul cel cunoscut din
deșteptările voioase ale școlăriței și studentei
fără pricini de mîhnire și lacrimi, cînd totul era
simplu, șagălnic, candid.

Tot ca atunci, Gina Alimănescu trimise
oglinzii o tîflă amicală, îi scoase limba și îi
întoarse spatele cu o piruetă, simțindu-se cea
mai fericită vietate de pe lume, nerăbdă-toare
să-și inaugureze cea mai feerică zi.

Pămătuful de raze lunecat oblic prin ochiul
perdelei po-leia un colț de pernă, o bandă
diagonală din covorul mola-tic, un pantof
răsturnat, așteptîndu-și Cenușăreasa. Ca și
altădată, se juca dînd la iveală din penumbra
vișinie aceeași incorigibilă dezordine: ciorapul
zvîrlit pe un spătar de scaun, cartea cu foile în
evantai, corola pală a cămășuicii de mătase
strivită sub teascul unui album cu vederi din
Moscova țarilor, care a descins printr-un
inexplicabil capriciu de la locul său bine știut
să-și petreacă noaptea la picioarele patului.

Zadarnic, cuprinsă de cele mai brave decizii, școlărița scria cu litere mate de săpun pe luciul oglinzii un sever ultimatum:

„Astăzi vei fi mai ordonată decât ieri!”

Zadarnic studenta de mai târziu preschimbase textul imperativ într-o variantă aforistică și altfel convingătoare, scrisă cu roșul de buze:

„Dezordinea exterioară este indiciul dezordinii lăuntrice.”

De asemenea năzdrăvane și dinainte condamnate tentative de autoeducație rîdea poșeta cu mănușile în gura larg căscată, ițindu-se după paravanul de lac; se clătina în hot pălăria cocoțată pe un sfeșnic antic cu trei brațe; își pierdeau echilibrul pantofii, rostogolindu-se în chicote de pe etajera de cărți. Corul rîsetelor, imperceptibil pentru alte urechi, îl auzea prea bine școlărița și studenta de mai târziu, fiindcă din copilărie păstrase tainica înțelegere a limbajului folosit de obiecte, de păpuși, de animale, de nevăzutele zîne care răspund îndată la chemarea celor ce știu să le cheme.

Le auzea și le înțelegea rîsul; sceptica lor înveselire însă n-o indigna, căci toate erau prietenele sale vechi, confidențele extravagantelor monoloage gîngurite de fetița de o

șchioapă, cînd era mai mărunță și mai plăpîndă decât păpușa favorită, Pomponeta, cu obraji ei bucălați de porțelan și cu ochii de sticlă mirați. Fetița crescuse (o! nu prea mult), învățase abecedarul, mai apoi regula de trei simplă, algebră, trigonometrie, cronologia voievozilor moldo-valahi și istoria literaturii franceze de la ***Cîntecul lui Roland*** pînă la ***Cimitirul marin***

al lui Paul Valéry; toate n-o împiedicau să le păstreze aceeași statornică fidelitate, să le încredințeze planurile și proiectele, să le ceară sfaturi cu glas tare și să le asculte răspunsul în dialectul lor secret.

Solemn, le făgăduia:

— Aveți să vedeți voi că de mâine încep! Hotărât! Tot ce poate fi mai hotărât!

— Ha-ha! Ho-ho! Hi-hi! replica ireverențios corul de hohote. Tu, și ordinea?! Aceasta chiar că am vrea s-o ve-dem și noi!

Pantoful făcea o tumbă de pe comodă; tocul cu penița înfiptă în dușumea zbîrniia un rîs mefistofelic; Pomponeta, păpușa cu obraz de porțelan, se lățea pe burtă în spasmi de veselie, dezgolindu-și fără pudoare un pomponet emi-sferic în pantalonași cu dantelă.

— Nu credeți? Atunci am să ahăt eu chiar de azi! Na!... De astăzi după amiază...

— Hi-hi! răspundea corul.

Gina pleca la școală, la facultate, trîntindu-le ușa în nas, grăbită, fiindcă era întotdeauna în întârziere cu cinci minute. Iar ordinea o restabilea în urma ei tanti Catriona, în-cepînd cu inscripția nulă și neavenită din oglindă, îndelung frecată cu petecul de flanelă pînă la abolirea totală.

Grafitele din oglindă lipseau acum; dezordinea era aceeași.

În loc să se simtă umilită de muștrătorul spectacol, Gina se chinci în fundul patului cu bărbia în pumni, să lene-vească încă puține clipe, savurînd atmosfera deșteptărilor ei de altădată, atît de străină de tot ce a lăsat ea în urmă, departe, la capătul țării, în camera prea vastă și rece a pensiunii „Unio” de la Oradea-Mare.

Acolo totul e strict, necesar, alb, ripolinat, igienic și aerisit, ca într-o severă sală de sanatoriu.

Aici toate sînt pe o altă scară redusă, și totul factice, exotic, încîntător și absurd, în disprețul utililor destinații din încăperile într-adevăr locuite.

Prin perdele soarele dimineții ilumina un interior mi-nuscul și colorat de lampion japonez. Și ce aglomerație de muzeu necatalogat! Ce refugiu secret al fantasticului! Porțelanuri chinezești și cristale venețiene; statuete și fășii de brocart; șaluri spaniole crucificate în perete și bisactele de mahon încrustate cu argint și sîdef. Cele unsprezece pă- puși, surori mai mici ale Pomponetei. Pat, scaune, taburete, oglinzi — toate sub mărimea naturală. Scund, tavanul. Scunde, ușa, casa; liliputane, celelalte odăi; decor fantasmagoric pentru creaturi aeriene și mai apropiate de pasările tropicelor decît de oamenii care se hrănesc cu o halcă de porc afumat pe varză călită, înghit pe nerăsuflăte o halbă de bere, sughit, asudă și scuipă.

Cînd Gina era o fetiță de cinci ani (arătînd ca una de trei) și cînd s-a întors tanti Catriona din țările ei depărtate, s-o adopte și s-o despartă de restul familiei cu frați numeroși, bătauși și spătoși ca haiducii, îndată și-a făurit o seducă-toare legendă. S-ar spune că e o ciudată și totuși foarte frecventă pornire a copiilor să-și atribuie o naștere misterioasă, să se creadă numai vremelnice încredințați unor pă-rinți provizorii de către cine știe ce prinți și prințese din împărăția mirajului, pînă la teatrala lor întoarcere cu alai măreț, carîte de aur, călăreți încoifați și paji cu bucle bă- lane. Poate închipuirea aceasta consolatoare răspunde unor suferințe și umilinți ascunse, unor însetări ale vîrstei de a transfigura o realitate mîhnită și hîdă, fără altă zariște. Mi-nunea o așteaptă toți: nu se împlinește

niciodată, pentru nimeni. Vremea presară o cenușă mocnită peste licărul tot mai agonic al închipuirii. Copiii se resemnează adevărului prozaic. Uită, își află alte mai mediocre amăgiri; târziu, își rîd cu o înfiorătoare indiferență de tot ce n-a fost și nici n-avea cum să fie.

Printr-un mic privilegiu, însă, fetița de cinci ani găsește aci o lume de vrajă așa cum numai visul urzește. Căci totul a fost de la început altcum decît viața cea banală de toate zilele. Și altfel era această necunoscută tanti Catriona, despre care nimeni nu pomenise în casă vreodată și a apărut pe neașteptate, mică și enigmatică, asemeni zînelor născute

dintr-o alună de aur, crescute de o veveriță fermecată a brazilor din codrul lui Moș Crăciun.

Gina de atunci și-a explicat în felul său minunata întîmplare.

Tanti Catriona venise s-o caute fiindcă amîndouă făceau parte dintr-un neam deosebit de al celorlalți pămînteni, cu alte legi, alte bucurii, alt destin. Se afla departe-departe o țară a lor himerică, poate un ostrov, poate un palat în fundul mării, poate o vale împresurată cu munți de cleștar, drepti ca peretele — acolo a trăit neamul lor fericit, fără griji și pricini de mîhnire, fără bătrînețe și boli slute, în patria lor blîndă și paradisiacă a feelor. Pe urmă au venit căpcăunii cei mari și urîți să le risipească neamul în toată lumea. S-au împuținat, mai trăiau cîteva, izgonite, fără să știe una de alta, căutîndu-se și tînjind.

Tanti Catriona i-a dat de urmă. Nu s-a îndurat s-o lase singură. A pornit de peste nouă mări și nouă țări s-o scape, s-o ia cu dînsa, la dînsa.

Avea pe atunci părul pudrat. Acum e alb ca o perucă de marchiză. Dar obrazul îi era roz, ochii — vii, verzi ca sma-ragdele, verzi ca ochii

Ginei; pasul, dansant și elastic, rîsul, cristalin, făptura, cu un lat de palmă mai joasă decît a celorlalți oameni grosolani.

Pentru Gina n-a mai fost nici o îndoială că părul argintiu al zînei Catriona însemna numai o înșelare, o joacă, o încercare de travestire pentru a sili lumea cealaltă să le lase în pace pe amîndouă, în viața lor secretă și fabuloasă, alcătuită după visul copiilor și după legile basmelor.

În prima dimineată au ospătat jos, pe blana de urs alb, instalate pe perne, cu o măsuță de lac chinezesc la mijloc, în farfurioare ca de păpuși și din cești de porțelan străveziu, jumătate cît cănila din care își beau cafeaua în cealaltă casă frații cei spătoși și bătauși. Au ospătat șocolată, cacao, fructe, struguri uscați, pesmeți de migdale. La amiază s-au strămutat să ronțaiască dejunul frugal în altă cameră, la altă mesuță. Seara, aiurea. Hrană ciugulită de păsări, menaj de păpuși, gîngureală de copii fără răspunderea și teama zilei de mîine.

Cum să mai creadă fetița de atunci că adevărata ei familie și adevărata ei lume fusese cea rămasă undeva, într-un tîrg urîcios, unde venea un domn de la birou în straie lustruite

la coate, descălțîndu-se din prag și cerîndu-și papucii cu tălpile ciur?

Masa acelor era acoperită cu mușama vînată; farfuriile, mari, desperecheate și știrbe; mîncările, cu miros sleit. O femeie descărnată ofta într-un capăt de masă; în celălalt, domnul cu papucii citea, printre înghițituri, ziarul, rezemat de cana cu apă; cinci hojmălai înfulecau zgomotos, trînteau tacîmurile și mai cereau pîine; bucăți mari, miezoase și înecăcioase de pîine.

Chiar acum, după optsprezece ani, cînd Gina Alimă- nescu își știa părinții odihniți în pămînt, frații împrăștiați fără urmă unde i-a tîrît viața

cea aspră și grea, ea încă mai are părelnica îndoială cîteodată că aceia i-au fost cu adevărat adevărații părinți, adevărații frați, adevărata familie.

Firește, amăgirea abia palpită și s-a stins. Face loc realității, așa cum a aflat-o și a pătruns-o treptat, pe măsura anilor.

Femeia descărnată din capul mesei a fost mama ei de aieva și ofta din greu, fiindcă din greu se poate îndestula o casă cu șase copii cînd leafa bărbatului e mică și pîinea se scumpește la fiecare jumătate de an. Domnul cu hainele lustruite în coate și cu ochelarii legați în ramă de fier a fost tatăl ei de aieva și își cerea papucii ciuruiți ca să-și cruțe perechea de ghete, fiindcă o pereche nouă de încăl- țări e o problemă adesea fără dezlegare pentru un slujbaș mărunt de percepție. Casa lor era urîță și tristă, fiindcă sărăcia e urîță și tristă.

Le-a priceput Gina mai tîrziu acestea; a simțit și simte o milă pentru soarta lor de animale osîndite la cruntă po- vară pînă la moarte; dar de viața și de necazurile lor s-a înstrăinat de îndată pentru totdeauna.

Și i-a venit încă mai greu să accepte cealaltă realitate, care arăta că tanti Catriona nu sosise de pe un tărîm fantastic, din lumea basmelor, zîna chemată de tainicul mesagiu, că o așteaptă undeva o soră mai mică și nefericită, capturată de niște vitregi străini.

Tanti Catriona era numai sora mai mare a femeii descărnate din capul mesei. Soră mai în vîrstă, însă neasemănat mai tînără la chip, dispărută pe timpuri, poate furată, poate ademenită de o trupă trecătoare, ca să ajungă dansatoare celebră, primă-balerină de operă imperială, cu pseudonimul

ilustru anunțat cu o lună înainte de uriașe afișe cînd pleca în turneu dintr-o capitală în alta. Aceasta a durat un sfert de veac, pînă ce a

presimțit că steaua ei pălește. Atunci n-a așteptat bătrînețea decrepită și caricaturală a celorlalte contemporane, îndîrjite să țopăiască un dans macabru de strigoaice pînă cînd li se risipesc ciolănașele pe scenă. S-a întors din străinele locuri, și-a reluat numele vechi și obscur, a găsit o casă pe măsura ei — întotdeauna a avut de suferit în carieră din pricina prea miniaturalei făpturi — s-a hotărît să viețuiască retrasă, anonimă, împresurată de odoarele adunate în existența-i nomadă.

Încăperile strîmte și scunde s-au umplut de eteroclitile piese de muzeu.

Dar casa i s-a părut, cu toate acestea, deșartă.

Și-a amintit că lăsase undeva o familie.

A mers s-o cerceteze. N-a găsit-o pe plac. Nu mai vor-beau aceeași limbă. A descoperit, în schimb, o nepoată aidoma cu dînsa la chip, la ochi, la statura puțintică. S-au adorat din întîiul ceas, s-au înțeles din întîia zi, deși fosta primă-balerină de operă imperială, sub înfățișarea ei puerilă, nealterată de vîrstă și de corosivul vieții, e o mică persoană foarte energică și foarte străină de pasiunile, de aventurile și de slăbiciunile unei celebrități care atîta vreme a trăit între culise și rampă.

În tinerețea glorioasă nu s-a înconjurat de suita admiratorilor; la bătrînețe nu s-a înconjurat de o turmă de pisici și căței, alintînd dobitoacele cu poreclele amanților de altădată. Nu pune în evidență pe etajere vrafurile de reviste și ziare cu fotografiile baletelor faimoase unde a figurat, programe îngălbenite, cronici memorabile, dedicații cu fulgurante parafe. Nu povestește zarzavagiului cum a fost ea, ehei! în junețe și cum îi trimitea prințul de Galles brațe de flori; n-o umilește pe Reveica amintindu-i că a fost slujită de valeți, camerieră, costumieră și coafeză, ca să ajungă pe mîna unei slujnice surde, uitucă și fără știință de carte. De aceste josnice și senile

deșertăciuni ale semenelor sale a fost scutită. Casa e încărcată de podoabe rare, însă im-personale, fără o pecete a profesiei de odinioară; le-ar fi agonisit tot așa orice altă femeie după ce a cutreierat lumea, dacă va fi purtat cu dînsa tot așa subtilul instinct al formelor și colorilor.

Poate că undeva, după cum bănuiește Gina, păstrează cîteva altfel de suveniruri, misterioase și melancolice. Vreun sertar de scrin cu acele fotografii absente din casă, scrisori cu literele pale (cerneala violetă a desuetelor caligrafii), flori uscate, grațioase și pulverizate nimicuri: un mic cimitir, închis cu o cheiță de argint.

Uneori, după ce se zăvorește în iatacul ei, apare cu ochii umbriți de o ciudată visare, nu aude întrebările, altceva ascultă, tresare și zîmbește unor glasuri care de mult vor fi trecut în tăcerea cea mare.

Arar și scurt episod.

Dincolo de asemeni colocvii cu umbrele în ceasuri de toamnă cu bura mărunță, de iarnă cu viscolul potopind în ferestre, tanti Catriona zumzăie neostenită dintr-o cămă- ruță în alta, încearcă mereu să modifice orînduiala unui ungher, atîrnă un șal, înlocuiește o statueta, e în căutarea unei ordini cu neputință de realizat într-un spațiu atît de mărginit și cu atît de diverse scumpeturi unde și-a investit economiile. Gina știe acum că strămutarea din prima zi, cu masa purtată de colo-colo, a fost o adorabilă joacă pusă la cale ca să-i cîștige sufletul și încrederea de copil; mai știe însă că pornea și dintr-un neastîmpăr atras de noutatea acestui rol, dintr-o nepremeditată identificare a jucătoarei cu rolul. Nici trei ani nu sînt de cînd tanti Catriona a întreat-o pe neașteptate dacă își mai amintește cum au stat

la masă în acea zi, ca „țigani cu șatra”, jos, la pământ...

Gina i-a ghicit îndată dorința din privire și din vibrația anumită a glasului.

Era o amiază urâtă, plicticoasă, cu zloată, o zi de martie, când vîntul și ploaia primăverii se amestecă zburliți cu spicul de zăpadă al iernii.

Tanti Catriona nu-și găsea loc. Se uitase pe geam, afară, la lapovița urâtă, la trecătorii zgribuliți sub umbrele; își scuturase odoarele de praful invizibil; încercase fără apreciazabil efect o altă metamorfoză a decorului.

Voia altceva: nou, neprevăzut, amuzant.

Gina și-a rostit atunci cu o sfială șireată pofta să mai dejuneze o dată așa, jos, la pământ, ca țigani cu șatra... Îndată, tanti Catriona a bătut din palme, a alergat după farfurii și șervete, a născocit ingenioase explicații pentru a

se convinge că le face toate acestea numai de dragul nepoatei. Plăcerea cea mare a fost însă pentru dînsa.

Și tot cu această plăcere copilărească, în zilele rare — o dată la lună — cînd iese în oraș pentru tîrguieli, se deghizează într-o bătrînică pocită, îmbracă pelerina înzorzonată cu mărgelile negre, își acoperă fața cu o voaletă groasă ca un obrăzar, își ascunde părul sub o capelină comică și se sprijină într-un toiegal ca al Sfintei Vineri.

Acasă e sprintenă, elastică pe tocurile înalte, de o miraculoasă tinerețe a trupului musculos și a sufletului scăpat viu, ca salamandra după ce a trecut prin toate văpăile; cînd calcă în stradă, ca să-și capete portul și înfățișarea cea adevărată a animalelor, e silită să se deghizeze în băbușcă.

Iar drumul pînă la magazinele centrului ia proporțiile unei aventuroase expediții, plină de peripeții tragicomice. O săptămîină are de

povestit ce a văzut, ce i s-a întâmplat, cum un băiețoi obraznic i-a făcut loc în tramvai, invitând-o: „Poftiți. Vă ofer scaunul meu, madam Statu-Palmă!” În loc să tune și să fulgere, tanti Catriona se înveselea de ghidușiile plebei: o amuzau mai mult decât înflăcăratele cronici care o asemuiseră cândva cu divinitățile aeriene ale Eladei, decât dedicațiile străluciților compozitori și dirijori de orchestre. Cum intra pe ușă, abia lepăda toiegeul, își deznoda obrăzarul de sub bărbie și începea cu râsul deodată întinerit: „Închipuiește-ți, Gina, ce mi se întâmplă numai mie!”...

Gina sări a doua oară din pat.

Ațipise cu bărbia în pumni, ghemuită, cu picioarele încrucișate sub ea într-un ungher, între perne, cum își acorda un supliment dulce de somn în diminețile de iarnă înainte de a pleca prin viscol la școală, înotînd în troiene ca o vajnică nepoțică a lui madam Statu-Palmă ce era.

I s-a părut că a dormit o eternitate.

Căută ceasul, să se convingă. Pe o măsuță, pe alta, la oglindă, în poșetă, sub scaune. Zvîrli hainele în aer. Un ciorap descrie o serpentină mlădioasă de țipar în acvariu; cămașa pluti, aterizînd legănată ca o parașută.

Răscolind camera cu frenezia unei pisici care s-a încîlcit în ghemul de lînă, Gina presimțea o catastrofă ireparabilă.

Cînd s-a trezit înțîia oară, ceasul arăta șapte și douăzeci. Mai vede încă minutarele sub ochi. Are însă impresia că de atunci a dormit patru, cinci ore, mai multe. A străbătut mări și oceane, codri și munți, pînă ce a ajuns cu Gigi în Platoul Pamir. Un platou altfel de cum îl cunoștea ea din manualele de geografie... Cerul era atît de aproape, încît îl ajungea chiar și

dînsa cu mîna. A aşteptat să se facă seară şi a început să culeagă stelele una cîte una, înşirîndu-le pe un fir de platină şi înjghebîndu-şi un superb colier. Gigi o ajuta. Strîmba delicios din buze cînd i se părea că ea se mulţumeşte cu o stea prea mică. „Se poate, Gina? Gîn-deşte... Ce găseşti tu la un nimic ca acest Algol? Zvîrle-l jos... Uite Arcturus, Capella, Rigel, Canopus”... Ea zvîrlea jos steaua Algol, cu lumina istovită şi opacă. Prindea în zbor, din mîna lui Gigi, Arcturus, Capella, Canopus... Pe urmă s-a îmbrăcat într-un costum de prinţesă indiană... Ce nostim era Gigi în straiul lui asiatic! Au mers la o serbare de la curtea unui maharajah. Apoi la o vînătoare de tigri, cu elefanţi... S-au întors iarăşi în Platoul Pamir, aproape de cer... Vis de patru, cinci ore... Şi dacă a dormit atît, Odetta e în drept să creadă că nu mai vine, că i s-a întîmplat ceva, ori că a supărat-o ceva. Desigur, s-a dus de zece ori la fereastră şi a revenit frîngîndu-şi mîinile în agitare, a bătut din picior şi a plîns. Nu e o fată să se consoleze atît de uşor că prietena ei cea mai bună a abandonat-o şi i-a tur-burat un întreg program de ceremonie nupţială.

Gina îşi apăsă băţările inimii cu mîna. Se opri să încerce o investigaţie metodică pentru a descoperi ceasul, procedînd prin eliminare, zonă cu zonă.

Din mijlocul covorului, ales ca ideal punct de observaţie, îşi plimbă privirea scrutaătoare, pe rînd, în fiecare ungher unde s-ar fi putut pitula infamul transfug. Cerca să reconstituie cam în ce loc se afla cînd a văzut ea atît de bine minutarele: şapte şi douăzeci.

Dar perfid, dincolo de toată încruntarea atentă a sprîncenelor, se strecura un gînd în acelaşi timp eroic şi mizerabil... La urmă, de ce atîta alarmă? A furat-o somnul? A întîrziat? Poate e cu atîta mai bine. Cum spune Sergiu,

Gigi: „Providența își are intențiile sale ascunse, care nouă ne scapă!” El o rostea aceasta cu o înfățișare bufonă, însă acum știu amîndoi că enunța un adevăr mai profund. A

întîrziat? N-a fost din voința ei. Așa a decis o putere ocultă. Nu-i mai rămîne decît să trimită un răspuns Odetei că s-a îmbolnăvit în tren, că nu mai poate veni nici după amiază la biserică, nici diseară. Își cere iertare... Va găsi ea altă prietină să-i țină locul. Dora sau Baby. Ce impor-tanță au asemenea nimicuri într-o zi ca aceasta, cînd viața i-a revărsat Ginei altceva, altfel hotărîtor?

Are într-adevăr altceva de făcut. La cinci jumătate îl așteaptă pe Gigi. Vor fi două, trei ore ale lor. Poate mai multe. O seară întreagă numai a lor. Să se cunoască mai bine, să vadă că sînt amîndoi așa cum s-au presimțit. Îi va destăinui totul tantii Catrionei, iar ea va înțelege că de astă dată...

— Ah! Te-am prins! se repezi Gina la o statueta de na- iadă albă și goală, smulgîndu-i unica podoabă, colierul din jurul gîtului, improvizat din ceasul ei cu brățara de platină.

Exclamație și violență lipsite de orice justificare. Nici ceasul, nici statuia nu aveau intenția să fugă undeva, poate în Platoul Pamir. N-o luaseră la goană nici măcar minutarele: ***Eheu! fugaces labuntur...***¹ Arătau numai șapte jumătate. Cele cinci ore de somn se redusese la zece minute.

Gina mai speră că a uitat poate ceasul neîntors. Despoiasse naiada de podoaba gîtului și o duse la ureche. Inima de metal ticăia vie și sprintenă. Nu mai încăpea îndoială. A somnolat numai zece minute. E încă devreme. Prea devreme.

Și abia acum măsură Gina ușurința monstroasă și crudă cu care atît de repede se

¹ **Vai! Cum se scurge... [timpul] (lat.).**

lepădase de cea mai bună prietenă, după ce pentru dînsa a parcurs cale de douăzeci de ore cu trenul; după ce de o lună pregătea pentru această zi cele trei rochițe cu o savantă alegere a colorilor și modelului, corespunzătoare celor trei acte din programul ceremoniei nupțiale: una pentru starea civilă, alta pentru biserică, a treia pentru seară... „Am să le spun ce am fost eu capa- bilă!” hotărî Gina surîzînd, fără o conștiință a vinovăției. Căci nu o amară pocăință îi dicta nevoia de a se spovădui. Ci un simțimînt nou, romantic și arzător, identic cu orgoliul eroinelor pasionale, care ucid ca să-și apere iubirea și își mărturisesc crima fără înconjur, socotindu-se dinainte absolvite.

Erau doi în drept să afle de ce crimă de *lèse-prietenie* a fost capabilă Gina, măcar în cuget. Tocmai buna ei prietenă, Odeta, ca să-și dea seama ce înseamnă pentru dînsa tînărul acesta a cărui existență o ignora acum douăsprezece ore și i-a devenit mai scump decît tot ce i-a fost scump pe lume: camaradele cele mai vechi, tanti Catriona, amintirile, viața... Și mai trebuia să o știe neapărat Gigi, dacă încă n-o știe și n-a simțit-o de astă-noapte.

Șapte treizeci și cinci... Gina răsuci brățara ceasului pe un vîrf de deget, prefăcînd-o în morișcă vertiginoasă. Apoi restitui colierul naiadei, ca să mai aibă ce căuta de izbeliște peste o oră. Naiada își primi podoaba cu marmoreană indiferență. Gina o interpelă cu o mîină în șold, cu glas alintat:

— Știi tu, urîto, cine-i Gigi? Fost-ai tu în Platoul Pamir?

Naiada surîdea enigmatic.

Gina se îmbufnă:

— Ești o mathacucă! Na! Bine spunea tanti Catriona... Și mi se pahe că mai ești

dumneata și puțințel cam geloasă, invidioasă, așa ceva... Taci?

Naiada tăcea.

Ca să nu-i mai vadă mutra de matracucă, Gina culese basca de jos și i-o zvîrli în cap cu o dibăcie de aruncătoare cu discul. Basca nimeri ținta, căzu în capul statuei, țu-guindu-se și acoperind-o pe sfert. În orice caz, îi acoperi în întregime colierul. Așa, Gina putea fi sigură acum că va avea ce căuta peste un ceas, răscolind toată încăperea și făcînd să zboare serpentinele ciorapilor, parașuta cămă-șuicii, pantofii-proiectili.

Deocamdată nimic n-o grăbea. Regreta că s-a întrerupt prea repede călătoria din vis în Platoul Pamir, tocmai cînd Gigi îi arăta, sală cu sală, palatul înălțat pentru dînșii de fachirul Kama-Brahmin dintr-o singură atingere a stîncilor cu bagheta lui magică. Tacke 33 devenise marele maestru de protocol al Curții. Cristofor, căpitan de caravane. „Să-l trimitem să aducă nunta Odetei la noi. Fă-mi această plăcere, Gigi!... Ahe să fie o suhpriză nemaipomenită pentru ea”... se ruga răsfățat Gina. „Nimic mai ușor!” consimțise Gigi. Și-i făcuse semn lui Kama-Brahmin să se apropie și să pună bagheta sa de fachir în acțiune. Atunci s-a deșteptat și visul s-a întrerupt.

Fiindcă se isprăvise ciclul visurilor, Gina se întoarse la aproximativa realitate, nu mai puțin încîntătoare. Trase perdelele, să vadă strada pe unde a plecat Gigi astă-noapte; pe unde avea să vină peste cîteva ceasuri.

Soarele izbucni cu o mie de însulițări sclipitoare.

Nimic nu mai subzista din duhurile ostile ale nopții, din lumina lividă, rece, submarină, care-l înfiorase pe Sergiu Miclăuș cînd a deschis și el o fereastră, la altă casă, sub alt acoperiș, în alt

ceas. După asemenea noapte și asemenea zori spectrali era surprinzătoare candoarea dimineții.

Adierea proaspătă, soarele festiv, aerul transparent și sonor, vibrînd ca o cupă subțire de cleștar.

Strada măturată, stropită și goală se pregătise pentru lenevia duminicală. Lipseau oltenii opintiți sub cumpăna coșurilor. Lipseau și lucrătorii uzinelor, slujbașii grăbiți spre birouri, rîndașii purtînd toarta coșniței pe braț și sifoanele verzi atîrnate între degete. O țigancă cu flori, un băiețaș care s-a trezit dis-de-dimineată ca să îmbrace hainele nou-nouțe. S-a oprit să-și șteargă praful de pe sandale cu ba-tista. O scutură. O așază în buzunărașul de la piept. O mai pipăie. Se privește. E fericit, și totuși cu o umbră de decepție pe obraz. Nu-i încă nimeni să-i admire mîndrul echipament de primăvară!

Pășește agale ca o santinelă uitată la un post pierdut, unde nu se întîmplă nimic. Trece prin dreptul ferestrei, zece pași pînă la felinar, zece îndărăt.

Gina nu poate rezista ispitei copilărești să-i sperie caraghioasa gravitate, parodiată după chipul și asemănarea modelelor mature. Se ascunde în dosul perdelei, îl așteaptă să se apropie; cînd face stînga împrejur, îi pufnește chicotit în spate:

— Ksss! Ksss!

— Ksss! Ksss!

Sergiu Miclăuș atinse botul pisicului cu o sfîrlă ușoară.

Pisicul cenușiu se dădu îndărăt, zburbindu-și spinarea și bîrzoindu-și coada ca un fioros dragon în miniatură, gata să scoată flăcări pe nări. Apoi veni să se frece iarăși pe pantaloni, torcînd prietenos. Știa că a fost numai o glumă ani-mată de cele mai cordiale intenții.

— Îl cheamă tot Papanăș!!... lămuri Matei.

Aceasta însemna că numitul Papanăș se trăgea din vița veche a pisicilor oploșite de pe vremea Magdei Miclăuș. Numele se alternau în scurt circuit: Papanăș, Alunica; Alunica, Papanăș. Dar neamul nu se stinsese și nici nu degenerase, în disprețul teoriilor biologice care condamnă pro-creația incestuoasă. Papanăș se arăta jucăuș și alintat, precum au fost toți ascendenții săi de la întemeierea dinastiei. Puțin îi păsa că se află în casă o moartă! Se strecurase printre uși și picioare. Îl intrigase scara pusă la pod. O escaladase din cîteva sprintene salturi și venise să cerceteze cu ce ispravă se îndeletnicesc cei doi comparși care au pornit dis-de-dimineată să scotocească prin lăzi.

Mirosul de naftalină și foi de tutun nu-i prea plăcea. Strănuta:

— Ksss! Ksss!

— Ai cam răcit, domnule Papanas al IV-lea! Mă tem că stai în curent și că ai să ceri aspirină diseară... vorbi Sergiu Miclăuș cu o umbră de zîmbet pe buze.

Zîmbetul se șterse îndată. Despăturind hainele și scutu-rînd asupra pisicului o ninsoare de cristali albi, gîndi că atît

mai supraviețuiesc aci din casa și căsnicia lui Anton și a Magdei Miclăuș: el, sluga cea veche, pianul de jos și nea-mul pisicilor.

Un alt Papanas, I-ul în ordinea dinastică, jucăuș, cenușiu și poznaș, i-a ținut lui de urît în pat cînd a fost bolnav o lună — nici nu-și mai amintește de ce boală anume. Pe urmă altul, cățărîndu-se să-i toarcă pe genunchi cînd își recita lecțiile de școlar. Penultimul, prelingîndu-se pe ușa, să iasă afară, cînd el intra, în zori.

Matei primi hainele pe braț. Două costume. Un rînd ne-gru pentru înmormîntare, de după amiază; celălalt, smochingul, pentru ora cinci jumătate, cînd Sergiu Miclăuș avea să-l îmbrace pe ascuns în camera lui, îndată ce se va întoarce, ca tot atunci să plece la Gina, cu gulerul pardesiului ridicat.

Nu-i plăcea duplicitatea aceasta, cum nu-i plăcea lui Papanas mirosul de naftalină. Prea de multe ori se furișase tot așa, pe ascuns, mînat de mai netrebnice pricini. Săvîrșea și acum o faptă poate încă mai odioasă și mai cinică. Un sacrilegiu. Îl socotea însă dinainte iertat. Își pusese în gînd, sub o formă încă nelămurită, să-i lase a înțelege lui Tatileon că îl cheamă ceva hotărîtor și cu neputință de amînat. Nu-i va spune că merge la o nuntă, cum nu i-a spus Ginei că a venit pentru o înmormîntare. Îi va mărturisii însă că a întîlnit, în sfîrșit, adevărata, unica tovarășă viitoare de viață. Numai de nu i-ar cere toate acestea prea mult timp, prea multe explicații,

ca să întârzie și s-o condamne pe Gina la prea lungă așteptare...

Sergiu Miclăuș mai ridică o dată smochingul de pe brațul lui Matei, să se convingă dacă nu i-a rămas cumva prea strîmt. În doi ani de existență tihnită, cu somn și masă la ceasornic, cu sporturi și cu urcușuri de munte, se simțea robust ca un campion din ilustrațiile gazetelor.

Sluga îi ghici îngrijorarea. Îl liniști:

— N-aveți teamă, domnule Sergiu... V-ați lățit numai în piept... Semănați acum la statură aidoma cu răposatul dom' locotenent înainte de-a pleca din armată... Hainele le cu-nosc eu bine; vă stăteau cam largi la umeri... Le aerisim și pe urmă le calc eu, cum își cunoaște moșul datoria. De asta nu purtați grijă.

— Bine, Matei, nici nu mă îndoiesc, încuviință Sergiu Miclăuș.

Într-adevăr, Matei se pricepea în asemenea treburi.

În tinerețe, pe vremea oastei, fusese ordonanța locotenentului de cavalerie Anton Miclăuș, în epoca sa de strălucire și de nebunii, cînd ținea cai de curse și își părăduia averea moștenită din părinți. Pe urmă, după ce Anton Miclăuș și-a dat dimisia din armată, fosta ordonanță apăruse la cîțiva ani să se tocmească slugă de încredere. Nu se mai clintise de atunci. Trecuse de la un rînd de stăpîni la celălalt, fidel casei ca neamul pisicilor.

Din vechea carieră de ordonanță păstrase anumite în-demînări, pe care Sergiu le-a exploatat fără cruțare cînd a început să calce pe urmele lui Anton Miclăuș. În seama lui treceau hainele mototolite și pătate după nopțile de pierzanie. El alerga cu bilețele la prieteni, după împrumuturi, în diminețile de catastrofă bugetară. Matei se achita de aceste misiuni de încredere conștiincios și discret.

Hainele apăreau curățite și călcate pe speteaza scaunului... Plicul bilețelilor nu se întorcea gol. Cu o abilitate de complice, știa să scape de ochiul sever și iscoditor al Mamisandei tot așa cum odinioară se strecura sub ochii mult mai indolenți ai Magdei Miclăuș, aducînd răspuns la misivele fostului său locotenent a doua zi după o pasă nefastă la club.

Sergiu își scutură palmele de praf și naftalină. Închise capacul.

Matei luă aminte:

— Ați uitat pachetul afară... Fotografiele.

Era un vraf de albume și cartoane, înfășurate într-un ziar vechi.

Cînd Sergiu Miclăuș le-a ridicat să le pună la loc în lada uitării, ziarul s-a desfăcut și fotografiile s-au risipit, sperîindu-l pe Papanas. Le-a cules, una cîte una, Sergiu Miclăuș. Fără să vrea, a dat încă o dată ochii cu amintirile de care fugea. Toate au fost de mult mistuite din casă; strînse undeva, în vreun dulap ori vreun raft de cămară, de Sanda Dobrotescu. Pentru dînsa erau amintiri de familie care nu-i aparțineau.

Ea nu se lăsase fotografiată niciodată decît în momente solemne, cu scopuri bine precizate de propagandă pentru nobile acțiuni: prezidînd un comitet, citind o cuvîntare la

un congres, proclamînd o moțiune de la înălțimea unei tribune, în mijlocul altor combatante ale tuturor emancipărilor; ascuțite, uscate, osoase, sluțite de ochelari și recompensate de natură pentru energica lor faptă cu fire virile de barbă. Aceste memorabile fotografii apăreau în ziare și în revistele ilustrate; rămîneau îndelungă vreme în vitrine; încadrate în rame late, împodobeau sălile și birourile diferitelor asociații și ligi, mărturii ale glorioaselor bătălii.

De la intrarea ei în casă, celelalte cadre și albume au dispărut. Nu le aruncase în foc, cum a crezut Sergiu multă vreme. I le-a dat la plecare ca un drept al său, cu un superior surîs de dispreț și compătimire. Sergiu Miclăuș s-a sfiit să le desfacă și să le cerceteze atunci. Se temea de mustra-rea lor. Acum le putea privi cu ochii senini, ca unul ce se întorcea trecut prin purgatoriu.

Se așază pe marginea sipetului, prefirîndu-le pe genunchi.

Un prunc bucălat și gol-goluț, așezat cu pîntecul pe o pernă înspumată de dantele. Rîdea gîdilat cu gropițe în obraz. Pe dos, scris de mîna lui Anton Miclăuș: „Gigi la șase luni”. Același, în rochiță și șorț, zuruind o jucărie absurdă. Scrisul de aceeași mînă: „Gigi la un an jumătate”. Pe urmă altele și altele, cu însemnările Magdei Miclăuș: an, lună, zi. într-o fotografie: „Gigi în brațele lui Matei”.

Sergiu ridică ochii și confruntă chipul bătrîn și scofilcit al slugii cu imaginea de pe carton.

Matei se apropie și se privi cu nepăsare.

Clătină din cap:

— Hm! Să mai creadă cineva că aista-s tot eu și că acela din brațe sînteți tot dumneavoastră! Ar trebui să fie oprită născocirea asta cu pozatul, domnule Sergiu... De ce adică să se mai amărască omul? Că ai fost trandafir și ai ajuns tufă de știr!... Ai fost și s-o mîntuit!...

Dar tot el nu mai arătă aceeași dezaprobare cînd s-au ivit chipurile foștilor stăpîni.

Anton Miclăuș în uniformă de cavalerie, mîngîind botul unui cal de rasă, cu o mînă în sold ascunzînd cravașa. Pe urmă, în straie civile, undeva, la o stațiune balneară, pe o bancă de mesteacăn. El și Magda Miclăuș în cel dintîi an al vieții lor împreună. Magda Miclăuș în genunchi, pe un pled, sub mărul din grădină, jucîndu-se cu Gigi și cu Papanas,

primul în ordinea dinastică. Mărul nu mai este. Nici

mica grădină, pătrată ca o batistă. După planul Sandei Do-brotescu, locul și-a găsit o întrebuințare mai practică. Atenanse, garaj, spălătorie de rufe și încăperi pentru servitori.

Și altă imagine, ceva mai târzie. Magda și Leon Dobro-tescu. Ciudat! Sergiu nu-și mai amintea că a fost așa Tati-leon vreodată. Nu și-l mai închipuia decît cu ochii, cu trăsăturile de acum, cu făptura modelată de Sanda Do-brotescu.

Alături de întîia tovarășă a vieții, luase ceva din moliciunea ei dolentă. Sau poate că astfel fusese și dînsul, poate că aceasta i-a apropiat și că numai cea de-a doua căsnicie l-a împins la o metamorfoză treptată, ținut sub ochiul vigilent al Sandei Dobrotescu într-o încordare de muncă îndărătnică și ambițioasă.

Fotografia aceasta acum o vedea Sergiu întîia oară. Nu se aflase prin casă. Desigur că pentru Sanda Dobrotescu va fi însemnat un document umilitor, dintr-o epocă degradantă a soțului, cînd trăia animalic și pasiv, fără nici o no-bilă aspirație.

Chipul uitat, necunoscut, devenit nou pentru Sergiu, îl fascina ca o enigmă.

Nimeni din cei cîți știau un singur Leon Dobrotescu, fruntaș al baroului și ministeriabil cu meritați sorți de iz-bîndă la cea mai apropiată remaniere, nu l-ar fi identificat în acest tînar cu părul cam prea lung și boem, cu privirea nostalgică. Alcătuia o potrivită pereche cu tovarășa de alături; se contopeau indisolubil în decorul romantic și rustic, în costumele lor demodate, dar nu ridicole, de o desuetă melancolie.

În acea vreme, fără îndoială, a început Sergiu să-i spună Tatileon, și atunci a început să-l iubească mai mult decît pe adevăratul său

tată, acel Anton Miclăuș pe care nu și-l amintea. Numai pe urmă s-a înstrăinat — s-au înstrăinat — când a apărut în casă o stăpînă nouă, cu alte orînduieli și principii.

Sergiu rămase gînditor, cu palidul carton între degete.

Îi răsunau cuvintele de astă-noapte ale omului înțepenit în straiile cernite, rămas să privegheze zidit în înspăimîntă-toarea singurătate. Îl neliniști o filfiire de presimțire. Ce avea să-i spună oare atît de hotărîtor? De ce-l chemase și îl aștepta cu atîta nerăbdare? „M-a surprins și pe mine că

le-am văzut, în sfîrșit, acestea și că, în fine, le-am înțeles... Nu mai pot respira între zidurile de aci... Mă sufocă.”

De jos străbătu bătaia muzicală a unui pendul. Numără mașinal. Nouă bătai. E tîrziu. Nici n-a dat încă ochii cu ceilalți copii: Teofana, Dudu, Săndel. Sergiu Miclăuș strînse vraful cartoanelor de pe genunchi și îl înfășură în rămă-șițele de ziar. Sluga bătrînă își căutase de lucru în fundul podului, printre mobile vechi și oglinzi ulcerate; se depăr-tase cu discreția delicată a oamenilor simpli. Sergiu se simți mișcat de această pioasă înțelegere; îl mustra gîndul că astă-noapte îl socotise un cioclu inamovibil al tuturor.

Era ceva mai mult moșneagul acesta cu mersul lui caraghios pe jăratîc și cu mînecele spînzurînd prea lungi peste laba mîinii. Singura legătură vie cu oamenii morți. Supraviețuitorul unor destine încheiate.

Îl întrebă cu blîndețe, înainte de a coborî:

— Matei, n-ai vrea să vii cu mine, la mine?

— Cum adică, domnule Sergiu?

— Dacă-mi înjgheb și eu casa mea... O gospodărie, în sfîrșit... Nu ți-ar plăcea să vii la mine?

Bătrînul ocoli răspunsul neted. Arătă numai bucurie la vestea subînțeleasă în întrebare:

— Așadar, v-ați hotărît să vă culegeți de pe drumuri și să vă gospodăriți? Sfîntă vorbă! Era și vremea...

— Lasă acestea, Matei. Răspunde la întrebarea mea. Ai veni la mine ori nu? La noi...

Matei se plecă să netezească spinarea pisicului. Pe urmă observă că a tîrît o haină pe jos și începu s-o scuture cu mare grijă.

Se vedea că răspunsul nu era cel așteptat de feciorul foștilor stăpîni și că nu se încumeta să-l rostească.

— Am înțeles, Matei!... făcu Sergiu cu dezamăgire. Tu ești ca neamul pisicilor. Legat mai mult de casă decît de stăpîni.

— Așa mă cunoașteți, domnule Sergiu? Atunci puțin mă cunoașteți... Vorba-i alta! Am îmbătrînit. M-am hodorogit și nu mai sînt bun de nimic. De ce să vă fiu povară? Mă cugetam să mă aciuez și eu de acum. Să mă duc unde mă trage sufletu, în satu unde am văzut lumina zilei. Acolo să-mi odihnesc ciolanele.

— Atunci e altceva, Matei! recunosc Sergiu Miclăuș. Te pricep și îți dau dreptate.

Moșneagul mai avea, însă, ceva de spus. Murmură stîn-jenit, aproape în șoaptă:

— Fiindcă am ajuns la astea, fără supărare, v-aș ruga de un sfat, domnule Sergiu. Se cheamă că acum sînteți judecător și cunoașteți tot tipicul legilor... Am pe suflet un păcat din tinerețea mea nebună și fără de minte...

— Ce spui, Matei?! se minună Sergiu Miclăuș, refuzînd să-și creadă urechilor. Tu, și păcat pe suflet? Tu, și tinerețe fără de minte?... Nu-i fi vrînd să spui că ai ucis un om!?... Și chiar așa de ar fi, te scapă prescripția...

Matei oftă cu amar, zgîncilind cu unghia un nod în grinda podului:

— Moarte de om n-am făcut, domnule Sergiu. Dară mi-am pierdut eu viața mea și încă o viață am împins-o în lume de izbeliște. Ca să spun pe scurt, iacă anume cum a fost... După ce am stat eu ordonanță la domnu locotenent, Dumnezeu să-l ierte, când m-am eliberat, m-am dus în sat la mine și m-am însurat. Pot zice că dom' locotenent mi-o pus temelia însurătorii, că era larg la mînă și darnic care nu se mai află. Mi-a zvîrlit mia de lei cum zvîrliți dumnea-voastră banul pe un pachet de țigări. Iată, cu acest ajutor m-am gospodărit, am trăit bine vreo doi ani în capăt; pe urmă am început a mă lăsa de nevastă... Parcă-mi lua cineva mințile. Era la noi în sat, la curtea boierului, o țigancă, una, Frusîna... Acea m-o scos pe mine din cumînțenie și din casă... Așa că într-o bună dimineată, am lăsat nevastă, casă, gospodărie, și am fugit cu țigancă-n lume. Eu zic ș-acuma, numai că mi-o făcut ea farmece, altfel nu mă lămuresc cum de m-am hainit într-atîta la inimă... Am fugit așadară cu dînsa la tîrg, la Vaslui, și ne-am tocmit slugi. Ca la un an m-o lăsat țigancă pe mine. Îi sticleau ochii după altu... Ei, acuma ce te faci tu, Matei? Acasă cum să te-ntorci? Avea drept să mă opărească muierea cu-ncrop, măcar că Reveica mea nu era dintr-acelea... Mai de frică, mai de rușine, mai din lipsă de minte, în loc să mă-ntorc pocăit la gospodăria noastră și să-mi pun cenușă pe cap, am dat de urma lui dom' locotenent. Dumnealui plecase din armată, se-nsurase cu conîța Magda, fie-i sufletul izbăvit la ceruri... Nu m-o întrebat nici unu cum și de ce mi-am lăsat muierea și casa...

Aveau în fire amîndoi să nu iscodească necazurile omului. M-au primit în serviciu și în serviciu am rămas. Acuma se cheamă că m-au ajuns și pe mine anii să ies la pensie, ca boierii...

— Bine, Matei... îl aprobă Sergiu Miclăuș cu blîndețe. Dar tot nu te-nțeleg eu cu ce-ți pot fi de folos. Ce are a face aceasta și cu tipicul legilor?

— Ajung și la asta și am sfîrșit, domnule Sergiu... Cînd or început a mă încerca bătrînețile, încă de acum cîțiva ani, vă aduceți aminte că m-am cerut o dată să mă duc la mine acasă, în sat?

— Parcă, Matei... își aminti Sergiu ca prin vis.

— N-am spus atunci pentru ce mă duc. Aveam socoteala mea. Și socoteala era că poate am să-mi găsesc acum baba, să ajung cu dînsa la iertare și la împăcare... M-am dus, am căutat, am întrebat... Se schimbase lumea. Ici-colo, doi-trei să-și mai amintească de mine... Iară acești doi-trei mi-or spus dînșii că Reveica m-o așteptat ce m-o așteptat, și pe urmă a plecat și ea în lume. S-o tocmit slugă. La vreo doi ani s-o întors și-o vîndut tot, și de atuncea plecată a fost pentru totdeauna... O lăsat vorbă că mă caută în lume... Unde să mă caute? Unde să mă mai găsească?... Eu o caut pe dînsa, ea mă caută pe mine... Asta-i povestea cu acu în caru cu fîn, după cîtu-i țara de mare. Și de aceea m-am gîndit să aflu o îndreptare de la dumneavoastră, domnule Sergiu... Nu se poate să nu se fi gîndit legea și la o întîmplare ca asta. Să capăt un ajutor de la lege să-mi găsesc baba, să ne întoarcem la noi în sat și să ne pregătim mormîntul... Eu am agonisit atîta cît să ne durăm un bordei. Poate și dînsa a agonisit, fiindcă mult era chibzuită din fire, chiar prea chibzuită și cumpănită, că de asta mi-o luat mințile țiganca... Și întrebarea-i a ști dacă nu se pot face strigări; așa ca o cercetare cu de-amănuntul, pe calea legii să-i aflu de urme. Văd că pe hoți și pe ucigași tot îi află pînă la sfîrșit, măcar că se ascund... Reveica mea n-avea și n-are de ce s-ascunde...

Sergiu Miclăuș își trudea cugetul să-și amintească unde a auzit nu demult numele acesta: Reveica. Poate vreo împricinată, vreo martoră ori parte în vreun proces. Sau un nume citit distrat în rubrica de fapte diverse a gazetelor.

— Ce credeți? stărui Matei. Să am eu nădejde la una ca asta, ori e o nebunie clocită într-o minte nepricepută de bătrîn?

Sergiu Miclăuș cumpăni răspunsul:

— Știu eu?!... O încercare s-ar putea face. Poate la o gazetă. N-are să citească ea, citesc, însă, stăpînii. Să încercăm. Să-mi dai însemnare cu de-amănuntul și am să mă gîndesc cum e mai bine de făcut.

Matei se plecă să-i sărute mîna. Sergiu o feri în lături rușinat:

— Se poate, Matei? Cînd ai mai făcut una ca asta?

Sluga clătină din cap, a mai multe știutor:

— Am mai încercat eu să mai sărut mîna și lui sărmanu dom' locotenent Miclăuș Anton, și tot așa nu m-o lăsat și m-o mustrat. Atunci cînd m-o ajutat să mă gospodăresc și n-am avut minte să-i păstrez darul făcut cu inimă bună. Acuma o ajuns vremea să mă ajutați dumneavoastră, domnule Sergiu... Eu zic c-o stat undeva scris și așteptînd să-i vină ceasul. Domnul cel de sus, care le vede și le știe toate, are să vă răsplătească la casă nouă, așa cum vă dorește inima mea, ca unul care v-am crescut pe genunchi... Pentru asta am să mă rog eu la icoane și am să mai pun eu să se roage alt rob al lui Dumnezeu cu mai puține păcate și cu mai mult cuvînt... Orbul pe care îl milostivesc eu de douăzeci de ani...

— Ce orb, Matei? surîse cu o vagă tristețe Sergiu Miclăuș. Nu te știam așa de bisericos...

— Am eu un orb al meu... se mărturisi tainic Matei. Un orb sărac, care trăiește din milostivirea celor cu doi ochi... Azi e Dumineca lui, după sfînta evanghelie cetită în biserică. Am să trec numaidecît să-i lepăd un pol în palmă, ca să se roage pentru împlinirea celor dorite de dumneavoastră și de mine. Iară fiindcă-i dumineca lui, cu atîta mai mult va să capete ascultare rugarea sa la Cel-de-sus.

Sergiu Miclăuș continua să surîdă cu tristețea scepticilor. Dar o pornire superstițioasă, ascunsă în nebănuite zăcămintele ale sufletului, l-a împins să scoată o monetă de o sută de lei din buzunar. I-a întins-o lui Matei, silindu-se să pară ironic cu propria sa slăbiciune:

— Ține, Matei!... Dă-i orbului tău și asta, măcar că nu prea cred în milostivirile și rugăciunile prin procură...

Matei pipăi moneta, o răsuci pe o parte și pe alta, îi căută zimții și, după ce o jucă în palmă să-i încerce greutatea, își mărturisi o îndoială:

— Mă tem că nu-i bună, domnule Sergiu...

— Ei, asta-i! se miră Sergiu Miclăuș.

— Zău! Încercați.

Sergiu Miclăuș sună moneta. Era într-adevăr falsă. Mai sună una. Falsă și aceea. Adică tot restul primit aseară de la Cristofor, șoferul, care atît de energic protestase să nu fie confundat cu haimanalele năvălitoare strecoare clienților nocturni, distrați și grăbiți tot stocul de mărunțiș fără curs.

— Nostimă întîmplare! Și mare bandit! declară Sergiu. Merită să i-o povestesc Ginei...

Matei îl consolă:

— Lăsați, că-i dau eu orbului de la mine. Și de-ale dumneavoastră scăpați ușor. Sentîmplă... Numai conîța Sanda aduna toți banii cei răi. Cred că se află pe undeva strînși în vreo cutie. Zicea, în dreptatea sa, că dacă a înșelat-o

unul cu voie ori fără voie nu-i un cuvînt să ducă înşelăciunea mai departe... Aşa vorbea întotdeauna, ca din cărţi.

„Într-adevăr — gîndi Sergiu Miclăuş — ca din cărţi de morală laică şi de virtute civică.”

— Coboară înainte, Matei! Eu rămîn să închid visteria mea...

Nu de aceasta voia să mai rămînă Sergiu Miclăuş. Îl împresurase deodată atmosfera stranie şi grea de amintiri a podului de casă. Copil, aci se ascundea fără pricină, numai fiindcă se simţea stăpîn pe un domeniu neturburat de nimeni. Într-un colţ se aflau în neorînduială cărţi şi reviste cu poze, rămase de la adevăraţii săi părinţi. Întindea foile revistelor pe jos, îşi făcea aşternut şi se culca pe brînci, cu privirea magnetizată de ilustraţiile cărţilor, pînă ce-i amorţeau coatele şi începeau să-i joace imaginile înaintea ochilor... Afară se auzeau glasuri în curte, portita de fier a grilajului izbindu-se, tramvaiul duruind, o goarnă depărtată de automobil... Totul lua un aspect ireal şi misterios. I se părea că deţine secretul unei lumi inaccesibile celorlalţi muritori... Acum îşi explică. Misterioasă era numai chemarea care îl aducea pe copil să se învăluie în efluviul ultimelor rămăşiţe de la părinţii săi de sînge, izgonite din casă. Între foile căr-

ţilor se aflau flori decolorate: pansele şi nu-mă-uita, ghiocei şi lăcrămioare. Nimicurile elevei de pension, încredinţate foilor în amintirea cine ştie căror primăveri volatilizate ca parfumul şi culoarea florilor. Nu-şi lămurea atunci simţămîntul subtil copilul din ultimii ani de şcoală primară, din primul an de liceu. Dar chemarea era irezistibilă în unele după-amiezi de vară, cînd casa îi părea deşartă şi deodată străină, fără să ştie de ce.

Tresărea cu urechea ciulită.

Jos se auzea un glas sever și imperios:

— Sergiu! Unde ești, Sergiule?

Dura o pauză.

Întrebarea se adresa altcuiva, lui Matei ori guvernantei:

— Unde-i copilul acesta imposibil?

Copilul imposibil se furișa tiptil pe scară. Apărea cu un aer nevinovat.

— Unde ai fost? îl cerceta Sanda Dobrotescu, sfredelin-du-l cu privirea ei rece, de inchizitoare.

— Aici... Adică nicăiri.

Mai mult nu-i putea scoate, nici o încercare și nici o amenințare. Sanda Dobrotescu îi examina mâinile pline de praf, hainele îmbâcsite. Îl trimitea să se spele și să se perie, cu obligația să se prezinte peste zece minute la un nou examen.

— Copil imposibil!

Abia acum își dădea socoteală Sergiu Miclăuș cât de nefericit a fost copilul acela imposibil, lipsit de adevărată căldură — căldura de care avea nevoie mai cu seamă o mlă-diță din neamul lui Anton și al Magdei Miclăuș, exemplare morbide și inutile, de seră. Pentru alt climat fusese născut. Sanda Dobrotescu l-a crescut ca și pe copiii ei, la o temperatură glacială, fără dezmiardare și moliciune, așa cum porunea catehismul său laic, inflexibil și strict.

I s-a părut că-i aude glasul afară:

— Sergiule! Unde ești, Sergiu?

Instictiv, și-a privit palmele pline de praf, hainele cu ațe de paianjen.

S-a scuturat de absurda nălucire.

Întinsă pe catafalcul de jos, Sanda Dobrotescu nu mai avea glas pentru vecii vecilor; și poate că dacă l-ar avea, altul i-ar fi glasul de acum, după zîmbetul cel nou și transfigurat al buzelor. Fiindcă nimeni nu-l mai putea opri,

Sergiu Miclăuș răscoli cu vechea voluptate înviată maldă- rul de reviste și cărți. Mirosul de hîrtie uscată, fărîmicioasă îi dădea o amețeală ciudată și dulce.

Papanaș se alinta, torcînd și frecîndu-se de mîna lui Sergiu, ridicînd ochii gălbui și întrebători.

— Ksss! Ksss! strănută comic.

Strănută, își spală nervos botul cu laba, se repezi după o gînganie ieșită de sub hîrtii și îndată mistuindu-se îndărăt.

Sergiu Miclăuș răsfoia un album cu foile albastre, roz, violete, verzui: versuri de Lamartine și Musset, maxime despre amicitie și sentimente, un început de memorial zilnic al elevei de pension din anul 1900. Citi cîteva rînduri: „Astăzi m-am împăcat cu Lisetta. După ora de germană — nici nu ieșise *Fräulein*¹ Weber din clasă. M-am dus la Lisetta și am îmbrățișat-o. Am izbucnit amîndouă în plîns. Ce prostie toată cearta noastră! Toată după-amiaza am stat amîndouă pe banca de sub castan și ne-am mărturisit ce am simțit în aceste trei zile cît ne-am ocolit privirile.” Reflecții asupra lecturilor. Naive și de o gravitate înduioșătoare. Un monolog interior. Impresii dintr-o vacanță de Paști... Sergiu Miclăuș avu sentimentul că săvîrșește o profanare. Prinse la loc încuie- toarea de metal galben și coclit. Se hotărî să adune toate aceste nimicuri pioase, să le închidă într-un dulap ca într-o discretă capelă, atunci cînd vor fi în casa lor: a lui și a Ginei.

Pînă atunci puse la adăpost albumul în sipetul cu haine și fotografii, coborî scara, făcînd loc pisicului să treacă înainte.

Își scutură hainele, părul și palmele în sălița îngustă, cum făcea și altădată ca să șteargă urmele explorărilor neîngăduite; se pregăti să intre în sufragerie cu un suspin, îl aștepta și

¹ Domnișoara (germ.).

aci o întâlnire grea. Cei trei copii cu care a crescut împreună. Acea soră necunoscută a Sandei Dobrotescu, zugrăvită în termeni prea puțin cuviincioși de Ma-tei: „Un fel de madamă, că nu-i pot spune cucoană”...

Înainte de a deschide ușa, ascultă cu urechea atentă.

Se auzea numai clinchenitul surd al lingurițelor. Nici un

glas. Sergiu Miclăuș deduse cu ușurare că nu se aflau înăuntru decât copiii și că întâlnirea se va petrece astfel fără martori. Totuși, își posomorî o figură de circumstanță. Îl indignă această ipocrizie. N-ar fi avut nevoie de dînsa. N-a rămas nepăsător la moartea Sandei Dobrotescu: nu e un ingrat, nici un om cu inima uscată. În amestecul de simțăminte contradictorii cîte l-au frămîntat de la primirea telegramei, a predominat o sinceră și omenească mîhnire, cu deosebire după sfertul de ceas de astă-noapte, cînd s-a aflat în singurătate, față în față cu moarta. De ce atunci preocuparea de a exterioriza într-un anumit chip, convențional și exagerat, o copleșitoare durere? De ce a pierdut omul chiar înaintea morții simplitatea sentimentelor, ce-dînd ispitei de a le cabotiniza? Aceste judecăți scîrbite nu l-au oprit să pășească pragul cu o înfățișare neconso-lată. Tustrei orfanii s-au ridicat ca la un singur semn, s-au consultat din privire, au împins scaunele și au înconjurat masa să-i iasă înainte. Aveau pleoapele roșii și inflamate de plîns; straiiele, negre. Sergiu Miclăuș i-a strîns la piept pe rînd, i-a sărutat pe frunte, le-a dezmiardat în neștire umerii și obrazul, le-a rostit începuturi de cuvinte fără înțeles și fără sfîrșit.

Teofana își dădu în lături de pe ochi o șuviță incoloră de păr, voi să se stăpînească, izbucni în plîns, își ascunse obrazul în palme.

— Fii cuminte, Fana, cuminte... Ce însemnează aceasta? murmură Sergiu, purtînd-o spre scaun, cu brațul încins în jurul mijlocului. Altfel mă superi... adăugă stupid, mirîndu-se singur de nerozia argumentului.

— Așa face de două zile... rosti un glas necunoscut și răgușit la spatele lui Sergiu Miclăuș. Pune și dumneata un cuvînt să isprăvească. Durere, durere, dar trebuie să-și cruce sănătatea... Are paisp'ce pe cincisp'ce ani acuma, mai-mai domnișoară, și uite cum se prezantează...

Sergiu Miclăuș se întoarse, cu mîna pe umărul Teofanei. Recunoscu făptura descrisă de Matei. Într-adevăr, o persoană foarte vulgară, grasă, ochioasă, sprincenată și mustăcioasă, cu rotunjimile revărsate într-un tricou negru spălăcit de lînă. Ceilalți doi copii se răsuciseră și dîșii, cu fața spre mătușa pînă atunci ignorată de familie. Iar din privirea lor, ostilă, stînjenită și umilă, se ghicea că o

socotesc o intrusă care-și luase drepturi dezaprobrate de toți.

Femeia înaintă trecînd dintr-o mînă în cealaltă o verigă imensă de chei. Întinse palma scurtă și grăsună ca o pitușcă:

— Mă recomandez madam Anica Stoian, sora decedatei. Știu că n-ai auzit încă de mine, dar sper că veți auzi mai des pe viitor!

Sergiu Miclăuș șovăi înainte de a apropia buzele de dosul mîinii. Atinse în silă pielea grunțuroasă. Mîna mi-rosea a săpun de Marsilia.

Doamna Anica Stoian rosti:

— Mersi. Nu vă deranjați.

Apoi se așează pe o margine de scaun, cu cheile în poală. Îl cercetă cu privirea încordată, direct, ca pe un obiect neînsuflețit. Rezultatul examinării păru că a satisfăcut-o pe deplin. Spuse fără înconjur:

— Mă mulțumește că nu arăți cum te-au zugrăvit alții. Luasem informațiile mele și mi s-au spus lucruri așa și așa... Văd că m-au înșelat. Eu cîntăresc omul dintr-o singură ochire. Îmi ajunge. Tot ce-am auzit cade de la inima mea, uite-așa!

Ca să arate cum cad de la inima sa cele auzite, madam Anica Stoian ridică între două degete cheile din poală pînă la înălțimea capului și le dădu drumul la loc, în culcuș.

Cei trei copii oftară pe rînd, cu lacrimile în ochi. Se vedea limpede că într-acea clipă, mai mult decît durerea unor orfani de mamă, îi apăsa această prezență în casă. Madam Anica Stoian făcu gura pungă, într-un surîs oțetit, dovedind o foarte precisă intuiție a situației, sale de oaspe nepoftit. Roti ochii asupra copiilor în straie cernite, rînduiți la masă, după înălțime, drepti, cuminți și din nou stăpîni pe sine, cu o rigiditate precoce, așa cum îi crescuse Sanda Dobrotescu.

Îndepărtînd scaunul ca să-și poată lărgi picioarele groase, apelă la arbitrajul noului-venit:

— Spune și dumneata, domnule Sergiule... Una ca asta se face? Ai observat cu ce ochi se uită la mine, mătușa lor, sora mamei lor?... S-ar zice că sînt o străină. Și pentru ce aceasta, mă întreb? Fiindcă am rămas o femeie

nevoiașă, măritată cu un om care-și cîștigă pîinea cîstit, ținînd o mică dugheană și locandă... Sărăcia nu-i rușine, necum sărăcia unei surori, care a tăcut și s-a păstrat la locul ei cînd a văzut că soru-sa se înalță și merge la

mărire. Trebuie să știi și 'mneata și copiii aceștia că Alisandra, dacă a ajuns unde a ajuns, se datorește în parte și nouă, oameni nevoiași și cu puțină știință de carte... Aceasta ca să fim înțeleși de la început și să înlăturăm spusele altora și nedumeririle pe care le văd în jurul meu de când am pășit pragul casei... Nu te uita la mine, Fănuțo, că așa este!...

Teofana, strângind în pumni batista udă cu chenar negru, se sili să pară nepăsătoare:

— Nu mă uit de loc, tanti Annie. Înțeleg foarte bine...

Sora moartei strînse din umerii bine căptușiți cu un strat de grăsime:

— Tanti Annie?... Spune-mi tanti Anica ori mătușa Anica... Nici eu, nici biata maică-ta n-am fost crescute cu farafastîcuri. I-au venit acestea mai târziu. Am fost niște sărmane fete de ușier la un oarecare tribunal.

Privi pe rînd la Teofana și la Sergiu, încruntînd sprin-cenele îmbinate, parcă i-ar fi găsit întrucîtva vinovați și responsabili de această umilă origine. Ochii foarte negri și lucioși căpătau un ușor strabism cînd se fixau încordați într-un singur loc.

Madam Anica Stoian apucă de pe masă sticla de rom, își turnă o jumătate de păhărel, îl dădu pe gît și plescăi din limbă. Sergiu înțelese după aceste zgomotoase manifestări că nu e la primul păhărel. Femeia urmă cu un surîs crud, satisfăcută de oroarea din ochii copiilor:

— Da, da! Nu vă uitați cu scîrbă... E bine să știți că bunicul vostru a fost un ușier de tribunal, din cei care primesc bacșișuri și fumează capete de țigări lepădate de domnii advocați. Meritul Alisandrei a fost cu atît mai mare. Nu-i rușine, e mîndrie! Eu n-am avut dar la carte. Însă m-am măritat de tînără și am făcut o partidă destul de bună pentru puterile noastre... M-am învrednicit s-o ajut

pe Lisandra să meargă mai departe la învățătură, ca o soră mezină ce-mi era. A învățat, a fost silitoare și cuminte, și-a păstrat ambițul, a ajuns la universitate, s-a ridicat sus... Am înțeles că nu-i plăcea să mă bag în sufletul

ei. Nu m-am băgat. Am rămas la sărăcia și prostia noastră. Am stat la o parte, la tejghea, servind fără rușine mușteriii, și m-am bucurat din depărtare de mărirea sa... Aceasta nu m-a putut opri să-mi fac datoria de soră când am știut-o întinsă în sicriu. Am luat trenul și am venit. Văd că nu se află o mînă de femeie să țină frînele casei. Le-am luat eu! Sună cheile pe verigă, simbolul acestor frîne. Le-am luat și bine am făcut... Am pus ordine. Când se află un mort în casă, slugile și străinii atîta așteaptă. Dau vraște prin cămări și dulapuri. Cu mine asta nu merge. Ți le-am spus și dumitale, domnule Sergiule, ca să nu te mire de unde și de ce am răsărit eu într-o casă unde nu-i fi auzit despre mine... Te-am văzut că te urci în pod. Bine! Îi fi avînd și 'mneata lucrurile 'mnitale, fiindcă această casă, după cît am aflat, a fost mai întîi a mamei dumitale. Dar, fără supărare, țin să-ți spun că atunci când s-a dat Matei jos l-am controlat. Slugă veche! Asta nu le împiedică să fie cîteodată și hoți vechi, care înșală încrederea stăpînilor...

— Doamnă, protestă Sergiu Miclăuș, îmi pare rău că ați putut pune măcar o clipă la bănuială credința unui om care de mai bine de douăzeci și cinci de ani...

Madam Anica Stoian sună cheile ca un clopoțel, între-rupînd cu autoritate cuvîntul vorbitorului:

— Mă rog, nu-i chestia de supărare și de părere de rău. Așa-mi văd eu datoriile de soră a moartei. După înmormîntare îmi iau

catrafusele și plec de unde am venit, la
locanda și mușteriii noștri, dacă mi se dă a
înțelege că nu se mai arată nevoie de mine și
dacă nu le place acestor nepoți mutra mea...
Tot fără supărare și fără părere de rău.
Sperez că măcar dumneata m-ai priceput.

Sergiu Miclăuș îngăimă o vagă aprobare. Încă
nu se dezmeticise după această nouă și
neasteptată apariție. Sim-țea copiii jigniți de
brutalitatea femeii sprincenate și ochioase,
care nu avea nimic în înfățișarea ei din
purtarea „decedatei” sale surori. Întrezări mai
lămurit o realitate expiatorie. Sanda
Dobrotescu își durase o existență artificială, o
impusese și celor din juru-i; încă nu intrase în
mormînt, și tot edificul precar se năruia. Ce
urmă putea să lase în sufletul copiilor o
asemenea invazie a unui ele-ment orb,
distrugînd micul și convenționalul lor univers?

Madam Anica Stoian își aminti datoriile de
amfitrionă ad-interim. Se descleștă de pe
scaun, înfigînd veriga cheilor în cingătoare.

— Eu stau și vorbesc, și nu te-am întrebat ce
obiș- nuiești dumneata... Cafea cu lapte?
Ceai?

— Nimic, doamnă. A avut grijă Matei să-mi
aducă dis- de-dimineată cafea neagră.

Madam Anica Stoian clătină cheile:

— Asta-i altceva. Știu, fiindcă a trecut jupînul
Matei pe la vama mea mai întîi, pe aici, pe
la chei. Dar cafeaua-i cafea, și gustarea de
dimineată îi altceva. Trebuie să iei un ceai.
Nu le da exemplu rău nepoților acestora ai mei,
care, precum vezi, numai au linciurit lingurițele
în cești... Uită-te, rogu-te, la dîșii!... Care de
care mai pirpiriu și mai gălbejit. La ce să mai
agonisești bani și să te chinui, nu zău, dacă
te răsplătește Dumnezeu cu niște sfrijituri de
ploduri să-i culce suflarea de vînt? Aș dori să ți-
i pot arăta pe ai mei, domnule Sergiule... Se

adresă celor trei nepoți, cu o nemărginită milă: Pe verișorii voștri să-i vedeți și să luați exemplu de la dînșii! Crescuți fără guvernantă... Cei mari, la meserie. Cei mai mărunți, la tejghea și la bucătărie, cot la cot cu mine... Nu știu ce-i moftul. Făcînd deosebire între nepoții vrednici de milă și între Sergiu, pe care se vedea că altfel îl prețuia, îl luă sub binevoitoarea sa ocrotire: Așadară, așteptați să vă preparez un ceai, domnule Sergiule. Un ceai cu rom mai din plin drege după drum lung și după o noapte pierdută. Aduc și pîine prăjită cu unt; dă-le o lecție, rogu-te.

Cînd a ieșit pe ușă, copiii au strîns instinctiv scaunele în jurul lui Sergiu.

Erau într-adevăr slabi, cartilaginoși, fără sînge în obraz; după chipul și asemănarea Sandei Dobrotescu. Teofana se deșirase, încă mai urîțită în epoca ingrată a pubertății. Lui Dudu îi mai crescuseră încă urechile, depărtate de țeasta capului, transparente și prea mari, ca două torți. Numai Săndel aducea îndepărtat cu figura lui Leon Dobrotescu din necunoscuta fotografie a tinereții. Bubulițele roșii de pe frunte dovedeau însă același sînge comun, strepezit și împutinat de vlagă.

Teofana despături batista udă de lacrimi, o mototoli la loc în jurul degetelor, rosti fără să ridice ochii:

— Nu e așa că nu-i adevărat? Nu se poate să fie adevărat...

— Ce anume, Fana? o întrebă Sergiu cu blîndețe, nete-zindu-i părul moale și rar, cînepiu.

Teofana înălță ochii turburi, pleoapele roșii; toată figura exprimă o implorare dureroasă:

— Spune-ne că nu poate să fie sora lui **maman**, nu e așa, Sergiu?... Te așteptam...

Numai tu poți să ne scapi de această femeie străină... Tati nici nu vrea să iasă din birou... Ne-a lăsat pe mîna ei... **M-lle** Riche, guvernanta cea nouă, s-a închis și dînsa în odaie... I-a luat femeia aceasta cheile, i-a scotocit în lucruri. Nu știu ce se întîmplă cu noi, Sergiule... Ai auzit cum vorbește? Ai văzut cum ne tratează?... Și sărmana **maman**!... Stă singură. Nici nu ne lasă să intrăm la dînsa. Pretinde că nu-i locul copiilor... Ai văzut cum bea rom? Trei pahare a băut în fața noastră... Nu e așa că nu poate să fie adevărat?...

— Ba e foarte adevărat, Gina dragă! Tot ce poate să fie mai adevărat...

Tanti Catriona se opri cu brațul încărcat de liliac alb.

Căuta vasul potrivit cu o concentrare pătrunsă de gravitatea funcțiunii sale pe pământ. De câte ori i se părea că a dat greș în astfel de alegeri nu-și mai găsea loc. Se ridica de la mijlocul mesei, zvîrlind șervetul și înverșunându-se să repare neiertata eroare. O nemulțumeau atunci știrile gazetelor, vremea de afară, competența culinară a Reveicăi. Pînă ce o fericită inspirație îi lua povara de pe inimă. Și îndată totul devenea din nou luminos și încîntător, ferit de vulgara realitate în a cărei robie tiranică trăiește restul umanității.

Își înclină pe spate capul cuprins în capsula străvezie a bonetei de muselină albastră cu tiv de dantelă pală, făcu doi pași îndărăt, pe tocurile exagerat de înalte, mic-șoră privirea printre gene.

Gina știa că e de prisos s-o întrerupă acum și s-o întrebe ce e adevărat, tot ce poate să fie mai adevărat.

Așteptă cu un surîs drăgăstos și admirativ să vadă ce nouă modificare în orînduieli mai poate născoci nesecătuita fantezie a tantii Catriona. Ghemuită pe un taburel de catifea portocalie, în pijamaua de o grațioasă absurditate în colorit și croială, cu brațele împresurate cerc în jurul picioarelor îndoite și cu obrazul culcat pe un genunchi, părea că face și dînsa parte din mobilierul minuscul și fantast al încăperii.

Urmărind cu ochii nehotărîrea tantii Catriona, paria cu ea însăși, copilărește: „Dacă mută vaza de porțelan verde de pe pian pe mesuța cea joasă din mijloc, atunci toate au să se petreacă așa cum doresc eu... Simplu, repede, fără nici o piedică... Înseamnă că Gigi mă iubește îndestul pentru a se mulțumi cu ce-i pot aduce eu”...

Poate Gina trișa puțin cu acest pariu. Căci îndată prinse a privi stăruitor spre mesuța rotundă, ca să-i sugereze tantii Catriona alegerea atît de decisivă pentru viitorul său destin.

Inima începu să-i ticăie zvîcnit cînd o văzu înălțîndu-se în vîrfurile pantofilor și așezînd crenguțele de liliac fără să mute vasul din loc. S-a sfîrșit! Ce naivitate, ce imprudentă, ce provocare vinovată a ursitelor, să-și joace în asemenea puerile rămășaguri un sentiment cu totul mai adînc, poate întreaga ei viață!

Gina simți lacrimi în ochi. Își netezi cu degetul genele lungi și ude. Deodată sări în sus, bătînd din palme, cu o frenezie care-i dezgoli din pijamaua învîltorată un sîn mic, dur și insolent.

Tanti Catriona strămutase florile cu de la sine voință. Le resfiră în vasul verde, cu o precizie mîna de florăreasă pavoazîndu-și vitrina. Trase imperceptibil mesuța în lături, atît cît trebuia ca liliacul alb să lumineze toată încăperea. Gina o cuprinse cu amîndouă brațele de gît, o sărută pe obraji, o tîrî în cîteva pași de dans, șerpuind ca un demon în spațiul îngust. Cînd s-a liniștit, tanti Catriona o privi mirată, zîmbind și trăgîndu-i pudic flamura pijamalei pe sîn.

— Ce e cu tine, Gina? De astăzi-dimineață de două ori ai plîns fără motiv, acum văd că ești dispusă să dansezi un *french-cancan* tot fără motiv... Așa te-i fi purtînd tu la școală?... Le plîng pe sărmanele eleve!...

Gina se bosumflă alintată:

— Pahdon! Opinia fohuhilor didactice a recunoscut unanim că sînt o profesorică ideală. Pot phezenta documente. Copie de pe registrul de inspecții... Acum și aci sînt alt- ceva, tanti Catriona... Mai bine stai alături de mine. Spune-mi: ce este foahte adevărat, tot ce poate să fie mai adevărat?...

Îi făcea loc pe divanul scurt și strîmt, acoperit de șalul turcesc, care odată slujise de fundal pentru un portret celebru al primei-balerine de operă imperială, Catriona Catriowina... Se cuibări între perne și pufuri. Scobi alături alt cuibar, moale și primitor. Tanti Catriona nu se îndură însă să renunțe la tabieturile sale.

— Așteaptă mai întîi să-mi aduc tot tacîmul de cafea. Vom vorbi. Țin chiar să vorbim foarte serios, Gina, Gi-noșca...

— Și eu, și eu! se grăbi să aprobe Gina Alimănescu. Mai avem o ohă. Într-o ohă trebuie să fiu gata... Gata: fard, baie; îmbrăcată și împopoțonată.

Cu toate intențiile de gravă discuție, în care nici ea nu prea avea totală încredere, tanti Catriona izbucni în tril ușor de rîs, ca o cascadă de perle rostogolite într-o cupă de cristal. Rîsul îi dezveli dantura nefiresc de intactă. Dinți albi, mărunți și regulați de copil — alt miracol capricios al naturii.

— Tu, și fardată? Tu, și împopoțonată, Gina? Nici nu ți-ar sta bine! Cunoaștem. În ultimele zece minute ai să le dai toate peste cap, trecîndu-ți roșul pe buze la portiță, din mers...

— ...și după mine, rămînîndu-ți ție de sthîns și de de-reticat o ohă, tanti Catriona. Știu! Recunosc! Ertahē! Grație!... Cu palmele împreunate, Gina parodie șăgalnic gestul deznădăjduit de implorare al sclavelor osîndite la cnut. În chip de dezvinovățire, adăugă: Dah cine m-a crescut oare așa, răsfățată și

dezordonată?... Thebuie să împărțim vina în două...

Tanti Catriona își așezase pe o masă scundă tava de alamă cu tot tacîmul pentru cafea. Rămase cu cutia de chibrituri într-o mînă și cu bețigașul în cealaltă, privind-o mai pătrunzător de cum îi era în fire.

Gina nu putu suporta mustrarea aceasta tăcută.

Vorbi repede, cu obrazul dintr-o dată serios și trist:

— Iartă-mă. De data aceasta te hog cu adevărat: iartă-mă! Am glumit. Știu la ce te gîndești, tanti Catriona. Niciodată nu mi-a dat prin minte să arunc vina pe alt-cineva... Din nefericire phostiile mele au fost numai ale mele. Eu am suferit penthu ele și le-am plătit scump... Prea scump, tanti Catriona...

— Tocmai, copilo. E vorba să nu le mai plătești a doua oară... Și să-ți amintești că n-ai suferit pentru ele numai tu... Nu e o imputare, Gina. Nu știu de ce, mi-am adus deodată aminte că pe divanul acesta unde stai acum ai plîns atîtea zile și nopți, cu ochii în perne... Asemenea zile și nopți nu trebuie să se mai întoarcă. Nici pentru tine, nici pentru mine...

Tanti Catriona aprinse chibritul, dădu foc spiritului și păru absorbită numai de priveliștea flăcării viorii.

Înfășurată în chimonoul de mătase neagră și densă ca pielea, femeia fără vîrstă, mică și zveltă, cu părul alb ascuns în capsula bonetei, cu obrazul neted, cu ochii de acuarelă verde și extraordinar de transparentă, cu dinții nealterați, arăta ca o soră a Ginei, abia ceva mai înaintată în ani. Două copile jucîndu-se de-a oamenii mari în lipsa pă-rinților.

Numai de foarte aproape se deslușea painjenişul fin de cute în jurul pleoapelor, în jurul buzelor, când fosta primă-balerină de operă imperială se întâmpla să rămână imobilă și preocupată ca acum.

De îndată ce începea să vorbească și să rîdă, figura animată nu se mai deosebea de a oricărei femei tinere, de obrazul unei fetișcane ca Gina. Atît doar că pe dînsa n-o atingeau soarele în viața claustrată din casa-i muzeu, pe cînd pielița Ginei, bronzată și mată, părea după o mereu înnoită cură solară.

Gina se mișcă.

Voi să rostească întrebarea care-i ardea buzele. Făcu un gest de neputință. Se strînse scuturată de un fior între pernele calde. Îi pierise curajul, vioiciunea, sclipirea jucăușă din ochii verzi cu luciri aurii.

În neștire își cercetă degetele, unghiile...

Își aduse aminte cît de grăbit și cu ce adorabilă spaimă i-a smuls astă-noapte mîna Sergiu, Gigi, să vadă dacă nu poartă cumva verighetă...

Zîmbetul se estompă foarte îndepărtat, melancolic ca surîsul pierdut al logodnicilor de marinari, sus, pe faleza înaltă a oceanului, cînd nava s-a topit în ceață, mai pare din cînd în cînd o nălucă, un miragiu rău prevestitor, spec-trul unei nave de mult înecate.

Tot ce se arătase Ginei simplu, rapid, firesc, scutit de orice obstacol era acum încărcat de amenințări. Împresurat de umbre, de duhuri dușmane, de avertismente spăimoase ca semnele morții.

Închise ochii ca să cheme într-ajutor imaginea lui Sergiu, senzația brațului tare de sprijin și de apărare, cînd a cu- prins-o la pieptul voinic.

Tanti Catriona înregistra sfîrșeala de pe obrazul Ginei, cearcănul adîncit deodată sub

genele lungi, căderea aceasta de pasăre rănită, cu gîtul moale și frînt.

Regretă cuvintele rostite. Nu-i reușeau ei niciodată discuțiile grave! Se miră că a putut fi atît de lipsită de tact și delicatețe. Își spuse că e o bătrînă uscată, răutăcioasă, cobitoare, o adevărată cumătră aspidă și moralistă din repertoriul clasic. Schimbă privirea, să nu i-o surprindă Gina. Își plimbă ochii îngîndurați la șalurile și la covoarele care tapisau zidurile, la obiectele cunoscute pînă la cel mai neînsemnat amănunt, la crengile de liliac alb cu toată lumina pierdută sub o ploaie de leșie, sub o ninsoare de cenușă.

De pretutindeni se retrăsese intimitatea caldă, siguranța adăpostului încîntător și inexpugnabil ferecat cu șapte ză-voare bîntuirilor dinafară.

Camera era cu puțin, mai largă decît iatacul Ginei. N-avea o destinație precisă. O dată pe lună ținea locul unui salon de primire, cînd venea s-o viziteze în după-amiaza de duminică, singurul cunoscut din București al fostei prime-balerine de operă imperială. Încolo, devenea pe rînd cabinet de lectură, sală de muzică, iarna seră de flori, după cum dispuneau capriciile unei stăpîne cu nestatornicia condamnată să se exercite pe un domeniu limitat la două sute de metri pătrați.

Acum era transformată în provizorie cabină de costumat. Cele două geamantane enorme aduse de Gina se aflau desfăcute lîngă o ușă, împiedicînd trecerea. Scosese ea rochiile, le vînturase în aer, le pipăise cu plăcerea unei vechi și pătimașe cumpărătoare, le încercase în fața oglinzii, le călcase, le atîrnase pe umeri în cuiere. Pregătise la în-demîină toate sculele și dresurile feminine de înfrumusețare, deși știa că vor fi prea puțin folosite de Gina. Chibzuise din vreme ce brățară, ce inele, ce coliere s-ar potrivi la

fiecare rochie, răscolind în scrinul ei secret de juvaeruri. Surpriza o păstra pentru ultima clipă. Cutioarele capitate de pluș așteptau sub un ziar aruncat ca din întâmplare.

Toate acestea i-au dat de lucru, din zori, înainte de a se mișca țipenie pe stradă. Le-a pus la cale într-o delicioasă înfrigurare. Se regăsea. Un an întreg tînjise în lipsa Ginei. Întoarcerea ei o înviase din torpoare. O bucura ca un epocal eveniment în singurătatea deșartă de evenimente, și o bucura mai ales fiindcă Gina îi venise din nou voioasă și vindecată la suflet, reintrată în adevărata ei fire, copilăroasă și zvăpăiată: trîntind uși; uitînd robinete deschise; răsturnînd etajera de cărți în mijlocul covorului ca să caute un signet pe care-l făcuse cadou unei prietene cu un an în urmă.

Așa-i lăsase impresia astă-noapte, înainte de a o trimite cu sila la culcare. Și după ce a rămas cu lumina stinsă, se răsucise îndelungă vreme în pat, durînd planuri cum s-o aducă iarăși lîngă dînsa pentru totdeauna, de vreme ce toate s-au sfîrșit. Nimic n-o mai silea să pribegască în celălalt capăt de țară, printre străini. Locul ei era aci, în fantasmagorica lor locuință, atît de deosebită de a celorlalți oameni grosolani și de o respingătoare idolatrie numai a utilităților practice, urîcioase, nesățioase, triviale.

Iar acum purtarea Ginei o neliniștea. Îi dovedea că se înșelase.

Într-un singur ceas trecuse de la izbucniri de lacrimi la izbucniri de înveselire nervoasă. Rostise cu sfială cîteva enigmatice aluzii la mai enigmatice proiecte, pipăind fără îndoială calea unei mărturisiri. Înfățișarea aceasta, cu gîtul căzut moale în piept, cu obrajii subți și cu ofilirea bruscă de sub ochi, o alarma fiindcă încheia un lanț de simptome prea bine categorisite. Se temea să le pătrundă înțelesul.

Din nou i-o fura lumea cea sălbatică și fără milă a căpcăunilor. Cum de n-a învățat încă mica ei Gină că amîn- două sînt prea fragile pentru a rezista la viața croită pe altă măsură, pentru făpturi necioplite și ciolănoase, cu alte puteri?

Cînd era școlăriță, chiar dînsa singură părea a fi pre- simțit că lumea aceasta nu e a lor.

Se afla aci, în aceeași încăpere, pe același divan, cu un atlas mare deschis pe genunchi.

Un atlas istoric, cu hărți vechi din alte timpuri; caricatu-rile strîmbe și neisprăvite ale hărților din vremile de față. Se oprise arătînd cu degetul o pată albă.

— Tanti Catriona, te hog citește ce scrie colea...

Ea citi cuvintele străine, într-o limbă neînțeleasă pen- tru o fostă dansatoare cu altfel de lecturi:

— „**Hic sunt leones!**”

Strînsese dip umeri, nelămurită:

— Și ce însemnează aceasta, Gina? Ce vrei să spui?... Știi că n-am învățat latinește... Pot să te ajut la lecțiile de nemțește, de franțuzește, de italienește, de engleză... Așa, după ureche cum le cunoaște o ignorantă ca mine, care a învățat viața cutreierînd lumea. Te-aș mai putea ajuta de-ai mai avea nevoie la rusească, la spaniolă... Cît despre latineasca ta, latinească ori chinezească, pentru mine totuna înseamnă...

Gina o lăsase să termine, zîmbind șireată. Își astupase urechiușele cu amîndouă mîinile într-un gest comic. Cînd a sîrșit, rostise cu oarecare vanitate, fiindcă se dovedea măcar pe un tărîm superioară tantii Catriona:

— Ajunge, tanti! Nu-i vohba să mă ajuți. Să-ți spun eu ce înseamnă. **Hic sunt leones:** aci sînt lei.

— Și ce-i cu asta?

Gina își luă un aer savant, imitînd poate vreo profe-soară pedantă de pe catedră:

— Să-ți explic eu... Așa scriau cărturahii cei vechi pe hărțile pămîntului unde încă nu străbătuse picioh de om. Acolo sînt lei. Adică acolo începe primejdia. Uite, citește! Aci: **Hic sunt leones**. Și dincoace... Un sfert din hărți... Și mă gîndeam, tanti Catriona, că așa trăim și noi, în casa noastră. Așa trăiești tu mai ales... Pahcă ți-e frică de lumea cea dinafahă, cum se temeau călătohii cei vechi de atîtea țări din Asia și Africa, ba chiar din Europa, din Husia, unde ai stat atîta vreme. **Hic sunt leones!** Se află lei în Husia? Nu prea cred. [...]

— Ai început să te saturi de casa noastră, Gina? Te plictisești cu mine? Dorești altceva?

— Nu, tanti Catriona. Mi-a venit așa, o phostie.

Dar gîndul lucra mai departe. Gina rămăsese cu atlasul pe genunchi, cu ochii la harta cu pete albe: deșerturi și codri unde se ascund fiarele fioroase.

Abia într-un tîrziu dădu răspunsul așteptat, recunoscînd:

— Și eu cred că ai dreptate, tanti Catriona... E atît de bine în lumea noastră, care nu seamănă de loc cu cealaltă! Ce să căutăm noi dincolo, unde sînt lei?...

Atunci așa îi vorbise Gina ei. Acum fiarele de acolo au mușcat-o, dar tot la ele se întorcea.

Copleșită de întrebări și de temeri, fosta primă-balerină de operă imperială îmbătrînise straniu în cîteva clipe, ca printr-o magie care și-a suspendat efectul. Cutele fine s-au adîncit, bărbia s-a ascuțit, buzele și-au plecat colțurile în jos. Părea o vrăjitoare pitică, distilînd la flacăra viorie un filtru satanic să-i redea tinerețea eternă și cine știe ce alte puteri

împotriva uriașilor de afară. Era, însă, numai o bă-trînică puțintică la trup și ingenuă la suflet, neînvățată cu asemenea griji. Fugise de lumea cruntă a leilor. Se ascunsese la adăpost de necunoscutele primejdii. O urmăreau pînă aci... Și cum nu se afla pregătită pentru primejdii și spaime, ele îi scriau pe obraz, cu unghii de fier, printr-un răutăcios sortilegiu, adevărata sa vîrstă.

Nu-și ierta că a fost o dată ușuratică și că a lipsit de la datorie, lăsînd-o pe Gina să se avînte singură, zbenguind ca un inocent pui de vietate într-o junglă unde în fiecare tufiș pîndește o fiară cu dinți de os și în cel de alături o capcană cu dinți de fier. I s-a întors sîngerată atunci. I-a căzut în brațe. A alintat-o, a legănat-o, i-a adormit durerea și dezgustul, a vegheat la căpățîiul ei zile și nopți; iar fiindcă i s-a părut că depărtarea va desăvîrși ceea ce poate ea încă n-a izbutit pe deplin, a lăsat-o să plece. Credea că a făcut bine. Toate scrisorile Ginei, pînă la cea din urmă, primită acum două zile, exultau de încredere voioasă în ea însăși și în viață, de bucuria că se întoarce măcar pentru puține ceasuri în „casa păpușilor”, cum o numea ea. Ce s-a întîmplat atunci? Ce-a fost cu puțință să se întîmple numai în două zile?

Culegînd spuma aromată a cafelei cu lingurița lungă de argint, se căznea să descifreze din priviri furișate un răspuns pe figura Ginei. Și s-ar fi spus că exista o comunicație misterioasă între cele două chipuri. Pe măsură ce

se alina crisparea din obrazul arămiu, dispăreau, netezindu-se, și cutele de sub boneta albastră cu tiv de dantelă pală. Vrăjitoarea își lepăda masca urîță, străină, minci-noasă: devenea tanti Catriona dintotdeauna.

Gina deschisese ochii. Se uita în gol, surîzîndu-și gîin-durilor.

Mai văzuse fosta primă-balerină acest zîmbet vag, acest extaz de rău augur. În viața sa de peregrină, în atmosfera specială a culiselor și a rampei, unde bărbații urmăresc o pradă mai tenaci decît leii și unde femeile se apără mai viclean și mai crud decît tigroaicele, nu o dată i-a fost dat să asiste la episoadele acestor peripeții cu un singur sfîrșit. Știa ce urmează inevitabil după fiecare fază. Extaz, zîmbet, lacrimi, jurăminte duc la aceeași deșteptare amară. Unul din doi rămîne sfîșiat, dacă nu amîndoi.

Întrebă, cu nevinovăția cea mai desăvîrșită:

— De ce-ai rămas pe gînduri, Gina? Nu te mai re-cunosc...

Gina zîmbi în aburul abia vizibil al cafelei. Toate i se arătau iarăși simple și ferite de amenințări. Înlocui răspunsul cu o întrebare:

— Spune dhept, tanti Catriona... Ai iubit vreodată?

— Mi-am iubit... (cum să vorbesc fără a întrebuița o vorbă prea mare pentru micimea mea?)... mi-am iubit chemarea, arta, Gina dragă... Pentru aceasta am trăit.

— Bine-bine. Știu. Dar altceva te-ntheb... Adevărata iubihe. N-ai iubit tu pe nimeni?

Tanti Catriona recurse la considerații de ordin general:

— De aceasta nu-i apărută nici o femeie.

— Și-ai sufehit?

— N-aș putea spune, Gino. Eu am fost întotdeauna cam egoistă și mărginită. Nu mi-am făcut mari iluzii. N-aveam atîta imaginație pentru așa ceva. Încît n-am avut nici deziluzii. În orice caz, mi-am găsit consolare în arta, în me-seria mea...

Gina depuse ceașca de cafea pe farfurioară și se întinse s-o așeze pe masa scundă. Rămase aproape de tanti Ca-triona, prinzîndu-i o mîină și

dezmierdînd-o, cum se juca alintată cînd era mică de tot și se pregătea să mărturi- sească o pozna dinainte iertată:

— Tanti Catriona, dah eu dacă n-am nimic să mă consoleze? Cum să mă absoarbă acordul participiului și în-thebuițarea lui **și** condițional?... Eu n-aș putea iubi așa... cu jumătățile și cu sfehtul, fiindcă n-am în ce mă refugia.

Spre surpriza Ginei, tanti Catriona nu păru speriată de asemenea declarații:

— Sînt firi și firi, Gina! Pînă la un punct te înțeleg și îți dau dreptate. Eu am fost o privilegiată de soartă.

Gina duse la obraz mîna mică și moale a tantii Catriona, se mîngîie singură cu dosul catifelat al degetelor.

— Am să te hog ceva... murmură fără să ridice privirea și să-i caute în ochi. Dar să nu spui că nu se poate. .

— Bine, Ginoșca. Nu spun că nu se poate.

— După amiază am să mă întohc pentru o oră aci... Aștept pe cineva. Ahe să vină cineva să mă caute... Cineva care mi-e foahte drag. Nu e așa că ai să-l primești în casă?

Tanti Catriona glumi, ca să-și ascundă preocuparea mai puțin frivolă:

— Voi pregăti pîine și sare, Ginoșca. Îi voi ieși înainte cu tava...

— Nu glumi, tanti Catriona! E ceva foahte serios.

— Atunci voi fi și eu foarte serioasă, făgădui tanti Catriona cu resemnare. Deși aceasta nu mă prea prinde...

— Tocmai. Fii așa cum ești tu întotdeauna, te hog, nu prea serioasă, să-l sperii. Și te mai hog ceva... Se prea poate să vină înaintea mea... Îl primești tu, nu? Îl primești și-l reții...

— Îl primesc și-l rețin, Gina... consimți tanti Catriona, făcându-și socoteală că ar fi cel mai potrivit prilej pentru a cerceta un om și a citi în el.

— Așadah, ne-am înțeles... Lasă-mă să te sărut. Am știut eu că întotdeauna ai să fii bună cu mine și înțele-gătoahe...

Tanti Catriona își lăasă obrajii sărutați, și după arșița buzelor, înțelegătoare cum se afla, mai pricepu că acele îmbrățișări focoase nu erau toate pentru dînsa.

O încercă, prefăcîndu-se că și-a amintit un amănunt fără însemnătate:

— Gina, e acum rîndul meu să te rog ceva...

— Orice, tanti Catriona. Dohința ta e ordin pentru mine...

Lunecase pe o pernă moale la picioarele ei, sprijinindu-și bărbia pe genunchii tantii Catriona, privind-o de jos în sus. Tanti Catriona îi cuprinse obrajii în palme și rosti rar, fără să-i scape tresăririle pleoapelor pe măsură ce cuvintele înaintau:

— Anume, voiam să te rog, Gina, să-mi ierți că am făcut o prostie. Poate că ar fi trebuit să te întreb... Mai târziu mi-am dat seama... Am găsit într-un dulap sulul cu desene, cu schițe... Știi care... Și pînza scoasă din ramă... Le-am găsit din întîmplare astă-iarnă... Fără să cuget prea mult, le-am aruncat în foc, așa cum erau... Cred că am procedat bine...

— Da, tanti Catriona... șopti Gina cu tot sîngele golit din obraz, cu glasul sfîrșit. Ai procedat bine... bine... bine...

Închisese ochii. Tanti Catriona îi susținea capul mic în palmele ei mici. Își simțea privirea împîclită de lacrimi. Ce a făcut viața din Gina ei? Ce voia să mai facă, nesățioasa?

Cu pleoapele strînse, Gina nu putea să-și alunge sara-banda priveliștilor care se desprindeau cu o crudă vivaci-tate din ceața

adormită de amintiri, ca să se ceară încă o dată trăite. Atelierul cu peretele de sticlă. Scoarțele vechi. Armele și icoanele. Șevaletul cu pînza neisprăvită... Schițele în cărbune, în sanghină, în tuș, în acuarelă. Chipul ei în zece, în douăzeci de exemplare, răvășit în toate ungherele, prins în piuneze peste alte cartoane și chipuri... Și seara de iarnă cu cea dintîi ninsoare. Trecătorii voioși, întinzînd mîna să primească fulgii, bucurîndu-se copilărește, apostro-fîndu-se sonor într-o prietenoasă fericire generală... Ea — mică, așteptînd lîngă felinar. Tropăind în zăpada proaspătă, să-și dezmoștească picioarele. Oferind genele fulgilor moi. Cum a tresărit cînd s-a apropiat el! Venea exact de unde nu-l aștepta să vină. S-a repezit deschizînd amîndouă mîinile să-l primească, așa cum era întîlnirea lor întotdeauna. El și-a păstrat mîinile în buzunări... Cea a fost? Cum s-a petrecut?... În lanțul imaginilor se rupe un gol... Îl vede numai plecînd, cum i-a întors spatele atunci. Depărtîndu-se și lăsînd-o singură în ninsoare, cu brațele căzute de-a lungul trupului. Se depărta topindu-se în fulgii jucăuși, iar ninsoarea îi astupa urmele pașilor pînă ce n-a mai rămas nimic, nimic, nici o urmă... O fată rezemată de un

stîlp de felinar... Și trecătorii cu glasurile lor sonore, neobișnuite, înviorate de cea dintîi ninsoare a iernii. O fată rezemată de un stîlp de felinar, sub joaca feerică a fulgilor, pătrunsă deodată de tot firul lumii.

Tanti Catriona o ridică ușor:

— E tîrziu, Gina. Mai ai numai douăzeci de minute.

Gina se împleticea. Își trecu mîna pe pleoape, ca și cum ar fi ajuns această atingere materială ca să risipească vedeniile dinăuntru,

pe care nimic nu le putea șterge; le credea câteodată moarte, și din moarte înviau.

Tanti Catriona întrebă cu o mirare exagerată, oprindu-se în fața celor două geamantane enorme:

— De unde ai găsit tu coșciugele acestea, Gino? Sper că nu sînt ale tale...

— Nici nu sînt, tanti. Mi le-a împrumutat directoarea mea, care ahe un metru optzeci... Sînt pe măsura ei, dah mi le-a oferit ca să nu mi șifonez phea mult rochiile...

— Și poșeta tot ea ți-a împrumutat-o? Să nu mi spui asta, că n-am să te cred!

— Poșeta, nu! E a mea... Măhtuhisesc.

— Bagă de seamă, Gino! o amenință tanti Catriona. Observ că de cînd ai plecat ai început să te depărtezi de la pactul nostru. Ce e pasiunea aceasta nouă pentru lucruri gigante?... Nu vezi că nu mai încăpem în casă de ele? Aceasta numești tu geamantan? E coșciug, și nu altceva!... Pot să încerc, ca să-ți dovedesc, dacă nu ești convinsă.

Spunînd, tanti Catriona își înfășură chimonoul în jurul picioarelor, păși în geamantan, îngenunche, se culcă înăun-tru și trase capacul deasupra. Mai era loc și pentru Gina.

— N-am dreptate? Pretinzi și acum că n-am dreptate? întrebă cu un surîs în silă, ieșind din geamantan, cu sentimentul penibil al clovnilor bătrîni cînd se căznesc să facă o glumă de care nu mai rîde nimeni.

Gina zîmbi caritabil. Cînd era copilă mică, mică de tot, cu asemenea ghidușii încerca tanti Catriona să-i abată gîndurile în altă parte după copilăreștile ei mîhniri și plînsete. Atunci izbucnea în rîs printre lacrimi. Dar acum Gina nu mai era aceeași. Iar tanti Catriona jucase rolul de paiată fără nici o convingere. Astfel, amîndouă și-au dat seama că în fermecătoarea lor viață împreună s-a căscat

o lume nouă și dușmană, un deșert amenințător: **Hic sunt leones.**

— Ce bună ești tu... murmură Gina cu remușcare. Și ce inghată sînt eu pe lîngă tine!

Tanti Catriona îi puse ceasul sub ochi:

— Lasă bunătatea mea și ingratitudea ta! Intră deocamdată în baie. Mai ai numai un sfert de oră.

Închise ușa după dînsa cu o energie teribilă.

Îi mai bătu cu pumnul în tăblia de lemn, cum făcea cînd întîrzia la școală:

— Repede! Să aud apa curgînd!

Răspunse gîlgîitul robinetului.

Liniștită, tanti Catriona verifică metodic, încă o dată, rochiile, ciorapii, pantofii, pălăria, cutiile capitonate cu juvaere. Toate erau în ordine. Fără îndoială că în ultima clipă ceva tot avea să-i mai lipsească Ginei. Era și aceasta în ordinea lucrurilor.

Sună. Fără să întoarcă ochii, aplecată deasupra unui sertar, porunci slujnicei cînd o simți la spate, în prag:

— Reveico, un automobil! În cinci minute să fi aici... Și vezi, n-aduce un camion!...

Baba, cu broboada pe ochi, făcu scurt:

— Ha?!

Exclamație și interogație nevinovată, fără intenție comică. Baba Reveica era surdă și întreba de două ori, ca să nu înțeleagă niciodată.

Tanti Catriona scoase nasul din sertar, înaintă amenințător, cu degetul ridicat, subliniind în cadență silabele:

— Un au-to-mo-bil! înțelegi? Automobil! Teuf-teuf- teuf! Gniau-gniau... Fșșșș!

După aceste onomatopeice articulații, imitînd baterea motorului, sunetul claxonului și fișîitul roților înfrîinate, baba Reveica dădu semne că a priceput despre ce este vorba. Tanti Catriona continuă, cu amănuntele suplimentare:

— Automobil pentru domnișoara Gina... Ai priceput? În cinci minute (arătă pe ceas) în cinci minute să fii aci... Ai priceput? Și ascultă! Să nu fie un camion, o ho-do-roa-gă... Automobil frumos...

Duse degetele împreunate la buze, într-o mimică destinată să exprime o foarte expansivă admirație pentru automobilul frumos pe care îl va aduce baba Reveica.

— Înțelegi? Frumos! Frumos ca moșneagul tău când a plecat în lume.

Baba auzi mai lămurit de cum era de așteptat și scoase glas:

— Că nu era moșneag atuncea omu nieu!

— Cu atîta mai mult. Hai! Fuguța, să te văd, mai poți fugi?...

Baba își rodea colțul tulpanului în gingii:

— Mă duc, dară cer învoire după asta.

Tanti Catriona o privi mirată, ridicînd sprincenile în accent circumflex.

— Ce să faci tu cu învoirea?... Aceasta e ceva nou.

Într-adevăr, baba Reveica nu se aventura decît pe o rază de trei sute de metri în jurul casei. Trecuse o singură dată pe Calea Victoriei, când a sosit în București. De atunci pomenea despre strada zgomotoasă și forfotind de lume ca despre un ținut himeric, din altă planetă.

— Ce să faci?! întrebă tanti Catriona din nou. Se înțelege că ai învoire! Dar spune-mi și mie, unde vrei să te duci?

Baba Reveica își molfăi răspunsul:

— Că mă duc și mă întorc... Azi e duminica orbului... dacă mata nu știi. Am eu un orb de miluit... Orbul din colț, de la Grădina Tîncăbeascăi...

Orbul din colț, de la Grădina Tîncăbească, stătea neclintit, cu pălăria pe genunchi și cu ochii albi în soare.

Îmbrăcase un strai curat, negru-verzui, o redingotă foarte veche, dar fără pată și fir de praf, căpătată acum douăzeci de ani la o pomană de mort, pusă la o parte numai pentru zile solemne.

Astăzi era întrucîtva onomastica lui.

Dis-de-dimineată scosese redingota din dulap, o periasese parcelă cu parcelă, pipăindu-i urzeala cu degetele agile și experte, îi încercase nasturii de lemn înveliți în mătase destrămată

pe muchii, își netezise barba cu un pieptene ciung și în mare ținută ieșise la „serviciu”.

Așa spune, vorbindu-și singur și îndemnându-se când i se părea că a întârziat:

— Hai, nu te mai tîndăli, orbul lui Dumnezeu, că **serviciu** n-așteaptă!

Răposatul stăpîn al redingotei negre-verzui, profesor universitar cu mare faimă pe vremuri și cu multe slăbiciuni pă-mîntești, n-a fost niciodată atît de exact la datoria sa ca orbul din colț, de la Grădina Tîncăbeascăi. Astfel, rozeta decora-ției, rămasă la butonieră și păstrată cu sfințenie de succesor, nu se afla întru nimic compromisă. Orbul n-o tîra prin cîr-ciumi, n-o spurca în petreceri desfrînate și senile, ca răposa-tul titular al decretului, n-o călca în picioare în diminețile de deșteptare buimacă dintr-un pat străin, unde alături mai dor-mea încă o femeie necunoscută și goală, cu sîinii revărsați. Cărturarul cu mintea ascuțită și cu prelegeri celebre le săvîrșise toate acestea fiindcă și le ierta cu un cinism elegant socotindu-se deasupra moralei rezervate pentru mulțimea de rînd. Orbul purta insigna roșie cu mai multă demnitate. O reabilitase. Era un orb model, cunoscut și stimat de populația celor trei cartiere cu intersecția la Grădina Tîncăbeascăi.

Lespedia de piatră a grilajului se tocise, se adîncise și se lustruise acolo unde-și sprijinea ciolanele de patruzeci de ani. Lumea se schimbase, orașul, legile, țara, regii; născocirile omeneshi au primenit fața planetei și au adus alte năravuri, cu alte pofte, îndeșulări și suferințe; orbul de la Grădina Tîncăbeascăi a rămas credincios la postul său. Se încorpora-se străzii, grilajului de piatră și fier, mai durabil ca piatra și fierul. Căci împrejmuirea mai suferise oarecare rectificări edilitare, granitul se dezghioca pe alocuri de vînturi și ploi, țăpușele de fier rugineau și arătau capete strîmbate și

rupte de derbedeii ulițelor. El îmbătrânise încet, pe nesimțite, cu o discreție menită să amintească la răspintinea tuturor revoluționărilor noțiunea tonică a eternității.

Trecătorii îi răsplăteau statornicia aceasta cu o reciprocă fidelitate. Nu-l uitau. Nu-l ocoleau. Nu se prefăceau că nu-l văd, ca să gonească grăbit, sub cuvânt că n-au mărunțiș.

Orbul de la Grădina Tîncăbeascăi n-avea nevoie să milogească. Nu întindea mîna și nu se tînguia prelung, cu glas de țîrcovnic și cu versete din **Biblie**.

Aștepta răbdător și tăcut, cu pălăria pe genunchi întoarsă cu gura în sus, cu bățul lustruit de mînă alături și cu ochii albi și calmi, deschiși fără viață, cu o egală imobilitate în fața elementelor și a jalnicelor zvîrcoliri omenești. Îl bătea soarele, ploaia, vîntul, adierea lină de primăvară; părea insensibil la aceste efemere urgii și mizericordii ale naturii. Poate că nici pașii trecătorilor nu-i aștepta apropiindu-se cu tresărirea celorlalți cerșetori. Nu mormăia mulțumiri fățarnic bocitoare cînd banul căzut peste alți bani din pălărie scotea un zîngăt metalic.

Neclintit, privea înainte cu ochii bulboși ai statuilor oarbe.

Uneori se întîmpla să fie chemat a răspunde la îndatoriri de duhovnic. Neveste cu necazuri casnice, babe bisericose cu feciori plecați în lume, mahalagii cu procese, copii în ajun de examene și trecători care au pierdut banii la cărți și se duceau să-i cîștige înapoi, o dată cu leul lepădat în pălărie adăugau un cuvînt:

— Roagă-te și pentru mine, orbul lui Dumnezeu!

Orbul lui Dumnezeu ridica palma încet, într-o calmă bine-cuvîntare întăritoare de suflete.

Trecătorii puteau să-și vadă de drum fără grijă. Se ruga el pentru dînșii. Și se ruga într-adevăr, fără să miște buzele, în neclintirea sa de piatră, deplin încredințat că rugăciunea merge unde trebuie, e auzită și ascultată. Semnul crucii nu-l făcea sub ochii mulțimii. Ajungea să-l facă de două ori pe zi, o dată dimineța și o dată seara, în cămara lui măturată și dereticată ca o chilie de călugăriță. Avea un bordei de veci în mahala, două încăperi închiriate la muncitori mai nevoiași decît dînsul, ogradă cu păsări și trei gutui prăfuiți lîngă zaplaz. Avea bani nefolositori, mulți ieșiți din circulație, strînși într-o față de pernă în fundul lăzii. La „serviciu” nu se înfățișa nici din lăcomie, nici din lipsă. Se îndestula cu puțin și nu punea carne în gură, rachieu ori alte bunătăți la care jinduiesc calicii stîrcind înaintea vitrinelor îmbelșugate. Agoniseala o hotărîse danie la moarte pentru epitropia bisericii din mahalaua lui. Făcuse și hîrtie întru aceasta, scrisă de avocat și întărită cu pecetea legii, păstrată în ladă sub fața de pernă cu bani. Dar de la datorie nimic nu-l putea opri. Pleca în fiecare dimineată cu foarte liniștit și evlavios cuget, pipăind marginea trotuarului cu bățul și pereții cu mîna, pentru a-și îndeplini o misiune de care era mult mai pătruns decît va fi fost de a sa răposatul profesor universitar, stăpînul dintîi al redingotei negre-ver-zui, cu prelegeri celebre într-o vreme, și astăzi cu desăvîrșire uitate.

Iar o misiune îndeplinea fără îndoială.

Dacă el, pentru traiul cel de toate zilele n-ar mai fi avut nevoie de milostivirea trecătorilor, aveau nevoie trecătorii de dînsul, să-l găsească la locul știut, să-i zuruie o monetă în pălărie și să se depărteze cu mulțumirea amăgitoare că au rupt ceva de la trebuințele lor pămîntești pentru izbăvirea sufletului. După ce lăsau banul, toți se simțeau mai ușurați, mai împăcați cu socotelile cerului, mai îndreptățiți la opti-

miste nădejdi. Pasul era mai dezlegat de apăsătoare poveri, ochii, mai buni și înduioșați. Dînd, fiecare se miluia pe sine, nu un orb ce nu se ostenea să ceară, nici să răspundă un gemut bogdaproste. De a lor milă și de a lor bunătate se înduioșau.

Aceasta a priceput-o de multă vreme orbul din colț, de la Grădina Tîncabeascăi. Lipsit de lumina ochilor și crescut din pruncie în pomana lumii, cu vremea a prins să se socotească un fiu mai ocrotit al părintelui ceresc decît mulți dintre cei cu doi ochi, care se vîntură fără ogoire de dimineața pînă-n seară pe dinaintea lui. Lumina soarelui n-o vedea. Cîți însă din cei dăruiți cu vedere se bucurau în deplinătate de această blîndă lumină? După cele ce-i auzeau urechile și cele ce simțea în jur, numărul lor era mic și bucuria lor era scurtă.

Din asemenea pricină și judecată, se lepădase și de singura sa dorință ca de o ultimă drojdie a deșartei iubiri de sine. Îl mîna inima să-și lase scaunul de piatră o singură duminică din cincizeci și două ale anului, să meargă pentru a îngenunchea cu fruntea pe lespedea bisericii cînd preotul citește în sfînta evanghelie a lui Marcu și Ioan minunea orbului tămăduit de Mîntuitorul la Betsaida.

A mers într-o vreme și a ascultat minunea: „Cînd trecea, Isus au văzut un orb din naștere. Ucenicii lui l-au întrebat: «Rabi, cine a păcătuit, omul acesta sau părinții lui, de s-a născut orb?» Isus au răspuns: «N-a păcătuit nici omul acesta, nici părinții lui, ci s-a născut așa ca să se arate în el lucrurile lui Dumnezeu. Cuvine-se să fac pînă este ziuă lucrurile celui de m-au trimis; că vine noaptea, cînd nimeni nu mai poate să lucreze. Cît sînt în lume, eu sînt lumina lumii»... După ce au zis aceste vorbe, au scuipat el pre pă-mînt și au făcut tină din

scurtat. Și au uns apoi ochii orbului cu tina aceasta și au zis lui: «Mergi și te spală în scaldătoara Siloamului, care tâlmăcit înseamnă Trimes». El s-a dus, s-a spălat și s-a întors văzînd”...

A ascultat în genunchi, cu fruntea pe lespede, minunea după ***Evanghelia lui Ioan***, și minunea după ***Evanghelia lui Marcu***: „...Și au pus mîinile pre el și l-au întrebat: «Vezi ceva?» El s-a uitat și a zis: «Văd niște oameni umblînd, dar mi se par ca niște copaci»”...

Iar în întunerecul său veșnic, l-a mîngîiat înțelesul tainic al spuselor: „...Apoi Isus au zis lor: «Venit-am în lumea aceasta pentru o judecată, anume: acei ce nu văd să vadă și cei ce văd să ajungă orbi». Acei farisei care erau lîngă el, cînd au auzit aceste vorbe, i-au zis lui: «Oare și noi sîntem orbi?»... Și le-au răspuns lor Isus: «Dacă ați fi orbi, n-ați

avea păcat; dar vă aud zicînd: Vedem. Tocmai de aceasta păcatul vostru rămîne»”...

S-a întors acasă pipăind drumul cu vîrful bățului de orb, și înaintea lui și pe lîngă dînsid treceau oamenii cei mulți și cu ochi luminați, pe care el nu-i vedea și nu-i va vedea niciodată, măcar într-o ceață, ca pe niște copaci. A rămas ziua întreagă închis în cămară, pe marginea laviței, cu palmele pe genunchi, așa cum stătea la locul de milă, postind și lăsînd cuvintele să-i sune înăuntru cu o mare blîndețe și alinare. A știut dintr-acel ceas că nu e un oropsit al lui Dumnezeu, cum îl socoteau muritorii dăruiți cu vederea, ci un ales întru o anumită orînduială a lumii peste puterile lui de a cugeta.

Dar a doua zi, trecătorii, aflîndu-l din nou la locul de obște, pe scaunul de piatră, l-au întrebat cu dojană:

— De ce-ai lipsit ieri?... Nu trebuia. Te-am căutat... Înadins ne-am abătut din drum și nu te-am găsit...

S-a întîmplat aceasta un an, și al doilea, pe urmă orbul lui Dumnezeu a înțeles că n-are drept să fure oamenilor cu vederea întreagă o mulțumire de care aveau trebuință în duminica lui, a orbului, mai vîrtos decît în celelalte zile. S-a lepădat de sine și de balsamul minunii ascultate din sfînta evanghelie, venind să răspundă datoriei la locul unde-l cău-tau cu deosebire în asemenea sărbătoare de primăvară și de lumină milostivii credincioși ai Mîntuitorului din trei cartie-re. Pentru dînșii primenise cămașa și straiul curat, cunoscînd că mila se scîrbește de calicii zdrențăroși și urîți care supără ochii și-i înspăimîntă.

Pălăria se îngreua pe genunchi de grindina monetelor.

Orbul privea liniștit cu ochii albi în soare.

O școlăriță cu uniformă neagră de lustrin, șchiopătînd din pricina pantofilor noi și strîmți, rămase mai în urmă dintr-o ceată de trei prietene și zvîrli banul pe furiș. Metalul sună. Prietenele au întors capetele, pufnind de rîs:

— Ai și început turneul cerșetorilor, Sofico? Stai, că mai ai pînă la sfîrșitul anului...

Școlărița se rușină. Se prefăcu a înnoda șiretul pantofilor. Căci este o vreme și o vîrstă cînd a milostivi un calic înseamnă o umilitoare slăbiciune. După școlăriță poposi un rîndaș, desfăcînd colțul batistei cu dinții. Pe urmă o babă îndoită de șale, în polcă încrețită de dimie călugărească și cu broboada trasă pe ochi.

Matei se opri, așteptînd-o să sfîrșească. Baba mai avea și ceva de spus. I se vedea numai un colț din bărbia uscată, răsucită în sus, o jumătate știrbă de gură, un plisc ascuțit. Era surdă, după cum punea mîna la ureche, întrebînd:

— Ha?

Întrebare de prisos. Orbul nu cuvîntase și nu cuvînta. Ridica palma în sus, semn mut că a înțeles și că atît îi ajunge. Se va ruga diseară.

Matei se întoarce cu spatele, privind spre capătul străzii. Se depărta cîtiva pași. Nu voia să asculte păsurile babei ce-lei surde, cum nu i-ar fi plăcut să le afle nici alții pe ale sale. Trase din chiostecul țigării și scui pă improșcat printre dinți. În palmă ținea cele două monete calde și asudate. Polul său și suta de lei pentru pomana lui Sergiu, feciorul întîilor săi stăpîni.

Cînd baba plecă, astupîndu-și gura foanfă cu tulpanul, Matei zvîrli capătul de țigară și îi luă locul.

Se mai uită după bătrîna. Mergea mărunț, cu spatele gîr-bovit în polca încrețită de dimie. De două ori încercase să traverseze strada și de două ori dăduse îndărăt, înfricoșată, fiindcă se arată departe un automobil o dată, altă dată un tramvai.

„Asta-i o babă proastă de la țară!” gîndi Matei și se întoarce să-și plătească obolul. Simți datoria să atragă luarea-aminte orbului asupra monetei de o sută de lei, încercînd să i-o pună în mînă. Orbul ridică palma apărîndu-se. Apoi privi cu ochii lui deșerți peste capul lui Matei, departe, sus, în soare. O sută de lei sau un leu, totuna, merg laolaltă! Matei dădu drumul argintului în pălărie, peste movilița de alte monete albe și galbene, coclite, cu un soi de părere de rău că pomana nu e prețuită în chip deosebit. Sprijinit cu o mînă de grilaj, își destăinui cele două rugăciuni, care pentru a ajunge la Atoatefăcătorul, aveau nevoie de întărirea unui orb în ziua de Duminecă a orbului.

Orbul asculta neclintit.

Auzea? Nu?

Nu străbătea nimic pe chipul fără tresărire, în bulbii morți și goi. Minunarea nu răspundea în afară. Se aduna înăuntru.

Ce lume ciudată mai este și aceasta a oamenilor cu ochi luminați! Adineaori o femeie bătrână cerea rugăciune pentru aflarea unui bărbat pribegit fără urme. Acum un bătrîn, după

glas, cerea rugăciune pentru aflarea unei femei plecate fără să lase știre. La ce le mai folosește atunci minunea lui minii? „Apoi Isus au zis lor: «Eu am venit pe lumea aceasta pentru o judecată, anume: Cei ce nu văd să vadă, și cei ce văd să ajungă orbi».”

Orbul lui Dumnezeu ridică palma. Atît îi ajungea. Știa cum trebuie să sune rugăciunea de diseară în chilia lui. Îl aștepta o noapte lungă de închinări. Păstra răbojul fiecăruia, iar pînă la asfințit aveau să se mai adune alte ciudate dureri și nădejdi de tămăduiri ale celor din lumea cu ochi de văzut.

Matei se ușură mai apoi de cealaltă rugăciune, pentru feciorul foștilor stăpîni. Acela nu cerea nimic. Cerea Matei în numele său luminare și ajutor de sus într-o apropiată întemeiere de casă nouă. Orbul lui Dumnezeu numără în gînd: „Asta-i a treia rugare de casă nouă pe ziua de azi”. Și luă aminte că la toate au venit alții să-i spună cuvînt: bătrînii, mamele și uncheșii, pentru tineri. Tinerii aveau altceva de făcut într-o asemenea dimineață cu soare și liliac înflorit.

— Suta... Argintul e de la el, pentru el... lămuri Matei, dintr-o onestă dorință să înlătore o greșită înțelegere și în teama ca nu cumva orbul lui Dumnezeu să încurce socoteala rugăciunilor.

Orbul rămase de piatră, pe scaunul lui de piatră.

Matei băgă de seamă cum adierea ușoară de vînt îi clătina firele albe și subțiri din pletele capului, firele moi din barba pieptănată pe piept. Iar adierea aceasta molcom învălurată în

soarele dulce al primăverii îi aminti tremurul ierbii și al lanurilor, când le înfioară vîntul, colo, undeva, departe, în cîm-purile de unde a plecat cu treizeci de ani în urmă și nu s-a mai întors.

Purtă ochii de-a lungul străzii, cu vînat caldarîm, șine de tramvai, ziduri de piatră și grilajuri de fier.

Răsuflă greu și porni grăbit spre casă, călcînd crăcănăt în vîrfurile tălpilor, ca pe jăratice, împingîndu-și cu degetele mîne-cile prea lungi.

Doi trecători au încetinit pasul în dreptul orbului. Unul, ca să aprindă pipa, celălalt, să depună în pălărie un mă- runțiș.

— Nu te-am știut filantrop, Grigori! vorbi cel cu pipa, suflînd în chibrit și aruncîndu-l stins în pălăria orbului.

— Nici eu nu mi-am închipuit că ești în stare să faci ceea ce ai făcut acum! Tu, Ioachim Grult, donatorul, ctitorul Fundației Grult, să batjocorești mizeria unui orb sărman!

Cel care se numea Ioachim Grult mîrîi articulații neînțelese printre dinți, fără să scoată pipa din gură.

Păși pînă la orb. Culese chibritul din pălărie și îl zvîrli jos. Răscoli cu degetul în pumnul de monete. Mîrîi a mirare când descoperi argintul. Îl luă în mînă și îi căută zimții. Îl sună pe zid. Păru încă mai mirat:

— E extraordinar! spuse de astă dată mai inteligibil, scoțîndu-și pipa din gură. E extraordinar, Grigori! Unul care a dat de pomană o sută de lei, și suta nu e falsă! Aceasta însemnează că speța imbecililor nu s-a stins de pe lume.

— Te-ar fi bucurat să descoperi încă o ticăloșie stupidă și inutilă? întrebă Grigori. Pe cine ar fi înșelat cel care dădea de pomană o sută de lei falsă? Cine l-ar fi silit să dea de pomană? Și dacă nu-l silea nimeni, de ce să-și

încarce sufletul cu o înșelăciune, cu o farsă de prost-gust?

Ioachim Grult îl privi de sus în jos, printre pleoape, cu buzele răsfrînte la colțuri de scîrbă.

Mormăi, mușcînd iarăși din osul pipei:

— Treci la loc. Spui prostii...

Era un om deșirat, slab din cale-afară, scofîlcit și verzui la obraz, cu amestec de fire albe și negre în barba nerasă de cîteva zile. Ochii mici și cenușii, adînciți sub pleoapele coborîte anormal, ca la unele păsări carnivore și la unele reptile cînd dormitează, luceau de-o vivacitate neliniștitoare, con-trastînd cu oboseala trăsăturilor și cu mișcările lenevoase ale trupului. Toată viața și tot caracterul figurii se aflau concentrate în acești ochi, apropiați de rădăcina nasului osos, iscoditori și ironici, răutăcioși și acizi, în ciuda obloanelor pe jumătate închise...

Pentru a filtra privirea prin linia îngustă, Ioachim Grult își înclina capul pe ceafă, ca turiștii în contemplarea monumentelor istorice. Schima buzelor era însă a unui turist blazat.

— Spui prostii, reluă firul vorbei, fiindcă tocmai acesta e elementul de bază, permanent, al stupidității omenești. În 99 cazuri la sută, omul săvîrșește ticăloșia, și fără folos, și fără să-l fi silit cineva. Fără nici o justificare. Ticăloșia pură.

— Te exprimi în cimilituri. Mărturisesc că nu pricep... rosti tovarășul lui Ioachim Grult.

Rotund, bine hrănit și rumen la față, bărbierit proaspăt și cu o urmă de pudră roz la gene și nări, dovedea în surîsul satisfăcut că nu-l îndurerează această incapacitate de a pricepe.

Ioachim Grult îi ridică bărbia grăsună cu coada pipei și îl privi în ochi:

— Vorbesc, bineînțeles, ca un om ieșit numai de un an dintr-o casă de sănătate... Aceasta poate să-ți fie o explicație. Mai vorbesc ca unul

care a fost internat în casa de sănătate grație binevoitoarei și dezinteresatei intervenții a familiei... Adică a celor pe care nu-i silea nimeni să facă o ticăloșie și nici n-au tras vreun folos, precum s-a dovedit. Aceasta poate să-ți fie a doua explicație. Acum gîndește puțin și ai să înțelegi. Pentru atît nu-ți trebuie nici creierul lui Kant, nici al lui Einstein. Ți-ajunge miezul tău de nucă.

Grigori primi ofensatoarea comparație a creierului său cu miezul de nucă în aceeași imperturbabilă seninătate.

Își șterse bărbia cu batista parfumată și zîmbi fericit. Zîmbea fericit fiindcă dimineața de mai era frumoasă și caldă; după cum tot atît de fericit ar fi acceptat-o dacă ar fi fost ploioasă și rece. Îi stătea în norocita sa fire să găsească încîntător tot ce vede, aude și se întîmplă. Priete-nul fusese internat cu sila într-o casă de sănătate. Pe dînsul nu-l amenința așa ceva. Un motiv să se simtă fericit. Ioa-chim Gult ieșise de acolo. Un motiv să se simtă fericit că povestea s-a sfîrșit așa. Cît despre cele ce le spune el și le face, nu-l puteau surprinde neplăcut, nici jigni. Erau fapte și vorbe de om care s-a întors dintr-o casă de sănătate.

Cel mult pot fi amuzante, supărătoare în nici un caz. Cu beatitudine, aștepta, deci, să vadă ce va urma.

Ioachim Gult puse suta de lei în buzunarul vestei. Mai căută în pălărie monetă mărunță pînă la patruzeci de lei. Orbul nu dădea semne de neliniște ori de întrebare, în încremenirea lui încorporată pietrei, cu palmele pe genunchi, cu ochii albi privind fără să vadă.

— Ești un orb de ispravă! recunoscui Ioachim Gult.

N-ai mișcat mîna să-ți aperi comoara, nu te-ai temut că pot să plec și să te las în pagubă... Aceasta-mi dovedește că ești mai înțelept și că vezi mai bine decît acest prieten al meu, care a holbat ochii și n-a

priceput nimic, deși ține conferințe psihologice pentru un auditoriu mai timpit decît el. Ca să-ți lămuresc socoteala, află că ți-am luat o

sută patruzeci de lei. Adică exact strictul meu necesar pe ziua de azi: dejunul și tutunul pentru pipă. Masa de seară are alt cîntec. Nu te interesează. Și astfel stînd lucrurile, primește în schimb hîrtia aceasta de lei cinci sute...

Scoase din celălalt buzunar al vestei o bancnotă, o mototoli ghemotoc, lăsînd-o să cadă ca o bilă în pălărie.

Pe chipul orbului nu tresări un singur trăs.

— Constat că ești de o indiferență scandaloasă pentru un cerșetor! observă Ioachim Grult. Aceasta, amice, poate să fie un bun, poate să fie și un rău... Depinde de interpretare. În orice caz, diferența de trei sute șazeci de lei primește-o cu inimă bună de la mine; îmi faci un serviciu. Dar nu pentru mine să te rogi. N-am nevoie. Ci pentru acest prieten al meu. Pune cuvînt acolo unde ai trecere, dacă ai într-adevăr, ca să nu-l mai înșele nevasta... Nu pînă la moarte. Aceasta ar fi prea mult. Măcar trei săptămîni... Și de-i prea mult și atîta, măcar trei zile. Nu uita! Îl cheamă Grigori Costacopol pe nume, iar pe dumneaei, coana Semiramis; nume păgîn și predestinat păcatului lumesc... Roagă-te, iar după rezultat voi cunoaște dacă ești într-adevăr orbul lui Dumnezeu, cum îți spune lumea pe aci, ori numai un infam impostor.

Ioachim Grult își apucă prietenul de braț, pufăind cu nepăsare din pipă. Ocoliră doi indivizi cu șepcile trase pe ochi: unul rezemat de un stîlp de tramvai, celălalt, de zid. Amîn-doi priveau spre orb cu mîinile în buzunări, mozolind în buze capete stinse de țigări.

— Ce-ți veni, frate?! Întrebă Grigori Costacopol după ce-au urcat iarăși trotuarul îngust.

— Să-i dau trei sute șazeci de lei?... Nimic mai ușor de înțeles, onorabile psiholog. Mi-am reținut strictul necesar. M-am dezbatut de ceea ce însemna un prinos inutil și periculos; îndemnul viciilor, ispitelor și nefericirilor... În mic, am făcut astăzi exact ce-am făcut pe altă măsură acum cinci ani, înainte de a intra la balamuc...

— Nu aceasta te întreb, protestă Grigori. Cu banul tău faci ce vrei, cum ai mai făcut. Ce-ți veni însă să vorbești așa despre Semiramis?... Toate au o limită, dragă Ioachime...

— De perfect acord. Toate au o limită!... Aceasta s-ar cuveni să i-o spui însă scumpei tale Semiramis. A început să se întrecă binișor cu gluma. Ai devenit fabula târgului.

— Cum? Adică tu crezi că... rosti Grigori Costacopol, re-trăgându-și mâna de sub brațul prietenului, roșu la față, dar continuând să surîdă imbecil.

— Eu cred? Numai eu? Crede și știe toată lumea. Și dacă prietenii cu mintea întreagă nu găsesc că se cade să-ți turbu-re timpita ta beatitudine, o fac eu aceasta, cu dreptul nebunului. Măcar de atât privilegiu mă bucur. Pot spune în fața omului cele ce alții șoptesc numai la spate, cu o ipocrită compătimire în aparență, de fapt, cu scîrboasă voluptate de mahalagii... Voi mai servi asemenea adevăruri cuiva, poate chiar cîtorva, în astă-seară... M-au vrut nebun? Vor auzi vor-be de nebun!...

— Dar eu nu spun de fel că ai fost ori că ești nebun, dragă Ioachime!

Grigori Costacopol îi apucase el brațul, iar în glas pusese o rugămintă și un reproș pe care

prietenul le înțelese foarte bine. Ioachim Grult se opri, își scoase pipa din gură, se întoarse pe jumătate și îl privi cu milă ironică, dându-și capul pe ceafă.

— Ha-ha! Ce lașă și păcătoasă e firea omenească, dragul meu psiholog! Nu m-ai crezut nebun și nu sînt nebun. Deci vrei să-ți vorbesc ca toată lumea. Să te cruț de adevărurile neplăcute. Poftim! Află că toate cele spuse de mine au fost o glumă idioată. Nimic nu e adevărat. Dacă ar fi adevărat, cum aș fi avut curajul și cruzimea să ți le rostesc în față? Ce fel de prieten aș fi? Cum mi-ai mai întinde mîna? Acum ești mulțumit?

— Nu așa, Ioachime, cu vorbe în doi peri... Cu aceasta n-ai rezolvat nimic.

— Nici nu vreau să rezolv ceva!... declară Ioachim Grult, înfigîndu-și pipa între dinți. Lasă prostiile! Uită-le! Bucură-te de această superbă zi de mai, căci ești din fericita speță a celor săraci cu duhul și cu drept la bucuriile săraci-lor cu duhul... Privește cerul. E tot așa de albastru și pur ca al Italiei.

Grigori Costacopol privi cerul. Își aminti Italia voiajului de nuntă, cerul Florenței. Nu poate să fie adevărat! Sigur că nu e adevărat! Sînt numai născocirile unui om care, chiar dacă a fost vreodată cu mintea teafără, și-a smintit-o definitiv în casa de sănătate. Și, revenind la fireasca sa beatitudine, încuviință:

— E într-adevăr un cer extraordinar, Ioachime! În onoarea lui ar merita s-o iau după amiază pe Semiramis undeva, la cîmp, la munte, spre Valea Prahovei... Cu neputință, însă. Trebuie s-o trimit singură. Iar eu, ca un imbecil — cum bine ai spus — să rămîn aci și să citesc un discurs de înmormîntare.

— Nu e nimic, îl consolă prietenul. Mîine ai să-ți recitești discursul în ziar, probabil însoțit de o fotografie luată la fața locului, și te vei

simți foarte fericit. Te asigur. Pe cu-vîntul meu de nebun!

Ioachim Gult mîrîi un hohot printre dinții încleștați în pipă, prinzîndu-i brațul.

Prinzându-i brațul, Odetă Cristodoreanu își apropiase prietena de fereastră. Îi cercetă ochii în lumina vie a zilei. Bănuiala ei se adevărea.

— Gina, tu ai plîns astăzi.

Gina recunoscă:

— Am plîns. De ce să te mint?... Fii fătă grija însă... Într-un ceas n-are să se mai cunoască nimic... Nu vei avea o domnișoară de onoare uhită și plînsă... Știi cît de repede mă refac eu...

— De data aceasta nu prea pare... își exprimă îndoiala cu placiditate Odetă Cristodoreanu, abandonînd-o și veri-ficîndu-și conținutul poșetei: tubul de roșu, pudra comprimată, fardul pentru pomeți.

— Ai să vezi tu! îi făgădui Gina cu hotărîre, ca și cum această schimbare depindea numai de voința sa.

Cu ușurință de veveriță, săltă pe pervazul ferestrei. Se așază cu fața spre interiorul camerei, balansînd picioarele în pantofii miniatură. Așa își făcea singură umbră, întoarsă cu spatele la soare. Urmele de plîns nu se mai deslușeau sub borul pălărioarei zvîrlite pe un ochi cu o savantă zvăpăiere, cum cerea moda timpului. La aceste urme se adăugaseră pe obrazul îngust și arămiu alte semne proaspete, mai anevoie de ascuns și foarte ușor de tălmăcit pentru o privire mai subtilă decît a Odetei.

O surprindea un sentiment bizar.

Nu-și mai regăsise prietena.

A crezut mai întîi că această impresie de stinghereală e firească după o despărțire îndelungată și că are mai ales

o pricină fizică. Odetă se mai împlinise la piept, la brațe și la coapse. Se rotunjise la trup și se bucălase la obraz. Încă puțin, și amenința

să treacă în categoria *poids lourd*. Pentru o fostă candidată la ftizie, cum o avertizau medicii în primii ani de facultate, însemna, fără îndoială, o pre-facere îmbucurătoare. Atunci se hrănea cu droguri, pilule și extrase de glande, fără efect. Acum izbutise natura acolo unde au dat greș doctorii și medicamentele.

Schimbarea era însă mai adâncă și altfel neprevăzută.

În locul camaradei nebunatice, gata la năzbîtii și la chi-cote de rîs în unghere, aflase o Odetă necunoscută, flegmatică, gravă, cu precepte de burgheză prematură pe buze, cu un surîs compătimator de renegată pentru încîn-tătoarea lor viață de școlărițe și studente. O simțise deodată opacă la amintiri. Parcă le despărțea o membrană subțire, dar rece și rezistentă, împiedicîndu-le comunicarea fluidă a gîndului din vremea cînd nici n-avea una nevoie să ducă o vorbă la capăt ca s-o înțeleagă cealaltă.

Într-o jumătate de oră îi vorbise cu o satisfacție lăbărtată în amănunte numai despre cadourile de nuntă, stăruind asupra evaluării lor în bani; despre leafa și perspectivele de înaintare ale lui Barbu; despre personajele simandicoase care s-au anunțat că vor răspunde la invitație; despre un oarecare serviciu de 24 persoane, care a fost comandat pentru o întreținută a unui faimos bancher și pe care Nae Cristodoreanu, cu multă stăruință și diplomație, l-a smuls negustorului. O mai preocupa chestia unui automobil plă-tibil în rate și un șofer încăpățînat la tocmeală pentru o diferență de cinci sute de lei. Nu-și ascundea vanitoasa mulțumire că Nae Cristodoreanu, director general de minister, om cu vază și cu întinse cunoștințe în breasla funcționărească a capitalei, mobilizase în mod cu totul excepțional primarul de culoare și slujbașii mai

mărunți de la starea civilă, într-o zi de duminică, scutind nuntașii de promiscuitatea plebei din celelalte zile. Odetă cea adevărată, prietena și confidenta ei, altfel era și altceva iar fi povestit într-un ceas ca acesta.

— Și, mă rog, pentru ce ai plîns, dacă nu sînt indis- cretă? întrebă Odetă Cristodoreanu, trecînd în fața oglinzii și aranjîndu-și pentru a treia oară zulfii blonzi sub pălăria de pai albastru-închis, asortată cu rochia și mantoul.

Gina strînse a neștire din umerii mici. Era de prisos să-i spună adevărul acestei Odetă, străine de ea.

— Nu știu precis de ce am plîns. Phostii...

Prietena o privi prin oglindă. Rosti cu aerul de superioritate al unei persoane practice și serioase, care se știe în drept să propovăduiască și altora aceleași virtuți:

— Cred, dragă Gino, că a trecut vremea prostiilor. Viața nu le admite și noi le ispășim în modul cel mai dezagreabil.

— Da, Odetă. Ai dheptate! suspină Gina.

Prietena continuă s-o iscodească prin oglindă cu pri- virea:

— Și ce este cu acest domn, pe care spui că l- ai invitat din proprie inițiativă?... El e prostia?

Gina sări jos de pe pervazul ferestrei, merse pînă la Odetă și îi puse mîinile pe umeri, înălțîndu-se în tocuri.

— Te hog, Odeto, te hog mult, mult de tot... Nu vorbi așa! Pentru prietenia noastră, nu vorbi așa...

Odetă Cristodoreanu îi desprinse mîinile încet de pe umeri și îi înfășură brațul după gît, strîngînd-o lîngă ea, ca pe un copil mic și prostuț, cu o pornire de dragoste care mai supraviețuia totuși din lunga lor camaraderie de școală, copilărie, adolescență.

Un timp a fost tăcere. Le apropia mai mult această ali- pire a trupurilor prin stofa încălzită

de sîngele lor decît cuvintele ce nu mai sunau în același grai, din aceeași lume. Se auzeau uși trîntite. Glasuri. Pași apropiindu-se și depărtîndu-se în antret. Toată larma unei case cu numeroși copii, într-o zi de nuntă cu mare alai. Afară, în curtea pavată, zbîrniiau automobilele, îngrămădindu-se să-și ca-pete loc.

— Așadar, e ceva serios? O *phostie* sehioasă? întrebă Odeta, parodiind vorba prietenei.

— Altădată m-ai fi înțeles, făhă să mai întrebi, Odeta...

— Atunci ce te mai oprește să nu faci și tu ca mine? Ia exemplu și invită-mă cît mai curînd să-ți întorc vizita. Vorbesc cu Barbu și îl conving să-ți fim noi nuni.

Gina Alimănescu discernă o supărătoare vulgaritate în această grabă și siguranță cu care prietena simplifica povestea ei mult mai gingașă. Mutînd dintr-un loc în altul nimicurile de toaletă de pe mesuța oglinzii, murmură:

— Nu e atît de simplu, Odeta. Încă nu e vohba de aceasta. De-abia ne-am cunoscut.

— Atunci nu e ceva serios! trase concluzia cu dezapro-bare Odeta.

— Eu cred că da, Odeta.

— Dacă așa crezi și așa este cum crezi tu, revii tot la cele ce ți-am spus, Gină mică și fără de minte. Ai nevoie de puțină energie și tenacitate... Să-ți servească exemplul meu... Ce-ți imaginezi că-mi propunea domnul Barbu acum trei luni? Să mai prelungim logodna un an, pentru nu știu ce studii de perfecționare în străinătate. A! Nu... Mersi! Ne-a ajuns cvasi logodna noastră, care durează de doi ani... I-au ajuns și lui studiile în străinătate, cînd eu am stat aci să-l aștept, refuzînd alte partide, și dumnealui s-a distrat cu berlinezele și charlottenburghezele sale... Ori, ori! El mă iubește, eu îl iubesc. Putem trăi fără

studiile de specializare. Leafa lui și cu venitul meu ne ajung prea destul cu o do- zată chibzuială. Nu țin să inventeze nimic, cum pretinde el, nici să ambiționeze la cine știe ce carieră excepțională... Încet și sigur. Trăim pe pământ. I le-am spus neted, cum ți le spun. Neted și cu efect imediat!... În trei zile am fixat data. Și dacă am pus-o atât de departe, am făcut-o de comun acord, numai ca să-și aranjeze mutarea de la Mo- reni la Ploiești. Aci a pus în mișcare și tata sfinții noștri de la Ierusalim. Ca să se convingă domnul Barbu al meu că pe lângă zestre mai aducem și alt capital însemnat pen- tru o carieră... **Phostia** ta ce învîrte în viață, ce meserie are?

— Magistrat... răspunse cu repulsie Gina la acest interogator. Ce impohtanță are?

— Are foarte mare, copila mea. E bună și magistratura. Cu puțină bunăvoință și protecție, poate scăpa de la provincie, să vină la centru. Căci îmi imaginez că în provincie v-ați cunoscut, la Oradea ta... Aș avea chiar drept să mă supăr pe tine, Gino, că nu mi-ai scris nimic... Cum ai putut să-mi ascunzi aceasta?

Gina plecă genele în jos, prefăcîndu-se foarte spășită de această vinovată tăinuire. Odetei de altădată, de anul tre- cut, i-ar fi mărturisit totul. Cum l-a cunoscut pe Gigi abia astă-noapte în gară; cum le-au fost destul două ceasuri,

mai puțin chiar, ca să știe că se iubesc. Cum n-ar mai fi în stare să spună altceva nimic despre dînsul, despre fa- milia lui, despre cele ce l-au adus în București și despre pricina celor doi ani de exil, pomeniți de Gigi astă-noapte. I le-ar fi istorisit toate cu de-amănuntul, stînd mîna în mîna, ca în anii lor cei buni,

înțelegându-se fără să existe între dînsele nici o stînjenire.

Acestei Odete necunoscute însă, mărginită la preocupări terestre — leafă, carieră, venit, mutări, protecție — nu-i mai putea confesa adevărul. Nu l-ar mai fi înțeles.

— Încît încă o dată îți repet, Gino! rosti sentențios Odeta Cristodoreanu. Energie și tenacitate... Calcă pe urma mea.

Gina cuprinse mîna grăsulie și albă a Odetei, răsucindu-i verigheta de pe deget.

Îi aminti într-o oftare abia șoptită:

— Tu uiți ceva, Odeta!...

— Adică?... Mă știam cu o memorie excepțională în școală.

— Uiți că între tine și mine este o deosebihe. Din ne-fehicire pentru mine, o foarte mare deosebire... Eu am mai iubit... Mai bine spus: am mai crezut că iubesc... Pe cînd tu l-ai iubit numai pe Bahbu al tău.

Odeta Cristodoreanu strînse din umeri, așezîndu-și a pa- tra oară zuluful oxigenați sub pălărie, trecîndu-și încă o dată puful de pudră pe obraz. Îi vorbi prin oglindă:

— Ei și? Ai crezut că iubești. Te-ai înșelat... S-a înșelat și el. V-ați înșelat amîndoi. Povestea cea mai banală! N-ai să te călugărești pentru asta... A trecut vremea cînd dezamăgitele din dragoste luau drumul mînăstirii.

O clipă se gîndi să-i spună Ginei că va fi și *el* diseară. Omul pe care Gina a crezut că-l iubește și pe care Gina l-a iubit, oricît ar încerca să nege acum cu sofismele ei naive. E un prieten al familiei, o rudă întrucîtva, deși foarte îndepărtată. Și e în orice caz un personaj prea cunoscut și prețuit în lumea capitalei, o tînără glorie care sună prea frumos într-o cronică mondenă de mariaj spre a fi înlăturat de pe lista invitaților ca un individ oarecare numai fiindcă a avut o aventură neplăcută pentru

Gina. Cumințenia o povățui să lase întâmplării grija de a descurca această întâlnire. Își aminti vorba slujnicei de la țară, Lența-

Toanta: „Duducuțo, după cîne să nu sai în apă. Lasă-l să se descurce singur. Înoată fără să-l fi învățat nimeni și tot iese la mal... Așa și cu omul.” De asemenea gînd și mai ales de formularea lui grosolană se rușină îndată cu remușcare. Aruncînd puful de pudră în cupa de cristal, se întoarce spre Gina și, plecîndu-se, își apropie obrazul de obrazul ei, înlocuind astfel sărutul pe care nu-l permitea roșul de buze.

— Nu mă crede atît de nesimțitoare, Gino... Ți le spun toate neted, fără înconjur, fiindcă ai nevoie de un tratament energic... Aș dori să înțelegi o dată pentru totdeauna că nu mai trebuiește să privești îndărăt. Deosebirea dintre noi două e numai în imaginația ta. Iubești? Pentru o fată care nu vrea să se declaseze concluzia logică a iubirii este mariajul. Ce fac eu azi vei face tu mîine...

Gina stăruie:

— Tu mi le spui acestea fără să le crezi, Odeta dhagă. Din compasiune. Știi bine că eu nu mai pot aduce omului pe cahe îl iubesc ceea ce duci tu în căsnicie.

— Dacă te iubește, nu are nici o importanță. Absolut nici una!

Zîmbind cu tristețe, Gina întinse mîna la etajera vecină cu oglinda și scoase din raft o carte a lor, cunoscută:

— Răspunsul îl ai aci, Odeta. Cahtea am citit-o amîndouă acum doi ani. Tu mi-ai dat-o atunci. Și tu ai subliniat un pasaj, la care am meditat mult mai tîhziu... Mai tîhziu și mai ales astăzi-dimineață, ca să-ți vin cu ochii aceștia plînși.

Odeta Cristodoreanu își aruncă ochii pe cartea deschisă, la pasajul subliniat:

„Jenny appelleit ce genre de personnes des pêches à quinze sous... Ces pêches paraissent excellentes... Seulement, tout près d'elle, on aperçoit un autre panier de pêches qui coûtent trente sous... Elles semblent de la même qualité que les premières. Pourquoi existerait-il des pêches d'un prix deux fois plus élevé qu'un autre?... Oui... mais voilà, les pêches à quinze sous ne sont parfaites qu'en apparence: chacune possède une légère tare... un petit endroit gâté... une tache presque imperceptible... une meurtrissure... Il faut les tourner avec précaution, en tout sens, pour voir la tache. Mais celle-ci n'en existe pas moins... Eh bien, conclut Jenny, je suis tout à fait comme"...¹

Odetă închise foaia și așeză cartea la loc, în raft, fără să-și poată alunga un sentiment egoist și meschin de superioritate față de prietena ei, care se clasificase singură printre piersicile „**à quinze sous**” și rămînea în această categorie.

— Stupizenii! exclamă fără convingere. Literatură proastă și demodată!

Gina sublinie ușor cu unghia numele autorului pe muchia cărții din raft:

¹ „Jenny numea acest gen de persoane piersici de cincisprezece bani. Aceste piersici păreau excelente. Numai că, aproape de tot de ele, se zărește un alt coșuleț de piersici care costă treizeci de bani. Ele păreau de aceeași calitate ca primele. De ce există piersici de un preț de două ori mai ridicat decît altul? Da... dar iată, piersicile de cincisprezece bani nu sînt perfecte decît în aparență: fiecare posedă o tară ușoară... un mic loc stricat... o pată aproape imperceptibilă... o strivitură. Trebuie să le întorci cu precauție, în toate sensurile, pentru a vedea pata. Dar totuși aceasta există. Ei bine, conchide Jenny, eu sînt exact ca...” (fr.).

— Mauhice Baring nu e un autor demodat. Literatura lui nu e phoastă, dragă Odeta. Ești foarte sigură de aceasta, fiindcă amîndouă îi pîndeam căhțile în vitrină pe măsuhă ce apăreau... Dar chiar de-ah fi o litehatură proastă, nu pentru o frumusețe literară ți-am amintit pasajul, ci fiindcă exprimă exact... duheros de exact... ce, simt eu, cum simt eu, Odeta. Cum de nu mai poți tu înțelege aceasta, tu, Odeta, după atîția ani de prietenie?

Odeta Cristodoreanu fu mișcată de acest apel la amintire. Încă nu era pe deplin viitoarea matroană, cu trup și suflet consacrată grijilor casnice: coșniță, masa la oră, ghetele copiilor, ciupelile bucătăresei la piață. Se afla la o răs pintene de tranziție, la un început de drum care o va înghiți pentru totdeauna cu încetul în nisipurile lui mișcătoare. Deocamda-tă, păstra urme din sufletul celeilalte Odete; slabe și legănate pîlpîiri de altă văpaie, agonică. Își zgudui prietena de umerii mici:

— Ascultă, Gino! Dacă o singură dată te mai aud stăruind cu **phostile** tale, îți aplic muștru ca la școală! Știi tu! Nu te mai gîndi la **phostile** tale vechi; gîndește la **phostia** cea nouă! Și fă ca să nu mai fie o **phostie**!

Depinde de tine. Ți-o repet mereu, cu toată dorința mea să-ți fiu o prietenă utilă cu sfatul la nevoie, nu numai o fostă camaradă de nebunii. Vremea nebuniilor a trecut! Privește viața în față... Cad numai cei cari se lasă doborîți. Fixează-ți aceasta în minte...

O ținea cu brațul după gît, în fața toaletei.

Gina Alimănescu văzu încă o dată imaginea lor răsfrîntă de oglindă: cît de nepotrivită pereche alcătuiau acum! Ea, mică, firavă, ștearsă, estompată în rochia gris-argintie, alături de prietena robustă, cu picioarele solid înfipse pe pămînt. Ea, clătinată ca o fragilă smicea de trestie; Odeta, clădită pentru o viață temeinică, fără surprize și fără mister.

Dincolo de uşă se înteteau paşii.

Ciocăni un deget şi sună glasul lui Barbu Leca:

— Hola! Sfîrşiţi cu secretele, preafrumoaselor! E douăsprezece fără un sfert!

Şi glasul Nadinei, sora mai mică a Odetei Cristodoreanu:

— Deta, a început să se impacienteze **maman!**

Gina voi să se repeadă la uşă, să tragă zăvorul. Odeta îi făcu semn să nu se grăbească:

— Lasă-l să mai aştepte puţin pe domnul Barbu. Nu vreau să se deprindă de pe acum cu ideea că-i stau la ordine!

Ciocăniturile de deget fură urmate de lovituri cu pumnul. După gălăgie şi chicote se ghicea că tribul din dosul uşii a crescut.

Vocea lui Barbu Leca se îngroşă cavernoasă:

— În numele legii, deschide!

— Acum poţi să-i dai drumul nebunului, că adună toată casa... rosti placid Odeta, întorcîndu-se iarăşi la oglindă, să-şi examineze pudra şi roşul de obraz.

Năvăliră cu toţii înăuntru, Barbu şi fraţii mai mici ai Odetei: Bazil, Nadina, Bebe, Fanfan, Dolofanul...

Fraţii şi surorile purtau ca semn distinctiv al familiei cîteva trăsuri comune, moştenite mai mult de la Maria Cristodoreanu decît de la Nae: sprincenele îmbinate, po-meţii proeminenţi, ochii puţin oblici, un vag tip mongol, dacă s-ar putea închipui mongoli cu ochii albaştri şi cu pieliţa alb-roză.

— Ce delicioasă te-ai făcut tu, Nadina! exclamă Gina Alimănescu, minunîndu-se că atît de mult seamănă acum cu Odeta de altădată.

N-avu cînd să-şi rostească această descoperire. Îi luă Barbu Leca înainte:

— Nu e așa? Leit Odeta de acum trei ani, cînd am cunoscut-o!

Odeta țuguie buzele în semn de indiferență pentru „scîn-dura” de atunci. Barbu purtă de cîteva ori ochii de la o soră la alta. I se păru Ginei că dacă ea s-ar afla în locul Odetei, asemenea privire nu i-ar fi pe plac. O vagă reflecție îndată risipită în tumultul întrebărilor și exclamațiilor care o asaltau. Ea era o amică veche a tuturor, îi văzuse crescînd, întrecînd-o în înălțime; își petrecuse zile întregi în această casă a lor și la țară, la moșioara cu vie din Prahova.

Barbu Leca îi cuprinse amîndouă mîinile. Era și el o cunoștință veche, un camarad. Rosti, rîzînd zgomotos:

— Numai de hatîrul tău, Gino, n-am spart ușa cu umă- rul. Ce v-ați povestit atît?

— Nimicuri de ale noastre.

— De ale tale, poate, Gino! De ale Odetei nu cred. Ea a eliminat nimicurile din viață... Ai remarcat ce idei macabre are această prietenă a ta? Nu știi unde le-a gă- sit! Nici mai mult, nici mai puțin decît să mă pună sub papuc! Se anunță o madam Leca teribilă! Parcă mă văd ascuns după ziar, înfundat într-un jîlt, la gura sobei, cînd va începe să cadă asupra mea un duș de admonestări... Și eu, mut, făcîndu-mă mic, mic, ca tine!...

Rîdea fără să creadă prea mult în asemenea amenințări ale viitorului.

Nu era un mire frumos. Pistruiat și cu părul roșcat, rebel pieptenului, nu era făcut nici pentru haina solemnităților. Dar radia simpatie, o energie optimistă, o vioi-ciune mucalită, neschimbate toate după trei ani.

Nadina veni să-i îndrepte nodul cravatei.

Privirea lui, încă sclipitoare de rîs, deveni gravă cînd se fixă țintă în ochii apropiați ai Nadinei. Iar Gina avu impresia că mîna copilei tremură imperceptibil.

În uşă apăru Maria Cristodoreanu, înaltă, grasă şi în-chingată în corset, cu pălăria pe cap şi cu blana de vulpe

pe umeri, căznindu-se să-şi îmbumbie mănuşile negre. Icoana anticipată a Odetei cea de peste treizeci de ani. Îşi contemplă cu satisfacţie progenitura agitată şi gălă- gioasă din cameră. Stătea în prag, cu picioarele puţin depărtate ca să susţină greutatea trupului supus la chinul balenelor şi centurilor elastice. Când sfârşi de încheiat nasturele rebel, anunţă:

— Toată lumea s-a adunat? Acum putem merge, copii!

— Acum putem merge, copiii! zise madam Anica Sto- ian, închizînd veriga cu chei în poșeta de mușama scă-moșată.

Poșeta își lepădase pe alocuri solzii de lac cenușiu, re-nunțînd la pretenția de a mai imita pielea de șarpe veri- tabil, cum o vînduse ca atare negustorul, pe a sa garanție, unei madame de mahala, patroană de locandă. Încuie- toarea de tablă clăntăni scurt, ca dinții cîinilor cînd prind muștele enervante în amiezile de vară, înainte de ploaie.

Cei trei copii se așezară la ușă în ordinea înălțimii, ti-părindu-și hainele negre, confecționate în pripă, miro- sind încă a stofă nouă și a vatelină.

Sergiu Miclăuș ridică bărbia Teofanei cu arătătorul în- doit.

— A rămas așa, Fana! Am vorbit cu Tatileon. Mergi cu noi... Îmi dai mie brațul. Dar cu o singură condiție: să fii cuminte!

Teofana făgădui mut, clătinînd capul sub voaleta neagră și deasă, care îi astupa cu desăvîrșire ochii.

Fusese o discuție lungă, stîrnită de madam Anica Stoian. Ea susținea că locul copiilor era în cupeurile trimise de casa pompelor funebre, fiindcă pentru aceasta încasau tîlharii atîta amar de parale. Copiii înțelegeau să meargă după dric. Nimeni nu le putea uzurpa acest drept. Sergiu Miclăuș pledase pentru dînșii. Madam Anica Stoian hotărîse atunci să se urce măcar ea și **m-lle** Riche, fiecare în cîte un cupeu, ca să nu circule deșarte pînă la cimitir.

Fumul de tămîie și lumînări străbătea în toate încăperile, se impregnase în pereți.

Madam Anica Stoian deschise ușa și o închise repede la loc.

Cioclii scoteau sicriul pe umeri, traversînd holul plin de lume necunoscută.

— Mai este! spuse. Chestie de cinci minute... Și de ce lasă, mă rog, cioclii să facă treaba asta? Era datoria dumnealor, de la societăți și comitaturi, că pentru dînșii și-a mîncat viața sărmana Lisandra... Așa cum duc melitarii pe căpitan, pe umărul lor, cînd le-a murit; așa trebuiau s-o ridice domnii din comitet, că i-am văzut grași și sătui!...

Își înălță vălul negru pe frunte. Goli romul din fundul paharului pus la îndemîină pe colț de masă. Își aminti, scotocind în poșetă și dînd la iveală o sticlută de eter:

— Ține, domnule Sergiule. Poate are să-ți fie de nevoie pentru un caz de leșin, cu această copiliță ghergheteagă și nemîncată...

Sergiu Miclăuș puse flaconul în buzunar, pipăind mașinal dopul. Gînditor, privea la urechile lui Dudu, palide, prea mari și grotesc depărtate de cap. Erau străvezii în lumină. Străveziu era la față și copilul, cu pleoapele lui

fără gene, înroșite de plîns. Se întrebă ce se poate pe- trece în capul său, într-un asemenea ceas. Îl mîngîiase cu palma pe tidva tunsă mărunț.

Dudu ridică ochii recunoscători și îi încheștă unghiile în mînă. Îngăimă:

— Sergiule... Sergiu... Tu nu trebuie să ne lași... Rămîi cu noi, nu e așa? Nu mai pleci...

Sergiu făcu din cap un semn care putea fi interpretat ca o promisiune. Gîndurile însă nu-i mai erau aci. Din ce în ce mai arzător îl stăpînea numai amintirea Ginei. Ce face oare exact în această secundă? Fără îndoială că e veselă, dată cu totul atmosferei ametoitoare, zgomotoasă și fericită care domnește într-o casă unde se sărbătorește o nuntă... Mai are ea timp să cugete la dînsul? Nu presimte oare de fel de ce i-a răspuns încurcat și „suspect” astă-noapte, cînd l-a întrebat atît de stăruitor ce-l împiedică să vină la atîtea ore amîinate pe rînd?... Ce bănuitor l-a privit Gina cînd îl întrebuse: „N-ai venit în București pentru

ce cred eu? Nu te hetine ce cred eu?” De-ar ști mica lui Gină ce l-a adus și ce-l reține acum! **Heține**, cum ros- teste ea cu o seducătoare infirmitate de pronunție!... De- sigur că nici astăzi n-ar fi prudent să-i spună adevărul. E nevoie să-l cunoască bine, să capete toată încrederea în el ca să poată înțelege deplin această purtare în aparență, nu-mai în aparență, odioasă și cinică. De la înmormîntare, la nuntă!... Realitatea e cîteodată mai absurdă decît cele mai absurde plăsmuiri ale romanelor de fascicolă... Ce urechi urîte are bietul Dudu! Măcar de și-ar fi lăsat părul mai mare, ca să le mascheze. Dar tunsul cu mașina făcea parte din principiile de educație ale Sandei Dobrotescu. Disciplină spartană. Totul strict, aspru, rigid: cu înlăturarea vinovatelor

preocupări de a cultiva frumusețea corpului și a chipului — stigmatul senzualității, origina pierzărilor. Nu-i spunea lui cu toată gravitatea că dacă s-ar fi născut cocoșat sau șchiop, pocit fizicește, aceasta l-ar fi concentrat cu toată ființa la o altfel de viață? I-o repetase de câteva ori după ce-a trecut de anii adolescenței și a început a lipsi nopțile. Credea atunci că-l scot din minți aventuri feminine, pasiunile vârstei. Nu bănuia încă adevărul. L-a aflat mai târziu... Și cu atât mai îndărătnic a ținut să-și crească puii ei într-o disciplină spartană. Spartană?... După legea spartanilor asemenea copii nici n-ar fi avut drept să se bucure de lumina zilei. Poate cel mult Săndel. Pe bietul Dudu, pe biata Teofana i-ar fi aruncat spartanii lui Licurg pe muntele Taiget încă din primele luni. Exemplare neizbutite. Ofensa zeilor!... Sergiu Miclăuș tresări desprinzînd palma de pe creștetul lui Dudu.

Madam Anica Stoian deschise iarăși ușa, se înălțase să privească peste capete, slobozise vălul cernit pe obraz și le făcea semn cu poșeta din imitație de șarpe:

— Gata! Veniți!... De astă dată, gata!

Necunoscuții din hol, deși mai împruținați la număr, deschideau greu pîrtie de trecere.

Un domn asudat, cu o insignă corporativă la butonieră și cu mânuși negre, se simți dator să intre în acțiune cu energie, împingînd cu pălăria tare piepturile în lături:

— Loc, domnilor! Loc, doamnelor! Loc pentru copiii defunctei!

Copiii trecură cu frunțile în pămînt sub spinii privirilor.

Madam Anica Stoian se întoarse în capul scării să le împărtășească o știre menită să-i umple de mîndrie și de consolare, după a sa socoteală:

— Auziți, copii? Cic-ar fi venit un ministru... Așa mai înțeleg și eu! Domnule Sergiule, eu cred că trebuiește să-i mulțumești în numele tuturor pentru atenție... Ce i-o spune Leon e alta! Dumneata în numele copiilor să vorbești...

Mîna Teofanei, sprijinită pe brațul lui Sergiu, se crispa în tremur.

Pe ultimele trepte s-au oprit, siliți să aștepte pînă ce s-a alcătuit convoiul. Cioclii ridicau coroanele peste cape-tele mulțimii, purtîndu-le spre carul din frunte. Suna un clopot nerăbdător de tramvai. Cioclul de pe capra celui de al doilea dric, al sicriului, își isprăvea țigara pe ascuns, dosind-o în palmă, ca școlarii cînd se sfîrșește re-creația și mai trag în fugă ultimul fum.

— Avea Dobroteasca un băiat așa de mare? întrebă un glas pițigăiat de bătrîna. Nu s-ar fi spus... O credeam mai tînără, măcar că n-aș fi știut ce vîrstă să-i dau...

— Nu-i al ei... Ceștilalți trei sînt ai răposatei. Țasta-i băiat din cealaltă căsătorie a lui Dobrotescu. Dacă-ți mai amintești, de la nevasta aia vaporeasă care trăia în nori...

— Așa mai vii de acasă! se liniști glasul.

— Auzii că a venit și un ministru! șușoti altă voce la stînga... Mîine-poimîine îl vedem și pe Dobrotescu minis-tru; scria în gazetă săptămîna trecută.

— Păcat de sărmana răposată că nu i-a lăsat Dumnezeu zile să se bucure!

— Adevărat, păcat! Maaare ambiție avu și mult se mai trudi pentru alții! La urmă ce s-alese?... Te chinui și te muncești, și la urmă, pfu! ca fumul se duc toate...

— Loc, domnilor! Loc, doamnelor, pentru copii. Ce lume, Dumnezeule din cer, ce lume! Țasta nu-i spectacol, domnilor! Loc, vă rog, pentru familie!

Domnul asudat, cu insignele de societate la butonieră, își șterse broboanele cu batista și își socoti misiunea încheiată când văzu cu ușurare că familia a răzbit pînă în spatele dricului.

Leon Dobrotescu își lăsă brațul prins de degetele Teofa-nei. Ministrul era lîngă el. Iar lîngă ministru, alte perso-

nagii; un reprezentant al palatului, generali, președinți de societăți, doamne bătrîne cu pălării preistorice și chipuri de sufragete, directoare și profesoare de școli — o mulțime împărțită în două categorii: o parte venind pentru fosta combatantă în ligi și societăți de emancipare, de protecție și egalitate; altă categorie venind să împărtășească neconsolata durere a lui Leon Dobrotescu, fruntaș politic, cu perspective ministeriabile. În spatele acestui numeros grup, se desfășurau societățile și școlile de fete, cu steaguri și insigne înfășurate în pînze de doliu. Dintr-un balcon, un operator de cinematograf răsucea repede rîșnița aparatului.

Înmormîntarea Sandei Dobrotescu era un eveniment important în cronică Bucureștilor. Timp de o săptămîină, gazetele aveau să mai amintească în foiletoane și rubrici pioase activitatea acestei neostenite pioniere a progresului și emancipărilor sociale.

Grigori Costacopol, delegat din partea cercului de studii și de conferințe „*Per aspera ad Astra*”¹ își alinta din cînd în cînd în buzunarul de la piept, cu latul palmei, cuvîntarea bătută la mașină și împăturită în patru. Îmbrăcase jachetă și pantaloni cu dungi, pălărie neagră; o ținută se-veră, potrivită funebrei ceremonii. Însă în pofida acestui sobru costum, obrazul rotund, proaspăt bărbierit, cu urmă de pudră trandafirie la nări și la colțul ochilor,

¹ „Prin trudă spre mai bine” (lat. — traducere liberă).

trăda o nereținută încântare de măreția cortegiului. Își trimisese so-ția să facă singură o plimbare cu automobilul spre Valea Prahovei. La început Semiramis s-a opus. Pretindea că fără el va fi o după-amiază anostă, de plictiseală, nu de plăcere. A convins-o pînă la sfîrșit. A plecat numai cu șoferul. Pe șoseaua de acum, lucie ca în palmă și cu automobilul lor nou, abia scăpat din rodaj, desigur că în ceasul acesta a ajuns la Sinaia. Diseară va fi însă tîrziu îndărăt. Ea a insistat să n-o aștepte; să ia masa în oraș, la restaurant. Nu- mai de-ar găsi un tovarăș mai simpatic la masă, nu un mizantrop ca Ioachim Gult. Ce individ nefericit, acest Gult! Toate le vede în cel mai cătrănit negru. Și nici nu mai știi cînd vrea să vorbească serios și cînd glumește în felul său, sinistru. Grigori Costacopol pași mai repede, fă-

cîndu-și loc în dreapta excelenței. Își strînseră mîna, glă-suind în șoaptă după paravanul pălăriei.

— Rostiți ceva? întrebă Grigori Costacopol.

Ministrul dădu din cap afirmativ:

— Evident! Am pierdut o colaboratoare prețioasă în opera noastră de asistență socială și de educație a maselor.

— Și eu tot în același sens voi spune cîteva cuvinte! anunță Grigori Costacopol cu modestie, așteptînd de la ministru o apreciere elogioasă și anticipată, fiindcă trecea drept un vorbitor cu reputație.

Însă ministrul nu se osteni să-l ferească servindu-i complimentele de rigoare. Mergea încruntat, cu fruntea pleasă plecată în jos, preocupat de alte griji. Strănutase de trei ori astăzi-dimineață. Aerul de primăvară nu-i pria. Trecuse prin iarnă cu două gripe. Și acum era obligat să meargă descoperit în urma unui dric! Privi pieziș spre Leon Dobrotescu, fără

compătimire și fără simpatie, ca spre un vinovat responsabil de aceste riscuri la care se afla expus egoismul său de ipohondru.

Nu-i purta prietenie și din alte pricini. Era amenințat de apropiata remaniere. După toate sforăriile prea bine cunoscute, tocmai Leon Dobrotescu se afla destinat să-i ia locul. Venise la înmormântare și ținea să rostească el cuvântul în numele guvernului, înadins ca să arate cât de străin este de intenții vindicative. Strănută. Cu o hotărîre eroică își puse pălăria pe cap.

— Sînt gripat! Doctorul îmi recomandase să nu ies sub nici un cuvînt din casă măcar trei zile. Dar se putea?

Se adresase lui Grigori Costacopol; rostise însă cuvintele cu glas destul de ridicat ca să le poată auzi și Leon Dobrotescu.

Leon Dobrotescu ridică ochii, întorcîndu-se pe sfert.

— Îți mulțumesc! spuse cu răceală. Dar nu era prudent să calci prescripția medicului.

— Se putea? repetă ministrul.

Leon Dobrotescu, țeapăn în haina neagră și strîns îm-bumbiată pînă la gît, nu dădu semn că a auzit. Se uita din nou cu o fixitate bolnavă numai la capătul coșciugului de stejar, legănat în scîrțîitul roților sub maldărul de flori.

Convoiul înainta agale, cu opriri la răspinteni de străzi, în soarele molatic de mai.

Sergiu susținea brațul Teofanei de o parte. Leon Dobrotescu, de cealaltă parte. Dudu și Săndel mergeau schim-bînd pașii, silindu-se să-i rărească după ritmul încet al cortegiului. Alături de dînșii, printre înaltele personalități, călca pe jăratice Matei. Cu straietele căpătate de la stăpîn, de îndată ce-și pusese guler și cravată, nu se deosebea de mulți delegați ai societăților patronate de Sanda Dobrotescu. Un domn îl confundase:

— Sînteți delegat din provincie? Din ce localitate?

— Eu sînt din Mălăiești! Își proclamase Matei cu energie satul de origine.

Domnul rămase mai în urmă, muncindu-și mintea să situeze pe harta țării localitatea despre care atunci auzea înțîia oară.

— Au să fie multe discursuri... se dădu cu părerea o doamnă în vîrstă, cu negi și cu fire stufoase de păr în obraz.

— Te cred! Încuviință vecina, răsuflînd greu și invidiind trecătorii tolăniți confortabil în automobilele oprite în drum, cu două roți pe trotuar, așteptînd să se scurgă mulțimea.

Își exprimă o îngrijorare:

— Numai de-ar fi destule mașini la întoarcere...

— Ne-om întoarce și cu tramvaiul. Sărmana Dobroteasca umbla destul și cu tramvaiul, măcar că au automobil.

— Zice că-l face ministru pe Dobrotescu acuși-acuși.

Doamna cu negi și cu smocuri de păr scoase printre buze o exclamație sceptică.

— Eah! Poate să-l tot facă... Fără nevastă-sa și-a pierdut trei sferturi din capital. De-acuma se dă la fund.

— Crezi?

— Vorbesc în cunoștință de cauză. Am lucrat cu dînsa cot la cot șapte ani. Îi știu ce-i puteau puterile. Zece ca dînsa să fi avut în țara românească, ajungeam departe... Așa, o pierdurăm și pe dînsa... Să vezi ce mai lupte pentru prezidenții și secretariate! Nici n-au băgat-o în pămînt, și au început intrigile... La noi își pune candidatura Zamfireasca... A și prins a pipăi terenul...

— Care Zamfirească? Matilda?

— După cît știu, una singură este.

Cealaltă își explică întrebarea:

— Am întrebat și m-am mirat fiindcă am fost colegă de clasă cu Matilda. Apoi dacă și aia face de prezidentă, păcat de toată munculiță Dobroteascăi, biata de dînsa!... Aș fi curioasă să știi dacă ai s-o votezi...

Doamna cu negi și cu oaze de păr ca palmierii deșerturilor schimbă vorba, precaută:

— Anul ăsta o să avem fructe multe, după cum se anunță.

— Să dea Dumnezeu, că anul trecut rău am dus-o din partea lor.. Mie mi-a recomandat doctorul compot și iar compot, pentru stomah...

Pe măsură ce cortegiul înainta cu prapuri și preoți în frunte, cu nesfârșitul lanț al delegaților, corporațiilor și școlilor în coadă, toți începură să vorbească mai tare și mai liber; priveau cu pismă la perechile tinere oprite braț sub braț pe marginea trotuarelor; din afișele lipite pe ziduri voiau să afle ce film nou se anunță la cinematografe pe diseară; comentau apropiata remaniere și so-coteau cam cît va marca aparatul taximetrelor la în- toarcere.

Bărbatul moartei și copiii moartei pășeau după dric, împresurați de mulțime, într-o înfricoșătoare singurătate.

Sergiu Miclăuș cugetă un timp la această atroce ne- putință a oamenilor de a-și comunica durerea chiar în fața morții. Fiecare o închidea în sine, ostil. Apoi îi trădă și el. Se gîndi numai la Gina. Imagină diferite pretexte pentru a scăpa de convorbirea cu Leon Dobrotescu, anun-țată încă de astă-noapte. Ce-l grăbea neapărat? Vor avea timp mîine pentru aceasta. Va telegrafia să-i prelungească încă două-trei zile concediul. O va convinge și pe Gina să facă la fel.

Teofana se împleticea în mers.

Sergiu o susținea de braț mai puternic.

— Mai este puțin... Ajungem, Fana.

Își dădu seama de cruzimea acestei îmbărbătări. Mai este puțin pînă ce vor ajunge cu toții s-o pună pe moartă în pămînt!

— Sînt tare, am să fiu tare, Sergiu... șopti Teofana sub perdeaua neagră, care-i ascundea fața și îi înăbușea glasul.

Sergiu privi la brățara ceasului: minutarele arătau pa- tru și un sfert.

Patru și un sfert arăta ceasul de voiaj, îmbrăcat în toc de marochin roșu, plat și pliant — ultima creație a industriei elvețiene.

Dolofanul, fratele mezin al Odetei, băiețel de șase ani, cu obrazul sferic și dens ca o bilă de popice, îl depuse delicat pe măsuta de toaletă, după ce răsuci în prealabil un buton misterios. De mult pîndea momentul acesta. Acum era la adăpost de privirile surorii, care nu știa de glumă cînd ajungea vorba la lucrurile sale. De după ușile șifonierei deschise paravan, Odeta nu-l putea zări. Avea altă ocupație. Își schimba rochia cu un capot subțire și ușor de odihnă. Dolofanul scutură brațul Ginei Alimănescu, conjurînd-o să-și încordeze toată atenția. Păs-tra un deget la buze, zîmbind cu extaz.

— Ssst! șopti. Acuși începe...

Deocamdată, Gina Alimănescu luase aminte că minu-tarele marcau numai patru și un sfert. Mai avea timp. Putea întârzia încă o jumătate de oră. Cîta vreme a durat solemnitătea de la starea civilă și masa în cerc restrîns de familie, n-a ținut atît de nerăbdătoare socoteala minutelor. O contaminase atmosfera ațîtată și sărbătorească din casă. Își reluase locul și rolul de altădată, cînd părinții Odetei o invitau în fiecare duminică și făceau mare haz de năzdrăvniile lor nebunatice. Acum, în locul Odetei, gravă și ceremonioasă, i-au ținut tovărășie Nadina, Barbu, de cîteva ori, în schimb de glume și înțepături, ca o sprintenă încrucișare de florete cu lamă elastică. Simțea o remușcare pentru această veselie de care s-a lăsat învâ-

luită, gîndindu-se la Sergiu numai în scurte străfulgerări. După ce s-au risipit toți la repaus și la pregătirile de seară, îngăduindu-i să se izoleze cu Odeta, timpul s-a oprit în loc. Amintirea lui Sergiu s-a înfipt în toată ființa ei, dulce și sfîșietoare.

Dolofanul ridică degetul:

— Ssst!... Acum s-auzi!

Mecanismul ceasului bîzîi ușor. Apoi începu să cînte fin și vibrant o arie de operă cunoscută. Melodia creștea treptat, apropiindu-se dintr-o lume ireală, pentru a sfîrși în sonerie puternică, argintie; explozie de voioși zurgălăi.

— Ce zici? întrebă radios Dolofanul. Ți-a plăcut?

În locul Ginei răspunse Odeta, apărînd de după ușile șifonierei înfășurată în capotul javanez.

— Ce zic? Zic să poștești afară, stimabile! Cine ți-a dat voie?

Îl luă de o aripă și îl expulză pe ușă; trase zăvorul după dînsul. Dolofanul răzbună

asemenea ofensă bătînd cu pumnul în tăblia de lemn și strigînd:

— Hu-hu! Mamă-soacră! Ești mamă-soacră, nu mi-reasă!...

Pe urmă, pașii lui îndesați, în pantofi noi cu talpă scîr-țuitoare, se auziră depărtîndu-se spre capătul sălii.

Odetă cercetă ceasul pe o față și pe alta, pentru a constata dacă a scăpat teafăr din mîna barbară a Dolofanului. Cu toate că voia să pară nepăsătoare, se cunoștea bine că e cel puțin tot atît de încîntată de ultima creație a industriei elvețiene de orlogerie cît stimabilul și sfericul frate mai mic.

— E ceva foarte ingenios? exclamă, capitulînd impulsiei. Nu te trezește brutal, să-ți dea durere de cap. Muzica îți provoacă mai întîi un vis plăcut, te pregătește pentru o deșteptare radioasă: soneria e numai un final pe care îl presimți și îl aștepți prin somn. Ce zici?

Repetase inconștient aceeași întrebare cu același ton ca Dolofanul.

— O idee adobabilă! recunosc Gina, exagerînd înadins, admirația pentru a face plăcere prietenei atît de fericite să-și prezinte cadourile de nuntă în termenii prospectelor anexate la ambalaj de fabricanți.

Odetă stăruie:

— Unde mai pui calendarul? Luna și ziua, apărînd au-tomat pe ecran! Nu mai ai nevoie să rupi foile din pereche, pe care le uiți și le încurci.

Calendarul ceasornicului indica ziua de duminică 13 mai. Dumineca orbului din 1934.

— Și nu ești supehstițioasă? întrebă Gina, în dorința de a alimenta cu orice preț o conversație lîncedă cu această Odetă de acum, străină de ea.

Prietena începu să rîdă, așezîndu-se între brațele foto-liului, picior peste picior, și jucînd

între degete medalionul de aur prins în lanțul subțire de la gât:

— Ba tocmai că sînt superstițioasă... Tu mă întrebi? Nu mă tachinați voi destul la școală pentru superstițiile mele?... Așa am rămas. În această privință nu m-am schimbat.

— O supehstițioasă care se măhită în ziua de treisphe-zece e în orice caz o supehstițioasă cam ciudată.

— Dimpotrivă, dragă Gina. E o superstițioasă consecventă. Mie numărul treisprezece mi-a adus întotdeauna noroc. Sînt o superstițioasă *à rebours*¹... Citește aci!

Se plecă să-i arate dintre sîni cifra medalionului, bătută în briliante.

— Observă, așadar, că acest 13, de care fuge o lume întreagă, mi-a devenit acum un talisman. Eu m-am născut într-o zi de 13 a lunii. Barbu tot într-o zi de 13 a altei luni. Am fost de părere să păstrăm credință numărului. Se scufundă mai adînc în fotoliu, legănînd cu vîrfurile picioarelor puse peste picior pantoful de casă împodobit cu pufoși fulgi de struț, albaștri și frizați. Privi în tavan și urmă, concentrată în îngustul univers al preocupărilor sale:

— De altfel, dragă Gino, chiar fără acest talisman, te asigur că n-aș avea de ce să mă îngrijorez pentru existența noastră de mîine... Ziua bună se cunoaște de dimineață... Barbu e un băiat serios, sub aspectul lui cam șui. Are să fie un soț devotat și fidel. Toți de la societate îl apreciază. Cînd s-a dus tata să stăruie pentru mutare, cu toate că era foarte greu de nedreptățit funcționari și ingineri vechi, directorul a trecut peste dînșii nu numai de hatîrul

intervențiilor... A recunoscut că e un element de mîna întîi... Mai are el încă oarecare idei de lunatec. Nu știu ce invenții! Nu știu ce

¹ **Invers (fr.).**

experiențe! Nu știu ce studii pe care vrea să le publice în reviste de specialitate, așa, de dragul științei... Sînt sigură însă că se va potoli. Am să-l aduc eu pe pămînt. Numai Nadina pretinde că n-ar trebui descurajat, ci dimpotrivă, susținut în asemenea *lubii*¹. O romantică incorigibilă, Nadina! Ar fi în stare să trăiască la mansardă și să facă mîncare la primus de dragostea unui bărbat care-și chinuiește mintea să nascocoască praful de pușcă... Eu am alte principii, mai sănătoase.

— Văd... rosti Gina cu melancolie.

Odetă nu dădu nici o atenție la tristețea și imputarea din glasul prietenei.

Se ridică din fotoliu. Mai examinează încă o dată cadourile aduse de Gina în unul din geamantanele enorme: fețe de mese și șervete lucrate de elevele școlii de la Oradea, lenjerie spumoasă de corp cu *valenciennes* din rezervele puse la dispoziție de tanti Catriona, o sculptură originală tot din vechile sale colecții: o panteră lungită în lenevie felină, cu botul culcat pe o labă, cu ochii pe jumătate întredeschiși.

— Ai fost foarte drăguță, Gino... spuse Odetă, încercînd calitatea olandei între degete și privind de aproape lucrătura în *point de Venise* a feței de masă. Foarte drăguță și tanti Catriona a ta, ca întotdeauna.

Alintă spinarea de marmură brună a panterei.

În gest era mai mult o satisfacție a instinctului de proprietate decît o gingășie feminină ori o venerație artistică, fără prihană.

— Spunea Barbu că sculptorul acesta a devenit celebru după moarte, de vreo cincisprezece ani încoace. Și se întreba el ce ochi de subțire cunoscătoare a putut să ia înaintea criticii, prețuindu-i lucrările pe vremea cînd încă nimeni nu pomenea despre dînsul... I-am explicat că ochiul acela l-a avut tanti

¹ **Capricii (de la fr. lubie).**

Catriona a ta... Cred că astăzi ar fi considerată ca o piesă foarte scumpă.

Gina privi la minutarele care abia se mișcau. Ce repede trecea altădată timpul pentru amîndouă, cînd altceva își

aveau de spus! Nici nu prindeau de veste că le-a apucat miezul nopții.

— Nu e așa că e piesă într-un exemplar unic? reveni la întrebare Odeta. Cu ochii închiși face zece-cincisprezece mii de franci francezi.

— Nu știu, mărturisi Gina. În această privință eu mă asemăn foahte mult cu tanti Catriona... Am învățat de la dînsa să nu evaluez lucrurile după alte critehii.

Odeta condamnă energic această erezie:

— Fiindcă amîndouă nu trăiți pe pămînt, fetițo dragă...

— Și cum înțelegi tu a se trăi pe pămînt? întrebă Gina, lărgind ochii verzi sub genele lungi, ca să pară că participă cu pasiune la asemenea discuție.

Gîndul îi era însă departe.

Pieptul mic se dilata într-un singur apel: „Sergiu! Gigi, nu e așa că tu n-ai vrea să fii altfel? Să trăiesc pe pămînt, după chipul și asemănarea Odetei?”

Odeta nu presimți însă distanța dintre dînsese. Declară cu toată gravitatea, care acum făcea parte din riturile proaspetei sale religii:

— În primul rînd, eu, să fiu în locul tantii Catriona, nu m-aș resemna să stau într-o căsuță de periferie. M-aș debarasa de o parte din capitalul neproductiv; căci capital neproductiv numesc eu atîtea bogății cîte vă asfixiază de nu mai încăpeți în camere... Aș vinde jumătate din ta- blouri, statuete, vase ețetera... Bineînțeles după o exper- tiză serioasă, cum se face în străinătate în asemenea ca- zuri. Și m-aș muta foarte simplu

într-o vilă din Parcul Filipescu, de exemplu, ca să nu trăiesc în strîmtoare...

— Noi nu thăim în strîmtoare, Odetă! protestă Gina Alimănescu. Am thăit și thăim altfel decît ceilalți oameni, și atîta tot... Mi se pare că pînă acum doi-trei ani găseai încîntătoh felul nostru de a privi viața, casa tantii Ca- triona, „casa păpușilor”, cum a fost atîta vhome pentru noi...

— A trecut vîrsta păpușilor, Gina! predică Odetă, înăl- țînd mîna ca preotul în amvon. A trecut și pentru tine. Dovadă că ai ajuns la vîrsta altor prostii... **Phostii** ceva mai puțin inofensive.

Gina dădu semne de plecare. Odetă Cristodoreanu, doamna Odetă Leca de trei ceasuri jumătate, după bule-

tinul stării civile, simți că a depășit zona tratamentului energetic. Cu o violență exagerată în glumă, o împinse de umeri la loc și se așeză pe un braț al fotoliului, lîngă dînsa, perseverînd în dorința de a-i fi folositoare cu sfatul:

— Nu te impacienta, dragă Gina! Lasă-mă să termin... Eu am convingerea că viața voastră, a ta și a tantii Ca- triona, are să vă mai aducă surprize neplăcute. Acum văd lucrurile mai limpede, mai matur... Ea a rămas cu o mentalitate specială, falsă, fantastică dacă vrei, amuzantă dacă vrei: de fapt, puerilă. Te-a crescut și pe tine fără contact direct cu realitățile... Știu că ai influență asupra ei. Ai putea să uzezi de această influență făcînd-o să părăsească locuința de la periferie, să se mute în rînd cu lumea bună, cum spuneam. Să trăiți în normal... Cu atît mai mult cu cît tot ție au să-ți rămînă toate odată și odată...

— Ce oribil vohbești tu, Odetă!

— Ce practic, poate vrei să zici! Ți-am amintit că ai nevoie de o aducere la realitate. Încerc să

te ajut și eu... Și fii sigură că **phostia** ta — magistratul acela cu care aş vrea să dau ochii și să-i spun și eu cîteva vorbe — fii sigură că tot așa va vedea lucrurile... În afară dacă nu-i un om lipsit de seriozitate. Insist atît de plicticos, dragă Gina, cu riscul să-ți par peste seamă de prozaică, fiindcă noi avem un exemplu trist în familie.... Unchiul Ioachim, fratele mamei... Gîndindu-mă la viața mătușii tale, fără să vreau îmi amintesc de el și de excentricitățile lui... Deși e cu totul altceva. El e un om răutăcios, teribil... Tanti Catriona a ta e o ființă cum nu se poate mai bună și slabă la suflet... În fond, însă, la amîndoi s-au manifestat două chipuri deosebite de a nu primi realitatea. Iar realitatea se răzbună, fetiço... Pe unchiul Ioachim Gult într-un fel. Pe tanti Catriona a ta, altfel, indirect, lovind în tine... Știi că unchiul Ioachim e liber acum?

— Cred că nici n-ah fi trebuit să fie altfel decît liber...

— Vorbești ca Barbu și ca Nadina! exclamă Odeta, con-tractîndu-și sprincenele îmbinate.

O îngrijorare brusc răsărită îi urîtea fața, care își găsisese echilibrul trăsurilor pe veșnicie în placiditate și calm. Inerția aceasta de apă moartă, o dată ce se turbura în mîlurile adînc așezate, scotea la iveală în obraz o convulsie respingătoare, de panică și de ură.

— Vorbești ca Barbu și ca Nadina! repetă cu aprindere. Fără să-ți dai seama ce fel de om este! Eu trebuie să-ți mărturisesc că libertatea lui nu mă lasă tot atît de indiferentă... Mă tem să nu se prezinte acest unchi Ioachim diseară și să ne facă fasonul. E în stare, numai din răutate.

— Te înșeli, Odeta. Nu-mi pahe un om rău. Un om ciudat, da! Atît cît mi-l amintesc și așa cum l-a judecat mintea mea de copilă cînd venea pe la voi.

— Ai spus bine! Așa cum îl judecai cu mintea ta de copilă! Cu mintea de acum ar trebui să-l judeci altfel. Cum îl judec eu și cum îl judecă toată lumea! Mă sur- prinde cât de mult te potrivești în păreri cu Nadina. Ea, cel puțin, are o scuză. Ea e singura din familie pe care unchiul Ioachim n-o maltratează cu ricanările lui...

Minutarele se apropiau, în sfârșit, de cinci fără un sfert. Gina își căuta mănușile și blana gri-argintie. Se gîndi cu tristețe că aceasta a fost poate ultima lor întîlnire de prietene, în camera unde altfel se găseau, altfel erau și altceva își aveau de spus. Toți din casă au ținut să le lase încă o dată singure. Își închipuiau că mai au de împărtășit cele din urmă ale lor secrete. Gina aflase, însă, fără drept la nici o aluzie, că prietenia cu Odetă s-a sfârșit. Nu vor mai avea pentru ce să se caute. Una din ele murise.

— Acum se instalează Nadina în locul meu! rosti Odetă, aruncînd o privire circulară și indiferentă pereților. Dar sper că nici ea nu are să ocupe mult camera și are s-o elibereze pentru Fanfan... Cum îi spuneam mamei, ar trebui s-o mărite repede și degrabă... Imaginează-ți că i se oferă o partidă magnifică și ea nici nu vrea să audă! Zice că nu-i plac oamenii cu chelie precoce și cu ochelari... Oamenii posaci! Oamenii serioși ei i se par oameni posaci...

Odetă își conduse prietena pe coridorul unde se înșirau ușile de la camerele copiilor, numeroase, fiindcă neamul lor era numeros. În sufragerie se auzeau ciocniri ușoare de tacîmuri și șușotiri de servitoare; pregătirile pentru ospățul de seară al nunții. Mesele însă urmau să fie întinse afară, într-o curte interioară înconjurată de ziduri și acoperită cu tavan mobil de sticlă; un fost atelier mecanic cumpărat pe vremuri de Nae Cristodoreanu de

la vecin și transformat în grădină, cu pereții căptușiți de viță-sălbatică și iederă. Acolo se desfășurau din primăvară pînă toamna târziu pe-

trecerile familiei, în zilele de patroane și aniversări. Sa- lonul și holul cu ușile date în lături rămîneau rezervate tineretului pentru dans; biroul lui Nae Cristodoreanu, pentru jucătorii de cărți.

— Poți lua mașina tatii de la minister, propuse Odeta, făcînd semn șoferului, care lepădă cu precipitare ziarul și trase la scară. Numai să ne-o trimiți imediat îndărăt. Și nici tu nu întîrzia! La șase jumătate să te prezinți cu domnul magistrat al tău, să-l vedem și noi la mutră... Nu uita că la șapte trebuie să fii la biserică... Adu-ți și ro- chia de seară: te schimbi în cameră la mine, dacă vrei să ne dai gata numaidecît cu toaletele tale, Pompadurino!

Gina înregistră cu strîngere de inimă lipsa de emoție a prietenei într-o astfel de zi. Calmul desăvîrșit, preocupa- rea de nimicuri vulgare și practice.

Automobilul străbătu străzile golite de lume cu obloa- nele trase, lipsite de distracția vitrinelor. Numai pe Calea Victoriei începea să se adune publicul cu mers lăliu al serilor de duminică. Dinspre Șosea se întorcea o școală de fete, înșirate două cîte două în uniforme negre, însoțite de călugărițe catolice cu poalele pînă în pămînt, cu mătă- nii pe mîină și cu aripi albe, scrobite în jurul tîmplelor. O salută un necunoscut. Salutase desigur mașina ministeru- lui. Cinci fără cinci? Ce-ar fi s-o aștepte Sergiu, Gigi, acasă?

— Grăbește-te, te hog!

Șoferul apăsă acceleratorul și slobozi un țipăt de claxon lung și strident, alungînd trecătorii pe trotuare.

Din nou străzi deșarte. Arar, un rîndaș bălăbănindu-și mîinile în mers fără țintă. Soldați în permisie de duminică. Un licean învățînd să se țină pe bicicletă, susținut de altul, care îi dă drumul și face haz din urmă de caraghioasa echilibristică în zigzag.

În colț, la Grădina Tîncăbească, orbul lui Dumnezeu se pregătea de plecare, strîngîndu-și banii din pălărie într-o basma popească. Doi indivizi, rezemați de zidul de peste drum, cu mîinile înfundate în buzunări, cu mucul de țigară lipit în colțul buzelor, îi urmăreau mișcările pe sub cozorocul șepcilor trase adînc peste ochi.

„Ar fi trebuit poate să-i dau și eu orbului ceva, de dumineca lui, ca baba Reveica”, gîndi Gina.

Dar automobilul virase la colț. Gina Alimănescu își făgădui să-l milostivească mîine.

Încă o stradă și alta.

— Aici, te hog. Oprește!

În fața casei aștepta un cupeu înalt și ridicol de demonstrat, cu un cal alb, fantomatic. De pe capră, un vizitiu bătrîn, tot atît de fantomatic, în livrea și cu barbete albe, salută ridicînd țilindrul de lac în unghi drept.

Gina își mușcă buzele contrariată. Tocmai acum își găsisese să vină prietenul tantii Catriona! Însă portița o trînti voioasă în țîțînele de fier. Ce însemnătate mai aveau toate? Îi făcu mosafirului un semn amical și ștregăresc de bun găsit, cu palma ridicată spre fereastra deschisă.

Pe fereastra deschisă a biroului străbătea o infernală larmă de copii.

Leon Dobrotescu se opri din mers.

Cu mâinile la spate, înțepenit în haina neagră de văduv, sugrumat de gulerul prea înalt și strâmt, care-i umfla vinele gâtului, rămase la geam, privind ceata gălăgioasă de afară, din

locul viran; traiectoriile mingii de piele zvîrlite cu piciorul, îmbulzeala haimanalelor despoiate și desculțe stră-mutîndu-se dintr-un colț în altul, căzînd buluc și zvîrco-lindu-se în ciorchini de trupuri, risipindu-se iarăși cu urlete și chiote.

Pe lespezile verzui de granit clădite între spini și urzici, două fete cu pulpele goale ronțâiau din poală cocoșei albi, cumpărați de la țiganka din Sf. Ioan Nou. Participau la joc de la distanță, sărind în picioare și asmuțind combatanții cu chiote tot atît de frenetice. Țineau atunci fustele ridicate cu o mîină, ca să nu-și piardă grăunțele; cu cea- laltă, strînsă pumn, gesticulau pasionat, ca spectatoarele luptelor cu tauri. Pe urmă se așezau brusc calmate să-și ronțâiască restul de *cocoșeii-floricelele*, ștergîndu-și gura sărată cu dosul palmei.

Blocurile de piatră așteptau de trei ani începerea unei construcții. Plodurile cartierului puseseră stăpînire pe tere-nul împrejmuit cu o iluzorie barieră de sîrmă ghimpată. Acolo își făceau vacul: goi, rupți, murdari și neastîmpărați ca demonii — sănătoși însă ca niște pui liberi de sălbăticiune.

Leon Dobrotescu se plecă pe marginea ferestrei, să-i vadă mai deplin.

De zece minute, de cînd s-a întors de la cimitir, încă nu rostise nici un cuvînt. Pe scări și în hol, nu-l slăbise pe Sergiu de braț. Îl tîrîse în birou cu această chemare mută și încleștată. De atunci măsura încăperea de la ușă la fereastră, cu pași egali și monotoni, amețitori: mersul captivilor între ziduri prea strîmte de celulă.

Acum se opri se întîia oară, privind cu o fixitate neliniștitoare.

Sergiu Miclăuș a rămas rezemat de dulapul bibliotecii. A refuzat scaunul împins de Leon Dobrotescu. Voia să arate așa că nu poate

întîrzia. Se uita cu deznădejde la ceas. Încrucisase brațele pe piept, într-o poză afectată și teatrală, fără să-și dea seama ce l-a îmbiat la această atitudine de gravură romantică, străină de firea lui. Minutarele alergau vertiginos. Oare îl mai aștepta Gina?

De la cimitir, în timpul cuvîntărilor nesfîrșite, se gîndise de cîteva ori să se strecoare prin mulțime și să fugă, indiferent la orice s-ar fi spus și s-ar fi întîmplat după dînsul. Îl ținuseră prizonier, de un braț, Leon Dobrotescu, de celălalt, Teofana. Toată mila omenească din el se usca pe măsură ce treceau sferturile de ceas. Devenise așa cum își închipuia în copilărie că ajungeau acele ținuturi de-vastate de blestemele biblice: un fund arid de baltă sărată și seacă, spuzită la soare, de unde a pierit orice urmă de vegetație vie, unde nu mai coboară nici păsările cerului. Ce voiau toți cu moarta lor și cu durerea lor?... Unghiile Teofanei i-au lăsat semne vinete în braț prin stofa hainei. A încercat să-i desprindă mîna cu binișorul. Unghiile se încleștau mai disperat; i-a ghicit reproșul dureros și uimit din ochii ascunși sub perdeaua neagră. Ce voiau toți, ce mai cereau de la el, pe care-l alungaseră acum doi ani din casă ca pe un străin nevrednic de adăpost și de milă?... Îl mai aștepta oare Gina?... Deasupra sicriului, cînd a început să cadă cea dintîi lopată de țărînă, s-au plecat toți cu o stupidă curiozitate să privească. Să vadă, ce?... Și ministrul întinzînd peste capete, unui reporter de gazetă, textul discursului! Și individul cu rămășițe de pudră roz la nări și la colțul pleoapelor, tînguind grotesc același refren pe un glas din ce în ce mai subțiat, din cap,

emoționat de propria sa orațiune funebră: „Jalnică adunare, neconsolată familie!” El nu aparținea acestei familii neconsolate. E străin și

liber. Are drept mai cu seamă acum la libertatea lui de străin... Îl mai așteaptă oare Gina? Ce poate să-și imagineze, uitându-se la minutarele care înaintează cu atît de neîndurată grabă?

Pe birou se mai aflau cîteva anunțuri de înmormîntare, fără adrese, numai cu timbrele lipite. Sergiu Miclăuș împături una și o lunecă în buzunarul hainei. „Te hog să nu rămîi prea mult în Platoul Pamir!” Va fi silit acum să-i mărturisească Ginei în ce Platou Pamir a fost el. Îi va despături hîrtia cu chenar negru sub ochi. Iar Gina va înțelege îndată, cu toate că numele lui nu e menționat în pomelnicul neconsolatei familii. Se află înscrise numele doamnei Anica Stoian, soră; numele lui Vanghele Stoian, cumnat, proprietar de locandă. Numele lui Sergiu Miclăuș lipsește. Nu le este nimic acestor străini care și-au îngropat o moartă a lor, numai a lor. Atunci de ce se acață de dînsul? De ce înverșunarea aceasta despotică să-i răpească libertatea în ziua cînd îi este mai scumpă? Ministrul s-a simțit dator să-i strîngă mîna: „Ești cel mai mare dintre copiii neprețuitei colaboratoare... Permite-mi să-ți amintesc, în calitate de îndurerat prieten al defunctei, că singura sa mîngîiere, în viața de dincolo, unde a trecut, va fi să știe că îi urmezi cu aceeași virtute pe pămînt înălțătoarea sa pildă!” Imbecilul! Smîrcîia din nas și strănuta... îl mai aștepta oare Gina? „Și, vezi, nu pleca, te hog, chiar în Platoul Pamir, să te aștept prea mult!...” Îndată ce va ști Gina ce-a însemnat pentru dînsul această zi, are să-i sprijine și lui fruntea obosită și grea pe genunchi, așa cum i-a sprijinit-o el pe piept, astă-noapte, înainte de a se despărți, atunci cînd avea lacrimi în ochi, două boabe tremurătoare de rouă în genele răsucite și lungi... Oare e un monstru de se gîndește numai la aceasta în casa de unde a

fost scoasă o moartă abia de cîteva ceasuri? Astă-noapte altceva a simțit, altfel gîndea. Acum a rămas numai avida dorință să dezerteze de la o silnică datorie și să alerge la Gina... Ce-ar fi să pășească tiptil pînă la ușă cît Leon Dobrotescu e întors cu spatele, să dispară și să-l lase singur? Monstruos?! Nu e mai monstruos s-o știe pe Gina așteptînd? S-ar strecura pînă în camera

lui, în cîteva minute și-ar schimba hainele, ar ieși pe poarta servitorilor, pe unde fugea și altădată... Pînă la stația de taxiuri mai sînt cîtiva pași. Pînă la Gina, mai puțin de zece minute... Dar îl mai așteaptă Gina? Dincolo, în hol, se aud uși trîntite, glasul Anicăi Stoian, lovitori de ciocane, pași tîrșindu-se greu, oameni tîrînd ceva. De bună seamă, desprind scîndurile catafalcului din ținte, pînzele negre, aerisesc încăperile de mirosul tămîiei, mătură florile strivite de tălpi, tot ce a rămas în casă după o moartă. Și el se gîndește cum să fugă mai repede la o nuntă, abia întors de la o înmormîntare... La cimitir s-au întîlnit cu altă îngropăciune. Cei dintr-un cortegiu se întorceau să privească la cei de dincolo, pentru o clipă uitîndu-și mortul lor... Toate se întîmplă într-un singur oraș, într-o singură zi. Cîți oameni mor oare zilnic în București? Ar fi o statistică vrednică de consultat. Cîți mor, cîți se nasc, cîte nunți... Toate se întîmplă într-un singur oraș; iar viii și morții sînt mai străini unul de altul decît locuitorii din două planete, din două sisteme solare, despărțite în spațiu cu mii de ani-lumină. Astă-noapte, omul acesta, întors cu spatele, a zguduit ceva în el. Acum îi este un străin. A început să-l urască, fiindcă îl ține prizonier aci... Oare Gina îl mai așteaptă?

Leon Dobrotescu se răsuci de la geam. Cu batista de doliu își tamponă buzele și mustățile. La alții gestul e natural, după ce au

deșertat un pahar de apă ori au sîrșit un fruct savuros. La dînsul e un tic profesional, de avocat, înainte de a începe să cuvînteze.

Întrebă surd, în batistă:

— Îi vezi? Îi auzi?

Sergiu rămase neclintit în poza teatrală, cu brațele încrucișate pe piept. Gîndi: „Îi spun hotărît că plec. Orice se întîmplă, plec!... Pentru aceste întrebări mă ține aci?” Leon Dobrotescu îi puse mîna pe umăr și îl îndreptă cu fața spre priveliștea de afară, repetîndu-și întrebarea:

— Pe acești derbedei, îi vezi? Îi auzi?... Nu-ți poți imagina, Sergiu, cît m-a enervat gălăgia aceasta de trei ani încoace. Mă gîndeam la începutul primăverii să intru în legătură cu proprietarul terenului, să plătesc eu costul unei împrejmuiri înalte, de scîndură, numai pentru a alunga haimanalele și a scăpa de zgomot...

Sergiu privi îa ceas. Rosti cu un zvîc de energie liberatoare:

— Tatileon, mă ierți, însă trebuie să plec! Neapărat!

— Nu poți să pleci, Sergiule! îl întrerupse cu blîndețe Leon Dobrotescu. N-ai acest drept. Este pentru mine o chestiune de viață și de moarte... De altfel, nici n-am să te rețin mult. Se întoarce iarăși cu ochii spre geam, înăbușindu-și un hohot sinistru în batistă: Ha-ha! Credeam, de trei ani credeam că voiesc să scap numai de zgomot. Era altceva. Cu totul altceva, Sergiu... Îi vezi? Îi auzi?... Haimanalele de pe stradă. Copii de servitoare, de rîndași, de măturători. Desculți, goi, rupți. Ignorînd demnitatea, și virtutea civică, și sistemele pedagogice... Sînt sigur că din camerele lor, de trei ani, tot așa i-au privit nu o dată copiii mei și ai Sandei. Jinduind la libertatea haimanalelor... Ai observat ce gît ca un vrej are Teofana? ce urechi are Dudu? ce frunte cu

bubulițe, Săndel? Compară-i cu tipurile din manualele de medicină. Rahitism, candidați la scrofuloză... Copiii mei și ai Sandei. Admirabilii noștri copii, după chipul și asemănarea noastră... Acum înțelege puțin, Sergiule? Nu mă enerva zgomotul haimanalelor, ci existența lor, aci vecină, prezentă, afirmându-se ca o provocare sub ferestrele casei noastre, transformată într-un templu al virtuților civice, așa cum o numea adineauri, la cimitir, în fața gropii deschise ministrul cel cu strănuturi... Aș dori să mă ascuți altfel, Sergiu. Lasă, te rog, brațele acestea!... la loc pe scaun.

— Tatoleon, mă ierți... Vorbim mîine. Ești obosit... în-cercă Sergiu o ultimă scăpare.

— Cu neputință! Obosit nu sînt. Oboseala nu mai are nici o însemnătate pentru mine. Și pentru tine te rog astăzi să fie la fel... Dacă puțin ai luat aminte la înmormîntare, cum s-au petrecut toate, ai înțelege atunci cît de singur sînt, Sergiule... Am avut prieteni, tovarăși, altădată, altfel, în vremea vieții mele cu Magda... Cu Mado... Cu mama ta, Sergiu... De aceștia m-am îndepărtat eu cînd nu s-au îndepărtat dînsii... Mi-a impus Sanda alții... I-ai văzut cine erau, cum sînt... Se poate numi tot ce-a fost o înmormîntare?... Nu știu dacă ai observat alt convoi, sărac, pe care l-am încrucișat la cimitir. Cîțiva oameni: treizeci,

patruzeci... Rude ale unui mort nevoiaș, anonim; prieteni de ai mortului, tot anonimi... Au rămas în urmă, respectuoși, așteptînd să treacă alaiul cu steaguri în doliu și cu ministrul, cu delegații și oratori specializați în discursuri funebre... S-au depărtat pe urmă în fund, spre locurile săracilor. Femei cu broboade, copii care n-au avut de unde să-și cumpere haine negre. Au încins o bandă de stofă la mîneacă... Sînt sigur că n-a rostit nimeni nici o cuvîntare la mormînt. Au plîns

însă. L-au plîns pe mort și i-au plîns pe cei rămași. Iar cei rămași, cînd s-au întors acasă, nu s-au descoperit deodată singuri. Nu poți să mă lași singur, Sergiu! Nu-ți cer mult timp. A treia oară, te rog, așază-te pe scaun.

Sergiu Miclăuș trase scaunul cu resemnare. Leon Dobrotescu trecu în dosul biroului. Se instalează țepăn, cu vinele gîtului umflate în gulerul înalt și strîmt. Își împătură batista. O puse în buzunar. Cu latul cuțitului de tăiat foile mătură un praf invizibil. Scrijelă cu vîrfurile de os un ieroglif pe sugativa mapei.

Mărturisi, ridicînd ochii rotunzi și turburi, alburii, ca bi-lele de sticlă mată din gîtul buteliilor de limonadă:

— Sergiule, presimt că din inima ta a fugit o căldură care aseară încă nu dispăruse... Aceasta îmi îngreuiază cele ce vreau, cele ce trebuie să ți le spun ție nu numai fiindcă sînt singur și fiindcă n-am cui le spun...

Sergiu Miclăuș îngăimă o protestare vagă. Cuvintele rostite de buze n-aveau însă nici o legătură cu gîndurile sale.

— Există și alte pricini care mă îndeamnă să ți le împărtășesc ție, și nu altuia! apăsă Leon Dobrotescu, scrutîndu-i privirea, să descopere o tresărire de interes.

Privirea lui Sergiu Miclăuș era absentă.

Trecuse dincolo de obstacolele materiale, dincolo de pereți, dulapuri de cărți, de statuete indescifrabile, dincolo de alte ziduri, case și străzi. O urmărea pe Gina pregătindu-se de plecare, pășind pragul căsuței din strada Cuțitul-de-Argint, închizînd în urmă porțița grilajului verde, intrînd deodată într-o negură stranie, opacă, scufundîndu-se ca o înecată.

Se uită la ceas.

Fără îndoială că Gina pleca acum într-adevăr.

N-a fost numai o părelnică plăsmuire a gândului. A vă- zut-o închizînd portița, făcînd un semn cu degetele flutu-rate, depărtîndu-se; toate cu tensiunea unei apariții telepatice, precis proiectînd o clipă a vieții trăită îndeaievea. Dar de ce negura aceasta? De ce scufundîndu-se ca o îneacă?... Pe chipul lui Sergiu Miclăuș întrebările se săpau dureros. Leon Dobrotescu avu amăgirea că îndurerarea era pentru el.

Deschise sertarul biroului. Zgomotul sec îl readuse pe Sergiu la realitatea imediată. În sertarul strict ordonat, după disciplina legendară a casei, apărură o scoartă galbenă de dosar, un mic registru de socoteli, un teanc de bancnote cu banderolele Băncii Naționale neatinsse. Deasupra, un revolver de oțel oxidat. Cutia de penițe, altă cutie dreptunghiulară de rezerve pentru creioanele colorate cu automat. Agende, sigilii, ace de metal pentru împerecheat actele, toate orînduite meticolos, cum le mai văzuse Sergiu și altădată. Nou era revolverul și nou teancul de bancnote. Leon Dobrotescu le răvăși fără respect pentru simetrica rînduială. Căută mai adînc. Scoase o cărțuție legată în pînză roșie, decolorată, cu muchiile poleite. O ridică abia atingînd-o cu degetele, ca un fragil odor dezgropat dintr-o tainiță, gata să se risipească în pulbere la un contact mai brutal. Dintre foi desprinse o fotografie subțire, îngustă, pală; i-o întinse peste masă lui Sergiu, vorbind cu tremur în glas:

— O recunoști, Sergiule?... Ți-o mai amintești tu? Măcar, tu, încă...

Sergiu Miclăuș nu mai zărise fotografia aceasta a mamei sale. Nu se afla un al doilea exemplar în sipetul de sus.

Peste borul pălăriei, strînsă la tîmple ca un coif de velur, coboară o voaletă diafană, umbrind jumătate din obrazul Magdei Miclăuș,

dînd ochilor migdalați o privire misterioasă, magnetică, din lumea ei ireală.

Era o fotografie neîndemînică de amator. O imagine fără contururi lămurite, dar tocmai prin această imprecizie a luminilor și umbrelor, fumegoase, flotante, șterse, mai turburătoare decît obișnuitele efigii fidele și stricte din fotografiile executate cu perfecție tehnică.

Leon Dobrotescu aștepta cu mîna întinsă peste birou. Cînd căpătă imaginea înapoi, o păstră între degetele în-fiorate de tremur, o contemplă îndelung. Se auzea balansul metalic al pendulei. De afară străbătea gălăgia haimana-lelor. Dar sunetele erau pentru amîndoi mai slabe, mai depărtate, lipsite de semnificația tiranică de adineaori.

Nici Sergiu Miclăuș nu mai gîndea la minutele care trec; nici Leon Dobrotescu, la libertatea provocatoare a derbedeilor din locul viran.

— Așa era mama ta, Sergiule, cînd am cunoscut-o... Magda, Mado... Singura ființă pe care am iubit-o cu adevărat, singura alături de care am fost fericit, pe care îndrăznesc să spun că am făcut-o fericită... De unde această fotografie?... Nu văd o cifră, o dată, un semn... Nimic. Se află ascunsă în carte de douăzeci și cinci de ani... Cartea ascunsă în bibliotecă, între colecții de legi și jurisprudențe. Acum patru zile le-am descoperit. Țin să cunoști împrejurările. Îți vor explica multe. Hotărîrea de acum, tot ce ți se pare în purtarea mea fără sens...

Figura spongioasă a lui Leon Dobrotescu pierdea înțepeneala învinețită în gulerul strîmt. Își puse amîndouă coatele pe tăblia biroului, își cuprinse obrajii în palme și vorbi cu glas înecat:

— Ți-am spus aseară că Sanda a murit urât... S-a zvîr- colit, a încercat să fugă din pat... A avut o agonie chinuită. Tot ce putea să contrasteze mai teribil cu firea ei rigidă, stăpînă pe sine, eliminînd surprizele și slăbiciunile cărnii, a sărmanului animal din noi... Nu accepta moartea. Aceasta a fost! A vorbit fără șir... Printre gemete și strigăte, cu răstimpuri de delir odios, respingător... Cuvinte pe care n-am bănuir că știa să le pronunțe gura ei... O priveam și o ascultam cu spaimă... Nu cu durere, cu spaimă... Se zvîrcolea, delira o muribundă cu totul străină de Sanda... Am trăit șaptesprezece ani într-o casă, am împărțit aceeași masă, același pat... Și acum n-o recunoșteam. E un senti-ment greu de imaginat, Sergiule, oribil!... O lăsam în paza surorii de caritate, veneam aci și îmi prindeam capul în palme, ca acum... Cine era femeia care murea?... Unde era Sanda cealaltă, uzurpată de această străină? Deodată, cu patru seri în urmă, au încetat să mă mai tortureze aceste întrebări, spaima, stupoarea, indignarea pe mine în-

sumi... A pus stăpînire pe mine altceva: o neliniște... Ți s-a întîmplat vreodată să ai senzația că te urmărește de undeva o privire? Te crezi singur, departe de orice ochi omenesc, apărat, și simți că o privire s-a oprit asupra ta. Aceasta mi s-a întîmplat acum patru seri aci, unde mă închisesem să n-o aud, să n-o văd pe Sanda. Mă ridicam și nu-mi găseam loc... Mă învîrteam în jurul biroului, încercam să mă gîndesc la spusele medicului, la deznodă-mîntul inexorabil, la soarta copiilor, egoist, la a mea... Obsesia privirii stăruia mai puternică decît aceste mizerabile tentative de a mă sustrage. Mă oprisem, o clipă, la fereastră. Se potolise zgomotul de afară. Se întuneca. Mă aflam la fereastră și m-am întors răsucit de umeri ca de-

o mînă străină, am mers la dulapul de cărți cu o siguranță de hipnotizat care execută altă voință, am deschis ușa și am pus mîna direct pe această carte. Am găsit între scoarțe și prima foaie imaginea Magdei, și o mare liniște s-a făcut în mine. Cum se ogoiește un vînt... O explicație nu există, nici n-o caut... Destul că o mare liniște s-a făcut în mine... Crezi că delirez și eu, Sergiule?

— Nu, Tatileon... Ascult. Încerc să pricep.

Leon Dobrotescu își desprinsese obrajii din palme.

Pe fața spongioasă se cunoșteau urmele degetelor, mai albe, recăpătîndu-și treptat culoarea o dată cu fluxul sîn-gelui. Rezemat cu ceafa de spătarul înalt, urmă cu tonul obiectiv al unui povestitor care se mulțumește să expună faptele, fără năzuința vană de a le găsi explicare:

— Inutil să încerci a pricepe o întîmplare ca aceasta, Sergiule! Poate să aibă o interpretare mistică, dar și una foarte banală... Nu e întîia oară cînd o carte, într-o bibliotecă de alte opt-nouă sute, rămîne trecută cu ve-derea vreme de ani. Ți-am spus că se afla asfixiată între tratate și jurisprudențe... Uite, colo, rîndul cel de sus. E foarte probabil că de zeci de ori ochiul și mîna mea au trecut peste dînsa cînd aveam nevoie de un text ori de un comentator pentru a pregăti o pledoarie... Ochiul și mîna au trecut fără să se oprească fiindcă nu mă interesa atunci cărțulia; era o instrusă. Deci prezența n-o dau pe socoteala unor circumstanțe misterioase. Altceva însă îmi pare că a fost de ordinea revelațiilor. Ceea ce s-a pe-

trecut cu mine. În mine. Originea fenomenului nu era în afară. Era aci și aci, Sergiule!

Leon Dobrotescu însoți ultimele cuvinte, ducînd pe rînd arătătorul la frunte și la inimă.

— Aci și aci! repetă.

„Are nevoie de liniște, de odihnă. I-ar face bine acum un calmant; un somn de 24 ore. Comprimatele pe care mi le tot îndesa astănoapte Matei”... gîndi Sergiu Miclăuș.

— Ghicesc! exclamă înăbușit Leon Dobrotescu. Încă o dată mă urmărește și în ceasul acesta o pedeapsă... Ce greu este să-ți exprimi o realitate subtilă din tine cînd te-ai învățat să reacționezi numai în funcție de profesie, de obicei, cu gesturi și cuvinte de-a gata! Ne aflăm într-un birou de avocat. Zidurile acestea au auzit tot felul de spovedanii; unele dramatice, multe meschine. Pe toate le-am ascultat, le-am pătruns în firul lor cel mai încîlcit și secret; tuturor le-am găsit o soluție... Pe toate le-am pledat cu reușită, fiindcă erau ale altora. Iar cînd e vorba să lămuresc ceva decisiv pentru mine, făcînd parte din mine, nu mai găsesc vorbele cele vii și firești... Mă împiedic în formulele uzate ale profesiei, în gesturi de pledant la jurați... Totuși, e foarte simplu ceea ce voiam să-ți spun, Sergiule. Extraordinar de simplu!... Șaptesprezece ani am fost orb, opac, mecanizat. Am trăit prin voința Sandei, în universul Sandei. Din asemenea pricină, cartea aceasta n-a existat pentru mine, chiar dacă aș fi luat-o în mînă și i-aș fi pipăit scoarțele. Cum poate s-a și întîmplat. N-avea o realitate perceptibilă pentru simțurile mele de atunci. Acum patru seri a căzut o perdea. M-am dus direct la cărțulia din dulap cu imaginea Magdei, fiindcă pentru mine abia din acel moment aveau iarăși o realitate... Reîncepînd de acum patru seri... Nu e simplu? Extraordinar de simplu?

Leon Dobrotescu se opri, așteptînd o încuviințare. Sergiu nu-i putea suporta

privirea exaltată. Vorbi, întor- cînd ochii spre fereastră:

— Tatileon, pentru cineva dinafară asemenea sondaje în subconștient nu par atît de simple, atît de extraordinar de simple...

— Altceva atunci... se încăpățîină Leon Dobrotescu. Am fost confuz. Ți-am spus că nu mă mai servesc cuvintele. Îmi fug. Mă trădează. Era mai cuminte să mă servesc de o analogie. Admiți că un mormoloc percepe universul cu simțurile pe care i le-a dat specia? Admiți că o pasăre percepe același univers cu alte simțuri? Fatal, fiecare are o altă viziune a universului. Nu există o corespondență între ele... Aceeași grădină e altceva pentru o broască, o pasăre, un melc, un vițel, grădinarul care o îngrijește și vizitatorul care o admiră. Cu mine s-a întîmplat o ruptură, o mutație dintr-o specie în alta... Ani de zile, din copilă- rie pînă ce-am cunoscut-o pe Sanda, am aparținut unei specii... Am trăit viața acelei specii, într-un univers per-ceput ca atare. Prin Sanda am fost înglobat cu sila unei specii străine de adevărata mea structură. Acum patru seri am fost restituit speciei mele. Natura a reparat o eroare.

Sergiu Miclăuș se înduioșă de aceste divagații, de înfățișarea omului cu părul ciufulit de nădușeală, cu obrazul torturat de jalnica neputință de a da expresie limpede gîndurilor poate mai puțin confuze din el.

Murmură:

— Tatileon, cred că altfel povestite toate, în alte con- diții, mai calm...

— Sînt calm! Întrerupse Leon Dobrotescu, ridicînd glasul și pumnul cu o vehemență care îi dezmințea spusele. Sînt calm, dar sînt prea singur, Sergiule. Adăugă, schimbînd vocea

scăzută și rugătoare: Uite, sînt calm. Sînt calm, Sergiule...

Leon Dobrotescu își astupă ochii cu palmele. Rămase un timp neclintit, cu fața ascunsă, cu coatele sprijinite în tăblia biroului.

Era extraordinar de simplu tot ce avea el de spus, dar acum știa că nu le va mai spune nimănui.

Nădărduse că le va presimți copilul Magdei. Trei zile, a trăit în această amăgire și așteptare. Poate că astă-noapte ar mai fi fost încă timpul. I s-a părut că se făcuse între dînșii o legătură prin antene sensibile și fine. Acum, era prea tîrziu. Antenele s-au închis. Comunicarea de la unul la altul fusese suspendată. Bunăvoința, explicațiile,

cuvintele multe și împleticite nu mai erau de nici un ajutor.

Cu patru seri în urmă, descoperise că viața lui cea adevărată o trăise numai alături de Magda. În cei doi ani ai tinereții, alături de dînsa, n-a existat nici un proiect ambițios de viitor, nici o aspirație de înălțare în regiunile superioare ale umanității, nici un devotament în afară de cel egoist, restrîns și încîntător, al lor, al unuia pentru celălalt. Nu știau ce se va întîmpla cu dînșii a doua zi. Averea Magdei o devorase Anton Miclăuș, o dată cu pro-pria lui avere. Casa era grevată de ipotecă. Iar el, al doilea soț, era un debutant fără pasiune de meserie, fără clientelă, pledînd pe apucate. Adeseori masa de a doua zi devenea o problemă. Nu plăteau apa, ca să-și poată cumpăra Magda o pălărie. Au renunțat altădată la un vagon de lemne angajat și la arvuna plătită ca să plece două săptămîni la Constanța. Toată iarna și-au furnizat apoi lemnele cu țîrîita, cîte două-trei sute de kilograme. S-au strîns cu focul în două camere. Dar fericit a fost numai

aşa şi numai atunci. Poate că era o viaţă inferioară, lipsită de nobleţe şi de eroism. Poate că şi el era o făptură inferioară, lipsită de nobleţe, de abnegaţie şi de eroism.

Sanda a introdus altă ordine. Sub influenţa ei a căpătat cultul existenţelor rectiline. Şaptesprezece ani s-a asfixiat într-o atmosferă irespirabilă, fără să-şi dea seamă de ce toate izbînzile de carieră, prosperitatea bănească, prestigiul în barou şi în politică nu-i dădeau nici o mulţumire. S-a schimbat şi la chip. Cu încetul, pe nesimţite, a luat şi el înfăţişarea Sandei, gesturile ei, o dată cu formulele ei. Trădase amintirea Magdei. Murise pentru el a doua oară. I se părea că a fost absurdă viaţa lor din cei doi ani de neprevăzut şi capricii. Rupsesse legăturile cu prietenii de atunci, cu tovarăşii de atunci. Devenise un manechin articulat cu rotiţe, mişcîndu-se după cum po-runcea mecanismul răsucit de o altă mînă.

Iar rătăcirea i s-a luminat într-o singură clipă, acum patru seri.

Încă nu murise Sanda, se zvîrcolea în altă singurătate, a ei, cînd a simţit că în fiinţa sa ascunsă nu-l deznă-

dăjduia deznodămîntul anunţat de medici cu precizie de ceasuri şi minute. Nu-l durea acest deznodămînt, cum nu l-au durut nici zvîrcolirile muribundei. Îl aştepta. Cu un inconştient sofism al cugetului, se înşela, spunîndu-şi că aşteaptă s-o vadă în rigiditatea morţii, fiindcă numai aşa se vor sfîrşi cumplitele şi degradantele spasmuri de agonie. Aşa afirmau medicii; aşa şopteau prin unghere cele două surori de caritate cînd îşi treceau schimbul de zi şi de noapte, cu fiolele de injecţii; aşa s-a împăcat şi el cu gîndul. Să se termine mai repede, pentru ca să

scape bolnava de chinuri. Adevărul era, însă, că aștepta moartea Sandei ca o dezlegare din lanțuri. Cu două săptămîni înainte de boala ei, asemenea gînd i s-ar fi părut înfricoșător și mizerabil. Acum știe că în zăcămintul întunecat al sufletului i-a fost o dorință tănuită dintotdeauna, ignorată de controlul conștiinței, păstrîndu-se totuși vie. Iar Sanda a știut-o și ea aceasta. E sigur că a știut-o. În ceasul din urmă i-a prins mîna, repetîndu-i aceleași și aceleași cuvinte: „Tu ai să mă ierți, Leon? Am crezut că e bine ce fac... Tu ai să mă ierți, Leon?”... Așadar, măcar atunci, la hotarul dintre viață și moarte, a înțeles că totul a fost o mare eroare. Nu durerile o chinuiau. Nu spaima de moarte. Ci gîndul că moartea o împiedică să mai repare eroarea în care au trăit amîndoi. Și în ultimele clipe s-a liniștit. Moartea i-a scris pe chip o împăcare neaș-teptată și supranaturală. Poate a plecat cu siguranța că pentru amîndoi e mai bine așa, deși prea tîrziu. Rămînea el singur să repare eroarea, să se întoarcă la viața pentru care a fost hărăzit...

Sanda era acum în pămînt. El cunoștea ce-i rămîne de făcut. Va lipsi o lună, două, un an poate... Atît cît se va arăta nevoie pînă ce se va regăsi. Viața cea veche, ade-vărată e închisă pentru dînsul. Timpul a lăsat urme; șaptesprezece ani i-au deformat ființa, cugetul, vocabularul chiar... Dar se va mulțumi cu o umbră a ceea ce a fost și ar mai fi putut să fie. Se va întoarce să-și crească altfel copiii, suprimînd catehismul virtuților laice, pre-ceptele ucigașe, tot ce i-a înăbușit și pe dînșii, l-a înăbușit și pe el. Poate o sfoară de pămînt, cu muncă brută în aer liber și cu satisfacții simple, într-o casă de țară;

poate aceasta ar fi o soluție. Poate există alta pe care acum încă n-o întrevade... A crezut că feciorul Magdei era singurul destinat să-l

asculte și să-l înțeleagă; fiindcă era copil al Magdei, sînge din sîngele ei; fiindcă toate se cercau ascultate și înțelese de cineva. S-a înșelat! Este și Sergiu un străin ca oricare altul. L-a îndepărtat, a făcut din el un străin. Toate aci sînt străine și reci.

Leon Dobrotescu își descoperi încă o dată fața din palme. Își îmbumbie haina corect, își potrivi nodul cravatei, gulerul înalt și strîmt, părul umed la tîmple. În dosul biroului avu din nou înfățișarea profesională, avocatul care expune unui client punctul de vedere într-un litigiu și sorții de izbîndă într-un proces. Dar obrazul îi era foarte palid, galben-verzui. Sergiu Miclăuș își aminti cu dezgust pielea păsărilor tăiate și jumulate din vitrina băcăniilor, albeața golită de sînge, petele vinete, carnea flască și moartă, conservată în frigider.

— Mă ierți, Sergiule? întrebă Leon Dobrotescu. Ai avut dreptate! Sînt obosit... Sîntem obosiți amîndoi. Te-am făcut să pierzi timpul zadarnic. Să trecem la cîteva chestiuni de ordin practic. Privi la pendul: În zece minute am terminat. Scoase din sertar dosarul cu scoarțele galbene, o agendă, micul registru de socoteli; alegea un teanc de bancnote, din trei. S-o iau metodic. Ai fi dispus să-ți dai demisia și să revii aci, Sergiule? Ți-aș preda toate procesele în curs... Rămîi asociatul meu, deși eu voi figura numai cu numele. Asociat, fiindcă numele meu ți-ar asigura o clientelă. Secretarul actual e un tînăr aproape de vîrsta ta, muncitor și serios. Te va pune în curent și-ți va fi de un folos. Ce răspunzi la aceasta?

Sergiu se gîndi: „Aș avea nevoie să o întreb pe Gina. Numai ea ar decide dacă vom rămîne aci, sau la Oradea- Mare a ei, sau la mine, în tîrgul meu.” Se deprinsese atît de mult cu ideea că viața lor va fi de acum înainte nedespărțită, i

se părea că se cunosc și că se iubesc de atîta vreme și pentru veșnicie, încît nici o clipă nu se îndoi că toate depind numai de o hotărîre a Ginei.

— Ce răspunzi, Sergiule? stăruie Leon Dobrotescu, sur-prins de această șovăială.

— Tatileon, aș avea nevoie de un răgaz. Să mă deprind cu ideea. E atît de neașteptat!... În două-trei zile, aș da un răspuns chibzuit...

„În două-trei zile, aș avea timp să am cuvîntul Ginei”, gîndea Sergiu. Dar nu explică anume cum înțelegea el să chibzuiească răspunsul și anume cu cine.

— În două-trei zile?... Cam tîrziu, Sergiule. Ți-am spus, mi se pare, că am de gînd să plec chiar în noaptea aceasta... Mă sufocă zidurile... În orice caz, am fixat pe hîrtie toate dispozițiile mele pentru secretar. Te va pune el în cunoștință dacă vei hotărî așa cum doresc eu. De nu, are alte dispoziții... Să consider acest capitol lăsat în suspensie și să trecem la altul. Ai păstrat vreodată o socoteală de încasările tale după majorat?

— Nu, Tatileon, mărturisi Sergiu Miclăuș, plecînd ochii în pămînt.

Era o întrebare penibilă pentru el. Abuzase de oamenii care l-au crescut. Uitase că nu însemna nimic pentru dînșii și că fusese un tolerat în casă: în anii de pierzanie le sustrăgea banii sub cele mai extravagante pretexte. După exilul de unde se întorcea tămăduit, purtarea din acei ani i se părea mai greu de iertat. Poate se afla o singură cale pentru a restitui sumele. Să primească rolul de asociat în treburile de advocatură ale lui Leon Dobrotescu, să muncească din răspuțeri doi-trei ani și

să pună lunar o cotă la o parte, pînă la o achitare totală.

Leon Dobrotescu deschise carnetul de socoteli, citi o coloană de cifre. Totalul depășea cu mult suma pe care și-o închipuise Sergiu.

Leon Dobrotescu adăugă:

— Se află însemnați numai banii despre care știa și Sanda. Multe cifre sînt scrise chiar de mîna ei... Pentru celelalte sume n-am păstrat nici o socoteală. Cred că le recunoști, Sergiule?

— Da, Tatileon! oftă Sergiu, îmbujorat de rușine și de umilință pînă în vîrful urechilor.

— Atunci să considerăm și acest capitol încheiat. A fost pentru tine o lecție, Sergiule. A trecut. Ți-a folosit, după cum văd. Aceasta îmi pare singurul lucru important. Socotelile pot să dispară.

Leon Dobrotescu rupse foile micului registru, le mototoli și le aruncă în coșul de lîngă birou.

— Tatileon, cum să-ți mulțumesc?... îngăiina Sergiu Miclăuș ridicîndu-se de pe scaun.

Leon Dobrotescu îi făcu semn cu mîna să rămîină la loc. Mulțumirile n-aveau ce căuta între dînșii. Ani îndelungi crezuse că le-a făcut toate pentru Sergiu. Le făcuse numai pentru copilul Magdei.

Trase în față dosarul cu scoarțele galbene:

— Și acum al treilea capitol, Sergiule. Am aci toate ac-tele casei și toate documentele tutelei, din vremea cînd erai minor. Socoteala am făcut-o o dată la majoratul tău. E bine s-o revizuim. Trebuie să știi că te-am frustrat. Cu bună-știință, în complicitate cu Sanda. Nu protesta! E adevărul. Împotriva ta, apărîndu-te pe tine de tine, am vrut să-ți păstrăm o rezervă... Casa Magdei, a ta deci, a rămas grevată de trei ipoteci. Datorii în condițiile cele mai oneroase. Nici mama ta, nici tatăl tău n-au fost buni administratori. S-ar fi spus că așteptau să se

Întîmple a doua zi un cataclism cosmic sau un miracol pentru a rezolva problemele de existență. Doi ani, cît a trăit Magda, am continuat și eu același fel de a privi viața... A survenit Sanda. Am gospodărit moștenirea ta altfel. Am achitat datoriile pe măsură ce ne-au îngăduit mijloacele. Am radiat ipotecile și am cumpărat noi casa, la licitație, după toate formele prevăzute de lege și aprobate de secția tutelelor. Disponibilul ți-a revenit la majorat. Spre al meu regret, am făcut imprudența să nu rezist la stăruințele tale. Ți-am depus banii la bancă, de unde tu i-ai ridicat cînd ai vrut... I-ai părăduit. Licitația și cumpărarea au avut de bază o estimatie a tribunalului, care mi s-a părut atît mie, cît și Sandei inferioară valorii reale. Ne-am hotărît — și ideea a pornit de la Sanda — ne-am hotărît să-ți punem la o parte diferența, fără știința ta, ca să-ți servească atunci cînd vei da dovadă de maturitate; o maturitate alta decît aceea presupusă de lege. Îmi face impresia că abia acum ai ajuns la adevăratul majorat. Deci am judecat bine... Sanda a judecat bine. Suma se ridică astăzi la nouăzeci și ceva de mii de lei. Nouăzeci și patru de mii patru sute, exact. Să spunem o sută. Banii îi ai aci. Te rog să-i numeri.

Leon Dobrotescu făcu să sară banderola cu unghia și îi întinse în evantai bancnotele cu miros proaspăt de ceară și cerneală. Sergiu Miclăuș articulă cuvinte fără înțeles. Cît de nedrept fusese el cu Tatileon, cu Mamisanda, cu toți! Îl apăsaseră într-adevăr de el însuși, împotriva sa însăși. Cu o preștiință misterioasă, acești străini, după ce-i înduraseră faptele de copil, nebuniile adolescenței și tinereții dintîi, tot dînșii i-au păstrat putința să-și înjghebeze modestul cămin la care năzuia de astă-noapte, de cînd a cunoscut-o pe Gina, de cînd o iubește

pe Gina. Se ridică înconjurînd bi-roul și încercînd să-l îmbrățișeze pe Leon Dobrotescu într-o stîngace pornire de recunoștință și de remușcare.

— Am fost un ingrat, Tatileon... Numai voi ați știut să vedeți limpede în mine, dincolo de mine... Numai voi, tu și Mamisanda...

Leon Dobrotescu îi opri cuvintele pe buze:

— Ajunge, Sergiule. Știi bine că nu-mi plac efuziunile acestea femeiești...

Nu trecuseră multe clipe de cînd le căuta, le cerșea, avea nevoie de ele. Acum antenele lui erau închise. Rămase țeapăn, în hainele strîns îmbumbiate, în scaunul cu spătar înalt.

— Numără, te rog! spuse cu răceală.

Sergiu Miclăuș îndoi teancul de hîrtii și îl puse în buzunarul pantalonului, la spate, fără să numere, stingherit de privirea ghețoasă, profesională a lui Leon Dobrotescu. Nu află acel cuvînt rar, nespus, unic care să umple golul dintre dînșii. Se auzea iarăși balansul ritmic al pendulului. Unde are s-o mai găsească oare pe Gina acum? Se auzea iarăși gălăgia haimanalelor din locul viran, sfîrșind ultima lor joacă pe ziua de azi. În hol încetase zgomotul pașilor. Pe scări răsună glasul lui madam Stoian. Se trînti o ușă. Un clopot de tramvai vuia depărtîndu-se.

— Erai grăbit, Sergiule! îi aminti Leon Dobrotescu. Nu te mai rețin. Ești liber.

Se înălță din scaun cu o mîină sprijinită pe marginea biroului. Tot așa își concedia clienții cînd uitau cît de prețios e timpul avocatului Leon Dobrotescu și se întindeau la vorbă, recapitulînd amănunte de prisos pentru susținerea unui proces. Sergiu se simți vinovat. Mai vinovat decît la plecarea din casă, cu doi ani în urmă. Știa că altceva aștep-

tase de la dînsul Leon Dobrotescu și că el i-a înșelat așteptarea. Orice ar mai fi încercat acum, era fățarnic și van.

Întrebă, totuși:

— Și cînd pleci, Tatileon? Unde pleci?...

Leon Dobrotescu își tamponă buzele uscate cu batista de doliu. Cuvintele sunară înăbușit în călușul de olandă:

— Nu are nici o importanță unde plec. În orice caz, departe de aci și cît mai curînd.

Cu remușcare, Sergiu Miclăuș încercă să arate că nu-l lasă nesimțitor aceste hotărîri.

— Dar copiii, Tatileon? Nu pot rămîne singuri...

— Am luat dispoziții! fu răspunsul sec.

— Era vorba de o remaniere...

— Ha-ha! Era vorba de-o remaniere? hohoti lugubru Leon Dobrotescu. Atît mă cunoști tu, Sergiule? Aceasta crezi tu că mă interesează într-o zi ca aceasta? Era vorba de o remaniere! Se va face fără mine, spre ușurarea multora... Erai grăbit. Pierzi timpul...

Sergiu Miclăuș voi să-l îmbrățișeze. Leon Dobrotescu îl opri cu un surîs amar și ironic. Acesta nu era copilul Mag-dei. Era al lui Anton Miclăuș! Și ciudat, simți ceea ce nu cunoscuse niciodată — o gelozie dincolo de ani și de morminte pentru acest Anton Miclăuș, primul bărbat al Magdei. Sergiu avea numai ochii lui Mado; încolo, toate le moște-nise de la omul care și-a pierdut averea în joc de cărți, cai de curse și petreceri de pomină. Omul pe care îl aștepta Magda pînă în zori, cu lumina aprinsă, tresărind la fiecare pas de pe stradă. Cum l-ar fi putut înțelege un străin, fe-ciorul lui Anton Miclăuș? Un copil al lui și al Magdei l-ar fi înțeles. Numai copilul acela l-ar fi înțeles, pe care atît îl așteptase și nu le-a venit.

Din ușă, Sergiu mai întoarse ochii.

Leon Dobrotescu rămase în picioare, în fața biroului, cu latul palmei pe cartea cu scoarțele de pînză roșie.

Strînse din umeri, resemnîndu-se neputinței. Într-adevăr, între un om și alt om nu există nici o comunicare. Chiar dacă îi apropie într-o clipă ceva, clipa de contopire nu coincide. Se depărtează, se contractează fiecare ca melcii în spirala lor de calcar. Sergiu traversă holul în vârful degete-lor, ca și cum moarta se mai afla încă în cealaltă cameră. Dispăruse vâlul cernit din oglindă. Covoarele erau întinse

la loc. La locurile lor erau și scaunele nichelate, ca țevile răsucite de alambic. Urcă în odaie, plănuiindu-și plecarea. Papanas, pisicul cenușiu, se strecură o dată cu el pe ușă, torcînd și alintîndu-se.

— Scuzele mele, amice! Ai dat greș. Acum n-am timp.

Papanas nu voia să știe. Sări pe pat, ascuțindu-ți ca într-o scoarță de copac ghearele în stofa smochingului întins de Matei.

— A! Nu! se supără Sergiu. Te cam întreci, domnule Papanas! Hai, gata! Adio!...

Îl apucă de ceafă și îl scoase în antret, închizînd ușa după dînsul. Pisicul mieună afară. Sergiu se silea să nu-i audă chemarea. Tot așa scînceau cerîndu-se înăuntru și ceilalți pisici, Papanas I și al II-lea, în anii de altădată. Întotdeauna la el găseau adăpost și dezmierdare. Acum nu avea timp. Niciodată nu i-a fost atît de scump timpul. Alături de smochingul călcat și aerisit se aflau cămașa pregătită de Matei, gulerul și funta neagră de mătase. Exact cum le așeza de atîtea ori, altădată, sluga bătrînă și complice; cum poate tot așa așeza echipamentul lui Anton Miclăuș pentru expedițiile sale de noapte. Dacă Matei n-ar fi dispărut îndată după înmormîntare, l-ar fi trimis cu răspuns la Gina. Era iscusit și în

asemenea misiuni. Ar fi dus știre Ginei să nu-l aștepte, ar fi rugat-o să-i scrie un cuvînt, unde să vină și cum să se prezinte, oaspe nepoftit la o nuntă de necunoscuți. Acum răspunsul acela îl va găsi fără îndoială acasă, în strada Cuțitul-de-Argint. Dar cîteva rînduri ar fi cruțat-o pe Gina de neastîmpărul așteptării, de cine știe ce gînduri și închipuiri.

Ținînd cămașa în mîină, Sergiu se apropie de fereastră să-i prindă butonii de perle în piepți — butonii moșteniți de la Anton Miclăuș.

Privi afară. Rămase cu ochii lărgiți de uimire. Leon Dobrotescu ieșise în stradă fără pălărie, țeapăn în straiiele negre și strîmte, purtînd între degete batista cu chenar negru. Se uită îndărăt spre ușă. Își pipăi creștetul cu păr rar și asudat, sub care de sus se vedea începutul de chelie lucie. Făcu un pas spre intrare. Desigur, se gîndise să se întoarcă și să-și ia pălăria. Renunță. Se depărtă spre capătul trotuarului.

Sergiu își aminti revolverul din sertar, răspunsurile lui bizare: „În orice caz, plec departe de aci și cît mai curînd”.

Aruncă butonii și cămașa, smulse fetrul cenușiu din cuier, trînti ușa, zdrobi sub tălpi laba lui Papanaș și se repezi pe scări. N-auzi sfișietoarea clamoare a pisicului care a umplut casa în urma sa.

În stradă, grăbi pasul. Apoi, cînd fu aproape, îl potrivi după mersul lui Leon Dobrotescu. Un trecător se opri să măsoare din ochi omul fără pălărie, călcînd sacadat și ți-nînd în mîină batista cu banda de doliu. În dreptul lui Sergiu Miclăuș ridică din sprincene întrebător și făcu un semn jovial cu degetul la tîmplă, adică: „Ce-i cu individul? Atins la cap sau numai atins de băutură?” Sergiu se cutremură de această cruzime, care transformă o suferință

omenească numai într-un spectacol curios pentru ceilalți semeni. Răspunse cu o pantomimă identică, ducînd degetele la gură, adică: „Nimic neobișnuit. Băutura.” Trecătorul se liniști. Spectacolul își pierdea interesul. Un om beat în zi de duminică se poate vedea pe toate străzile. Aprinse țigara și își căută de drum.

Sergiu Miclăuș se dădu lîngă un stîlp de tramvai. Leon Dobrotescu ajunsese la stația de automobile, parlamenta cu un șofer. Probabil că adresa rostită sau numai înfățișarea clientului nu inspirau prea multă încredere. Leon Dobrotescu scoase port biletul. Șoferul păru satisfăcut. Își cerea iertare, ducînd mîna la caschetă. Coborî stegulețul roșu al aparatului și deschise portiera. Sergiu Miclăuș sări în al doilea taxi din stație.

— Repede! Să nu-l scapi din ochi!

— ...țeles! Numai de n-or face spre centru, să dăm peste stopuri...

Automobilul din față nu apucă spre centru. Începînd de la a doua stradă, Sergiu pricepu că merg spre cimitir. Pe același drum unde cu trei ceasuri înainte urca agale convoiul funebru al Sandei Dobrotescu. Ce însemnau toate acestea? Ce s-ar fi convenit oare să facă acum? Sergiu Miclăuș își strînse tîmplele între degete. Încă o dată se îndepărta de Gina. Ce căuta Leon Dobrotescu la cimitir? Nu e întîia oară cînd un văduv se sinucide pe mormîntul tovarășei de viață. Poate că datoria lui e să-i iasă înainte la poarta cimitirului, să-i rezeze calea, să-l apuce de braț, să-l aducă în-

dărăt cu sila. Poate că la ora aceasta poarta cimitirului e închisă. Ar fi un noroc. S-ar simplifica misiunea lui. S-ar întîlni față în față. I-ar spune că și el a venit pentru a înngenunchea pe mormîntul proaspăt al Mamisandei, acum,

cînd nu mai e lume, în tăcerea și singurătatea prielnică reculegerilor.

— Mi se pare că mergem spre Belu! se dădu cu gîndul și omul de la volan.

Sergiu se răsuci să privească îndărăt cerul învîlvătat al apusului. Peste o jumătate de oră va fi noapte. Toate conspiră să-l despartă de Gina.

Aruncă ochi dușmănoși trecătorilor de pe trotuare, care se întorceau fără grijă spre casă, liberi și tîrîndu-și pașii după plimbarea lor de duminică. Pe toți îi pizmuia; pe toți, fără deosebire. Femeia aceasta însărcinată, cu doi copii alături. Și plutonierul încătăramat în curele. Și cumetrele, care stau la sfat rezemate de zaplaz. Toți au avut astăzi o zi a lor, liberă. Mulți n-au știut cum să-și umple ceasurile. Li s-a părut o duminică prea lungă. Măcar de-ar fi putut să trimită Ginei un răspuns. Matei a plecat fără să ceară în-voire, fără să spună unde se duce. Ca dintr-o casă care a rămas fără stăpîni. Unul în mormînt, celălalt rătăcind pe străzi cu capul gol. Poate că Matei a plecat să-și caute Re-veica lui. Unde a mai auzit numele acesta? Reveica. He-veica... Așa i-a pronunțat numele Gina. Poate că așa chiar l-a și pronunțat. Baba Heveica... N-avu cînd sfîrși gîndul...

— Ce vă spuneam eu?! întrebă șoferul frînînd. La Belu am ajuns!

Sergiu Miclăuș sări jos. Leon Dobrotescu pornise îna-înte. Mergea țeapăn, cu o mîină prinsă în nasturii hainei, cu fruntea goală în sus, cu batista în cealaltă mîină. Nu în-toarse ochii nici cînd auzi pașii în spatele său. Sergiu Miclăuș n-avu curaj să-l oprească. Încetini mersul. Ocoli pe o potecă îngustă, lăturalnică, să-i iasă înaintea la mormîntul acoperit de cunune și jerbe proaspete.

Așteptă.

Leon Dobrotescu se aplecă de mijloc, rupse dintr-o jerbă cîteva flori albe, își tamponă gura și mustățile cu batista de văduv, după vechiul său tic.

Nu arăta nici un semn de emoție în fața groapei cu țărîna acoperind numai de cîteva ceasuri un trup omenesc.

Tovarășa lui de viață. Și totuși, mormîntul încărcat de flori, cu provizoria cruce de stejar, era mai sfîșietor decît toate celelalte. Pe acelea încolțise iarba, creșteau flori, se lăsase pămîntul. Erau încorporate veșniciei. Mormîntul Sandei Dobrotescu părea încă străin, nelalocul său; s-ar fi spus că la noapte, în prima lui noapte de cimitir, se va simți înfricoșat de vecinătatea celorlalte morminte care se află în patria lor de zeci și zeci de ani.

Leon Dobrotescu tuși în batistă. Se răsuci pe călcîie. Porni spre fundul cimitirului.

„Acum ar trebui să mă apropii”, gîndi Sergiu Miclăuș

Dar mai puternică decît cugetul, o curiozitate bolnavă îl împiedică să-și ducă la îndeplinire intenția. Păși peste morminte, păstrînd distanța. Leon Dobrotescu nu privea nici în dreapta, nici în stînga. Mergea ținută, deși drumul acesta nu-l bătuse de ani. Cînd se apropie de mormîntul Magdei, tălpile lui Sergiu s-au încleștat de pămînt. Își acoperi ochii. Așteptă detunătura. Pocnetul sec în aerul limpede al amurgului de mai.

Pocnetul întîrzia. Sergiu crezu că s-a rupt sortilegiul care-l ținea împietrit. Se pregăti să se repeadă, să smulgă din mîna lui Leon Dobrotescu arma de oțel oxidat. N-avea nevoie s-o facă nici aceasta. Leon Dobrotescu nu ținea nici o armă în mînă, nu-și apropiase nici o țevă ucigașă de tîmplă.

Văduvul moartei de dincolo, cu mormîntul proaspăt și asfixiat de coroane, se înclinase

Într-un singur genunchi pe mormîntul vechi și uitat. Aci crescuse iarbă de mult; era un mormînt încorporat cimitirului, veșniciei, împăcării cu marea uitare. Se lăsase pămîntul, se scufundase crucea de granit. Ca orice mormînt părăsit de grija oamenilor, se îmbrăcase singur în flori simple și ierburi de cîmp. Un măcieș spinos își desfăcuse cu o gingășie rustică bobocii rozi-albi. De zece ani Sergiu nu mai venise să îngenunche aci, nici în simbăta morților.

Îngenunchease acum, cu un singur picior, Leon Dobrotescu. Răscoli pămîntul cu degetele. Așează florile aduse de pe celălalt mormînt, înfigîndu-le cu potirul alb al corolelor în jos. Le acoperi cu țărînă. Ascunse vîrfurile cozi-lor. Tipări o moviliță de pămînt negru, ca micile piramide de la capătul galeriilor de cîrțiță. Așa, florile erau numai pentru cea din adînc, îndreptate spre întunericul ei dinăuntru, nu pentru deșertăciunea și ochii celor dinafară.

Poate că oasele de sub crucea de granit nu mai aveau nevoie de flori. Poate că toți morții, fără deosebire, nu mai au nevoie de flori. Cei rămași, dînșii însă au nevoie de iluzia că pot dovedi cîteodată așa, amintirea, muștrărea, regretul.

Leon Dobrotescu își scutură palmele, își scutură postavul genunchiului înverzit de iarbă. Cu ticul dintotdeauna, își tamponă buzele. Împături batista de doliu și o mistui în buzunar. Apoi trecu spre poteca ieșirii cu pasul mai viu, descătușat de întepeneală, cu fața iluminată de toată văpaia apusului.

Sergiu știe că nu mai are a se teme pentru viața lui Tatileon.

Rămase în urmă. Se opri și el lîngă mormînt, cu pălăria în mînă, cu fruntea plecată în jos.

O pasăre cenușie se balansă pe creanga de măcieș. În-șelată de nemișcarea stanei omenеști, piui molatic, che-mîndu-și tovarășa. S-au speriat. Au zburat amîndouă în filfiit de catifea. În iarbă se prelinse o șopîrlă verzuie. Și îndată după dînsa, alta. Vietate cu vietate se căutau și aci, deasupra mormintelor, în senina indiferență a naturii, împinse de misterioasa chemare a primăverii.

Sergiu Miclăuș privi împrejur. Se convinse că nu era nimeni să-l zărească. Își îndoi la rîndul său un genunchi în pămînt.

Cerea celei de dincolo o povață la răscruce de destine, ajutor; îi cerea iertare pentru că o uitase, pentru că nu mai venise s-o caute în marea ei singurătate vreme de zece ani.

— De zece ani, întâia oară mi se întâmplă aceasta, prietene! clinchetei cu glas ușor tanti Catriona, răsturnînd pionii și recunoscînd așa că a pierdut a doua partidă. Mi se pare că te-ai pus să iei lecții de șah pe ascuns, la cafenelele dumitale...

Enea Samurcaș primi elogiul cu c mare încîntare. Își alintă brelocurile atîrnate în lanțul de aur al ceasului. Își mișcă picioarele uriașe și amorțite. Ceru învoire să mai ră-sucească o țigară.

Pentru nemaipomenita și îndoita victorie de astăzi, merita această recompensă.

Într-adevăr, de zece ani, prietena sa Catriona nu-i îngăduise să cîștige o singură partidă. Cu o agerime demonică, îi ghicea jocul, îi prevedea mișcările, îl aștepta să se împotmolească în situații fără ieșire; cu aparentă neatenție, se lăsa despoiată de pionii, scotea exclamații consternate cînd pierdea calul, nebunul sau turnul, pe urmă deodată își înfigea bărbia mică în pumn, încrunta sprincenele subțiri, surîdea imperceptibil în colțul buzelor. Atunci Enea Samurcaș știa că soarta partidei e scrisă în pomelnicul altor o sută de partide pierdute. Calul negru începea să facă sărituri neprevăzute, turnul înainta încet și năprasnic ca un tanc, nebunul lovea pieziș — în cinci minute intra devas-tarea în piesele albe, iar el era mat în două mișcări. Aceasta făcea parte dintr-un program imuabil al vizitelor sale de duminică.

Acum se întâmpla ceva nou cu prietena Catriona. Se întâmpla ceva nou și cu nepoata sa, Gina. Amîndouă erau cu

gîndul în altă parte. Păreau că se pîndesc și că se spionează. Nu le-a văzut niciodată atît de preocupate, ocolindu-și privirile.

Enea Samurcaș își răsucise țigara, reteză firele de tutun cu unghiile lungi, galbene și

cornoase, pregăti țigarea de chilimbar din cutioara de piele și propuse cu generozitatea învingătorilor:

— Mai este timp pentru o revanșă, prietenă. Eu am impresia că mi-ai întins înadins o cursă, ca să mă umilești la sfârșit cu așa-zisele mele lecții pe ascuns...

Tanti Catriona prefiră pe sub gene o privire furișă spre fereastră, unde se afla Gina. O durea chinuirea scrisă pe obrazul ei îngust, micșorat parcă, tresărind la fiecare vuiet de automobil.

— Să încercăm!... încuviință fără convingere. Da-da! Să încercăm!... repetă cu mai multă, dar silnică energie.

Își așează piesele în căsuțele albe și negre. Cu mâna stângă își ferea mîneca largă a hainei de mătase. Șahul era pe măsura sa și a tuturor obiectelor din juru-i. Un joc minia-tură, artistic și rar, care slujise poate cîndva la desfătarea unui satrap asiatic. Enea Samurcaș o așteptă să sfîrșească, risipind cu laba enormă fumul țigării, ca să-l alunge din ochii prietenei.

El nu era întru nimic pe măsura casei. Înalt, osos, scoro-jit, adus de spate, cu fața prelungă de cal, cu nasul proeminent și încovoiat ca o carenă, cu mustățile cănite și peste căneală îngălbenite de tutun, își pleca fruntea la intrare și la ieșire, ca să nu se izbească de pragul de sus; se mișca în încăperea scundă și strîmtă cu mare băgare de seamă, ca să nu răstoarne fragilele mesute de palisandru și vasele de porțelan; se căznea în poziții incomode și comice pe taburetele joase, fără să izbutească vreodată a găsi un loc de odihnă picioarelor.

Cînd Gina era numai o copiliță cu fustele mai sus de genunchi, de i se vedeau pantalonașii albi cu volănașe de dantelă, se înveselea cumplit de schimele și de mersul lui caraghios, la primii pași, după ce se ridica amortit, trosnin- du-și oasele și masîndu-și

încheieturile. Atunci plăcerea ei nemărginită era să-i turbure linia cărării trase în părul rar și cosmeticat cu o precizie geometrică de la ceafă pînă la frunte; era să-l întrebe cu prefăcută nevinovăție dacă nu-și

procură cumva ghetetele gigante de la furnizorul lui Guliver (uriașul în țara piticilor, bineînțeles); plăcerea ei era să-i scotocească buzunările vaste, căutîndu-și pachetelul cu bomboane sticloase și să se frece ostentativ pe obraz, unde mustățile cănite i-au imprimat la sărut un desen negru ca aripile unui cocor în zbor din estampele japoneze.

Acum Gina stătea la fereastră, își pierduse glasul și rîsul trilat, uitase că și el există pe lume. Nici iarna trecută, cînd mai ghicise că se petrece ceva neliniștitor în casă, nici atunci n-a fost asemenea atmosferă. Îi apasă pe toți de un ceas; s-a lăsat ca o ceață vîscoasă. Gina sosise vioaie, trîn-tind porțița, trîntind ușile, tachinîndu-l, amintindu-și vechile ei ghidușii de fetiță. De la cinci jumătate s-a instalat la geam. I s-a stins freamătul viu; i s-a retras sclipirea din ochi.

Cu degetele mari și late la vîrf, Enea Samurcaș mișcă precaut o figură dintr-un pătrat în altul. Era surprinzătoare gingășia cu care abia atingea piesele minuscule fără să le răstoarne, precum surprinzător era că nu trece prin tavan cu creștetul cînd se deșiră pe catalige.

— Așadar, schimbăm tactica! exclamă a mirare. Am trecut la gambitul damei?

— Da! Așadar, schimbăm de tactică. Încercăm și gam-bitul damei... recunoscți tanti Catriona, repetînd cuvintele distrată, după ce a aruncat o privire spre fereastră unde Gina întinsese mîinile împreunate pe pervaz și își culcase capul pe un braț, într-un gest de istovită implorare.

Enea Samurcaș își încreți în suprem efort de atenție fruntea îngustă — singura porțiune îngustă din figura cu tră-sături late și mari. Se răsuci căutînd loc picioarelor. Își ciuguli cu înverșunare mustățile. Sună clopoței brelocurilor din lanț, ca și cum acest semnal avea să dea drumul inspirației. Schimbă cotul. Absorbit, duse înconștient la gură tubul de chilimbar fără țigară; începu să tragă cu aviditate mirosul răcit de nicotină.

— Poți să mai răsucești o țigară, prietene! Nu te vede medicul că ai depășit rația și nu te pîrăște nimeni... îl îmbie cu mărinimie tanti Catriona. Și, în așteptare, se ridică s-o zguduie de umeri pe Gina: Fii cuminte, Ginoșca... Ți-am spus! Lumea aceasta nu-i pentru noi. Pre- gătește-te de plecare.

— Încă un sfeht de oră, tanti Catriona... se rugă Gina. Numai un sfeht de oră, și plec...

Tanti Catriona se uită cu dezaprobare spre soba de teracotă albastră, unde se afla mica pendulă încrustată în grupul figurinelor de Sevres. Netezi părul Ginei, trecîndu-și degetele prin cîrlionții arămii. Îi strînse tîmpla la pieptul elastic. Păși la loc pe tocurile înalte; aprinse un chibrit și oferî flacăra mosafirului peste tăblia de șah, înălțînd mîneca largă, să nu măture așezarea strategică a oștilor albe și negre.

Enea Samurcaș observă că mîna prietenei, fină, dar puternică și de obicei precisă în mișcări ca o mîna de prestidigitatoare, tremura o dată cu flacăra.

— Vă asfixiez cu țigările mele... rosti în chip de pocăită scuză.

Altădată Gina îi spusese în glumă că le asfixiază fiindcă dintr-o singură răsuflare a lui le ia o jumătate din aerul camerei și face vid ca un aparat aspirator. Acum Gina nu-l auzea, iar prietena Catriona, preocupată de alte gîn-

duri, nu-i dădu nici un răspuns, cu bețigașul de lemn stins, uitat între degete.

Prietenia lor era veche. Dura de pe vremea când afișe înflăcărate anunțau în capitalele europene turneul celebrei dansatoare Catriona Catriowina. Pe atunci Enea Samurcaș, rentier și stăpîn pe moșii în Valahia, cutreiera și el capitalele lumii, fără nici un scop, și de altfel fără nici o pasiune. Era clientul cel mai fidel și mai matinal al cafenelelor, unde sosea să se instaleze pe o terasă ori la o fereastră încă din ceasul când chelnerii pregăteau coșulețele cu cornuri și procedau la toaleta localului. Parcurgea cu religiozitate gazetele. Dar mai ales privea.

Îl îndestula, îl încînta priveliștea străzilor și a piețelor. Când îl ostenea o priveliște, se strămuta la altă cafenea, cu perspectiva în altă stradă și în altă piață. Muzee nu vizita; teatre, și mai puțin. Cunoscuți nu-și făcuse decît arar. Era cunoscutul chelnerilor din douăsprezece capitale europene și încă din vreo alte douăzeci de orașe mai mici, cu berării și cafenele faimoase. Atît îi ajungea. Pentru dînsul Parisul însemna: „Café de la Paix”, „Napolitain”, „Cardinal”, „Café de l’Univers”, „Régence”, „Soufflet”, „Voltaire”, „Deux-Magots”. Viena: „Arkaden-Cafée”,

„Schrangl”, „Bristol”, „Zacher-Cafée”. Madridul: „Levan-te”, „Granja Henar”, „El Aguila”, „El Cocodrilo”, „La Ma-llorquina”. Roma: „Caffé Nazionale”, „Faraglia”, „Colonna”, „Castellino”. Veneția: „Florian” și „Quadri”. Și așa pînă la o sută, cu specialitățile lor, chelnerii și scaunele lor, mesele și boxele lor, monogramele pe farfuriile și pe tacîmurile lor, priveliștele și tarifele lor, în franci, în lire, **pesetas**. Orașele nu existau sub alt aspect. Nostalgiile sale de acum nu le căuta altfel.

Pe Catriona Catriowina a cunoscut-o într-o asemenea cafenea, la Milano, unde prima-balerină în turneu venise după spectacol să ciugulească în grabă câteva boabe de struguri, un ceai și o prăjitură. Mesele s-au întâmplat vecine. S-a minunat că dansatoarea celebră de operă imperială este o compatriotă. Dar n-a fost curios să meargă și s-o vadă dansînd. Pentru Catriona Catriowina Milano se rezuma la Scala, Teatro Lirico, muzeele și magazinele de antichități, Santa Maria delle Grazie cu **Cina** lui Leonardo da Vinci; pentru Enea Samurcaș: „Caffé Cova”, „Biffi”, „Savini”. În călătoriile lor meteorice le-a fost dat să se mai întâlnească. Catriona Catriowina, neliniștită de schimbările din lumea ei, a rampei și a publicului; Enea Samurcaș, plîngîndu-se de jalnica decădere a cafenelelor care prevesteau sfîrșitul unei altfel de lumi.

Revederile erau scurte, banale, lipsite de însuflețirea conversațiilor. Enea Samurcaș n-avea darul de a întrerupe o tăcere.

Își scărpină meditativ nasul prelung și tăcea.

Surîdea în vid, smulgîndu-și mustățile, pe atunci încă de culoarea lor naturală, și tăcea.

Juca între degete brelocurile lanțului, își culegea de sub scaune picioarele lungi, căuta spre fereastră și tăcea.

El era omul singur de la masa singură a cafenelei, de prins să privească în tăcere cum se perindă consumatorii, lumea de pe stradă, timpul, viața.

Ciclul Catrionei Catriowina s-a sfîrșit cînd a apărut Djaghilew cu primul balet rus la Paris, cu Tamar Karsavina și cu Nijinsky... **Le Prince Ygor, Le Pavilion d'Armide, Festins, L'oiseau de feu...** Într-o seară, din lojă, necunoscută spectatoare ascunsă în umbră, a asistat la **Spectrul rozei**. L-a văzut pe Nijinsky înălțîndu-se în aer, descriind o pa-

rabolă, dispărînd fără să se mai întoarcă, volatilizîndu-se ca o adevărată făptură a aerului. I s-au înroșit palmele aplaudînd. A înaintat în fața lojii și a participat cu toată inima la delirul publicului.

Dar a cunoscut că s-a încheiat ciclul ei.

A făcut pregătiri de plecare. Fără grabă, fără amar. Peste cîțiva ani a închis papucii de balet, costumele, afișele, cronicile, ilustrațiile revistelor și ziarelor; tot așa cum vînătorii osîndiți de doctori la nemișcare își ascund de parte de raza privirilor panopliile cu arme de un zadarnic și melancolic suvenir.

Iar ciclul lui Enea Samurcaș s-a încheiat altfel nu mult mai tîrziu. Cu averea nimicită de răsturnarea vremilor; redus la modeste venituri, s-a întors în București pentru a circula într-un cupeu fantomatic, tras de un cal fantomatic și mînat de un vizitiu fantomatic, la ore fixe, spre anumite cafenele, schimbate pe rînd, după cum se schimba fluxul trecătorilor.

S-au întîlnit și s-au recunoscut cu mirare. De atunci, o duminică pe lună, e mosafirul care renunță trei ceasuri la priveliștea de pe fereastra cafenelei pentru a ține companie prietenei cunoscute pe alte tărîmuri, într-o altă a lor viață. Multe nu-și au de spus. Au trecut de nenumărate ori prin aceleași orașe, dar nu le-au văzut cu aceiași ochi.

Cîteodată Catriona Catriowina întreabă: „Îți mai amintesti dumneata, prietene, la 1910, cînd ne-am întîlnit ultima dată la Milano?”... Enea Samurcaș își încrețește fruntea îngustă. Își scarpină lateral nasul enorm, face eforturi de memorie: „În 1910? Ne-am întîlnit noi în 1910 la Milano? Acum îmi amintesc... La «Biffi» servea atunci Antonio... Antonio! Parcă-l văd!

Parcă-l aud: **«Si, signore! Presto, prestissimo, signore! Grazie, signore!»**...¹

În aceste condiții, conversația fiind amenințată de lacune catastrofale, tanti Catriona a căutat un remediu. L-a descoperit. Cutia de șah. Fusesse o jucătoare mediocră. O începătoare capricioasă, cu lecțiile căpătate în tren de la impresar numai pentru a alunga plictisul călătoriilor lungi. Enea Samurcaș se socotea un jucător cu multă experiență, fiindcă,

observator mut și anonim, asistase pe la sute și sute de partide de șah, în suta de cafenele ale Europei, când mesele de afară și de la ferestre se întâmplau ocupate. Privise cu același interes cu care privea chelnerii pregătind și strîn- gînd mesele; vînzătoarele de flori făcîndu-și bilanțul; ve-cinii de masă flirtînd și echipagiile încrucișîndu-se pe străzi. Astfel, în primii ani jocul lor a fost cu soartă schimbătoare, inegală, precumpănind în favoarea lui Enea Samurcaș.

Dar Catriona Catriowina a prins fără întîrziere învățămintele subtile care scăpau adversarului. De zece ani nu i-a mai îngăduit să cîștige o singură partidă. Acum se întâmpla ceva nou. Din pricina Ginei era oare prietena sa atît de preocupată?

Își întoarse și el ochii cu discreție spre fereastră.

Gina schimbase de loc. Ca să-și amăgească timpul, în-cerca să citească un ziar, frunzărind paginile, parcurgînd titlurile, mica publicitate, coloana anunțurilor mortuare. De trei ori același anunț, în trei variante:

¹ **Da domnule! Repede, cît mai repede, domnule! Mulțumesc, domnule!... (it.)**

„În veci neconsolați: Leon, soț; Sandu,
Teofana,
Dudu, copii; Ana Stoian, soră, și
Vanghele Stoian,
cumnat, și copiii lor, cu durere în suflet
anunță în-
cetarea din viață după o lungă și grea
suferință a
scumpei și neuitatei lor soție, mamă, soră
și mătușă

SANDA DOBROTESCU

***Înhumarea are loc duminică 13 mai la
Cimitirul Bellu.
Rugați-vă pentru ea!”***

Altul din partea unei asociații, al treilea din
partea unei ligi. O moartă foarte regretată. O
înmormîntare cu foarte solemnă pompă, după
cum stă anunțat!

Gina întoarce foaia ziarului:

***„Mica publicitate. Apare în fiecare zi
Minimum***

zece cuvinte. Cereri de serviciu:
Administrator...

Absolventă... Bacalaureată...
Bucătăreasă... Conta-

bil... Caut... Caut... Căutăm... Domnișoară...
Doam-

nă... Doică... Farmacist... Intelectual...

Institutrice

(Sarre)... Germană... Jupîneasă”...

Cineva a deschis un geam de cealaltă parte a străzii. Reflexul luminii a fulgerat în văzduh, ca atunci când se joacă un copil obraznic cu oglinda ascunsă în palmă, aruncînd razele în ochii trecătorilor. De ce i-a amintit aceasta deodată tot ce n-ar trebui să-și mai amintească?... Un spate depărtîndu-se în ninsoare, în noapte; fulgii as-tupînd urme de pași, netezindu-i treptat, pînă ce n-a mai rămas nici un semn, nimic, nimic... Ninsoarea cea dintîi a iernii, glasul trecătorilor cu răsunetul nou și ciudat, și ea zgribulită lîngă un felinar, cu mîinile atîrnate de-a lungul trupului, ca acum. De ce amintirea aceasta sfîșie- toare ca o lamă înfiptă în inimă?... A, da... Sclipirea oglin- zii din atelierul cu arme vechi și covoare, cînd cădeau oblic razele asfințitului și ea nu mai putea poza fiindcă-i juca lumina în ochi... O asociație de idei și de imagini ca oricare alta... Pe urmă ninsoarea astupînd urme de pași, pînă ce n-a mai rămas nimic, nimic... Aceasta e partea ei în viață. Să aștepte pe cei care au plecat și nu se mai întorc. De ce a mințit-o și el, și Gigi? Nu-l silea nimeni. „Nu mai plec în Platoul Pamir. Nu mai am ce căuta în Platoul Pamir.” De ce a mințit-o și el? Nu-l silea nimeni.

— Gina, deduc că nu mai pleci...

— Plec, tanti Catriona. Acum plec. S-a tehminat.

Tanti Catriona nu-și părăsise taburetul din fața tăbliei de șah. Părea atentă numai la jocul său. Dovedea așa că și-a exprimat o simplă nedumerire, fără gîndul să facă o presiune asupra Ginei, s-o silească la renunțarea unei așteptări chinuite, umilitoare și fără sens. Tresări însă și dînsa cînd a auzit afară un claxon de automobil.

Era numai un curier de la Odeta. Șoferul apăru în cadrul ferestrei, cu șapca în mînă:

— Vă așteaptă toată lumea, domnișoară! A dat poruncă domnul director general să vă urcați imediat și să vă prezentați!

Transmitea și executa ordinele directorului general cu o energie care făcea onoare disciplinei din serviciul inferior al ministerului.

Gina se supuse:

— Bine. Gata. Mehg!

Îi dădu pe geam cutia de carton cu rochia de seară, pentru dans. Întinse o mână moale lui Enea Samurcaș, o mînușită ca un mic cadavru de pasăre în palma uriașă. Își lăsă tîmpla sărutată de tanti Catriona.

Murmură, ascunzîndu-și privirea sub genele lungi:

— Am lăsat... Am lăsat o însemnahe, tanti Catriona. Dacă mai vine, să știe unde să mă caute. Te rog să i-o dai.

Însemnarea era scrisă pe dosul invitației de nuntă, prin care doamna și domnul Nae Cristodoreanu anunțau căsătoria ficei lor Odeta cu domnul Barbu Leca. Se aflau menționate acolo: strada, numărul casei, biserica unde avea loc ceremonia religioasă.

Tanti Catriona zîmbi cu tristețe. Cum își închipuia oare Gina că poate să mai vină? Dar o încredință cu opti- mism:

— Așa va fi, cum vrei tu, Ginoșca! Îi dau întîi o lecție și ți-l expediez... O trimit la nevoie pe Reveica să-l escorteze. Ca să nu mai scape domnișorul!

Gina se sili și ea să surîdă.

Se zgribuli într-un ungher al limuzinei, prea vastă pentru o atît de puțintică și doborîță făptură. Vizitiul fantomatic al cupeului fantomatic salută ridicînd țilindrul de lac negru în unghi drept. Calul fantomatic privi din urmă automobilul cu ochi de filozof blazat.

Cînd a rămas numai cu prietena sa, Enea Samurcaș își trosni degetele late și lungi cu o vădită stinghereală. Clătină tăblia de șah, răsturnînd figurile din căsuțele albe și negre. Abandona partida, a treia victorie din acea zi aproape asigurată. Își zurui brelocurile atîrnate de lanț. Căută loc picioarelor sub mesuță, printre pufuri și taburete.

Cuvîntă, frecîndu-și carnea osoasă a nasului:

— Prietenă Catriona, am rămas înadins în urmă... Voiam să-ți vorbesc. Aș dori să-ți fiu de folos dacă se poate. Înțeleg, am înțeles că se întîmplă ceva. Ce anume? Nu știu... Niciodată nu mi-am permis să mă întreb cum trăiți, cum trăiești. Ești o femeie singură. Sînteți două femei singure. Acum îmi dau socoteală că sînteți niște femei singure, într-un oraș ca acesta, în niște vremuri ca acestea... Poate aveți nevoie de un sfat, de un ajutor. Eu sînt gata!... Te rog să mă ierți că nu m-am gîndit mai de mult. Vin de atîția ani, întotdeauna am venit cu o mare plăcere. Mă tratezi cu cea mai bună cafea pe care am băut-o eu vreodată. Nici la Constantinopol, la Pera, n-am găsit eu o cafea ca la dumneata. Mă tratezi cu un coniac fin, veritabilă Fină-Napoleon, cum numai la Paris se mai găsește, la „Welper”... Se mai găsea cel puțin, pe vremea mea. Pe vremea noastră!... Pe urmă jucăm șah. Două partizi, trei... Mă faci mat întotdeauna, cu excepția zilei de azi. Dumneata rîzi, vorbești, povestești, îți amintești... Eu tac. Dar în sinea mea sînt fericit. Plec fericit... Nu m-am gîndit niciodată ce se întîmplă în urma mea. Acum mi s-au deschis ochii. Poate aveți lipsuri... Vremurile sînt foarte grele și crude. Nici eu nu sînt un privilegiat... Am fost... Dar mi-a rămas mai multă stare decît îmi cer nevoile mele de

astăzi. După cît îmi spune medicul, n-am s-o mai duc un secol cu această anghină. Încă un an, doi cel mult... De ce să mă limitez la venit? Pot să atac ca-pitalul. Este un nepot care aşteaptă să mor. Un nepot pe care nu l-am văzut de cinci ani. Mă pîndeşte de la distanţă şi-mi ţine socoteala zilelor. N-am nici o legătură cu el. Poate să moştenească mai puţin sau foarte bine poate să nu moştenească nimic... Aşa că vă stau la dispoziţie... Te rog să mă ierţi...

Enea Samurcaş se opri răsufîind greu, aspirînd la a doua înghiţitură tot aerul din încăpere. Îşi şterse fruntea îngustă şi îşi turbură în zigzag linia geometrică a cărării... Niciodată nu vorbise atît de mult. Gemu extenuat.

În picioare, lîngă el, Catriona Catriowina îi puse mînu-şiţa pe umăr, ca un cornac dezmierdînd un elefant mare, blajin şi prost.

— Prietene, îţi mulţumesc... suspină ea. Îţi mulţumim. Dar n-avem nevoie de nimic din cele ce ne-ai putea da. Te-ai înşelat!... Priveşte, te rog, mai atent în jurul dumitale. Tot ce vezi aci, în celelalte camere, în casa întregă, reprezintă o relativă bogăţie. Faţă de noi, dumneata eşti cel sărac... Gîndul de-a ne ajuta e cu atît mai mişcător! Îmi probează că nu sîntem atît de singure. Din nefericire, împotriva celor ce se întîmplă nu putem face nimic nici dumneata, nici eu... S-a lăsat întunerec. Răsuces-te, te rog, butonul de la stînga dumitale, să facem cel puţin lumină.

În lumina policandrelor din biserică, pe obrazul Ginei Alimănescu nu se mai cunoștea nici o urmă a peripețiilor prin câte a trecut. Nimic din lacrimile care i-au udat de atâtea ori

pleoapele într-o singură zi. Nimic din sfișierea secretă.

Își învăpăiase obrazul bronzat cu două benchiuri de fard. Strivise mai apăsător roșul chimic pe buze. Ținea bărbia în sus și izbutea să surîdă.

Da! Izbutea să surîdă.

Dacă în ochii verzi mai plutea încă o tristețe întu- necînd lucirea limpede a smaragdelor sub genele adumbrite și lungi, după a tuturor părere, aceasta îi adăuga un farmec nou, gales și enigmatic.

„Vheau să fiu bravă! O mică vietate nefericită, dar bravă!” își hotărîse cînd a coborît din automobil.

Și se ținea de cuvînt.

Brav a urcat scările, a înfruntat privirile, exclamările, glumele și admonestările nuntașilor fiindcă nu venise decît adusă cu forța; brav și-a luat în primire atribuțiile de domnișoară de onoare; brav zvîcnise în cupeul cu diagonalele încrucișate de flori și panglici albe în geamuri și tot așa brav pășise pragul bisericii, ca să asculte și să privească desfășurarea ceremonialului cu toată atenția concentrată aci, fără să mai gîndească de fel îndărăt.

Se bucurase că în rochia de mireasă, sub cununa de lămîiță, sub vâlul alb și lianele de beteală, Odeta își pierdea tot ce i s-a părut de astăzi dimineață încoace vulgar și prea terestru. S-a înșelat atunci? Se înșela acum?

Odeta s-a abținut să facă vreo reflecție cînd a văzut-o că vine fără tovarășul anunțat. De asemenea întrebare brutală se temuse Gina. „Ce e cu magistratul tău? Unde-ți este **phostia** ta?” N-ar fi știut să dea un răspuns. Cu o delicatețe la care nu se mai aștepta, Odeta a cruțat-o de supliciul interogatorului plin de umilință.

A primit-o numai cu un duș de invective nostime, ca în vremurile lor cele bune, fiindcă întârziind n-a fost prezentă la anumite ritualuri de la punerea vălului și a betelei, me-nite să-i asigure într-un viitor apropiat succesiunea în rolul de mireasă.

Gina se înălță în vârful pantofilor.

Răspunse cu un surîs la surîsul Nadinei. Străbătea și în zîmbetul Nadinei o vagă umbră de langoare. Poate era și dînsa o fată bravă; nefericită, dar bravă.

Aurul și argintul icoanelor sclipeau cald în lumina găl-buie a policandrelor, în fumul subțire de lumînări.

Dincolo de vitralii, afară, rămăsese seara albastră.

— Grozav de multă lume! șopti o doamnă bătrînă în rochie violetă, făcîndu-și loc cu înverșunare să răzbească în rîndurile dintîi și manevrînd **face-à-main**-ul în lăntug, ca să examineze mirele și mireasa cu o competență de expertă.

— Multă și de toată mîna! opină tovarășa sa, înghe-suindu-se cu aceeași îndîrjire și așezîndu-și pălăria, care îndurase oarecare modificări de formă și de poziție după anevoioasa expediție prin strîmtori.

Biserica era într-adevăr înțesată de mulțime. La nu-mărul invitațiilor care au primit cartonul caligrafiat în relief se adăuga îndărăt, spre ușă, gloata cea mare a personalului subaltern de la ministerul unde părintele miresei se bucura de mari puteri și de o veche autoritate cimen-tată în treizeci de ani de carieră.

Deocamdată, Nae Cristodoreanu uitase exercițiul acestor puteri; își pierduse toată autoritatea; era mai emoționat decît mirele și transpira fluvial.

Strîngea la subsuoară jobenul ca o țeavă de tun, cu gura îndreptată spre altar. Își

rătăcise o mânăușă. Din cînd în cînd, își amintea, pipăia cu talpa covorul de jos, să simtă dacă nu descoperă o proeminență, încerca să pri-vească printre picioarele vecinilor, se căuta în buzunarul

de la spatele fracului. Apoi își trecea palma pe obraz, să verifice pe cale tactilă dacă nu i-a crescut barba. Căci era foarte păros. Un fenomen de exuberanță a sistemului pilos. Nadina pretindea că pînă ce bărbierul îi termină de ras obrazul stîng, pe obrazul drept îi creștea barba la loc. Exagera Nadina. Însă nu din cale-afară. Părul invadase mîinile lui Nae Cristodoreanu pînă la ultima falangă a degetelor, obrazul pînă la ochi, nasul în exterior și în interiorul nărilor, urechile, ceafa dublă: păr negru, stufos, aspru, masiv. Iar toată această abundență prodigioasă, cu care în van luptau foarfecele și briciul, se compensa printr-o chelie totală, unde se oglindeau luminile policandre- lor ca în globurile poleite din stîlpii grădinilor cu trandafiri.

Pe cît de emoționat era Nae Cristodoreanu, schimbînd picioarele, rotind ochii măslinii sub sprincenele groase să ia aminte dacă nu lipsește ceva ori cineva, dacă toată lumea e la locul său și dacă vreun invitat n-are motiv să se simtă nemulțumit din cine știe ce năzărită pricină, pe atît de calmă era Maria Cristodoreanu. Nemișcată de cum a intrat în biserică, închingată în balenele corsetului, nu pierdea nici un amănunt al serviciului divin, urmărind intrările și ieșirile preotului din altar, făcînd semnul crucii la timp cuvenit, indiferentă la foșnetul și șoaptele dim-prejur.

Toate se petreceau după orînduiala cea bună. Numai mirele și mireasa păreau că au epuizat ultimul dram de înțelegere omenească.

Pricepeau pidosnic semnele și cuvintele preotului, sem-nele și cuvintele nunilor. Înaintau un pas cînd trebuiau să stea pe loc și stăteau pe loc cînd trebuiau să înainteze. Întindeau o mîină în locul celeilalte și, intimidati de zîmbetul blajin al preotului la aceste stîngăcii, care făceau parte din tradiția ceremoniei, se înroșeau plecînd pleoa- pele în jos.

Barbu Leca se simțea de un ridicol încîntător cu cu- nunia de metal pe creștet, în frac și cu funda albă la gît. Alături, Odetă, cu mănunchiul de flori albe pe braț, transfigurată în rochia lungă, sub voalul subțire și sub scli- pirea betelei, era din nou Odetă cea de acum doi ani și de anul trecut, Odetă celei dintîi mărturisiri, cînd deo-

dată, după un surîs incredul și surprins, devenise serioasă, cu tot sîngele năvălit în obraz.

A fost aceasta în cerdacul de la țară, într-o seară cu lună, în august... Odetă purta tot așa o rochie albă, și în argintul luminii lunare zîmbetul ei i s-a părut miste- rios ca acum.

„Isaac și Rebeca... Moise și Sefora”...

Cuvintele liturgice își pierdeau sensul precis, făceau parte dintr-o formulă de magie.

„...Pînă la al treilea și al patrulea neam”...

Niciodată n-are să-și amintească dacă el a ținut lumî- narea în mîină sau nunul; dacă el a băut întîi din paharul cu vin sau Odetă; dacă întîi au ocolit masa cînd a cîntat preotul ***Isaia dănuiește*** și numai după aceea le-a întins paharul la buze, sau dacă totul s-a petrecut în

altă ordine. Au să-i rămînă în amintire numai lumina irizată, foșnetul de mătăsuri și de odăjdii, fumul subțire de lumînări, mirosul florilor amestecat cu efluviile de parfum artificial, un amănunt fără importanță, absurd; ca manșeta cilindrică a preotului cînd ridică mîna, dezvelind sub straiul de cleric îmbrăcămintea lui de muritor ca oricare altul; ca picăturile late de ceară pe filele ***Evangeliei*** sau ca scîrțîitul de gheață al nunului de cîte ori se mișcă prinzînd zugrăvelile și icoanele, sfînt cu sfînt, episod biblic cu episod biblic, în porțiuni metodic împărțite. Și are să-i mai rămînă în amintire chipul, zîmbetul Odetei, transfigurarea nepămînteană, alternanța de siguranță și de teamă, de gravitate și de reverie — o înfățișare a Odetei care va fi, poate, pierdută pentru totdeauna, se va șterge într-un neant fără întoarcere, ca florile, ca parfumul lor, ca proaspăta lumină a unei dimineți de primăvară, pentru a face loc altei femei, banală și eternă cu toate tîraniile, grijile, decepțiile și monotoniile conjugale. Disputele. Leafa bucătăresei. Robinetul stricat de la baie. Coborîrea definitivă și iremediabilă pe pămînt.

Gina își strivi o lacrimă între gene. De astă dată o lacrimă blîndă, dulce, de înduioșată și pură emoție, pentru prietena în vâl de mireasă, pentru cuvintele rostite

de preoți și cîntările liturgice, pentru misterul ceremoniei despoiată de semnificația sa terestră...

Pe urmă își aminti cu o săgetare ascuțită în piept că ea n-ar mai avea drept la cununa de lămîiță fără să mintă. Izvorul limpede al emoției secă brusc, se uscă, se împietri. „Am hotărît să fiu bravă!” se muștră singură, înfigîndu-și unghiile în palmă. „Fii bravă! Fii bhavă!” Și Gina iarăși ridică bărbia

îngustă, surîzînd cu eroismul ei de mică vîietate nefericită, dar curajoasă.

O clipă se răsuci să privească îndărăt. Fracuri și piepți albi de cămăși, toalete și pălării multicolore, chipuri cunoscute și necunoscute; chipuri omenești, destinse din încordarea dintotdeauna, involuntar pătrunse de evlavie locașului și a slujbei, chiar dacă în viața cea de toate zilele poartă altă pecete, lacomă, cinică, zeflemistă.

„Ce-ah fi phintre toți să apară și Gigi?” se întrebă Gina, și îndată îndepărtă gîndul. A hotărît doar să fie bravă pînă la sfîrșit!

Babeta, fetița în rochiță albă și înfoiată care ținea trena miresei, îi rîse prietenoasă cu toți dințișorii mărunți, clătinîndu-și buclele blonde și fioncul lat din creștet. Erau amîndouă în dragoste veche. Gina o învățase să mîzgălească primele litere. Ea, împreună cu Odeta, a dus-o întîia oară la grădina de copii. Acum Babeta ronțăia dragelele minuscule și argintate, rotunde ca alicele de vînătoare, căpătate de la Dolofanul, înainte de a se urca sus, în cafas, cu un coșuleț plin, pentru a împroșca la un anume semnal o ploaie abundentă asupra nuntașilor. Tainic, ca o supremă dovadă de dragoste, fetița îi strecură și Ginei două mîrgelușe din pumnișor.

Bomboanele aveau miros răcoros de mentă.

Gina observă o mișcare străină de ordinea ceremonia- lului. Șușotiri și capete întorcîndu-se.

Ar fi fost destul să ia aminte la încruntarea dintre sprincenele îmbinate ale Măriei Cristodoreanu și la culoarea brusc stacojie a obrazului, ca să priceapă că a sur-venit un eveniment grav și alarmant, de vreme ce mama Odetei își ieșise din placiditatea de pomină. Cît despre Nae Cristodoreanu, de emoție, el scăpase țilindrul jos. Fără demnitate, gros și nădușit, se căznea să-l culeagă

dintre picioarele doamnei bătrîne cu rochia violetă. Prin sticlele duse la nas, doamna privea cu dezaprobare aceste manevre stranii. De altfel, era o doamnă pe care n-o invitase nimeni și nici n-o cunoștea nimeni.

În sfîrșit, Nae Cristodoreanu reuși să pună mîna pe joben, îl readuse la locul său, pe braț, ca o țevă de tun cu gura îndreptată spre altar; își pipăi cu îngrijorare un nasture de la bretele, pocnit din ață. Așteptă avizul nevestei. Maria Cristodoreanu șopti ceva după paravanul degetelor înmănușate. În conciliabul se amestecă bunica Odetei, madam Aspasia Grult, persoană țepoasă, uscățivă, mumefiată, foarte inteligentă și foarte distantă, de al cărei cuvînt tremurau toți nepoții și, în egală măsură, ginerele său, Nae, cît era el de director general, și fiica sa, Maria, cît era de placidă. Fusese în tinerețe o femeie frumoasă, învărtise lumea pe degete, își îngropase toți contemporanii. Din acest trecut aparținînd celui alt secol îi rămăsese numai un rece dispreț pentru oamenii și mora-vurile timpurilor de față, pentru propriii săi copii și progenitura lor. Arar, numai la zile mari își făcea apariția în casa lui Nae Cristodoreanu. Sosea îmbălsămată în bijuteriile păstrate cu avarie, servea fiecăruia fără alegere cîteva drăgălășenii corosive, își încrețea pergamentul obrazilor într-un surîs ironic și pleca, lăsînd tuturor impresia că au băut oțet dintr-un pahar coclit. Cum însă își con-servase neatînsă istețimea demonică, la sfatul ei apelau fata și ginerele cînd se aflau într-un greu impas.

De la dînsa veni deci și acum dezlegarea.

O chemare transmisă din șoaptă în șoaptă i-o aduse alături pe Nadina. În cîteva cuvinte îi explică misiunea urgentă.

Nadina clătină din cap, semn că le ia toate asupra-și. Își făcu loc și înaintă printre fracuri și toalete de mare ceremonie pînă la strana unde un om în costum cenușiu, nebărbierit, scofîlcit și cărunț privea peste capete, printre pleoapele întredeschise, poate la zugrăveala sfinților, poate la becurile policandrelor imitînd lumînările, poate nicăiri, în văzduh.

Gina se lămurise pe deplin.

Recunoscuse, pe unchiul Odetei, Ioachim Grult, feciorul doamnei Aspasia Grult și fratele doamnei Maria Cristodoreanu; teroarea familiei, omul ciudat care-și donase toată averea unei fundații; scandalizase lumea cu diferitele isprăvi extravagante; prin intervenția rudelor fusese internat într-o casă de sănătate și de un an se afla iarăși liber.

De apariția acestui unchi se temuse Odeta. Iar de această prezență nu scăpase. Gina mai înțelese și solia Nadinei. Ea singură se bucura de clemența lui Ioachim Grult. O trimiteau să-l îmblînzească.

Nadina îi puse mîna pe braț.

Ioachim Grult părea că n-a simțit. Continua să privească spre bolta cu heruvimii zugrăviți în nourașii albi, ca un turist, vizitînd o curiozitate locală, cu desăvîrșire străin de mulțimea din jurul său. Nadina îi atinse brațul a doua oară. Ioachim Grult coborî privirea printre pleoapele îngust întredeschise. Spuse ceva. Desigur ceva ne-plăcut și hîtru, după rîsul înăbușit cu palma la gură al vecinilor. Dar Nadina nu se descurajă. Se înălță cu un picior pe pragul stranei, se acăță de reverul hainei cenușii ca să-i aplece urechea la șoaptă. Ioachim Grult încuviință, făgădui. În semn de pace, sau

numai de armis- tițiu, își rezemă mîna de umărul Nadinei, întorcînd-o cu fața spre altar.

Toată familia Cristodoreanu a respirat.

Măcar pentru un timp, aci, la biserică, primejdia era înlăturată. De ce se temeau n-ar fi putut spune nici unul. Extravaganțele lui Ioachim Grult erau multe și de multe feluri.

Iar față de dînsul toți au fost îndeopotrivă de vinovați, începînd cu Aspasia Grult, care nu șovăise să uneltească pentru a-și trimite feciorul într-o casă de sănătate, după ce dusesese război cu el vreme de peste treizeci de ani, poate numai fiindcă se asemănau atît de mult la fire, la ascuțimea minții, la disprețul de ceilalți semenii. Între mamă și fiu se afla o singură deosebire, una singură, dar destinată să-i îndușmănească fără sorți de împăcare. Aspasia Grult devenise avară o dată cu vîrsta; număra bu- cățile de zahăr, nu primea pe nimeni acasă ca să nu-i

roadă covoarele și să n-o silească la cheltuieli excepțio- nale: ceai, pesmeciori, lămîie și rom. După ce, într-o vreme, ținuse saloanele deschise pentru serate și ceaiuri faimoase în protipendada capitalei pe la 1890, acum dră- măluia mîncarea servitoarei și economisea de la biletul de tramvai. Ioachim Grult, în cîțiva ani, își înzecise averea moștenită de la tată, clădise case și întemeiase fabrici, exploatare păduri și înființase ferme model, pentru ca în- tr-o bună zi să se lepede de întreprinderi, să se descoto- rosească de bani și să ducă viața de vagabond.

Maria Cristodoreanu își relua poziția atentă și cucer- nică. Nae Cristodoreanu își pipăi bărbia, care începea să înghimpe. Gina se bucură că prietena sa n-a prins de veste la toate acestea și că a rămas în serafica ei seni- nătate de mireasă.

Odetă a avut știință numai la sfîrșitul ceremoniei, cînd în mulțimea îmbulzită pentru sărutările de circumstanță a zărit-o pe Nadina la braț cu omul nebărbierit, în haine cenușii, privind peste capete, printre pleoapele abia întredeschise.

Atunci i s-au dilatat ochii de panică.

Nadina i-a făcut semn să n-aibă nici o grijă.

Doamna bătrîină cu rochia violetă plimbă **face-a-măin**-ul cu mare febrilitate de la o figură la alta, plecîndu-se să vadă cine cu cine se sărută, cît și în ce chip, cum se gratulează și cum sînt îmbrăcați. Se instalase lîngă Gina și, fiindcă rudele mirelui o credeau din familia miresei, iar rudele miresei o socoteau din familia mirelui, primea și dînsa felicitări îndelaolaltă; mulțumea; se lăsa sărutată și răspundea lipindu-și buzele uscate de frunți și obraze străine.

Gina observă cu mirare că, dincolo de sticlele ovale prinse în lăntug, ochii necunoscutei înotau în lacrimi. Mai observă că fața zbîrcită era acum superb tatuată după atîtea sigilii roșii de buze. Sub pălăria cu pene violete, cu nasul coroiat, brăzdată de toată gama carminului luciu și gras, părea un șef indian gata să plece în război.

La ieșire, așteptînd rîndul cupeurilor cu diagonale de flori și panglici albe încrucișate în geamuri, Gina imploră un miracol blînd.

Ce-ar fi să-i audă glasul lui Gigi? Să-i simtă mîna sub brațul ei? Să vină cu pași tiptili, șoptindu-i în ureche: „Mă ierți că am întîrziat prea mult în Platoul Pamir? E atît de departe!” L-ar săruta. În fața tuturor l-ar săruta. L-ar înlănțui cu amîndouă mîinile de după gît și i-ar da buzele. Acum e permis.

Dar afară era numai noaptea. Erau numai cupeurile cu cravașele împletite în flori,

panglici și beteală, ținându-și rîndul la scară; erau numai perechile risipindu-se, numai stelele de sus, și jos numai strada desfășurîndu-se înainte, cu șiragul nesfîrșit de becuri, strada plină de lume și totuși deșartă.

Nadina o surprinse mică și singură, rezemată de stîlp. Îi cuprinse mijlocul cu brațul:

— Foarte frumos, Gina!... Așa-ți faci tu datoria de domnișoară de onoare? Unde-ți e cavalerul? Apoi, întor-cîndu-se: Unchiule Ioachim, n-o mai cunoști pe Gina? E cea mai veche și mai bună prietenă a Odetei...

Ioachim Gult mîrîi scurt:

— Domnișoară, în cazul acesta te compătimesc.

— În cazul acesta te compătimesc, domnule Miclăuș! exclamă tanti Catriona, eliberînd mescioara de scrumiera rămasă pe urma lui Enea Samurcaș. Te compătimesc, dar nu-ți pot fi de nici un ajutor. Nu știu cum se numește prietena nepoatei mele, nu știu unde locuiește, nu știu despre ce biserică e vorba... Gina nu mă informează despre toate acestea și nici nu i-o cer...

Sergiu Miclăuș își frămîntă mîinile.

Dădu să se ridice de pe taburetul pitic. Nu mai avea ce căuta aci. Nu mai avea ce aștepta.

Tanti Catriona îl invită să nu se grăbească.

— Te rog! Mai poți întîrzia zece minute. Zici că nu mai ești ocupat. Ai terminat cu toate chestiunile dumitale grave, care te-au reținut pînă acum?...

Apăsase înadins pe cuvintele „**ocupat**” și „**grave**”, ca să arate cît de puțină încredere acorda ea basmelor atît de ne-îndemînatice plăsmuite de acest tînăr agitat.

Cu palmele sprijinite în pufurile moi, balansînd picior peste picior și lăsîndu-se săltată de telurile sofalei, tanti Catriona jucă întîia oară un rol dublu de cumătră cinică și intrigantă, deplin convinsă că așa cereau împrejurările și datoria sa.

Voia să răzbune așteptarea și suferința Ginei. Voia s-o apere. De astă dată intervenea ea, ca să răscumpere vino- vata ușurătate din trecut, cînd nu s-a întrebat ce poate pregăti viața unei copile crescute departe de urîșeniile și asprimile lumii.

Hohoti ascuțit, continuînd să se dea huța pe resorturi:

— Ha-ha! Ești nostim de tot cu ideile dumitale, tinere domn!

Sergiu încuviință cu o posacă ironie:

— Se și vede! Nostim de tot...

— Amuzant, dar vrednic de compătimire!

— Mulțumesc. Sînteți prea generoasă!

— Cum îți închipuiai, adică? Faci o cunoștință pe un peron de gară, stai de vorbă un sfert de oră...

— Aproape două ore, doamnă! protestă Sergiu Miclăuș.

— Să admitem!... Precizia cronometrică n-are decît o relativă însemnătate. Stai, așadar, aproape două ore de vorbă, și atît ajunge pentru ca a doua zi noua dumitale cunoștință să tînjească la fereastră în așteptare, tresărind la fiecare pas de pe trotuar și la vuietul automobilelor de pe stradă...

— N-am pretins așa ceva.

— Nu, dar ți-ai imaginat-o! Iar în timpul acesta, după ce dumneata ți-ai văzut în pace și onor de **gravele ocupații**, fiindcă nu aveai ce face cu timpul pînă la alte ocupații tot atît de grave, ți-ai amintit: „A! Este adevărat! Ce-o fi fă- cînd oare gîscuța de aseară? Să trec așa, de-o curiozitate, și să văd de cîte ori a privit la ceas în șasezeci de minute!” Ha-ha! Dă-mi voie să rîd. Aceasta se întîmplă numai în teatrul romantic, unde abia apare Don Juan pe scenă, și toate Faustele, Clorindele, Violanele, Isabellele și Elvirele cad ca spicele de grîu... Teatrul romantic e demodat!... Fetele de astăzi trăiesc pe pămînt... Nepoata mea nu e nici romantică, nici naivă, nici frivolă. **Elle est un petit bout de femme tres sage. Terriblement sage!** ¹ Așa că n-a putut da mai

¹ E o femeie micuță foarte cuminte. Teribil de cuminte! (fr.).

multă importanță decît merită cunoștințele de pe un peron de gară... Un incident banal de voiaj, ca oricare altul. Peste două săptămîni, cînd vei saluta-o pe stradă, nu-și va mai aminti numele dumatle și se va întreba cu mirare unde ți-a mai văzut figura și cînd...

— Mă iertați, dar nu cred, doamnă! Nu pot s-o cred... Îngăimă Sergiu Miclăuș, purtînd privirea dureroasă de la această persoană fantastică, nesuferită și volubilă la statuetele, vasele, tablourile și covoarele din pereți.

Nu și-ar fi imaginat vreodată un mai potrivit interior pentru Gina.

Toate erau fermecătoare, alcătuiau un decor ireal și o atmosferă de capitonată moliciune în lumina viorie a abajurului: toate, în afară de stăpîna casei, care se bîțîia între pufuri, rîzîndu-și sarcastic de abătuta sa mutră.

— Nu crezi?! se miră tanti Catriona, înclinîndu-și ușurel capul pe un umăr cu o alintare afectată de cochetă bătrînă. Evident!... Tocmai din această pricină ești de compătimit. Tinerețea e infatuată. Pariez că ți-ai creat o iluzie foarte seducătoare despre persoana dumatle. Și alta foarte mediocră despre restul omenirii!... Iei aceste iluzii drept realitate... Te-ai înșelat amar, măcar în această ocazie.

— Nu e vorba de o iluzie, doamnă! gemu cu glas istovit Sergiu Miclăuș, răsucind în mîină un căluț de șah uitat pe măsuta rotundă și contemplînd în prostație sculptura fină a lemnului, numai ca să nu ridice ochii și să înfrunte scormonitorul examen. Nu e vorba de o iluzie!... Eram, însă, sigur că domnișoara Alimănescu mi-a lăsat un rînd. Adresa unde s-o caut...

— Confirmi spusele mele! Nu poți renunța la ceea ce ți se pare foarte natural... Dă-mi voie să-ți prezint eu realitatea așa cum a fost, nu cum vei fi voit-o dumneata. Este adevărat că la plecare Gina mi-a anunțat perspectiva unei vizite. Era în ușa, cu mîna pe clampă, cînd s-a întors, spunîndu-mi: „Uitam... Dacă vine un oarecare domn Mircea... Mirclăuș... așa ceva, deoarece nu i-am reținut bine numele, te rog cere-i iertare fiindcă mi-a fost imposibil să-l aștept, cum am făcut imprudența să promit”... Reproduc exact cuvintele Ginei. Regret că nu pot reproduce și tonul. Cuvintele și tonul, dar mai ales tonul, nu-mi par a justifica de fel iluziile domniei-tale...

Între degetele lui Sergiu Miclăuș gîtul calului de șah trosni sec, frînt în două. Tanti Catriona preîntîmpină scu-zele, asigurîndu-l cu o indulgență mărinimoasă, și prin aceasta mai usturătoare decît un reproș:

— Nu e nimic! Nu s-a întîmplat nici o catastrofă...

Iar Sergiu Miclăuș socoti și dînsul că nu e nimic și că nu s-a întîmplat nici o catastrofă, căci nu avea ochi și cuget să măsoare ce lucru rar și prețios a distrus.

Altceva îl mistuia acum.

Mai păstrînd nădejdea că vorbele și tonul Ginei au fost pricinuite numai de o prea lungă și contrariată așteptare, întrebă, căznindu-se să potrivească la loc gîtul calului decapitat:

— Și la ce oră le-a spus acestea, doamnă?

— Cinci și un sfert, cinci jumătate cel mult! minți senin tanti Catriona. Cinci jumătate exact! Acum îmi amintesc, fiindcă tocmai o întrebasesm, ca să verific pen-duleta mea, care e cam capricioasă...

Rezemată pe spate, continua să surîdă, înălțînd sprince-nele sub casca părului de argint, într-o mimică menită să dovedească mulțumirea unui pronostic confirmat:

— Pricep și sensul acestui interrogator, tinere domn... Îl așteptam venind... La ce oră? Ai fi dorit, desigur, să-ți răspund o oră mai consolatoare. Șapte, șapte trecute. Cît mai tîrziu!... Regret că ți-am procurat o nouă deziluzie. Crede-mă!... Eu îmi cunosc nepoata mai bine și ceva mai de mulțisor.

Exagerîndu-și rolul cu toată convingerea, tanti Catriona se silea să-și zugrăvească nepoata ca pe o făptură foarte realistă și prozaică, apărută de năluciri sentimentale; după cum se înfățișa și dînsa ca o bătrînă fără inimă, respingătoare și agresivă. Își spunea că dacă într-adevăr tînărul acesta venise mînat de o pornire adîncă, urma s-o probeze. Numai timpul și obstacolele erau pietrele de încercare. Ea va chema într-ajutor timpul și obstacolele. La nevoie, va născoci alte piedici închipuie. Își va lua toie-gelul și va purcede să culeagă informații, pînă ce va căpăta dovada că Gina nu-și pregătește singură alte nopți de plîns cu obrazul în perne. Deocamdată, tînărul nu-i prea făcea impresia unui om din neamul celor oțeliți să reziste timpului și obstacolelor.

Sergiu Miclăuș venise de-a dreptul de la cimitir. Alergase să afle mai întîi adresa lăsată de Gina (nu se îndoia că îl așteptau cîteva rînduri de necăjită și delicioasă dojană); plănuse să se abată mai apoi acasă și să se

travestească în smochingul unui prezentabil oaspe de nuntă. Acum arăta la chip și la port cu totul suspect. Costum negru de înmormîntare pătat în genunchi de iarbă și de țărînă, pălărie cenușie, nepotrivită cu restul

veștmintelor, așa cum o smulsese în grabă din cuier când a fugit după Leon Dobrotescu, o privire rătăcită de cîine alungat și bolnav; toate ravagiile emoțiilor dintr-o noapte și o zi săpate în obraz. Și, pe deasupra, un miros echivoc de eter.

Micul flacon încredințat de madam Anica Stoian pentru Teofana se vărsase în buzunar. Îl zvîrlise printre mor- minte. Dar mirosul stăruia îmbibat în stofă.

Fosta primă-balerină de operă imperială, în viața sa de culise și de rampă, cunoscuse o anumită lume care păti- mea de asemenea năravuri. Eter, morfină, cocaină, opiu — le știa unde duc! Știa ce fanteze dezarticulate fac din oameni. Spasmodicul amestec de exaltare și de deprimare de pe figura lui Sergiu Miclăuș se explica deci prea bine. Încă un motiv să-l îndepărteze de Gina, să-l supună la o severă carantină.

— Nu-ți pare că miroase ciudat liliacul acesta? în- trebă, îndreptîndu-și ochii spre vasul unde așezase dis- de-dimineată brațul de crengi albe.

— Nu florile sînt de vină, doamnă. Ci eu... Am adus cu mine un miros de eter.

— A! se miră tanti Catriona, foarte curioasă să afle cu ce năzdrăvan basm va justifica tînărul din fața sa stigma- tul degradantului viciu. Ai dreptate... Mi-ai luat un păcat de pe suflet. Tocmai mă hotărîsem să arunc la gunoi frumusețea aceasta de liliac... Căci vei fi observat și dumneata! Unii nu pot suferi eterul. Bunăoară, eu! Pe alții, în schimb, nu-i incomodează de fel. Dimpotrivă...

Tanti Catriona lăsa sfîrșitul în suspensie, așteptînd cu o mînușită ridicată în aer.

Sergiu Miclăuș nu ținea însă să lămurească acestei antipatice și liliputane creaturi de ce miroase el a eter, cum n-a voit să spună nici de unde venea. Fusesse o spove- danie

rezervată numai pentru Gina. Acum zadarnică. Îi va lăsa un rînd, doar ca să-i pedepsească lipsa ei de presimțire, cruzimea cu care atît de repede s-a lepădat de

dînsul: „Un oarecare domn Mircea... Mirclăuș, așa ceva”!...

Își pipăi buzunarul hainei unde purta stiloul; celălalt buzunar, unde pusese foaia cu lat chenar de doliu:

— Permiteți să scriu cîteva cuvinte domnișoarei Alimănescu?

— Te rog! consimți tanti Catriona, sărind sprintenă de la locul său pe tocurile înalte și căutînd cutia cu plicuri.

Apoi, cu discreție, își află de lucru, întorcînd spatele și răsfoind un album cu priveliști din Rio de Janeiro, ultimul ei turneu peste ocean, acum un sfert de veac. Sergiu Miclăuș n-avea nevoie de hîrtie. Îi ajungea plicul. Pe anunțul de înmormîntare arătă din ce Platou Pamir se întorsese s-o caute. Împături foaia, o introduse în plic și rosti ridicîndu-se de pe taburet:

— Vă rog să mă iertați, doamnă, că v-am pricinuit poate o migrenă cu mirosul acesta de eter și că v-am plictisit cu ridicolele mele pretenții de june infatuat. Recunosc! Am greșit... Am exagerat consecințele unui banal incident de voiaj. Domnișoara Gina Alimănescu a redus totul la adevăratele proporții...

Tanti Catriona lipi plicul. Îi găsi loc peste celălalt plic, al Ginei, cu invitația de nuntă. O clipă îi șovăise mîna... Îi tremurase.

Dar a fost destul să-și arunce privirea la pernele unde a plîns Gina cu ochii ascunși în nopțile din iarna trecută pentru a aduna destulă tărie să ducă hotărîrea pînă la capăt. După experiența de atunci, învățase cele ce n-a cunoscut în toată existența sa vagabondă și

plină de fabuloase peripeții: că viața cere cruzimi și minciuni obligatorii, că înduioșarea este cîteodată numai o lașă slăbiciune și că sinceritatea devine adeseori o culpă. Îi va spune Ginei că n-a găsit plicul la timp ori va născoci altceva. Are o seară întreagă înainte, mai mult de jumătate de noapte pentru a descoperi o explicare acestei trădări.

La despărțire, în ușă, ridicînd mînușița răcoros parfu- mată la buzele lui Sergiu Miclăuș, glăsui în chip de concluzie:

— N-aș dori să-mi porți gînduri dușmănoase, dragă domnule Miclăuș. Nici mie, nici Ginei!... Ai aflat de la o femeie în vîrstă, mult încercată de viață, ceea ce nu știe și nu admite tinerețea. ***Le temps ne respecte pas ce que l'on fait sans lui...***¹

Sergiu păstră fălcile încleștate. Roti ochii la camera cu fantastic decor. Își înăbuși suspinul. Ce dulce ar fi sunat aci glasul Ginei, nu al acestei aspide cu neputință de clasificat în vreo categorie femeiască! Glasul Ginei: „Ai întîhziat prea mult în Platoul Pamir... Dah te iert, dhagă Gigi!”

Platoul Pamir nu mai exista. Gina nu mai exista.

Iar el fusese pentru dînsa numai un oarecare domn Mircea... Mirclăuș... așa ceva.

Nu mai exista deci nici Gigi. Nu va mai fi pentru nimeni de acum.

În urma lui, tanti Catriona își reluase chipul cel adevărat, sprijinită cu o mîină de ușor, privindu-l cum se depărtează cu o îndoială în suflet. Poate a greșit. Poate a exagerat. Poate

¹ **Timpul nu respectă ceea ce se face fără el (fr.).**

că Gina nu-i va ierta niciodată. Se gîndi să-l cheme îndărăt. Să-i dea plicul.

Dacă Sergiu Miclăuș s-ar fi întors o singură clipită, ar fi întrezărit neprevăzuta metamorfoză a bătrînei, care simulase cu eroism tot ce nu putea ea suporta: ipocrizie, minciună, sarcasm, mofturi de sexagenară alintîndu-se cum nu i se șade vîrstei. Ochii ar fi descoperit încîntătoarea Catrionă dintotdeauna, într-altfel fantastică, la locul său în pragul căsuței de păpuși.

Dar Sergiu Miclăuș pornise glonț. Trînti portița grila- jului. Se împiedică de o babă încovoiată de șale, cu polcă de dimie călugărească și cu o broboadă trasă pe ochi.

— Hei! răcni baba Reveica speriată, ducîndu-și mîna la inimă.

— Nici un hei, hîrcile iadului! blestemă înciudat Sergiu Miclăuș, regretînd că au trecut vremile Inchiziției, cînd asemenea vrăjitoare își găseau sfîrșitul jupoiate de piele și arse pe rug.

Apoi strigă șoferului:

— Mînă, Tacke! Dă-i drumul!

— Ce direcție, anume?

— Oriunde, în afară de Platoul Pamir! M-ai înțeles? Platoul Pamir nu există. E o invenție! O balivernă a geografilor... Să oprești la un debit de tutun. Să mă duci pe urmă la un local de beție care ține toată noaptea deschis. Înțelesu-m-ai, Tacke?

— Dacă doriți, așa vom face... răspunse flegmatic omul de la volan.

Căci șoferul de acum, ca și Cristofor din noaptea trecută, renunțase să mai priceapă capriciile unui client cu atît de vândute semne de scrînteală.

Îi poruncise să urmărească pînă la Bellu un necunoscut pornit fără pălărie pe stradă. Au

mers pînă la Bellu. I-a poruncit să aștepte. L-a așteptat pînă ce i-au prins noaptea. I-a strigat să gonească nebunește, ca să ajungă mai repede aci. Au venit vîrtej. Acum voia debit de tutun, voia local de beție... Îl botezase Tacke și se arăta supărat pe un oarecare Platou Pamir. Pamir? Tot vreo țicneală! E plină lumea de tot soiul de oameni. Au dat căldurile prea devreme în acest an. Numai de ar avea cu ce plăti atît cît a înregistrat aparatul! Peste trei sute de lei!... A mai pățit cu unul anul trecut. Au mers la secție. Pe lîngă bani, a mai pierdut și timpul.

Opri în strada 11 Iunie.

— Vă rog, aveți aci debit de tutun. Aveți alături și localuri care țin deschis pînă la ziuă...

Le cunoștea îndestul Sergiu Miclăuș din cealaltă viață a lui, înainte de surghiunul în tîrgul ardelenesc de munte. Nu-i făceau nici o plăcere! Nu-l chemau cu nimic. Rostise cuvintele ca să-și amăgească pustiirea din el cu o fanfaronadă de copil înciudat. Dar de un pachet de țigări avea nevoie. Cu atît are să se aleagă din asemenea zi. Va lua din nou patima fumatului. Viața îi dă drept măcar la atît. Țigara i-a fost o tovarășă credincioasă în ceasuri de acestea, deșarte.

Coborî, căutînd cu ochii firma Regiei. De o parte și de alta, litere de foc învăpăiau cerul, așterneau pe asfalt o lumină spectrală, în care trecătorii apăreau și dispăreau straniu fardați, defilau ca într-o figurație de teatru, nu

păreau că aparțin lumii reale. „Mă mai recunosc oare chelnerii?” se întrebă. Și aruncă o privire piezișă spre intrarea unei grădini, unde un pui de portar galonat ridica șapca împodobită cu firet de amiral, deschizînd

portiera automobilelor. „Desigur, e încă prea rece pentru stat afară. Nici jumătatea lui mai”, gîndi Sergiu Miclăuș.

Ca să-și verifice părerea, înaintă cîțiva pași. Se vedeau fețele albe întinse pe mese sub teii cu frunza lată. Așa- dar, s-a înșelat.

— Să trăiți, domnule Sergiu!

Îl salutase portarul.

— Cum, tu ești, Tacke? întrebă minunîndu-se Sergiu Miclăuș.

De la sine înțelea că pe fostul piccolo, devenit portar, nu-l chema Tacke. Confrații de breaslă îi spuneau **Cîrnul**, după o anumită insuficiență a appendicelui olfactiv. To- tuși, presupusul Tacke, pușlama isteată de local nocturn, răspunse cu o nesăbuită bucurie clientului de pe vremuri, generos la bacșișuri și risipitor foarte la petreceri:

— Eu, domnule Sergiu, cum mă vedeți! Am înaintat în grad,

— Ei, bravo! La mai mare, Tacke!...

— Că nici nu-i cine știe ce procopseală! Mai bine era cînd serveam înăuntru... Ieșea ceva... Acilea, cam pă sponci. Nu poftiți? S-au făcut schimbări...

— S-au făcut schimbări? Ce schimbări au putut să se facă?

Băiețandrul n-avu răgaz să răspundă. Se repezi să deschidă o ușă de automobil. Sergiu Miclăuș se surprinse singur în mijlocul trotuarului, sub lumina de foc bengal, interesîndu-se stupid de lucruri care nu aveau nici un sens pentru el. Întrebuse și aștepta răspuns un individ străin de adevărata lui ființă, mai ales acum, mai ales cu sufletul său de acum. Pricepu ascunsă pricină a acestei purtări. Îl înspăimînta singurătatea. Simțea nevoie de o apropiere omenească, de un glas, de orice și de oricine, numai ,ca să nu rămîină față în față cu sfîrșeala deznă-dăjduită din el...

— S-au făcut schimbări grozave! reluă portarul recrut, netezindu-și galoanele mîneții și potrivindu-și pe trup

cutele hainei prea largi. Este dans dă la douăsp'ce înainte. **Zazz-band** și numere!... Dacă n-aveți timp acuma, vă sfătuiesc să veniți mai târziu, numaidecît. Pă garanția mea!... Ați lipsit, se vede, din București, de n-ați mai dat pă la noi...

Sergiu Miclăuș nu-și putea descleșta tălpile din asfalt. Ce căuta el aici? Ce putere vicleană îl împiedica să se miște locului? Poate că Leon Dobrotescu, Tatileon, e încă acasă. Acum are sufletul să-l înțeleagă deplin; sînt amîndoi cu toate antenele deschise; acum ar fi mai apro- piați decît au fost oricînd, deși el n-a îngropat nici o moartă. Gina era mai pierdută pentru dînsul decît dacă ar fi murit. Un oarecare domn Mircea... Mirclăuș... așa ceva...

— Se afă aci și alde domnu Dragomir!... anunță confidențial fostul piccolo înaintat în grad. Adineauri a intrat. Dar acum vine rar și stă puțin. Nu mai sînt vremurile dumneavoastră!... După cum se vede d-o poștă, o duce cam prost. Știți, dînsul e cu foițele... (arcuind degetele, filă un pachet de cărți invizibile). Alea curăță omul!... Sînt mai ale dracului decît vinul! Vinul numai te veselește: rîzi, vorbești, cînți, spargi un pahar, o oglindă... A doua zi bei apă. Te-ai liniștit pă cîteva zile și-ți cauți dă treburi. Alea nu iartă: noapte cu noapte... Uite-l că vine!

Valeriu Dragomir, prietenul și colegul de clasă al lui Sergiu, camaradul de mai târziu al vieții de pierzanie, venea încet, cu pălăria trasă pe ochi, purtînd un pachetel învelit în hîrtie albă, cu sfoara petrecută pe deget.

Nu arată surprindere ori bucurie. Îi întinse mîna moale, vorbind cleios:

— Bună seara, Sergiule. Ce vînt pe aici?

Parcă se despărțiseră de ieri.

Dar Sergiu Miclăuș constată că pentru prietenul său timpul trecuse ca într-o vrajă cruntă și plină de spaimă. Niciodată nu văzuse la un om o asemenea schimbare. Nu doi ani, ci zece, doisprezece ruinează așa un chip și un trup care pînă mai deunăzi vibrau încă de voioasă tinerețe.

Valeriu Dragomir se buhăvise. Fălcile și gura îi atîrnau invadate de o grăsimă gălbuie, bolnavă; grăsimea parazită a mizeriei și a nopților pierdute. Pleoapele erau nă-pîrlite de gene; umflate și purulente, păreau înțepate de albine. Hainele cafenii cu dungi, decolorate și prăfuite, căpătaseră lustru la piept și la mîneci. Lustrul special al meselor de joc, al meselor de cîrciumi și de cafenele. „Așa aș fi fost și eu acum dacă nu plecam”, gîndi cutremurîndu-se Sergiu Miclăuș.

Și, cuprins de o înduioșată milă pentru prietenul de altădată, în care intră o ciudată și superstițioasă milă pentru cel ce ar fi putut și el să ajungă, se acăță de providențiala întîlnire:

— Nu m-aduce nici un vînt, Dragomire! Poate presim-țirea că aveam să te întîlnesc. Sînt liber... Vrei să rămîi cu mine?

Valeriu Dragomir privi în lături, răsucind sfoara pachetelului pe deget:

— Ce să facem dacă rămînem împreună? Tu ai scăpat. Te-ai eliberat... Mă tem că o să avem amîndoi o decepție...

— Tu vorbești așa? Îl muștră Sergiu cu o izbucnire prietenească. Lasă prostiile și hai să mergem undeva, să stăm de vorbă, să ne amintim... Ai luat masa?

Prietenul cedă flasc:

— N-am luat... Să mergem, fiindcă ții tu... Arată pa- chetul, punînd o condiție: Dar mai întîi să duc acestea acasă... Am aci niște ouă proaspete, pîine, niște brînză... Trebuie să le duc neapărat acasă...

Sergiu Miclăuș bănuie că prietenul are vreo legătură: o femeie, o tovarășă de mizerie. Și-o închipui într-o odaie cu chirie ieftină, așteptînd proviziile acestea sărace: ouă, brînză, pîine — cina dezmoșteniților pe un colț de masă, pe o foaie de ziar.

Cu delicatețe, își stăpîni întrebarea indiscretă. Rosti:

— Bun. Admis! Să cumpărăm mai întîi țigări...

— Tocmai! Și eu voiam să mă aprovizionez cu nițică otravă.

Au intrat amîndoi în cabina dreptunghiulară a debitului de tutun. Sergiu i-a lăsat rîndul la tejghea, în aștep-

tare citind afișele ziarelor înfipite în perete:
„Săptămîna cărții. Cum se remaniază guvernul Hitler. Ungaria se plînge Ligii Națiunilor. S-au cerut dosarele în afacerea Skoda. Ex-împărăteasa Zitta vine în Austria. Festivitățile în cinstea d-lui Tewfik Rüstü-Bey. Moartea lui Lazăr Șeineanu la Paris”...

Cînd întoarse ochii, observă că prietenul punea într-o cutioară goală de carton cinci țigări Carpați. Atît îi îngăduia bugetul să cumpere: cinci țigări, cinci lei! Toată mizeria exprimată într-un singur amănunt.

Sergiu ceru două pachete; două pachete de țigări scumpe. Le va așeza deschise pe masă. Îl va sili să fumeze din ale sale. Atunci își aminti întîia oară că avea în buzunar o adevărată avere. Pe lîngă economiile de salariat chibzuit și fără pasiuni, un teanc de

bancnote: o sută de mii. Își pipăi buzunarul de la spatele pantalonilor. Hîrutiile îndoite făceau Țoașcă. La ce-i mai foloseau acum? N-au trecut nici cîteva ore de cînd cu prețul acesta plănuia să-și înjghebe un cuib pentru Gina și el, pentru amîndoi. Gînd nebunesc. Exaltare fără nici o le-gătură cu realitatea. El fusese pentru Gina numai un oarecare domn Mircea... Mirclăuș... așa ceva.

Aprinse țigara și trase fumul, cu sete, pînă în adîncul plămînilor. Era delicioasă senzația primului fum după o întrerupere de aproape doi ani. Ca întîia țigară după o îndelungată convalescență.

Afară șoferul coborîse și nu-l slăbea din ochi, așternut pe pîndă.

— Urcă-te. Mergem mai departe! hotărî Sergiu Miclăuș, adresîndu-se prietenului, punînd mîna pe mînerul nichelat și piciorul pe scară.

— Ești cu mașina? se miră Valeriu Dragomir. Nu e nevoie. Dă-i drumul, stau numai la cîțiva pași.

Șoferul își primi dreptul său cu o ușurare. Încercă mo-netete de argint. Una suna mat.

— E falsă, domnule, dacă nu vă supărați. V-a înșelat un pehlivan.

Sergiu Miclăuș caută alta, surîzînd cu melancolie amintirilor de astă-noapte.

— E falsă cu adevărat, Tacke! M-a înșelat un pehlivan care se numea Cristofor, se recomanda proprietar de ma-șină și pretindea că nu este o haimana din cei care dau poli falși la rest. El dădea sute false și mai avea ideea că Platoul Pamir e pe prelungirea Dorobanți, cum faci la stînga! Ține și suta aceasta falsă bacșiș... Ai să găsești alt imbecil la noapte, și imbecilul are s-o

primească fără să bage de seamă, cu gîndul aiurea, la Platoul Pamir. Însă să știi de la mine! Platoul Pamir nu există. M-ai înțeles? Platoul Pamir e o fahsă sinisthă!

Filozofic, șoferul își strînse banii în punga soioasa, fără să se mai minuneze de vorbele și faptele zănatecului client. Că nu era ca toți oamenii nu mai încăpea nici o îndoială. O dovedise încă o dată. Însă țicneala se arăta inofensivă și darnică. Răspunzînd cu generozitate la generozitate, se oferi ridicînd stegulețul roșu de metal:

— Puteți urca... Vă duc tot eu, pă gratis, nu mai pun aparatul să marcheze.

Sergiu Miclăuș îl lăsa vorbind și gesticulînd în vînt. Lărgi pasul după prieten.

Pe la spate, lustrul din coatele și din pantalonii chibițu- lui de tripou, ai clientului de cafenea și de cîrciumi trăda o mai jalnică decădere. Gulerul era slinos la ceafă; sli- noasă, panglica pălăriei cu pete de nădușeală. Stofa făcea crețuri subsuoară și pocnea la șolduri, ca straiiele prea strîmte ale unui copil care a crescut și s-a îngrășat în vacanță. Acum își amintea Sergiu Miclăuș că hainele datau de doi ani jumătate. El fusese cel care l-a silit pe Dragomir să meargă la croitor și să le comande, într-o dimineată cînd s-au pomenit în stradă după o noapte norocoasă la club. Valeriu cîștigase cu opt poli peste șase mii lei. Chibiț la o masă memorabilă. A plătit înainte toți banii croitorului, fiindcă a doua zi, dacă nu chiar în aceeași seară, soarta lor era scrisă. Așa, s-a ales măcar cu un costum pentru zile de sărbătoare. Sărmanul costum duminecal! Ajunsese mai mizer decît hainele lui Matei, căpătate de la stăpîn, dar curate, periate, fără pete și fără lustru în coate. Sergiu Miclăuș se gîndi că poate cîteva mii de lei ar fi destul pentru a descurca bugetul prietenului, l-ar despotmoli dintr-un cerc vicios, i-ar da

putința să-și pregătească o evadare, să-și organizeze altfel viața. Își propuse să aducă vorba mai târziu, după masă, cu tot tactul, galvanizându-i voința slăbită, alterată de sofismele perfide ale patimei. Va invoca exemplul său. O experiență în care n-ar fi crezut dacă n-ar fi trăit-o.

— Ascultă, Dragomire; spuse aprinzând a doua țigară de la cealaltă. Poate că sînt indiscret... Poate că n-am ce căuta la tine. Poate te deranjez. Aștept mai bine aci, la marginea trotuarului.

Prietenul hohoti în rîs surd, ridicînd pachetulul suspensiv dat în sfoară:

— Din pricina aceasta?

— Poate... Desigur...

— Fii fără grijă! Nu e ce crezi tu... Femeie, iubită, nevastă... Nimic din toate acestea, dragă Sergiule! Am pierdut dreptul la ele... Uită-te la figura mea...

Valeriu Dragomir gîlgîi un hohot oribil în gușa gîtuită de guler, expunîndu-și înadins la vedere, în lumina violetă a becului electric, gura foanfă, obrazul lăbărțat, ochii cu genele spuzite. În școală era vestit pentru frumusețea athletică și pentru eleganța înnăscută la diferite jocuri sportive. Numai opt ani au trecut de atunci. Prietenul începuse să putrezească de viu.

— M-ai privit bine? întrebă. În acest caz, te-ai convins că nu mă poate aștepta nici o femeie. Iubită, nevastă, prietenă... Nu sînt pentru noi... Pardon! Vreau să spun: pentru mine... E altceva, cu totul altceva...

Oprit în loc, Valeriu Dragomir păru deodată foarte stingherit. Privi în pămînt, mutînd pe trotuar o pietricică de colo-colo cu vîrful pantofului scîlciat.

— Ție pot să-ți spun! mărturisi. N-ai să rîzi. Îți mai amintești tu de Idiceanu, Ion Idiceanu? cel care era într-a opta, cînd ne aflam noi în clasa a cincea?

— Se poate să nu-mi amintesc?! exclamă scandalizat Sergiu Miclăuș. Gloria liceului nostru! Laureatul tuturor concursurilor generale pe țară...

— Exact! Gloria liceului nostru, laureatul tuturor concursurilor pe țară... Ei bine! pentru această glorie și pentru acest laureat la concursuri generale duc eu pachetul de aci. E pe dric... Cinci-șase luni, poate opt, poate numai

două... Atît i-au dat medicii. Caverne la amîndoi plămîinii. Și, bineînțeles, nici un mijloc de existență... L-a ajuns boala în străinătate, cînd lucra la al nu știu cîtelea doctorat într-o specialitate care te ține zece ani în laborator. L-am întîlnit din întîmplare. Amici n-am fost niciodată. Distanța era prea mare între noi... Pe urmă, el fusese laureat, gloria liceului; eu, ca și tine... Fericita mediocritate!... L-am întîlnit, nu mîncase de două zile, făcea anticameră la autorități ca să capete ospitalitate gratuită la un sanatoriu... Aceasta acum trei luni, în februarie. Mi-a fost milă... M-a impresionat. Înțelegi tu: mie, cel de acum, așa cum mă vezi, mi-a fost milă de gloria liceului nostru, de laureatul tuturor concursurilor generale pe țară!... L-am adus la mine în cameră. Acum e în pat. Nu-i spun ce fac, nu știe din ce trăiesc. Îl mint! Am inventat o poveste... O slujbă de noapte, la o fabrică. Prost plătită, dar destul ca să mă hrănească în așteptarea unei ocazii mai bune... Așa îl mistific de trei luni. Îi aduc mîncare după cum pot, cît pot, cînd pot. Noaptea tot nu prea vin pe acasă. Se odihnește în liniște. Eu chibițesc la un

tripou, la altul. Acum mă cunosc toți ca pe un cal breaz. I-am cumpărat acestea cu treizeci de lei... Băcăniile sînt astăzi închise și numai de atît am putut face rost. De treizeci de lei: ouă, brînză și pîine. De cinci lei, țigări pentru mine. La noapte, mai tîrziu, trag nădejde să mai ciupesc ceva...

Sergiu Miclăuș își pipăi teancul de bancnote în buzunarul de la spate.

— Așa încît, te rog, stăruie Valeriu Dragomir, să nu faci nici o aluzie la... la slujba mea de noapte. De altfel, nu stăm decît cîteva minute!... I-a recomandat doctorul să nu se ostenească... Are un tovarăș să-i țină de urît. Malec...

— Cum Malec? voi să afle Sergiu Miclăuș. Ce este aceea Malec?

— Malec. Buster Keaton... Ai să vezi...

Au urcat scările într-o lumină chioară, pipăind peretele cu mîna și treptele cu talpa. Camera era la întîiul etaj, pe un coridor îngust, cu uși de o parte și de alta, făcîndu-și față.

— Intră! răspunse un glas cavernos la bătaia înceată a lui Valeriu Dragomir.

Sergiu rămase mai în urmă, pentru a lăsa timp prietenului să prevină bolnavul că n-a venit singur.

— Hai, intră și tu... șopti Dragomir, întorcîndu-se după cîteva clipe. L-am anunțat... Și, te rog, nu fuma! Îi faci rău și-i faci poftă.

Bolnavul zăcea într-un pat de fier, așezat cu fața spre fereastra deschisă, cu pătura cafenie de cazarmă trasă pînă la bărbie.

De afară străbătea, în explozii de strune și alămuri, muzica unui local de noapte. Sergiu Miclăuș strînse mîna scheletică, fierbinte și vîscoasă. Ion Idiceanu îl cercetă cu privirea încordată, dînd în lături aripa de păr căzută pe frunte. Se vedea că-și muncește memoria să

reconstituie chipul lui Sergiu Miclăuș așa cum va fi fost acum doisprezece ani, în uniforma de liceu, cu obrazul și cu ochii copilărești de atunci.

Fața prelungă se luminează. Își amintise. Voi să spună ceva, dar îl înăbuși tușea. Duse batista la gură. Când se potoli, ascunse sub pernă cîrpa mototolită cu pete late de sînge.

Se ridică într-un cot și glăsui rar, întrerupt, economi- sindu-și respirația:

— Acum mi-aduc aminte de dumneata... Mi-a vorbit Dragomir... Locuiești la munte... într-un orașel de munte... Pădure... brad... ozon... Pădurea de brad coborînd pînă în fundul curților... Pariez că nu te simți fericit... Omul nu știe să prețuiască un bun decît după ce l-a pierdut... Apoi, adresîndu-se către Valeriu Dragomir: Închide, te rog, fereastra, dacă ești bun... Nu se mai poate vorbi cu muzica aceasta.

— Nu se poate vorbi cu muzica aceasta. Să lăsăm pen- tru altă ocazie, **mon ami!**

Doamna Aspasia Gult articulase înțepat invitația, pri- vind la vecinul de masă peste umăr, de la o seniorială altitudine, arogantă și disprețuitoare, aidoma cu faimoasa poză din caricaturile faimoasei actrițe Cécile Sorel. O Cé-cile Sorel contemporană cu Ramses al II-lea, din dinastia a XIX-a.

Vecinul, Lecache Leca, părintele mirelui, își ceru iertăciune cu umilă intimidare:

— Vă rog, scuzați... N-am vrut să... Credeam că...

— Nu e nevoie de explicație. Am priceput! Întrerupse sec doamna Aspasia Gult, întorcînd capul și încheind discuția.

Lecache Leca întinse mîna spre paharul înalt, cu pi- cior, ca să ceară vinului puțin curaj. Paharul se clătină, gata să se răstoarne. Printr-un adevărat miracol acrobatic, izbuti să-i restabilească echilibrul înainte de a se dezlăn- țui catastrofa. Cu un suspin din adîncul redingotei, re- nunță la auxiliarul tonic al licoarei irizate din pahar, pe care o aprecia ca aromă, culoare și vîrstă, în calitate de vechi cunoscător.

Era un bătrîn vesel din fire, vorbăreț și mucalit în lu- mea sa de slujbași mărunți, într-un tîrgușor cu podgorii de pe vremea lui Ștefan cel Mare și cu tabieturi rămase în afară de veac.

Aci își pierduse voia bună.

Se simțea ticălos și străin.

Toată vremea a tras cu coada ochiului în dreapta și în stînga, preocupat să nu greșească întrebuințarea tacîmuri- lor complicate și a paharelor de diferite mărimi cu misterioase

destinații. Din cînd în cînd, se uita pe furiș la nevastă-sa — „**sireacă băbușcă-mea**”, cum îi spunea cu înduioșare în gînd — așezată de cealaltă parte a mesei, tot atît de străină și zăticnită, trimițîndu-și reciproc semne de îmbărbătare.

Amîndoi veneau din altă planetă, cu alte apucături: simple, modeste, demodate.

I-a scos dintr-o căsuță cu cerdac și cu livadă nunta unicului copil. El nu mai călcase în București de vreo douăzeci de ani; ea acum călca în tîia oară. Și au fost pe de-a-ntregul copleșiți de strălucirea și de numărul familiei Cristodoreanu, cu neisprăvit lanț de veri, unchi, nepoți, fini și cumetri; de casa arătoasă și de fastul ceremoniilor, de abundența ospățului și de vestmintele de mare gală ale invitaților: fracuri, decolteuri, diademe și pieptănături proaspăt ieșite din laboratorul coaforilor.

S-au rușinat de straiele lor sărace și străvechi, cu toate că Barbu o îmbrățișase pe bătrîna prin unghere și cu toate că îi trosnise oasele bătrînului, strîngîndu-l la piept, cu vorbe de ale lui deșucheate:

— Asta ar mai fi trebuit! Să vii și tu cu frac și măi- cuța în mare decolteu... Fiți liniștiți, fiindcă voi sînteți așa cum vă șade bine! Nu vă dau pe jumătate din spil- cuiții și din pănărămile astea care v-au speriat...

Liniștiți nu puteau fi sub nici un cuvînt. Se temeau să nu-și facă feciorul de ocară. Înghițeau cu noduri și se supravegheau la fiecare mișcare și vorbă. Din instinct bătuseră laturile, apropiindu-se de rubedeniile mai nevoiașe din neamul Cristodorenilor, strecurîndu-se printre uși, pier-zîndu-se la biserică în mulțimea cea mare.

La masă, însă, n-a mai fost chip. S-au supus orînduie- lilor scrise pe cărți de vizită și au trecut la vedere, spre locurile cuvenite, de cinste.

Lecache Leca socotise de a sa datorie să nu rămînă mut lîngă îmbălsămata bunică a miresei. Cu o mare pru-

dență și caznă, reușise să nascocoască un subiect de conversație „distinsă”.

Doamna Aspasia Gult îi tăiasc cuvîntul.

Dezmierdîndu-și gînditoare între degete perlele colieru- lui de la gîtul uscățiv (numai tendoane, vine și perga- ment încrețit), bunica familiei își plimba privirea acidă de la un comesean la altul, păstrîndu-și gîndurile și judecățile pentru sine. Vecinul o exasperase cu neghioabele sale reflecții și cu precipitata grijă de a-i oferi o solniță, muștar, sosieră, lămîie, ca și cum acestea nu s-ar fi aflat la înde- mînă pentru fiecare în fața tacîmurilor, iar chelnerii cu mînuși albe, de la spate, nu și-ar fi cunoscînd îndestul datoria.

Masa era întinsă în formă de potcoavă, în grădina cu tavan mobil de sticlă, sub cerul albastru cu stele. Ospăț de peste o sută de persoane, cu mîncările pregătite la o mare casă specializată în banchete; cu proviziile complete din îmbelșugata gospodărie de la conacul și via de pe Valea Prahovei; cu vinuri înadins rezervate timp de două decenii din floarea tuturor recoltelor în vederea acestui eveniment.

Pereții dreptunghiulari ai atelierului scos din funcție și transformat în grădină se îmbrăcaseră în ultimii ani pînă sus cu iederă, viță-sălbatică și trandafiri acățători. Becurile colorate, ascunse în verdeață, împrăstiau o lumină sa-vant calculată de meșterul electrician cu perfecționări și ingenioase inovații introduse de Barbu. Fusesse fericită inspirația lui Nae Cristodoreanu cînd a cumpărat locul din coasta casei și s-a hotărît să-i dea această folosință. Fumul țigărilor se risipea fără urme. Răcoarea

se păstra plăcută, dozată de acoperișul mobil; la florile înșirate pe mese se adăuga tapiseria vie și verde a frunzelor, banda îngustă de gazon și de pansele din jurul pereților.

„Numai în capetele imbecililor clocesc întotdeauna ideile cele cuminiți”, gândi Aspasia Grult, care nu avea o părere bună despre ginere, nici despre fiica sa, nici despre nimeni pe lume.

Ochii cocliți au trecut de la țeasta lucie și brobonită de nădușeală a lui Nae Cristodoreanu la mireasa și la mirele din fruntea mesei, străjuți de cele două lumînări enorme, cu flacăra legănată de o imperceptibilă adiere.

Odetă își lepădase cununița și vălul.

Astfel, își pierduse jumătate din farmecul tainic și virginal care o transfigurase în biserică.

„S-a îngrășat; în cinci ani are să capete proporțiile Ma-riei. Nici o bucurie pentru bărbatu-său”, cugetă Aspasia Grult, căutînd cu o străpungătoare privire spre locul Nadinei.

Ea singură între toți, cu ascuțimea-i demoniacă, presimțise ceva nedeslușit, turbure, nebănuit de nimeni, poate nici de Barbu, poate nici de Nadina.

Ochii s-au fixat să descopere o umbră pe fața copilei.

Nadina rîdea.

Într-un capăt de masă, în ciuda protocolului și a cărților de vizită care prescriau altă distribuție a oaspeților, se înjghebase în modul cel mai spontan un grup june și gălăgios. Se proclamase „Banda veselă” și aclamase prezidentă de onoare pe Nadina. De acolo porneau chicote și explozii de glasuri, acoperind în răstimpuri murmurul lin și egal al conversațiilor cu vocea cuviincios scăzută,

sunetul mat al paharelor și al tacîmurilor, melodiile orchestrei.

Fratele Nadinei, Bazil, licean sportiv, cu mîinile butucănoase și roșii de salahor, uitase demnitatea și ambițioasele hotărîri de debutant în cariera mondenă, juruite acum cîteva ceasuri, cînd a îmbrăcat întîiul smoching. Vînat la față, se stropșea ca pe terenul de rugbi la Dolofanul, care își îngăduise ireverențioase comentarii asupra unor anumiți găligani mai puțin aspectuoși în ținută de ceremonie decît chelnerii, adevărați gentlemen prin comparație, în fracurile lor impecabile. Apelase la arbitrajul Nadinei. Răspunsul a fost de bună seamă demoralizant pentru Bazil, după figura lui consternată de o clipă. Demoralizant, dar împăciuitoare și hîtru, fără îndoială, căci toată „Banda veselă” a izbucnit într-un uragan de hohote. Cînd rîdeau, toți copiii Cristo-dorenilor își încrețeau la fel colțul pleoapelor ridicate în sus, mongoloide: de fapt, pecetea mamei, a familiei Gult...

Aspasia Gult nu avea de ce să fie încîntată de această predominare a sîngelui său într-un neam corcit, pentru care nu simțea acum nici un atașament. Își strămută pri- virea neostenită spre alt șirag de meseni, mai importanți și mai vrednici de luare-aminte. Depusese tacîmurile trans-

versal pe farfurie. Nu mai voia să se atingă de fripturi. Aștepta brînză și fructele, cafeaua. În existența ei de avară își deprinsese stomacul cu un regim de schimnică.

Toată ființa sa cerea altă hrană.

Cu voluptate se străduia să descifreze adevăratele gînduri și metehne ascunse ale fiecăruia, sub înfățișarea lor convențională, studiată de acasă, afectată din fire sau devenită după o îndelungă practică și educație masca mincinoasă din fiecare zi, încrustată în obraz ca

tunica lui Nessus pe trup. Îi cercetă pe rînd... Acesta și aceasta... Un bărbat, o femeie... Nenumărați... Nenumărate... Bărbați de toate vîrstele, în straiul negru, cu piepții cămășilor și cu funtele imaculate. Femei cu umerii pudrați și cu spatele dezgolit pînă la cingătoare. Nenumărate chipuri, care în mare parte au evoluat sub ochii săi, pe care le-a cunoscut în frăgezimea din anii copilăriei și ai tinereții, le-a văzut căpătînd o trecătoare plinătate a maturității; le-a urmărit apoi alterîndu-se, zbîrcindu-se, ruinîndu-se.

Toți purtau furculițele cu mișcări cumpănite și ușoare, sorbeau din pahare abia atingînd cristalul cu buzele, întorceau capetele cu o calmă distincție spre vecini, să împărtășească o glumă, un ultim zvon malițios, părerea despre o piesă de teatru, o carte, un nou tip de automobil sau o schimbare politică în perspectivă. Toți zîmbeau stereotip și, din cînd în cînd, aruncau priviri de cordială simpatie mirilor din capul mesei. Femeile se alintau ca mîțele. Bărbații își apiopiau coatele de trup, se țineau țepeni în scaune, cu o corectitudine britanică, se stăpîneau să nu clefăie, să nu se joace cu scăunașul de argint ori cu mînerul cuțitului, să nu frămînte cocoloșul de pîine între degete.

Dar Aspasia Grult îi știa și sub cealaltă față a lor, chiar dacă nu le-o văzuse cu ochii vreodată.

Unul sfîrșea de risipit averea nevastei cu o fostă actriță de varieteu; iar nevasta se consola și se răzbuna punîndu-i coarne cu secretarul. Se află tustrei aci. Trio perfect! Altul se judecă de doi ani cu fratele pentru un testament; nu-și dau ziua bună, își îndeamnă soțiile să scrie una alteia răvașe anonime cu insulte de mahala. Cealaltă, de alături, își lasă copiii pe mîinile slugilor, cutreierînd *dancing*-urile pînă la ziuă cu o echipă mereu primenită de amici ai casei. Alta

e văduvă și a ajuns la al treilea avort. Cunoaște din ce afacere cu autorizații (înăbușită la Parchet) și-a înălțat vilă la Sinaia cutare și din ce epitropie a unor minori orfani și-a cumpărat moșie cutare venerabil patriarh cu barba albă în evantai. Știa cu cine a fugit fata unuia și ce semnături a falsificat pe polițe feciorul altuia.

Toți surîd, își adresează cuvinte amabile, glume, între- bări și fățarnice complimente; cuvinte care lunecă peste realitatea lor ascunsă ca picăturile de ploaie pe fulgii de gîscă... Toți s-au examinat minuțios acasă în oglindă, și-au restaurat stigmatetele care se văd, negliîndu-le pe cele invizibile dar ireparabile; au plecat satisfăcuți de figura provizoriu întinerită cu briciul, cu pudră și cu sulimanuri; bărbații încîntați de costumele scoase din șifonieră; femeile, de toaletele croite nu numai din mătase ori catifea, ci și din multe și nespuse peripeții grotești sau meschine; toți și toate par a nu exista pe lume decît pentru a flecări cu nevinovăția de acum, acompaniați de muzica aceasta lascivă a lăutarului vestit pînă dincolo de hotarele țării.

Pentru fiecare, însă, Aspasia Grult păstra un cazier infamant în minte, întorcînd repede foile, completînd o misi- une, corectînd cu precizii o informație vagă, lăsată sub semnul întrebării. Cei buni, slabi, dezarmați, cei proști nu se bucurau de asemenea onoare. Îi trecea îndelaolaltă într-o rubrică lipsită de interes.

Numai spre un singur colț de masă nu îndrepta ochii. Acolo unde se afla Ioachim, fiul din carnea și din sîn- gele său.

De privirea și de judecata aceluia se temea ca de o conștiință exterioară; neîndurată cu dînsa, cum neîndurată era și ea cu toți.

Îi simțea uneori privirea oprindu-se cu o duritate de atingere materială, apăsată; iar atunci degetele îi tremurau pe boabele argintii ale perlelor.

Nadina izbutise să-i smulgă făgăduiala unui deplin armistițiu de douăsprezece ore.

Ca o garanție a pacificelor intenții, Ioachim Grult con-simțise să se abată prin odaia lui Bazil, să-și radă barba țepoasă și sură, să-și pieptene părul învîlvoiat și să-și scu-ture praful hainelor. Fără îndoială că hainele acestea cenușii

distonau cu ținuta solemnă a celorlalți comeseni. Dar lumea știa că Ioachim Grult a fost întotdeauna un original incorigibil și că în timpul din urmă avusese nevoie de căutare într-o casă de sănătate. Nadina îl încredințase Ginei Alimănescu. O rugase să se sacrifice două ore, atît cît ținea masa, numai pentru a nu-i lăsa lui și altora impresia că familia i-a organizat o gardă permanentă.

Gina acceptase misiunea cu dragă inimă. Nu-i părea o corvadă. Încă de cînd era copilă cu fustele deasupra genunchilor îl socotise pe Ioachim Grult un om pitoresc și captivant, curios, paradoxal anevoie de înțeles în vorbele și faptele lui ciudate; însă nu un monstru cu viperine și scelerate răzbunări, sau un nebun, cum îl zugrăvisese Odetta.

Abia s-a așezat alături, și o cutremurase o spaimă. Descoperise că mai exista încă un motiv, în afară de rugămintea Nadinei, care tot ar fi silit-o să-și caute un loc cît mai de-parte de tacîmul său, acolo unde fusese fixat de la început, în altă vecinătate.

Așadar, venise și **el!**

Sprijinită în spătarul scaunului, cu inima golită de sînge și cu degetele deodată înfipte în șervetul de olandă moto-tolit, Gina îl văzuse

Înaintînd cu pașii elastici dintotdeauna, scuturîndu-și şuvițele de păr pe fruntea boltită cu gestu-i familiar, împărțind viguroase strîngerii de mînă și răspunzînd voioaselor întîmpinări cu surîsul contagios care-i dezvelea dinții albi, puternici, strălucitori; dinți de carnivor de- prins să muște cu un robust nesațiu din toate poftele și îndestulările vieții.

Așadar, venise și el!

Toți i-au ascuns.

S-au ferit s-o prevină. În egoismul lor de familie, s-au gîndit îndată s-o prefacă în santinela lui Ioachim Gult; dar de sfișierea din inima ei nu s-a îndurat nimeni s-o cruce. Nici Odeta, care știa. Nici Nadina, care bănuia. Amîndouă o trădaseră într-o complicitate josnică. Dacă ar fi presimțit că se poate întîmpla aceasta, fugea de la biserică. Alerga acasă. Îl aștepta pe Sergiu. Se amăgea așteptîndu-l pe Sergiu, pe Gigi, chiar de este scris să nu se mai întoarcă niciodată din Platoul lui, Pamir. Există o voluptate și în supliciul unei așteptări fără nădejde. Orice mai bine decît aceasta.

Așadar, venise și el!

Întovărășea o femeie înaltă, subțire, cu părul negru-al-băstrui și cu ochii adînciți în cearcăne viorii, înfășurată într-o rochie de un roșu aprins ca floarea de mac, lipită de trup direct pe piele; o actriță renumită, fiindcă jucase cu mare succes cîteva roluri de vampă. Întru această celebritate de proaspătă dată își schimbase numele de debut pe afiș din Pisicuța Mladian în Pandora Mladian. Iar rolul de femeie fatală îl prelungea ostentativ dincolo de scenă, în viața regizată cu o impudică publicitate a aventurilor și a dramelor sentimentale. Printre marile sale succese, se anunța sinuciderea unui ofițer de marină; patetic epi- sod, într-o noapte cu lună, pe

țărmlul mării, la Constanța. Se despărțiseră după un vijelios amor de două săptămîni, îi întorsese spatele, abia a făcut cîtiva pași, și a auzit în urmă pocnetul revolverului. Nu s-a oprit din drum. A trimis un gardian public, cu vorbele menționate mai apoi de anchetă și reproduse de toate ziarele în scandalizate, dar glorioase reportaje: „Vezi, te rog. Mi se pare că în capătul aleii ai să găsești un cadavru!” Întîmplarea i-a servit în carieră măcar tot atît ca un rol într-o piesă cu o sută de reprezentații jucate cu casa închisă. Pandora Mladian... O aplaudase și Gina cu doi ani în urmă. Acum veneau împreună. După cum îi sprijinise el cotul o clipă cu vîrfll degetelor, după cum îi prinsese el eșarfa pe umeri, a înțeles că nu întîmplarea i-a adus în același timp. Cunoștea gestul; îi cunoștea privirea, care, ea singură, însemna o posesiune.

Gina Alimănescu a tras în față o vază de cristal cu ga- roafe roșii și albe. Cînd a crezut că nu-i va mai tremura glasul, s-a răsucit pe sfert către Ioachim Gult și a în- cercat să discute banalități indifferente cu tot calmul unei vietăți „bhave”.

Ținînd capul prăvălat pe ceafă, Ioachim Gult filtrase privirea oblică prin întredeschiderea îngustă a pleoapelor.

Nu-i scăpase panica acestui pui de femeie: încreme- nirea de la început, tremurul de mai apoi al mîinii încleș- tate în olanda apretată a șervetului, decizia curajoasă de a se birui. Căci el observa și preștia ceea ce nu au darul să vadă și să presimtă ceilalți oameni, normali și opaci subtilelor devinațiuni. Ghici că mica și fragila persoană

pusă să-i facă de strajă avea ea acum nevoie de sprijin și de ocrotire. Îl mișcă răsturnarea de situații. Cu simpatie și blîndețe, încercă s-o ajute în eroica ei luptă lăuntrică. În loc să

riposteze mușcător, cum îi stătea în fire, la o întrebare lipsită de interes pentru amîndoi și formulată numai din silnica obligație de a rupe tăcerea, Ioachim Grult rosti cîteva constatări care răspundeau la tot ce se petrecea în sufletul Ginei:

— Mizeria comediei, ca să-i spunem așa, mondene, este că totul se petrece ca și cum nu s-ar întîmpla nimic... Privește în jurul dumitale, domnișoară!... Toți vorbesc ceea ce n-ar trebui să vorbească și fac ceea ce n-ar voi să facă. Toți ar avea altceva de spus și mai ales altcuiva de spus... Iar toți găsesc natural să se mistifice reciproc, și bineînțeleas înaintea tuturor, să se mistifice pe sine... Mă gîndesc că măcar două treimi din acești vecini ai noștri, dacă n-ar fi prizonierii unei stupide convenții, nici nu s-ar afla aci... Unii n-ar fi venit; alții ar fi plecat. Însă cu toții rămîn... Li se pare că rămîn; din buna lor voie. Numai cînd vor ajunge acasă și cînd își vor lepăda, o dată cu hainele, surîsul lor poruncit, au să simtă o sinceră desfătare. O destindere. Căci atunci vor avea toată liber-tatea, în doi sau în trei, în mic sobor, să bîrfească pe socoteala celor ce au văzut și au auzit aci...

— Vedeți lumea phea în negru, domnule Grult.

— Nu, domnișoară. Dar n-o văd numai în profil.

— Cum adică, numai în phofil?

— În profil, cu o parte ascunsă întotdeauna în umbră. Așa se văd toți. Așa se cunosc toții. Numai pe jumătatea din lumină... Eu văd și partea din umbră. E un trist privilegiu, domnișoară!... Îl împart numai cu scumpa mea mamă, sinistra mumie din celălalt capăt al mesei.

Ioachim Grult dădu în lături vasul cu flori, ca să pri- vească mai liber spre Aspasia Grult. Cu o mare satisfacție o văzu plecînd ochii.

Dar mai prinse de veste că alți ochi se opriseră mirați, avizi, învăluitoari asupra miniaturalei vecine.

— A! făcu, împingînd la loc mănunchiul de garoafe și oblonindu-și o clipă privirea sub pleoapele căzute total.

Își verificase o simplă impresie. Acum era pe deplin lămurit. Gina se pitulase după scutul florilor. Refuză tava

ovală de argint prezentată de chelner peste umeri cu onctuoase mișcări. Sorbi un pahar pînă la fund. Vinul era rubiniu, plăcut, astringent și plăcut amărui. Ioachim Grult respinse și el farfuria. Își aprinse pipa. Pîcîi de cîteva ori un nor compact de fum spre indignarea și tusea cu icnete a vecinei din stînga: o doamnă decoltată, cu brațele groase cît picioarele, ghintuite în brățări late, orientale, servindu-se fără excepție a doua oară din fiecare fel de bucate și gemînd la apariția fiecărui fel nou.

— Mititică domnișoară, întrebă Ioachim Grult, nu este așa că știi prea bine cu ce fel de om vorbești?... Un ne- bun! Un om ieșit nu de multă vreme dintr-o casă de nebuni...

Gina crezu că a venit ceasul să-și împlinească misiunea, întrebuintînd tot tactul cuvenit pentru a preîntîmpina cine știe ce izbucnire.

Silindu-se să surîdă, rectifică:

— Un sanatohiu de odihnă poate voiți să spuneți, dom-nule Grult?... Un sanatohiu de reculegere penthu surme-nați...

— Nu, domnișoară Gina!... N-am fost surmenat nici- odată. Și cu atît mai puțin în momentul cînd am fost băgat în casa de nebuni. Căci într-o casă de nebuni am stat, nu într-un sanatoriu de odihnă. O casă pentru oameni ca mine. Povestea nu e prea lungă. Are și o morală... Ca să nu te gîndești unde te gîndești acum...

— Nu mă gîndesc nicăieri...

Ioachim Grult nu luă în seamă protestarea:

— ...ca să nu te gîndești unde te gîndești acum, lasă-mă să ți-o istorisesc. Măcar pentru o clipă ai să uiți. Vom re-veni pe urmă și la aceasta...

— La ce să heveniți? Nu știu la ce faceți aluzie... Ce vă închipuiți, domnule Grult?

— Nu-mi închipui nimic. Deocamdată îmi amintesc. Acum îmi amintesc bine. Te-am ținut pe genunchi. Erai o fetiță fantastică și delicioasă pe vremea cînd te găseam aci, duminica, la Odeta, și cînd Odeta îți semăna atît de mult. Lasă-mi iluzia că n-ai devenit ca dînsa... Îți amintești de mine? Eram pe atunci unchiul Ioachim, scumpul și drăguțul unchi Ioachim, adulat de toți, așteptat și primit în capul scărilor cu alai, fiindcă mi se adunau milioanele

la bancă și mi se înmulțeau dezgustător întreprinderile prospere... Într-o bună zi, prietenia cu unchiul Ioachim s-a stricat și a dispărut admirația pentru mintea lui, care ținea în frîu douăzeci de afaceri, una mai bănoasă decît alta... Ce s-a întîmplat?... S-a întîmplat că în acea bună zi am descoperit că devenisem prizonierul unor obligații la care nu mă constrîngea nimeni... Întreprinderi, fabrici, ferme, consilii; telefoane la fiecare cinci minute; bani și iarăși bani; mai mulți decît îmi cereau nevoile mele... Pentru ce, toate? Îmi pierdeam viața cîștigînd bani... Amenințam să ajung un mic Ford balcanic, iar eu nu găseam nici o plăcere să fiu un mic Ford balcanic... Am scăpat dintr-o dată de această primejdie. Am izbutit să fiu liber. Spre consternarea familiei, aci de față, am donat cea mai mare parte a acestei averi pentru a întemeia o fundație. Fundația Ioachim Grult... He-he!... Fundația Ioachim Grult, una din cele mai macabre

glume din țara românească!... Mi-am amintit copilăria mea. Copilăria pe care a putut s-o trăiască odrasla unei mame ca doamna Aspasia Grult. Am creat deci o fundație pentru copii. Pentru orfani, pentru copiii cu apucături năzuroase, pentru leneși, pentru rebeli, pentru dezmoșteniți. M-am gândit că și fluturii încep prin a fi omizi... Am vrut să cresc omizile omenеști, ca să le pregătesc pentru o existență de fluturi. Am alcătuit eu regulamente, am supravegheat construirea clădirii, am numit personal... Pe urmă am plecat din țară. Africa, Asia, Australia... Am plecat să cunosc și altceva, de vreme ce nu mai eram prizonierul obligației de a agonisi milioane care nu-mi trebuiau... La întoarcere m-am prezentat să-mi vizitez fundația. Probabil că ai aflat despre senzaționala petrecanie de atunci!... A făcut epocă!... Am găsit căminul meu transformat într-un penitenciar pentru schingiuirea copiilor, pentru uciderea copilăriei. Disciplină, carcere, uniformă cenușie. M-au primit trei sute de copii, cu călcîiele lipite, făcînd front, salutînd ca recruții terorizați de sergentul-major, tunși ca recruții, tîmpiți de spaimă ca recruții. „Ce spui despre primele rezultate?” m-a întrebat cu satisfacție directorul numit de mine. „Spun că ești un infam și că meriți palme!” i-am răspuns, trecînd de la vorbă la faptă, adică la perechea de palme, acolo, în fața copiilor, a omi-zilor cenușii... Scandalul a dat de lucru ziarelor cîteva

zile. Mi se pare că nu m-am oprit numai la palme. Am spart oarecari geamuri, am răcnit ca un veritabil sălbatic recent debarcat din Africa și din Australia, am sfărîmat mese, bănci, uși de carceră. Am cerut să mi se aducă benzină pentru a da foc penitenciarului „Ioachim Grult”. Plecasem într-o ureche. Mă întorsesem nebun complet!... Era limpede ca lumina zilei!...

Familia, veselii nuntași de astăzi au folosit admirabila ocazie pentru a mă pune la adăpost. Și mai ales pentru a pune la adăpost o rămășiță de avere primejduită de apucăturile risipelnice ale unui iresponsabil dovedit. Iresponsabil dovedit m-au considerat și conducătorii fundației care-mi poartă numele și există din a mea danie. Directorul cu palmele și ceilalți complici întru educație și disciplină... Au dat la coș regulamentele mele, ale nebu-nului. Au menținut ordinea și disciplina lor: carcera, metode de penitenciar... Aud că Fundația Gult funcționează în cele mai strălucite condiții, e dată ca model, e vizitată de călătorii străini. Eu nu m-apropii pe o zonă de cinci kilometri... Datorită mie există un penitenciar mai mult, un loc de tortură mai mult pentru copii. S-a dovedit încă o dată cât de adevărat e că oamenii buni și ideile gene- roase fac omenirii răul cel mai adânc. Față de rezultatul în deridare al intențiilor mele, poate că toți care m-au băgat la balamuc aveau oarecare dreptate. Nu pentru ce credeau ei; ci pentru ce știam eu... Acum cîteva ore mă gîndeam să răspund unei ticăloșii cu altă ticăloșie. O pregăteam de mult!... Mi-am luat seama. A ierta e încă o manieră mai teribilă de a te răzbuna. Dacă vor înțelege-o și dacă o vor simți! Lucru de care mă îndoiesc... Cînd deschizi ușa unui cîine, e sigur că în judecata lui crede că pentru aceasta ai fost făcut pe lume. Să-i deschizi ușa. Cînd nu i-o deschizi, își spune că lipsește de la datoria ta... Tot așa se petrece și cu judecata multor oameni. Eu nu-mi plăteam datoria. Eram un ingrat, un egoist, un nebun. Mă gîndeam numai la mine, îmi puneam în practică fanteziile mele. Uitam că am de deschis atîtea uși... Că am o mamă care numără bucățile de zahăr, o soră care are atîtea fete de măritat, cu zestrile onorabile, dar cu drept la atîtea speranțe de la unchiul

Ioachim, dacă unchiul Ioachim ar fi un om ca toată lumea, serios și tămăduit de nebuniile sale... Poate că încă mai speră. Mîine

vor veni să recunoască ispășiți că au greșit. A recunoaște o greșală e rețeta cea mai comodă pentru a te dispensa de obligația s-o mai repara... Cum observi, nu văd lumea în negru. O văd cum este. Unii numesc aceasta cinism. Alții, nebunie. În orice caz, fac parte din categoria cea mai nefericită de nebuni. A nebunilor numai pe jumătate... Ar fi fost de preferat să trec peste această limită ingrată, dincolo, în paradisul absolut. Să mă cred șahul Persiei, Napoleon, sau Isus Cristos... Din nefericire, am rămas tot Ioachim Grult...

Ioachim Grult își îndopă din nou pipa, spre groaza vecinei din stînga, cu brațele indecent de albe și groase.

Prin șuvița de lumină a pleoapelor, supraveghease tot timpul obrazul Ginei Alimănescu. Se aștepta la o întrerupere, la o întrebare, la un semn de interes pentru povestea avatariilor sale, fiindcă o istorisise numai ca s-o smulgă din ea însăși.

Dar Gina ascultase absentă.

Tot atît de străină părea de murmurul glasurilor, de melodiile pe rînd elegiace și furtunoase ale orchestrei, de clinchetul paharelor vibrînd muzical. Nu-și îndreptase ochii nici spre capul mesei, unde, între cele două lumînări îmbrăcate în flori și panglici albe, Odeta și Barbu păreau depărtați undeva, la capătul lumii, văzuți prin lentila în-toarsă a unui binoclu; nu-și îndreptase ochii nici spre cealaltă extremitate a grădinii, unde „Banda veselă” își făcea de urît. Se pitise după mănunchiul de flori, ca o tristă Cenușăreasă de toți părăsită și uitată. Nadina îi făgăduise că vine mai tîrziu să schimbe locurile. Era, însă, mai plăcută compania din „Banda veselă”, unde

se strămutaseră treptat și alte rezerve din alte regiuni ale mesei.

Pentru cine, pentru ce mai îmbrăcase Gina rochia care-i fermecase pe toți acum un ceas jumătate, când a apărut după întoarcerea de la biserică? Rochia stil, strînsă pe jumătate de trup și înfioată de la mijloc în jos în pliuri pufoase. O lună de zile o meditase în singurătatea ei de la Oradea-Mare. Totul fusese chibzuit în ciuda prejudecăților apărute cu fanatism de croitoreasă. Susținuse croitoreasa că e prea mică pentru o rochie stil; că la culoarea ei bronzată nu merge verdele; că, în orice caz, nu poate comite sacrilegiul de a îngemăna verdele cu roșul. Și toate

s-au dovedit erezii!... Rochia de tul, în culoarea aripelor de efemeridă verde-pal, cu o subțire șuviță roșie pe marginea volanelor, ca o linie tremurată de sînge, desăvîrșea înfățișarea aeriană a Ginei. Își dezvelise lobul urechiușelor și tîmplele într-o pieptănătură ciudată, nouă, ca a nici unei alte femei; își atîmase cerceii grei și colierul celebru pe timpuri al Catrionei Catriowina — „cerceii și colierul care restabileau dreptul legilor de gravitație și o împiedicau să se volatilizeze”, cum spusese Barbu Leca, tachinînd-o cu întrebările stăruitoare să afle pentru cine anume s-a făcut ea atît de frumoasă. Într-adevăr, pentru cine? Pentru ce? Se ascunsese după pavăza de flori, ca o mică, și tristă, și părăsită Cenușăreasă.

Ioachim Gult pufăi prin colțul buzelor o spirală de fum în ochii vecinei din stînga (îl dezgustase capacitatea ei de îngurgitare) și încercă o terapeutică directă, mai brutală, dar poate cu mai norocos efect. Înlăturînd cu o mișcare autoritară vaza cu garoafe din fața Ginei, spuse neașteptat:

— Te rog, privește înainte, nu pleca ochii. Ascultă povața unui nebun! Privește drept înainte și zîmbește! Nu așa, ca la fotograf... Cu surîsul pe care îl aveai cînd erai o copiliță și te țineam pe genunchi... Așa! Deocamdată, pasabil... Apoi întrebă: Ai înțeles de ce aceasta?

— N-am priceput, dah m-am supus.

— Aha!... Te-ai supus ca să nu contrariezi un nebun! Aceasta a fost cuvîntul de ordine?

— Nu, dah...

— Nu, dah așa ai crezut c-ah fi trebuit să sune cuvîntul de ordine?... Să renunțăm la explicații care nu explică nimic! Să-ți spun mai bine de ce ți-am cerut să privești înainte și să nu te mai pitulezi ca un pui de potîrnice în lucernă. Dă-i voie unui prieten vechi să-ți dicteze cîteva observații de ale sale, cu pretenții de aforisme, pentru album.

— Eu n-am nici un album... declară Gina Alimănescu, arătînd în lături palmele mînușitelor, ca și cum ar fi putut să dovedească așa cît de săracă și de despoiată se simțea, Cenușăreasă părăsită de toți și uitată de toți.

— Chiar dacă n-ai album, nu schimbă nimic aceasta!... Ai să ți le amintești și fără să le scrii în album. Ai să ți le amintești mîine, altădată, poate chiar în astă noapte,

și îmi place să cred că vei medita la ele... Ești la vîrsta cînd ți se pare că iubirea e o fericire sau o nefericire excepțională, absolută, unică, destinată să umple o viață întreagă. Dar cum puține femei sînt destul de înțelepte pentru a fi fericite, faci parte din categoria celor care sufăr...

— Nu sufăr de loc...

— Perfect! mîrîi Ioachim Gruț un hohot de rîs, muș- cînd coada de os a pipei. Nu suferi de loc? Spusele mele nu-și pierd nici în acest caz utilitatea. Îți vor servi atunci cînd va veni

rîndul să suferi... Știu bine că toate peripețiile sentimentale prin care trecem în viață par stupide și banale pentru toată lumea, în afară de cei direct părtași. Eu n-am avut cruzimea în tinerețe să le cred stupide și banale... Și, în consecință, încă de atunci cînd umblam și trăiam printre oameni am observat multe ciudățenii, care se repetă mecanic, cu puterea de lege, fără să văd că femeia... femeia în genere... știe să ia învățătură din ele. Bunăoară, nu pot să-mi explic de ce orice femeie, fără excepție, se simte micșorată și umilită cînd se întîlnește cu un bărbat care i-a fost necredincios și a părăsit-o după ce s-au iubit și și-au făcut jurăminte de fidelitate eternă. În primul rînd, e discutabil dacă există iubire. Dacă a existat. E discuta- bilă orice iubire cînd o recapitulezi, o dată ce a devenit un trecut. Fost-a iubire cu adevărat? Puține rezistă la întrebare... Descoperi că de ceea ce ai numit iubire te legau amănunte exterioare, elemente străine de ființa iubită... Parfumul trandafirilor pe lîngă care ai trecut, o muzică, o dimineață ori o seară cu o anumită langoare, o stare sufletească pregătită de o lectură... Singurătatea... O atmosferă perfid conspirativă... Toate au rămas indisolubil legate de iubire; au rămas chiar după ce iubirea a trecut. Deci persoana: iubită, iubitul au fost un pretext, accidentul... Nimic n-ar fi împiedicat să se întîmple totul cu alți figu- ranți interșanjabili. Numai trandafirii supraviețuiesc, au rămas la locul lor, fără să-și fi pierdut parfumul. Privighetorile cîntă tot așa... Toate sînt cum au mai fost. Iluzie e numai convingerea absurdă că acestea au existat de hatîrul unei iubiri și că o dată cu ea au murit... Dar să presupunem că e vorba de o iubire, cum ți se pare dragostea la vîrsta dumitale: o fericire ori o nefericire excepțională, absolută, unică!... N-a durat, cu toate acestea, o viață întreagă...

Bărbatul a mințit, a plecat, e nestatornic sau e o brută... De ce nu știu oare femeile că dețin o singură răzbunare pentru suferința și umilința din acel ceas, al înșelăciunii? Una singură, dar teribilă! Zîmbesc cu milă cînd deschid ziarul și citesc că o femeie și-a împușcat soțul ori iubitul fiindcă fusese abandonată. Nenorocita! Pentru ce să meargă înaintea curții cu juri cînd avea la îndemîna o răzbunare mai cruntă decît moartea și glonțul?... Este destul să dovedească bărbatului care i-a fost infidel și a părăsit-o că nu-i reproșează nimic, că nu mai există în inima ei nici o urmă: a uitat tot, și-a refăcut viața, e fericită... Aceasta un bărbat nu poate s-o înțeleagă și să o suporte. Vrea să știe cu cine l-ai uitat, cum l-ai uitat, cît de repede l-ai uitat... E rîndul lui să fie umilit și să sufere. Nu-și iartă că ți-a mai lăsat încă dreptul acesta la viață, că nu te-a zdrobit cu desăvîrșire, ca să-ți petreci restul zilelor cu ochii în pumni, plîngîndu-l, așteptîndu-l...

„Ce-ar fi să apară acum Gigi! imploră Gina un destin în aceeași vreme blînd și răzbunător. Tot mai este timp. Să vină cît de tîrziu... Cît de tîrziu!”...

Ioachim Gruț observă slaba pîlpîire de lumină în ochii genați. De data asta nu-și pierduse vorbele în deșert. Insistă:

— Bag de seamă că se arată oarecari indivizi cu instrumente barbare de muzică. Înseamnă că ne apropiem de ridicarea ospățului și că va începe dansul în saloanele doamnei și domnului ghegeneral-director!... Te rog să-mi promiți că n-ai să fugi...

— Phomit...

— Și că n-ai să mai stai nici cu tatăl mirelui, lîngă si- nistra mumie a bunei mele mame. Îl vezi? N-a fost mare deosebire în tot timpul mesei între el și dumneata... Aceasta nu trebuie

să mai fie! Promite-mi că ai să dansezi, că ai să fii veselă... Că ai să ascuți povața nebunului, pe care în loc să-l păzești, el te păzește... Promiți?

— Phomit.

— În așteptare, n-ar strica să mi-o trimiți pe Nadina aci și să-i iei locul la acea bandă veselă unde ar fi fost bine să te afli de la început... Vreau să-i vorbesc.

Ioachim Grult rămase singur, cu pipa stinsă între dinți, cu mîna rezemată de spătarul scaunului gol, întorcînd spa-

tele doamnei decoltate, care lupta cu o dublă felie de tort.

Masa era pe sfîrșite. Un cuvîntător înălță cupa de șampanie, închinînd pe rînd în sănătatea și fericirea mirilor, a socrilor, a neamului Grult și Cristodoreanu. O clipă, ochii lui Ioachim Grult s-au încrucișat cu privirea bătrînei din celălalt capăt. „De ce e așa și-l simt atît de străin de mine?” se întrebă ea „de ce e așa și o simt atît de străină de mine?” se întrebă el.

Scutură scrumul pipei, ciocănind în speteaza scaunului. „Poate e nefericită numai fiindcă e singură și avară. Toți sîntem singuri.”

— Am sosit, unchiule Ioachim! anunță Nadina, punîndu-i mîna caldă pe braț și aducînd cu dînsa, în ochi, sclipirea veseliei de care se despărțise. Te rog să mă ierți. A fost o nebulie întreagă cu noi... Știi că am descoperit și un Malec? Vărul lui Barbu. E de un comic irezistibil cînd îl imită pe Malec. Ai spune că e Malec în carne și-n oase!

— Acesta e Malec. Amicul acesta îmi ține de urât zile și nopți când nu se prinde somnul de mine...

Sprijinit într-un cot, Ion Idiceanu se întinse peste mar-ginea patului pentru a privi mai de aproape, cu drag, la tovarășul său de singurătate.

Pieptul descărnat se dezvelise din cămașa țărănească de noapte, cusută cu arnici roșu și negru la gât, vînătă și sleită de atîtea sudori

uscate pe trup. Sub piele se reliefau gra- tiile
curbe ale coastelor.

„Cred că l-aș putea ridica într-o singură mână.
L-aș duce subsuoară ca pe un copil”! își
spuse Sergiu Miclăuș cu milă, amintindu-și
emoția și respectul liceanului dintr-a cincea
când se lipea de perete la trecerea elevului din
ultima clasă, gloria școlii, laureatul tuturor
concursurilor generale pe țară. Acum gloria
școlii era pe jumătate cadavru, duhorea a
nădușeală iuțită, își scuipa plămînii în batistă și
căpătase un pat să zacă și să moară din mila
unei epave ca Valeriu Dragomir.

Dar bolnavul zîmbea. Uitase pentru o clipă
neînduplecatul soroc al morții, care se scurtase
cu încă o foaie din ca- lendar.

— Bună seara, Malec! Prezintă-te și fă frumos
la domnul.

Pe măsută, în borcanul prea strîmt, Malec,
peștele roșu, se răsuci anevoie, cu mișcări
istovite de coadă și aripi membranoase. Când
izbuti să ajungă în poziția cea mai puțin
chinuită, rămase imobil, privind la Ion Idiceanu
cu ochi rotunzi și ficși, de o inexpresivitate
lugubră.

Bolnavul atinse o dată cu unghia în peretele
de sticlă. Malec nu se clinti. Atinse de trei ori,
la intervale distan- țate, după metoda
alfabetului Morse. Malec dădu semne de
înțelegere și de neastîmpăr, deși ochii păstrau
aceeași stupidă inerție.

— Precum se constată, amicul meu nu e atît
de imbecil pe cît pare după fizionomie... îl
apără Ion Idiceanu de un defavorabil și pripit
verdict.

— Da! Are aptitudini de telegrafist...
recunosc Valeriu Dragomir. Când e vorba de
anumite semnale de masă, bineînțeles... Încolo,
e un leneș fără pereche.

Ion Idiceanu își clătină capul pe vrejul subțire al gâtului:

— Hai-hai, Dragomire! Iar îl persecuți?! Ești gelos pe el fiindcă își câștigă existența mai ușor decât tine... Pe urmă, adresându-se din nou lui Sergiu Miclăuș: Ai văzut cum cunoaște semnalul de masă? Acesta e gongul!... Trei lovituri după alfabetul nostru. Când îl înșel, se supără și-mi întoarce spatele. Atunci nu se mai împacă toată ziua... Mă budează și nu vrea să mănânce, ca să-mi provoace un caz de conștiință. E teribil de susceptibil!... Dragomire, dă-mi, te rog, tainul lui. Doresc să nu ne culcăm ca aseară, certați.

Valeriu Dragomir scotoci în sertarul măsuței, printre piepteni, cutii goale de țigări și lame ruginite de ras. Descoperi o cojiță de pîine.

— Nu așa. te rog. Pîine proaspătă. Miez... Doar a fost duminică astăzi; merită să se înfrupte și el dintr-un menu mai acătării.

Prietenul lui Sergiu Miclăuș desfăcu pachetul legat cu sfoară. Frînse o bucată de franzelă. Desprinse miezul din coajă și îl trecu bolnavului. Ion Idiceanu ținea să-și hrănească tovarășul de singurătate cu mîna sa. Fărămițînd porțiuni mărunte, le presăra una câte una în apă. Malec căsca gura inelată și hăpăia cu o voracitate care dezmințea întru totul calmul imperturbabil al ochilor.

— Acum, gata... Ajunge! Să-ți fie de bine! rosti bolnavul, transmițînd cu lovituri ușoare în sticlă semnalul lor cunoscut.

Malec clătină de două ori din coadă în chip de mulțumită. Apoi rămase iarăși imobil în apă gălbuie și fila-mentoasă, cu botul lipit de geamul curb, cu ochii timp zgîiți la stăpînul și protectorul său.

— Nu-l îndop prea mult, ca să nu se-ngrăşe...
lămuri Ion Idiceanu, ferindu-şi cu mîna aripa
neagră de păr căzută pe frunte şi zîmbind cu
o înfiorătoare uitare a morţii, pe care Sergiu
Miclăuş o vedea ca în gravurile cărţilor,
aşteptînd la căpăţîiul patului cu dinţii rînjiţi şi
coasa ridicată. Nu trebuie să se îngreşe. Spaţiul
nu i-ar permite să urmeze un program de
gimnastică suedeză...

Probabil că sub aceste glumeţe cuvinte se
ascundea o mai veche şi indirectă doleanţă
adresată la loc ştiut, căci Valeriu Dragomir
simţi nevoie să-şi ceară scuze:

— Nu ştiu cum se face de nu mă pot ţine de
cuvînt! Am s-aduc eu în una din zile un vas
de cristal: Am văzut unul splendid, sferic, cu
irizaţii, într-o vitrină pe Calea Victoriei...

— Auzi ce te aşteaptă, iubite Malec? Ne
mutăm în casă nouă. Apartament spaţios,
cu tot confortul. Şi, ridi- cînd privirea spre
Dragomir: Numai te rog, Dragomire dragă,
dacă se poate, fă-o aceasta înainte de a mă
muta şi eu în locuinţa mea cea nouă.

Pe obrazul livid al bolnavului trecu o
întunecare. Scurtă şi fugitivă. Înlăturîndu-şi
cu degetele răsfirate franjul pă-rului din ochi,
tot aşa cum îşi dezvelea fruntea acum
doisprezece ani, cînd începea să cuvînteze în
numele liceului la serbările şcolare, Ion
Idiceanu zîmbi din nou, cu ochii la peştele
roşu:

— Îl observi, domnule Miclăuş? E în stare să
pri- vească astfel nemişcat la mine, ceasuri şi
ceasuri... Nu mă mai simt singur cînd bietul
Dragomir pleacă la mizerabila lui datorie ca să-
şi cîştige pîinea. S-o cîştige acum, pentru doi...
Pentru trei, dacă-l numărăm şi pe Malec în
buget. Stă suspendat în lichid şi priveşte... Am
cîteodată impresia că asistă la toată existenţa
noastră cu o curiozi- tate ironică şi conţinută.
Se preface nepăsător. De fapt, nu s-a

recules din stupoarea pe care i-au pricinuit-o absurditatea actelor noastre... Și-o maschează sub aspectul acesta flegmatic. Cultivă umorul gen Buster Keaton. Nu

e așa că-ți amintește mutra lui Malec? Își lăasă capul pe perna șiclită, albăstruie, de prea multă vreme neprimenită. Își acoperi pieptul cu pătura de cazarmă, și continuă, uitându-se în tavan: Dacă ar putea să rîdă cu hohot, ar avea într-adevăr de ce rîde. Ce vede, în definitiv, aci?... Un muribund, care de la vîrsta de șapte ani n-a mai trăit viața cu prostiile ei divine. A buchisit litera cărților doisprezece ani, ca să se închidă mai apoi alți zece într-un laborator, cum stă el în borcanul de sticlă... Și alt ne-norocit, acest prieten al dumatăle, care după ce și-a pierdut o parte din viață învățînd, își pierde cealaltă parte într-o slujbă ignobilă de noapte, sperînd ceva mai bun. Dumnezeu știe ce poate să spere mai bun!... Iar amîndoi ne considerăm creaturi superioare, libere și independente față de el, de acest Malec, vertebrat inferior și captiv într-un borcan... Cum să nu-i pară umoristică asemenea pretenție?

Valeriu Dragomir se depărtase la fereastră cînd l-a auzit pomenind despre slujba sa de noapte. Se prefăcu a privi afară cu mare interes cerul învăpăiat de lumina firmelor roșii, albastre și verzi, în tuburi subțiri de neon.

Muzica de jos, de peste drum, din grădina de noapte străbătea înăbușit prin geamul închis. Sunetele își pierdeau violența vulgară de taraf lăutăresc. Ajungeau în surdină, idealizate și moi.

În patul de fier, cu mîinile puse pe piept, Ion Idiceanu părea că-și deprinde de pe acum scheletul de sub pătura aspră, cu odihna cea veșnică din sicriu.

— Ah! Muzica aceasta!... rosti, fără să-și mute ochii din tavan. Obrazul se scofilci dureros, lăsînd să apară mai vizibil găvanele craniului în care se va preface peste cîteva luni. Ah! Muzica aceasta... repetă. Nu-ți poți dumneata închipui ce deșteaptă asemenea muzică într-un bolnav condamnat fără drept la nici o iluzie de vindecare...

— Ai să te vindeci! exclamă cu tărie Sergiu Miclăuș, ridicîndu-se de pe scaun și pipăindu-și involuntar teancul de bancnote prin stofa buzunarului. Ai să te vindeci, de ce să vorbești așa?... Te rog să-mi dai voie să mă ocup și eu de aceasta... Am o cunoștință... Un prieten medic la un sanatoriu din Predeal. Medic-șef. I-am făcut o dată un foarte mare serviciu și de atunci se simte îndatorat: mă

întreabă mereu cu ce s-ar putea plăti. S-ar ivi o ocazie să se achite...

Nu spunea adevărul, fiindcă nici nu erau de mărturisit gîndurile cîte-i treceau tumultuos prin minte. În stradă, se întrebese dacă n-ar fi de datoria sa să-și ajute prietenul pentru a-i înlesni să înceapă altfel de viață. Adineaori se hotărîse să trimită el mîine dis-de-dimineată vasul de cristal pentru Malec, ochit de Valeriu Dragomir în vitrina de pe Calea Victoriei. Acum își dădea seama că deține puțința de a prelungi zilele unui muribund. De cîte ori n-a pierdut el la masa de cărți, în trei ceasuri, sume care ar fi acoperit de trei ori întreținerea și căutarea unui bolnav într-un sanatoriu vreme de trei luni? Acestea nu se spun. Se fac. De un sfert de oră îl munceau gîndurile, zguduit de înfățișarea fostului superior de școală, de hîda mizerie a încăperii cu pereți afumați și scorojiți pînă la tencuială, cu lavoarul de tablă și oala de noapte sub patul de fier. Valeriu Dragomir, chibițul de club și de cafenea cu

hainele lucii în coate, se învrednicise a se depăși pînă la asemenea faptă, culegînd un bolnav de pe drumuri și drămăluindu-și țigările ca să-i poată aduce pachetul zilnic de mîncare, dormind pe canapeaua dizlocată fără așternut ca să-i lase patul și mințind din filotimie. Lui îi atîrna greu în buzunar teancul neatins de bancnote. Lui: un oarecare Mircea... Mirclăuș... așa ceva... „Un oahecahe Mihcea... Mihclăuș... așa ceva”...

Cu însuflețire păși prin cameră de la lavoarul de tablă la patul de unde rînjea dedesubt oala albă de noapte.

Acum binecuvînta slăbiciunea vinovată și lașă care-l ținuse paralizat aci. De cîte ori Valeriu Dragomir i-a făcut semne apăsate să-și amintească înțelegerea de a nu întîrzia prea mult, el nu s-a ridicat să plece. A cedat la stăruințele bolnavului. Credea că-l ține frica să nu se trezească iarăși în stradă cu deșertul din el. Mizeria tragică din această încăpere, soarta omului încă tînăr din pat, sortit fără amînare morții, operase asupra sa ca un narcotic. Îi amortise propria deznădejde. Tot ce trăise de astă-noapte încoace îi părea numai un simulacru de suferință pe lîngă destinul acestor doi nefericiți adunați printr-o macabră ironie sub același acoperiș. Dar altceva fusese. Nu-l împietrise locului

un instinct egoist: alinarea și uitarea momentană a unei sfîșieri, în prezența altor scufundări de viață mai crîncene. Era nevoie de această întîrziere pentru un nobil deznodă-mînt. Germinau în el o hotărîre, un gînd. Turburi încă. Acum au început a se limpezi.

Se vor limpezi desăvîrșit mîine, cu mintea odihnită, cînd Gina, înmormîntarea Sandei Dobrotescu, episodul din biroul lui Tatileon, scena de la cimitir, șicanările insuportabilei

creaturi din căsuța pitică de pe strada Cuțitul-de-Argint, toate, toate vor fi un trecut, o zi încheiată, amintiri fantasmagorice, cu neputință de reconstituit și de încorporat vieții trăite îndeaieva, cu peripețiile unui voiaj himeric, prin vis, printr-un vis rău, în Platoul Pamir.

— Ai să te vindeci! repetă energic, oprindu-se înaintea patului. Mai sînt oameni de ispravă pe lume. Prietenul acesta al meu, Dragomir, ți-a dovedit-o!... Un asemenea om e și doctorul de la Predeal... Permite-mi să mă ocup eu. Să intru în legătură cu el. Chestie de două-trei zile...

Bolnavul nu-și mișcă mîinile de pe piept, capul din pernă.

El își urmă monologul său:

— Ah! Muzica aceasta... Atîtea prostii au fost de făcut în viață și eu nu le-am făcut! Au fost primăveri... Eu nu le-am cunoscut, nici n-am avut cînd să le văd... Am văzut viața de zece ani încoace prin fereastra din subsol a laboratorului. Sînteți tineri, sănătoși, n-o pierdeți viața; n-o pierdeți... E de-o mie de ori mai bine să ai remușcări decît să mori cu regrete. E primăvară... Noapte de primăvară. Auzi muzica aceasta?... Se află vin... Sînt femei. Poate vă așteaptă o iubire. Nu le pierdeți... Mai bine să aveți re-mușcări decît regrete...

„Fără îndoială că nu m-a auzit sau că nu dă crezare spuselor mele”, gîndi decepționat Sergiu Miclăuș. Apelă la sprijinul prietenului: Asculți, frate Dragomir, ce m-am gîndit eu?

Valeriu Dragomir se întoarse de la fereastră.

— Ei, ce te-ai gîndit tu? întrebă cu răceală, muștrîndu-l din ochi că s-a întins la povești, ostenind bolnavul, în loc să dea el semnal de plecare, după cum le-a fost vorba.

Își știa prietenul mai delicat și discret. Doi ani de provincie i-au răpit aceste însușiri subtile.

Sergiu Miclăuș începuse, fără să țină socoteală de reflecțiile prietenului, înscrise pe chipu-i buhăvit de noctambul:

— M-am gândit să încercăm ceva la un sanatoriu. Am un prieten medic-șef la un sanatoriu...

— Basm! își formulă laconic scepticismul Valeriu Dragomir.

— Nu e basm, frate Dragomir.

— Atunci iluzie.

— Nu e nici iluzie...

Sergiu Miclăuș era să adauge: „Am aci dovada palpatibilă că nu e vorba de basm și iluzie”. Dar îl oprea aceeași pudoare care-l silise pe Valeriu Dragomir să ascundă cu ce mijloace săvârșea el pentru bolnav o faptă în afară de orînduiele obișnuite și egoiste ale actelor omenesti.

Bolnavul se ridică într-un cot. Voi să vorbească. Îl înăbuși tușea.

Cît timp se zvîrcoli cu batista la gură, Valeriu Dragomir își trase prietenul de mîneacă imperios:

— Să mergem! Ce-s basmele acestea?!... Îl faci să-și creeze iluzii... Se resemnase...

Sergiu Miclăuș surîse în colțul buzelor cu tristețe, stăpîn pe o siguranță ignorată de Valeriu Dragomir. Cît de greu este să convingi oamenii că te-ai hotărît la o faptă rară și dezinteresată! Chiar prietenul care săvârșea același lucru, încă mai eroic, fiindcă o făcea cu prețul mizeriei sale de fiecare zi; chiar el, nu putea să creadă în fapta de bine a altuia. Cu atît mai vîrtos. Îi va ascunde încă două-trei zile, pînă ce totul va fi pregătit, încheiat, plătit. Surpriza va fi atunci întreagă. Încuviință deci, căutîndu-și din ochi pălăria:

— Bine, Dragomire. Să mergem!

Bolnavul își băgă sub pernă batista mototolită cu pete de sînge.

Vorbi, sprijinit în cot, acoperindu-și cu cealaltă mînă pe piept cămașa sleită de nădușeală:

— Te-am ascultat, domnule Miclăuș... Eu te-am ascultat și îndată am crezut că nu sînt basme, că nu e o iluzie... Ofticoșii sînt ori foarte pesimiști, ori foarte optimiști. Pe rînd, cînd una, cînd alta... Cred însă și în miracole... E o

predispoziție care face parte din procesul boalei... Eu mai cred în miracole și fiindcă mi-a dovedit o dată posibilitatea lor acest prieten al dumatăle, care m-a strîns de pe drumuri împins nu știu de ce sentiment și mă hrănește nu știu cu ce abnegație, rupîndu-și bucata de la gură... Am așadar dreptul, chiar obligația, să cred... Poate că amicul dumatăle, medicul de la Predeal, e gata să se plătească față de un muribund pentru o datorie contractată față de dum-neata...

— Nu poate! E sigur! stăruie Sergiu Miclăuș.

— Bine. E sigur... Dar cu aceasta ce ați rezolvat? Mi se vor prelungi zilele cu o lună... două... În loc de maximum opt luni cîte mi-a dat medicul, voi mai trăi zece... douăsprezece... Într-un pat de sanatoriu. Nu aceasta aș vrea acum. Nu aceasta m-ar mulțumi... Vezi cît de pretențios sînt? Lipsit de orice modestie și demnitate. Gădesc natural să mă culeagă de pe drum un fost elev de la aceeași școală cu mine, deși n-am schimbat zece cuvinte pe vremea cînd eram laureatul concursurilor... Gădesc foarte natural ca dumneata, alt necunoscut, să-mi oferi o pomană...

— Nu e o pomană! protestă Sergiu Miclăuș. De ce să întrebuițăm cuvîntul acesta urît?

— Urît sau frumos, de fapt așa se numește ceea ce vrei dumneata să faci. O pomană!... Nici cuvîntul, nici fapta însă nu mă umilesc.

Am pierdut de mult dreptul la orice amor propriu... Dar nu aceasta voiam să spun. Să presupunem că vei izbuti în proiectele dumitale. Peste două săptămîni mă voi afla întins într-un pat de sanatoriu... Fereastră deschisă spre pădure de brad... Ozon... Soare și liniște... Mîncare caldă și trei vizite medicale pe zi. Foaie de temperatură... Sticlulele de doctorii la cap... Nu aceasta doresc... Altceva! Ceea ce nici dumneata, nici nimeni nu poate să-mi dea... În loc de patru, de șase ori de zece luni de agonie, întins pe pat și în **chaise-longue**, numai două săptămîni de adevărată viață... Să fac toate prostiile cîte nu le-am făcut. Toate nebuniile... Acestea nu mi le mai poate da nimeni... Nu mi le mai poate da nimeni...

— Vor veni și acestea... rosti Sergiu Miclăuș cu mai puțină încredere. Vor veni! Întîi sănătatea. Și după aceea prostiile, nebuniile...

— E prea tîrziu. Le-am pierdut. Bolnavul își lăsa capul pe pernă. Adăugă: În orice caz, îți mulțumesc. Nu atît pentru mine, cît pentru prietenul dumitale, acest Dragomir, căruia simt că-i apăs povară prea grea...

— Ești un ingrat, domnule Idiceanu, dă-mi voie să-ți spun fără să te supere... vorbi Valeriu Dragomir, cu o sin-ceră părere de rău în glas. Ce te face să crezi aceasta? De ce o povară prea grea?... Te-am îndreptățit eu vreodată, prin vreun cuvînt ori prin vreun fel al meu de a fi, să bănuiești una ca asta?

Bolnavul articula enigmatic, cu ochii în tavan:

— Poate că înțeleg mai multe decît spun. Sînt ca acest Malec.

Se răsuci iarăși într-un cot, zîmbind și privind la captivul din borcanul de sticlă, care plutea imobil între două ape, cu ochii holbați la stăpînul și protectorul său:

— Țin de la început să-mi exprim o singură dorință. O condiție, dacă vreți. Îl transport și pe Malec cu mine... Mă ascuți, amice? E foarte posibil să plecăm curînd în călătorie. Schimbăm aerul... Mergem la ozon...

Peștele roșu se uită prin geamul curb la bolnav, cu o flegmatică ironie, de rău augur.

— El e un sceptic! proclamă Ion Idiceanu. Nu-i ofticos. Eu sînt mai optimist... Vă mărturisesc că încep să cred și în celălalt miracol... Nu să mă însănătoșesc defintiv. Dar să mă pot ridica pe picioare numai două luni... Numai o lună. Măcar două săptămîni... Se rugă: Știu că aveți țigări... Nu mă mințiți... Dați-mi și mie una...

Sergiu Miclăuș își consultă din ochi prietenul. Valeriu Dragomir strînse din umeri: „Fă ce vrei... Văd că l-ai luat în antrepriză. Eu mă descarc de orice răspundere.” Sergiu așeză două țigări pe măsuță lîngă borcanul lui Malec.

— Și vă mai rog ceva... Deschideți-mi geamul. Stingeți lumina... Am să mănînc mai tîrziu... Acum aprind o țigară și fac planuri... Am să ascult muzica și am să urzesc proiecte.

I-au îndeplinit dorința. În camera cu becul stins bolnavul rămase singur. Aruncase chibritul într-o coajă de ou. În această candelă grotescă de la căpătîi flacăra mai pîl-pîl cîteva clipe. Malec privea la omul din pat cu ochii holbați în sinistră fixitate, fără să arate nici o mirare de

noul zîmbet, visător și plin de nădejde, pe care pîna atunci nu i l-a cunoscut.

— Ce-ți veni să scornesti basmul cu sanatoriul? În-țrebă Valeriu Dragomir cînd au ajuns în stradă.

— Nu e basm. Ai să vezi... îl asigură misterios Sergiu Miclăuș. Îți cer răbdare numai două-trei zile... Pîna atunci, să nu mai pomenim despre aceasta.

Prietenul renunță ușor la celelalte întrebări cîte îi stăteau pe buze. Cariera de chibiț îl învățase să aștepte și să asiste la actele altora fără drept la o prea indiscretă curiozitate. Pasiv, lăsa viața să curgă și să-l tîrîie, ca un stîrv plutind pe o apă mîloasă. Mai știa și cît prețuiesc hotărîrile dintr-un ceas exaltat, cînd toate par simple și pe jumătate îndeplinite numai fiindcă au fost spuse. Era sigur că nu rămîn nici doi sorți dintr-o sută, să mai fie vorba despre sanatoriul și proiectele de acum, peste două- trei zile, dacă pînă atunci Sergiu Miclăuș nu pleacă în orașelul lui din Ardeal și dacă se vor mai întîlni cumva. Amîndoi au făcut atîtea planuri împreună și au luat atîtea hotărîri de care se rușinau a doua zi!

Își aprinse țigara Carpați și se uită la ceas:

— Unde vrei tu să mergem? Să știi că nu stau mult. Nu pot să întîrzii.

Sergiu Miclăuș răspunse:

— Mergem undeva, pe aproape. Acum îmi amintesc că nici n-am mîncat astăzi. Cît despre întîrzierea ta, fă-mi astă-seară hatîrul să renunți...

— Ușor a spune...

— Ușor! Și iată de ce ușor, frate Dragomire...

Pipăind în buzunarul de la spate în teancul de hîrtii, numără pe nevăzute cinci bancnote, le smulse afară cu o mișcare care îi era obișnuită din nopțile tripourilor, le mai numără o dată și după ce le-a împăturit le întinse prietenului:

— Iată de ce îmi e ușor a spune, frate Dragomire... Fiindcă de un ceas și mai bine, de cînd ne-am întîlnit, mi-am pus în gînd aceasta. Între noi nu încap mofturile... Te împrumut cu cinci mii de lei. Cu rugămintea, însă, în astă seară să renunți la „slujba” ta de noapte... Și dacă se poate să faci tot așa și mîine, poimîine, mai tîrziu.

Valeriu Dragomir primi banii fără codeală. Era învățat cu asemenea situații, deși de mult nu-i mai trecuse prin mînă o sumă atît de impresionantă. Nu găsi nevoie să mulțumească, nici să pomenească despre vreo vagă restituire. Astfel de formalități deșarte, dintr-o altă lume, nu aveau nici un sens la un chibiț osîndit să stîrcească o noapte întreagă în spatele jucătorilor, așteptînd pînă ce un bancher norocos zvîrlea mărunțișul de fise „pentru hrana animalelor”.

— Văd că ești în fonduri!

Aceasta fusese singura concluzie.

Sergiu Miclăuș înțelesese încă o dată cît de spăimoasă era surparea din sufletul prietenului. Se simțea bucuros că a trecut cu bine peste întîiul prag al hotărîrilor din această seară. Altfel, ar fi fost preocupat tot timpul mesei căutînd o introducere stînjenită, pîndind un moment prielnic, temîndu-se de o împotrivire. Se dovedea că toate acestea au fost exagerate. Valeriu Dragomir băgă banii în buzunarul de la piept, într-un carnet cu scoarțele de mușama flexibilă și cadrilată.

— Ai rămas un tip șic! recunosc dezvelindu-și dinții fonfi și cariați într-un surîs mizerabil. Aceasta, de altfel, o spun și acum, toți, pe la toate cluburile, măcar că în ultima vreme, înainte de a pleca, erai curățat...

— Nu-mi vorbi despre timpuri pe care vreau să le uit, frate Dragomire.

— Se pare că le-ai uitat.

— Aproape.

— Aș dori și eu s-o pot spune aceasta... Dar cum să fac? De unde s-o încep?

— Vom vorbi la masă, Dragomire. Știi că este posibil să vin îndărăt în București? Încă nu m-am decis... Acum cinci-șase ore credeam că e sigur...

Se opri. I se părea absurdă descoperirea că au trecut numai cinci-șase ore de cînd cu nerăbdare privea la ceas în biroul lui Tatileon. Îl despărțea parcă o viață întreagă de atunci. Acum devenise „un oahecahe Mihcea... Mih-clăuș... așa ceva”.

Reluă:

— ...credeam că e sigur. În cinci-șase ore s-au schimbat unele lucruri. E inimaginabil cîte se pot schimba pentru viața noastră în cîteva ore!...

— Mie îmi spui?! rosti chibițul de tripou cu gîndul la partidele care decid soarta unui sinucigaș.

— Dar dacă rămîn la hotărîrea mea să-mi dau dimisia din magistratură și să mă apuc de avocatură serioasă, mi-ar plăcea să lucrăm împreună. Ar fi o idee!

— Da... ar fi o idee... aprobă fără prea multă convin- gere Valeriu Dragomir.

Sergiu își spuse că prietenul nu mai citește ziarele, n-a văzut anunțurile în chenar negru, nu bănuia că el vine de la o înmormîntare. I le va împărtăși treptat, mai tîrziu, cînd se vor regăsi așa cum au fost.

— Intrăm tot aci? întrebă.

În locul lui Valeriu Dragomir răspunse portarul june și cîrn, cu șapcă de amiral încărcat de fireturi:

— Pofțiți, domnule Sergiu... Puteți trece pe terasă dacă vă temeți de ploaie.

— Unde vezi tu semne de ploaie, Tacke? glăsui Sergiu Miclăuș ridicînd ochii la cerul înstelat.

Și îndată o gheară de fier îi strînse inima. Își aminti cerul înstelat de astă-noapte, la aceleași ceasuri, cînd trenul s-a oprit în cîmp și el a rămas cu brațele rezemate de fereastra vagonului. Concertul de broaște, cîntecul

păsării din salcîm. Presimțirea mincinoasă că n-are să aștepte mult pînă ce va întîlni o vietate pe lume cu aceleași gînduri și cu aceeași sete de un nu știu ce și nu știu cum nou și încă nespus. „Ai stat și dumneata acolo, cu coatele pe geam? Ce curios!” E cu putință să fi trecut de atunci numai o singură zi? El e acum un oahecahe Mihcea... Mihclăuș... așa ceva...

— Stăm afară! propuse. Sub stele. Sub stelele mii...

S-au așezat la o masă sub un tei, cu bolta de frunze între dînșii și stelele mii.

Chelnerul se repezi cu pași rășchirați, recunoscînd un client vechi și darnic la bacșișuri.

— Să trăiți! Bine-ați venit pe la noi, domnule Sergiu!

Pentru Valeriu Dragomir n-arătă nici o considerație, omi-țîndu-l din salamalecurile sale.

— Ați lipsit și v-a mers bine pe unde ați lipsit! Mă băiatule, strigă la piccolo, două țuici duble și o baterie cu capsă albastră! Multă gheață și să ai ochii pe masa d-acilea!

Sergiu Miclăuș nu găsi tăria nici unei împotriviri.

Rămase față în față cu prietenul buhăvit, care își pipăia buzunarul de la piept în fiecare minut, păzindu-și comoara.

O frunză galbenă, pretimpuriu moartă, coborî legănîndu-se pe șervetul alb. O împinse cu un gest amintind nopțile lor din adolescență, cînd discutau pînă tîrziu.

— Frunza aceasta ca mine... Ca bietul Indiceanu! Încă nici n-a trecut primăvara și s-a sfîrșit cu dînsa... vorbi Valeriu Dragomir.

Sergiu îl privi cu o mirare blîndă și înduioșată. Așadar, se mai deștepta ceva în el! Încă nu era totul pierdut.

— Poate ca Idiceanu, da. Tu însă n-ai dreptul să spui aceasta, frate Dragomir.

Valeriu Dragomir dădu țuica peste cap. Sergiu făcu la fel.

— E tare! spuse oțărîndu-se. Prea tare.

— Știe el Tacke ce vă servește! se făli chelnerul sosind cu o farfurie cu trufandale. Țuică specială, rezervată pentru clienți ca dumneavoastră, domnule Sergiu. Și tocmai fiindcă vă cunoșteam gusturile, am pus să mai aducă un rînd.

— Într-adevăr, e o țuică minunată...

Vorbise Valeriu Dragomir. Chelnerul nu păru sensibil la aprecierea unui client jerpelit, care de mult își pierduse dreptul la stima tuturor chelnerilor de pe lume.

— Acum braziliana e în toi! declară Valeriu Dragomir privind la ceas.

Își tipări carnetul din buzunar cu latul palmei.

— E duminică seara. Joc mare...

A treia oară revenea la aceeași obsesie, ca viespea la farfuria cu faguri.

Sergiu Miclăuș strînse din umeri cu o mare compătimire.

Sorbi îndelung paharul. Micșorase ochii cît a ținut cristalul lipit de buze. Fiecare strop de vin îi transmitea în artere o fierbințeală plăcută.

Ceru foc chelnerului. Cu țigara în colțul gurii și cu bărbia sprijinită în pumn, trecu în revistă mesele vecine. Întrezărea realitatea într-un păinjenis jucăuș. Femei cu vulpi argintii pe umeri, bărbați rozînd din osul

fripturilor de pui sau înfulecînd mititei cu miros sfîrît.

Sub celălalt tei, din faţă, recunosc domnul gros şi apoplectic, gigantul de astă-noapte, de pe culoarul vagonului.

Prezida o masă numeroasă, de amici sau de familie.

Nu mai era muribund şi nu mai părea de fel antipatic. După numărul sticlelor goale aglomerate la picioarele bateriei, Sergiu Miclăuş deduse că s-au instalat în grădină de la începutul serii. Tovarăşii lungeau gîturile cu o respectuoasă şi administrativă promptitudine de cîte ori rostea un cuvînt. El dădea semnalul hohotelor de rîs, săl-tîndu-şi burta enormă şi răsturnîndu-se pe spetează cu zvîrcoliri gîdilante. Îşi oprişe în două rînduri ochii asupra lui Sergiu Miclăuş. Poate că îşi amintea figura tînarului agitat din tren. Dar privirea nu mai avea nimic ostil. Dimpotrivă, îl înfăşură într-o universală simpatie de chefliu bine dispus.

Detună o dată cu vocea grasă către femeia din celălalt capăt al mesei:

— Ia povesteşte tu, Gina... Lăsaţi să vă istorisească Gina.

Sergiu Miclăuş retezase ţigara încleştînd dinţii. Gina... „Theger, theizeci şi thei!... De ah fi numai pantoful! Dah mi-a sthivit degetele, bhuta...”

Gina aceasta, din capul mesei, era o doamnă sfrijită şi năsoasă, cu pălărie şi mantou de coloare cafeniu, spălăcite, ca straietele lui Valeriu Dragomir... Oare mai există Gina cea adevărată? A existat?... „Gigi, vezi de nu în-tîhzia phea mult în Platoul Pamih...”

— Ce spuneai tu de braziliană? întrebă Sergiu Miclăuş.

Prietenul se îndreptă deodată pe scaun, înviat din letar-gica somnolenţă a digestiei...

— Acuma e în toi...

— Explică-mi mai întîi ce este această braziliană. Nu cunosc jocul.

Valeriu Dragomir se minună:

— Cum poți spune că nu cunoști jocul? Își făcu so- coteală: Adică ai dreptate. Acum doi ani, când ai plecat tu, abia începuse... Astăzi se joacă în toate cluburile.

— Zi: în toate tripourile!

— Zic: în toate tripourile... E un joc ca pentru tine, Sergiule. Îți aduci aminte de cîte ori la **chemin-de-fer** țineai o mîină pînă ce clacai și nu-ți vedea pontă nici pe sfert? Braziliana e un **chemin-de-fer** cu bancul deschis. Acopere casa fie că ești pontă, fie că ești bancher... Săptămîna trecută Todirașcu a ridicat... Îl știi pe Todirașcu?

— Cunosc. Treci!

— A ridicat Todirașcu în mai puțin de jumătate de oră două sute de mii. A început cu atît cît avea în buzunar: trei mii. Trei, șase, douăsprezece, douăzeci și patru... A dat peste o pasă de pontă. Tot cîte șase, cîte opt puncte... S-a ridicat cu jetoanele în coșuleț: **Au revoir et merci!**¹ Îl știi cît de nebunește joacă. Aproape ca tine...

— Aproape cum jucam eu, poate vrei să spui! rectifică Sergiu Miclăuș. E o mică nuanță. E trecut, nu prezent...

— Da... Un trecut mai mult sau mai puțin imperfect... se hlizi Valeriu Dragomir cu dinții cariați și fonfi. Plim- bînd piciorul paharului în dreapta și în stînga, pe fața de masă, adăugă fără să ridice ochii: Știi ce spunea chiar în seara aceea Todirașcu?... Spunea că n-a mai văzut așa pasă de pe vremea cînd era tînăr și juca în cluburi ade-vărate, nu tripouri, cu tatăl tău, cu Anton Miclăuș. Se pare că au fost prieteni!... Era înainte de a se decava Todirașcu. În timpurile

¹ La revedere și mersi! (fr.).

lui cele bune. Membru la Jockey-Club. La Select... Spunea că atunci a asistat el o dată la un **chemin-de-fer** infernal când a ridicat tatăl aproape o jumătate de milion... Bineînțeles că într-o săptămână i-a făcut praf... Cică era un jucător grozav! Tremura mîna bancherului pe carte când se instala el la masă...

Sergiu Miclăuș sorbi paharul încet, privind peste umerii prietenului la doamna sfrijită pe care o chema Gina și care povestea ceva foarte aprins, gesticulînd cu țigara între degete.

— Și zici că această braziliană...

— Acum e în toi. Pînă la douăsprezece jumătate, unu. Pe urmă continuă **chemin-de-fer** obișnuit.

Valeriu Dragomir își apăsă prin piepții hainei carnetul cadrilat. Își muncea mintea să inventeze un pretext pentru a scăpa de tutela prietenului ca să alerge și să ia loc la masa de joc, vis rar îngăduit unui etern chibiț.

— Plata! Să mergem! hotărî Sergiu Miclăuș, golind un ultim pahar.

Valeriu Dragomir răsuflă cu ușurare. Va spune că se duce acasă: e ostenit, nu vrea să-l lase pe Idiceanu singur. Dacă prietenul îl petrece cumva pînă la ușă, intră în co-ridor, se ascunde pe scări și îl așteaptă să se depărteze. Stația de automobile e alături.

— Ține, Tacke... Ține și tu, Tăckiță...

Chelnerul și ajutorul făcură temenele, culegînd bacșișul lăsat pe masă. Aceleași temenele le repetă portarul cîrn, cu șapcă de amiral, primind în palmă atîția poli cîți nu capătă într-o noapte întreagă de la toți clienții.

Sergiu Miclăuș se înfipse în mijlocul trotuarului, sub lumina violentă de foc bengal. Toate se învîrteau delicios. Taxiurile înșirate lîngă bordura de granit, pușlamaua cu fireturi

la șapcă, prietenul în hainele lui cafenii cu luciul special al tripourilor în coate.

— Eu am s-o cam iau spre casă... vorbi Valeriu Dra- gomir, uitîndu-se în lături.

— Ce faa-aa-ace?!

— Mă duc acasă.

— Și slujba ta de noapte?

— Ți-am făgăduit, Sergiule. Cîteva zile nu mai calc. Poate nu voi mai călca niciodată dacă într-adevăr tu te muți aci și vrei să lucrăm împreună.

Sergiu Miclăuș se legănă în tocuri și în vîrfurile tălpilor, cu amîndouă mîinile înfundate în buzunări, măsurîndu-l de-a coasta, pe sub borul pălăriei, cu o batjocoritoare in-dignare:

— Pe cine vrei tu să protestezi, Dragomire iubitule?... Ne cunoaștem doar bine... De-abia aștepți să dispar la colțul străzii...

— Cum îți vine să crezi?! protestă îngăimat Valeriu Dragomir, potrivindu-și nodul cravatei slinoase și silindu-se

să pară a lua în glumă o ofensă nemeritată. De ce te-aș minți? Mi-ajunge exemplul tău...

— Ha-ha! Exemplul meu? Dă-mi voie să rîd de exemplul meu...

Împingîndu-și pălăria pe ceafă, Sergiu Miclăuș izbucni în hohot, ridicînd ochii la cer. Dincolo de norul în-văpăiat al luminii artificiale, stelele erau mai mici și mai îndepărtate, palide, palpitînd agonic.

— Nu se poate să fie aceleași stele de astă-noapte! exclamă după ce-și potoli rîsul. Stelele din cîmp... „Cum, ai stat și dumneata phivind acolo, cu coatele rezemate de fereastră? Ce cuhios!”... Mă înțelegi, Dragomire? Nu sînt aceleași stele.

Valeriu Dragomir clătină din cap, dezaprobind asemenea manifestări:

— Ți-am spus eu să nu bei simplu! Dacă amestecai cu sifon, ne puteam înțelege omenеște, Sergiule...

— Aaa! Ți se pare că nu ne înțelegem omenеște? Ne înțelegem ca frații, mai bine ca frații... Niciodată nu s-au înțeles doi gemeni cum ne simțim noi acum, Dragomire. Urcă-te!

— De ce să mă urc? Unde să mergem?

— Urcă-te și vei vedea! Mergem acolo unde vrei tu să pleci de un ceas, de cînd nu-ți mai găsești astîmpăr. Ce Dumnezeu! E simplu.

Valeriu Dragomir se supuse. Sergiu privea pe fereastra automobilului rapida perindare a străzilor, a caselor, a oamenilor.

Se întorcea mulțimea în noaptea molatică și caldă de mai de la spectacole și de la alte grădini de vară. Toți pășeau lînced, poposeau sub felinare la colțuri, despărțindu-se în grupuri mai mărunte. Cunoștea Sergiu Miclăuș acest aspect al capitalei din alte nopți, sute și sute. Toate erau iarăși cum au mai fost.

Pe Bulevardul Elisabeta firmele cinematografelor așter-neau lumina spectrală dintotdeauna, în care trecătorii apăreau straniu fardați, defilînd ca într-o figurație de teatru. Nu mai aparțineau lumii reale. Sergiu Miclăuș citea titlurile filmelor pe afișele uriașe și multicolore: **De-aș fi liber!** cu Irene Dunne și Clive Brook. **Tu ești adorata mea!**

cu Käthe de Nagy... Completare. Mîine premieră... **Voiaj în Platoul Pamir.**

— Ha-ha! Voiaj în Platoul Pamir! Platoul Pamir nu există, Dragomire. M-ai înțeles?... Pretinzi tu că există un Platou Pamir?...

Prietenul lui Sergiu Miclăuș îl privea pe furiș, cu neli-niște. Sergiu rîdea singur, sinistru.

Cînd au intrat în tripou, cerberii cavernei s-au repezit să prindă pălăria din zbor și să deschidă ușile.

— Bine-ați venit, domnule Sergiu!

— N-am prea venit bine, Tacke!

— Atunci o să plecați cu bine... îl asigură garderobierul în numele norocului.

— Aceasta și mai puțin. Dar n-are nici o importanță!

Fără să priceapă nimic, ușierii au zîmbit voioși cuvin- telor sibiline. Așa le cerea meseria slugarnică și complice.

Prin geamul cabinei de telefon, o clipă, Sergiu întrezări un necunoscut atîrnat cu gura în pîlnia neagră de ebonită ca peștele în cîrligul undiței. El știa ce înseamnă asemenea convorbiri într-o cabină de tripou. O minciună (a cîtea?) nevestei, care așteaptă acasă, iubitei, părinților, amicilor... Necunoscutul vocifera și se zvîrcolea în dosul geamului, gesticulînd patetic. Era roșu la față și cu ochii bulbucați ca Malec, dar n-avea nimic din imobilitatea flegmatică a peștelui din borcanul cu lichidul filamentos.

Crupierii nu s-au schimbat. Aproape nici jucătorii. S-a petrecut doar o modificare de poziții. Mulți din cei cu locul rezervat altădată la masă chibițau acum în picioare, uitînd să-și șteargă fruntea de nădușeală, strîngînd jetoane de poli în pumni, înălțîndu-se să privească peste umeri și primind ghionți în burtă fără să protesteze. Decăzuseră din rang. Aceasta o dovedeau și hainele mai mototolite, gulerele sul, cravatele destrămate; semnalmente comune cu ale lui Valeriu Dragomir. Încolo, între cei de pe scaune și cei din picioare, prea puțină deosebire la chipuri. Aceiași obraji care n-au văzut lumina zilei. Obraji de sugativă, de carton mozolit, de gresie mucedă. Duhoarea de tutun, de straie și lenjuri îmbîcsite întreținea o atmosferă

de asfixie, ca într-un submarin naufragiat. În afară de cru- pieri, nu rîdea nimeni, nu surîdea nimeni. Jucători și chi- biți, băiețandri și moșnegi, foști (și poate încă) oameni

cu stare și plevușcă provizoriu scăpată din năvodul ra- ziilor de noapte, toți asudau îndelaolaltă, cot la cot, ră-suflare în răsuflare, îndeplinind un grav oficiu, cu fălcile încleștate ca să-și domine tremurul buzelor.

Sergiu Miclăuș își făcu loc brutal, fără să ceară scuze. Rosti, silindu-se să pună în glas cea mai desăvîrșită lipsă de emoție:

— Mai cad trei mii la pontă.

Crupierul acoperi cărțile cu paleta, urînd cordial din ochi bună seara noului-venit, dar repetînd cu un tărăgă- nat calcul:

— Trei mii ați anunțat, domnule Miclăuș?

Întrebarea și paleta așternută pe cărți aveau un anume tîlc pentru Sergiu Miclăuș. În ultimele luni înainte de a pleca, nu arareori ținuse tovărășie lui Valeriu Dragomir, ițindu-se peste umerii jucătorilor și zvîrlind poli stin- gheri, fiindcă istovise toate resursele onorabile și neonorabile. Aceste simptome au fost la timp notate și reținute.

Coborînd deci colțul buzelor într-o schimă disprețui- toare, Sergiu Miclăuș scoase tot teancul de bancnote cu miros proaspăt de cerneală și ceară, numără cu ostenta- tivă nepăsare cinci în loc de trei și le aruncă în evantai pe masă.

— Au căzut cinci mii! vesti crupierul, încercînd să dreagă cu exagerată amabilitate o îndoială ce se dovedise fără temei. Voiți loc, domnule Miclăuș?... Un loc pentru domnul Sergiu! Abataj la pontă! Șapte la bancă... Doriți și jetoane mărunte sau numai mii, domnule Sergiu?

Sergiu Miclăuș clătină din bărbie. Nu voia nimic. Totul rămînea pe loc, mai departe, pînă

la sfîrșitul sfîrșiturilor. Cîțiva jucători și chibiți de o mai recentă dată în tripou întrebară în murmur cine e tipul și de unde a apărut. Comisarul de joc admonestă energic asemenea vulgară curiozitate:

— Mai multă liniște, domnilor! Descongestionați scau-nele jucătorilor, dumneavoastră, din picioare!

Sergiu Miclăuș nu mai vedea nici un chip omenesc, nu mai auzea nici un glas. Cu obrazul sprijinit în palmă, privea pierdut la postavul verde, care se învîrtea, depăr-tîndu-se și revenind, într-o ameteală plăcută și atroce.

Nu mai vedea nici un chip omenesc. Nu mai auzea nici un glas.

Pierdut, privea la pantofii de mătase verde care lu- necau elastic pe vîrfuri, depărtîndu-se și revenind într-o verde filfiire de rochie învoită, mereu în aceeași tovărășie a acelorași pantofi bărbătești, negri, de lac.

De două ori tumultul modulat al instrumentelor se curmase brusc, și de două ori dansatorii au protestat cu vehemente aplauze. Pe urmă, cînd rîndurile s-au rărit extenuate, a rămas numai o pereche.

Pantofii de mătase verde și pantofii negri de lac.

Fără să ridice ochii, simțea că toți ceilalți au făcut cerc admirînd spectacolul grațios și unic. De pe scaunul unde se oprise, adus de o chemare năzuroasă a Pandorei Mladian, el vedea numai patinarea pe rînd, sprintenă și lascivă, a micilor triumphiuri verzi, învolburarea rochiei de nuanța străvezie a aripilor de efemeridă tivite cu o tremurată șuviță de sînge.

A asemuit pantofii cu două delicate bomboniere din vea-cul marchizelor; cînd cu fermecații conduri de smaragd ai Cenușăresei; cînd cu două agile și fantastice păsări tropicale alungîndu-se și căutîndu-se într-un alintat joc amoros.

Dar știa că aceste asemuiri erau numai niște mizere sofisme ale spiritului, pentru a justifica fără nici o convingere fascinația care îl irita și îl micșora. Nu o plăcere pură și nobil estetică îi hipnotizase privirea și nu dorința de a găsi, în sfîrșit, comparația precisă, singura, mai plastică decît o zugrăveală cu penelul.

Picioruțele acelea le-a încălzit altădată în pumnii lui mari și puternici, atunci cînd veneau înghețate de tot frigul iernii. Acum îi fugeau pe dinaintea ochilor în volute amețitoare, străine de el, departe de el, urmînd cu o intolerabilă supunere în ritm pantofii de lac cu talpa subțire ca foița și cu tocurile destul de vizibil uzate.

— Dansează ca o profesionistă! pufni cu intenție de descalificare Pandora Mladian, care nu mai admitea exercitarea altor profesii pe lume în afară de cea monopolizată de dînsa. De altfel, e și ridicol de mică! Nu știu ce-or fi aflat de admirat cu gura căscată toți filistinii aceștia!...

Așteptă o aprobare. Fiindcă întîrzia, o provocă:

— Spune dacă nu i-ar sta bine într-o trupă de liliputani! Prințesa Micromilda cu trupa sa de pitici!

Bărbatul rămase mut, cu ochii la arabescurile volubile ale pantofilor verzi pe parchetul oglindă.

— Ce-i cu tine? stăruie Pandora Mladian fără urmă de bănuială. Te plictisești aci?

El îi respinse întrebările cu mîna, apărîndu-se ca de bîzîitul unui roi de țînțari.

Pandora Mladian nu era deprinsă cu asemenea tratament din partea bărbaților. Își mușcă buzele, meditănd o lecție drastică, un cuvînt epocal. Însă alături de dînsul devenea întotdeauna inofensiva Pisicuță de la începutul carierei, cînd nu se specializase în misiunea satanică de vampă, cînd juca rolul modest al fetei din casă, a doua sau a treia doamnă de curte, o călugăriță, fiica hangiuului, o trecătoare — toate ciurucurile afîșelor.

Resemnată acestei inferiorități, înghiți cuvîntul epocal. Își abandonează amantul pe scaun. Traversă salonul în diagonală, cu pași balansați, înaltă, felină și fatală în rochia de flacăra, ignorînd cu superbie perechea înverșunată să bată un record de rezistență.

Nici o clipă nu făcu vreo legătură între tăcerea ostil încleștată a bărbatului și prezența fetișcanei cu rochiță verde-pal care dansa ca o profesionistă. Avea prea strălucită opinie despre ea, prea strălucită despre el, pentru a lăsa s-o atingă astfel de presupuneri degradante. Amîndoi depășeau mediocritatea gloatei. Erau două exemplare de altă substanță, cu alte drepturi și legi, altă morală. Iubirea lor făcea parte din istoria unei epoci; va da de

lucru memorialiștilor ca atîtea alte amoruri celebre: George Sand și Musset, Rachel, Eleonora Duse și D'Annunzio...

— Dacă mai duhează aceasta încă thei minute, amețesc și cad... șopti Gina Alimănescu. N-am mai dansat de un an jumătate.

— Nu se prea cunoaște nici una, nici alta! o asigură Lucki Leca, vărul lui Barbu, sprijinind-o mai strâns cu brațul arcuit. Eu mă tem de altceva. Dacă mai durează aceasta încă zece minute, mi s-au dus pe copcă tălpile... Păcat că nu există cizmar de noapte, cum sînt farmacii de serviciu...

Gina zîmbi. Lucki Leca, vărul lui Barbu, mucalitul care îl imita atît de bine pe Malec, își confesase din vreme micile și jalnicile sale tragedii de politehnician în ajun de absolvire.

Îi plăcea dansul, îi plăceau muzica, viața, farsele, excursiile în grupuri numeroase și nomade, prin munți, cînd nu știi unde ai să dormi și nici ce ai să mănînci. Dar era băiat sărac, și vărul Barbu l-a executat cu o tiranie protectoare să-i calce pe urme. El l-a ajutat să intre în școala politehnică și el i-a purtat de grijă. Fără nici o jenă, Lucki mărturisise că a împrumutat smochingul de la un camarad și că pantofii de lac i-a căpătat de la Barbu, cînd acesta s-a văzut silit să-și renoveze un grandios echipament de mire. Toate îi păreau extraordinar de comice și vrednic să fie știute. Așa a mai dansat o singură dată, la un concurs... A luat premiul al doilea; cu o tovarășă ca Gina, fără îndoială că ar fi luat premiul întâi. Cu banii premiului, cinci mii de lei, s-a dus atunci direct la un magazin de sport și de acolo la gară, transformat în perfect alpinist: bocanci țintuiți în talpă, rucsac, pălăriuță de coloarea spanacului cu pămătuț de bărbierit la ceafă. După ce a luat biletul de tren, i-au mai rămas douăzeci și trei de lei în buzunar. Aceasta nu l-a împiedicat să hoinărească o săptămînă în Bucegi, mîncînd și dormind la stîni, alăturîndu-se la grupuri de

excursionişti necunoscuţi, cu care a devenit de îndată amic la cataramă, mai ales că plecaseră aprovizionaţi ca pentru o expediţie polară. Cu acest prilej a mâncat el întâia oară icre negre pînă ce s-a săturat. Icre negre cu lopăţica. El a fabricat lopăţele

de brad; ei au pus la bătaie cutiile cu icre. Fiecare cu respectiva contribuţie.

— Viaţa e plină de surprize simpatice, domnişoară Gina...

— Suhprize, da! Simpatice? O! Nu...

— Ba da, ba da! De exemplu înastă seară. Mă simţeam stingherit de tot. Adică atît cît pot să fiu stingherit! Gîndeşte şi mata... Numai personagii marcante, din cele cu automobilul la scară. Iar eu cu smoching împrumutat în ultimul moment şi cu pantofi de căprioară! Pe deasupra, un mic curs de morală al lui Barbu: „Ascultă, nebunule! Vezi să nu mă faci de ocară în familia Odetei, că-ţi tai banii de ţigări!”... Am intrat suspect ca unul care se pregăteşte să fure tacîmuri. În zece minute m-am tutuit cu Nadina. Adorabilă fată Nadina, nu?

— Încîntătoahe...

— În zece minute m-am tutuit cu Nadina, şi acum, de alte cinci minute, dansăm singuri; toţi se uită la noi; îmi examinează tocurile cu profilul cam deteriorat, dar n-am să mă sinucid pentru atît!... Vrei să ne oprim?

Gina se împotrivi, deşi spusese mai adineauri că ameteşte şi cade.

— Îmi pare bine... murmură Lucki Leca. Să nu-i dăm Nadinei satisfacţia că am capitulat noi.

Într-adevăr, Nadina conspirase cu ultimele perechi de dansatori să abandoneze terenul treptat şi să-i lase singuri. Tot ea stătea acum lîngă **jazz-band**, întetîind muzica să accelereze ritmul. O începuse aceasta în glumă. Fără pre-

meditare, le pregătise un triumf. Gina și Lucki executau un ***tournoi*** de dans la care nici nu visaseră. Amîndoi aveau euritmia în sînge. S-au simțit de la primii pași.

Dar pe cînd Lucki dansa cu plăcerea simplă și robustă a unui animal tînăr care-și cheltuiește în joacă un prisos de vitalitate, Gina dansa cu o disperare agresivă, cu o nevoie bolnavă de a se ameți, de a uita, de a urma sfatul lui Ioachim Grult. Mijeau și se risipeau începuturi neisprăvite de gînd, întrebări fără răspuns: „Oare Gigi dansează? Cu el aș fi dansat tot așa?... Are să se mai întoarcă vreodată din Platoul lui, Pamir? Nu, Gina! Fii bravă! Ai făgăduit să fii bravă. Totu-i sfîrșit!”...

Susținută de arcul brațului subțire și musculos care o împresura prea încăpător pentru dînsa, înclinată de la mijloc pe spate, cu bărbia în sus, purtînd pașii mărunți și rotunjind rochia de stil ca fustele de balerină cu o sută de falduri, Gina întrezărea printre genele adumbrite aspectul mereu schimbător al salonului, femeile înșirate pe scaune, bărbații în picioare între uși, Nadina animînd gesticulat muzica, oglinzile late și oblice, un general lărgin-du-și mereu gulerul cu arătătorul încîrligat sub barbișonul alb, la o ușă mascată și întredeschisă ițindu-se capul servitoarei de la țară, Lența-Toanta, surîsul amar al lui Ioachim Grult; toate învîrtindu-se amețitor, spasmodic, ireal... De ce a plecat oare Pandora Mladian? Spre colțul acela unde a stat nu-și îndreaptă ochii niciodată. Dar simte o privire încîlcindu-i picioarele ca o panglică de serpentină dezrăsucită dintr-un disc fără sfîrșit. Ce mai vrea oare de la mica vietate pe care a lăsat-o singură, lîngă un felinar, într-o seară cînd cădeau cei dintîi fulgi ai iernii? Atunci pașii s-au acoperit cu zăpadă, s-au șters, pînă ce n-a mai rămas nimic, nimic... De ce se

Întoarce acum și de ce nu are delicatețea s-o cruce? Oare Ioachim Grult știe ceva? Sau numai și-a închipuit?... În sfârșit, generalul s-a decis. Și-a desfăcut sponca de la guler. Respiră ușurat, ca după o definitivă victorie. Lența-Toanta a în- chis ușa. Desigur, a surprins-o cineva dinăuntru privind și a certat-o... Mai este puțin, și s-a făcut miezul nopții. Mîine se urcă în tren. În cel dintîi tren. S-a terminat!... Se întoarce în exilul ei de la celălalt capăt al țării, din nou în camera de la pensiunea „Unio”, unde totul este strict, alb, ripolinat, igienic și aerisit ca într-o severă sală de sanatoriu... S-ar fi putut altfel întîmpla toate. Noaptea trecută, cînd trenul s-a oprit în cîmp și ea a rămas cu brațele rezemate de bara metalică a ferestrei, presimțea că altceva o așteaptă.„Pe urmă ți s-a părut că asisti la o vrajă misterioasă, cînd a început să cînte pasărea în salcîm, nu e așa? Și te-ai simțit singură, și noaptea era foarte frumoasă și înstelată, nu e așa?”... S-a simțit singură, iar acum a rămas încă mai singură. Acum totu-i sfîrșit... „Nu mai am ce căuta în Platoul Pamir, nu mai plec în Platoul Pamir.” Atunci unde-ai plecat, Gigi? Unde ești? Unde mai ești?

— Eu cred că ilustrul zugrav de la spatele nostru și-a pus în gînd să-mi treacă tocurile la nemurire... se dădu cu părerea Lucki Leca, privind peste umăr. De cînd am început să dansăm nu-l preocupă altceva... Dacă nu m-aș teme de Barbu, i-aș face una nostimă... M-aș descălța și i-aș oferi papucii cu un gest delicat, ținîndu-i cu două degete: „Maestre, văd că vă interesează naturile moarte... Ocazie unică! Preț foarte modest. Vi-i ofer contra una pereche nouă. Contra perechea din ilustrele voastre două picioare!”...

Pîna în acea clipă, Gina găsise că tovarășul ei de dans era un tînăr destul de simpatic, cu toate glumele băiețeose de cămin studentesc și

cu toată sinceritatea pitoresc exagerată. Acum îi păru deodată vulgar și nesuferit. O paiată! Cum de a dansat atîta vreme în ochii tuturor cu asemenea mușteriu al balurilor populare de periferie? Un individ cu smochingul împrumutat — poate închiriat de la o pră-vălie de vechituri — și cu pantofii de căpătuială. Ce poate să gîndească **el** despre dînsa? „Acolo ai ajuns? Aceasta ai ajuns?”

— Mă simt obosită, spuse. Să ne ophim.

— Păcat! Încă un minut dacă mai rezistai, domnișoară...

S-a întîmplat că n-au mai rezistat Nadina, muzica, saxofonistul cu ochii bulbucăți, pianistul cu degetele dezarticulate. Într-o ultimă explozie, instrumentele au muțit. Au rămas amîndoi în mijlocul sălii. De pretutindeni s-a înălțat o clamoare de exclamații elogioase și de aplauze. Gina Alimănescu s-a simțit ridicolă la braț cu bufonul care răspundea în dreapta și stînga, parodiind gesturile înlemnite ale lui Malec.

— Dă-mi voie, te hog. Pahdon!...

Smulse brațul și fugi, absurd înciudată pe ea însăși, pe spectatorii care o aplaudaseră, pe Nadina, care îi aținea calea în ușă. Trecu prin antretul unde doamna Aspasia Grult examina minuțios, cu toată patima de avară, ca- dourile de nuntă înșirate pe o masă lungă în etaje. „Ce exhibiție vanitoasă și de gust îndoielnic! gîndi pornită împotriva întregului univers. Toți sînt vulgari, toate sînt vulgare. M-am molipsit și eu!” Ajunse în sufrageria unde se afla bufetul. Barmanul pregătea un **cocktail** pentru Pandora Mladian, zgîlțîind mixtura de alcooluri în capsula

nichelată. Actrița, cu cotul rezemat de masa înaltă, își întrerupse conversația cu un bătrîn sclivisit (desigur, fost ofițer de cavalerie sau

diplomat la pensie), o măsură din vârful pantofilor verzi pînă în creștet și roști tare:

— Așadar, s-a terminat reprezentăția? În fine, putem dansa și noi...

Ce insolență și ce rușine! Gina ceru un pahar de oran- jadă cu gheață, cu multă gheață. Cînd voi să ducă paharul la buze, o mîină osoasă i-l smulse cu autoritate:

— Nu aceasta, domnișoară Alimănescu. Nu oranjadă și nu gheață...

Ioachim Grult restitui paharul barmanului. Ceru o cupă de șampanie. Își explică intervenția:

— Bănuiesc că nu dorești numaidecît să cazi mîine la pat...

— Ești mulțumit de mine, domnule Grult? Ți-am ascultat sfaturile? ciripi Gina, reconfortată de prezența ocro-titoare și de șampania care îi înghimpa nările cu vîrfuri de ac.

Ioachim Grult zîmbi cu blîndețe:

— Pot spune chiar că mi-ai depășit intențiile.

— Am făcut hău, atunci?

— Bine sau rău nu există, pînă la o concluzie finală. Numai la sfîrșit se va ști dacă ai făcut bine sau rău.

Pandora Mladian își isprăvise paharul de cocktail. În- trebă:

— Nu mă mai recunoști, domnule Grult?

Ioachim Grult își lăsă mai jos obloanele pleoapelor, pu-nîndu-și mîinile în buzunări și contemplînd-o din toate laturile ca pe un monument istoric care-i evoca o ilustrație din ghid. După o laborioasă sfortare de memorie, răspunse cu glas puternic, ca s-audă și cei dimprejur:

— Cum să nu vă recunosc, doamnă? De aîtea ori v-am aplaudat!

Pandora Mladian se răsuci pe șolduri și întinse mîna înalt, cu degetele atîrnate, oferindu-le pentru sărut. Ioachim Grult privi

inelele cu piatră roșie ca un miop examinînd vitrina unui giuvaiergiu, fără să priceapă invitația gestu- lui. Urmă senin:

— S-ar putea oare să n-o recunosc pe doamna Constanța Mîrza, pe marea noastră Constanța Mîrza?

Constanța Mîrza era o actriță cu vreo cincisprezece ani mai tomnatică decît Pandora Mladian și rivala sa cea mai anevoie de biruit în rolurile de femeie fatală. Femeie fa- tală numai pe scenă, căci acasă era o gospodină foarte burgheză și mamă a patru copii legitimi, de la unul și același tată.

— Confundați, domnule Grupt!... exclamă ofensată vic-tima acestei regretabile erori. Se poate? Și tocmai cu cine să mă confundați!? Cu o mamă de patru copii!... Eu sînt Pandora Mladian... Am luat masa împreună de cîteva ori, pe vremuri, cînd nu erați atît de mizantrop și cînd schim- bați două automobile în trei ani...

— O! Sînteți atunei Pisicuța Mladian de pe vremuri? Într-adevăr, cum a fost posibil să fac o asemenea confu- zie? Nu-mi rămîne decît să-mi cer scuze...

— S-au primit.

Ioachim Grupt împrășcă un nor de fum în nasul femeii fatale:

— S-au primit? Acum mi se pare că faci dumneata o confuzie, domnișoară Pisicuță. Marei noastre Constanța Mîrza înțelegeam eu să-i cer scuze. Mă tem că mă va ierta ceva mai greu, iar obiectiv vorbind, îi și dau dreptate.

Pandora Mladian fierbea de mînie și de umilință, dar privirea rece a fostului client de ospiciu o povățuia să oprească discuția la atît. Știa că povestea va trece în astă seară din om în om și că a doua zi își va găsi loc cu malițioase comentarii într-un ziar teatral care nu pierdea nici un prilej să sublinieze

superioritatea rivalei sale. Un binevoitor se află întotdeauna pentru a colporta astfel de ecouri mizerabile, menite să ulcereze un amor propriu de actriță mai adânc decît nedreptatea unei cronici drama-tice. Pandora Mladian își culese poșeta roșie de pe masa înaltă a barului și înainte de a pleca încercă o revanșă:

— În orice caz, la revedere domnule Gult. Sper că vă simțiți acum mai bine.

— Mai bine decît dumneata? Desigur!...

— Nu, mai bine decît anul trecut. Mi se pare că ați fost cam bolnav.

Ioachim Gult rînji cu dinții încleștați în pipă:

— Ce progrese de sensibilitate ați făcut, domnișoară Pisicuță! Altădată nu vă interesa soarta cadavrelor, acum

vă înduioșază soarta unui bolnav. Mîine o să vă văd pa-tronînd societatea pisicilor pocăite...

Pandora Mladian bătu în retragere, însoțită de domnul în vîrstă cu înfățișare de fost cavalerist sau de diplomat în disponibilitate.

— Cum ați putut confunda? întrebă cu nevinovăție Gina Alimănescu.

— Poate că am voit să confund. Ești prea mică pentru ca să le înțelegi toate... De altfel, locul dumitale nu e lîngă un mizantrop ca mine. Barbule, te rog să-mi dansezi această microscopică domnișoară... Presupun că nu e ge-loasă Odeta, ca de Nadina.

Întors cu spatele, Barbu ținea un pahar de șampanie cu mîna depărtată în lături și întindea gîtul Nadinei ca să-i potrivească ea funta albă, rebelă și răsucită ca elicea de avion. Făcu o piruetă în călcîi, întrebînd cu mirare:

— E geloasă Odeta din pricina Nadinei?

— Nu e? Cu atît mai bine pentru dînsa! Și pentru voi încă mai bine...

Nadina își zgîndărea cordonul rochiei albe, privindu-și vîrfurile pantofilor. O cută mică îi tăia

fruntea între sprin- cene. Poate atunci se făcea
întîia oară o lumină în ea.

Ridică obrazul îmbujorat:

— Unchiule Ioachim, ce te-a făcut să rostești
o ase- menea monstruozitate?

Ioachim Grult declară:

— Nebunii au drept să vorbească orice,
oricînd, despre oricine. E un drept recunoscut
și inalienabil. Voi nu țineți socoteală de
aceasta... Haide! Locul vostru nu e aci. Fa-
ceți stînga împrejur.

Îi răsuci pe tustrei de umeri, îndreptîndu-i cu
fața spre ușă. Barbu Leca plecă la un braț cu
Gina, la celălalt cu Nadina, îndreptîndu-se spre
salon, unde muzica vibra din nou timpanul
geamurilor.

Masca de sarcasm căzu ostenită de pe obrazul
lui Ioachim Grult. Îl plictiseau toate și îl
plictiseau toți. Adineauri se gîndise să se
apropie de Aspasia Grult, să-i cuprindă mîna
pergamentală, s-o apropie de buze și să încheie
pace. Numai ei doi știau să vadă dincolo de aspec-
tul superficial al realității, o lume
ascunsă și hîdă, ca o colcăire de larve sub
fața amăgitor imobilă a apelor stă-

tute. Poate de aceea numai ei doi erau atît de
nefericiți, deși nefericirea fiecăruia e atît de
deosebită. Plecase s-o caute. Dar a găsit-o
pipăind obiectele din expoziția daruri- lor de
nuntă cu o aviditate atît de respingătoare, încît
toată pornirea bună s-a stins, s-a învelit în
cenușă. A trecut în-torcînd ochii în altă parte.
Barmanul își alinie sticlele cu băuturi pestrițe,
răsuci alte sticle și alte băuturi în frapie- rele
cu gheață pisată.

Din dosul baricadei, întrebă:

— Nu doriți nimic, domnule Grult?

— Apă... Un pahar de apă.

— Și dumneavoastră tot cu apă? Să vă servesc atunci un Apollinaris. E apă, dar e mai vie, pișcă.

Ioachim Gult se uită mai atent la figura barmanului, îi părea de undeva cunoscută. Omul îi ghici nedumerirea.

Vorbi, rîzînd încetișor și oarecum complice:

— Nu vă-nșală ochii. Tot Simeon sînt și tot la ordi- nele dumneavoastră am rămas!... E drept că atunci eram tuns cu mașina și că acum am căpătat din nou o mutră mai omenească...

Simeon purta părul negru despărțit de o cărare foarte corectă la mijloc, guler tare, un veston alb, impecabil, de olandă; dar Ioachim Gult îl văzu îndată cu adevărata lui față din casa de nebuni. Atunci Simeon se credea împăratul exilat al Chinei, umbla cu un coif de ziar, cum își fabrică zidarii și copiii cînd se joacă de-a soldații, își atîrna în fiecare dimineață pe piept altă serie de medalii comemorative și decorații improvizate din monete învelite în hîrtie poleită. Fiindcă era un nebun inofensiv și docil, primit într-un sanatoriu de lux din caritatea medicului, își plătea pîinea și căutarea făcînd servicii domestice celorlalți bolnavi.

Astfel, un an de zile, împăratul exilat al Chinei lustruise ghetele și periasse hainele lui Ioachim Gult, primise bacși-șul săptămînal, din care își renova colecția de decorații și panglici, coalele de hîrtie pe care trimitea proclamații se-crete poporului său, rămas fără tiran.

— Așadar, tu ești, Simeoane! se minună Ioachim Gult întinzîndu-i mîna cu o mare simpatie peste parapetul înalt. Cînd ai scăpat și cum?

Simeon se sfia să apuce mîna întinsă. Trase cu ochii împrejur și răspunse la această neașteptată cinste numai cînd socoti că nu-l observă nimeni. Apoi răspunse și la întrebare:

— Acum două luni am scăpat, domnule Grult. De o jumătate de an mi se luminase cîte nițel mintea la loc, dar nu mă dădeam dus... Zic, dacă mă apucă a doua oară, nu mai dau eu peste căutarea de care m-am bucurat... Pe urmă, dacă a văzut că nu plec de voie bună, m-a dat domnul doctor afară. Aștepta altul să-mi ia locul. Acela se credea tren...

— Ce se credea, Simeoane?

— Tren! repetă fostul împărat al Chinei cu o evidentă compătimire pentru o atît de absurdă pretenție. Tren, locomotivă! Așa că am făcut loc trenului și m-am întors la meseria mea veche... Numai de un singur lucru am a mă păzi. Să nu pun picătură de spirt în gură, fiindcă mie din alcool mi s-a tras... De două luni numai apă și apă! Văd că și dumneavoastră sînteți pus la regim de apă. Asta-i cam greu!... Să fabrici băuturi pentru alții și să bei apă, canon mai mare nici că se poate!...

— Și cum te împaci, așa, în lumea cuminților, Si- meoane?

— Slavă Domnului, bine!... Să nu cîrtesc: bine.

— Eu mă împac mai puțin, Simeoane. Era mai bine acolo, la noi!

Simeon își făcu o cruce mărunță deasupra pieptului, dar se abținu să contrarieze părerile ciudate ale lui Ioachim Grult. Pregăti două pahare pentru doi mosafiri proaspăt sosiți. Unul dintre dînșii, sferic și cu ochelarii foarte bombăți, redactor-șef de ziar și om cu multe uși deschise la multe ministere, după ce dădu bună seara cu Ioachim Grult, își aminti:

— Dacă nu mă înșel, neică, ești sau ai fost prieten cu Grigori Costacopol...

— Să zicem...

— N-ai aflat ultima noutate, neică?

— Nu, neică...

Gazetarul Neică se dădu un pas îndărăt, privindu-l cu o scandalizată uimire prin ochelarii cu lentile enorme:

— Se poate una ca aceasta, neică? Păi ești de o igno- ranță teribilă... Te sfătuiesc să iei mâine dimineață tele- fonul, neică, și să-l feliciți. A scăpat de o mare nenoro- cire. Nu el, dar doamna!... Doamna Costacopol a scăpat ușor dintr-un accident grav de automobil. Mașina sfârî- mată, ea cu o fractură fără importanță, trei săptămîni de ghips. Însoțitorul, mort.

— Adică șoferul?

— Stai, neică! Nu te grăbi, neică! Aci e partea cu- rioasă... Anunțat telefonic de poliție acum o oră, Costaco- pol susținea morțiș că nu poate să fie vorba de automobi- lul și de nevasta lui. Madam Costacopol a plecat astăzi după amiaza singură cu șoferul, pe șoseaua București— Ploiești—Sinaia. Accidentul a avut loc acum două ore pe șoseaua Tîrgoviște, la douăzeci kilometri de București, iar șofer nu exista la mașină. Conducea victima, un oarecare tînăr Sandy Vlahide după legitimațiile găsite asupra cadavrului. Un tînăr de condiție bună, cum se spune, un d-ăia de localuri de noapte... Înțelegi cum devine cazul, neică? Mașina poartă numărul lui Costacopol, persoana rănită e madam Costacopol; dar Grigori Costacopol răc- nea la telefon că e o confuzie, fiindcă el nu cunoaște nici un Sandy Vlahide și fiindcă el își aștepta nevasta de la Ploiești, nu de la Tîrgoviște...

Ioachim Grult, în loc să arate semne de mîhnire pentru accidentul doamnei Semiramis Costacopol, izbucni în- tr-un rîs cu totul deplasat.

Simeon, fostul împărat în exil al Chinei, își făcu a doua cruce măruntă în dosul baricadei

de lemn. Nu toți cei care scapă de la balamuc înseamnă că s-au înzdrăvenit la minte. Primul-redactor Neică își șterse ochelarii aburiți și se pregăti să stoarcă de la tovarășul său, focus debater parlamentar al majorității, oarecare știri inedite asupra remanierii. După dejun adulmecase un zvon senzațional, dacă se va dovedi adevărat. Leon Dobrotescu ar fi renunțat la toate drepturile de vechime și la statele de serviciu în partid, ar fi scris șefului un soi de abdicare în acest sens, anunțând că e silit să plece în străinătate pentru căutarea sănătății. Debaterul părea incredul.

— Nu-l văd pe Dobrotescu făcând asemenea neghiobie!... De zece ani la aceasta ronțăie ca o termită, și acum să

renunțe? E o lucrătură!... Iarăși un machiavelism de al șefului, ca să mai amîne remanierea...

— Ascultă-mă, neică! se supără gazetarul. Eu nu vorbesc din vis. Scrisoarea există. Pot să-ți mai spun și că Dobrotescu a vizat pașaportul pentru străinătate...

Apoi, fiindcă inexplicabilul tot are nevoie de o explicație, primul-redactor Neică dibui una, care-i părea mai aproape de adevăr:

— Te mai asigur că Dobrotescu n-a mințit când a invocat căutarea sănătății. Pleacă, neică, nu la plimbare. Merge să-și facă operație. E canceros...

— Întîia oară aud...

— Întîia oară auzi, neică, fiindcă pînă acum a ascuns. Nu-l lăsa nevastă-sa să dea sfoară-n țară. Înțelegi bine că pentru un ministeriabil cancerul nu-i un bilet de recoman-dație. Ce garanție de activitate și de energie îți poate da un canceros? Te-ntreb, neică?... Nevastă-sa s-a opus la operație, s-a opus la publicitatea boalei... Acum se duce omul să-ncerce... Dacă

scapă, vă cade plocon! Dacă nu, unul mai puțin...

Debaterul majorității rămase pe gânduri, mișcînd agitat buza de sus, ca iepurii de mosc cînd foarfecă frunza de salată. În acest caz se schimba toată strategia și configurația remanierii. Creșteau șansele sale, deși era cu vreo cincisprezece ani mai tînăr decît Leon Dobrotescu și proaspăt intrat în partid. El câștigase, însă, gradele numai la excepțional; era dispensat de vechime și state de serviciu.

— Atunci să-ți dau eu o idee pe mîine... propuse, oferind cu o excesivă gentilețe porttigaretul deschis. Mi se pare că o să ne putem servi reciproc.

— Dă, neică! Zi, neică! Să ne servim, neică...

Ioachim Grult, ca unul pe care nu-l interesau măsluiele politice, se depărtă spre alte încăperi, zumzăind de lume, de glasuri, de foșnetul rochiilor și de sonore chicote tinerești, În straiile lui cenușii, peregrina printre fracuri, smochinguri, redingote și toalete decoltate; privind la oameni și la pereți, ca un turist blazat și devorat de *spleen*, cu totul indiferent la moravurile și pricinile de înveselire ale indigenilor.

Îndată ce se apropia de un grup, instinctiv vorbitorii scădeau glasul.

El semăna un cuvînt aci, dincolo altul; rîdea de întîmplări triste și se întrista de cele vesele. Pe bătrînul Lecachi Leca îl aflase într-un ungher, discutînd cu o rudă mai scăpătată a Cristodorenilor despre trecerea lui Nae la ministerul unde titularii și secretarii generali nu se puteau lipsi de concursul său.

— Toată puterea e în mîna lui Nae. Nimic nu se mișcă în minister fără contrasemnătura lui Nae...

— Vorbiți despre amfitrionul nostru? pufni Ioachim Grult. Uite, pe Nae așa îl văd, acolo îl văd!

Spunînd, ridicase degetul spre raftul cel mai de sus al dulapului cu cărți de la spatele lor.

Amîndoi priviră la raft; pe urmă, unul la altul; apoi, împreună, la Ioachim Grult. Nu pricepeau nimic.

Ioachim Grult își tălmăci spusele:

— Nae și oricare funcționar superior. Cu cît e mai inu-til, cu atît e mai sus pus... Cum stau cărțile în bibliotecă...

Le întoarse spatele.

Ruda scăpătată a miresei își îndeplini datoria penibilă de a informa confidențial părintele mirelui că Ioachim Grult nu se prea bucura de deplinătatea facultăților mintale. Lecachi Leca, funcționar vechi, necăjit și obscur, recunoscu însă că vorba n-a fost atît de smintită cum i s-a părut la început. Ducea și el de treizeci de ani greul unui serviciu unde șefii soseau și plecau, mosafiri de două-trei ceasuri pe zi.

Ioachim Grult se oprise în ușa salonului mare de dans, cu degetele înfipite în buzunările de sus ale vestei, descheiat la haină, privind peste capete. Descoperise ceva nou.

Pandora Mladian se afla singură lîngă un scaun gol și dădea semne de impaciență. Iar pictorul dansa acum cu Gina Alimănescu. Aceasta nu intrase în prevederile sale.

— Animalul! rînji, mușcînd din coada pipei cu focul stins. Animalul!

— Pardon? întrebă bătrînul sclivist, cu înfățișare de fost cavalerist ori de diplomat în disponibilitate.

— Nu e vorba despre dumneata. Alt animal!

Domnul își încrustă monoclul în arcada sprincenei, în-cercă să se cocoșească ofensat, întîlni privirea cenușie și ghețoasă abia filtrată printre obloanele înguste ale pleoa-

pelor, strînse din umeri și se strecură pe lîngă pereți și scaune s-o invite pe Pandora Mladian la dans. Femeia fatală îi rezerva alte ultragii. Avea nervi. Iar cînd avea nervi, și-i descărca foarte democrat și fără stil, lăsînd să străbată la suprafață din adîncuri atavice expresii și epitete care au făcut epocă pe maidanele copilăriei.

Șuieră printre dinți:

— De asta-mi arde mie acum, să dansez c-un boșorog? Cară-ți ciolanele!...

Bătrînul fost cavalerist sau diplomat în disponibilitate scăpă monoculul din orbită și înălță ochii spre tavan, așteptînd poate să crape catapeteasma cerului. Dar nici o catastrofă nu se dezlănțui. **Jazz-band**-ul continua cu același brio. Perechile se învîrteau în același ritm de sabat african.

Nimeni din toată sala nu-și imagina că femeia în roșu, cu atît de demonice și memorabile replici în momente fatale, ar fi putut profera asemenea cuvinte de țăță mî- nioasă. Mai ales că Pandora Mladian se silea acum să zîmbească nepăsătoare, după ce-și descărcase o primă baterie de nervi.

Se silea să zîmbească și să nu-și arunce ochii spre fetișcana cu rochia de culoarea aripilor de efemeridă, mică, fragilă și neînsemnată, ea însăși ca o efemeridă, pe lîngă o vampă cu reputația consacrată de o sinucidere, două divorțuri, un bancher ruinat și alte ravagii ciclonice.

Cu pieptul strivit în strînsoarea puternică, Gina încerca un apel deznădăjduit: „Sergiu... Gigi... Întoahce-te din Platoul Pamih... Vino și mă scoate de aci”... Dar amin- tirea lui Sergiu pălise, se ștergea, murea. Nu mai știa cum a fost chipul lui. Cum suna glasul lui.

Nimic.

Un fum care s-a risipit...

Puternic și viu era brațul încins după mijlocul ei, ținând-o din nou capturată.

A fost atît de simplu! „Gîză mică!” atît i-a spus. Gîză mică!... Așa cum o alinta altădată. Cum o numea atunci. Și gîza mică s-a ridicat de pe scaun, s-a supus, s-a lăsat înlănțuită de mîna pietroasă, tîrîtă în spirala amețitoare a dansului.

Din păr și din haine o înfășură efluviul aceluiași parfum: amestec de tutun și lavandă. Face și aceasta parte din el, din magnetismul său.

O deta le surîde cînd perechea lor se apropie o clipă printre alte perechi. Un surîs fotogenic, vid, lipsit de orice semnificație. S-a dovedit că sfaturile prietenești n-au nici o putere. Gina rămîne ce este. Magistratul ei nu s-a arătat. Deci n-a fost nimic serios. Încă o **phostie**. Iar acum dansează cu singurul om cu care n-ar fi trebuit să danseze.

Peste trei zile, o săptămînă ori o lună, va căuta iarăși o canapea să plîngă cu ochii înfundați în pernă, căci dezno-dămîntul va fi același. Data trecută a lăsat-o într-un colț de stradă, în ninsoare, fiindcă deodată îi venise capriciul să plece în Orient, la Constantinopol, în Siria, în Palestina, în Egipt, de unde s-a întors cu cinci duzini de pînze pentru o expoziție — un nou și mare succes. Peste trei zile, o săptămînă ori o lună, va pleca aiurea, în Italia, Tirol sau Carpați, unde-l va mîna alt capriciu și de unde se va întoarce cu alte duzini de pînze pentru altă expoziție — alt nou și trîmbițat succes. Nu e om să-l rețină o femeie. Și nici n-ar permite unei femei asemenea iluzie. Îndată ce simte o cît de slabă cătușă, se scutură. El are egoismul artei. Aceasta le-o spune tuturor cu un candid cinism. Pandora Mladian știe ceva: ea, care în fața lui a

rede- venit o biată Pisicuță domestică și smiorcăită.

Cu satisfacția virtuții asistînd la scîrbavnicile zvîrcoliri ale pasiunii, Odetă urmărea peste umărul dansatorului său cînd ochii Pandorei Mladian, cînd ochii Ginei Alimănescu.

Se petrecuse un schimb într-adevăr ciudat.

Acum trei ore actrița intrase în casa drapată în mătase roșie, pășind cu o superbie arogantă și abia miluind muri-torii de rînd cu privirea-i fatală. Gina Alimănescu se făcuse mică în dosul mănunchiului de garoafe. După trei ore Pandora Mladian își sîngera buzele și trăda o agitare nedemnă de ea. În schimb, Gina avea o față necunoscută, o sclipire sălbatică și rea în ochi, provocătoare, posedată de un duh al sfruntării și al pierzării. Tot dînsa fusese cea care a plîns astăzi-dimineață? Cum pot arăta aceeași ochi atît de altfel într-o singură zi?

În rochia albă și virginală, Odetă se simțea egoist feri- cită, pusă la adăpost, apărată de astfel de rătăciri nebu-

nești cu neîntîrziate și crunte ispașe. Privirea ei îl căuta pe Barbu. Și-au surîs. Barbu dansa cu Nadina. Din nou i s-a răsucit funta ca o elice de avion. Din nou i s-a zburlit o șuviță de păr roșu în creștet, ca smocul rebel al lui **Poil de Carotte**. Dar ce însemnătate au aceste insuficiențe, co-mic înduioșătoare, în portul unui bărbat? Ea n-a cerut vieții o iubire fatală, nici un tovarăș preocupat de dunga pantalonilor și de problema cravatelor savant asortate la coloarea hainelor și a cerului. Barbu e un soț ideal, sigur, fără surprize. Peste patru ore se vor urca în tren. Peste două zile vor fi în Italia, voiajul clasic de nuntă pe care l-au întreprins acum mai bine de un sfert de veac și Maria cu Nae Cristodoreanu. Venetia, Florența, Lacurile... Pe urmă viața lor va curge tot așa, molcomă, chibzuită, păs-trîndu-se pe

pămînt. Se va feri să prelungească prietenia cu Gina, fiindcă soarta ei e scrisă. O pîndește declasarea. Pare a nu înțelege că tot ce este permis unei actrițe scutite de tipicul moralei burgheze ca Pandora Mladian nu este tolerat unei fete care n-a trecut pe la ofițerul stării civile. Gina e lipsită de cel mai elementar instinct de conservare. Lumea nu iartă, viața nu iartă. Ea nu-și va complica existența cu o amicitie compromițătoare...

Odetă zîmbi astfel camaradei de școală și de copilărie chiar în clipa cînd o ștergea de pe lista viitoarelor invitate la masă și la ceaiuri. Nu-i părea că săvîrșește act crud, de trădare. Fiecare își apără liniștea confortabilă a vieții cum îl ajută priceperea și inima. Ea nu împărtășește judecățile extravagante ale unchiului Ioachim.

Și, într-adevăr, judecățile lui Ioachim Grult sunau acum mai extravagante decît și le-ar fi închipuit Odetă.

Trecuse în grădina cu tavan mobil de sticlă. Aci, masa cea mare în formă de potcoavă făcuse loc altora mai mici, discret și artistic grupate în unghere. La cîteva s-au aglutinat după afinități nuntașii în război cu **jazz-band**-ul, dansul și băuturile fabricate în eprubetele lui Simeon. Erau cheflii cu slăbiciune pentru vin vechi și taraf lăutăresc. Amfitrionii nu-i uitaseră. Le-au rezervat acest teritoriu cu ușile închise spre saloanele desfătărilor eretice, i-au izolat sub cerul cu stele și le-au lăsat scripcarul vestit să le sufle la ureche anumite cîntece pe drumul cel mic.

Lecache Leca se socotise, în sfîrșit, dezlegat de obligațiile sale de părinte, socru și cuscru. Venise vremea să-și caute puțin și de suflet. Se strecurase în cotlonul cel mai dosnic cu ruda scăpătată a Cristodorenilor; amîndoi cîksteau

la o măsută rotundă, încînțați foarte de un vin ruginit pe care îl deșertau din sticlă în pahare și din pahare pe gît cu o evlavie impresionantă. Tihna le-a turburat-o Ioachim Gult, înfigîndu-și un scaun alături. Băutorii de vin au tăcut. Părintele mirelui și-a încheiat nasturii redingotei, instinctiv, ca în fața unui inspector general, năzuros și sever.

Ioachim Gult mîrîi:

— Ești un bătrînel de ispravă! De ispravă îmi pare și Barbu. De ce nu l-ai oprit să facă prostia de astăzi?...

Bătrînul încercă să surîdă ca de o glumă care la el nu prindea.

— Tot prostii de acestea să facă Bărbucul meu!

— Îi ajunge una singură. De altele nu mai are nevoie.

— Vrei să spui dumneata că n-are să fie o căsătorie fericită? întrebă Lecache Leca, neliniștit de asemenea cobiri.

— Tocmai! Are să fie o căsătorie fericită, prea fericită. Barbu avea însă drept la altceva mai bun decît la o căsătorie fericită... Mi-a vorbit acum cîteva luni despre o invenție a lui, despre niște cercetări... Foarte interesante... Am cîștigat și eu bani odinioară, mulți bani, folosind invențiile și cercetările cîtorva oameni ca băiatul dumatăle. Vorbesc deci în cunoștință de cauză... Unor astfel de oameni nu le priesc căsătoriile fericite... Sînt fericiri care atîrnă ca ghiulele de plumb: trag la fund... Lui Barbu îi trebuia o tovarășă capabilă să rabde și să sufere. Să locuiască într-o mansardă și să le fie chiria o problemă. Nepoată-mea, Odeta, îl va apăra de așa ceva... Barbu se va simți un soț fericit ca porcul din coteț pus la îngrășat.

Părintele mirelui fu cuprins de o mare mîhnire. Nu fiindcă acorda cumva vreo încredere celor rostite de Ioachim Gult, ci fiindcă se aflau pe lume oameni atît de

înveninați. În bunăvoia tuturor, aceste două stafii, doamna Aspasia Grult și feciorul său Ioachim, cutreierau sălile, înghețînd veselia pe buze cu vorbele lor și cu pri-

virile lor. Ce plăcere vor fi găsind? Vinul își pierduse aroma și gustul. Lecache Leca puse paharul pe masă, pă-zindu-se să nu facă pată pe fața de olandă. Mulțumi cerului că „băbușcăsa” nu s-a aflat aci pentru a auzi ase-menea prăpăstii. Ar mai fi avut de ce să se răsucească în pat cîteva nopți, fără somn, oftînd, muncită de o nouă îndoială și grijă.

Ioachim Grult se întoarse spre ruda săracă a Cristodore-nilor, întrebînd cu brutalitate:

— Și fata ce-ți face?...

Nevoiașul clătină din cap cu obidă. Întrebarea îi învenina și lui o rană mai veche:

— Ce să facă? Tot așa cum o știi, cucoane Ioachime. Cînd nu mai poate răbda, vine acasă o săptămîină, două. Atunci credem că am hotărît-o să pornească formele de despărțenie. Tace, ne ascultă și ne aprobă. Mă bucur și eu; se bucură și nevastă-mea că am înduplecat-o. Pe urmă, în ajun de a tocmi avocat, tot la el se întoarce, măcar că o schingiuieste. Nu pricep ce putere are asupra ei hoțomanul!...

Ioachim Grult rînji, scociorîndu-și pipa și presărînd scrumul pe banda îngustă de pansele:

— Dacă ai să te gîndești mai bine la cele ce te învață meseria ta, ai să pricepi.

Omul înălță ochii nedumerit. El era administrator la o moșie cu herghelii de cai. Nu vedea nici o legătură.

— Ce are a face păcătoasa mea de meserie cu necazurile fetei, cucoane Ioachime?

— Ți-am spus să te gîndești la învățăturile meseriei de herghelegiu, nu la meserie... De prisos să pierdem timpul dacă nu te-ai lămurit

dintr-un cuvînt! spuse Ioachim Grult, strîmbînd dezgustat buzele și ridicîndu-se de pe scaun.

Cei doi au rămas posomorîți înaintea paharelor. Se nă-ruișe tihnită lor voie bună, sfătoasă și simplă, care pînă adineauri se mulțumise cu o sticlă de vin ruginit și cu un ungher unde nu-i turbura nimeni.

— Uite așa ne freacă! gemu rubedenia scăpătată a Cristodorenilor. E un om teribil!...

Ioachim Grult pășea din nou printre fracuri și toalete în mare decolteu cu gura încă mai amară, cu privirea încă mai ghețoasă.

El se lămurise.

Tot ce-a săvîrșit astăzi, tot ce-a spus și-a gîndit a fost o pidosnică parodie. A turburat bucurii, a zădărnicit plăcerile vinovate și nevinovate ale altora, îndelaolaltă, fără deosebire; a picurat pretutindeni un strop de venin. El e feciorul Aspasiei Grult; poartă blestemul ei în sînge. Iar cînd s-a înduioșat de soarta unei făpturi fragile ca Gina Alimănescu, a împins-o în brațele omului de care se cu-venea s-o apere. L-a scandalizat greoaia lipsă de pricepere a herghelegiului. Dar el n-a uitat oare aceeași învățătură din cartea bunului crescător de cai, tot atît de crud po-trivită la oameni ca și la dobitoace? E o lege biologică fără abatere. Aceeași pentru cai, cîini, fata administratoru- lui de moșie, Gina Alimănescu, oricine, oricare. O femelă păstrează pentru totdeauna pecetea primului mascul care i-a dat primul fior. Dezgolită de poezie, realitatea brută la aceasta se reduce. Și el s-a făcut complicele unei hidoase capitulări a cărnii, injustă și umilitoare.

Se dădu în lături, cum făceau toți.

Deschideau cale Pandorei Mladian.

Actrița trecu valvîrtej spre ieșire, cu buzele strînse, îm-brăcîndu-și din mers mantoul de catifea roșie peste rochia de mătase roșie,

uitînd să-și ia noapte bună. Fîlfiiau în jurul ei aripi de flăcări. Niciodată pe scenă nu izbutise o ieșire mai furtunoasă și mai încărcată de amenințări.

— Ce-a fost, frate dragă? De ce s-a supărat? întrebă Nae Cristodoreanu, ștergîndu-și nădușeala de pe fruntea pleasă și de pe obrazul cu țepi de arici.

Pricepea tot atît de greu ca rubedenia scăpătată, herghelegiul.

— N-a fost nimic, Nae... îl liniști cu blîndețe Ioachim Grult. Vezi-ți de treburile tale... A fost o ieșire teatrală, și nimic altceva.

Nae Cristodoreanu se opri, surprins de blîndețea neobișnuită din glasul cumnatului.

— Ioachime... îngăimă, apucîndu-i amîndouă mîinile. Bine că te văd, în sfîrșit, altfel!...

Ioachim Grult își trase încet mîinile și le înfundă în adîncul buzunărilor. Rosti cu o ironie indulgentă:

— Fii serios, Nae! Nu-ți stă bine sentimental cu ase- menea barbă. Du-te și te ferchezuiește.

— E o idee! exclamă celălalt cu entuziasm, pipăindu-și ghimpii negri-albastrii.

De bucuria împăcării, ar fi fost gata să îndeplinească orice capriciu al lui Ioachim Grult.

Dar Ioachim Grult îi întorsese spatele. El privea o nouă ieșire, mai puțin teatrală. Gina Alimănescu scobora treptele cu fruntea în jos, cu umerii căzuți, cu brațele atîrnate de-a lungul trupului, ca o mică sclavă, împleticindu-se spre locul de sacrificiu. Palma bărbatului îi cuprinse un umăr în cleștele tare, cu un gest scurt și neînduplecat de posesiune.

— Animalul! mormăi Ioachim Grult.

— Pardon? întrebă întorcîndu-se domnul bătrîn cu înfățișare de fost cavalerist sau diplomat în disponibilitate.

Cînd dădu ochii tot cu Ioachim Grupt, scăpă monoclul în juvățul negru, apucă spre cealaltă ușa și se pierdu în- ghițit în mișcarea giratorie a dansului. Omul în haine cenușii ajunse iarăși la bar.

— Apă? Apollinaris, domnule Grupt? se repezi Simeon să-l servească.

— Nu, amice. Un coniac mare. Dublu, triplu...

— Vă servim și coniac...

Simeon se execută cu vizibilă dezaprobare. Ioachim Grupt încălzi balonul de cristal în palme. Savură mirosul coniacului, sorbi cu înghițituri mici. Ținînd cotul rezemat de masa înaltă, vorbi:

— Îți mai amintești tu, Simeoane, despre evanghelistul nostru?

— Evanghelistul Marcu... Cum să nu mi-l amintesc, sărmanul de el?!

Simeon simțea o generoasă compătimire pentru nebunii oare se socoteau locomotivă, evanghelistul Marcu, Napoleon sau Turnul de la Pisa... El admitea o singură nebulie onorabilă: a fi ori a fi fost împăratul în exil al Chinei.

— Așadar, ți-l amintești, Simeoane? Cred că a rămas tot acolo. Nu mai are vindecare! Astăzi s-a împlinit un an de cînd ne-a adunat să-i ascultăm evanghelia pentru Dumineca orbului... „Și au pus mîinile pe el și l-au întrebat: «Vezi ceva?» El s-a uitat și a zis: «Văd niște oameni umblînd, dar mi se par ca niște copaci»... Apoi Isus au zis lor: «Eu am venit în lumea aceasta pentru o

judecată anume: acei ce nu văd să vadă și cei ce văd să ajungă orbi»“... Simeoane, evanghelistul nostru avea mare dreptate... În lumea aceasta în care ne-am întors toți sînt orbi. Orb sînt și eu, mai jalnic încă decît ceilalți...

— Hait! își spuse Simeon cu milă. Se crede orb, sâr-manul! Îmi pare mie că în scurtă vreme am să aud că iarăși l-au dus unde-a mai fost...

— Sînt orb. Am fost și sînt orb, Simeoane. Nu te minunează că toți orbecăim?... Pretinzi că eu sînt așa cum mă vezi tu? Pot eu pretinde că tu ești așa cum te văd eu? Nu, Simeoane! Nimeni nu poate să vadă și să înțeleagă pe nimeni... Nici în oglindă nu te vezi tu, pe tine, cel adevărat... Recunoști?

— Dacă spuneți dumneavoastră, numai că așa este... recunosc Simeon, care știa din proprie experiență că nebunii nu trebuie contrariați.

Ioachim Gult îl cercetă cu ochii pătrunzători.

— Și tu pretinzi că te simți fericit?

— Fericit nu-i nimeni, domnule Gult. Nu există fericire deplină pe lume...

— Ba există, Simeoane. Acei de acolo, de la noi, erau fericiți. Tu, cînd erai împăratul Chinei. Evanghelistul Marcu, atunci cînd se căznea să ne deschidă ochii... Îmi pare că am să mă întorc. Sigur că am să mă întorc... Mîine dimineată îmi strîng bagajele și mă prezint. Mi s-a luat o ceață de pe ochi în această Duminecă a orbului... „Apoi Isus au zis lor: «Eu am venit pentru o judecată anume: acei ce nu văd să vadă și cei ce văd să ajungă orbi»“... Rămîi cu bine, Simeoane, te aștept! Voi avea nevoie de cineva să-mi curățe hainele. Am să-ți procur decorații noi. Un asortiment complet. Pot să-ți dau dintr-ale mele. Am destule tinichele!

Simeon își făcu trei cruci mărunte în dosul baricadei înalte.

Ioachim Gult surîdea cu o desăvîrșită împăcare:

— Acum înțeleg ce m-a făcut să mă opresc astăzi-dimi-neață la orbul de la Grădina Tîncăbeascăi. Se pregătea ceva în mine.

Orbul stătea cu palmele pe genunchi și aștepta o minune ca pentru dumineca lui.

Orbul stătea neclintit pe marginea patului, cu palmele pe genunchi, cu bulbii albi înălțați spre tavan; dar el n-aștepta nici o minune și nici nu se mai ruga pentru vreuna.

Dumineca lui trecuse.

A ascultat orologiul din turla bisericii bătînd miez de noapte, pe urmă sferturile de ceas pînă la trei; mai auzise și cocoșul din vecini dînd un semnal răgușit, la care a răspuns îndată altul și altul, din ce în ce mai slab și din ce în ce mai departe, pînă la capătul mahalalei, pînă la ca- pățul lumii.

Acum se lăsase tăcere.

Ca niciodată, o tăcere cutreierată de duhuri vrăjmașe, de duhuri spăimoase.

Încă de cînd se afla la locul său pe lespede de piatră, în colț, la Grădina Tîncăbească, simțise împresurîndu-l deodată amenințarea aceasta vicleană, necunoscută, crescînd, strîngîndu-l de aproape. Era înainte de amiază. Trecuse omul ciudat cu vorbe nebune și rîs nechezat, îi lepădase în pălărie hîrtia gheomotoc și își culesese singur mărunțișul ca orice rest la o ticăloasă tejghea de prăvălie. Ar fi vrut să-i spună un cuvînt greu fiindcă îi

blasfemase cu rînjete datorită lui de orb sărman încărcată de cutremurate răspunderi. A ridicat mîna cu gînd de vorbire. A fost prea tîrziu. Omul plecase. Pașii s-au depărtat, s-au amestecat, s-au topit în vuietul surd al altor o sută și o mie de pași, cîți se țeseau vînturîndu-se spre inima tîrgului. S-a pierdut. Și atunci, în cele o sută și o mie de alte sunete, urechea orbului a deslușit deodată un mers ca nici unul altul pe lume.

Un mers prelins pe tălpi de pîslă.

A tresărit din neclintirea de piatră, pe scaunul său de piatră, cînd pașii aceia s-au ales dintre alții o sută și o mie venind către el. Auzul i-a surprins mai întîi oprindu-se la colțul de stradă, din stînga. I-a urmărit, strămutîndu-se în celălalt colț. Mai apoi pașii s-au întors. L-au ocolit. Nu l-au mai părăsit o clipită. Au strîns în juru-i sforile și nodurile unui laț nevăzut. Cei miluiți de Atotputernicul cu lumina deplină a ochilor n-ar fi avut cum să zărească lațul, căci firele nu erau de sfoară, verigile nu erau de plumbi. Orbii, ca și vietățile crescute în bezna adîncă a codrilor și în afunduri de vizuine, adulmecă însă apropierea primejdiei cu alte tainice și neînșelate simțiri. El a cunoscut că pașii erau pentru dînsul, a știut că îl căutau, l-au găsit, îl așteaptă.

Cînd a pornit, într-amurg, spre bordeiul din mahala, pipăind zidurile aspre cu mîna și marginea trotuarului cu bățul lucios, pașii s-au înșirat după el. Fără grabă. Cu o răbdare încordată, dar plină de liniște, stăpîină pe siguranța neclătinată a sfîrșitului. Tot așa, fiara din codru își pîndește prada aleasă, încet, cu viclene ocoluri, pas după pas, în rîpi și hugeaguri, pînă la adăpătarea ori la culcușul unde-i va sugruma beregata cu dinții.

Orbul a poposit înadins, să încerce ceea ce nu mai era o părere. Au poposit și pașii. Orbul a străbătut de-a curme-zișul o piață, printre tramvaie, trăsură și căruțe, fiindcă vînătoarea și pînda se desfășurau în altfel de codru, fără frunzare, hățisuri, poteci și izvoare; într-un codru de ziduri și piatră, stîlpi de schijă și plase de sîrme; un codru tot atît de pustiu și sălbatic. Pașii l-au lăsat să treacă, i-au luat-o înainte, s-au furișat arcuind un înconjur, și din nou, pe ulițe din ce în ce mai deșarte și mărginașe, s-au păstrat la aceeași distanță în soarele blînd și molatic de seară.

Omul din urma orbului nu mergea singur. Îl însoțea un tovarăș. Dar pașii aceluia sunau ca oricare alții. Orbul știa că pentru dînsul veneau numai pașii prelinși pe tălpi de pîslă.

În fața porțiței s-a oprit și a oftat. Fără durere și deznădejde. Ar fi putut să treacă de-a dreptul la încăperile din fund, unde găzduiau muncitori mai nevoiași decît el, să le ceară pază și ajutor. De ce să se împotrivescă însă unei voințe hotărîte de sus? A oftat pentru păcatul care va apăsa pe un cuget de om. „Iară Isus zicea: «Părinte, iar-

tă-le lor că nu știu ce fac»“... Orbul a deschis porțița de lemn. Balamalele uscate au scîrțîit. Atunci s-a întors și a lipit porțița în lături. De ce să mai scîrțîie? Toate vor fi precum au fost undeva scrise. „Părinte, iartă-le lor!”

Orbul lui Dumnezeu a răsucit cheia ușii, a intrat în odaia scundă și albă, a rezemat bățul lustruit de palmă la locul său, în ungher, măcar că n-avea să-i mai folosească vre-odată. A aprins lampa, a suflat în chibrit, a pus bețigașul stins în cutioara de pe prichiciul sobei. Era un obicei rămas din copilărie, neașteptat și neînțeles la un orb din naștere. Pe atunci îl creșteau străini cu văzul întreg, îl trimiteau să cerșească și îi numărau în fiecare seară

agoniseala. Aprindeau gazornița, își vedeau de treburile lor, se căinau de necazurile lor și își urzeau pentru a doua zi plănuirile lor. Erau oameni săraci, de ispravă, cu teamă și credință în puterile cerului; nu i-au spus niciodată de unde a venit și cum l-au strâns de pe drumuri, copil lepădat și milos; iar dacă îl mînau să ceară de pomană, o făceau ca să-și plă-tească singur mîncarea, fiindcă ei nu i-o puteau da. Tot ce întrecea i-au pus la o parte. Era un drept neatins. El se așeza pe marginea laviței, cu palmele pe genunchi, cum stă și acum, ascultînd. Simțea lumina caldă și bună; duhoarea fumegoasă a gazorniței se lega de tihna adăpostului primi-tor, de orînduielele vieților despărțite de noapte și zi după mersul soarelui pe cer, în lumea celor pentru care există noapte și zi, soare și stele. Cînd milostivele gazde s-au risipit în morminte și el a rămas singur, a respectat cu sfințenie orînduiala.

S-a învrednicit el, cel mai nevolnic, să intre în stăpînirea bojdeucii cumpărate din mila norodului. A cruțat toate așa cum au fost. În fiecare seară aprindea lampa, măcar că lumina nu-i pentru nimeni. Se așeza în același loc, cu palmele pe genunchi, drept și neclintit ca pe lespedea de piatră din colț de la Grădina Tîncăbeascăi. Își îndeplinea datoria. Înălța smerite rugăciuni pentru alții, precum i-au fost ce- rute de neveste cu necazuri casnice; de babe bisericuase cu feciori plecați în lume; de mahalagii cu procese și de trecători care au pierdut bani la cărți și nădăjduiau să-i cîștige înapoi.

În redingota verzuie a răposatului profesor universitar cu prelegeri celebre, orbul lui Dumnezeu a încercat să se roage și în această seară. Venise cu un pomelnic lung, tîrîse pe umeri povara bîntuitelor suflete cîte și-

au pus nădejdea din urmă într-o închinăciune de orb.

Dar gîndul mereu căuta afară, la pașii de pîslă dînd casei tîrcol, la duhul din beznă împresurîndu-l tot mai de aproape. Astfel, întîia oară își călca datoria. Iar pentru asemenea slăbiciune netrebnică se osîndea cu scîrbă de el și cu jale de el. Minune nu mai aștepta. În minune nu mai credea. Se desăvîrșise minune urîță și rea. S-a știut orbul lui Dumnezeu, ales întru o anumită chibzuială a lumii peste puterile lui de a înțelege. A aflat că-l stăpîneau și pe dînsul păcătoasele temeri legate de carne. În loc să se roage cu sufletul slobod, cugetul căuta la oameni de afară, auzul ciulit pîndea furișarea pașilor cu talpa moale, de pîslă. I-a înșelat pe toți cei ce așteptau în această duminecă a lui, a orbului, rugăciunile de ajutor și de izbăvire primite la ceruri. I-a minciunit. El era un păcă-tos ca oricare altul, rob netrebnic al trupului, cum într-alt fel a fost și dascălul cu rostiri vestite, stăpînul dintîi al redingotei cu rozeta decorației prinsă în butonieră. Acela se tăvălea în paturi străine. El se cutremura la o presimțire a morții. Într-un fel ori în altul, era tot o lepădare a sufletului la poruncile păcătoase ale trupului.

Orbul a oftat așteptînd.

Omul de afară se apropiase de fereastră pe tălpile moi a privit înăuntru pe geam, s-a întors la tovarășul său. Zvîrlind mucul de țigară, a sîsîit printre dinți și a vorbit cu mînie în întuneric:

— Dracul să-l ia de orb al lui Dumnezeu!... Nu se mai culcă... N-ai să-mi scoți mie din cap părerile mele.

— Anume? întrebă celălalt, rezemat de zaplaz, cu mîinile înfipte în bata pantalonilor.

— Anume? Mai întîi că nu-i orb. E un ticălos. Se pre- face. Altfel, de ce-ar fi aprins lampa? Una. Și-al doilea, mă tem că ne-a simțit, ne

așteaptă și ne pregătește ceva. Altfel, de ce nu se culcă? Toți s-au culcat. El ce păzește?

— Poate suferă de boală boierească. Nu poate dormi.

— Eu m-aș lăsa păgubaș...

Celălalt se dezlipi de zaplaz. Culese o frunză păroasă de gutui, o mestecă între dinți, scuipă suc astringent. Se întoarse legănat și își apucă tovarășul de pieptii hainei, zguduindu-l și privindu-l în ochi de aproape, prin întunec.

Își trimiteau unul altuia în nări duhneala de tutun muced și acru.

— Ascultă, nenisorule! Ți-a mers rău cu mine vreodată? Am ieșit rău la vreo socoteală pînă acum?

— Nu zic...

— Nu zici, dar spui... Mai adineaori spuneai altfel, cînd a deschis lada și a deșertat banii... I-ai văzut ori nu cu ochii tăi?

— Văzut. O față de pernă pe sfert.

— Ți-ajunge? Ne-ajung? Omul cu tălpile de pîslă rîse înăbușit cu mîna la gură: Chiar dacă îi numai mărunțiș, ne-ajunge pe toată vara și pe toată iarna... Asta nu zic.

— Atunci, nu zice. S-așteptăm!

Au trecut amîndoi de cealaltă parte a uliței. Au aprins chioștecurile adunate de pe trotuare. O duceau amarnic de două săptămîni. La aceasta ajunseseră: să strîngă capete de țigări de pe stradă. Cînd le-a încolțit dis-de-dimineată gîndul să sugrume și să prade orbul din colț de la Grădina Tîncăbească, le ghiorăiau mațele după două zile de post negru. Altă scăpare nu se arăta.

— A stins! răsuflă cel cu tălpile moi.

— Ce-ți spuneam?! Răbdare... Mai așteptăm, să-l răzbească somnul dintîi...

Trase cu sete din chioștecul jilav. Un cocoș cîntă undeva aproape de tot, bătînd din aripi. Răspunse altul și altul, din ce în ce mai

depărtat și mai slab, pînă la capătul mahalalei, pînă la capătul lumii. Adierea de vînt aduse un mi-ros dulceag de liliac înflorit. A duruit o birjă în afund de pămînt. S-a oprit tot la capătul lumii. Tăcerea s-a întins mai spăimoasă. Amîndoi au scuipat țigările lipite de buze, le-au călcat cu piciorul și au trecut ulița îndărăt.

— Intri. Știi unde-i căpătîiul patului. Dacă se poate: fără cuțit, fără ciocan!... Numai cu mîinile... Nu lasă urme, nu curge sînge.

— Cum!? Tot eu? întrebă cel cu tălpile de pîslă.

În loc de răspuns, tovarășul își ridică gheata și ciocăni cu unghia tare în talpa scorojită de piele.

— Nu-i fi vrînd să-l deștept cu scîrțul meu!... Semnalul îl știi. Un fluierat: rămîi pe loc și nu miști orice se-ntîm-plă... Două: apucăm fiecare unde vedem cu ochii. Primejdie mare... Cloncanii!...

Cel cu pașii de pîslă își înghiți adînc răsufierea. Turbure își făcuse socoteala că e sortit să ucidă un om, să mai ucidă un om, numai fiindcă purta încălțări fără de scîrț. Își șterse sudoarea rece de pe frunte cu dosul palmei. Intră cu pașii elastici de fiară. Ușa era deschisă. Orbul îl aștepta în întuneric, culcat cu fața în sus, îmbrăcat în straiul de sărbă-toare, cu ochii bulboși și goi, căscați spre tavan. Cînd a simțit degetele ciolănoase și mari căutîndu-i gîtul, l-a po-trivit singur în cleștele viu. Gîndul a fost pentru alții, nu pentru el: „Părinte, în mîinile cui dau duhul meu?”

Dar răspunsul nu l-a știut. Fără zvîrcolire și gemăt, a trecut dintr-un întunec în altul mai mare, ghețos și veșnic. Se biruise.

Sineala nopții s-a topit. Deasupra caselor
sure și fere- cate, cerul a fost pe rînd violet,

albastru-verzui, cenușiu, pe urmă roz ca
puful mătăsos de pe gușa flamandului, pe
urmă pai ca o poleială de veche icoană, pe
urmă ia- răși albastru, alt albastru,
transparent și mediteranic. Stelele au căzut
una câte una. A mai tremurat luceafă- rul
de dimineață, viu și fosforic. L-a șters cu
buretele o fulgure de nor.

Și deodată a izbucnit vînzătorul de gazete cu
răcnet:

— **Univers! Dimineața!** Ziarul!

S-a deschis o fereastră. Dincolo, o poartă de
fier. Au scrișnit roțile celui dintîi tramvai. Un
automobil a tre- cut învîrtejind în golul de
aer din spate afișul de ieri, rupt de
chioșcar. Hîrtia s-a lățit pe asfalt cu literele
albe și roșii în sus. Era acum o hîrtie fără
folos, moartă, bi- lanțul unei zile pentru
totdeauna sfîrșite, absorbită de un neant
fără întoarcere: „**Săptămîna cărții. Cum se
remaniază guvernul Hitler. Ungaria se
plînge Ligii Națiunilor. S-au cerut dosarele
în afacerea Skoda. Ex-îm-părăteasa Zitta
vine în Austria. Festivitățile în cinstea
d-lui Tewfik Rüstü-Bey. Moartea lui Lazăr
Șeineanu la Paris.**”

Acum chioșcarul bătea în ținte alt afiș,
proaspăt, cu alt bilanț al altei zile, din care
mîine nu va mai rămîne nici o urmă într-o
amintire de om: „**Groznicul accident de
automobil de pe șoseaua București-
Tîrgoviște. Instalarea episcopului Dionisie
Erhan. Însmormîntarea doamnei Sanda**

**Dobrotescu. D-l Tewfik Rüstü-Bey vorbește
presei. Se amîină remanierea? Seceta a
încetat. Situația semănături-lor după ploile
din Ardeal și Moldova. Insull eliberat din
închisoare.**”

Undeva, în câmp, rapidul de dimineată pentru străinătate trece vertiginos, vînzolind frunzele mărunte ale salcîmilor de pe taluz. Acolo, în cealaltă noapte, a deraiat o garnitură de marfă. Mai este un vagon prăvălat. Dar nu mai cîntă nici o privighetoare în salcîmi și nici un broscoi cu glasul de bas, un Șaliapin al neamului batracian. Cu coatele rezemate de bara ferestrei, privește spre răsărit Leon Dobrotescu din-tr-un vagon; din vagonul de alături privește o pereche tînără, cu ochi nedormiți: Odetta și Barbu, plecați în drum către țara Italiei: Veneția, Florența, albastrele lacuri. E curios, abia au plecat, și nu-și mai au nimica de spus. Barbu, cu părul roșcat răsfirat de vînt, își păstrează gîndurile pentru el; Odetta își deschide cutioara de pudră comprimată. Și tac amîndoi. Taluzul cu salcîmi a rămas în urmă. Frunzele mărunte și ovale s-au potolit neclintite. Cine ar spune, oare, că în cealaltă noapte doi necunoscuți au contemplat de acolo cerul și stelele, simțindu-se singuri, căutîndu-se, lăsîndu-se furați de amăgirea că se pregătește ceva nou și încă nespus, că-i așteaptă? Totu-i sfîrșit și deșert.

La masa verde a tripoului mai moțăiesc cîtiva supraviețuitori, cu obrajii de sugativă decolorată, cu ochii spuziți de fum și de veghe. Sergiu Miclăuș mai are două hîrtii de o mie înainte. Atît i-a rămas, ca în orice dimineată de altădată.

Pontează numai chibiții, cu fișe asudate de un pol. Sergiu și-a văzut prietenul strecurînd pe sub mîna altora cîte o sută, jucînd cu banii săi contra sa... A surîs cu milă. Milă de el? Milă de Valeriu Dragomir? Prietenul a terminat banii... A pierdut tot. S-a lungit pe un scaun lîngă perete, cu picioarele întinse pe alt scaun. Sforăie cu gura căscată. Cărnurile îi cad moi, putrede, dospite. Din cînd în cînd, Sergiu își aruncă ochii. Se vede pe el cum va fi. Acesta-i

Platoul Pamir... „Nu întârzia, te hog, pheă mult în Platoul tău Pamih”. Acesta-i Platoul Pamir! Totu-i sfîrșit și deșert.

Florile albe s-au vestejit pe un mormînt nou și prea încărcat de coroane. Mai este nevoie de timp pînă ce se va încorpora cimitirului. O vrabie zburlită s-a oprit să soarbă roua dintr-o cupă de crin. Paznicul a lepădat grebla și măturoiul de pe umeri. S-a plecat într-un genunchi și a scos briceagul. Retează panglicele late, pe care le adună pentru nepoate. Sînt multe panglici. A fost o moartă de neam ales, cu multe regrete eterne în urmă. Nepoatele se vor bucura și vor bate din palme.

La ușă a mieunat Papanas, cu coada bîrzoii, cerîndu-se afară. I-a deschis madam Anica Stoian, zuruind cheile în veriga de la cingătoare. Matei așteaptă pe scări, ținînd toarta coșului de piață pe braț. A mai trecut o duminică a orbului, fără semn să afle de urma babei pierdute în lume.

Pe alte scări, cu alt coș de papură trecut pe mîină, Re-veica, baba cea surdă, își înnoadă tulpanul sub bărbia osoasă. A mai trecut o duminică a orbului fără semn să afle de urma bărbatului plecat în lume după o țigancă șuie.

Perdeaua de la fereastra Catrionei Catriowina e dată în lături. În pătucul scurt și îngust, cu polog de mătase, fosta primă-balerină de operă imperială s-a ridicat într-un cot. Pîndește vuietul roților de automobil. Nu se oprește nici unul. Plicurile lipite așteaptă pe marginea mesuței de la căpătîi.

Sînt două: unul cu un anunț de înmormîntare, altul cu o invitație de nuntă. Catriona suspină ușor, cercetînd ceasornicul cu bătaia

măruntă. Nu poate pricepe ce s-a întâmplat. Suspină, iar fața i-a îmbătrânit brusc și urât, ca un obraz de vrăjitoare pitică. În celălalt capăt al orașului mai este o femeie cu obrazul urât și deodată bătrîn. Pandora Mladian doarme unsă cu alifii sub masca de bandaje elas-tice. E răvășit așternutul, răvășite sînt pernele, aruncată în mijlocul camerei e rochia de flacără roșie. Se află batista și fulare crîmpoțite de unghii, un vas de cristal sfărîmat, borcane zvîrlite în țandări. Toate vestigiile unei crize de nervi.

În atelierul pictorului cu scoarțe vechi, icoane și panoplii de arme, a străbătut cea dintîi însulițare de soare. Joacă în

oglinďă. Și în oglinďă se vede bărbatul îmbrăcat în halatul de catifea neagră, apropiindu-se și depărtîndu-se de șevalet, cu bețele de cărbune în mînă. Schițează din trăsuri rapide un desen. Un obraz chinuit prin somn de o durere ascunsă. Un obraz de femeie, un obraz de copilă, îngust, arămiu. Umbra genelor e prea lungă, nu mai pare naturală. O șterge, scurtînd-o, cu o atingere de deget. A scîncit copila, femeia prin vis: „Pamih”... Pictorul o examinează cu răceală, confruntîndu-și desenul cu liniile vii, dureroase. E satisfăcut. Se apropie de fereastră. Scoate din buzunar și despătorește un prospect al unei agenții de voiaj. Mîine va fi în vagon. Peste douăzeci și patru de ore în cabina vaporului. Nimic nu-i schimbat. El nu-și turbură viața pentru o femeie, pentru o copilă.

Desenul va supraviețui printre tot ce a făcut el mai bun. E tot ce-i rămîne într-adevăr prețios, după o femeie, după o copilă.

Privește pe geam dimineața scaldată în soare, vibrația, intensă a luminii.

Pe geam privește la cerul înalt și Ion Idiceanu, în cămașa lui sleită de sudori. N-a închis ochii. Toată noaptea a durat planuri. Pădure, ozon, terasă de sanatoriu... Aprinde un capăt de țigare din găoacea golită de ou. Malec, peștele roșu, îl cercetează cu ochii holbați și tâmpi, imobil în apa filamentoasă din borcanul cilindric.

Și alte și alte ferestre se deschid. Începe viața să curgă ca ieri și ca mâine. Nimic nu-i schimbat și nimica nu-i nou. În fiecare casă au fost și vor fi un mort, o amăgire, o nădejde, o înșelare. Nimica nu-i nou.

Totul a mai fost.

Un loc gol pe lepedea de piatră de la Grădina Tîncă-bească, unde a stat un orb adîncind, rotunjind și lustruind scaunul vreme de treizeci, de patruzeci de ani. Nu va mai sta. Îl vor căuta trecătorii o zi, o săptămînă, o lună. Va răsări în locu-i alt orb.

Totul va fi cum a mai fost.

Viața curge ca ieri, ca alaltăieri, de o veșnicie. Vînzătorul de gazete răcnește în văzduhul sonor al dimineții:

— ***Univers! Dimineața!*** Ziarul!

Faptele diverse nu durează mai mult de o zi.

În cămara albă, curată și scundă, orbul lui Dumnezeu a

înțepenit în straiul negru-verzui, cu rozeta de decorație la butonieră, cu ochii de marmoră căscați spre tavan. S-a răcit. O muscă se plimbă pe fruntea lucie, își șterge picioarele, se întoarce: e o muscă albastră de cadavru. Pe ușa trîntită de perete adie o suflare de vînt. Iar adierea mișcă părul mătăsos și alb, învălurîndu-l cum înfioară departe în cîmpuri firul viu și verde al lanurilor.

Acolo, o ciocîrlie se mai înalță la cer cu tril cristalin, cu aripi încă jilăvite de rouă.

Aci, un glas răgușit din stradă în stradă:
— ***Universul! Dimineața! Ziarul!***...

S f î r ș i t

CUPRINS

Pag.

Cuvînt înainte. **Cezar Petrescu și romanul orașului modern**

5

CALEA VICTORIEI

PARTEA INTÎI

	I București — Gara de Nord	
34	II Bursucăria lui chir Panaioti	
59	III Strada	71
	IV Nr. 117 bis. Etaj. III	
91	V Un ministru — băiat bun!	
105		

PARTEA A DOUA

	I Foamea	116
	II Vraja cea rea se dezleagă	
134	III Ceaiul dansant	179
	IV Primăvara neagră	
207		

PARTEA A TREIA

	I Cheia visurilor	222
251	II Nu există „ceas rău”	
258	III Spartacus	
276	IV Arizona-Bar	
298	V „Groaznicul asasinat”	
347	VI Mîine mergem la curse	
372	Epilog. <i>I want to be happy!</i>	

DUMINECA ORBULUI

359

**Redactor responsabil: CONSTANTIN
MOHANU**

Tehnoredactor: ELENA CĂLUGARU

***Dat la cules: 20.11.1967. Bun de tipar:
07.12.1967. Apărut***

**1967. Tiraj: 70.140 ex. broșate. Hîrtie
scris 1 B de
70 g/m². Format: 540X840/16. Coli ed.
36,21. Coli tipar
41. A. nr. 13.669/1965. C.Z. pentru
bibliotecile mari 8R.
C.Z. pentru bibliotecile mici 8R.—31.**

**Tiparul executat sub comanda nr. 70 857 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii”, Piața
Scînteii nr. 1
București — Republica Socialistă România**

